ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ

ΤΩΝ

ΙΕΡΩΝ ΝΗΠΤΙΚΩΝ

ΣΥΝΕΡΑΝΙΣΘΕΙΣΑ

ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΘΕΟΦΟΡΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

ΕΝ Ἡ

ΔΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΑΞΙΝ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑΝ ΗΘΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
Ο ΝΟΥΣ ΚΑΘΑΙΡΕΤΑΙ, ΦΩΤΙΖΕΤΑΙ ΚΑΙ ΤΕΛΕΙΟΥΤΑΙ

καὶ εἰς ἣν προσετέθησαν τὰ ἐκ τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεως
ἐλλείποντα κεφάλαια τοῦ μακαρίου Πατριάρχου Καλλίστου

ΝΥΝ ΤΟ ΠΕΜΠΤΟΝ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ

ΤΟΜΟΣ Β'

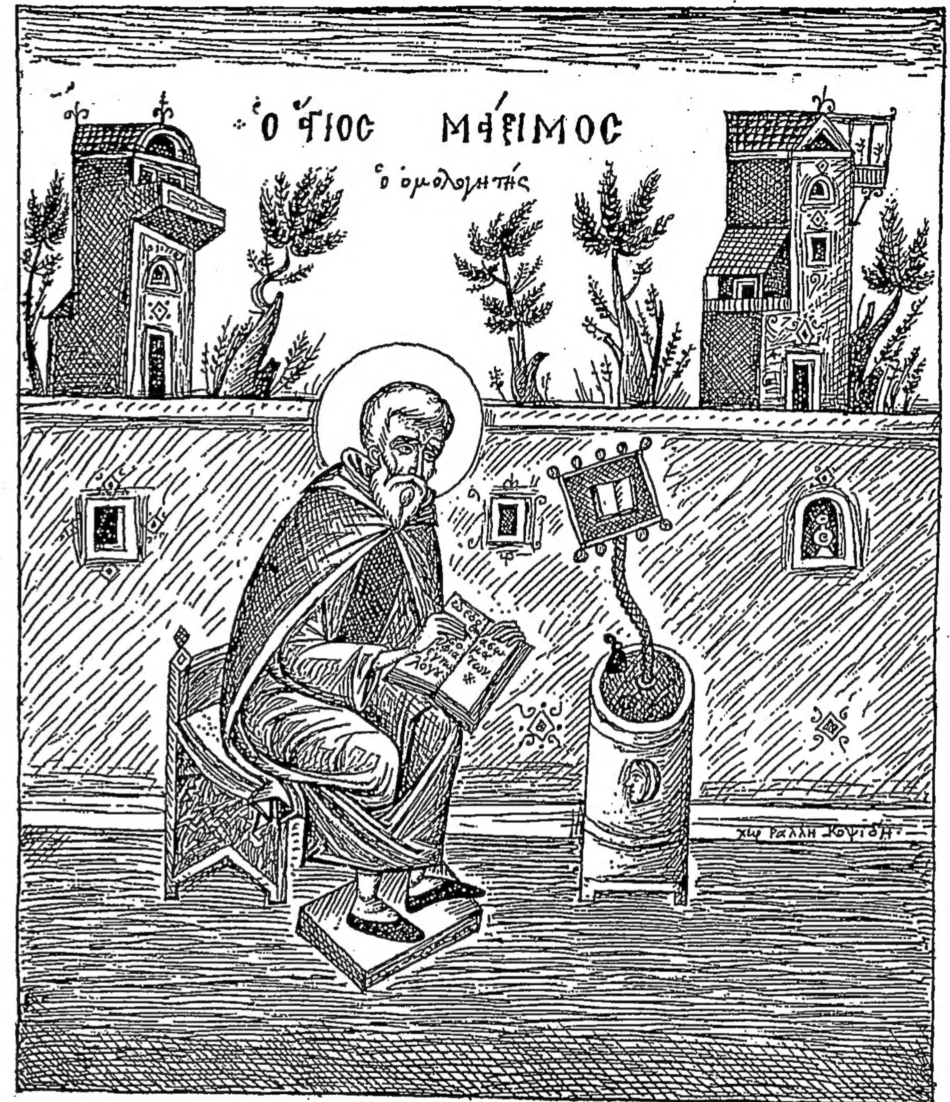

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ "ΑΣΤΗΡ,,
ΑΛ. & Ε. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ 10—ΑΘΗΝΑΙ

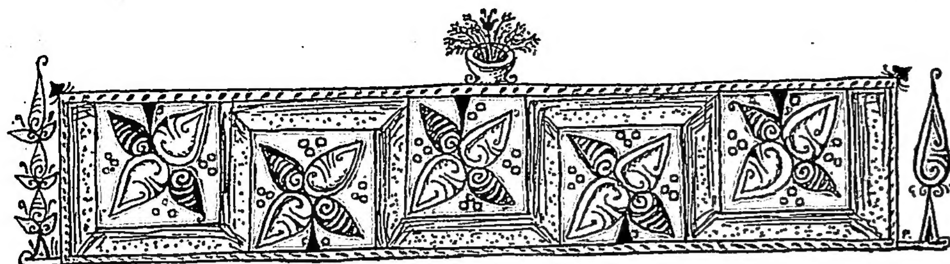

Σωματικαῖς μορφώσεσι τῶν ἀσωμάτων Δυνάμεων, πρὸς νοερὰν καὶ ἄϋλον ἀναγόμενοι ἔννοιαν, καὶ τρισαγίῳ μελῳδήματι τρισυποστάτου Θεότητος, ἐκδεχόμενοι ἔλλαμψιν, χερουβικῶς βοήσωμεν· Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος εἶ ὁ Θεός.

Μακάριος ἄνθρωπος, ὁ μηδενὶ πράγματι φθαρτῷ ἢ προσκαίρῳ προσκείμενος.

Μακάριος ὁ νοῦς, ὁ πάντα τὰ ὄντα περάσας καὶ τῆς θείας ὡραιότητος ἀδιαλείπτως κατατρυφῶν.

σύντομος βιογραφία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν ΜΑΞΙΜΟΥ τοῦ ὉΜΟΛΟΓΗΤΟΥ, οὗ ἡ μνήμη τῇ κα΄ Ἰανουαρίου:—

ἐν Ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής, ἦν ἐπὶ τῆς Βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, κατὰ τὸ ἑξακοσιοστὸν ἑβδομηκοστὸν ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ, ὁ τῆς τῶν Μονοθελητῶν κακοδόξου αἱρέσεως πρώτιστος καθαιρέτης· βασιλείοις δὲ πρότερον ἐνδιαπρέψας αὐλαῖς καὶ τῷ τοῦ Πρωτασηκρίτου ἀξιώματι τετιμημένος, ὕστερον τὰς κοσμικὰς ἀρχὰς καταλιπών, πρὸς τοὺς ἀσκητικοὺς ἀγῶνας ἐπαποδύεται· τῇ πηγῇ δὲ τῆς σοφίας προσπελάσας τὸ στόμα καὶ ταῖς ζωηρρύτοις ἀρδείαις τῶν θείων Γραφῶν διαπαντὸς ποτιζόμενος, ποταμοὺς ὡς ἀληθῶς ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ θείων δογμάτων καὶ συγγραμμάτων ἐξέβλυσε, πάντα πελαγίζοντας τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα· ὧν καὶ ἡμεῖς τὸ γλυκὺ καὶ νεκρέγερτον ὕδωρ, διὰ τῶν παρόντων τουτωνὶ κεφαλαίων, εἰς τήνδε τὴν βίβλον μετοχετεύσαντες, παρεθήκαμεν τοῖς τῷ καλῷ δίψει τῆς σοφίας συνεχομένοις, ἵνα πίνοντες ἐξ αὐτοῦ δαψιλῶς, εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ διψήσωσιν. Ἐν τούτοις καὶ γὰρ ἡ τῆς ἱερᾶς καὶ θεοποιοῦ ἀγάπης γνῶσις καὶ ἐργασία φιλοσοφεῖται· ἡ τῆς ὑψηλῆς Θεολογίας ἄπταιστος δόξα κρατύνεται· τὸ περὶ τῆς Οἰκονομίας τοῦ Λόγου μυστήριον εὐσεβῶς ἀναπτύσσεται· ἡ τῶν θεοειδῶν ἀρετῶν πρακτικὴ θεωρία ἐπιστημόνως τρανολογεῖται· καὶ ἡ τῶν ἀντικειμένων αὐταῖς κακιῶν καὶ παθῶν βδελυκτὴ στηλιτεύεται συμμορία, καὶ συνελόντα φάναι, ἐν αὐτοῖς ἡ τῶν ἠθῶν διακόσμησις διαλάμπει καὶ πολλῶν καὶ διαφόρων ψυχωφελῶν ὑποθέσεων ἀποταμιεύονται ὑποθῆκαι, δι᾽ ὧν ἄν τις ῥᾳδίως, κακίας πάσης ἀπαλλαγεὶς καὶ τῶν ἀρετῶν ἐν ἕξει γενόμενος, οὐρανοπολίτης γενέσθαι ἰσχύσειε καὶ τῆς θείας δόξης ἐπιτυχεῖν. Ἀλλὰ γὰρ καὶ ἡ τοῦ αὐτοῦ Πατρὸς εἰς τὸ Πάτερ ἡμῶν ἐξηγητικὴ ἀνάπτυξις, ὡς πολλῷ τῶν ἄλλων ὑπερέχουσα καὶ πολλὴν τὴν ὠφέλειαν τοῖς ἀναγινώσκουσι προμνηστεύουσα, προσετέθη τοῖς κεφαλαίοις. Τούτου δὲ τοῦ θείου Πατρὸς καὶ ὁ σοφὸς μνημονεύει Φώτιος, ἀναγνώσει ρϞα΄, σελ. 251. Ἔστι δὲ τὴν φράσιν σχοινοτενής τε ταῖς περιόδοις καὶ χαίρων ὑπερβατοῖς, ἐνακμάζων τε ταῖς περιβολαῖς καὶ κυριολογεῖν οὐκ ἐσπουδασμένος... Πλὴν εἴ τινι φίλον, ἀναγωγαῖς καὶ θεωρίαις τὸν νοῦν ἀνελίσσειν, οὐκ ἂν ποικιλωτέραις, οὐδ᾽ ἐσπουδασμέναις μᾶλλον, ἢ ταύταις περιτύχοι.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

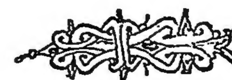
ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ

ΠΡΟΣ ΕΛΠΙΔΙΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ

Ἰδοὺ πρὸς τῷ περὶ ἀσκητικοῦ βίου λόγῳ καὶ τὸν περὶ ἀγάπης πέπομφα λόγον τῇ σῇ ὁσιότητι, Πάτερ Ἐλπίδιε· ἐν ἰσαρίθμοις κεφαλαίων τῶν τεσσάρων Ἁγίων Εὐαγγελίων ἑκατοντάσιν οὐδὲν μὲν ἴσως ἄξιον τῆς σῆς προσδοκίας, τῆς δέ γε ἡμετέρας δυνάμεως οὐκ ἔλαττον. Πλὴν γινωσκέτω ἡ σὴ ἁγιωσύνη, ὅτι οὐδὲ ταῦτα τῆς ἐμῆς εἰσι γεώργια διανοίας· ἀλλὰ τοὺς τῶν Ἁγίων Πατέρων διελθὼν λόγους, κἀκεῖθεν τὸν εἰς τὴν ὑπόθεσιν συντείνοντα νοῦν ἀναλεξάμενος καὶ ἐν ὀλίγοις πολλὰ κεφαλαιωδέστερον συναγαγών, ἵνα εὐσύνοπτα γένωνται διὰ τὸ εὐμνημόνευτον, ἀπέστειλα τῇ σῇ ὁσιότητι· παρακαλῶν εὐγνωμόνως ἀναγινώσκειν καὶ μόνην θηρεύειν τὴν ἐν αὐτοῖς ὠφέλειαν, τὸ δὲ ἀκαλλὲς τῶν λέξεων παραβλέπειν, καὶ εὔχεσθαι ὑπὲρ τῆς ἐμῆς μετριότητος καὶ πάσης πνευματικῆς ὠφελείας ἐρήμου. Παρακαλῶ δὲ καὶ τοῦτο· μὴ εἰς ὄχλησιν ἡγεῖσθαι τὰ εἰρημένα· ἐπιταγὴν γὰρ πεπλήρωκα. Λέγω δὲ τοῦτο· ἐπειδὴ οἱ λόγοις ἐνοχλοῦντες, πολλοί ἐσμεν σήμερον· οἱ δὲ ἔργοις παιδεύοντες ἢ καὶ παιδευόμενοι, πάνυ εἰσὶν ὀλίγοι, ἀλλὰ μᾶλλον ἐμπόνως ἑκάστῳ προσέχειν τῶν κεφαλαίων. Οὐ πάντα γὰρ πᾶσιν, ὡς οἶμαι, εἰσὶν εὔληπτα, ἀλλὰ καὶ πολλῆς τὰ πολλὰ τοῖς πολλοῖς δεόμενα τῆς συνεξετάσεως, εἰ καὶ δοκεῖ ἁπλούστερον εἰρῆσθαι. Ἴσως γὰρ ἄν τι φανείη χρήσιμον τῇ ψυχῇ ἐξ αὐτῶν ἀνακαλυπτόμενον, ἀναφανήσεται δὲ πάντως, Θεοῦ χάριτι, τῷ ἀπεριέργοις ἐννοίαις καὶ μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ ἀγάπης ἀναγινώσκοντι. Τῷ δὲ μὴ ὠφελείας χάριν πνευματικῆς ἐντυγχάνοντι, ἢ τούτῳ τῷ πονήματι ἢ καὶ ἄλλῳ τῷ οἱῳδήποτε, ἀλλὰ τοῦ λέξεις θηρεύειν πρὸς τὸ κακίζειν τὸν συγγραψάμενον, ἵνα ἑαυτὸν ἐκείνου δῆθεν, ὡς οἰηματίας, σοφώτερον παραστήσῃ, οὐδὲν ὠφέλιμον οὐδαμόθεν οὐδέποτε ἀναφανήσεται.

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΠΡΩΤΗ

ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Ἀγάπη μέν ἐστι, διάθεσις ψυχῆς ἀγαθή, καθ' ἣν οὐδὲν τῶν ὄντων, τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως προτιμᾷ. Ἀδύνατον δὲ εἰς ἕξιν ταύτης ἐλθεῖν τῆς ἀγάπης, τὸν πρός τι τῶν ἐπιγείων ἔχοντα προσπάθειαν.

β'. Ἀγάπην μέν, τίκτει ἀπάθεια· ἀπάθειαν δέ, ἡ εἰς Θεὸν ἐλπίς· τὴν δὲ ἐλπίδα, ὑπομονὴ καὶ μακροθυμία· ταύτας δέ, ἡ περιεκτικὴ ἐγκράτεια· ἐγκράτειαν δέ, ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος· τὸν δὲ φόβον, ἡ εἰς Θεὸν πίστις.

γ'. Ὁ πιστεύων τῷ Κυρίῳ, φοβεῖται τὴν κόλασιν. Ὁ δὲ φοβούμενος τὴν κόλασιν, ἐγκρατεύεται ἀπὸ τῶν παθῶν. Ὁ δὲ ἐγκρατευόμενος ἀπὸ τῶν παθῶν, ὑπομένει τὰ θλιβερά. Ὁ δὲ ὑπομένων τὰ θλιβερά, ἕξει τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα. Ἡ δὲ εἰς Θεὸν ἐλπίς, χωρίζει πάσης γηΐνης προσπαθείας τὸν νοῦν· ταύτης δὲ ὁ νοῦς χωρισθείς, ἕξει τὴν εἰς Θεὸν ἀγάπην.

δ'. Ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεόν, πάντων τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγονότων προτιμᾷ τὴν γνῶσιν αὐτοῦ καὶ ἀδιαλείπτως, διὰ τοῦ πόθου, ταύτῃ προσκαρτερεῖ.

ε'. Εἰ πάντα τὰ ὄντα διὰ τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὸν Θεὸν γέγονε, κρείττων δὲ ὁ Θεὸς τῶν δι' αὐτοῦ γεγονότων, ὁ καταλιμπάνων τὸν Θεὸν καὶ τοῖς χείροσιν ἐνασχολούμενος, δείκνυσιν ἑαυτὸν προτιμῶντα τοῦ Θεοῦ τὰ δι' αὐτοῦ γεγονότα.

ϛ'. Ὁ τῇ εἰς Θεὸν ἀγάπῃ τὸν νοῦν ἔχων προσηλωμένον, πάντων τῶν ὁρωμένων, καὶ αὐτοῦ τοῦ σώματος, ὡς ἀλλοτρίου, καταφρονεῖ.

ζ'. Εἰ κρείττων τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ καὶ κρείττων τοῦ κόσμου ἀσυγκρίτως ὁ κτίσας αὐτὸν Θεός, ὁ προτιμῶν τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα καὶ τοῦ Θεοῦ τὸν ὑπ' αὐτοῦ κτισθέντα κόσμον, οὐδὲν τῶν εἰδωλολατρούντων διενήνοχεν.

η'. Ὁ τὸν νοῦν τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης καὶ προσεδρίας ἀποχωρίσας καί τινι τῶν αἰσθητῶν προσδεδεμένον ἔχων, οὗτός ἐστιν ὁ προτιμῶν τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα καὶ τοῦ κτίσαντος Θεοῦ τὰ ὑπ' αὐτοῦ γεγονότα.

θ'. Εἰ ἡ ζωὴ τοῦ νοῦ, ὁ φωτισμός ἐστι τῆς γνώσεως, τοῦτον δὲ ἡ εἰς Θεὸν ἀγάπη τίκτει, καλῶς οὐδὲν τῆς θείας ἀγάπης εἴρηται μεῖζον.

ι'. Ὅταν τῷ ἔρωτι τῆς ἀγάπης πρὸς Θεὸν ὁ νοῦς ἐκδημῇ, τότε οὔτε τινος τῶν ὄντων παντάπασιν ἐπαισθάνεται. Ὑπὸ γὰρ τοῦ θείου καὶ ἀπείρου φωτὸς καταλαμπόμενος, ἀναισθητεῖ πρὸς πάντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ γεγονότα, καθάπερ ὀφθαλμὸς πρὸς τοὺς ἀστέρας, τοῦ ἡλίου ἀνατέλλοντος.

ια'. Πᾶσαι μὲν αἱ ἀρεταὶ συνεργοῦσι τῷ νῷ πρὸς τὸν θεῖον ἔρωτα, πλέον δὲ πάντων ἡ καθαρὰ προσευχή. Διὰ ταύτης γὰρ πρὸς τὸν Θεὸν πτερούμενος, ἔξω γίνεται πάντων τῶν ὄντων.

ιβ' Ὅταν διὰ τῆς ἀγάπης ὑπὸ τῆς θείας γνώσεως ὁ νοῦς ἁρπαγῇ καί, ἔξω γενόμενος τῶν ὄντων, τῆς θείας ἐπαισθάνηται ἀπειρίας, τότε κατὰ

τὸν θεῖον Ἡσαΐαν ὑπὸ ἐκπλήξεως εἰς συναίσθησιν ἐλθὼν τῆς ἑαυτοῦ ταπεινώσεως, μετὰ διαθέσεως λέγει τὰ τοῦ προφήτου ῥήματα· ὢ τάλας ἐγώ, ὅτι κατανένυγμαι· ὅτι ἄνθρωπος ὢν καὶ ἀκάθαρτα χείλη ἔχων, ἐν μέσῳ λαοῦ ἀκάθαρτα χείλη ἔχοντος ἐγὼ κατοικῶ καὶ τὸν Βασιλέα Κύριον Σαβαὼθ εἶδον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου[1].

ιγ'. Ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεόν, οὐ δύναται μὴ καὶ πάντα ἄνθρωπον ὡς ἑαυτὸν ἀγαπῆσαι, εἰ καὶ πρὸς τὰ πάθη δυσχεραίνει τῶν μήπω κεκαθαρμένων· διὸ καὶ τὴν διόρθωσιν, ἀμετρήτῳ καὶ ἀνεκλαλήτῳ χαίρει χαρᾷ.

ιδ'. Ἀκάθαρτός ἐστι ψυχὴ λογισμῶν καὶ ἐπιθυμίας καὶ μίσους πεπληρωμένη.

ιε'. Ὁ ἴχνος μίσους βλέπων ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ διὰ οἱονδήποτε πταῖσμα πρὸς τὸν οἱονδήποτε ἄνθρωπον, ἀλλότριος τυγχάνει πάμπαν τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης. Διότι ἡ εἰς Θεὸν ἀγάπη τοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον μίσους παντελῶς οὐκ ἀνέχεται.

ιϛ'. Ὁ ἀγαπῶν με, φησὶν ὁ Κύριος, τὰς ἐντολάς μου τηρήσει[2]· αὕτη δέ ἐστιν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμή, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους[3]. Ὁ οὖν μὴ ἀγαπῶν τὸν πλησίον, τὴν ἐντολὴν οὐ τηρεῖ· ὁ δὲ τὴν ἐντολὴν μὴ τηρῶν, οὐδὲ τὸν Κύριον ἀγαπῆσαι δύναται.

ιζ'. Μακάριος ἄνθρωπος, ὃς πάντα ἄνθρωπον ἐξ ἴσου ἀγαπῆσαι δύναται.

ιη'. Μακάριος ἄνθρωπος, ὁ μηδενὶ πράγματι φθαρτῷ ἢ προσκαίρῳ προσκείμενος.

ιθ'. Μακάριος ὁ νοῦς, ὁ πάντα τὰ ὄντα περάσας καὶ τῆς θείας ὡραιότητος ἀδιαλείπτως κατατρυφῶν.

κ'. Ὁ πρόνοιαν τῆς σαρκὸς εἰς ἐπιθυμίαν ποιούμενος[4]· καὶ μνησικακίαν διὰ πρόσκαιρα πρὸς τὸν πλησίον ἔχων, ὁ τοιοῦτος λατρεύει τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα[5].

κα'. Ὁ ἀνήδονον καὶ ἄνοσον τὸ σῶμα διατηρῶν, σύνδουλον αὐτὸ ἔχει πρὸς τὴν τῶν κρειττόνων ὑπηρεσίαν.

κβ'. Ὁ φεύγων πάσας τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας[6], πάσης ὕλης κοσμικῆς ἑαυτὸν ἀνώτερον καθίστησιν.

κγ'. Ὁ τὸν Θεὸν ἀγαπῶν, καὶ τὸν πλησίον πάντως ἀγαπᾷ· ὁ δὲ τοιοῦτος χρήματα τηρεῖν οὐ δύναται, ἀλλ' οἰκονομεῖ θεοπρεπῶς, ἑκάστῳ τῶν δεομένων παρέχων.

κδ'. Ὁ κατὰ μίμησιν Θεοῦ τὴν ἐλεημοσύνην ποιούμενος, οὐκ οἶδε διαφορὰν πονηροῦ καὶ ἀγαθοῦ, δικαίου καὶ ἀδίκου[7] ἐν τοῖς τοῦ σώματος ἀναγκαίοις, ἀλλὰ πᾶσιν ἐξ ἴσου κατὰ τὴν χρείαν διανέμει, εἰ καὶ προτιμᾷ, διὰ τὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν, τοῦ φαύλου τὸν ἐνάρετον.

κε'. Ὥσπερ ὁ Θεός, φύσει ὢν ἀγαθὸς καὶ ἀπαθής, πάντας μὲν ἐξ

1. Ἡσ. ϛ', 5. 2. Ἰωάνν. ιδ', 15, 23. 3. Ἰωάνν. ιε', 12. 4. Ῥωμ. ιγ', 14. 5. Ῥωμ. α', 25. 6. Τίτ. β', 12. 7. Πρβλ. Ματθ. ε', 45.

ἴσου ἀγαπᾷ ὡς ἔργα αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸν μὲν ἐνάρετον δοξάζει, ὡς καὶ τὴν γνῶσιν οἰκειούμενον, τὸν δὲ φαῦλον, δι᾿ ἀγαθότητα, ἐλεεῖ, καί, ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ παιδεύων, ἐπιστρέφει· οὕτω καὶ ὁ τῇ γνώμῃ ἀγαθὸς καὶ ἀπαθής, πάντας ἀνθρώπους ἐξ ἴσου ἀγαπᾷ· τὸν μὲν ἐνάρετον, διά τε τὴν φύσιν καὶ τὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν, τὸν δὲ φαῦλον, διά τε τὴν φύσιν καὶ τὴν συμπάθειαν ἐλεῶν ὡς ἄφρονα καὶ ἐν σκότει διαπορευόμενον.

κϛ'. Οὐ μόνον διὰ μεταδόσεως χρημάτων ἡ διάθεσις τῆς ἀγάπης γνωρίζεται, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον διὰ μεταδόσεως λόγου καὶ σωματικῆς διακονίας.

κζ'. Ὁ τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων γνησίως ἀποταξάμενος καὶ τῷ πλησίον διὰ τῆς ἀγάπης ἀνυποκρίτως δουλεύων, παντὸς πάθους ταχέως ἐλευθεροῦται καὶ τῆς θείας ἀγάπης καὶ γνώσεως μέτοχος καθίσταται.

κη'. Ὁ τὴν θείαν ἀγάπην ἐν ἑαυτῷ κτησάμενος, οὐ κοπιᾷ κατακολουθῶν ὀπίσω Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, κατὰ τὸν θεῖον Ἱερεμίαν[1], ἀλλὰ πάντα πόνον, ὀνειδισμόν τε καὶ ὕβριν φέρει γενναίως, μηδενὶ τὸ σύνολον κακὸν λογιζόμενος.

κθ'. Ὅταν ὑβρισθῇς παρά τινος ἢ ἔν τινι ἐξουδενωθῇς, τότε πρόσεχε ἀπὸ τῶν λογισμῶν τῆς ὀργῆς, μή σε τῆς ἀγάπης, διὰ τῆς λύπης, χωρίσαντες, ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ μίσους καταστήσωσιν.

λ' Ὅταν ἐφ᾿ ὕβρει ἢ ἀτιμίᾳ πονήσῃς, γίνωσκε σεαυτὸν μεγάλως ὠφεληθέντα, τῆς κενοδοξίας, διὰ τὴν ἀτιμίαν, ἀπὸ σοῦ ἐκβληθείσης.

λα'. Ὥσπερ μνήμη πυρὸς οὐ θερμαίνει τὸ σῶμα, οὕτω πίστις ἄνευ ἀγάπης οὐκ ἐνεργεῖ εἰς τὴν ψυχὴν τὸν τῆς γνώσεως φωτισμόν.

λβ'. Ὥσπερ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου τὸν ὑγιᾶ ὀφθαλμὸν εἰς ἑαυτὸ ἐφέλκεται· οὕτω καὶ ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ τὸν καθαρὸν νοῦν φυσικῶς διὰ τῆς ἀγάπης πρὸς ἑαυτὴν ἐπισπᾶται.

λγ'. Νοῦς ἐστι καθαρός, ὁ ἀγνοίας χωρισθεὶς καὶ ὑπὸ τοῦ θείου φωτὸς καταλαμπόμενος.

λδ'. Ψυχή ἐστι καθαρά, ἡ παθῶν ἐλευθερωθεῖσα καὶ ὑπὸ τῆς θείας ἀγάπης ἀδιαλείπτως εὐφραινομένη.

λε'. Πάθος ἐστὶ ψεκτόν, κίνησις ψυχῆς παρὰ φύσιν.

λϛ'. Ἀπάθειά ἐστιν, εἰρηνικὴ κατάστασις ψυχῆς, καθ᾿ ἣν δυσκίνητος γίνεται ψυχὴ πρὸς κακίαν.

λζ'. Ὁ τοὺς καρποὺς τῆς ἀγάπης διὰ σπουδῆς κτησάμενος, οὐ μετατίθεται ταύτης, κἂν μυρία πάσχῃ κακά. Καὶ πειθέτω σε Στέφανος[2] ὁ τοῦ Χριστοῦ μαθητὴς καὶ οἱ κατ᾿ αὐτόν, καὶ αὐτὸς ὑπὲρ τῶν φονευόντων εὐχόμενος καὶ συγγνώμην παρὰ Θεοῦ, ὡς ἀγνοοῦσιν, αἰτούμενος[3].

λη'. Εἰ τῆς ἀγάπης ἐστὶ τὸ μακροθυμεῖν καὶ χρηστεύεσθαι[4], ὁ θυμομαχῶν καὶ πονηρευόμενος, ἀλλότριος δηλονότι τῆς ἀγάπης καθίσταται.

1. Ἱερ. ιζ', 16. 2. Πράξ. ζ', 60. 3. Λουκ. κγ', 34. 4. Α' Κορ. ιγ', 4.

Ὁ δὲ τῆς ἀγάπης ἀλλότριος, τοῦ Θεοῦ ἐστιν ἀλλότριος, εἴπερ ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστί[1].

λθ'. Μὴ εἴπητε, φησὶν ὁ θεῖος Ἱερεμίας, ὅτι ναὸς Κυρίου ἐστέ[2]· καὶ σὺ μὴ εἴπῃς, ὅτι ἡ ψιλὴ πίστις ἡ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, δύναταί με σῶσαι. Ἀμήχανον γὰρ τοῦτο, ἐὰν μὴ καὶ τὴν ἀγάπην εἰς αὐτὸν διὰ τῶν ἔργων κτήσῃ. Τὸ γὰρ ψιλῶς πιστεύειν, καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι καὶ φρίσσουσιν[3].

μ'. Ἔργον ἀγάπης ἐστὶν ἡ εἰς τὸν πλησίον ἐκ διαθέσεως εὐεργεσία καὶ μακροθυμία καὶ ὑπομονὴ καὶ τὸ μετὰ ὀρθοῦ λόγου χρήσασθαι τοῖς πράγμασιν.

μα'. Ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν οὐ λυπεῖ, οὐδὲ λυπεῖται πρός τινα διὰ πρόσκαιρα. Μίαν δὲ λύπην καὶ λυπεῖ καὶ λυπεῖται σωτήριον, ἣν ὁ μακάριος Παῦλος καὶ ἐλυπήθη καὶ ἐλύπησε τοὺς Κορινθίους[4].

μβ'. Ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεόν, ἀγγελικὸν βίον ἐπὶ γῆς ζῇ, νηστεύων καὶ ἀγρυπνῶν, ψάλλων καὶ προσευχόμενος καὶ περὶ παντὸς ἀνθρώπου ἀεὶ καλὰ λογιζόμενος.

μγ'. Εἰ οὗτινός τις ἐπιθυμεῖ, τούτου καὶ τυχεῖν ἀγωνίζεται· πάντων δὲ τῶν ἀγαθῶν καὶ ἐπιθυμητῶν ἀγαθότερον τὸ θεῖον καὶ ἐπιθυμητότερον ἀσυγκρίτως· πόσην ἄρα σπουδὴν ὀφείλομεν ἐνδείξασθαι, ἵνα τοῦ φύσει ἀγαθοῦ καὶ ἐπιθυμητοῦ τύχωμεν;

μδ' Μὴ μολύνῃς τὴν σάρκα σου ἐν αἰσχραῖς πράξεσι καὶ μὴ μιάνῃς τὴν ψυχὴν πονηροῖς λογισμοῖς· καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, τὴν ἀγάπην φέρουσα.

με'. Αἴκιζε τὴν σάρκα σου ἀσιτίᾳ καὶ ἀγρυπνίᾳ καὶ σχόλασον ἀόκνως ψαλμῳδίᾳ καὶ προσευχῇ· καὶ ὁ ἁγιασμὸς τῆς σωφροσύνης ἐπὶ σὲ ἐπελεύσεται, τὴν ἀγάπην φέρων.

μϛ'. Ὁ τῆς θείας καταξιωθεὶς γνώσεως καὶ τὸν ταύτης φωτισμὸν διὰ τῆς ἀγάπης κτησάμενος, οὐ ῥιπισθήσεταί ποτε ὑπὸ τοῦ τῆς κενοδοξίας πνεύματος. Ὁ δὲ ταύτης μήπω καταξιωθείς, εὐχερῶς ὑπ᾿ αὐτῆς φέρεται. Ἐὰν οὖν ὁ τοιοῦτος ἐν πᾶσι τοῖς ὑπ᾿ αὐτοῦ πραττομένοις πρὸς τὸν Θεὸν ἀποβλέψῃ, ὡς δι᾿ αὐτὸν πάντα ποιῶν, ῥᾳδίως, σὺν Θεῷ, ἐκφεύξεται αὐτήν.

μζ'. Ὁ μήπω τυχὼν τῆς θείας γνώσεως τῆς δι᾿ ἀγάπης ἐνεργουμένης, μέγα φρονεῖ ἐπὶ τοῖς ὑπ᾿ αὐτοῦ κατὰ Θεὸν πραττομένοις· ὁ δὲ ταύτης τυχεῖν καταξιωθείς, μετὰ διαθέσεως λέγει τὰ τοῦ Πατριάρχου Ἀβραὰμ ῥήματα, ἅπερ ἡνίκα τῆς θείας κατηξιώθη ἐπιφανείας, εἶπεν· ἐγώ εἰμι γῆ καὶ σποδός[5].

μη'. Ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον, συνόμιλον ἀεὶ ἔχει τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ διὰ τῶν ταύτης ἐνθυμημάτων, εἰς τὴν θείαν ἀγάπην καὶ εὐχαριστίαν ἔρχεται. Μνημονεύει γὰρ τῆς κατὰ τὸν κόσμον προτέρας διαγωγῆς

1. Α' Ἰωάνν. δ', 8. 2. Ἱερ. ϛ', 4. 3. Ἰακ. β', 19.
4. Β' Κορ. ϛ', 8-11. 5. Γέν ιη', 27.

καὶ τῶν ποικίλων παραπτωμάτων καὶ τῶν ἐκ νεότητος συμβάντων αὐτῷ πειρασμῶν καὶ πῶς πάντων ἐκείνων ἐρρύσατο αὐτὸν ὁ Κύριος[1] καὶ μετέστησεν ἀπὸ τῆς ἐμπαθοῦς ζωῆς εἰς τὸν κατὰ Θεὸν βίον, καί, σὺν τῷ φόβῳ, προσλαμβάνεται καὶ τὴν ἀγάπην, εὐχαριστῶν ἀεὶ μετὰ ταπεινοφροσύνης πολλῆς τῷ εὐεργέτῃ καὶ κυβερνήτῃ τῆς ζωῆς ἡμῶν.

μθ'. Μὴ ῥυπώσῃς τὸν νοῦν σου, λογισμῶν ἀνεχόμενος ἐπιθυμίας καὶ θυμοῦ, ἵνα μή, τῆς καθαρᾶς προσευχῆς ἐκπεσών, τῷ τῆς ἀκηδίας πνεύματι περιπέσῃς.

ν'. Τηνικαῦτα ὁ νοῦς τῆς πρὸς Θεὸν παρρησίας ἐκπίπτει, ὁπηνίκα πονηροῖς ἢ ῥυπαροῖς λογισμοῖς συνόμιλος γένηται.

να'. Ὁ μὲν ἄφρων ὑπὸ τῶν παθῶν ἀγόμενος, ὅτε μὲν ὑπὸ τοῦ θυμοῦ κινούμενος ἐκταράσσεται, φεύγειν ἀλογίστως τοὺς ἀδελφοὺς ἐπείγεται. Ὅτε δὲ πάλιν ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐκθερμαίνεται, μεταμελόμενος αὖθις, προστρέχων ἀπαντᾷ. Ὁ δὲ φρόνιμος, ἐπ' ἀμφοτέρων τοὐναντίον ποιεῖ· ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ θυμοῦ, τὰς αἰτίας τῆς ταραχῆς ἐκκόψας, τῆς πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς λύπης ἑαυτὸν ἀπαλλάττει· ἐπὶ δὲ τῆς ἐπιθυμίας, τῆς ἀλόγου ὁρμῆς καὶ συντυχίας ἐγκρατεύεται.

νβ'. Ἐν τῷ καιρῷ τῶν πειρασμῶν, μὴ καταλίπῃς τὸ Μοναστήριόν σου· ἀλλὰ φέρε γενναίως τὰ κύματα τῶν λογισμῶν καὶ μάλιστα τῶν τῆς λύπης καὶ ἀκηδίας. Οὕτω γὰρ οἰκονομικῶς διὰ τῶν θλίψεων δοκιμασθείς, ἕξεις βεβαίαν τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα[2]· ἐὰν δὲ καταλιμπάνῃς, ἀδόκιμος καὶ ἄνανδρος καὶ ἄστατος εὑρεθήσῃ.

νγ'. Ἐὰν θέλῃς τῆς κατὰ Θεὸν ἀγάπης μὴ ἐκπεσεῖν, μήτε τὸν ἀδελφὸν ἀφῇς κοιμηθῆναι λυπούμενον κατὰ σοῦ, μήτε σὺ κοιμηθῇς λυπούμενος κατ' αὐτοῦ· διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου καί, ἐλθών, πρόσφερε Χριστῷ, καθαρῷ τῷ συνειδότι, δι' ἐκτενοῦς τῆς εὐχῆς, τὸ δῶρον τῆς ἀγάπης[3].

νδ'. Εἰ ὁ πάντα τὰ χαρίσματα τοῦ Πνεύματος ἔχων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχων, οὐδὲν ὠφελεῖται, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον[4], πόσην ὀφείλομεν ἐνδείξασθαι σπουδήν, ἵνα ταύτην κτησώμεθα;

νε'. Εἰ ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται[5], ὁ φθονῶν τῷ ἀδελφῷ καὶ λυπούμενος ἐπὶ τῇ εὐδοκιμήσει αὐτοῦ καὶ σκώμμασι χραίνων τὴν ὑπόληψιν αὐτοῦ ἢ ἔν τινι κακοηθείᾳ ἐπιβουλεύων αὐτῷ, πῶς οὐκ ἀλλότριον αὐτὸν τῆς ἀγάπης καθίστησι καὶ ἔνοχον τῆς αἰωνίου Κρίσεως;

νς'. Εἰ πλήρωμα νόμου ἡ ἀγάπη[6], ὁ μνησικακῶν τῷ ἀδελφῷ καὶ δόλους κατ' αὐτοῦ σκευάζων καὶ κατευχόμενος αὐτοῦ, ἐπιχαίρων τῷ πτώματι αὐτοῦ, πῶς οὐ παράνομός ἐστι καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως ἄξιος;

νζ'. Εἰ ὁ καταλαλῶν ἀδελφοῦ καὶ κρίνων ἀδελφόν, καταλαλεῖ νόμου καὶ κρίνει νόμον[7], ὁ δὲ νόμος τοῦ Χριστοῦ ἐστιν ἡ ἀγάπη, πῶς τῆς ἀγά-

1. Πρβλ. Β' Τιμ. γ', 11. 2. Πρβλ. Β' Κορ. α', 6. 3. Ματθ. ε', 23.
4. Α' Κορ. ιγ', 3. 5. Ῥωμ. ιγ', 10. 6. Ῥωμ. ιγ', 10. 7. Ἰακ. δ', 11.

πης τοῦ Χριστοῦ ὁ κατάλαλος οὐκ ἐκπίπτει καὶ αἴτιος ἑαυτῷ γίνεται κολάσεως αἰωνίου;

νη'. Μὴ δῷς τὴν ἀκοήν σου τῇ γλώσσῃ τοῦ καταλάλου, μηδὲ τὴν γλῶσσάν σου τῇ ἀκοῇ τοῦ φιλοψόγου, ἡδέως λαλῶν ἢ ἀκούων κατὰ τοῦ πέλας, ἵνα μὴ ἐκπέσῃς τῆς θείας ἀγάπης καὶ ἀλλότριος εὑρεθῇς τῆς αἰωνίου ζωῆς.

νθ'. Μὴ καταδέχου κατὰ πατρός σου λοιδορίας, μηδὲ προθυμοποιήσῃς τὸν ἀτιμάζοντα αὐτόν, ἵνα μὴ ὀργισθῇ Κύριος ἐπὶ τοῖς ἔργοις σου καὶ ἐξολοθρεύσῃ σε ἐκ γῆς ζώντων[1].

ξ'. Ἐπιστόμιζε τὸν καταλαλοῦντα ἐν ἀκοαῖς σου, ἵνα μὴ διπλῆν ἁμαρτίαν σὺν αὐτῷ ἁμαρτάνῃς καὶ σαυτὸν ὀλεθρίῳ πάθει ἐθίζων, κἀκεῖνον κατὰ τοῦ πλησίον φλυαρεῖν οὐκ ἀνακόπτων.

ξα'. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, φησὶν ὁ Κύριος, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς[2]. Διὰ τί ταῦτα προσέταξεν; Ἵνα σε μίσους καὶ λύπης καὶ ὀργῆς καὶ μνησικακίας ἐλευθερώσῃ καὶ τοῦ μεγίστου κτήματος τῆς τελείας ἀγάπης καταξιώσῃ, ἣν ἀμήχανον ἔχειν τὸν μὴ πάντας ἀνθρώπους ἐξ ἴσου ἀγαπῶντα κατὰ μίμησιν Θεοῦ, τοὺς πάντας ἀνθρώπους ἐξ ἴσου ἀγαπῶντος καὶ θέλοντος σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν[3].

ξβ'. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ, ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον· καὶ τῷ ἀγγαρεύοντί σε μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο[4]. Διὰ τί; Ἵνα καὶ σὲ ἀόργητον καὶ ἀτάραχον διαφυλάξῃ καὶ ἄλυπον, κἀκεῖνον διὰ τῆς σῆς ἀνεξικακίας παιδεύσῃ καὶ ἀμφοτέρους, ὡς Πατὴρ ἀγαθός, ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς ἀγάπης ἀγάγῃ.

ξγ'. Πρὸς ἅπερ πράγματα ποτὲ πεπόνθαμεν, τούτων καὶ τὰς φαντασίας ἐμπαθεῖς περιφέρομεν. Ὁ οὖν τὰς ἐμπαθεῖς νικῶν φαντασίας, καὶ τῶν πραγμάτων, ὧν αἱ φαντασίαι, πάντως καταφρονεῖ· ἐπειδὴ τοῦ πρὸς τὰ πράγματα πολέμου, ὁ πρὸς τὰς μνήμας τοσοῦτόν ἐστι χαλεπώτερος, ὅσον τοῦ κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτάνειν, τὸ κατὰ διάνοιάν ἐστιν εὐκοπώτερον.

ξδ'. Τῶν παθῶν, τὰ μέν ἐστι σωματικά, τὰ δὲ ψυχικά· καὶ τὰ μὲν σωματικά, ἐκ τοῦ σώματος ἔχει τὰς ἀφορμάς· τὰ δὲ ψυχικά, ἐκ τῶν ἔξωθεν πραγμάτων. Ἀμφότερα δὲ περικόπτει ἀγάπη καὶ ἐγκράτεια, ἡ μὲν τὰ ψυχικά, ἡ δὲ τὰ σωματικά.

ξε'. Τὰ μὲν τῶν παθῶν, τοῦ θυμικοῦ, τὰ δέ, τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς τυγχάνει· ἀμφότερα δὲ διὰ τῶν αἰσθήσεων κινεῖται· τότε δὲ κινεῖται, ὅτε ἀγάπης ἡ ψυχὴ καὶ ἐγκρατείας ἐκτὸς εὑρίσκεται.

ξς'. Δυσκαταγώνιστα μᾶλλον τὰ τοῦ θυμικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς πάθη, παρὰ τὰ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ τυγχάνει· διὸ καὶ μεῖζον φάρμακον κατ'

1. Πρβλ. Δευτ. ς', 15. 2. Ματθ. ε', 44. 3. Α' Τιμ. β', 4. 4. Ματθ ε', 39.

αὐτοῦ ἡ ἐντολὴ τῆς ἀγάπης ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐδόθη.

ξζ'. Πάντα τὰ ἄλλα πάθη, ἢ τοῦ θυμικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς ἢ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μόνον ἐφάπτεται ἢ καὶ τοῦ λογιστικοῦ, ὡς ἡ λήθη καὶ ἄγνοια. Ἡ δὲ ἀκηδία, πασῶν τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων ἐπιδραττομένη, πάντα σχεδὸν ὁμοθυμαδὸν κινεῖ τὰ πάθη· διὸ καὶ πάντων τῶν ἄλλων παθῶν ἐστι βαρύτατον. Καλῶς οὖν ὁ Κύριος τὸ κατ' αὐτῆς φάρμακον δεδωκώς, ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν, λέγει, κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν [1].

ξη'. Μὴ πλήξῃς ποτέ τινα τῶν ἀδελφῶν, παραλόγως μάλιστα, μήποτε, μὴ φέρων τὴν θλῖψιν, ὑποχωρήσῃ καὶ οὐ μὴ ἐκφεύξῃ ποτὲ τὸν ἔλεγχον τοῦ συνειδότος, ἀεί σοι λύπην ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς προξενοῦντα καὶ τῆς θείας παρρησίας τὸν νοῦν ἀπελαύνοντα.

ξθ'. Μὴ ἀνάσχῃ τῶν σκάνδαλά σοι φερουσῶν ὑπονοιῶν, ἢ καὶ ἀνθρώπων, κατά τινων. Οἱ γὰρ παραδεχόμενοι σκάνδαλα ἐν οἱῳδήποτε τρόπῳ τῶν κατὰ προαίρεσιν ἢ παρὰ προαίρεσιν συμβαινόντων, οὐκ ἴσασι τὴν ὁδὸν τῆς εἰρήνης, τὴν φέρουσαν διὰ τῆς ἀγάπης εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ τοὺς ταύτης ἐραστάς.

ο'. Οὔπω ἔχει τελείαν τὴν ἀγάπην, ὁ ἔτι ταῖς γνώμαις τῶν ἀνθρώπων συνδιατιθέμενος· οἷον, τὸν μὲν ἀγαπῶν, τὸν δὲ μισῶν· ἢ καὶ αὐτόν, ποτὲ μὲν ἀγαπῶν, ποτὲ δὲ μισῶν, διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας.

οα'. Ἡ τελεία ἀγάπη, οὐ συνδιασχίζει τὴν μίαν τῶν αὐτῶν ἀνθρώπων φύσιν, ταῖς διαφόροις αὐτῶν γνώμαις, ἀλλ' εἰς αὐτὴν ἀεὶ ἀποβλεπομένη, πάντας ἀνθρώπους ἐξ ἴσου ἀγαπᾷ. Τοὺς μὲν σπουδαίους, ὡς φίλους, τοὺς δὲ φαύλους, ὡς ἐχθροὺς ἀγαπᾷ, εὐεργετοῦσα καὶ μακροθυμοῦσα, ὑπομένουσα τὰ παρ' αὐτῶν ἐπαγόμενα, τὸ κακὸν τὸ σύνολον μὴ λογιζομένη [2], ἀλλὰ καὶ πάσχουσα ὑπὲρ αὐτῶν, εἰ καιρὸς καλέσειεν. Ἵνα καὶ αὐτοὺς ποιήσῃ φίλους, εἰ οἷόν τε· εἰδὲ μή, τῆς γε ἰδίας διαθέσεως οὐκ ἐκπίπτει, τοὺς τῆς ἀγάπης καρποὺς ἀεὶ ἐξ ἴσου πρὸς πάντας ἀνθρώπους ἐνδεικνυμένη· διὸ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς Ἰησοῦς Χριστός, τὴν αὐτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ἐνδειξάμενος, ὑπὲρ ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος ἔπαθε [3] καὶ πᾶσιν ἐξ ἴσου τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως ἐχαρίσατο· εἰ καὶ ἕκαστος ἑαυτὸν εἴτε δόξης εἴτε κολάσεως καθίστησιν ἄξιον.

οβ'. Ὁ μὴ καταφρονῶν δόξης καὶ ἀτιμίας, πλούτου καὶ πενίας, ἡδονῆς τε καὶ λύπης, τελείαν ἀγάπην οὔπω ἐκτήσατο· ἡ γὰρ τελεία ἀγάπη οὐ μόνον τούτων καταφρονεῖ, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς προσκαίρου ζωῆς τε καὶ θανάτου.

ογ'. Ἄκουε τῶν καταξιωθέντων τῆς τελείας ἀγάπης, ποῖα λέγουσι· τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλῖψις; ἢ στενοχωρία; ἢ διωγμός; ἢ γυμνότης; ἢ κίνδυνος; ἢ μάχαιρα; καθὼς γέγραπται· ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. Ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς. Πέ-

1. Λουκ. κα', 19. 2. Α' Κορ. ιγ', 4. 3. Πρβλ. Ῥωμ. ε', 8.

πεισμαι γὰρ ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωή, οὔτε Ἄγγελοι, οὔτε Ἀρχαί, οὔτε Δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν [1].

οδ'. Περὶ δὲ τῆς εἰς τὸν πλησίον ἀγάπης, ἄκουε πάλιν οἷα λέγουσιν· ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυρούσης μοι καὶ τῆς συνειδήσεώς μου, ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ· ὅτι λύπη μοί ἐστι πολλὴ καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου. Ηὐχόμην γὰρ ἀνάθεμα εἶναι αὐτὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν κατὰ σάρκα, οἵτινές εἰσιν Ἰσραηλῖται καὶ τὰ ἑξῆς [2]. Ὡσαύτως καὶ Μωυσῆς [3] καὶ οἱ λοιποὶ ἅγιοι.

οε'. Ὁ μὴ καταφρονῶν δόξης καὶ ἡδονῆς καὶ τῆς τούτων αὐξητικῆς καὶ δι' αὐτὰς συνισταμένης φιλαργυρίας, τὰς τοῦ θυμοῦ προφάσεις ἐκκόπτειν οὐ δύναται· ὁ δὲ ταύτας μὴ κόπτων, τῆς τελείας ἀγάπης τυχεῖν οὐ δύναται.

ος'. Ταπείνωσις καὶ κακοπάθεια, πάσης ἁμαρτίας ἐλευθεροῦσι τὸν ἄνθρωπον· ἡ μὲν τὰ τῆς ψυχῆς, ἡ δὲ τὰ τοῦ σώματος περικόπτουσα πάθη. Τοῦτο γὰρ ποιῶν καὶ ὁ μακάριος Δαβίδ, ἐν οἷς εὔχεται πρὸς τὸν Θεὸν λέγων· ἴδε τὴν ταπείνωσίν μου καὶ τὸν κόπον μου καὶ ἄφες πάσας τὰς ἁμαρτίας μου [4].

οζ'. Διὰ μὲν τῶν ἐντολῶν ὁ Κύριος, ἀπαθεῖς τοὺς ἐργαζομένους αὐτὰς ἀποτελεῖ. Διὰ δὲ τῶν θείων δογμάτων, τὸν φωτισμὸν τῆς γνώσεως αὐτοῖς χαρίζεται.

οη'. Πάντα τὰ δόγματα, ἢ περὶ Θεοῦ ἢ περὶ ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἢ περὶ τῆς ἐν αὐτοῖς προνοίας καὶ κρίσεως.

οθ'. Ἡ μὲν ἐλεημοσύνη, τὸ θυμικὸν μέρος τῆς ψυχῆς θεραπεύει· ἡ δὲ νηστεία, τὴν μὲν ἐπιθυμίαν μαραίνει, τῇ δὲ προσευχῇ τὸν νοῦν καθαίρει καὶ πρὸς τὴν τῶν ὄντων θεωρίαν παρασκευάζει. Πρὸς γὰρ τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, καὶ τὰς ἐντολὰς ὁ Κύριος ἡμῖν ἐχαρίσατο.

π'. Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, φησίν, ὅτι πρᾷός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ καὶ τὰ ἑξῆς [5]. Ἡ μὲν πρᾳότης ἀτάραχον τὸν θυμὸν διαφυλάττει, ἡ δὲ ταπείνωσις τύφου καὶ κενοδοξίας τὸν νοῦν ἐλευθεροῖ.

πα'. Διττός ἐστιν ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος· ὁ μὲν ἐκ τῶν ἀπειλῶν τῆς κολάσεως ἡμῖν ἐντικτόμενος, δι' ὃν ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ εἰς Θεὸν ἐλπὶς καὶ ἡ ἀπάθεια, ἑξῆς ἡ ἀγάπη κατὰ τάξιν ἡμῖν ἐγγίνεται. Ὁ δέ, αὐτῇ τῇ ἀγάπῃ συνέζευκται, εὐλάβειαν τῇ ψυχῇ ἀεὶ ἐμποιῶν, ἵνα μή, διὰ τὴν τῆς ἀγάπης παρρησίαν, εἰς καταφρόνησιν Θεοῦ ἔλθῃ.

πβ'. Τὸν μὲν πρῶτον φόβον ἔξω βάλλει ἡ τελεία ἀγάπη [6], τῆς ψυχῆς τῆς κεκτημένης αὐτήν, μηκέτι τὴν κόλασιν φοβουμένης· τὸν δὲ δεύτερον, ἑαυτῇ ἔχει ἀεί, ὡς εἴρηται, συνεζευγμένον. Τῷ μὲν πρώτῳ φόβῳ, ἁρμόζει,

1. Ῥωμ. η', 35 κ. ἑ. 2. Ῥωμ. θ', 3. 3. Ἐξ. λβ', 32.
4. Ψαλμ. 24, 18. 5. Ματθ. ια', 29. 6. Α' Ἰωάνν. δ', 18.

τό, τῷ φόβῳ Κυρίου ἐκκλίνει πᾶς ἀπὸ κακοῦ[1]· καί, ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου[2]· τῷ δὲ δευτέρῳ, τό, οὐκ ἔστιν ὑστέρημα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν[3].

πγ'. Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν καὶ τὴν πλεονεξίαν καὶ τὰ ἑξῆς[4]. Γῆν μὲν ὠνόμασε τὸ φρόνημα τῆς σαρκός. Πορνείαν δὲ εἶπε τὴν κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίαν. Ἀκαθαρσίαν δὲ τὴν συγκατάθεσιν ἐκάλεσε. Πάθος δὲ τὸν ἐμπαθῆ λογισμὸν ὠνόμασεν. Ἐπιθυμίαν δὲ κακὴν τὴν ψιλὴν τοῦ λογισμοῦ καὶ ἐπιθυμίας παραδοχήν. Πλεονεξίαν δὲ τὴν γεννητικήν τε καὶ αὐξητικὴν τοῦ πάθους ὠνόμασεν ὕλην. Ταῦτα οὖν πάντα, ὡς μέλη ὄντα τοῦ φρονήματος τῆς σαρκός, ἐκέλευσεν ὁ θεῖος Ἀπόστολος νεκρῶσαι.

πδ'. Πρῶτον μὲν ἡ μνήμη ψιλὸν τὸν λογισμὸν ἐπὶ τὸν νοῦν ἀναφέρει· καὶ τούτου ἐγχρονίζοντος, κινεῖται τὸ πάθος· τούτου δὲ μὴ ἀναιρουμένου, κάμπτει τὸν νοῦν εἰς συγκατάθεσιν. Ταύτης δὲ γινομένης, ἔρχεται λοιπὸν εἰς τὴν κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίαν. Ὁ οὖν πάνσοφος Ἀπόστολος πρὸς τοὺς ἀπὸ ἐθνῶν γράφων, τὸ ἀποτέλεσμα πρῶτον κελεύει ἀναιρεῖν τῆς ἁμαρτίας· εἶτα κατὰ τάξιν ἀναποδίζοντας, εἰς τὴν αἰτίαν καταλήγειν. Ἡ δὲ αἰτία ἐστὶν ἡ γεννητική, ὡς προείρηται, καὶ αὐξητικὴ τοῦ πάθους πλεονεξία. Οἶμαι δὲ ἐνταῦθα τὴν γαστριμαργίαν σημαίνειν, ὡς μητέρα καὶ τροφὸν τῆς πορνείας ὑπάρχουσαν. Ἡ γὰρ πλεονεξία οὐ μόνον ἐπὶ χρημάτων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ βρωμάτων κακή· ὥσπερ καὶ ἡ ἐγκράτεια οὐ μόνον ἐπὶ βρωμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ χρημάτων.

πε'. Ὥσπερ στρουθίον τὸν πόδα δεδεμένον ἀρχόμενον πέτεσθαι, ἐπὶ τὴν γῆν κατασπᾶται, σχοινίῳ ἑλκόμενον· οὕτω καὶ ὁ νοῦς, μήπω ἀπάθειαν κτησάμενος καὶ ἐπὶ τὴν γνῶσιν τῶν οὐρανίων πετόμενος, ὑπὸ τῶν παθῶν καθελκόμενος, ἐπὶ τὴν γῆν κατασπᾶται.

πς'. Ὅτε ὁ νοῦς τελείως τῶν παθῶν ἐλευθερωθῇ, τότε καὶ ἐπὶ τὴν θεωρίαν τῶν ὄντων ἀμεταστρεπτὶ ὁδεύει, ἐπὶ τὴν γνῶσιν τῆς Ἁγίας Τριάδος τὴν πορείαν ποιούμενος.

πζ'. Καθαρὸς ὑπάρχων ὁ νοῦς, τὰ νοήματα τῶν πραγμάτων ἀναλαμβάνων, εἰς τὴν πνευματικὴν θεωρίαν δι' αὐτῶν κινεῖται· ἀκάθαρτος δὲ ἐκ ῥαθυμίας γεγονώς, τὰ μὲν τῶν λοιπῶν πραγμάτων νοήματα ψιλὰ φαντάζεται, τὰ δὲ ἀνθρώπινα δεχόμενος, εἰς αἰσχροὺς ἢ πονηροὺς λογισμοὺς μετατρέπεται.

πη'. Ὅταν ἀεὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς μηδὲν τῶν τοῦ κόσμου νοημάτων διενοχλήσῃ τῷ νῷ, τότε γίνωσκε σαυτὸν μὴ ἔξω εἶναι τῶν ὅρων τῆς ἀπαθείας.

πθ'. Ὅταν ἡ ψυχὴ ἄρχηται τῆς ἰδίας ὑγείας ἐπαισθάνεσθαι, τότε καὶ τὰς ἐν τοῖς ὕπνοις φαντασίας, ψιλὰς καὶ ἀταράχους ἄρχεται βλέπειν.

ϟ'. Ὥσπερ τὸν αἰσθητὸν ὀφθαλμὸν ἡ καλλονὴ τῶν ὁρατῶν, οὕτω καὶ τὸν καθαρὸν νοῦν ἡ γνῶσις τῶν ἀοράτων πρὸς ἑαυτὴν ἐπισπᾶται. Ἀόρατα δὲ λέγω τὰ ἀσώματα.

1. Παροιμ. ιε', 27. 2. Ψαλμ. 110, 10. 3. Ψαλμ. 33, 10. 4. Κολοσσ. γ', 5.

ϟα'. Μέγα μὲν τὸ πρὸς τὰ πράγματα μὴ πάσχειν, μεῖζον δὲ πολλῷ, τὸ πρὸς τὰς φαντασίας αὐτῶν ἀπαθῆ διαμεῖναι. Διότι ὁ διὰ λογισμῶν πρὸς ἡμᾶς τῶν δαιμόνων πόλεμος, τοῦ διὰ τῶν πραγμάτων πολέμου ἐστὶ χαλεπώτερος.

ϟβ'. Ὁ τὰς ἀρετὰς κατορθώσας καὶ τῇ γνώσει πλουτήσας, ὡς φυσικῶς λοιπὸν τὰ πράγματα διορῶν, πάντα κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ πράττει καὶ διαλέγεται, τὸ σύνολον μὴ παρατρεπόμενος. Ἐκ γὰρ τοῦ ἀλόγως τοῖς πράγμασι χρήσασθαι, ἢ ἐνάρετοι ἢ φαῦλοι γινόμεθα.

ϟγ'. Σημεῖον ἄκρας ἀπαθείας, τὸ ψιλὰ τὰ νοήματα τῶν πραγμάτων ἀεὶ ἀναβαίνειν ἐπὶ τὴν καρδίαν, καὶ ἐγρηγορότος τοῦ σώματος καὶ κατὰ τοὺς ὕπνους.

ϟδ'. Διὰ μὲν τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, τὰ πάθη ὁ νοῦς ἀποδύεται· διὰ δὲ τῆς τῶν ὁρατῶν πνευματικῆς θεωρίας, τὰ ἐμπαθῆ τῶν πραγμάτων νοήματα· διὰ δὲ τῆς τῶν ἀοράτων γνώσεως, τὴν τῶν ὁρατῶν θεωρίαν· ταύτην δέ, διὰ τῆς γνώσεως τῆς Ἁγίας Τριάδος.

ϟε'. Ὥσπερ ὁ ἥλιος ἀνατέλλων καὶ τὸν κόσμον φωτίζων, δείκνυσί τε ἑαυτὸν καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ φωτιζόμενα πράγματα· οὕτω καὶ ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος, τῷ καθαρῷ νῷ ἀνατέλλων, καὶ ἑαυτὸν δείκνυσι καὶ πάντων τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγονότων καὶ γενησομένων τοὺς λόγους.

ϟς'. Οὐκ ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ τὸν Θεὸν γινώσκομεν, ἀλλ' ἐκ τῆς μεγαλουργίας αὐτοῦ καὶ προνοίας τῶν ὄντων. Διὰ τούτων γὰρ ὡς δι' ἐσόπτρων τὴν ἄπειρον ἀγαθότητα καὶ σοφίαν καὶ δύναμιν κατανοοῦμεν[1].

ϟζ'. Ὁ καθαρὸς νοῦς, ἢ ἐν τοῖς ψιλοῖς νοήμασι τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων εὑρίσκεται ἢ ἐν τῇ τῶν ὁρατῶν φυσικῇ θεωρίᾳ ἢ ἐν τῇ τῶν ἀοράτων ἢ ἐν τῷ φωτὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος.

ϟη'. Ἐν τῇ τῶν ὁρατῶν θεωρίᾳ γενόμενος ὁ νοῦς, ἢ τοὺς φυσικοὺς αὐτῶν λόγους ἐρευνᾷ ἢ τοὺς δι' αὐτῶν σημαινομένους ἢ αὐτὴν τὴν αἰτίαν ζητεῖ.

ϟθ'. Ἐν δὲ τῇ τῶν ἀοράτων διατρίβων θεωρίᾳ, τούς τε φυσικοὺς αὐτῶν λόγους ζητεῖ καὶ τὴν αἰτίαν τῆς γενέσεως αὐτῶν καὶ τὰ τούτου ἀκόλουθα καὶ τίς ἡ περὶ αὐτὰ πρόνοια καὶ κρίσις.

ρ'. Ἐν δὲ Θεῷ γινόμενος, τοὺς περὶ οὐσίας αὐτοῦ πρῶτον λόγους ζητεῖ μὲν ὑπὸ τοῦ πόθου φλεγόμενος, οὐκ ἐκ τῶν κατ' αὐτὸν δὲ τὴν παραμυθίαν εὑρίσκει. (Ἀμήχανον γὰρ τοῦτο καὶ ἀνένδεκτον πάσῃ γεννητῇ φύσει ἐξ ἴσου.) Ἐκ δὲ τῶν περὶ αὐτὸν παραμυθεῖται. Λέγω δή, τῶν περὶ ἀιδιότητος, ἀπειρίας τε καὶ ἀοριστίας, ἀγαθότητός τε καὶ σοφίας καὶ δυνάμεως δημιουργικῆς τε καὶ προνοητικῆς καὶ κριτικῆς τῶν ὄντων. Καὶ τοῦτο πάντῃ καταληπτὸν αὐτοῦ μόνον, ἡ ἀπειρία καὶ αὐτὸ τὸ μηδὲν γινώσκειν, ὥσπερ οἱ Θεολόγοι ἄνδρες εἰρήκασι, Γρηγόριός τε καὶ Διονύσιος.

1. Πρβλ. Ῥωμ. α', 20.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

Ὁ γνησίως τὸν Θεὸν ἀγαπῶν, οὗτος καὶ ἀπερισπάστως πάντως προσεύχεται. Καὶ ὁ ἀπερισπάστως πάντως προσευχόμενος, οὗτος καὶ γνησίως τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ. Οὐκ εὔχεται δὲ ἀπερισπάστως ὁ τινὶ τῶν ἐπιγείων ἔχων τὸν νοῦν προσηλωμένον.

β'. Ὁ νοῦς πράγματι χρονίζων αἰσθητῷ, πάντως πάθος ἔχει πρὸς αὐτό· οἷον ἐπιθυμίας ἢ λύπης ἢ ὀργῆς ἢ μνησικακίας. Καὶ εἰ μὴ τοῦ πράγματος ἐκείνου καταφρονεῖ, τοῦ πάθους ἐκείνου ἐλευθεροῦσθαι οὐ δύναται.

γ'. Τὰ μὲν πάθη κρατοῦντα τοῦ νοῦ, συνδεσμοῦσιν αὐτὸν τοῖς πράγμασι τοῖς ὑλικοῖς καί, τοῦ Θεοῦ χωρίσαντα, αὐτοῖς ἐνασχολεῖσθαι ποιοῦσιν. Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ ἀγάπη κρατήσασα, λύει αὐτὸν τῶν δεσμῶν, παραφρονεῖν πείθουσα οὐ μόνον τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ἡμῶν τῆς προσκαίρου ζωῆς.

δ'. Ἔργον τῶν ἐντολῶν, ψιλὰ ποιεῖν τὰ τῶν πραγμάτων νοήματα· ἀναγνώσεως δὲ καὶ θεωρίας, ἄυλον καὶ ἀνείδεον τὸν νοῦν ἀπεργάζεσθαι. Ἐκ δὲ τούτου συμβαίνει, τὸ ἀπερισπάστως προσεύχεσθαι.

ε'. Οὐκ ἀρκεῖ πρακτικὴ μέθοδος πρὸς τὸ τελείως τὸν νοῦν παθῶν ἐλευθερωθῆναι, ὥστε δυνηθῆναι αὐτὸν ἀπερισπάστως προσεύχεσθαι, εἰ μὴ καὶ διάφοροι αὐτὸν διαδέχονται πνευματικαὶ θεωρίαι. Ἡ μὲν γάρ, ἀκρασίας καὶ μίσους μόνον τὸν νοῦν ἐλευθεροῖ, αἱ δὲ καὶ λήθης καὶ ἀγνοίας αὐτὸν ἀπαλλάττουσι· καὶ οὕτω δυνήσεται ὡς δεῖ προσεύξασθαι.

ς'. Τῆς καθαρᾶς προσευχῆς δύο εἰσὶν ἀκρόταται καταστάσεις· ἡ μὲν τοῖς πρακτικοῖς, ἡ δὲ τοῖς θεωρητικοῖς ἐπισυμβαίνουσα. Καὶ ἡ μὲν ἐκ φόβου Θεοῦ καὶ ἐλπίδος ἀγαθῆς, τῇ ψυχῇ ἐγγίνεται· ἡ δὲ ἀπὸ θείου ἔρωτος καὶ ἀκροτάτης καθάρσεως. Γνωρίσματα δέ, τοῦ μὲν πρώτου μέτρου, τὸ ἐν τῷ συναγαγεῖν τὸν νοῦν ἐκ πάντων τῶν τοῦ κόσμου νοημάτων καὶ ὡς αὐτῷ αὐτοῦ παρισταμένου τοῦ Θεοῦ, ὥσπερ καὶ πάρεστι, ποιεῖσθαι τὰς προσευχὰς ἀπερισπάστως καὶ ἀνενοχλήτως. Τοῦ δὲ δευτέρου, τὸ ἐν αὐτῇ τῇ ὁρμῇ τῆς προσευχῆς ἁρπαγῆναι τὸν νοῦν ὑπὸ τοῦ θείου καὶ ἀπείρου φωτὸς καὶ μήτε ἑαυτοῦ, μήτε τινὸς ἄλλου τῶν ὄντων τὸ σύνολον ἐπαισθάνεσθαι, εἰ μὴ μόνου τοῦ διὰ τῆς ἀγάπης ἐν αὐτῷ τὴν τοιαύτην ἔλλαμψιν ἐνεργοῦντος· τότε δὲ καὶ περὶ τοὺς περὶ Θεοῦ λόγους κινούμενος, καθαρὰς καὶ τρανὰς τὰς περὶ αὐτοῦ λαμβάνει ἐμφάσεις.

ζ'. Ὅ τις ἀγαπᾷ, τούτου καὶ ἀντέχεται πάντως, καὶ πάντων τῶν πρὸς τοῦτο ἐμποδιζόντων αὐτῷ καταφρονεῖ, ἵνα αὐτοῦ μὴ στερηθῇ. Καὶ ὁ τὸν Θεὸν ἀγαπῶν, ἐπιμελεῖται καθαρᾶς προσευχῆς· καὶ πᾶν πάθος πρὸς τοῦτο ἐμποδίζον αὐτῷ, ἀποβάλλει ἐξ ἑαυτοῦ.

η'. Ὁ τὴν μητέρα τῶν παθῶν ἀποβαλὼν φιλαυτίαν, καὶ τὰ λοιπὰ εὐχερῶς, σὺν Θεῷ, ἀποτίθεται, οἷον ὀργήν, λύπην, μνησικακίαν καὶ τὰ ἑξῆς. Ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ πρώτου κρατούμενος, ὑπὸ τοῦ δευτέρου, κἂν μὴ θέλῃ, τιτρώσκεται. Φιλαυτία δέ ἐστι τὸ πρὸς τὸ σῶμα πάθος.

θ'. Διὰ τὰς πέντε ταύτας αἰτίας οἱ ἄνθρωποι ἀγαπῶσιν ἀλλήλους, εἴτε ἐπαινετῶς, εἴτε ψεκτῶς· οἷον, ἢ διὰ τὸν Θεόν, ὡς ὁ ἐνάρετος πάντας καὶ ὡς ὁ τὸν ἐνάρετον κἂν μήπω ἐνάρετος· ἢ διὰ φύσιν, ὡς οἱ γονεῖς τὰ τέκνα καὶ ἔμπαλιν· ἢ διὰ κενοδοξίαν, ὡς ὁ δοξαζόμενος τὸν δοξάζοντα· ἢ διὰ φιλαργυρίαν, ὡς ὁ τὸν πλούσιον διὰ λῆψιν· ἢ διὰ φιληδονίαν, ὡς ὁ τὴν γαστέρα θεραπευόμενος καὶ τὰ ὑπὸ γαστέρα. Καὶ ἡ μὲν πρώτη, ἐπαινετή· ἡ δευτέρα, μέση· αἱ δὲ λοιπαί, ἐμπαθεῖς.

ι'. Ἐάν τινας μὲν μισῇς, τινὰς δὲ οὐδὲ ἀγαπᾷς, οὐδὲ μισεῖς, ἑτέρους δὲ ἀγαπᾷς, ἀλλὰ συμμέτρως, ἄλλους δὲ σφόδρα ἀγαπᾷς, ἐκ ταύτης τῆς ἀνισότητος γνῶθι, ὅτι μακρὰν εἶ τῆς τελείας ἀγάπης, ἥτις ὑποτίθεται πάντα ἄνθρωπον ἐξ ἴσου ἀγαπῆσαι.

ια'. Ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποίησον ἀγαθόν[1], τουτέστι, πολέμησον ἐχθρούς, ἵνα μειώσῃς τὰ πάθη· ἔπειτα δὲ νῆφε, ἵνα μὴ αὐξήσωσι. Καὶ πάλιν πολέμησον, ἵνα κτήσῃ τὰς ἀρετάς· καὶ μετέπειτα νῆφε, ἵνα αὐτὰς διαφυλάξῃς. Καὶ τοῦτο ἂν εἴη τὸ ἐργάζεσθαι καὶ φυλάσσειν[2].

ιβ'. Οἱ κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ πειράζοντες ἡμᾶς, ἢ τὸ ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς ἐκθερμαίνουσιν ἢ τὸ θυμικὸν ἐκταράσσουσιν ἢ τὸ λογιστικὸν ἐπισκοτίζουσιν ἢ τὸ σῶμα ὀδύναις περιβάλλουσιν ἢ τὰ σωματικὰ διαρπάζουσιν.

ιγ'. Ἢ δι' ἑαυτῶν ἡμᾶς οἱ δαίμονες ἐκπειράζουσιν ἢ, τοὺς μὴ φοβουμένους τὸν Κύριον, καθ' ἡμῶν ἐφοπλίζουσι. Καὶ δι' ἑαυτῶν μέν, ὅταν ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἰδιάσωμεν, ὥσπερ τὸν Κύριον ἐν τῇ ἐρήμῳ[3]. Διὰ τῶν ἀνθρώπων δέ, ὅταν μετὰ τῶν ἀνθρώπων συνδιατρίψωμεν, ὥσπερ καὶ τὸν Κύριον διὰ τῶν Φαρισαίων[4]. Ἀλλ' ἡμεῖς, εἰς τὸν τύπον ἡμῶν ἀποβλεπόμενοι, ἀμφοτέρωθεν αὐτοὺς ἀποκρουσώμεθα.

ιδ'. Ὅταν ἄρχηται ὁ νοῦς εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ προκόπτειν, τότε καὶ ὁ δαίμων τῆς βλασφημίας ἄρχεται ἐκπειράζειν αὐτὸν καὶ τοιούτους αὐτῷ λογισμοὺς ὑποβάλλει, οἵους ἀνθρώπων μὲν οὐδείς, μόνος δὲ ὁ τούτου τεχνίτης διάβολος ἐφευρίσκει. Τοῦτο δὲ ποιεῖ, φθονῶν τῷ θεοφιλεῖ, ἵνα, εἰς ἀπόγνωσιν ἐλθών, ὡς τοιαῦτα διανοηθείς, μηκέτι τολμήσῃ διὰ τῆς συνήθους προσευχῆς πρὸς αὐτὸν ἀναπτῆναι. Οὐδὲν δὲ ἐντεῦθεν ὠφελεῖται ὁ ἀλάστωρ πρὸς τὸν ἴδιον σκοπόν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον βεβαιοτέρους ἡμᾶς ἀπεργάζεται. Πολεμούμενοι γὰρ καὶ ἀντιπολεμοῦντες, δοκιμώτεροι καὶ γνησιώτεροι εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ εὑρισκόμεθα. Ἡ δὲ ῥομφαία αὐτοῦ εἰσέλθοι εἰς καρδίαν αὐτοῦ καὶ τὰ τόξα αὐτοῦ συντριβείη[5].

1. Ψαλμ. 33, 15.
2. Πρβλ. Γέν. β', 15.
3. Ματθ. δ', 3-10.
4. Πρβλ. Ματθ. θ', 34 κ.ἑ.
5. Ψαλμ. 36, 15.

ιε'. Ὁ νοῦς ἐπιβάλλων τοῖς ὁρατοῖς, κατὰ φύσιν νοεῖ τὰ πράγματα διὰ μέσης τῆς αἰσθήσεως· καὶ οὔτε ὁ νοῦς κακόν, οὔτε τὸ κατὰ φύσιν νοεῖν, οὔτε δὲ τὰ πράγματα, οὔτε ἡ αἴσθησις. Θεοῦ γάρ εἰσι ταῦτα ἔργα. Τί οὖν ἐστι τὸ κακόν; δῆλον ὅτι τὸ πάθος τοῦ κατὰ φύσιν νοήματος, ὅπερ δύναται μὴ εἶναι ἐν τῇ τῶν νοημάτων χρήσει, ἐὰν ὁ νοῦς γρηγορῇ.

ις'. Πάθος ἐστι, κίνησις ψυχῆς παρὰ φύσιν ἢ ἐπὶ φιλίαν ἄλογον ἢ ἐπὶ μῖσος ἄκριτον ἤ τινος ἢ διά τι τῶν αἰσθητῶν, οἷον ἐπὶ μὲν φιλίαν, ἢ βρωμάτων ἀλόγων ἢ γυναικὸς ἢ χρημάτων ἢ δόξης παρερχομένης ἤ τινος ἄλλου τῶν αἰσθητῶν ἢ διὰ ταῦτα. Ἐπὶ μῖσος δέ, οἷον ἤ τινος τῶν προειρημένων, ὡς εἴρηται, ἄκριτον, ἢ πρός τινα διὰ ταῦτα.

ιζ'. Ἢ πάλιν, κακία ἐστὶν ἡ ἐσφαλμένη κρίσις τῶν νοημάτων, ᾗ ἐπακολουθεῖ ἡ παράχρησις τῶν πραγμάτων, οἷον ὡς ἐπὶ τῆς γυναικός, ἡ ὀρθὴ κρίσις τῆς συνουσίας, ὁ σκοπός ἐστι τῆς παιδοποιΐας. Ὁ οὖν εἰς τὴν ἡδονὴν ἀποβλεψάμενος, ἐσφάλη περὶ τὴν κρίσιν, τὸ μὴ καλόν, καλὸν ἡγησάμενος· ὁ γοῦν τοιοῦτος παραχρῆται γυναικὶ συνουσιαζόμενος. Καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων καὶ νοημάτων ὁμοίως.

ιη'. Ὅτε τὸν νοῦν σου οἱ δαίμονες, τῆς σωφροσύνης ἐκβαλόντες, τοῖς τῆς πορνείας λογισμοῖς περικυκλώσωσι, τότε μετὰ δακρύων λέγε πρὸς τὸν Δεσπότην· ἐκβαλόντες με νυνί, περιεκύκλωσάν με[1]· τὸ ἀγαλλίαμά μου λύτρωσαί με ἀπὸ τῶν κυκλωσάντων με[2], καὶ σώσῃ.

ιθ'. Βαρὺς ὁ τῆς πορνείας δαίμων καὶ σφοδρῶς ἐπιτίθεται τοῖς κατὰ τοῦ πάθους ἀγωνιζομένοις, καὶ μάλιστα ἐν τῇ ἀμελείᾳ τῆς διαίτης καὶ ἐν ταῖς συντυχίαις τῶν γυναικῶν. Λεληθότως γὰρ τῇ λειότητι τῆς ἡδονῆς ὑποκλέπτων τὸν νοῦν, μετέπειτα ἐπεμβαίνει διὰ τῆς μνήμης ἡσυχάζοντι, τό τε σῶμα ἐμπυρίζων καὶ ποικίλας μορφὰς τῷ νῷ παριστῶν. Διὸ καὶ πρὸς τὴν συγκατάθεσιν τῆς ἁμαρτίας αὐτὸν ἐγκαλεῖται, ἃς ἐὰν θέλῃς μὴ ἐγχρονίζειν ἐν σοί, νηστείαν ἀναλαβοῦ καὶ κόπον καὶ ἀγρυπνίαν καὶ τὴν καλὴν ἡσυχίαν μετὰ ἐκτενοῦς προσευχῆς.

κ'. Οἱ τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἀεὶ ζητοῦντες, διὰ τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν ζητοῦσιν, ἵνα αὐτὴν εἰς τὴν κατὰ διάνοιαν ἢ τὴν κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίαν ἐμβάλλωσιν. Ὅταν οὖν εὕρωσι τὸν νοῦν μὴ παραδεχόμενον, τότε αἰσχυνθήσονται καὶ ἐντραπήσονται[3]· ὅταν δὲ τῇ πνευματικῇ θεωρίᾳ ἐνασχολούμενον, τότε ἀποστραφήσονται καὶ καταισχυνθήσονται σφόδρα διὰ τάχους[4].

κα'. Διακόνου λόγον ἐπέχει ὁ πρὸς τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας ἀλείφων τὸν νοῦν καὶ τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμοὺς ἀπελαύνων ἀπ' αὐτοῦ. Πρεσβυτέρου δέ, ὁ εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ὄντων φωτίζων καὶ τὴν ψευδώνυμον γνῶσιν ἐξαφανίζων. Ἐπισκόπου δέ, ὁ τῷ ἁγίῳ μύρῳ τελειῶν τῆς γνώσεως καὶ προσκυνήσεως τῆς Ἁγίας Τριάδος.

κβ'. Ἀσθενοῦσι μὲν οἱ δαίμονες, ὅταν διὰ τῶν ἐντολῶν μειῶνται τὰ

1. Ψαλμ. 16, 11. 2. Ψαλμ. 31, 7. 3. Ἡσ. μδ', 11. 4. Ψαλμ. 6, 11.

πάθη τὰ ἐν ἡμῖν. Ἀπόλλυνται δέ, ὅταν εἰς τέλος διὰ τῆς ἀπαθείας ἐξαφανίζωνται, μηκέτι εὑρίσκοντες, τὰ δι' ὧν ἐν ψυχῇ εὑρίσκοντο καὶ ἐπολέμουν αὐτήν. Καὶ τοῦτο ἂν εἴη, τό, ἀσθενήσουσι καὶ ἀπολοῦνται ἀπὸ προσώπου σου[1].

κγ'. Οἱ μὲν τῶν ἀνθρώπων, διὰ φόβον ἀνθρώπινον τῶν παθῶν ἀπέχονται. Οἱ δέ, διὰ κενοδοξίαν. Ἄλλοι δέ, δι' ἐγκράτειαν. Ἕτεροι δέ, διὰ θείων κριμάτων, παθῶν ἐλευθεροῦνται.

κδ'. Πάντες οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου, τὰ τέσσαρα ταῦτα περιέχουσι· τὰς ἐντολάς, τὰ δόγματα, τὰς ἀπειλάς, τὰς ἐπαγγελίας· καὶ πᾶσαν σκληραγωγίαν διὰ ταῦτα ὑπομένομεν· οἷον, νηστείας, ἀγρυπνίας, χαμευνίας, κόπους καὶ μόχθους ἐν διακονίαις, ὕβρεις, ἀτιμίας, στρεβλώσεις, θανάτους καὶ τὰ ὅμοια. Διὰ γὰρ τοὺς λόγους τῶν χειλέων σου, φησίν, ἐγὼ ἐφύλαξα ὁδοὺς σκληράς[2].

κε'. Μισθὸς τῆς ἐγκρατείας, ἡ ἀπάθεια. Τῆς δὲ πίστεως, ἡ γνῶσις. Καὶ ἡ μὲν ἀπάθεια τίκτει τὴν διάκρισιν· ἡ δὲ γνῶσις τὴν εἰς Θεὸν ἀγάπην.

κς'. Πρακτικὴν μὲν ὁ νοῦς κατορθῶν, εἰς φρόνησιν προκόπτει· θεωρητικὴν δέ, εἰς γνῶσιν. Τῆς μὲν γάρ ἐστιν, εἰς διάκρισιν ἀρετῆς καὶ κακίας φέρειν τὸν ἀγωνιζόμενον· τῆς δέ, εἰς τοὺς περὶ ἀσωμάτων καὶ σωμάτων λόγους ἄγειν τὸν μέτοχον. Τῆς δὲ θεολογικῆς χάριτος τηνικαῦτα καταξιοῦται, ὁπηνίκα τὰ προειρημένα πάντα διὰ τῶν τῆς ἀγάπης πτερῶν διαπεράσας καὶ ἐν θεωρίᾳ γενόμενος, τὸν περὶ αὐτοῦ λόγον διὰ τοῦ Πνεύματος, ὡς ἀνθρωπίνῳ νῷ δυνατόν, διασκοπήσῃ.

κζ'. Θεολογεῖν μέλλων, μὴ τοὺς κατ' αὐτὸν ζητήσῃ λόγους· οὐ μὴ γὰρ εὕρῃ ἀνθρώπινος νοῦς· ἀλλ' οὐδὲ ἄλλου τινὸς τῶν μετὰ Θεόν· ἀλλὰ τοὺς περὶ αὐτόν, ὡς οἷόν τε διασκόπει· οἷον, τοὺς περὶ ἀϊδιότητος, ἀπειρίας τε καὶ ἀοριστίας, ἀγαθότητός τε καὶ σοφίας καὶ δυνάμεως δημιουργικῆς τε καὶ προνοητικῆς καὶ κριτικῆς τῶν ὄντων. Οὗτος γὰρ ἐν ἀνθρώποις μέγας θεολόγος, ὁ τούτων τοὺς λόγους κἂν ποσῶς ἐξευρίσκων.

κη'. Δυνατὸς ἀνήρ, ὁ τῇ πράξει τὴν γνῶσιν συζεύξας. Τῇ μὲν γάρ, τὴν ἐπιθυμίαν μαραίνει καὶ τὸν θυμὸν ἡμεροῖ· τῇ δέ, τὸν νοῦν πτεροῖ καὶ πρὸς Θεὸν ἐκδημεῖ.

κθ'. Ὅταν λέγῃ ὁ Κύριος, ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμέν[3], τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας σημαίνει. Ὅταν δὲ πάλιν λέγῃ, ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί[4], τὸ ἀχώριστον δηλοῖ τῶν ὑποστάσεων. Οἱ οὖν τριθεῖται, χωρίζοντες τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱόν, εἰς ἀμφίκρημνον ἐμπίπτουσιν. Ἢ γὰρ συναΐδιον λέγοντες τῷ Πατρὶ τὸν Υἱόν, χωρίζοντες δὲ αὐτὸν ἐξ αὐτοῦ, ἀναγκάζονται λέγειν μὴ ἐξ αὐτοῦ γεγενῆσθαι καὶ ἐμπεσεῖν εἰς τὸ τρεῖς λέγειν Θεοὺς καὶ τρεῖς ἀρχάς. Ἢ ἐξ αὐτοῦ γεγενῆσθαι λέγοντες, χωρίζοντες δέ, ἀναγκάζονται λέγειν μὴ συναΐδιον εἶναι τῷ Πατρί, καὶ ποιῆσαι ὑπὸ χρόνον τὸν

1. Ψαλμ. 9, 4. 2. Ψαλμ. 16, 4. 3. Ἰωάνν. ι', 30. 4. Ἰωάνν. ιδ', 11.

τῶν χρόνων Δεσπότην. Χρὴ γὰρ καὶ τὸν ἕνα Θεὸν τηρεῖν καὶ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις ὁμολογεῖν, κατὰ τὸν μέγαν Γρηγόριον, καὶ ἑκάστην μετὰ τῆς ἰδιότητος. Καὶ γὰρ διαιρεῖται μέν, ἀλλ᾽ ἀδιαιρέτως, κατὰ τὸν αὐτόν, καὶ συνάπτεται μέν, διῃρημένως δέ. Καὶ διὰ τοῦτο, παράδοξος καὶ ἡ διαίρεσις καὶ ἡ ἕνωσις. Ἐπεί, τί ἔχει τὸ παράδοξον, εἰ ὡς ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ ἥνωται καὶ κεχώρισται, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ καὶ οὐδὲν πλέον;

λ΄. Ὁ τέλειος ἐν ἀγάπῃ καὶ εἰς ἄκρον ἀπαθείας ἐλθών, οὐκ ἐπίσταται διαφορὰν[1] ἰδίου καὶ ἀλλοτρίου ἢ ἰδίας καὶ ἀλλοτρίας ἢ πιστοῦ καὶ ἀπίστου ἢ δούλου καὶ ἐλευθέρου ἢ ὅλως ἄρσενος καὶ θηλείας. Ἀλλ᾽ ἀνώτερος τῆς τῶν παθῶν τυραννίδος γενόμενος καὶ εἰς τὴν μίαν φύσιν τῶν ἀνθρώπων ἀποβλεπόμενος, πάντας ἐξ ἴσου θεωρεῖ καὶ πρὸς πάντας ἴσως διάκειται. Οὐκ ἔστι γὰρ ἐν αὐτῷ Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος, οὐδὲ ἄρσεν καὶ θῆλυ, οὐδὲ δοῦλος καὶ ἐλεύθερος, ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός[2].

λα΄. Ἐκ τῶν ὑποκειμένων τῇ ψυχῇ παθῶν, λαμβάνουσιν οἱ δαίμονες τὰς ἀφορμὰς τοῦ κινεῖν ἐν ἡμῖν τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς· εἶτα διὰ τούτων πολεμοῦντες τὸν νοῦν, ἐκβιάζονται αὐτὸν εἰς συγκατάθεσιν ἐλθεῖν τῆς ἁμαρτίας· ἡττηθέντος δὲ αὐτοῦ, ἄγουσιν εἰς τὴν κατὰ διάνοιαν ἁμαρτίαν καί, ταύτης ἀποτελεσθείσης[3], φέρουσιν αὐτὸν λοιπὸν αἰχμάλωτον εἰς τὴν πρᾶξιν· μετὰ δὲ ταύτης λοιπὸν οἱ τὴν ψυχὴν διὰ τῶν λογισμῶν ἐρημώσαντες, σὺν αὐτοῖς ὑποχωροῦσιν, μένει δὲ μόνον ἐν τῷ νῷ τὸ εἴδωλον τῆς ἁμαρτίας περὶ οὗ φησιν ὁ Κύριος, ὅταν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἑστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ὁ ἀναγινώσκων νοείτω[4], ὅτι τόπος ἅγιος καὶ ναὸς Θεοῦ ὁ νοῦς ὑπάρχει τοῦ ἀνθρώπου, ἐν ᾧ οἱ δαίμονες διὰ τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν τὴν ψυχὴν ἐρημώσαντες, τὸ εἴδωλον ἀνατιθέασι τῆς ἁμαρτίας· ὅτι δὲ καὶ ἱστορικῶς ἤδη ταῦτα γέγονεν, οὐδεὶς τῶν τὰ Ἰωσήπεια ἀνεγνωκότων, ὡς οἶμαι, ἀμφιβάλλει. Πλὴν τινές φασι καὶ ἐπὶ τοῦ ἀντιχρίστου ταῦτα γενήσεσθαι.

λβ΄. Τρία εἰσὶ τὰ κινοῦντα ἡμᾶς ἐπὶ τὰ καλά· τὰ φυσικὰ σπέρματα, αἱ ἅγιαι δυνάμεις, καὶ ἡ ἀγαθὴ προαίρεσις. Καὶ τὰ μὲν φυσικὰ σπέρματα, ὡς ὅταν ὃ θέλωμεν ἵνα ποιῶσιν ἡμῖν οἱ ἄνθρωποι καὶ ἡμεῖς ὁμοίως ποιῶμεν αὐτοῖς[5], ἢ ὡς ὅταν ἴδωμέν τινα ἐν στενώσει ἢ ἐν ἀνάγκῃ καὶ φυσικῶς ἐλεῶμεν. Αἱ δὲ ἅγιαι δυνάμεις, οἷον, ὅταν κινούμενοι ἐπὶ καλῷ πράγματι, εὕρωμεν συνεργίαν ἀγαθὴν καὶ κατευοδώμεθα. Ἡ δὲ ἀγαθὴ προαίρεσις, ὡς ὅταν διακρίνοντες τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ κακοῦ, αἱρώμεθα τὸ ἀγαθόν.

λγ΄. Τρία δὲ πάλιν εἰσὶ τὰ κινοῦντα ἡμᾶς ἐπὶ τὰ κακά· τὰ πάθη, οἱ δαίμονες, καὶ ἡ κακὴ προαίρεσις. Καὶ τὰ μὲν πάθη, ὡς ὅταν ἐπιθυμῶμεν πράγματος παρὰ λόγον, οἷον, ἢ βρώματος παρὰ τὸν καιρὸν ἢ παρὰ τὴν χρείαν, ἢ γυναικὸς παρὰ τὸν σκοπὸν τῆς παιδοποιΐας, καὶ τῆς μὴ νομίμου.

1. Οὕτω γραπτέον μᾶλλον, ἀντὶ «καὶ εἰς ἄκρον ἀπαθείας οὐκ ἐλθών, ἐπίσταται διαφοράν», ὡς ἔχουσιν αἱ παλαιαὶ ἐκδόσεις.
2. Κολοσσ. γ΄, 11. 3. Πρβλ. Ἰακ. α΄, 15. 4. Ματθ. κδ΄, 15. 5. Λουκ. ς΄, 31.

Καὶ πάλιν ὅταν ὀργιζώμεθα ἢ λυπώμεθα παρὰ τὸ εἰκός, οἷον κατὰ τοῦ ἀτιμάσαντος ἢ ζημιώσαντος. Οἱ δὲ δαίμονες, οἷον, ἐν τῇ ἀμελείᾳ ἡμῶν καιροσκοποῦντες, ἐπιτίθενται ἡμῖν, ἄφνω μετὰ πολλῆς σφοδρότητος κινοῦντες τὰ προειρημένα πάθη καὶ τὰ ὅμοια. Ἡ δὲ κακὴ προαίρεσις, οἷον, ὅτε ἐν γνώσει τοῦ καλοῦ, τὸ κακὸν ἀνθαιρώμεθα.

λδ΄. Μισθοὶ τῶν πόνων τῆς ἀρετῆς εἰσιν ἡ ἀπάθεια καὶ ἡ γνῶσις. Αὗται γὰρ πρόξενοι γίνονται βασιλείας Οὐρανῶν, ὡς τὰ πάθη καὶ ἡ ἀγνωσία κολάσεως αἰωνίου. Ὁ οὖν τούτους διὰ δόξαν ἀνθρώπων ζητῶν καὶ μὴ δι᾽ αὐτὸ τὸ καλόν, ἀκούει παρὰ τῆς Γραφῆς αἰτεῖτε· καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε[1].

λε΄. Εἰσὶ πολλά τινα φύσει καλὰ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων γινόμενα, ἀλλ᾽ οὐ καλὰ πάλιν διά τινα αἰτίαν, οἷον, νηστεία καὶ ἀγρυπνία, προσευχὴ καὶ ψαλμῳδία, ἐλεημοσύνη καὶ ξενοδοχία, φύσει καλὰ ἔργα εἰσίν· ἀλλ᾽ ὅταν διὰ κενοδοξίαν γίνωνται, οὐκ ἔστι καλά.

λς΄. Πάντων τῶν πραττομένων ὑφ᾽ ἡμῶν, τὸν σκοπὸν ζητεῖ ὁ Θεός, εἴτε δι᾽ αὐτὸν πράττομεν, εἴτε δι᾽ ἄλλην αἰτίαν.

λζ΄. Ὅταν ἀκούσῃς τῆς Γραφῆς λεγούσης, ὅτι σὺ ἀποδώσεις ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ[2], οὐ τὰ παρὰ τὸν σκοπὸν τὸν ὀρθὸν πραττόμενα, εἰ καὶ δοκεῖ καλὰ εἶναι, ὁ Θεὸς καλὰ ἀποδίδωσιν, ἀλλὰ τὰ κατὰ τὸν ὀρθὸν δηλονότι. Οὐ γὰρ εἰς τὰ γινόμενα, ἀλλ᾽ εἰς τὸν σκοπὸν τῶν γινομένων ἡ τοῦ Θεοῦ κρίσις ἐφορᾷ.

λη΄. Ὁ τῆς ὑπερηφανίας δαίμων, διπλῆν ἔχει τὴν πονηρίαν· ἢ γὰρ ἑαυτῷ ἀναπείθει τὸν Μοναχὸν ἐπιγράφειν τὰ κατορθώματα καὶ οὐχὶ τῷ Θεῷ, τῷ καὶ χορηγῷ τῶν καλῶν καὶ βοηθῷ πρὸς κατόρθωσιν· ἢ τούτῳ μὴ πειθόμενον, τοὺς ἔτι ἀτελεστέρους τῶν Μοναχῶν ἀδελφῶν ὑποβάλλει ἐξουθενεῖν. Ἀγνοεῖ δὲ καὶ οὗτος ὁ ἐνεργούμενος, ὅτι τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν ἀναπείθει αὐτὸν ἀπαρνεῖσθαι. Εἰ γὰρ ἐκείνους ὡς μὴ δυνηθέντας κατορθῶσαι ἐξουθενεῖ, ἑαυτὸν δηλονότι ὡς ἐξ ἰδίας δυνάμεως κατορθώσαντα εἰσάγει, ὅπερ ἐστὶν ἀμήχανον, τοῦ Κυρίου εἰπόντος, χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν[3]· ἐπειδὴ ἡ ἡμετέρα ἀσθένεια κινουμένη ἐπὶ τὰ καλά, ἄνευ τοῦ χορηγοῦ τῶν καλῶν εἰς τέλος ἄγειν οὐ δύναται.

λθ΄. Ὁ ἐγνωκὼς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν ἀσθένειαν, οὗτος εἴληφε πεῖραν τῆς θείας δυνάμεως. Καὶ τοιοῦτος δι᾽ αὐτῆς τὰ μὲν κατορθώσας, τὰ δὲ σπεύδων κατορθῶσαι, οὐκ ἐξουθενεῖ ποτε οὐδένα ἀνθρώπων. Οἶδε γάρ, ὅτι, ὥσπερ αὐτῷ ἐβοήθησε καὶ πολλῶν παθῶν καὶ χαλεπῶν ἠλευθέρωσεν, οὕτω δυνατός ἐστι καὶ πᾶσι βοηθῆσαι ὅτε θέλει καὶ μάλιστα τοῖς δι᾽ αὐτὸν ἀγωνιζομένοις, εἰ καὶ κρίμασί τισιν ὑφ᾽ ἓν πάντας τῶν παθῶν οὐκ ἀπαλλάττει, ἀλλ᾽ ἰδίοις ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος ἰατρός, ἕκαστον τῶν σπευδόντων ἰᾶται.

μ΄. Ἐπὶ τῇ τῶν παθῶν ἀνενεργησίᾳ, ἡ ὑπερηφανία ἐπισυμβαίνει, ἢ

1. Ἰακ. δ΄, 3. 2. Ψαλμ. 61, 13. 3. Ἰωάνν. ιε΄, 5.

τῶν αἰτιῶν ἀποκοπτομένων ἢ τῶν δαιμόνων δολουργῶς ὑποχωρούντων.

μα'. Πᾶσα σχεδὸν ἁμαρτία, διὰ ἡδονὴν γίνεται καὶ ἡ ταύτης ἀναίρεσις, διὰ κακοπαθείας καὶ λύπης, ἢ ἑκουσίου διὰ μετανοίας ἢ οἰκονομικῆς περιφορᾶς διὰ τῆς προνοίας ἐπαγομένης· εἰ γὰρ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δὲ ὑπὸ Κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν[1].

μβ'. Ὅταν σοι ἔλθῃ ἐξ ἀπροσδοκήτου πειρασμός, μὴ τὸν δι' οὗ αἰτιῶ, ἀλλὰ τὸ διὰ τί ζήτει, καὶ εὑρίσκεις διόρθωσιν. Ἐπεί, εἴτε δι' ἐκείνου, εἴτε δι' ἄλλου, πιεῖν εἶχες τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων τὸ ἀψίνθιον.

μγ'. Ὡς ὢν κακότροπος, τοῦ κακοπαθεῖν μὴ ἀπαναίνου, ἵνα, δι' αὐτοῦ ταπεινωθείς, τὴν ὑπερηφανίαν ἐμέσῃς.

μδ'. Οἱ μὲν τῶν πειρασμῶν, ἡδονάς· οἱ δέ, λύπας· οἱ δέ, ὀδύνας σωματικὰς τοῖς ἀνθρώποις προσάγουσι. Κατὰ γὰρ τὴν ἐγκειμένην τῇ ψυχῇ αἰτίαν τῶν παθῶν, καὶ τὸ φάρμακον ὁ ἰατρὸς τῶν ψυχῶν διὰ τῶν αὐτοῦ κριμάτων ἐπιτίθησιν.

με'. Αἱ ἐπιφοραὶ τῶν πειρασμῶν, τοῖς μέν, πρὸς ἤδη γεγονότων ἁμαρτημάτων ἀναίρεσιν· τοῖς δέ, πρὸς νῦν ἐνεργουμένων· ἄλλοις πρὸς μελλόντων ἐνεργεῖσθαι ἀνακοπὴν ἐπάγονται, δίχα τῶν πρὸς δοκιμὴν ἐπισυμβαινόντων, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰώβ.

μς'. Ὁ μὲν ἐχέφρων, τῶν θείων κριμάτων τὴν ἰατρείαν ἀναλογιζόμενος, εὐχαρίστως φέρει τὰς διὰ τούτων ἐπισυμβαινούσας αὐτῷ συμφοράς, μηδένα ἄλλον τούτων αἴτιον, ἢ τὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας λογιζόμενος. Ὁ δὲ ἄφρων, τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγνοῶν σοφωτάτην πρόνοιαν, ἁμαρτάνων καὶ παιδευόμενος, ἢ τὸν Θεὸν ἢ τοὺς ἀνθρώπους τῶν ἑαυτοῦ κακῶν αἰτίους λογίζεται.

μζ'. Εἰσί τινα ἱστῶντα τὰ πάθη τῆς κινήσεως καὶ μὴ ἐῶντα προβῆναι εἰς αὔξησιν· καί εἰσιν ἕτερα ἐλαττοῦντα καὶ εἰς μείωσιν ἄγοντα, οἷον, νηστεία καὶ κόπος καὶ ἀγρυπνία οὐκ ἐῶσιν αὔξειν τὴν ἐπιθυμίαν· ἀναχώρησις δὲ καὶ θεωρία καὶ προσευχὴ καὶ ἔρως εἰς Θεόν, ἐλαττοῦσιν αὐτὴν καὶ εἰς ἀφανισμὸν ἄγουσι. Καὶ ἐπὶ τοῦ θυμοῦ δὲ ὁμοίως· οἷον, μακροθυμία καὶ ἀμνησικακία καὶ πρᾳότης ἱστῶσι καὶ οὐκ ἐῶσιν αὐτὸν αὔξειν, ἀγάπη δὲ καὶ ἐλεημοσύνη καὶ χρηστότης καὶ φιλανθρωπία εἰς μείωσιν ἄγουσιν.

μη'. Οὗτινος ὁ νοῦς διὰ παντός ἐστι πρὸς τὸν Θεόν, τούτου καὶ ἡ ἐπιθυμία εἰς τὸν θεῖον ὑπερηύξησεν ἔρωτα καὶ ὁ θυμὸς ὁλοστὸς εἰς τὴν θείαν μετετράπη ἀγάπην. Τῇ γὰρ χρονίᾳ τῆς θείας ἐλλάμψεως μετουσίᾳ, ὅλος φωτοειδὴς γεγονὼς καὶ τὸ παθητικὸν αὐτοῦ μέρος πρὸς ἑαυτὸν συσφίγξας, εἰς ἔρωτα θεῖον, ὡς εἴρηται, ἀκατάληπτον καὶ ἀγάπην ἀκατάπαυστον ἔστρεψεν, ὅλως ἐκ τῶν ἐπιγείων ἐπὶ τὸ θεῖον μεταγαγών.

μθ'. Οὐ πάντως ὁ μὴ φθονῶν, μηδὲ ὀργιζόμενος, μηδὲ μνησικακῶν τῷ λυπήσαντι, ἤδη καὶ ἀγάπην ἔχει πρὸς αὐτόν. Δύναται γὰρ καὶ μήπω

1. Α' Κορ, ια', 32.

ἀγαπῶν, κακὸν ἀντὶ κακοῦ μὴ ἀποδοῦναι διὰ τὴν ἐντολήν[1], οὐ πάντως δὲ δύναται καὶ καλὸν ἀνταποδοῦναι κακοῦ ἀβιάστως. Τὸ γὰρ ἐκ διαθέσεως καλῶς ποιεῖν τοῖς μισοῦσι[2], μόνης ἐστὶ τῆς πνευματικῆς τελείας ἀγάπης.

ν'. Οὐχ ὁ μὴ ἀγαπῶν τινά, ἤδη πάντως καὶ μισεῖ αὐτόν· οὐδὲ πάλιν ὁ μὴ μισῶν, ἤδη πάντως καὶ ἀγαπᾷ· ἀλλὰ δύναται ὡς μέσος εἶναι πρὸς αὐτόν, τουτέστι, μήτε ἀγαπᾶν, μήτε μισεῖν· τὴν γὰρ ἀγαπητικὴν διάθεσιν, μόνοι οἱ ἐν τῷ ἐνάτῳ κεφαλαίῳ ταύτης τῆς ἑκατοντάδος εἰρημένοι πέντε τρόποι ἐμποιεῖν πεφύκασιν· ὅ τε ἐπαινετὸς καὶ ὁ μέσος καὶ οἱ ψεκτοί.

να'. Ὅταν ἴδῃς τὸν νοῦν σου τοῖς ὑλικοῖς ἡδέως ἐνασχολούμενον καὶ τοῖς τούτων νοήμασιν ἐμφιλοχωροῦντα, γίνωσκε σεαυτὸν ταῦτα μᾶλλον ἢ τὸν Θεὸν ἀγαπῶντα· ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρός σου, φησὶν ὁ Κύριος, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ἔσται[3].

νβ'. Νοῦς Θεῷ συναπτόμενος καὶ αὐτῷ ἐγχρονίζων διὰ προσευχῆς καὶ ἀγάπης, σοφὸς γίνεται καὶ ἀγαθὸς καὶ δυνατὸς καὶ φιλάνθρωπος καὶ ἐλεήμων καὶ μακρόθυμος καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, πάντα σχεδὸν τὰ θεῖα ἰδιώματα ἐν ἑαυτῷ περιφέρει· τούτου δὲ ἀναχωρῶν, ἢ κτηνώδης γίνεται, φιλήδονος γεγονώς, ἢ θηριώδης, διὰ ταῦτα τοῖς ἀνθρώποις μαχόμενος.

νγ'. Κόσμον λέγει ἡ Γραφὴ τὰ ὑλικὰ πράγματα· καὶ κοσμικοί εἰσιν, οἱ τούτοις τὸν νοῦν ἐνασχολοῦντες, πρὸς οὓς καὶ λέγει ἐντρεπτικώτερον· μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ· ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἡ ἀλαζονία τοῦ βίου οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ κόσμου ἐστί, καὶ τὰ ἑξῆς[4].

νδ'. Μοναχός ἐστιν, ὁ τῶν ὑλικῶν πραγμάτων τὸν νοῦν ἀποχωρίσας καί, δι' ἐγκρατείας καὶ ἀγάπης καὶ ψαλμῳδίας καὶ προσευχῆς, προσκαρτερῶν τῷ Θεῷ.

νε'. Κτηνοτρόφος μέν ἐστι νοητός, ὁ πρακτικός. Κτηνῶν γὰρ λόγον ἐπέχουσι τὰ ἠθικὰ κατορθώματα. Διὸ καὶ ἔλεγεν ὁ Ἰακώβ· ἄνδρες κτηνοτρόφοι εἰσὶν οἱ παῖδές σου[5]· ποιμὴν δὲ προβάτων, ὁ γνωστικός. Προβάτων γὰρ λόγον ἐπέχουσιν οἱ λογισμοὶ ἐπὶ τὰ ὄρη τῶν θεωρημάτων ὑπὸ τοῦ νοῦ ποιμαινόμενοι. Διὰ τοῦτο καὶ βδέλυγμα τοῖς Αἰγυπτίοις πᾶς ποιμὴν προβάτων[6], οἷος ταῖς ἐναντίαις δυνάμεσιν.

νς'. Ὁ μὲν φαῦλος νοῦς, κινουμένου τοῦ σώματος διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐπὶ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας καὶ ἡδονάς, ἐξακολουθεῖ καὶ συγκατατίθεται ταῖς τούτου φαντασίαις καὶ ὁρμαῖς. Ὁ δὲ ἐνάρετος, ἐγκρατεύεται καὶ κατέχει ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν ἐμπαθῶν φαντασιῶν καὶ ὁρμῶν καὶ μᾶλλον φιλοσοφεῖ βελτίους ποιῆσαι τὰς τοιαύτας αὐτοῦ κινήσεις.

νζ'. Τῶν ἀρετῶν, αἱ μέν εἰσι σωματικαί, αἱ δὲ ψυχικαί· καὶ σωματικαὶ μέν εἰσιν, οἷον νηστεία, ἀγρυπνία, χαμευνία, διακονία, ἐργόχειρον πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαι ἢ πρὸς μετάδοσιν[7] καὶ τὰ ἑξῆς· ψυχικαὶ δέ εἰσιν,

1. Πρβλ. Ῥωμ. ιγ', 17. 2. Ματθ. ε', 44. 3. Ματθ. ς', 21.
4. Α' Ἰωάνν. β', 15 κ. ἑ. 5. Γέν. μς', 34. 6. Γέν. μς', 34.
7. Α' Θεσσ. β', 9, Ἐφεσ. δ', 28.

οἷον ἀγάπη, μακροθυμία, πρᾳότης, ἐγκράτεια[1], προσευχὴ καὶ τὰ ἑξῆς. Ἐὰν οὖν ἔκ τινος ἀνάγκης ἢ περιστάσεως σωματικῆς, οἷον ἀρρωστίας, ἤ τινος τῶν τοιούτων, συμβῇ ἡμῖν μὴ ἐκτελέσαι δυνηθῆναι τὰς προειρημένας σωματικὰς ἀρετάς, συγγνώμην ἔχομεν παρὰ Κυρίου, τοῦ καὶ τὰς αἰτίας εἰδότος· τὰς δὲ ψυχικὰς μὴ ἐκτελοῦντες, οὐδὲ μίαν ἕξομεν ἀπολογίαν· οὐ γάρ εἰσιν ὑπὸ ἀνάγκην.

νη΄. Ἡ εἰς Θεὸν ἀγάπη, πάσης ἡδονῆς παρερχομένης καὶ παντὸς πόνου καὶ λύπης πείθει καταφρονεῖν τὸν μέτοχον αὐτῆς. Καὶ πειθέτωσάν σε οἱ ἅγιοι πάντες, τοσαῦτα πεπονθότες διὰ Χριστόν.

νθ΄. Πρόσεχε σεαυτῷ ἀπὸ τῆς μητρὸς τῶν κακῶν φιλαυτίας, ἥτις ἐστὶν ἡ τοῦ σώματος ἄλογος φιλία. Ἐκ ταύτης γὰρ εὐλογοφανῶς τίκτονται οἱ πρῶτοι καὶ ἐμπαθεῖς καὶ γενικώτατοι τρεῖς ἐμμανεῖς λογισμοί, ὁ τῆς γαστριμαργίας, λέγω, καὶ φιλαργυρίας καὶ κενοδοξίας, τὰς ἀφορμὰς ἐκ τῆς ἀναγκαίας τοῦ σώματος δῆθεν λαμβάνοντες χρείας· ἐξ αὐτῶν δὲ γεννᾶται ἅπας ὁ τῶν κακῶν κατάλογος. Δεῖ οὖν, ὡς εἴρηται, προσέχειν ἀναγκαίως, καὶ ταύτῃ πολεμεῖν μετὰ πολλῆς νήψεως. Ταύτης γὰρ ἀναιρουμένης, συναναιροῦνται πάντες οἱ ἐξ αὐτῆς.

ξ΄. Τὸ τῆς φιλαυτίας πάθος, τῷ μὲν Μοναχῷ ἐλεεῖν ὑποτίθεται τὸ σῶμα καὶ συνελθεῖν παρὰ τὸ προσῆκον εἰς τὰ βρώματα, οἰκονομίας δῆθεν χάριν καὶ κυβερνήσεως, ἵνα, κατὰ μικρὸν παρασυρόμενος, εἰς τὸν βόθρον τῆς φιληδονίας ἐμπέσῃ, τῷ δὲ κοσμικῷ ἐντεῦθεν ἤδη πρόνοιαν αὐτῷ ποιεῖσθαι εἰς ἐπιθυμίαν[2] ὑποβάλλει.

ξα΄. Τὴν τῆς προσευχῆς ἀκροτάτην κατάστασιν, ταύτην εἶναι λέγουσιν, τὸ ἔξω σαρκὸς καὶ κόσμου γενέσθαι τὸν νοῦν καὶ ἄυλον πάντῃ καὶ ἀνείδεον ἐν τῷ προσεύχεσθαι. Ὁ οὖν ταύτην ἀλώβητον διατηρῶν τὴν κατάστασιν, οὗτος ὄντως ἀδιαλείπτως προσεύχεται[3].

ξβ΄. Ὥσπερ τὸ σῶμα ἀποθνῆσκον πάντως χωρίζεται τῶν τοῦ κόσμου, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ τὴν ἀκροτάτην ἐκείνην τῆς προσευχῆς κατάστασιν μελετῶσα καὶ ἀποθνήσκουσα, πάντων χωρίζεται τῶν τοῦ κόσμου νοημάτων. Ἐὰν γὰρ μὴ τὸν τοιοῦτον ἀποθάνῃ θάνατον, μετὰ Θεοῦ εὑρεθῆναι καὶ ζῆσαι οὐ δύναται.

ξγ΄. Μηδείς σε ἀπατήσῃ, Μοναχέ, ὅτι ἔνι σε σωθῆναι, ἡδονῇ καὶ κενοδοξίᾳ δουλεύοντα.

ξδ΄. Ὥσπερ τὸ σῶμα διὰ τῶν πραγμάτων ἁμαρτάνει καὶ ἔχει πρὸς παιδαγωγίαν τὰς σωματικὰς ἀρετάς, ἵνα σωφρονῇ· οὕτω καὶ ὁ νοῦς διὰ τῶν ἐμπαθῶν νοημάτων ἁμαρτάνει καὶ ἔχει ὡσαύτως πρὸς παιδαγωγίαν τὰς ψυχικὰς ἀρετάς, ἵνα, καθαρῶς καὶ ἀπαθῶς ὁρῶν τὰ πράγματα, σωφρονῇ.

ξε΄. Ὥσπερ τὰς ἡμέρας διαδέχονται αἱ νύκτες καὶ τὰ θέρη οἱ χειμῶνες, οὕτω κενοδοξίαν καὶ ἡδονὴν λῦπαι καὶ ὀδύναι, εἴτε ἐν τῷ παρόντι, εἴτε ἐν τῷ μέλλοντι.

1. Γαλ. ε΄, 22. 2. Πρβλ. Ῥωμ. ιγ΄, 14. 3. Πρβλ. Α΄ Θεσσ. ε΄, 17.

ξϛ΄. Οὐκ ἔστιν ἁμαρτήσαντα ἐκφυγεῖν τὴν μέλλουσαν κρίσιν, ἄνευ ἑκουσίων ἐνταῦθα πόνων ἢ ἀκουσίων ἐπιφορῶν.

ξζ΄. Διὰ πέντε αἰτίας, φησί, παραχωρεῖσθαι ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πολεμεῖσθαι ὑπὸ δαιμόνων. Καὶ πρώτην μὲν εἶναι, φασίν, ἵνα πολεμούμενοι καὶ ἀντιπολεμοῦντες, εἰς διάκρισιν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας ἔλθωμεν. Δευτέραν δέ, ἵνα πολέμῳ καὶ πόνῳ τὴν ἀρετὴν κτώμενοι, βεβαίαν αὐτὴν καὶ ἀμετάπτωτον ἕξωμεν. Τρίτην δέ, ἵνα προκόπτοντες εἰς τὴν ἀρετήν, μὴ ὑψηλοφρονῶμεν, ἀλλὰ μάθωμεν ταπεινοφρονεῖν. Τετάρτην δέ, ἵνα πειρασθέντες τῆς κακίας, τέλειον μῖσος αὐτὴν μισήσωμεν[1]. Πέμπτην δὲ ἐπὶ πᾶσαις, ἵνα ἀπαθεῖς γενόμενοι, μὴ ἐπιλαθώμεθα τῆς οἰκείας ἀσθενείας, μήτε τῆς τοῦ βοηθήσαντος δυνάμεως.

ξη΄. Ὥσπερ τοῦ πεινῶντος ὁ νοῦς ἄρτον φαντάζεται καὶ τοῦ διψῶντος ὕδωρ, οὕτω καὶ τοῦ γαστριμάργου ποικιλίας ἐδεσμάτων καὶ τοῦ φιληδόνου μορφὰς γυναικῶν· καὶ ὁ τοῦ κενοδόξου τὰς ἐξ ἀνθρώπων τιμάς, καὶ τοῦ φιλαργύρου τὰ κέρδη· καὶ τοῦ μνησικάκου τὴν ἄμυναν τοῦ λυπήσαντος· καὶ τοῦ φθονεροῦ τὴν κάκωσιν τοῦ φθονουμένου· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων παθῶν ὁμοίως. Ἐκ γὰρ τῶν παθῶν ὀχλούμενος ὁ νοῦς λαμβάνει τὰ ἐμπαθῆ νοήματα, καὶ ἐγρηγορότος τοῦ σώματος καὶ κατὰ τοὺς ὕπνους.

ξθ΄. Ὅταν ἡ ἐπιθυμία αὔξῃ τὰς ποιητικὰς τῶν ἡδονῶν ὕλας, ἐν τοῖς ὕπνοις ὁ νοῦς φαντάζεται. Ὅταν δὲ ὁ θυμός, τὰ φόβων ποιητικὰ βλέπει πράγματα· αὔξουσι μέντοι τὰ πάθη οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες, συνεργὸν τὴν ἡμετέραν ἀμέλειαν λαμβάνοντες καὶ ταῦτα ἐρεθίζοντες· ἐλαττοῦσι δὲ οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι, πρὸς τὴν τῶν ἀρετῶν ἡμᾶς κινοῦντες ἐργασίαν.

ο΄. Τὸ μὲν ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς πυκνότερον ἐρεθιζόμενον, ἕξιν φιληδονίας δυσκίνητον τῇ ψυχῇ ἐντίθησιν. Ὁ δὲ θυμὸς συνεχῶς ταρασσόμενος, δειλὸν καὶ ἄνανδρον αὐτὸν ἀπεργάζεται· ἰῶνται δέ, τὸ μέν, ἄσκησις ἐπιτεταμένη νηστείας καὶ ἀγρυπνίας καὶ προσευχῆς· τὸν δέ, χρηστότης καὶ φιλανθρωπία καὶ ἀγάπη καὶ ἔλεος.

οα΄. Ἢ διὰ τῶν πραγμάτων οἱ δαίμονες πολεμοῦσιν ἢ διὰ τῶν ἐν τοῖς πράγμασιν ἐμπαθῶν νοημάτων. Καὶ διὰ μὲν τῶν πραγμάτων, τοὺς ἐν τοῖς πράγμασιν ὄντας· διὰ δὲ τῶν νοημάτων, τοὺς τῶν πραγμάτων κεχωρισμένους.

οβ΄. Ὅσον ἐστὶν εὐκοπώτερον τὸ κατὰ διάνοιαν ἁμαρτάνειν τοῦ κατ' ἐνέργειαν, τοσοῦτόν ἐστι βαρύτερος ὁ διὰ τῶν νοημάτων πόλεμος, τοῦ διὰ τῶν πραγμάτων.

ογ΄. Τὰ μὲν πράγματα ἔξωθέν εἰσι τοῦ νοῦ, τὰ δὲ τούτων νοήματα, ἔσωθεν συνίστανται. Ἐν αὐτῷ οὖν ἐστι, τὸ εὖ τούτοις χρήσασθαι ἢ κακῶς. Τῇ γὰρ ἐσφαλμένῃ τῶν νοημάτων χρήσει, ἡ παράχρησις τῶν πραγμάτων ἀκολουθεῖ.

οδ΄. Διὰ τῶν τριῶν τούτων λαμβάνει ὁ νοῦς τὰ ἐμπαθῆ νοήματα· διὰ

1. Ψαλμ. 138, 22.

τῆς αἰσθήσεως, διὰ τῆς κράσεως, διὰ τῆς μνήμης. Καὶ διὰ τῆς αἰσθήσεως, ὅταν, προσβάλλοντα αὐτῇ τὰ πράγματα, πρὸς ἅπερ τὰ πάθη κεκτήμεθα, κινῇ αὐτὸν πρὸς ἐμπαθεῖς λογισμούς. Διὰ δὲ τῆς κράσεως, ὅταν, ἐξ ἀκολάστου διαίτης ἢ ἐνεργείας δαιμόνων ἢ νοσήματός τινος, ἀλλοιουμένη ἡ τοῦ σώματος κρᾶσις, κινῇ αὐτὸν πάλιν πρὸς ἐμπαθεῖς λογισμοὺς ἢ κατὰ τῆς πορνείας· διὰ δὲ τῆς μνήμης, ὅταν τῶν πραγμάτων, πρὸς ἅπερ πεπόνθαμεν, τὰ νοήματα ἡ μνήμη ἀναφέρῃ καὶ κινῇ ὁμοίως πρὸς ἐμπαθεῖς λογισμούς.

οε´. Τῶν εἰς χρῆσιν παρὰ Θεοῦ δοθέντων ἡμῖν πραγμάτων, τὰ μὲν ἐν τῇ ψυχῇ, τὰ δὲ ἐν τῷ σώματι, τὰ δὲ περὶ τὸ σῶμα εὑρίσκεται· οἷον, ἐν μὲν τῇ ψυχῇ, αἱ δυνάμεις αὐτῆς· ἐν δὲ τῷ σώματι, τὰ αἰσθητήρια καὶ τὰ λοιπὰ μέλη· περὶ δὲ τὸ σῶμα, βρώματα, κτήματα, χρήματα καὶ τὰ ἑξῆς. Τὸ οὖν εὖ τούτοις χρήσασθαι ἢ κακῶς ἢ τοῖς περὶ ταῦτα συμβεβηκόσιν, ἢ ἐναρέτους ἢ φαύλους ἡμᾶς ἀποφαίνει.

ος´. Τῶν ἐν τοῖς πράγμασι συμβεβηκότων, τὰ μέν εἰσι τῶν ἐν τῇ ψυχῇ, τὰ δὲ τῶν ἐν τῷ σώματι, τὰ δὲ περὶ τὸ σῶμα πραγμάτων. Καὶ τῶν μὲν ἐν τῇ ψυχῇ, οἷον γνῶσις καὶ ἄγνοια, λήθη καὶ μνήμη, ἀγάπη καὶ μῖσος, λύπη καὶ χαρὰ καὶ τὰ ἑξῆς. Τῶν δὲ ἐν τῷ σώματι, οἷον ἡδονὴ καὶ πόνος, αἴσθησις καὶ πήρωσις, ὑγεία καὶ νόσος, ζωὴ καὶ θάνατος καὶ τὰ τοιαῦτα. Τῶν δὲ περὶ τὸ σῶμα, οἷον τεκνία καὶ ἀτεκνία, πλοῦτος καὶ πενία, δόξα καὶ ἀδοξία καὶ τὰ ἑξῆς. Τούτων δὲ τὰ μὲν καλά, τὰ δὲ κακὰ τοῖς ἀνθρώποις νομίζεται· οὐδὲν αὐτῶν κακὸν ὂν τῷ ἰδίῳ λόγῳ, παρὰ δὲ τὴν χρῆσιν, εἴτε κακὰ κυρίως, εἴτε ἀγαθὰ εὑρίσκεται.

οζ´. Καλὴ ἡ γνῶσις τῇ φύσει, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ὑγεία, ἀλλὰ τἀναντία τοὺς πολλοὺς ἤπερ ταῦτα ὤνησεν. Τοῖς γὰρ φαύλοις, οὐκ εἰς καλὸν ἡ γνῶσις συμβαίνει, εἰ καὶ τῇ φύσει, ὡς εἴρηται, ἐστὶ καλή. Ὁμοίως δὲ οὐδὲ ἡ ὑγεία, οὐδὲ ὁ πλοῦτος, οὐδὲ ἡ χαρά· οὐ γὰρ συμφερόντως τούτοις κέχρηνται. Ἆρα οὖν τἀναντία τούτοις συμφέρει; Οὐκοῦν οὐδὲ ἐκεῖνα κακὰ τῷ ἰδίῳ λόγῳ τυγχάνει, εἰ καὶ δοκεῖ κακὰ εἶναι.

οη´. Μὴ παραχρῶ τοῖς νοήμασιν, ἵνα μὴ ἐξ ἀνάγκης καὶ τοῖς πράγμασι παραχρήσῃ· ἐὰν γὰρ μή τις πρῶτον κατὰ διάνοιαν ἁμαρτάνῃ*, οὐκ ἂν ἁμάρτῃ ποτὲ κατ᾽ ἐνέργειαν.

* Ἴσως ἁμάρτῃ.

οθ´. Εἰκὼν τοῦ χοϊκοῦ, αἱ γενικαὶ κακίαι ὑπάρχουσιν, οἷον, ἀφροσύνη, δειλία, ἀκολασία, ἀδικία. Εἰκὼν δὲ τοῦ ἐπουρανίου, αἱ γενικαὶ ἀρεταί, οἷον, φρόνησις, ἀνδρεία, σωφροσύνη, δικαιοσύνη. Ἀλλὰ καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου [1].

π´. Εἰ θέλεις εὑρεῖν τὴν ὁδὸν τὴν ἀπάγουσαν εἰς τὴν ζωήν [2], ἐν τῇ ὁδῷ αὐτὴν ζήτει, κἀκεῖ αὐτὴν εὑρίσκεις, τῇ εἰπούσῃ· ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ θύρα καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή [3]. Πλὴν σφόδρα ἐμπόνως ζήτει, διότι ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτὴν καί, μήπως τῶν ὀλίγων ἀπολειφθείς, μετὰ τῶν πολλῶν εὑρεθήσῃ.

1. Α´ Κορ. ιε´, 48. 2. Ματθ. ς´, 14. 3. Ἰωάνν. ι´, 7,9 καὶ ιδ´, 6.

πα´. Διὰ τὰ πέντε ταῦτα ἡ ψυχὴ ἀπὸ ἁμαρτιῶν ἀνακόπτεται, ἢ διὰ τὸν φόβον τῶν ἀνθρώπων ἢ διὰ τὸν φόβον τῆς κρίσεως ἢ διὰ τὴν μέλλουσαν μισθαποδοσίαν ἢ διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ ἢ τελευταῖον διὰ τὴν συνείδησιν τύπτουσαν.

πβ´. Τινές φασιν, ὅτι οὐκ ἂν ἦν τὸ κακὸν ἐν τοῖς οὖσιν, εἰ μή τι δ᾽ ἂν ἑτέρα τις ἦν δύναμις ἡ ἀνθέλκουσα ἡμᾶς ἐπ᾽ αὐτό. Αὕτη δέ ἐστιν οὐδὲν ἕτερον, ἢ ἡ τῶν κατὰ φύσιν τοῦ νοῦ ἐνεργειῶν ἀμέλεια. Διόπερ οἱ τούτων τὴν ἐπιμέλειαν ποιούμενοι, τὰ μὲν καλὰ ἀεὶ ποιοῦσι, τὰ δὲ κακά, οὐδέποτε. Εἰ οὖν θέλεις καὶ σύ, ἄπωσαι τὴν ἀμέλειαν, καὶ συναπελαύνεις τὴν κακίαν, ἥτις ἐστὶν ἡ ἐσφαλμένη χρῆσις τῶν νοημάτων, ᾗ ἐπακολουθεῖ ἡ παράχρησις τῶν πραγμάτων.

πγ´. Κατὰ φύσιν ἐστὶ τοῦ ἐν ἡμῖν λογικοῦ μέρους, τό τε ὑποταγῆναι τῷ θείῳ λόγῳ καὶ τὸ ἄρχειν τοῦ ἐν ἡμῖν ἀλόγου μέρους. Αὕτη οὖν ἡ τάξις ἐν πᾶσι φυλαχθήτω, καὶ οὔτε τὸ κακὸν ἔσται ἐν τοῖς οὖσιν, οὔτε τὸ ἐπ᾽ αὐτὸ ἀνθέλκον εὑρεθήσεται.

πδ´. Οἱ μὲν τῶν λογισμῶν ἁπλοῖ εἰσιν, οἱ δὲ σύνθετοι. Καὶ ἁπλοῖ μέν εἰσιν οἱ ἀπαθεῖς, σύνθετοι δὲ οἱ ἐμπαθεῖς, ὡς ἐκ πάθους καὶ νοήματος συγκείμενοι. Τούτων οὕτως ἐχόντων, πολλὰ τῶν ἁπλῶν ἐστιν ἰδεῖν ἑπόμενα τοῖς συνθέτοις, ὅταν ἄρξωνται κινεῖσθαι πρὸς τὸ κατὰ διάνοιαν ἁμαρτάνειν· οἷον ὡς ἐπὶ τοῦ χρυσίου, ἀνέβη ἐπὶ τὴν μνήμην τινὸς λογισμὸς περὶ χρυσίου ἐμπαθὴς καὶ ὥρμησε τῇ διανοίᾳ ἐπὶ τὸ κλέπτειν καὶ ἀπετέλεσε κατὰ νοῦν τὴν ἁμαρτίαν. Συνείποντο δὲ τῇ μνήμῃ τοῦ χρυσίου καὶ ἡ μνήμη τοῦ βαλλαντίου καὶ τοῦ σκεβρίου κουβουκλείου, καὶ τῶν ἑξῆς. Καὶ ἡ μὲν μνήμη τοῦ χρυσίου, ἦν σύνθετος (εἶχε γὰρ τὸ πάθος), ἡ δὲ τοῦ βαλλαντίου καὶ τοῦ σκεβρίου καὶ τῶν ἑξῆς, ἁπλῆ· Οὐ γὰρ εἶχε πρὸς αὐτὰ πάθος ὁ νοῦς. Καὶ ἐπὶ παντὸς δὲ λογισμοῦ, ὁμοίως ἔχει, ἐπί τε κενοδοξίας καὶ ἐπὶ γυναικὸς καὶ τῶν λοιπῶν. Οὐ γὰρ πάντες οἱ συνεπόμενοι τῷ ἐμπαθεῖ λογισμῷ λογισμοί, καὶ ἐμπαθεῖς εἰσιν, ὡς ἀπέδειξεν ὁ λόγος. Ἐκ τούτων οὖν δυνάμεθα γνῶναι ποῖα τὰ ἐμπαθῆ νοήματα καὶ ποῖα τὰ ἄλλα.

πε´. Τινὲς μέν φασιν ὅτι τῶν μορίων τοῦ σώματος καθαπτόμενοι οἱ δαίμονες κατὰ τοὺς ὕπνους, κινοῦσι τὸ πάθος τῆς πορνείας. Εἶτα τὸ πάθος κινούμενον, ἀναφέρει τὴν μορφὴν τῆς γυναικὸς διὰ τῆς μνήμης ἐπὶ τὸν νοῦν. Τινὲς δὲ ὅτι τῷ μὲν νῷ ἐν σχήματι γυναικὸς παραφαίνονται, τῶν δὲ μορίων τοῦ σώματος καθαπτόμενοι, τὴν ὄρεξιν κινοῦσι καὶ οὕτω γίνονται αἱ φαντασίαι. Ἕτεροι δὲ πάλιν, ὅτι τὸ πάθος τὸ ἐπικρατοῦν ἐν τῷ πλησιάζοντι δαίμονι, κινεῖ τὸ πάθος· καὶ οὕτως ἀνάπτεται πρὸς λογισμοὺς ἡ ψυχή, ἀναφέρουσα τὰς μορφὰς διὰ τῆς μνήμης. Καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ ἐμπαθῶν φαντασιῶν, ὁμοίως· οἱ μὲν οὕτως, οἱ δὲ οὕτως συμβαίνειν φασί, πλὴν ἐν οὐδενὶ τῶν εἰρημένων τρόπων, ἰσχύουσι πάθος τὸ οἱονδήποτε κινῆσαι οἱ δαίμονες, παρούσης τῇ ψυχῇ ἀγάπης καὶ ἐγκρατείας, οὔτε ἐγρηγορότος τοῦ σώματος, οὔτε κατὰ τοὺς ὕπνους.

πς'. Τὰ μὲν τῶν τοῦ νόμου ἐντολῶν, καὶ σωματικῶς καὶ πνευματικῶς ἀνάγκη φυλάττειν· τὰ δέ, πνευματικῶς μόνον· οἷον τό, οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, καὶ τὰ ὅμοια[1] καὶ σωματικῶς καὶ πνευματικῶς χρὴ φυλάττειν· καὶ πνευματικῶς δὲ τρισσῶς. Τὸ δὲ περιτέμνεσθαι[2] καὶ φυλάττειν τὸ σάββατον[3] καὶ σφάξαι τὸν ἀμνὸν καὶ ἔδεσθαι ἄζυμα ἐπὶ πικρίδων[4] καὶ τὰ ὅμοια, πνευματικῶς μόνον.

πζ'. Τρεῖς εἰσιν ἠθικαὶ καταστάσεις γενικώτεραι ἐν τοῖς μοναχοῖς. Καὶ πρώτη μέν, τὸ μηδὲν ἁμαρτάνειν κατ' ἐνέργειαν. Δευτέρα δέ, τὸ μὴ ἐγχρονίζειν ἐν τῇ ψυχῇ τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς. Τρίτη δέ, τὸ τὰς μορφὰς τῶν γυναικῶν καὶ τῶν λυπησάντων, ἀπαθῶς θεωρεῖν κατὰ διάνοιαν.

πη'. Ἀκτήμων ἐστὶν ὁ ἀποταξάμενος πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτῷ καὶ μηδὲν τὸ σύνολον ἐπὶ γῆς κεκτημένος, πλὴν τοῦ σώματος· καὶ τὴν πρὸς αὐτὸ δὲ σχέσιν διαρρήξας, τῷ Θεῷ καὶ τοῖς εὐσεβέσι τὴν ἑαυτοῦ κατεπίστευσεν οἰκονομίαν.

πθ'. Τῶν κτωμένων οἱ μὲν ἀπαθῶς κτῶνται· διὸ καὶ στερούμενοι αὐτῶν, οὐ λυποῦνται, ὡς οἱ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς μετὰ χαρᾶς προσδεξάμενοι· οἱ δὲ ἐμπαθῶς κτῶνται, διότι καὶ μέλλοντες στερεῖσθαι, περίλυποι γίνονται· ὡς ὁ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ πλούσιος, ἀπῆλθε λυπούμενος[5]· εἰ δὲ καὶ στεροῦνται, μέχρι θανάτου λυποῦνται. Τοῦ οὖν ἀπαθοῦς καὶ τοῦ ἐμπαθοῦς τὴν διάθεσιν ἡ στέρησις ἐλέγχει.

ϟ'. Τοὺς μὲν ἄκρως προσευχομένους, πολεμοῦσιν οἱ δαίμονες, ἵνα τὰ νοήματα τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων ψιλὰ μὴ ἀναλαμβάνωσι. Τοὺς δὲ γνωστικούς, ἵνα ἐγχρονίζωσιν αὐτοῖς οἱ ἐμπαθεῖς λογισμοί. Τοὺς δὲ περὶ τὴν πρᾶξιν ἀγωνιζομένους, ἵνα πείσωσιν αὐτοὺς κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτάνειν. Παντὶ δὲ τρόπῳ πρὸς πάντας ἀγωνίζονται, ἵνα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ οἱ δείλαιοι τοὺς ἀνθρώπους χωρίσωσιν.

ϟα' Οἱ κατὰ τὸν βίον τοῦτον ὑπὸ τῆς θείας προνοίας εἰς εὐσέβειαν ἐγγυμναζόμενοι, διὰ τῶν τριῶν τούτων πειρασμῶν δοκιμάζονται· οἷον, ἢ διὰ τῆς τῶν ἡδέων δόσεως, ὡς ἐπὶ ὑγείας καὶ κάλλους καὶ εὐτεκνίας καὶ χρημάτων καὶ δόξης καὶ τῶν ὁμοίων· ἢ διὰ τῆς τῶν λυπηρῶν ἐπιφορᾶς, οἷον στερήσεως τέκνων καὶ χρημάτων καὶ δόξης· ἢ διὰ τῶν ὀδύνας ἐμποιούντων τῷ σώματι, οἷον νοσημάτων καὶ βασάνων καὶ τῶν ἑξῆς. Καὶ πρὸς μὲν τοὺς πρώτους λέγει ὁ Κύριος· εἴ τις οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτῷ, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής[6]. Πρὸς δὲ τοὺς δευτέρους καὶ τρίτους· ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν[7].

ϟβ'. Τὰ τέσσαρα ταῦτα, φασὶν ἀλλοιοῦν τὴν κρᾶσιν τοῦ σώματος καὶ διδόναι τῷ νῷ λογισμούς, εἴτε ἐμπαθεῖς δι' αὐτῆς, εἴτε ἀπαθεῖς· οἷον, τοὺς Ἀγγέλους, τοὺς δαίμονας, τοὺς ἀέρας, τὴν δίαιταν. Καὶ τοὺς μὲν Ἀγγέλους, λόγῳ, φασίν, ἀλλοιοῦν, τοὺς δὲ δαίμονας δι' ἐπαφῆς, τοὺς δὲ ἀέρας ταῖς μεταβολαῖς, τὴν δὲ δίαιταν ταῖς τῶν βρωμάτων ποιότησι καὶ πλεονασμῷ καὶ ἐλαττώσει· πάρεξ τῶν διὰ μνήμης καὶ ἀκοῆς καὶ ὁράσεως συμβαινουσῶν αὐτῇ ἀλλοιώσεων, πρωτοπαθούσης τῆς ψυχῆς ἐκ τῶν συμπιπτόντων αὐτῇ λυπηρῶν ἢ χαροποιῶν. Καὶ ἐκ τούτων μὲν πάσχουσα ἡ ψυχή, ἀλλοιοῖ τὴν κρᾶσιν τοῦ σώματος· ἐκ δὲ τῶν προειρημένων ἡ κρᾶσις ἀλλοιουμένη, παρέχει τῷ νῷ λογισμούς.

1. Ἔξ. κ', 13 κ. ἑ. 2. Λευΐτ. ιβ', 3. 3. Ἔξ. λα', 13.
4. Ἔξ. ιβ', 8 καὶ κγ', 15. 5. Ματθ. ιθ', 22. 6. Λουκ. ιδ', 33. 7. Λουκ. κα', 19.

ϟγ'. Θάνατος μέν ἐστι κυρίως ὁ τοῦ Θεοῦ χωρισμός, κέντρον δὲ θανάτου ἡ ἁμαρτία[1]. Ὁ δεξάμενος ὁ Ἀδὰμ ὁμοῦ τοῦ τῆς ζωῆς ξύλου καὶ τοῦ παραδείσου καὶ τοῦ Θεοῦ ἐξόριστος γίνεται[2]· ᾧ ἐπηκολούθησεν ἐξ ἀνάγκης καὶ ὁ τοῦ σώματος θάνατος. Ζωὴ δὲ κυρίως ἐστὶν ὁ εἰπών· ἐγώ εἰμι ἡ ζωή[3]. Οὗτος ἐν τῷ θανάτῳ γινόμενος, τὸν νεκρωθέντα πάλιν εἰς τὴν ζωὴν ἐπανήγαγεν.

ϟδ'. Ὁ λόγους συγγραφόμενος, ἢ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ὑπόμνησιν συγγράφεται ἢ πρὸς ὠφέλειαν ἢ καὶ ἄμφῳ· ἢ πρὸς βλάβην τινῶν ἢ πρὸς ἐπίδειξιν ἢ ἐξ ἀνάγκης.

ϟε'. Τόπος ἐστὶ χλόης, ἡ πρακτικὴ ἀρετή· ὕδωρ δὲ ἀναπαύσεως[4], ἡ γνῶσις τῶν γεγονότων.

ϟς'. Σκιὰ θανάτου ἐστὶν ἡ ἀνθρωπίνη ζωή. Εἴτις οὖν ἐστι μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Θεὸς μετ' αὐτοῦ ἐστίν, οὗτος δύναται εἰπεῖν ἐναργῶς τό, ἐὰν καὶ πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι κακά, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ[5].

ϟζ'. Νοῦς μὲν καθαρός, ὀρθὰ βλέπει τὰ πράγματα. Λόγος δὲ γεγυμνασμένος, ὑπ' ὄψιν ἄγει τὰ ὁραθέντα. Ἀκοὴ δὲ λαμπρά, ὑποδέχεται αὐτά. Ὁ δὲ τῶν τριῶν ἐστερημένος τὸν εἰρηκότα κακίζει.

ϟη'. Μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐστίν, ὁ τὴν Ἁγίαν γινώσκων Τριάδα καὶ τὴν δημιουργίαν αὐτῆς καὶ τὴν πρόνοιαν, καὶ τὸ παθητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς ἀπαθὲς κεκτημένος.

ϟθ'. Τὴν ῥάβδον σημαίνειν φασὶ τὴν κρίσιν τὴν τοῦ Θεοῦ· τὴν δὲ βακτηρίαν, τὴν πρόνοιαν. Τοῦ οὖν τῆς τούτων γνώσεως μετειληφότος ἐστὶ τὸ λέγειν, ἡ ῥάβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου, αὗταί με παρεκάλεσαν[6].

ρ'. Ὅτε ὁ νοῦς παθῶν γυμνωθῇ καὶ τῇ τῶν ὄντων καταλάμπηται θεωρίᾳ, τότε δύναται καὶ ἐν Θεῷ γενέσθαι καὶ ὡς δεῖ προσεύχεσθαι.

1. Α' Κορ. ιε', 56. 2. Γέν. κεφ. γ'. 3. Ἰωάνν. ια', 25.
4. Ψαλμ. 22, 2. 5. Ψαλμ. 22, 4. 6. Ψαλμ. 22,4.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΤΡΙΤΗ

Ἡ μὲν εὔλογος τῶν νοημάτων καὶ τῶν πραγμάτων χρῆσις, σωφροσύνης καὶ γνώσεώς ἐστι ποιητική. Ἡ δὲ ἄλογος, ἀκολασίας καὶ μίσους καὶ ἀγνοίας.

β'. Ἡτοίμασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν, καὶ τὰ ἑξῆς[1]. Ἡ τράπεζα ἐνταῦθα σημαίνει τὴν πρακτικὴν ἀρετήν· αὕτη γὰρ ἐξ ἐναντίας τῶν θλιβόντων ἡμᾶς παρὰ Χριστοῦ ἡτοιμάσθη. Τὸ δὲ ἔλαιον τὸ λιπαῖνον τὸν νοῦν, τὴν θεωρίαν τῶν γεγονότων. Τὸ δὲ ποτήριον τοῦ Θεοῦ, τὴν γνῶσιν τὴν τοῦ Θεοῦ. Τὸ δὲ ἔλαιον αὐτοῦ, τὸν Λόγον αὐτοῦ καὶ Θεόν. Οὗτος γὰρ διὰ τῆς ἐνανθρωπίσεως αὐτοῦ καταδιώκει πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως οὗ πάντας καταλάβῃ τοὺς σωθησομένους, ὥσπερ τὸν Παῦλον[2]. Ὁ δὲ οἶκος, τὴν βασιλείαν, ἐν ᾗ ἀποκαθίστανται πάντες οἱ Ἅγιοι· ἡ δὲ μακρότης τῶν ἡμερῶν, τὴν αἰώνιον ζωήν.

γ'. Κατὰ παράχρησιν αἱ κακίαι τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων ἡμῖν ἐπισυμβαίνουσιν· οἷον, τῆς τε ἐπιθυμητικῆς καὶ τῆς λογιστικῆς. Καὶ τῆς μὲν λογιστικῆς δυνάμεως παράχρησίς ἐστιν ἀγνωσία καὶ ἀφροσύνη. Τῆς δὲ θυμοειδοῦς καὶ ἐπιθυμητικῆς μῖσος καὶ ἀκολασία. Χρῆσις δὲ τούτων, γνῶσις καὶ φρόνησις, ἀγάπη τε καὶ σωφροσύνη. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲν τῶν ὑπὸ Θεοῦ κτισθέντων καὶ γεγονότων ἐστὶ κακόν.

δ'. Οὐ τὰ βρώματα κακά, ἀλλ' ἡ γαστριμαργία· οὐδὲ ἡ παιδοποιΐα, ἀλλ' ἡ πορνεία· οὐδὲ τὰ χρήματα, ἀλλ' ἡ φιλαργυρία· οὐδὲ ἡ δόξα, ἀλλ' ἡ κενοδοξία· εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲν ἐν τοῖς οὖσι κακόν, εἰ μὴ ἡ παράχρησις, ἥτις συμβαίνει ἐκ τῆς τοῦ νοῦ ἀμελείας περὶ τὴν φυσικὴν γεωργίαν.

ε'. Τὸ ἐν δαίμοσι κακόν, ταῦτα εἶναι, φησὶν ὁ Μακάριος Διονύσιος, θυμὸν ἄλογον, ἄνουν ἐπιθυμίαν, φαντασίαν προπετῆ. Ἀλογία δὲ καὶ ἄνοια καὶ προπέτεια ἐπὶ τῶν λογικῶν, στερήσεις εἰσὶ λόγου καὶ νοῦ καὶ περισκέψεως. Αἱ δὲ στερήσεις, τῶν ἕξεων εἰσι δεύτεραι. Ἄρα οὖν ἦν ὅτε ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς λόγος καὶ νοῦς καὶ περίσκεψις εὐλαβής. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲ οἱ δαίμονες φύσει κακοί, ἀλλ' ἐκ παραχρήσεως τῶν φυσικῶν δυνάμεων κακοὶ γεγόνασι.

ς'. Τὰ μὲν τῶν παθῶν, ἀκολασίας· τὰ δέ, μίσους· τὰ δέ, καὶ ἀκολασίας καὶ μίσους εἰσὶ ποιητικά.

ζ'. Πολυλογία καὶ ἡδυφαγία*, ἀκολασίας εἰσὶν αἴτια. Φιλαργυρία δὲ καὶ κενοδοξία, μίσους πρὸς τὸν πλησίον. Ἡ δὲ τούτων μήτηρ φιλαυτία, τῶν ἀμφοτέρων ἐστὶν αἰτία.

* Ἴσως ἀδηφαγία.

η'. Φιλαυτία ἐστὶν ἡ πρὸς τὸ σῶμα ἐμπαθὴς καὶ ἄλογος φιλία, ᾗ ἀντίκειται ἀγάπη καὶ ἐγκράτεια. Ὁ ἔχων τὴν φιλαυτίαν, δῆλον ὅτι ἔχει πάντα τὰ πάθη.

1. Ψαλμ. 22, 5. 2. Φιλιππ. γ', 12.

θ'. Οὐδείς, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν[1], ἀλλ' ὑπωπιάζει δηλονότι καὶ δουλαγωγεῖ[2], μηδὲν πλέον παρέχων, πλὴν διατροφῆς καὶ σκεπασμάτων[3] καὶ τούτων μόνων, τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων. Οὕτως οὖν ἀπαθῶς τις ἀγαπᾷ αὐτὴν καὶ ὡς ὑπηρέτην τῶν θείων ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτὴν τοῖς τὴν ἔνδειαν αὐτῆς ἀποπληροῦσι μόνοις.

ι'. Ὃν τις ἀγαπᾷ, τοῦτον πάντως καὶ σπεύδει θεραπεύειν. Εἰ οὖν τὸν Θεόν τις ἀγαπᾷ, πάντως καὶ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ σπεύδει ποιεῖν[4]. Εἰ δὲ τὴν σάρκα, τὰ ταύτην τέρποντα.

ια'. Τῷ μὲν Θεῷ ἀρέσκει ἀγάπη καὶ σωφροσύνη καὶ θεωρία καὶ προσευχή. Τῇ δὲ σαρκὶ γαστριμαργία καὶ ἀκολασία καὶ τὰ τούτων αὐξητικά. Διὰ τοῦτο οἱ σαρκὶ ὄντες, Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται[5]. Οἱ δὲ Χριστοῦ, τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασιν καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις[6].

ιβ'. Ὁ νοῦς ἐὰν μὲν νεύσῃ πρὸς Θεόν, ἔχει δοῦλον τὸ σῶμα καὶ πλέον οὐδὲν αὐτῷ παρέχει τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων. Ἐὰν δὲ νεύσῃ πρὸς τὴν σάρκα, δουλοῦται τοῖς πάθεσι, πρόνοιαν αὐτῆς ἀεὶ εἰς ἐπιθυμίας ποιούμενος[7].

ιγ'. Εἰ θέλεις τῶν λογισμῶν περιγενέσθαι, ἐπιμελοῦ τῶν παθῶν καὶ εὐχερῶς αὐτοὺς ἐκ τοῦ νοῦ ἀπὸ τούτων ἐξελαύνεις· οἷον, ἐπὶ μὲν τῆς πορνείας, νήστευε καὶ ἀγρύπνει, κοπίασον, ἰδίασον· ἐπὶ δὲ τῆς ὀργῆς καὶ τῆς λύπης, καταφρόνει δόξης καὶ ἀτιμίας καὶ τῶν ὑλικῶν πραγμάτων· ἐπὶ δὲ τῆς μνησικακίας, προσεύχου ὑπὲρ τοῦ λυπήσαντος, καὶ ἀπαλλάττῃ.

ιδ'. Μὴ τῶν ἀνθρώπων τοῖς ἀσθενεστέροις ἑαυτὸν παραμέτρει· ἀλλὰ τῇ ἐντολῇ τῆς ἀγάπης μᾶλλον παράτεινον. Τοῖς μὲν γὰρ παραμετρῶν, εἰς βόθρον τῆς οἰήσεως ἐμπίπτεις· τῇ δὲ παρατείνων, εἰς τὸ ὕψος τῆς ταπεινοφροσύνης προκόπτεις.

ιε'. Εἰ ὅλως τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης τὴν ἐντολὴν φυλάττεις, οὐδενὸς τῆς πρὸς αὐτὸν λύπης τὴν πικρίαν ἐνδείξῃ, ἢ δῆλον, ὅτι ταύτης τὰ πρόσκαιρα προτιμῶν καὶ αὐτῶν ἀντιποιούμενος, τὸν ἀδελφὸν πολεμεῖς.

ις'. Οὐ διὰ τὴν χρείαν τοσοῦτον τὸ χρυσίον ζηλωτὸν τοῖς ἀνθρώποις γέγονεν, ὅσον διὰ τὸ τοὺς πολλοὺς τὰς ἡδονὰς θεραπεύειν.

ιζ'. Τρία εἰσὶ τὰ αἴτια τῆς τῶν χρημάτων ἀγάπης· φιληδονία, κενοδοξία καὶ ἀπιστία· χαλεπωτέρα δὲ τῶν δύο ἡ ἀπιστία καθέστηκεν.

ιη'. Ὁ μὲν φιλήδονος ἀγαπᾷ ἀργύριον, ἵνα δι' αὐτοῦ τρυφήσῃ. Ὁ δὲ κενόδοξος, ἵνα δι' αὐτοῦ δοξασθῇ· ὁ δὲ ἄπιστος, ἵνα κρύψῃ καὶ φυλάξῃ, λιμὸν φοβούμενος ἢ γῆρας ἢ νόσον ἢ ξενιτείαν. Καὶ ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον ἐλπίζει ἢ ἐπὶ τῷ Θεῷ, τῷ πάσης κτίσεως Δημιουργῷ καὶ προνοητῇ ἕως τῶν ἐσχάτων καὶ μικροτάτων ζῴων.

1. Ἐφεσ. ε', 29. 2. Α' Κορ. θ', 27. 3. Α' Τιμ. ς', 8. 4. Πρβλ. Α' Ἰωάνν. γ', 22. 5. Ῥωμ. η', 8. 6. Γαλ. ε', 24. 7. Ῥωμ. ιγ', 14.

ιθ'. Τέσσαρές εἰσιν οἱ περιποιούμενοι χρήματα· οἱ προειρημένοι τρεῖς καὶ ὁ οἰκονομικός. Μόνος δὲ οὗτος δηλονότι ὀρθῶς περιποιεῖται, ἵνα ἑκάστῳ τὴν χρείαν παρέχων μὴ διαλείπῃ ποτέ.

κ'. Πάντες οἱ ἐμπαθεῖς λογισμοί, ἢ τὸ ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς ἐρεθίζουσιν ἢ τὸ θυμικὸν ἐκταράσσουσιν ἢ τὸ λογιστικόν. Καὶ ἐκ τούτου συμβαίνει τὸν νοῦν ὀφθαλμιᾶσαι πρὸς τὴν πνευματικὴν θεωρίαν καὶ τὴν τῆς προσευχῆς ἐκδημίαν. Καὶ τούτου χάριν ὀφείλει ὁ Μοναχὸς καὶ μάλιστα ὁ ἡσυχάζων ἀκριβῶς τοῖς λογισμοῖς προσέχειν, καὶ τὰς τούτου αἰτίας καὶ γνῶναι καὶ ἐκκόπτειν. Γινώσκει δὲ οὕτως· οἷον, ἐρεθίζουσι τὸ ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς αἱ ἐμπαθεῖς μνῆμαι τῶν γυναικῶν· τούτων δὲ αἰτία ἡ τῶν βρωμάτων καὶ πομάτων ἀκρασία καὶ ἡ αὐτῶν τῶν γυναικῶν πυκνὴ καὶ ἄλογος συντυχία. Περικόπτει δὲ ταύτας πεῖνα καὶ δίψα καὶ ἀγρυπνία καὶ ἀναχώρησις. Τὸν δὲ θυμὸν πάλιν ἐκταράσσουσιν αἱ ἐμπαθεῖς μνῆμαι τῶν λυπησάντων· αἰτία δὲ τούτου, φιληδονία καὶ κενοδοξία καὶ φιλοϋλία· διὰ γὰρ ταῦτα ὁ ἐμπαθὴς λυπεῖται, ἢ ὡς στερηθεὶς ἢ ὡς μὴ ἐπιτυχών. Περικόπτει δὲ ταύτας ἡ τούτων αὐτῶν καταφρόνησις καὶ ἐξουδένωσις διὰ τὴν εἰς Θεὸν ἀγάπην.

κα'. Γινώσκει ὁ Θεὸς ἑαυτόν, γινώσκει καὶ τὰ ὑπ᾽ αὐτοῦ γεγονότα. Γινώσκουσι δὲ καὶ αἱ ἅγιαι δυνάμεις τὸν Θεόν, γινώσκουσι δὲ καὶ τὰ ὑπὸ Θεοῦ γεγονότα· ἀλλ᾽ οὐχ ὡς ὁ Θεὸς γινώσκει ἑαυτὸν καὶ τὰ ὑπ᾽ αὐτοῦ γεγονότα, οὕτω καὶ αἱ ἅγιαι δυνάμεις τὸν Θεὸν καὶ τὰ ὑπ᾽ αὐτοῦ γεγονότα.

κβ'. Ὁ μὲν Θεὸς ἑαυτὸν γινώσκει ἐκ τῆς μακαρίας οὐσίας αὐτοῦ. Τὰ δὲ ὑπ᾽ αὐτοῦ γεγονότα ἐκ τῆς σοφίας αὐτοῦ, δι᾽ ἧς καὶ ἐν ᾗ τὰ πάντα ἐποίησεν. Αἱ δὲ ἅγιαι δυνάμεις, τὸν μὲν Θεὸν μετοχῇ γινώσκουσιν, ὑπὲρ μετοχὴν ὄντα· τὰ δὲ ὑπ᾽ αὐτοῦ γεγονότα, ἀναλήψει τῶν ἐν αὐτοῖς θεωρημάτων.

κγ'. Ἔξω μὲν τοῦ νοῦ εἰσι τὰ γεγονότα· ἔνδον δέ, τὴν αὐτῶν θεωρίαν ἀναλαμβάνει. Οὐχ οὕτως δὲ ἐπὶ Θεοῦ τοῦ ἀιδίου καὶ ἀπείρου καὶ ἀορίστου καὶ τὸ εἶναι καὶ τὸ εὖ εἶναι καὶ τὸ ἀεὶ εἶναι τοῖς οὖσι χαρισαμένου.

κδ'. Θεοῦ μετέχει τοῦ Ἁγίου ἡ λογιστικὴ καὶ νοερὰ οὐσία, αὐτῷ τε τῷ εἶναι καὶ τῇ πρὸς τὸ εὖ εἶναι ἐπιτηδειότητι, ἀγαθότητός τε φημὶ καὶ σοφίας καὶ τῇ πρὸς τὸ ἀεὶ εἶναι χάριτι· ταύτῃ οὖν τὸν Θεὸν γινώσκει· τὰ δὲ ὑπ᾽ αὐτοῦ γεγονότα, τῇ ἀναλήψει, ὡς προείρηται, τῆς ἐν τοῖς γεγονόσι θεωρουμένης τεχνικῆς σοφίας, ἥτις ἐστὶ ψιλὴ καὶ ἀνυπόστατος ἐν τῷ νῷ συνισταμένη.

κε'. Τέσσαρα τῶν θείων ἰδιωμάτων, συνεκτικὰ καὶ φρουρητικὰ καὶ διασωστικὰ τῶν ὄντων δι᾽ ἄκραν ἀγαθότητα ἐκοινοποίησεν ὁ Θεός, παραγαγὼν εἰς τὸ εἶναι τὴν λογικὴν καὶ νοερὰν οὐσίαν· τὸ ὄν, τὸ ἀεὶ ὄν, τὴν ἀγαθότητα καὶ σοφίαν. Τούτων τὰ μὲν δύο, τῇ οὐσίᾳ παρέσχε· τὰ δὲ δύο, τῇ γνωμικῇ ἐπιτηδειότητι, τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν σοφίαν· ἵνα ἅπερ ἐστὶν αὐτὸν κατ᾽ οὐσίαν, γένηται ἡ κτίσις κατὰ μετουσίαν· διὰ ταύτην καὶ κατ᾽

εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ λέγεται γεγενῆσθαι. Καὶ κατ᾽ εἰκόνα μέν, ὡς ὂν ὄντος, καὶ ὡς ἀεὶ ὄν, ἀεὶ ὄντος, εἰ καὶ μὴ ἀνάρχως, ἀλλ᾽ ἀτελευτήτως. Καθ᾽ ὁμοίωσιν δέ, ὡς ἀγαθὸς ἀγαθοῦ καὶ ὡς σοφὸς σοφοῦ· τοῦ κατὰ φύσιν, ὁ κατὰ χάριν. Κατ᾽ εἰκόνα μέν, πᾶσα φύσις λογική ἐστι τοῦ Θεοῦ· καθ᾽ ὁμοίωσιν δέ, μόνοι οἱ ἀγαθοὶ καὶ σοφοί.

κς'. Πᾶσα ἡ λογικὴ καὶ νοερὰ οὐσία διῄρηται εἰς δύο· τουτέστιν εἰς τὴν Ἀγγελικὴν καὶ ἀνθρωπίνην φύσιν. Καὶ πᾶσα ἡ Ἀγγελικὴ φύσις, διῄρηται πάλιν εἰς δύο καθολικὰς γνώμας τε καὶ ἀγέλας· ἁγίας τε καὶ ἐναγεῖς· τουτέστιν, εἰς ἁγίας δυνάμεις καὶ ἀκαθάρτους δαίμονας. Καὶ πᾶσα ἡ ἀνθρωπίνη διῄρηται εἰς γνώμας μόνον καθολικὰς δύο, εὐσεβεῖς, λέγω, καὶ ἀσεβεῖς.

κζ'. Ὁ μὲν Θεὸς ὡς αὐτοϋπαρξις ὢν καὶ αὐταγαθότης καὶ αὐτοσοφία, μᾶλλον δὲ ἀληθέστατον εἰπεῖν, καὶ ὑπὲρ ταῦτα πάντα, οὐδὲν ἔχει τὸ σύνολον ἐναντίον. Τὰ δὲ κτίσματα, ὡς πάντα μέν, μεθέξει καὶ χάριτι τὴν ὕπαρξιν*. Τὰ δὲ λογικὰ καὶ νοερὰ καὶ τὴν ἀγαθότητος καὶ σοφίας ἐπιτηδειότητα ἔχει ἐναντίον, τῇ μὲν ὑπάρξει τὸ μὴ ὑπάρχειν· τῇ δὲ τῆς ἀγαθότητος καὶ σοφίας ἐπιτηδειότητι, κακίαν καὶ ἀγνωσίαν. Καὶ τὸ μὲν ὑπάρχειν ἀεὶ ἢ μὴ ὑπάρχειν ταῦτα, ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ πεποιηκότος ἐστί. Τὸ δὲ μετέχειν τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ καὶ τῆς σοφίας ἢ μὴ μετέχειν, ἐν τῇ βουλήσει τῶν λογικῶν ὑπάρχει.

κη'. Οἱ μὲν ἕλληνες ἐξ ἀιδίου λέγοντες συνυπάρχειν τῷ Θεῷ τὴν τῶν ὄντων οὐσίαν, τὰς δὲ περὶ αὐτὴν ποιότητας μόνον ἐξ αὐτοῦ ἐσχηκέναι*, τῇ μὲν οὐσίᾳ οὐδὲν λέγουσιν ἐναντίον· ἐν δὲ ταῖς ποιότησι μόναις τὴν ἐναντίωσιν εἶναι. Ἡμεῖς δὲ μόνην λέγομεν τὴν θείαν οὐσίαν μὴ ἔχειν τι ἐναντίον, ὡς ἀίδιόν τε οὖσαν καὶ ἄπειρον καὶ ἀιδιότητος ταῖς ἄλλαις χαριστικήν. Τῇ δὲ τῶν ὄντων οὐσίᾳ, εἶναι μὲν τὸ μὴ ὂν ἐναντίον. Καὶ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ κυρίως ὄντος, ὑπάρχειν τὸ ἀεὶ εἶναι αὐτὴν ἢ μὴ εἶναι. Ἀμεταμέλητα δὲ εἶναι τὰ χαρίσματα αὐτοῦ. Καὶ διὰ τοῦτο καί ἐστιν ἀεὶ καὶ ἔσται, τῇ παντοκρατορικῇ δυνάμει διακρατούμενα, εἰ καὶ ἔχει τὸ ὂν ἐναντίον, ὡς εἴρηται, ὡς ἐκ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραχθεῖσα καὶ ἐν τῇ βουλῇ αὐτοῦ ἔχουσα τὸ εἶναι αὐτὴν ἢ μὴ εἶναι.

κθ'. Ὥσπερ τὸ κακὸν στέρησίς ἐστιν ἀγαθοῦ καὶ ἡ ἀγνωσία στέρησίς ἐστι γνώσεως· οὕτω καὶ τὸ μὴ ὂν στέρησίς ἐστι τοῦ ὄντος, οὐ τοῦ κυρίως δὲ ὄντος, οὐκ ἔχει γὰρ ἐναντίον, ἀλλὰ τοῦ κατὰ μέθεξιν ὄντος. Καὶ αἱ μὲν τῶν προτέρων στερήσεις, τῇ γνώμῃ τῶν γεγονότων ἕπονται· ἡ δὲ τοῦ δευτέρου, ἐν τῇ βουλήσει τοῦ πεποιηκότος ὑπάρχει, τοῦ ἀεὶ δι᾽ ἀγαθότητα βουλομένου εἶναι τὰ ὄντα καὶ ἀεὶ ὑπ᾽ αὐτοῦ εὐεργετεῖσθαι.

λ'. Πάντα τὰ γεγονότα, τὰ μέν εἰσι λογικὰ καὶ νοερὰ καὶ τῶν ἐναντίων δεκτικά, οἷον ἀρετῆς καὶ κακίας καὶ γνώσεως καὶ ἀγνωσίας· τὰ δέ, σώματα διάφορα, ἐκ τῶν ἐναντίων συνεστῶτα, τουτέστι, γῆς, ἀέρος, πυρός, ὕδατος. Καὶ τὰ μέν εἰσιν ἀσώματα πάντῃ καὶ ἄυλα, εἰ καί τινα τούτων

* Ἴσως λείπει τό, ἔχοντα.

* Ἴσως λείπει τό, εἶναι.

συνέζευκται σώμασι· τὰ δὲ ἐξ ὕλης καὶ εἴδους μόνον ἔχει τὴν σύστασιν.

λα'. Πάντα τὰ σώματα κατὰ φύσιν ἐστὶν ἀκίνητα· κινεῖται δὲ ὑπὸ τῆς ψυχῆς, τὰ μὲν λογικῆς, τὰ δὲ ἀλόγου, τὰ δὲ ἀναισθήτου.

λβ'. Τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, ἡ μέν ἐστι θρεπτική, ἡ δὲ φανταστικὴ καὶ ὁρμητική, ἡ δὲ λογιστικὴ καὶ νοητική. Καὶ τῆς μὲν πρώτης μόνης μετέχουσι τὰ φυτά· τῆς δὲ δευτέρας πρὸς ταύτῃ τὰ ἄλογα ζῷα· τῆς δὲ τρίτης πρὸς ταῖς δυσίν, οἱ ἄνθρωποι· καὶ αἱ μὲν δύο δυνάμεις φθαρταί· ἡ δὲ τρίτη ἄφθαρτος καὶ ἀθάνατος ἀποδείκνυται.

λγ'. Ἀλλήλαις μεταδιδοῦσαι φωτισμοῦ αἱ ἅγιαι δυνάμεις, καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, ἢ τῆς αὐτῶν ἀρετῆς μεταδιδόασιν ἢ τῆς ἐν αὐταῖς γνώσεως. Καὶ ἀρετῆς μὲν οἷον τῆς θεομιμήτου ἀγαθότητος· καθ' ἣν καὶ ἑαυτὰς καὶ ἀλλήλας καὶ τὰς ὑποβεβηκυίας εὐεργετοῦσι, θεοειδεῖς ἐργαζόμεναι· γνώσεως δέ, ἢ περὶ Θεοῦ τι ὑψηλότερον· σὺ γάρ, φησίν, ὕψιστος εἰς τὸν αἰῶνα, Κύριε[1]· ἢ περὶ ἀσωμάτων βαθύτερον ἢ περὶ σωμάτων ἀκριβέστερον ἢ περὶ προνοίας τρανότερον ἢ περὶ κρίσεως σαφέστερον.

λδ'. Νοός ἐστιν ἀκαθαρσία πρῶτον μέν, τὸ γνῶσιν ἔχειν ψευδῆ. Δεύτερον δέ, τὸ ἀγνοεῖν τι τῶν καθόλου, ὡς πρὸς ἀνθρώπινον νοῦν, λέγω· ἀγγέλου γάρ ἐστι τὸ μηδὲν τῶν ἐπὶ μέρους ἀγνοεῖν. Τρίτον δέ, τὸ ἐμπαθεῖς ἔχειν λογισμούς. Τέταρτον δέ, τὸ συγκατατίθεσθαι τῇ ἁμαρτίᾳ.

λε'. Ψυχῆς ἐστιν ἀκαθαρσία τὸ μὴ ἐνεργεῖν κατὰ φύσιν. Ἐκ τούτου γὰρ τίκτονται τῷ νῷ οἱ ἐμπαθεῖς λογισμοί. Τότε γὰρ κατὰ φύσιν ἐνεργεῖ, ὅταν αἱ παθητικαὶ αὐτῆς δυνάμεις, ὁ θυμός, λέγω, καὶ ἡ ἐπιθυμία, ἐν τῇ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς νοημάτων προσβολῇ, ἀπαθεῖς διαμείνωσι.

λς'. Σώματός ἐστιν ἀκαθαρσία ἡ κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτία.

λζ'. Ἀγαπᾷ ἡσυχίαν ὁ μὴ πάσχων πρὸς τὰ τοῦ κόσμου· καὶ ἀγαπᾷ πάντας ἀνθρώπους, ὁ μηδὲν ἀγαπῶν ἀνθρώπινον· καὶ γνῶσιν ἔχει Θεοῦ καὶ τῶν θείων, ὁ μὴ σκανδαλιζόμενος εἴς τινα, εἴτε διὰ παραπτώματα, εἴτε διὰ λογισμοὺς ἐξ ὑπονοίας.

λη'. Μέγα μὲν τὸ μὴ πάσχειν πρὸς τὰ πράγματα· μεῖζον δὲ τούτου πολλῷ τὸ πρὸς τὰ τούτων νοήματα ἀπαθῆ διαμεῖναι.

λθ'. Ἀγάπη καὶ ἐγκράτεια ἀπαθῆ τὸν νοῦν διατηροῦσι, πρός τε τὰ πράγματα καὶ πρὸς τὰ τούτων νοήματα.

μ'. Οὐ πρὸς τὰ πράγματα ὁ νοῦς πολεμεῖ τοῦ θεοφιλοῦς, οὐδὲ πρὸς τὰ τούτων νοήματα· ἀλλὰ πρὸς τὰ πάθη τὰ τοῖς νοήμασι συνεζευγμένα· οἷον, οὐ πρὸς τὴν γυναῖκα πολεμεῖ, οὐδὲ πρὸς τὸν λυπήσαντα, οὐδὲ πρὸς τὰς τούτων φαντασίας, ἀλλὰ πρὸς τὰ πάθη τὰ ταῖς φαντασίαις συνεζευγμένα.

μα'. Ἅπας ὁ πόλεμος τοῦ Μοναχοῦ πρὸς τοὺς δαίμονας, ἵνα τὰ πάθη τῶν νοημάτων χωρίσῃ. Ἄλλως γὰρ ἀπαθῶς τὰ πράγματα βλέπειν οὐ δύναται.

1. Ψαλμ. 91, 9.

μβ'. Ἄλλο ἐστὶ πρᾶγμα καὶ ἄλλο νόημα καὶ ἄλλο πάθος. Καὶ πρᾶγμα μέν ἐστιν, οἷον ἀνήρ, γυνή, χρυσός, καὶ τὰ ἑξῆς· νόημα δέ, οἷον μνήμη ψιλή τινος τῶν προειρημένων· πάθος δέ, οἷον φιλία ἄλογος ἢ μῖσος ἄκριτον τινὸς τῶν προειρημένων. Πρὸς οὖν τὸ πάθος ἐστὶ τοῦ Μοναχοῦ ἡ μάχη.

μγ'. Νόημά ἐστιν ἐμπαθές, λογισμὸς σύνθετος ἀπὸ πάθους καὶ νοήματος. Χωρίσωμεν τὸ πάθος ἀπὸ τοῦ νοήματος καὶ ἀπομένει ὁ λογισμὸς ψιλός· χωρίσωμεν δὲ δι' ἀγάπης πνευματικῆς καὶ ἐγκρατείας, ἐὰν θέλωμεν.

μδ'. Αἱ μὲν ἀρεταί, τῶν παθῶν τὸν νοῦν χωρίζουσιν· αἱ δὲ πνευματικαὶ θεωρίαι, τῶν ψιλῶν νοημάτων· ἡ δὲ καθαρὰ προσευχή, αὐτῷ αὐτὸν παρίστησι τῷ Θεῷ.

με'. Αἱ μὲν ἀρεταί, διὰ τὴν γνῶσιν τῶν γεγονότων· ἡ δὲ γνῶσις, διὰ τὸν γινώσκοντα· ὁ δὲ γινώσκων, διὰ τὸν ἀγνώστως γινωσκόμενον καὶ ὑπὲρ γνῶσιν γινώσκοντα.

μς'. Οὐχ ὡς προσδεόμενός τινος[1], ὁ ὑπερπλήρης Θεός, παρήγαγεν εἰς τὸ εἶναι τὰ γεγονότα· ἀλλ' ἵνα αὐτὰ μὲν αὐτοῦ ἀναλόγως μετέχοντα ἀπολάβῃ, αὐτὸς δὲ εὐφρανθῇ ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ[2], ὁρῶν αὐτὰ εὐφραινόμενα καὶ τῶν ἀκορέστων ἀεὶ κορεννύμενα.

μζ'. Πολλοὺς ἔχει ὁ κόσμος πτωχοὺς τῷ πνεύματι, ἀλλὰ παρὰ τὸ προσῆκον· καὶ πολλοὺς πενθοῦντας, ἀλλὰ διὰ ζημίαν χρημάτων ἢ ἀποβολὰς τέκνων· καὶ πολλοὺς πραεῖς, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἀκάθαρτα πάθη· καὶ πολλοὺς πεινῶντας καὶ διψῶντας, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἁρπάζειν τὰ ἀλλότρια καὶ κερδαίνειν ἐξ ἀδικίας· καὶ πολλοὺς ἐλεήμονας, ἀλλὰ πρὸς τὸ σῶμα καὶ τὰ τοῦ σώματος· καὶ καθαροὺς τῇ καρδίᾳ, ἀλλὰ διὰ κενοδοξίαν· καὶ εἰρηνοποιούς, ἀλλὰ τὴν ψυχὴν τῇ σαρκὶ ὑποτάσσοντας· καὶ πολλοὺς δεδιωγμένους, ἀλλὰ ὡς ἀτάκτους· καὶ πολλοὺς ὀνειδιζομένους, ἀλλ' ἐπ' αἰσχροῖς ἁμαρτήμασιν· ἀλλ' ἐκεῖνοι μόνοι μακάριοι, οἱ διὰ Χριστὸν ταῦτα καὶ ποιοῦντες καὶ πάσχοντες· διὰ τί; ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται, καὶ τὰ ἑξῆς[3]. Ὥστε οὐχ ὅτι ποιοῦσι ταῦτα καὶ πάσχουσιν, εἰσὶ μακάριοι· καὶ γὰρ οἱ προειρημένοι τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν· ἀλλ' ὅτι διὰ Χριστὸν ταῦτα καὶ ποιοῦσι καὶ πάσχουσιν.

μη'. Ἐν πᾶσι τοῖς ὑφ' ἡμῶν πραττομένοις ὁ σκοπὸς ζητεῖται παρὰ Θεῷ, ὡς πολλάκις εἴρηται, εἴτε δι' αὐτόν, εἴτε δι' ἄλλο τι πράττομεν· ὅταν οὖν τι θέλωμεν πρᾶξαι ἀγαθόν, μὴ τὴν ἀνθρωπαρέσκειαν, ἀλλὰ τὸν Θεὸν σχῶμεν σκοπόν, ἵνα εἰς αὐτὸν ἀεὶ ἀποβλεπόμενοι, δι' αὐτὸν πάντα πράξωμεν, ἵνα μὴ καὶ τὸν κόπον ὑπομένωμεν καὶ τὸν μισθὸν ἀπολέσωμεν.

μθ'. Καὶ τὰ ψιλὰ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων νοήματα καὶ τὰ πάντων τῶν γεγονότων θεωρήματα, ἀπόβαλε τοῦ νοὸς ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς· ἵνα μὴ τὰ ἥττονα φανταζόμενος, τοῦ πάντων τῶν ὄντων ἀσυγκρίτως κρείττονος ἐκπέσῃς.

1. Πρβλ. Πράξ. ιζ', 25. 2. Πρβλ. Ψαλμ. 103, 31. 3. Ματθ. ε', 3—12.

ν'. Ἐὰν τὸν Θεὸν γνησίως ἀγαπήσωμεν, δι' αὐτῆς τῆς ἀγάπης τὰ πάθη ἀποβάλλομεν· ἡ δὲ εἰς αὐτὸν ἀγάπη ἐστίν, τὸ προτιμᾶν αὐτὸν τοῦ κόσμου, καὶ τὴν ψυχὴν τῆς σαρκός, ἐν τῷ τῶν κοσμικῶν μὲν καταφρονεῖν πραγμάτων, αὐτῷ δὲ σχολάζειν διὰ παντός, διά τε ἐγκρατείας καὶ ἀγάπης καὶ προσευχῆς καὶ ψαλμῳδίας καὶ τῶν ἑξῆς.

να'. Ἐὰν σχολάζοντες τῷ Θεῷ χρόνῳ πολλῷ, τοῦ παθητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς ἐπιμελώμεθα, οὐκ ἔτι πρὸς τὰς τῶν λογισμῶν προσβολὰς ἐξοκείλομεν· ἀλλὰ καὶ ἀκριβέστερον τὰς τούτων αἰτίας κατανοοῦντες καὶ ἐκκόπτοντες, διορατικότεροι γενόμεθα· ὥστε πληρωθῆναι εἰς ἡμᾶς τό, καὶ ἐπεῖδεν ὁ ὀφθαλμός μου ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου, καὶ ἐν τοῖς ἐπανισταμένοις ἐπ' ἐμὲ πονηρευομένοις ἀκούσεται τὸ οὖς μου[1].

νβ'. Ὅταν βλέπῃς τὸν νοῦν σου εὐσεβῶς καὶ δικαίως ἀναστρεφόμενον ἐν τοῖς τοῦ κόσμου νοήμασι, γίνωσκε καὶ τὸ σῶμά σου καθαρὸν καὶ ἀναμάρτητον διαμένειν. Ὅταν δὲ τὸν νοῦν σου βλέπῃς κατὰ διάνοιαν ἁμαρτίαις σχολάζοντα καὶ μὴ ἀνακόπτῃς, γίνωσκε καὶ τὸ σῶμά σου μὴ πολυχρονίζειν τούτοις αὐτοῖς περιπεσεῖν.

νγ'. Ὥσπερ τὸ σῶμα ἔχει κόσμον τὰ πράγματα, οὕτω καὶ ὁ νοῦς ἔχει κόσμον τὰ νοήματα. Καὶ ὥσπερ τὸ σῶμα πορνεύεται μετὰ τοῦ σώματος τῆς γυναικός, οὕτω καὶ ὁ νοῦς πορνεύει μετὰ τοῦ νοήματος τῆς γυναικός, διὰ τῆς φαντασίας τοῦ ἰδίου σώματος. Τὴν γὰρ μορφὴν τοῦ ἰδίου σώματος βλέπει μειγνυμένην μετὰ τῆς μορφῆς τῆς γυναικὸς κατὰ διάνοιαν. Ὡσαύτως καὶ τὴν μορφὴν τοῦ λυπήσαντος ἀμύνεται κατὰ διάνοιαν, διὰ τῆς μορφῆς τοῦ ἰδίου σώματος, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁμαρτημάτων ὁμοίως. Ἅπερ γὰρ πράττει τὸ σῶμα κατ' ἐνέργειαν εἰς τὸν κόσμον τῶν πραγμάτων, ταῦτα πράττει καὶ ὁ νοῦς εἰς τὸν κόσμον τῶν νοημάτων.

νδ'. Οὐκ ἔστι φρῖξαι καὶ ἐκπλαγῆναι καὶ ἐκστῆναι τῇ διανοίᾳ, ὅτι ὁ μὲν Θεὸς καὶ Πατὴρ κρίνει οὐδένα· πᾶσαν δὲ τὴν κρίσιν δέδωκε τῷ Υἱῷ[2]· ὁ δὲ κράζει, μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε[3]· μὴ καταδικάζετε, ἵνα μὴ καταδικασθῆτε·[4] ὁ δὲ Ἀπόστολος ὁμοίως, μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Κύριος[5]· καὶ ἐν ᾧ κρίματι κρίνεις τὸν ἕτερον, σευατὸν κατακρίνεις[6]. οἱ δὲ ἄνθρωποι, ἀφέντες τὸ κλαίειν τὰς ἑαυτῶν ἁμαρτίας, ἦραν τὴν κρίσιν ἀπὸ τοῦ Υἱοῦ· καὶ αὐτοί, ὡς ἀναμάρτητοι, κρίνουσι καὶ καταδικάζουσιν ἀλλήλους· καὶ ὁ μὲν οὐρανὸς ἐξέστη ἐπὶ τούτῳ, ἡ δὲ γῆ ἔφριξεν, αὐτοὶ δὲ οὐκ αἰσχύνονται ἀναισθητοῦντες.

νε'. Ὁ τὰς τῶν ἄλλων ἁμαρτίας περιεργαζόμενος ἢ καὶ ἐξ ὑπονοίας τὸν ἀδελφὸν κρίνων, οὔπω ἔβαλεν ἀρχὴν μετανοίας· οὐδὲ ἐρευνᾷ[7] τοῦ γνῶναι τὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας, ἐν ἀληθείᾳ βαρυτέρας οὔσας μολύβδου πολυταλάντου· οὐδὲ ἔγνω πόθεν γίνεται ἄνθρωπος βαρυκάρδιος, ἀγαπῶν ματαιότητα καὶ ζητῶν ψεῦδος[8]. Διὰ τοῦτο ὡς ἄφρων καὶ ἐν σκότει διαπορευόμενος[9],

1. Ψαλμ. 91, 12. 2. Ἰωάνν. ε', 22. 3. Ματθ. ζ', 1. 4. Λουκ. ς', 37.
5. Α' Κορ. δ', 5. 6. Ῥωμ. β', 1. 7. Οὕτω γραπτέον, ἀντὶ ἐρευνᾶν.
8. Ψαλμ. 4, 3. 9. Πρβλ. Ψαλμ. 81, 5.

ἀφεὶς τὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας, τὰς τῶν ἄλλων φαντάζεται, ἢ οὔσας ἢ νομιζομένας ἐξ ὑπονοίας.

νς'. Ἡ φιλαυτία, ὡς πολλάκις εἴρηται, πάντων τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν αἰτία καθίσταται. Ἐκ γὰρ ταύτης γεννῶνται οἱ τρεῖς γενικώτατοι τῆς ἐπιθυμίας λογισμοί· ὁ τῆς γαστριμαργίας καὶ τῆς φιλαργυρίας καὶ τῆς κενοδοξίας· ἐκ δὲ τῆς γαστριμαργίας, γεννᾶται ὁ τῆς πορνείας· ἐκ δὲ τῆς κενοδοξίας, ὁ τῆς ὑπερηφανίας· οἱ δὲ λοιποὶ πάντες, ἑκάστῳ τῶν τριῶν ἀκολουθοῦσιν· ὅ τε τῆς ὀργῆς καὶ ὁ τῆς λύπης καὶ ὁ τῆς μνησικακίας καὶ φθόνου καὶ καταλαλιᾶς καὶ οἱ λοιποί. Ταῦτα οὖν τὰ πάθη συνδεσμοῦσι τὸν νοῦν τοῖς ὑλικοῖς πράγμασι· καὶ καθέλκουσιν αὐτὸν εἰς τὴν γῆν, λίθου δίκην βαρυτάτου αὐτῷ ἐπικείμενα, φύσει ὄντα αὐτὸν πυρὸς κουφότερον καὶ ὀξύτερον.

νζ'. Ἀρχὴ μὲν πάντων τῶν παθῶν, ἡ φιλαυτία· τέλος δέ, ἡ ὑπερηφανία. Φιλαυτία δέ ἐστιν, ἡ πρὸς τὸ σῶμα ἄλογος φιλία· ὁ ταύτην ἐκκόψας, συνέκοψε πάντα τὰ πάθη τὰ ἐξ αὐτῆς.

νη'. Ὥσπερ οἱ γονεῖς τῶν σωμάτων προσπάσχουσι τοῖς ἐξ αὐτῶν γεννωμένοις· οὕτω καὶ ὁ νοῦς φυσικῶς τοῖς ἑαυτοῦ πρόσκειται λόγοις· καὶ ὥσπερ τοῖς ἐκείνων ἐμπαθεστέροις, κἂν πάντων κατὰ πάντα ὦσιν οἱ παῖδες καταγελαστότατοι, πάντων φαίνονται ἐπιεικέστατοι καὶ εὐμορφότατοι· οὕτω καὶ τῷ ἄφρονι νῷ οἱ αὐτοῦ λόγοι, κἂν πάντων ὦσι μοχθηρότεροι, πάντων φαίνονται φρονιμώτεροι· τῷ δὲ σοφῷ, οὐχ οὕτως οἱ ἑαυτοῦ λόγοι· ἀλλ' ὅταν δόξῃ πληροφορεῖσθαι, ὅτι ἀληθεῖς εἰσι καὶ καλοί, τότε μάλιστα οὐ πιστεύει τῇ ἑαυτοῦ κρίσει· ἀλλ' ἄλλους σοφοὺς τῶν ἑαυτοῦ λόγων καὶ λογισμῶν κριτὰς καθίστησι, μὴ εἰς κενὸν τρέχῃ ἢ ἔδραμε[1], καὶ δι' αὐτῶν τὴν βεβαίωσιν λαμβάνει.

νθ'. Ὅταν τινὰ νικήσῃς τῶν ἀτιμοτέρων παθῶν, οἷον ἢ γαστριμαργίαν ἢ πορνείαν ἢ ὀργὴν ἢ πλεονεξίαν, εὐθὺς ἐφίπταται ἐπὶ σὲ ὁ τῆς κενοδοξίας λογισμός· ἐὰν δὲ τοῦτον νικήσῃς, ὁ τῆς ὑπερηφανίας διαδέχεται.

ξ'. Πάντα τὰ ἄτιμα πάθη κρατοῦντα τῆς ψυχῆς, τὸν τῆς κενοδοξίας ἐξ αὐτῆς ἀπελαύνουσι λογισμόν· καὶ πάντων τῶν προειρημένων ἡττωμένων, ἐπ' αὐτὴν αὐτὸν ἀναλύουσιν.

ξα'. Ἡ κενοδοξία, ποτὲ μὲν ἀναιρουμένη, ποτὲ δὲ μένουσα, τίκτει τὴν ὑπερηφανίαν· καὶ ἀναιρουμένη μέν, οἴησιν ἐμποιεῖ· μένουσα δέ, ἀλαζονίαν. Κενοδοξίαν ἀναιρεῖ ἡ κρυπτὴ ἐργασία· ὑπερηφανίαν δὲ τὸ τῷ Θεῷ ἐπιγράφειν τὰ κατορθώματα.

ξβ'. Ὁ γνώσεως Θεοῦ καταξιωθεὶς καὶ τῆς ἐκ ταύτης ἡδονῆς ἀπολαύσας γνησίως, οὗτος καταφρονεῖ τῶν τοῦ ἐπιθυμητικοῦ τικτομένων πασῶν ἡδονῶν.

ξγ'. Ὁ ἐπιθυμῶν τῶν ἐπιγείων, ἢ βρωμάτων ἐπιθυμεῖ ἢ τῶν τὰ ὑπογάστρια θεραπευόντων ἢ δόξης ἀνθρωπίνης ἢ χρημάτων ἢ τινος ἄλλου

1. Γαλ. β', 2.

τῶν τούτοις ἑπομένων. Καὶ εἰ μή τι τούτων κρεῖττον εὕροι ὁ νοῦς, ἐφ' ᾧ τὴν ἐπιθυμίαν μετενέγκοι, οὐκ ἂν τούτων καταφρονεῖν εἰς τέλος πεισθείη. Κρείττων δὲ τούτων ἀσυγκρίτως ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις καὶ τῶν θείων ἐστίν.

ξδ'. Οἱ τῶν ἡδονῶν καταφρονοῦντες, ἢ φόβῳ καταφρονοῦσιν ἢ ἐλπίδι ἢ γνώσει ἢ καὶ τῇ εἰς Θεὸν ἀγάπῃ.

ξε'. Ἡ ἄνευ πάθους τῶν θείων γνῶσις οὐ πείθει τὸν νοῦν εἰς τέλος καταφρονεῖν τῶν προσύλων, ἀλλ' ἔοικε λογισμῷ ψιλῷ πράγματος αἰσθητοῦ. Διὸ πολλούς ἐστιν εὑρεῖν τῶν ἀνθρώπων γνῶσιν ἔχοντας πολλὴν καὶ ἐν τοῖς τῆς σαρκὸς πάθεσι δίκην χοίρων ἐν βορβόρῳ κυλινδουμένους. Πρὸς ὀλίγον γὰρ ἐξ ἐπιμελείας καθαρθέντες καὶ τῆς γνώσεως ἐπιτυχόντες, ὕστερον ἀμελήσαντες, ὡμοιώθησαν τῷ Σαούλ, ὃς βασιλείας καταξιωθεὶς[1] καὶ ἀναξίως πολιτευσάμενος, μετ' ὀργῆς φοβερᾶς ἐξ αὐτῆς ἀπεβλήθη.

ξς'. Ὥσπερ ψιλὸς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων λογισμός, οὐκ ἀναγκάζει τὸν νοῦν καταφρονεῖν τῶν θείων· οὕτως οὐδὲ ψιλὴ γνῶσις τῶν θείων, πείθει εἰς τέλος καταφρονεῖν τῶν ἀνθρωπίνων. Διότι ἐν σκιαῖς νῦν ὑπάρχει καὶ εἰκασμοῖς ἡ ἀλήθεια, καὶ διὰ τοῦτο δεῖται τοῦ μακαρίου πάθους τῆς ἁγίας ἀγάπης, τῆς συνδεσμούσης τὸν νοῦν τοῖς πνευματικοῖς θεωρήμασι καὶ πειθούσης προτιμᾶν τῶν ὑλικῶν τὰ ἄυλα καὶ τῶν αἰσθητῶν τὰ νοητὰ καὶ θεῖα.

ξζ'. Οὐ πάντως ὁ τὰ πάθη ἐκκόψας καὶ ψιλοὺς τοὺς λογισμοὺς ἐργασάμενος, ἤδη αὐτὰ καὶ ἐπὶ τὰ θεῖα ἔστρεψεν· ἀλλὰ δύναται, μήτε πρὸς τὰ ἀνθρώπινα πάσχειν, μήτε πρὸς τὰ θεῖα· ὅπερ ἐπισυμβαίνει ἐπὶ τῶν πρακτικῶν μόνον καὶ μήπω γνώσεως καταξιωθέντων. Οἵ, φόβῳ κολάσεως ἢ ἐλπίδι βασιλείας, τῶν παθῶν ἀπέχονται.

ξη'. Διὰ πίστεως περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους[2]· καὶ ἐν ἐσόπτροις τὴν ἀρετὴν ἔχομεν καὶ αἰνίγμασι· καὶ διὰ τοῦτο πολλῆς δεόμεθα τῆς ἐν αὐτοῖς ἀσχολίας, ἵνα τῇ χρονίᾳ τούτων μελέτῃ καὶ ἐνδελεχείᾳ ἕξιν δυσαπόσπαστον τῶν θεωρημάτων ποιήσωμεν.

ξθ'. Ἐάν, πρὸς ὀλίγον τῶν παθῶν τὰς αἰτίας ἐκκόψαντες, τοῖς πνευματικοῖς ἐνασχοληθῶμεν θεωρήμασι, μὴ ἐν αὐτοῖς δὲ ἀεὶ διατρίψωμεν, αὐτὸ τοῦτο ἔχοντες ἔργον, εὐχερῶς πάλιν ἐπὶ τὰ τῆς σαρκὸς πάθη περιτρεπόμεθα, μηδὲν ἄλλο ἐκεῖθεν καρπωσάμενοι ἢ ψιλὴν γνῶσιν μετὰ οἰήσεως· ἧς τὸ τέλος, ἥ τε αὐτῆς κατὰ μικρὸν τῆς γνώσεως σκότωσις καὶ ἡ παντελὴς τοῦ νοῦ ἐπὶ τὰ ὑλικὰ ἐκτροπή.

ο'. Πάθος ἀγάπης ψεκτόν, τοῖς ὑλικοῖς πράγμασιν τὸν νοῦν ἐνασχολεῖ. Πάθος ἀγάπης ἐπαινετόν, τοῖς θείοις αὐτὸν συνδεσμεῖ. Εἴωθε γὰρ ὁ νοῦς, ἐν οἷς χρονίζει πράγμασιν, ἐν αὐτοῖς καὶ πλατύνεσθαι· ἐν οἷς δὲ πλατύνεται, ἐν αὐτοῖς καὶ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν ἀγάπην τρέψαι· εἴτε ἐν τοῖς θείοις καὶ οἰκείοις καὶ νοητοῖς, εἴτε ἐν τοῖς τῆς σαρκὸς πράγμασί τε καὶ πάθεσιν.

1. Βασ. κεφ. ι' κ. ἑ. 2. Β' Κορ. ε', 7.

οα'. Ὁ Θεὸς ἔκτισε τὸν ἀόρατον κόσμον καὶ τὸν ὁρώμενον, καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα δηλονότι αὐτὸς ἐποίησε. Καὶ εἰ ὁ ὁρώμενος κόσμος τοιοῦτός ἐστι καλός, ποῖος ἄρά ἐστιν ὁ ἀόρατος; Εἰ δὲ κρείττων τούτου ἐκεῖνος, πόσον ὑπὲρ τοὺς δύο ὁ κτίσας τούτους Θεός; Εἰ οὖν κρείττων πάντων τῶν γεγονότων ὁ πάντων Δημιουργὸς τῶν καλῶν, τίνι λόγῳ ὁ νοῦς, ἀφεὶς τὸ πάντων κρεῖττον, τοῖς πάντων χείροσιν ἐνασχολεῖται; λέγω δὲ τοῖς τῆς σαρκὸς πάθεσιν; ἢ δῆλον, ὅτι τούτοις μὲν ἐκ γενετῆς συναναστραφεὶς καὶ συνειθίσας, τοῦ δὲ πάντων κρείττονος καὶ ὑπὲρ τὰ πάντα οὔπω τελείαν εἴληφε πεῖραν. Ἐὰν οὖν, χρονίᾳ ἀσκήσει τῆς τῶν ἡδονῶν ἐγκρατείας καὶ τῆς τῶν θείων μελέτης, κατὰ μικρὸν αὐτὸν τῆς τοιαύτης σχέσεως ἀπορρήξωμεν, πλατύνεταί τε ἐν τοῖς θείοις κατ' ὀλίγον προκόπτων καὶ τὸ οἰκεῖον γνωρίζει ἀξίωμα· καὶ τέλος, ὅλον τὸν πόθον ἐπὶ τὸ θεῖον μεταφέρει.

οβ'. Ἀπαθῶς λέγων ἁμαρτήματα ἀδελφοῦ, κατὰ δύο αἰτίας λέγει, ἢ ἵνα αὐτὸν διορθώσηται ἢ ἵνα ἄλλον ὠφελήσῃ. Εἰ δὲ ἐκτὸς τούτων λέγει, εἴτε αὐτῷ, εἴτε ἄλλῳ, ὀνειδίζων ἢ διασύρων αὐτὸν λέγει· καὶ οὐ μὴ ἐκφύγῃ τὴν θείαν ἐγκατάλειψιν· ἀλλ' ἢ τῷ αὐτῷ ἢ ἄλλῳ πταίσματι πάντως περιπεσεῖται καί, ὑπὸ ἑτέρων ἐλεγχεὶς καὶ ὀνειδισθείς, καταισχυνθήσεται.

ογ'. Οὐχ εἷς λόγος τῶν τὴν αὐτὴν ἁμαρτίαν κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτανόντων ἐστίν, ἀλλὰ διάφοροι· οἷον, ἄλλο ἐστὶ τὸ ἀπὸ ἕξεως ἁμαρτάνειν καὶ ἄλλο τὸ κατὰ συναρπαγήν· ὃς οὔτε πρὸ τῆς ἁμαρτίας εἶχε τὴν ἐνθύμησιν, οὔτε μετὰ τὴν ἁμαρτίαν· ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἐπὶ τῷ γεγονότι ὀδυνᾶται. Ὁ δὲ ἀπὸ ἕξεως, ἐκ τοῦ ἐναντίου· καὶ πρῶτον γὰρ κατὰ διάνοιαν οὐκ ἐπαύετο ἁμαρτάνων· καὶ μετὰ τὸ πρᾶξαι, τῆς αὐτῆς ἐστι διαθέσεως.

οδ'. Ὁ διὰ κενοδοξίαν τὰς ἀρετὰς μετερχόμενος, δῆλον ὅτι καὶ τὴν γνῶσιν διὰ κενοδοξίαν μετέρχεται· ὁ δὲ τοιοῦτος οὐδὲ πρὸς οἰκοδομὴν δηλονότι πράττει τι ἢ διαλέγεται, ἀλλ' ἐν πᾶσι τὴν παρὰ τῶν βλεπόντων ἢ ἀκουόντων δόξαν θηρώμενος. Ἐλέγχεται δὲ τὸ πάθος, ὅταν τινὲς τῶν προειρημένων τοῖς ἔργοις ἢ τοῖς λόγοις αὐτοῦ ψόγον ἐπιφέρωσι· καὶ ἐπὶ τούτῳ σφόδρα λυπεῖται, οὐ διὰ τὸ μὴ ἐκείνους οἰκοδομεῖσθαι, οὐδὲ γὰρ τοῦτο εἶχε σκοπόν, ἀλλὰ διὰ τὸ αὐτὸν ἐξουδενωθῆναι.

οε'. Τὸ τῆς φιλαργυρίας πάθος ἐντεῦθεν ἐλέγχεται, ἐν τῷ χαίροντα λαμβάνειν καὶ λυπούμενον μεταδιδόναι· οὐ δύναται ὁ τοιοῦτος οἰκονομικὸς εἶναι.

ος'. Διὰ ταῦτά τις πάσχων ὑπομένει, ἢ διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ ἢ διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς μισθαποδοσίας ἢ διὰ τὸν φόβον τῆς κολάσεως ἢ διὰ τὸν φόβον τῶν ἀνθρώπων ἢ διὰ τὴν φύσιν ἢ διὰ τὴν ἡδονὴν ἢ διὰ κέρδος ἢ διὰ κενοδοξίαν ἢ διὰ ἀνάγκην.

οζ'. Ἄλλο ἐστι λογισμῶν ἀπαλλαγῆναι καὶ ἄλλο παθῶν ἐλευθερωθῆναι· καὶ πολλάκις τις λογισμῶν ἀπαλλάττεται, μὴ παρόντων τῶν πραγμάτων ἐκείνων, πρὸς ἅπερ τὰ πάθη κέκτηται. Κρύπτεται δὲ τὰ πάθη ἐν

τῇ ψυχῇ καὶ ἀναφαινόντων ἐλέγχεται. Χρὴ οὖν τηρεῖν τὸν νοῦν ἐπὶ τῶν πραγμάτων καὶ γνῶναι πρὸς ποῖον ἔχει τὸ πάθος.

οη'. Φίλος ἐκεῖνός ἐστι γνήσιος, ὁ τὰς ἐκ περιστάσεως θλίψεις καὶ ἀνάγκας καὶ συμφοράς, ἐν καιρῷ πειρασμοῦ, συνυποφέρων τῷ πλησίον ὡς ἰδίας, ἀθορύβως καὶ ἀταράχως.

οθ'. Μὴ ἀτιμάσῃς τὴν συνείδησιν, ἄριστά σοι ἀεὶ συμβουλεύουσαν. Γνώμην γὰρ θείαν καὶ ἀγγελικήν σοι ὑποτίθεται καὶ τῶν κρυπτῶν τῆς καρδίας μολυσμάτων ἐλευθεροῖ καὶ παρρησίαν πρὸς τὸν Θεὸν ἐν τῇ ἐξόδῳ σοι χαρίζεται.

π'. Εἰ θέλεις γενέσθαι ἐπιγνώμων καὶ μέτριος καὶ τῷ πάθει τῆς οἰήσεως μὴ δουλεύειν, ἀεὶ ζήτει ἐν τοῖς οὖσι τί ἐστι κρυπτόμενον τὴν σὴν γνῶσιν καί, εὑρίσκων πάμπολλα καὶ διάφορα πράγματα λανθάνοντά σε, θαυμάσεις τε ἐπὶ τῇ σῇ ἀγνωσίᾳ καὶ συστελεῖς τὸ φρόνημα· καί, σεαυτὸν ἐπιγνούς, συνήσεις πολλὰ καὶ μεγάλα καὶ θαυμαστὰ πράγματα· ἐπεὶ τὸ νομίζειν εἰδέναι, οὐκ ἐᾷ προκόπτειν εἰς τὸ εἰδέναι.

πα'. Οὗτος ἀκριβῶς θέλει σωθῆναι, ὁ τοῖς ἰατρικοῖς φαρμάκοις μὴ ἀνθιστάμενος· αὗται δέ εἰσιν ὀδύναι καὶ λύπαι διὰ ποικίλων ἐπιφορῶν ἐπαγόμεναι· ὁ δὲ ἀνθιστάμενος, οὐκ οἶδε τί ἐνταῦθα πραγματεύεται, οὐδὲ τί ἐντεῦθεν ὠνησάμενος ἀπελεύσεται.

πβ'. Κενοδοξία καὶ φιλαργυρία, ἀλλήλων εἰσὶ γεννητικαί. Οἱ μὲν γὰρ κενοδοξοῦντες πλουτοῦσιν· οἱ δὲ πλουτοῦντες κενοδοξοῦσιν, ἀλλ' ὡς κοσμικοί. Ἐπεὶ ὁ Μοναχός, ἀκτήμων ὤν, μᾶλλον κενοδοξεῖ· ἀργύριον δὲ ἔχων κρύπτει αὐτό, αἰσχυνόμενος, ὡς ἀνοίκειον πρᾶγμα τοῦ σχήματος ἔχων.

πγ'. Τῆς τοῦ Μοναχοῦ κενοδοξίας ἴδιον, τὸ ἐπ' ἀρετῇ κενοδοξεῖν καὶ τοῖς ταύτῃ ἀκολουθοῦσι· τῆς δὲ ὑπερηφανίας αὐτοῦ ἴδιον, τὸ ἐπὶ κατορθώμασιν ἐπαίρεσθαι καὶ ἐξουθενεῖν τοὺς ἄλλους καὶ τὸ ἑαυτῷ ταῦτα καὶ μὴ τῷ Θεῷ ἐπιγράφειν. Τῆς δὲ τοῦ κοσμικοῦ κενοδοξίας καὶ ὑπερηφανίας ἴδιον, τὸ ἐπὶ κάλλει καὶ πλούτῳ καὶ δυναστείᾳ καὶ φρονήσει κενοδοξεῖν καὶ ἐπαίρεσθαι.

πδ'. Τὰ τῶν κοσμικῶν κατορθώματα, πτώματά εἰσι τῶν Μοναχῶν· καὶ τὰ τῶν Μοναχῶν κατορθώματα, πτώματά εἰσι τῶν κοσμικῶν· οἷον, τὰ τῶν κοσμικῶν κατορθώματα, πλοῦτός ἐστι καὶ δόξα καὶ δυναστεία καὶ τρυφὴ καὶ εὐτεκνία καὶ τὰ τούτων ἀκόλουθα· εἰς ἅπερ ἐλθὼν ὁ Μοναχός, ἀπόλλυται· τὰ δὲ τοῦ Μοναχοῦ κατορθώματα, ἀκτημοσύνη, ἀδοξία, ἀδυναμία, ἐγκράτεια, κακοπάθεια καὶ τὰ τούτων ἀκόλουθα· εἰς ἅπερ ἐλθὼν ὁ φιλόκοσμος παρὰ πρόθεσιν, πτῶμα ἡγεῖται μέγα καὶ κινδυνεύει πολλάκις καὶ ἀγχόνῃ χρήσασθαι· τινὲς δὲ καὶ ἐχρήσαντο.

πε'. Τὰ βρώματα διὰ δύο αἰτίας ἐκτίσθησαν· τροφῆς ἕνεκα καὶ θεραπείας· οἱ οὖν πάρεξ τούτων μεταλαμβάνοντες, ὡς παραχρώμενοι τοῖς εἰς χρῆσιν παρὰ Θεοῦ δοθεῖσιν, ὡς τρυφηταὶ κατακρίνονται· καὶ

ἐπὶ πάντων δὲ τῶν πραγμάτων, ἡ παράχρησίς ἐστιν ἡ ἁμαρτία.

πς'. Ταπεινοφροσύνη ἐστὶ προσευχὴ συνεχὴς μετὰ δακρύων καὶ πόνων· αὕτη γὰρ ἀεὶ τὸν Θεὸν εἰς βοήθειαν ἐπικαλουμένη, εἰς τὴν ἰδίαν δύναμιν καὶ σοφίαν ἀφρόνως θαρρεῖν οὐκ ἐᾷ, οὐδὲ ἄλλων κατεπαίρεσθαι· ἅτινά εἰσι χαλεπὰ νοσήματα τοῦ τῆς ὑπερηφανίας πάθους.

πζ'. Ἄλλο ἐστὶ μάχεσθαι τῷ ψιλῷ λογισμῷ, ἵνα μὴ κινήσῃ τὸ πάθος, καὶ ἄλλο ἐστὶ τῷ ἐμπαθεῖ μάχεσθαι, ἵνα μὴ γένηται συγκατάθεσις· οἱ ἀμφότεροι δὲ τρόποι οὐκ ἐῶσι χρονίσαι τοὺς λογισμούς.

πη'. Ἡ λύπη τῇ μνησικακίᾳ συνέζευκται· ὅταν ὁ νοῦς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀδελφοῦ μετὰ λύπης ἐνοπτρίζηται, δῆλον ὅτι μνησικακίαν ἔχει πρὸς αὐτόν. Ὁδοὶ μνησικάκων εἰς θάνατον[1], διότι πᾶς μνησίκακος παράνομος.

πθ'. Ἐὰν μὲν σὺ μνησικακῇς τινι, προσεύχου ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ ἱστᾷς τὸ πάθος τῆς κινήσεως, χωρίζων τὴν λύπην διὰ τῆς προσευχῆς, ἐκ τῆς μνήμης τοῦ κακοῦ οὗπέρ σοι ἐποίησεν· ἀγαπητικὸς δὲ γενόμενος καὶ φιλάνθρωπος, παντελῶς ἐκ τῆς ψυχῆς τὸ πάθος ἐξαφανίσῃς. Ἐὰν δὲ ἄλλος σοι μνησικακῇ, χαριστικὸς γενοῦ πρὸς αὐτὸν καὶ ταπεινὸς καὶ καλῶς συναυλίζου καὶ ἀπαλλάττεις αὐτὸν τοῦ πάθους.

ϟ'. Τοῦ φθονοῦντος τὴν λύπην κόπῳ στήσεις· συμφορὰν γὰρ ἡγεῖται τὸ ἐν σοὶ φθονούμενον· καὶ οὐ δυνατὸν ἄλλως στῆσαι, εἰ μή τι κρύψεις αὐτό. Εἰ δὲ πολλοὺς μὲν ὠφελεῖ, ἐκεῖνον δὲ λυπεῖ, ποίου μέρους καταφρονήσῃς; Ἀναγκαῖον οὖν τὴν τῶν πολλῶν γενέσθαι ὠφέλειαν, κἀκείνου δὲ κατὰ δύναμιν μὴ ἀμελεῖν, μηδὲ τῇ τοῦ πάθους πονηρίᾳ συναπαχθῆναι, ὡς οὐχὶ τὸ πάθος, ἀλλὰ τὸν πάσχοντα ἀμύνεσθαι· ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὑπερέχοντα σεαυτοῦ καί, ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ πράγματι, προτιμᾶν αὐτόν· τὸν δὲ σὸν φθόνον δύνασαι στῆσαι, ἐάν, ἐν οἷς χαίρει ὁ ὑπὸ σοῦ φθονούμενος, συγχαίρῃς· καὶ ἐν οἷς λυπεῖται, καὶ σὺ λυπῇ, πληρῶν τὸ τοῦ Ἀποστόλου· τὸ χαίρειν μετὰ χαιρόντων καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων[2].

ϟα'. Ὁ νοῦς ἡμῶν μέσος ἐστὶ δύο τινῶν, ἑκάστου τὰ ἴδια ἐνεργοῦντος, τοῦ μὲν τὴν ἀρετήν, τοῦ δὲ τὴν κακίαν, τουτέστι Ἀγγέλου καὶ δαίμονος. Ἐξουσίαν δὲ ἔχει ὁ νοῦς καὶ δύναμιν, ὃ θέλει, εἴτε ἕπεσθαι, εἴτε ἀντιστῆναι.

ϟβ'. Αἱ μὲν ἅγιαι δυνάμεις προτρέπονται ἡμᾶς ἐπὶ τὰ καλά· τὰ δὲ φυσικὰ σπέρματα καὶ ἡ ἀγαθὴ προαίρεσις βοηθοῦσιν ἡμῖν. Τὰς δὲ τῶν δαιμόνων προσβολάς, τὰ πάθη καὶ ἡ πονηρὰ προαίρεσις συνιστῶσι.

ϟγ'. Τὸν καθαρὸν νοῦν, ποτὲ μὲν αὐτὸς ὁ Θεὸς αὐτῷ ἐπιβαίνων διδάσκει· ποτὲ δὲ αἱ ἅγιαι δυνάμεις τὰ καλὰ ὑποτίθενται· ποτὲ δὲ ἡ φύσις τῶν πραγμάτων θεωρουμένη.

ϟδ'. Χρὴ τὸν καταξιωθέντα γνώσεως νοῦν, τά τε νοήματα τηρεῖν ἀπαθῆ τῶν πραγμάτων· καὶ τὰ θεωρήματα ἀσφαλῆ· καὶ τὴν τῆς προσευ-

1. Παροιμ. ιβ', 28. 2. Ῥωμ. ιβ', 15.

χῆς κατάστασιν ἀθόλωτον. Οὐ δύναται δὲ ταῦτα τηρεῖν ἀεὶ ἐκ τῶν τῆς σαρκὸς ἀναδόσεων διὰ τῆς τῶν δαιμόνων ἐπιβουλῆς καπνιζόμενος.

ϞΕʹ. Οὐ δι' ὅσα λυπούμεθα, διὰ ταῦτα καὶ ὀργιζόμεθα· πλεονάζει γὰρ τὰ τὴν λύπην ἐμποιοῦντα, παρὰ τὰ τὴν ὀργήν· οἷον, ἐκλάσθη τόδε, ἀπώλετο τόδε, ἀπέθανεν ὁ δεῖνα. Διὰ γὰρ τὰ τοιαῦτα λυπούμεθα μόνον· διὰ δὲ τὰ λοιπὰ καὶ λυπούμεθα καὶ ὀργιζόμεθα, ἀφιλοσόφως διακείμενοι.

Ϟςʹ. Δεχόμενος ὁ νοῦς τὰ τῶν πραγμάτων νοήματα, πρὸς ἕκαστον νόημα μετασχηματίζεσθαι πέφυκε· θεωρῶν δὲ ταῦτα πνευματικῶς, πρὸς ἕκαστον θεώρημα ποικίλως μεταμορφοῦται· ἐν δὲ Θεῷ γενόμενος, ἄμορφος πάντη καὶ ἀσχημάτιστος γίνεται· τὸν γὰρ μονοειδῆ θεωρῶν μονοειδὴς γίνεται καὶ ὅλος φωτοειδής.

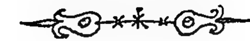
ϞΖʹ. Ψυχή ἐστι τελεία, ἧς ἡ παθητικὴ δύναμις νένευκεν ὁλοτελῶς πρὸς τὸν Θεόν.

ϞΗʹ. Νοῦς ἐστι τέλειος ὁ διὰ πίστεως ἀληθοῦς τὸν ὑπεράγνωστον ὑπεραγνώστως ὑπερεγνωκὼς καὶ τῶν αὐτοῦ δημιουργημάτων τὰ καθόλου θεασάμενος· καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς προνοίας καὶ κρίσεως τὴν περιληπτικὴν γνῶσιν παρὰ Θεοῦ εἰληφώς, ὡς ἀνθρώποις δέ φημι.

ϞΘʹ. Τριχῶς τέμνεται ὁ χρόνος. Καὶ ἡ μὲν πίστις τοῖς τρισὶ συμπαρατείνεται τμήμασιν· ἡ δὲ ἐλπὶς τῷ ἑνί, ἡ δὲ ἀγάπη τοῖς δυσί. Καὶ ἡ μὲν πίστις καὶ ἐλπὶς μέχρι τινός· ἡ δὲ ἀγάπη εἰς ἀπείρους αἰῶνας τῷ ὑπεραπείρῳ ὑπερηνωμένη καὶ ἀεὶ ὑπεραύξουσα διαμένει· καὶ διὰ τοῦτο μείζων πάντων ἡ ἀγάπη[1].

1. Αʹ Κορ. ιγʹ, 13.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

Πρῶτον μὲν θαυμάζει ὁ νοῦς τὴν θείαν ἐννοούμενος κατὰ πάντα ἀπειρίαν καὶ τὸ ἀνέκβατον ἐκεῖνο καὶ πολυπόθητον πέλαγος· δεύτερον δὲ ἐκπλήττεται, πῶς ἐκ τοῦ μηδενὸς τὴν τῶν ὄντων εἰς τὸ εἶναι παρήγαγεν ὕπαρξιν. Ἀλλ' ὥσπερ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρας[1], οὕτως οὐδὲ τῆς φρονήσεως αὐτοῦ ἐστὶν εὕρεσις[2].

βʹ. Πῶς γὰρ οὐ θαυμάζει τὸ ἄπλετον ἐκεῖνο θεωρῶν καὶ ὑπὲρ ἔκπληξιν τῆς ἀγαθότητος πέλαγος; Ἢ πῶς οὐκ ἐξίσταται ἐννοούμενος πῶς καὶ πόθεν ἥ τε λογικὴ καὶ νοερὰ γέγονεν οὐσία· καὶ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, ἐξ ὧν τὰ σώματα; μηδεμιᾶς ὕλης τῆς τούτων προϋπαρξάσης γενέσεως; ποία τε ἡ δύναμις ἐκείνη, ἡ εἰς ἐνέργειαν κινηθεῖσα, ταῦτα εἰς τὸ εἶναι παρήγαγεν; Ἀλλὰ τοῦτο Ἑλλήνων παῖδες οὐ παραδέχονται, ἀγνοοῦντες τὴν παντοδύναμον ἀγαθότητα καὶ τὴν δραστήριον αὐτῆς καὶ ὑπὲρ νοῦν σοφίαν καὶ γνῶσιν.

γʹ. Ἐξ ἀιδίου Δημιουργὸς ὑπάρχων ὁ Θεός, ὅτε βούλεται δημιουργεῖ, Λόγῳ ὁμοουσίῳ καὶ Πνεύματι, δι' ἄπειρον ἀγαθότητα. Καὶ μὴ εἴπῃς, τίνι λόγῳ νῦν ἐδημιούργησεν ἀεὶ ἀγαθὸς ὑπάρχων; Ἐπεὶ κἀγώ σοι λέγω, ὅτι ἡ τῆς ἀπείρου οὐσίας ἀνεξιχνίαστος σοφία τῇ ἀνθρωπίνῃ οὐχ ὑποπίπτει γνώσει.

δʹ. Τὴν ἐξ ἀιδίου ἐν ἑαυτῷ ὁ Δημιουργὸς τῶν ὄντων προϋπάρχουσαν γνῶσιν, ὅτ' ἐβουλήθη, οὐσίωσε καὶ προεβάλετο. Ἄτοπον γάρ ἐστιν ἐπὶ Θεοῦ τοῦ παντοδυνάμου διστάσαι, εἰ δύναταί τι οὐσιῶσαι, ὅτε βούλεται.

εʹ. Δι' ἣν μὲν αἰτίαν ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε, ζήτει· ἐστὶ γὰρ γνῶσις· τὸ δὲ πῶς καὶ διὰ τί προσφάτως, μὴ ζήτει· οὐκ ἔστι γὰρ τῷ σῷ ὑποπίπτουσα νῷ. Διότι τῶν θείων, τὰ μὲν ληπτά, τὰ δὲ ἄληπτα τοῖς ἀνθρώποις. Θεωρία γὰρ ἀχαλίνωτος, τάχα ἂν καὶ κατὰ κρημνῶν ὤσειεν, ὡς ἔφη τις τῶν ἁγίων.

ςʹ. Τινές φασι συνυπάρχειν ἐξ ἀιδίου τῷ Θεῷ τὰ δημιουργήματα, ὅπερ ἀμήχανον. Πῶς γὰρ τῷ πάντῃ ἀπείρῳ, τὰ κατὰ πάντα πεπερασμένα συνυπάρχειν δύνανται ἐξ ἀιδίου; Ἢ πῶς κυρίως δημιουργήματα, εἰ συναΐδια τῷ Δημιουργῷ; Ἀλλ' οὗτος ὁ λόγος τῶν Ἑλλήνων ἐστίν, οἵτινες οὐσίας μὲν οὐδαμῶς, ποιοτήτων δὲ μόνον Δημιουργὸν τὸν Θεὸν εἰσάγουσιν. Ἡμεῖς δὲ τὸν παντοδύναμον ἐγνωκότες Θεόν, οὐ ποιοτήτων, ἀλλ' οὐσιῶν πεποιωμένων Δημιουργὸν αὐτὸν εἶναί φαμεν· εἰ δὲ τοῦτο, οὐκ ἐξ ἀιδίου συνύπαρκτα τῷ Θεῷ τὰ δημιουργήματα.

1. Ψαλμ. 144, 3. 2. Ἡσ. μʹ, 28.

ζ'. Κατά τι μὲν γνωστὸν τὸ θεῖον καὶ τὰ θεῖα, κατά τι δὲ ἄγνωστον· καὶ γνωστὸν μέν, τοῖς περὶ αὐτὸ θεωρήμασιν· ἄγνωστον δέ, τοῖς κατ᾽ αὐτό.

η' Μὴ ἕξεις καὶ ἐπιτηδειότητας ζητήσῃς ἐπὶ τῆς ἁπλῆς καὶ ἀπείρου οὐσίας τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἵνα μὴ σύνθετον αὐτὴν ποιήσῃς, ὥσπερ τὰ κτίσματα· ὅπερ ἄτοπον καὶ ἀθέμιτον ἐπὶ Θεοῦ ἐννοῆσαι.

θ'. Μόνη ἁπλῆ καὶ μονοειδής, καὶ ἄποιος, καὶ εἰρηναῖος καὶ ἀστασίαστος, ἡ ἄπειρος οὐσία καὶ παντοδύναμος καὶ δημιουργικὴ τῶν ὅλων. Πᾶσα δὲ ἡ κτίσις, σύνθετος ὑπάρχει ἐξ οὐσίας καὶ συμβεβηκότος, καὶ ἐπιδεὴς ἀεὶ τῆς θείας προνοίας, ὡς τροπῆς οὐκ ἐλευθέρα.

ι' Πᾶσα ἡ νοερὰ οὐσία καὶ αἰσθητικὴ ἔλαβε δυνάμεις παρὰ Θεοῦ, εἰς τὸ εἶναι παραχθεῖσα, ἀντιληπτικὰς τῶν ὄντων. Ἡ μὲν νοερά, τὰς νοήσεις· ἡ δὲ αἰσθητική, τὰς αἰσθήσεις.

ια'. Ὁ μὲν Θεὸς μετέχεται μόνον· ἡ δὲ κτίσις καὶ μετέχει καὶ μεταδίδωσι· καὶ μετέχει μὲν τοῦ εἶναι, μεταδίδωσι δὲ τοῦ εὖ εἶναι μόνον· ἀλλ᾽ ἑτέρως μὲν ἡ σωματική, ἑτέρως δὲ ἡ ἀσώματος οὐσία.

ιβ'. Ἡ μὲν ἀσώματος οὐσία, καὶ λέγουσα καὶ πράττουσα καὶ θεωρουμένη, τοῦ εὖ εἶναι μεταδίδωσιν· ἡ δὲ σωματική, θεωρουμένη μόνον.

ιγ'. Τὸ μὲν ἀεὶ εἶναι ἢ μὴ εἶναι τὴν νοερὰν καὶ λογικὴν οὐσίαν, ἐν τῇ βουλήσει ἐστὶ τοῦ τὰ πάντα καλὰ δημιουργήσαντος· τὸ δὲ ἀγαθὰ ταῦτα εἶναι κατὰ προαίρεσιν, ἢ φαῦλα, ἐν τῷ θελήματι τῶν γεγονότων ὑπάρχει.

ιδ'. Οὐ περὶ τὴν οὐσίαν τῶν γεγονότων τὸ κακὸν θεωρεῖται, ἀλλὰ περὶ τὴν ἐσφαλμένην καὶ ἀλόγιστον κίνησιν.

ιε'. Εὐλόγως κινεῖται ἡ ψυχή, ὅταν τὸ ἐπιθυμητικὸν αὐτῆς τῇ ἐγκρατείᾳ πεποίωται· τὸ δὲ θυμικόν, τῆς ἀγάπης ἀντέχεται, τὸ μῖσος ἀποστρεφόμενον· τὸ δὲ λογιστικόν, πρὸς τὸ Θεὸν διάγει, διὰ προσευχῆς καὶ θεωρίας πνευματικῆς.

ις'. Οὔπω ἔχει τελείαν ἀγάπην, οὐδὲ τῆς θείας προνοίας κατὰ βάθος τὴν γνῶσιν, ὁ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ μὴ μακροθυμῶν ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι λυπηροῖς, ἀλλ᾽ ἀποκόπτων ἑαυτὸν τῆς τῶν πνευματικῶν ἀδελφῶν ἀγάπης.

ιζ'. Σκοπὸς τῆς θείας προνοίας, τὸ τοὺς ὑπὸ τῆς κακίας ποικίλως διεσχισμένους, διὰ τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ πνευματικῆς ἀγάπης, ἑνοποιεῖν· εἴπερ διὰ τοῦτο πέπονθεν ὁ Σωτήρ, ἵνα τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα, συναγάγῃ εἰς ἕν[1]. Ὁ οὖν μὴ στέγων τὰ ὀχληρά, μηδὲ φέρων τὰ λυπηρά, μηδὲ ὑπομένων τὰ ἐπίπονα, ἐκτὸς τῆς θείας ἀγάπης καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς προνοίας περιπατεῖ.

ιη'. Εἰ ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ καὶ χρηστεύεται[2], ὁ ὀλιγοψυχῶν ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι λυπηροῖς καὶ διὰ τοῦτο πονηρευόμενος ἐπὶ τῆς λυπήσασι καὶ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀγάπης ἑαυτὸν ἀποκόπτων, πῶς τοῦ σκοποῦ τῆς θείας προνοίας οὐκ ἐκπίπτει;

ιθ'. Πρόσεχε σεαυτῷ μήποτε ἡ χωρίζουσα ἐκ τοῦ ἀδελφοῦ κακία,

1. Ἰωάνν. ια', 52. 2. Α' Κορ. ιγ', 4.

οὐκ ἐν τῷ ἀδελφῷ, ἀλλ᾽ ἐν σοὶ εὑρίσκηται, καὶ σπεῦσον αὐτῷ διαλλαγῆναι[1], ἵνα μὴ τῆς ἐντολῆς τῆς ἀγάπης ἐκπέσῃς.

κ'. Μὴ καταφρονήσῃς τῆς ἐντολῆς τῆς ἀγάπης, ὅτι δι᾽ αὐτῆς υἱὸς Θεοῦ ἔσῃ· ἣν παραβαίνων, υἱὸς γεέννης εὑρεθήσῃ.

κα'. Τὰ χωρίζοντα τῆς τῶν φίλων ἀγάπης, εἰσὶ ταῦτα· τὸ φθονεῖν ἢ φθονεῖσθαι, τὸ ζημιοῦν ἢ ζημιοῦσθαι, τὸ ἀτιμάζειν ἢ ἀτιμάζεσθαι καὶ οἱ ἐξ ὑπονοίας λογισμοί· μήποτε οὖν ἔδρασάς τι τοιοῦτον ἢ πέπονθας καὶ διὰ τοῦτο τῆς τοῦ φίλου ἀγάπης χωρίζῃ;

κβ'. Συνέβη σοι πειρασμὸς ἐκ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ἡ λύπη εἰς μῖσός σε ἤγαγε; Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ μίσους, ἀλλὰ νίκα ἐν τῇ ἀγάπῃ τὸ μῖσος, νικήσεις δὲ τρόπῳ τοιούτῳ, προσευχόμενος ὑπὲρ αὐτοῦ γνησίως πρὸς τὸν Θεόν, τὴν ἀπολογίαν αὐτοῦ δεχόμενος· ἢ καὶ αὐτὸς διὰ ταύτης αὐτὸν θεραπεύων καὶ σεαυτὸν αἴτιον τοῦ πειρασμοῦ λογιζόμενος καὶ μακροθυμῶν, μέχρις οὗ παρέλθῃ τὸ νέφος.

κγ'. Μακρόθυμός ἐστιν ὁ τὸ τέλος ἐκδεχόμενος τοῦ πειρασμοῦ καὶ τὸ καύχημα τῆς καρτερίας λαμβάνων.

κδ'. Ἀνὴρ μακρόθυμος, πολὺς ἐν φρονήσει[2]· ὅτι πάντα τὰ συμβαίνοντα ἐπὶ τὸ τέλος ἀναφέρει, κἀκεῖνο περιμένων, ἀνέχεται τῶν λυπηρῶν· τὸ δὲ τέλος ἐστὶ ζωὴ αἰώνιος, κατὰ τὸν Ἀπόστολον[3]· αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν[4].

κε'. Μὴ εὔκολος ἔσο ἐπὶ ἀποβολῇ πνευματικῆς ἀγάπης, διότι ἄλλη σωτηρίας ὁδὸς οὐχ ὑπολέλειπται τοῖς ἀνθρώποις.

κς'. Μὴ τὸν χθὲς πνευματικὸν ἀδελφὸν καὶ ἐνάρετον, διὰ τὸ ἐν σοὶ σήμερον ἐξ ἐπηρείας τοῦ πονηροῦ ἐγγινόμενον μῖσος, κρῖνε φαῦλον καὶ πονηρόν· ἀλλὰ διὰ τῆς μακροθυμούσης ἀγάπης[5], τὰ χθεσινὰ καλὰ λογιζόμενος, τὸ σήμερον μῖσος τῆς ψυχῆς ἀπόβαλε.

κζ'. Μὴ ὃν ἐπῄνεις χθὲς ὡς καλὸν καὶ ἐνεκωμίαζες ὡς ἐνάρετον, σήμερον ὡς φαῦλον καὶ πονηρὸν κακολογήσῃς, διὰ τὴν σὴν ἐξ ἀγάπης εἰς μῖσος μεταβολήν, τὸν τοῦ ἀδελφοῦ ψόγον ἀπολογίαν τοῦ ἐν σοὶ πονηροῦ μίσους ποιούμενος· ἀλλὰ τοῖς αὐτοῖς ἐγκωμίοις ἐπίμεινον, κἂν ἔτι ὑπὸ τῆς λύπης κεκράτησαι καὶ τὴν αὐτὴν σωτήριον ἀγάπην εὐχερῶς ἐπανέρχῃ.

κη'. Μὴ τὸν συνήθη τοῦ ἀδελφοῦ ἔπαινον, διὰ τὴν ἔτι ἐν σοὶ πρὸς αὐτὸν ὑπάρχουσαν κεκρυμμένην λύπην, ἐν τῇ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν συντυχίᾳ νοθεύσῃς, συμπαραμίσγων τοῖς λόγοις λεληθότως τὸν ψόγον· ἀλλὰ καθαρῷ τῷ ἐπαίνῳ ἐν τῇ συντυχίᾳ χρῆσαι καὶ γνησίως ὑπὲρ αὐτοῦ ὡς σαυτοῦ προσεύχου, καὶ τοῦ ὀλεθρίου μίσους τάχιστα ἀπαλλάττῃ.

κθ'. Μὴ εἴπῃς, οὐ μισῶ τὸν ἀδελφόν, τὴν μνήμην αὐτοῦ ἀποστρεφόμενος· ἀλλὰ ἄκουσον Μωυσέως λέγοντος, μὴ μισήσῃς τὸν ἀδελφόν σου,

1. Πρβλ. Ματθ. ε', 24. 2. Παροιμ. ιδ', 29. 3. Ῥωμ. ς', 22.
4. Ἰωάνν. ιζ', 3. 5. Πρβλ. Α' Κορ. ιγ', 4.

τῇ διανοίᾳ σου· ἐλεγμῷ ἐλέγξεις τὸν ἀδελφόν σου καὶ οὐ λήψῃ δι᾽ αὐτὸν ἁμαρτίαν[1].

λ΄. Ἐὰν ἀδελφὸς τυχὸν πειραζόμενος ἐπιμείνῃ κακολογῶν σε, ἀλλὰ σύ γε μὴ ἐξενεχθῇς τῆς ἀγαπητικῆς καταστάσεως, τοῦ αὐτοῦ πονηροῦ δαίμονος ἐνοχλοῦντος κατὰ διάνοιαν· οὐκ ἐξενεχθήσῃ δὲ ταύτης, ἐὰν λοιδορούδενος εὐλογήσῃς[2], ἐὰν δυσφημούμενος εὐνοήσῃς· αὕτη ἐστὶν ἡ ὁδὸς τῆς κατὰ Χριστὸν φιλοσοφίας· καὶ ὁ μὴ ταύτην ὁδεύων, οὐ συναυλίζεται αὐτῷ.

λα΄ Μὴ ὡς εὐνοοῦντας λογίζου, τοὺς λόγους σοι φέροντας, λύπην ἐν σοὶ καὶ μῖσος πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἐργαζομένους, κἂν ἀληθεύειν δοκῶσιν· ἀλλ᾽ ὡς θανατοῦντας ὄφεις τοὺς τοιούτους ἀποστρέφου· ἵνα κἀκείνους τοῦ κακολογεῖν ἀνακόψῃς καὶ τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν πονηρίας ἀπαλλάξῃς.

λβ΄. Μὴ λόγοις δι᾽ αἰνιγμάτων τὸν ἀδελφὸν κεντήσῃς, ἵνα μὴ τὰ ὅμοια παρ᾽ αὐτοῦ ἀντιδεχόμενος, τὴν τῆς ἀγάπης διάθεσιν ἐξ ἀμφοτέρων ἀπελάσῃς· ἀλλὰ μετὰ παρρησίας ἀγαπητικῆς, ὕπαγε ἔλεγξον αὐτόν, ἵνα τὰς αἰτίας τῆς λύπης λύσας, ταραχῆς καὶ λύπης ἀμφοτέρους ἀπαλλάξῃς.

λγ΄. Ἐρεύνησον τὴν συνείδησιν μετὰ πάσης ἀκριβείας, μήποτε τῇ σῇ αἰτίᾳ ὁ ἀδελφὸς οὐ διηλλάγη· καὶ μὴ παραλογίζου ταύτην, τὰ κρυπτά σου γινώσκουσαν καὶ κατηγοροῦσάν σου ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐξόδου καὶ ἐν καιρῷ δὲ προσευχῆς πρόσκομμά σοι γενομένην.

λδ΄. Μὴ μνημόνευε, ἐν τῷ καιρῷ τῆς εἰρήνης, τῶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς λύπης ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ λεχθέντων, κἄν τε κατὰ πρόσωπον τὰ λυπηρὰ ἐρρέθη, κἄν τε πρὸς ἄλλον περὶ σοῦ καὶ μετὰ ταῦτα ἤκουσας· ἵνα μὴ τῶν λογισμῶν τῆς μνησικακίας ἀνεχόμενος, εἰς τὸ ὀλέθριον μῖσος τοῦ ἀδελφοῦ ὑποστρέψῃς.

λε΄. Οὐ δύναται ψυχὴ λογικὴ πρὸς ἄνθρωπον μῖσος τρέφουσα, πρὸς τὸν Θεὸν εἰρηνεῦσαι, τὸν τῶν ἐντολῶν δοτῆρα. Ἐὰν γάρ, φησί, μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν· εἰ δὲ ἐκεῖνος εἰρηνεύειν οὐ θέλει, ἀλλὰ σύ γε σεαυτὸν ἀπὸ μίσους φύλαξον, προσευχόμενος ὑπὲρ αὐτοῦ γνησίως καὶ μὴ κακολογῶν αὐτὸν πρός τινα.

λϛ΄. Ἡ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων ἄκρα εἰρήνη, ταῖς δυσὶ ταύταις κεκράτηται διαθέσεσι, τῇ τε πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπῃ· ὁμοίως δὲ καὶ πάντων τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος ἁγίων· παγκάλως οὖν εἴρηται, ὅτι ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς, ὁ νόμος ὅλος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται[3].

λζ΄. Μὴ ἔσο αὐτάρεσκος, καὶ οὐκ ἔσῃ μισάδελφος· καὶ μὴ ἔσο φίλαυτος, καὶ ἔσῃ φιλόθεος.

λη΄. Πνευματικοῖς ἀδελφοῖς συζῆσαι προειρημένος, τοῖς σοῖς θελήμασιν ἀπὸ θυρῶν ἀπόταξαι· οὐ μὴ γὰρ ἑτέρῳ τρόπῳ εἰρηνεῦσαι δυνήσῃ, οὔτε πρὸς τὸν Θεόν, οὔτε πρὸς τοὺς συζῶντας.

1. Λευϊτ. ιη΄, 17. 2. Πρβλ. Α΄ Κορ. δ΄, 12. 3. Ματθ. κβ΄, 40.

λθ΄. Ὁ τελείαν ἀγάπην κτήσασθαι δυνηθεὶς καὶ ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ πρὸς ταύτην ῥυθμίσας, οὗτος λέγει Κύριον Ἰησοῦν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ[1].

μ΄. Ἡ μὲν εἰς Θεὸν ἀγάπη, εἰς τὴν θείαν ὁμιλίαν ἀεὶ φιλεῖ πτερῶσαι τὸν νοῦν· ἡ δὲ εἰς τὸν πλησίον, ἀεὶ καλὰ λογίζεσθαι περὶ αὐτοῦ παρασκευάζει.

μα΄. Τοῦ ἔτι δόξαν ἀγαπῶντος κενήν, ἤ τινι τῶν ὑλικῶν πραγμάτων προσκειμένου ἐστὶ τὸ πρὸς ἀνθρώπους λυπεῖσθαι διὰ πρόσκαιρα ἢ μνησικακεῖν αὐτοῖς ἢ μῖσος ἔχειν πρὸς αὐτοὺς ἢ λογισμοῖς δουλεύειν αἰσχροῖς· τῆς δὲ φιλοθέου ψυχῆς πάντῃ ταῦτα ἀλλότρια.

μβ΄. Ὅταν μηδὲν εἴπῃς, μηδὲ πράξῃς αἰσχρὸν κατὰ διάνοιαν καὶ ὅταν τῷ ζημιώσαντι ἢ κακολογήσαντι μὴ μνησικακῇς καὶ ὅταν ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς ἄυλον καὶ ἀνείδεον ἀεὶ ἔχῃς τὸν νοῦν, τότε γνῶθι, ὅτι ἔφθασας εἰς τὸ μέτρον τῆς ἀπαθείας καὶ τῆς τελείας ἀγάπης.

μγ΄. Οὐ μικρὸς ἀγὼν κενοδοξίας ἀπαλλαγῆναι· ἀπαλλάττεται δέ τις διὰ κρυπτῆς τῶν ἀρετῶν ἐργασίας καὶ συχνοτέρας προσευχῆς· σημεῖον δὲ τῆς ἀπαλλαγῆς, τὸ μηκέτι μνησικακεῖν τῷ κακολογήσαντι ἢ κακολογοῦντι.

μδ΄. Εἰ θέλεις εἶναι δίκαιος, ἀπόνεμε ἑκάστῳ τῶν ἐν σοὶ μερῶν τὰ κατ᾽ ἀξίαν· ψυχῇ λέγω καὶ σώματι· καὶ τῷ μὲν λογιστικῷ τῆς ψυχῆς, ἀναγνώσματα καὶ θεωρήματα πνευματικὰ καὶ προσευχήν· τῷ δὲ θυμικῷ, ἀγάπην πνευματικήν, τὴν τῷ μίσει ἀντικειμένην· τῷ δὲ ἐπιθυμητικῷ, σωφροσύνην καὶ ἐγκράτειαν· τῷ δὲ σαρκίῳ, διατροφὰς καὶ σκεπάσματα[2], τὰ μόνα ἀναγκαιότερα.

με΄. Κατὰ φύσιν ὁ νοῦς ἐνεργεῖ, ὅταν τὰ πάθη ἔχῃ ὑποτεταγμένα καὶ τοὺς λόγους τῶν ὄντων θεωρῇ καὶ πρὸς τὸν Θεὸν διάγῃ.

μϛ΄. Ὥσπερ ὑγεία καὶ νόσος πρὸς τὸ σῶμα θεωρεῖται τοῦ ζῴου, καὶ φῶς καὶ σκότος πρὸς τὸν ὀφθαλμόν· οὕτως ἀρετὴ καὶ κακία πρὸς τὴν ψυχήν, καὶ γνῶσις καὶ ἀγνωσία πρὸς τὸν νοῦν.

μζ΄. Ἐν τοῖς τρισὶ τούτοις ὁ Χριστιανὸς φιλοσοφεῖ· ἐν ταῖς ἐντολαῖς, ἐν τοῖς δόγμασι καὶ ἐν τῇ πίστει· καὶ αἱ μὲν ἐντολαί, τῶν παθῶν τὸν νοῦν χωρίζουσι· τὰ δὲ δόγματα, εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ὄντων αὐτὸν εἰσάγουσιν· ἡ δὲ πίστις, εἰς τὴν θεωρίαν τῆς Ἁγίας Τριάδος.

μη΄. Οἱ μὲν τῶν ἀγωνιζομένων ἀποκρούονται μόνον τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς, οἱ δὲ καὶ τὰ πάθη περικόπτουσι· καὶ ἀποκρούεται μέν τις, οἷον ἢ ψαλμῳδίᾳ ἢ προσευχῇ ἢ μετεωρισμῷ ἢ ἄλλῳ τινὶ τοπικῷ περισπασμῷ· ἐκκόπτει δὲ τὰ πάθη, τῶν πραγμάτων ἐκείνων καταφρονῶν, πρὸς ἅπερ τὰ πάθη κέκτηται.

μθ΄. Πρὸς ἅπερ τὰ πάθη κεκτήμεθα πράγματα, εἰσὶ ταῦτα· οἷον, γυνή, χρήματα, δῶρα καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ τῆς μὲν γυναικός, τότε δύναταί τις καταφρονεῖν, ὅτε καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν, καὶ τὸ σῶμα ὡς δεῖ δι᾽ ἐγκρατείας μαραίνει· τῶν δὲ χρημάτων, ὅτε πείθει τὸν λογισμὸν ἐν παντί,

1. Πρβλ. Α΄ Κορ. ιβ΄, 3. 2. Α΄ Τιμ. ϛ΄, 8.

τῇ αὐταρκείᾳ στοιχῆσαι· τῆς δὲ δόξης, ὅτε τὴν κρυπτὴν ἀγαπήσῃ τῶν ἀρετῶν ἐργασίαν καὶ Θεῷ φαινομένην μόνῳ· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως· ὁ δὲ τούτων καταφρονῶν, οὐδὲ εἰς μῖσός τινος ἔρχεταί ποτε.

ν'. Ὁ μὲν τοῖς πράγμασιν ἀποταξάμενος, οἷον τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς χρήμασι καὶ τοῖς ἑξῆς, τὸν ἔξω ἄνθρωπον ἐποίησε Μοναχόν, οὔπω δὲ καὶ τὸν ἔσω· ὁ δὲ τοῖς τούτων ἐμπαθέσι νοήμασι, τὸν ἔσω ἄνθρωπον, ὅς ἐστιν ὁ νοῦς· καὶ τὸν μὲν ἔξω ἄνθρωπον, εὐκόλως τις ποιεῖ Μοναχόν, μόνον ἐὰν θελήσῃ· οὐκ ὀλίγος δὲ ἀγών, τόν ἔσω ἄνθρωπον ποιῆσαι Μοναχόν.

να'. Τίς ἄρα ἐστὶν ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ, ὁ παντάπασιν ἀπαλλαγεὶς ἐμπαθῶν νοημάτων καὶ τῆς καθαρᾶς διὰ παντὸς καὶ ἀΰλου καταξιωθεὶς προσευχῆς, ὅπερ ἐστὶ σημεῖον τοῦ ἔνδον Μοναχοῦ;

νβ'. Πολλὰ πάθη ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν κέκρυπται, τότε δὲ ἐλέγχονται, ὅταν τὰ πράγματα ἀναφαίνωνται.

νγ'. Δύναταί τις μὴ ὀχλεῖσθαι ὑπὸ παθῶν ἐν τῇ τῶν πραγμάτων ἀπουσίᾳ, μερικῆς τυχὼν ἀπαθείας· ἐὰν δὲ ἀναφανῶσι τὰ πράγματα, εὐθὺς τὰ πάθη τὸν νοῦν περισπῶσι.

νδ'. Μὴ νόμιζε τελείαν ἔχειν ἀπάθειαν, τοῦ πράγματος μὴ παρόντος· ὅταν δὲ φανῇ καὶ μένῃς ἀκίνητος, πρός τε τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν μετὰ ταῦτα μνήμην αὐτοῦ, τότε γνῶθι σεαυτόν, τῶν ὅρων αὐτῆς ἐπιβεβηκέναι, πλὴν μηδὲ οὕτω καταφρονήσῃς· διότι ἀρετὴ μὲν χρονίζουσα, νεκροῖ τὰ πάθη· ἀμελουμένη δέ, πάλιν ἐγείρει αὐτά.

νε'. Ὁ ἀγαπῶν τὸν Χριστόν, πάντως καὶ μιμεῖται αὐτὸν κατὰ δύναμιν· οἷον ὁ Χριστὸς τοὺς ἀνθρώπους εὐεργετῶν οὐκ ἐπαύσατο· καί, ἀχαριστούμενος καὶ βλασφημούμενος, ἐμακροθύμει· καί, τυπτόμενος ὑπ᾿ αὐτῶν καὶ φονευόμενος, ὑπέμεινε, μηδενὶ τὸ σύνολον τὸ κακὸν λογιζόμενος. Ταῦτα δὲ τὰ τρία, τὰ ἔργα εἰσὶ τῆς εἰς τὸν πλησίον ἀγάπης· ὧν χωρίς, ὁ λέγων ἀγαπᾶν τὸν Χριστὸν ἢ τῆς Βασιλείας αὐτοῦ τυχεῖν, ἑαυτὸν ἀπατᾷ. Οὐ γὰρ ὁ λέγων μοι, φησί, Κύριε, Κύριε, οὗτος εἰσελεύσεται εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ᾿ ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου[1]· καὶ πάλιν, ὁ ἀγαπῶν με, τὰς ἐντολάς μου τηρήσει καὶ τὰ ἑξῆς[2].

νς'. Ἅπας ὁ σκοπὸς τῶν ἐντολῶν τοῦ Σωτῆρος, ἵνα ἀκρασίας καὶ μίσους τὸν νοῦν ἐλευθερώσῃ· καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ ἀγάπην καὶ τοῦ πλησίον ἀγάγῃ, ἐξ ὧν τίκτεται τὸ φέγγος τῆς κατ᾿ ἐνέργειαν ἁγίας γνώσεως.

νζ'. Μερικῆς γνώσεως παρὰ τοῦ Θεοῦ καταξιωθείς, μὴ ἀμέλει ἀγάπης καὶ ἐγκρατείας. Αὗται γὰρ τὸ παθητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς ἐκκαθαίρουσαι, τὴν ἐπὶ τὴν γνῶσιν ὁδὸν ἀεί σοι εὐτρεπίζουσιν.

νη'. Ὁδὸς ἐπὶ τὴν γνῶσίν ἐστιν ἀπάθεια καὶ ταπείνωσις· ὧν χωρίς, οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον.

νθ'. Ἐπειδὴ ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ[3], σύζευξον τῇ γνώσει τὴν ἀγάπην, καὶ ἔσῃ ἄτυφος καὶ πνευματικὸς οἰκοδόμος, καὶ σεαυ-

1. Ματθ. ζ', 21. 2. Ἰωάνν. ιδ', 15, 23. 3. Α' Κορ. η', 2.

τὸν οἰκοδομῶν καὶ πάντας τοὺς ἐγγίζοντάς σοι.

ξ'. Ἐντεῦθεν ἡ ἀγάπη, ἐπειδὴ οὐδὲ φθονεῖ, οὐδὲ πρὸς τοὺς φθονοῦντας πικραίνεται, οὐδὲ τὸ φθονούμενον δημοσιεύει ἐπιδεικτικῶς, οὐδὲ λογίζεται σκοπὸν ἤδη κατειληφέναι[1]· καὶ ὧν οὐκ οἶδεν ὁμολογεῖ ἀνερυθριάστως τὴν ἄγνοιαν· οὕτως οὖν τὸν νοῦν ἄτυφον ἀπεργάζεται καὶ προκόπτειν εἰς τὴν γνῶσιν ἀεὶ παρασκευάζει.

ξα'. Πέφυκέ πως παρέπεσθαι τῇ γνώσει ἡ οἴησις καὶ ὁ φθόνος, ἐν προοιμίοις μάλιστα· καὶ ἡ μὲν οἴησις, ἔνδοθεν μόνον· ὁ δὲ φθόνος καὶ ἔνδοθεν καὶ ἔξωθεν· καὶ ἔνδοθεν μέν, πρὸς τοὺς ἔχοντας γνῶσιν· ἔξωθεν δέ, ἀπὸ τῶν ἐχόντων ἄγνοιαν· ἡ οὖν ἀγάπη, τὰ τρία ἀνατρέπει· τὴν μὲν οἴησιν, ἐπειδὴ οὐ φυσιοῦται· τὸν δὲ ἔνδον φθόνον, ἐπεὶ οὐ ζηλοῖ· τὸν δὲ ἔξωθεν, ἐπειδὴ μακροθυμεῖ καὶ χρηστεύεται[2]. Ἀνάγκη οὖν τὸν ἔχοντα γνῶσιν, προσλαβέσθαι καὶ τὴν ἀγάπην, ἵνα ἄτρωτον τὸν νοῦν ἐν παντὶ διαφυλάττῃ.

ξβ'. Ὁ τοῦ χαρίσματος τῆς γνώσεως καταξιωθείς, καὶ λύπην ἢ μνησικακίαν ἢ μῖσος πρὸς ἄνθρωπον ἔχων, ὅμοιός ἐστι τῷ ἀκάνθαις καὶ τριβόλοις τοὺς ὀφθαλμοὺς κατακεντοῦντι· διὸ ἀναγκαίως δέεται ἡ γνῶσις τῆς ἀγάπης.

ξγ'. Μὴ ὅλην τὴν σχολήν σου περὶ τὴν σάρκα ἔχε, ἀλλὰ ὅρισον αὐτῇ τὴν κατὰ δύναμιν ἄσκησιν καὶ ὅλον τὸν νοῦν σου περὶ τὰ ἔνδον τρέψον. Ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία, πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος· ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ἐστὶν ὠφέλιμος, καὶ τὰ ἑξῆς[3].

ξδ'. Ὁ ἀδιαλείπτως περὶ τὰ ἔνδον τὰς διατριβὰς ποιούμενος, σωφρονεῖ, μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, ταπεινοφρονεῖ. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ θεωρεῖ καὶ θεολογεῖ καὶ προσεύχεται· καὶ τοῦτό ἐστιν, ὃ λέγει ὁ Ἀπόστολος πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ τὰ ἑξῆς[4].

ξε'. Ὁ τὴν πνευματικὴν ὁδὸν ὁδεύειν μὴ ἐπιστάμενος, τῶν ἐμπαθῶν νοημάμων οὐ ποιεῖται φροντίδα· ἀλλ᾿ ὅλην τὴν σχολὴν περὶ τὴν σάρκα ἔχει· καὶ ἢ γαστριμαργεῖ καὶ ἀκολασταίνει, λυπεῖται καὶ ὀργίζεται καὶ μνησικακεῖ, καὶ ἐντεῦθεν τὸν νοῦν σκοτίζει, ἢ ἀμέτρως τῇ ἀσκήσει κέχρηται καὶ θολοῖ τὴν διάνοιαν.

ξς'. Οὐδὲν τῶν ἐκ Θεοῦ εἰς χρῆσιν ἡμῖν δοθέντων, ἀναιρεῖ ἡ Γραφή· ἀλλὰ τὴν ἀμετρίαν κολάζει καὶ τὴν ἀλογιστίαν διορθοῦται· οἷον, οὐ κωλύει ἐσθίειν· οὐδὲ παιδοποιεῖν· οὐδὲ χρήματα ἔχειν καὶ ὀρθῶς διοικεῖν· ἀλλὰ κωλύει γαστριμαργεῖν, πορνεύειν, καὶ τὰ ἑξῆς· ἀλλ᾿ οὐδὲ τὸ νοεῖν ταῦτα κωλύει, διὰ τοῦτο γὰρ καὶ γεγόνασιν· ἀλλὰ τὸ ἐμπαθῶς νοεῖν.

ξζ'. Τὰ μὲν τῶν ὑφ᾿ ἡμῶν κατὰ Θεὸν πραττομένων, κατ᾿ ἐντολὴν πράττεται· τὰ δέ, οὐ κατ᾿ ἐντολήν, ἀλλ᾿ ὡς ἄν τις εἴποι, καθ᾿ ἑκούσιον προσφοράν· οἷον, κατ᾿ ἐντολὴν μέν, τὸ ἀγαπᾶν τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον, τὸ ἀγαπᾶν τοὺς ἐχθρούς, τὸ μὴ μοιχεύειν, καὶ φονεύειν, καὶ τὰ λοιπά, ἅτινα καὶ παραβαίνοντες κατακρινόμεθα. Οὐ κατ᾿ ἐντολὴν δέ, τὸ παρθενεύειν,

1. Πρβλ. Φιλιππ. γ', 13. 2. Α' Κορ. ιγ', 4. 3. Α' Τιμ. δ', 8. 4. Γαλ. ε', 16.

ἡ ἀγαμία, ἡ ἀκτημοσύνη, ἡ ἀναχώρησις, καὶ τὰ ἑξῆς. Ἵνα ἐάν τινας τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ κατορθῶσαι ἐξ ἀσθενείας μὴ δυνηθῶμεν, διὰ τῶν δώρων τὸν ἀγαθὸν ἡμῶν ἐξιλεωσώμεθα Δεσπότην.

ξη'. Ὁ τὴν ἀγαμίαν τιμῶν ἢ παρθενίαν, ἀναγκαίως ὀφείλει ἔχειν τὴν ὀσφὺν περιεζωσμένην καὶ τὸν λύχνον καιόμενον[1]· τὴν μὲν ὀσφύν, δι' ἐγκρατείας· τὸν δὲ λύχνον, διὰ προσευχῆς καὶ θεωρίας καὶ ἀγάπης πνευματικῆς.

ξθ'. Τινὲς τῶν ἀδελφῶν, ἐκτὸς ἑαυτοὺς εἶναι νομίζουσι τῶν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος χαρισμάτων· οὐ γὰρ ἴσασι διὰ τὴν ἀμέλειαν τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας, ὅτι ὁ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἀνόθευτον ἔχων, πάντα τὰ θεῖα χαρίσματα συλλήβδην ἔχει ἐν ἑαυτῷ. Ἐπειδὴ γὰρ τῆς εἰς αὐτὸν κατ' ἐνέργειαν ἀγάπης, διὰ τὴν ἀργίαν, μακρὰν ἐσμεν τῆς δεικνυούσης ἡμῖν τοὺς ἐν ἡμῖν θείους θησαυρούς, εἰκότως ἐκτὸς ἑαυτοὺς τῶν θείων νομίζομεν χαρισμάτων.

ο'. Εἰ ὁ Χριστὸς ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν κατοικεῖ[2] διὰ τῆς πίστεως, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, πάντες δὲ οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἐν αὐτῷ εἰσιν ἀπόκρυφοι·[3] πάντες ἄρα οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν εἰσιν ἀπόκρυφοι· φανεροῦνται δὲ τῇ καρδίᾳ, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἑκάστου, διὰ τῶν ἐντολῶν, καθάρσεως.

οα' Οὗτός ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ κεκρυμμένος[4] τῆς καρδίας σου, ὃν οὔπω εὗρες διὰ τὴν ἀργίαν· εἰ γὰρ εὗρες, ἄρα ἂν πέπρακας πάντα καὶ ἐκτήσω τὸν ἀγρὸν τοῦτον· νῦν δὲ τὸν ἀγρὸν ἀφείς, τὰ περὶ τὸν ἀγρὸν περιέπεις, ἐν οἷς οὐδὲν ἄλλο εὑρίσκεται πλὴν ἀκανθῶν καὶ τριβόλων.

οβ'. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Σωτήρ, μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται[5]· τότε δὲ ὄψονται αὐτὸν καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ θησαυρούς, ὅτε δι' ἀγάπης καὶ ἐγκρατείας ἑαυτοὺς καθαίρουσι· καὶ τοσούτῳ πλέον, ὅσῳ τὴν κάθαρσιν ἐπιτείνουσι.

ογ'. Διὰ τοῦτο πάλιν λέγει· πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην καὶ ἰδοὺ πάντα ὑμῖν καθαρὰ ἔσται[6]· ὡς μηκέτι τοῖς περὶ τὸ σῶμα σχολαζόντων πράγμασιν, ἀλλὰ τὸν νοῦν καθαίρειν σπευδόντων ἀπὸ μίσους καὶ ἀκρασίας, ὃν καρδίαν ὀνομάζει ὁ Κύριος· ταῦτα γὰρ τὸν νοῦν ῥυποῦντα, οὐκ ἐῶσι βλέπειν τὸν ἐν αὐτῷ κατοικοῦντα Χριστὸν διὰ τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος.

οδ'. Ὁδοὺς ἡ Γραφὴ τὰς ἀρετὰς ὀνομάζει· μείζων δὲ πασῶν ἀρετῶν ἡ ἀγάπη καθέστηκε. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ Ἀπόστολος· ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι[7], ὡς καταφρονεῖν πείθουσαν τῶν ὑλικῶν πραγμάτων καὶ μηδὲν τῶν προσκαίρων προτιμᾶν τῶν αἰωνίων.

οε'. Ἡ εἰς Θεὸν ἀγάπη, ἀνθίσταται τῇ ἐπιθυμίᾳ· πείθει γὰρ τὸν νοῦν ἐγκρατεύεσθαι ἀπὸ τῶν ἡδονῶν· ἡ δὲ εἰς τὸν πλησίον, ἀνθίσταται τῷ θυμῷ·

1. Λουκ. ιβ', 35. 2. Ἐφεσ. γ', 17. 3. Κολοσσ. β', 3. 4. Ματθ. ιγ', 44.
5. Ματθ. ε', 8. 6. Λουκ. α', 31. 7. Α' Κορ. ιβ', 31.

ποιεῖ γὰρ καταφρονεῖν δόξης καὶ χρημάτων· καὶ ταῦτά εἰσι τὰ δύο δηνάρια, ἅπερ ὁ Σωτὴρ δέδωκε τῷ πανδοχεῖ[1], ἵνα σου ἐπιμέλειαν ποιήσηται. Ἀλλὰ μὴ φανῇς ἀγνώμων, τοῖς λῃσταῖς συνδυάζων, μήποτε πάλιν πληγῇς, καὶ οὐκέτι ἡμιθανής, ἀλλὰ νεκρὸς εὑρεθήσῃ.

ος'. Κάθαρον τὸν νοῦν σου ἀπὸ ὀργῆς καὶ μνησικακίας καὶ τῶν αἰσχρῶν λογισμῶν καὶ τότε δυνήσῃ γνῶναι τὴν τοῦ Θεοῦ ἐνοίκησιν.

οζ'. Τίς σε ἐφώτισεν εἰς τὴν πίστιν τῆς Ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ προσκυνητῆς Τριάδος; Ἢ τίς σοὶ ἐγνώρισε τὴν ἔνσαρκον Οἰκονομίαν τοῦ ἑνὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος; Τίς δέ σε ἐδίδαξε τοὺς περὶ ἀσωμάτων λόγους; Ἢ τοὺς περὶ γενέσεως καὶ συντελείας τοῦ ὁρωμένου κόσμου; Ἢ περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως καὶ αἰωνίου ζωῆς; Ἢ περὶ τῆς δόξης τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν καὶ τῆς φοβερᾶς κρίσεως; Οὐχὶ ἡ χάρις τοῦ Χριστοῦ ἡ ἐνοικοῦσα ἐν σοί; ἥτις ἐστὶν ὁ ἀρραβὼν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τί μεῖζον ταύτης τῆς χάριτος; Ἢ τί κρεῖττον ταύτης τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως; Ἢ τί τούτων τῶν ἐπαγγελιῶν ὑψηλότερον; Εἰ δέ ἐσμεν ἀργοὶ καὶ ἀμελεῖς καὶ μὴ καθαίρομεν ἑαυτοὺς τῶν μολυνόντων ἡμᾶς καὶ τὸν νοῦν ἡμῶν ἐκτυφλούντων παθῶν, ὥστε δύνασθαι καὶ τρανότερον ἡλίου τοὺς περὶ τούτων λόγους ὁρᾶν, ἑαυτοὺς αἰτιασώμεθα καὶ μὴ τὴν τῆς χάριτος ἐνοίκησιν ἀρνησώμεθα.

οη'. Ὁ ἐπαγγειλάμενός σοι Θεὸς τὰ αἰώνια ἀγαθά[2] καὶ τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος ἐν τῇ καρδίᾳ δεδωκώς[3], ἐνετείλατό σοι ἐπιμελεῖσθαί σε τοῦ βίου, ἵνα ὁ ἔσω ἄνθρωπος τῶν παθῶν ἐλευθερωθείς, ἄρξηται ἀπ' ἐντεῦθεν τῆς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀπολαύσεως.

οθ'. Τῶν θείων καὶ ὑψηλῶν καταξιωθεὶς θεωρημάτων, σφόδρα ἐπιμελοῦ ἀγάπης καὶ ἐγκρατείας· ἵνα τὸ παθητικὸν ἀτάραχον διαφυλάττων, ἀνέκλειπτον ἕξῃς τὸ τῆς ψυχῆς σου φέγγος.

π'. Τὸ θυμικὸν τῆς ψυχῆς, ἀγάπῃ χαλίνωσον· καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν αὐτῆς, ἐγκρατείᾳ καταμάρανον· καὶ τὸ λογιστικὸν αὐτῆς, προσευχῇ πτέρωσον, καὶ τὸ φῶς τοῦ νοῦ οὐκ ἀμαυροῦται ποτέ.

πα'. Τὰ τὴν ἀγάπην λύοντά εἰσι ταῦτα· οἷον, ἀτιμία, ζημία, συκοφαντία ἢ εἰς πίστιν ἢ εἰς βίον, δαρμοί, πληγαί, καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ ταῦτα, ἢ αὐτῷ συμβαίνοντα ἤ τινι τῶν συγγενῶν ἢ φίλων. Ὁ οὖν διὰ τούτων λύων τὴν ἀγάπην, οὔπω ἔγνω τίς ὁ σκοπὸς τῶν τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν.

πβ'. Σπούδασον ὅσον δύνασαι πάντα ἄνθρωπον ἀγαπῆσαι· εἰ δὲ τοῦτο οὔπω δύνασαι, κἂν μηδένα μισήσῃς· οὐ δύνασαι δὲ οὐδὲ τοῦτο ποιῆσαι, εἰ μὴ τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων καταφρονήσῃς.

πγ'. Ὁ δεῖνα ἐβλασφήμησε; Μὴ μισήσῃς ἐκεῖνον, ἀλλὰ τὴν βλασφημίαν καὶ τὸν βλασφημῆσαι παρασκευάσαντα δαίμονα· εἰ δὲ τὸν βλασφημήσαντα μισεῖς, ἄνθρωπον ἐμίσησας καὶ τὴν ἐντολὴν παρέβης· καὶ ὅπερ ἐκεῖνος τῷ λόγῳ ἐποίησε, ποιεῖς σὺ τῷ ἔργῳ· εἰ δὲ τὴν ἐντολὴν φυλάττεις, τὰ

1. Λουκ. ι', 35. 2. Πρβλ. Τίτ. α', 2. 3. Β' Κορ. α', 22.

τῆς ἀγάπης ἐπίδειξαι· καὶ εἴ τι δύνασαι βοήθησον[1], ἵνα τοῦ κακοῦ αὐτὸν ἀπαλλάξῃς.

πδ'. Οὐ θέλει σε ὁ Χριστὸς μῖσος ἔχειν πρὸς ἄνθρωπον ἢ λύπην ἢ ὀργὴν ἢ μνησικακίαν τὸ σύνολον, καθ' οἱονδήποτε πρᾶγμα πρόσκαιρον· καὶ τοῦτο παντὶ βοῶσι τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια.

πε'. Πολλοί ἐσμεν οἱ λέγοντες, ὀλίγοι δὲ οἱ ποιοῦντες· ἀλλ' οὖν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, οὐδεὶς ὤφειλε νοθεύειν διὰ τὴν ἰδίαν ἀμέλειαν· ἀλλ' ὁμολογεῖν μὲν τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, μὴ ἀποκρύπτειν δὲ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀλήθειαν· ἵνα μὴ ὑπόδικοι γενώμεθα μετὰ τῆς τῶν ἐντολῶν παραβάσεως καὶ τῆς τοῦ λόγου Θεοῦ παρεξηγήσεως.

πς'. Ἀγάπη καὶ ἐγκράτεια, παθῶν τὴν ψυχὴν ἐλευθεροῦσιν· ἀνάγνωσις καὶ θεωρία, ἀγνοίας τὸν νοῦν ἀπαλλάττουσιν. Ἡ δὲ τῆς προσευχῆς κατάστασις, αὐτῷ παρίστησιν αὐτὸν τῷ Θεῷ.

πζ'. Ὅταν ἴδωσιν ἡμᾶς οἱ δαίμονες τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου καταφρονοῦντας, ἵνα μὴ δι' αὐτὰ τοὺς ἀνθρώπους μισήσωμεν καὶ τῆς ἀγάπης ἐκπέσωμεν, τότε συκοφαντίας καθ' ἡμῶν ἐγείρουσιν, ἵνα τὴν λύπην μὴ φέροντες, τοὺς συκοφαντήσαντας μισήσωμεν.

πη'. Οὐκ ἔστι πόνος ψυχῆς βαρύτερος συκοφαντίας, κἄν τε εἰς πίστιν, κἄν τε εἰς βίον τις συκοφαντεῖται· καὶ οὐδεὶς ταύτης καταφρονεῖν δύναται, εἰμὴ μόνος ὁ εἰς Θεὸν ἀποβλεπόμενος· ὡς ἡ Σωσάννα[2], τὸ μόνον δυνάμενον καὶ ἐξ ἀναγκῶν ῥύσασθαι, ὥσπερ κἀκείνην, καὶ τοὺς ἀνθρώπους πληροφορῆσαι, ὡς περὶ ἐκείνης· καὶ τὴν ψυχὴν τῇ ἐλπίδι παραμυθήσασθαι.

πθ'. Ὅσον σὺ εὔχῃ ἐκ τῆς ψυχῆς ὑπὲρ τοῦ συκοφαντήσαντος, τοσοῦτον καὶ ὁ Θεὸς πληροφορεῖ τοὺς σκανδαλισθέντας.

ϟ'. Φύσει ἀγαθός, μόνος ὁ Θεός[3]· καὶ γνώμῃ ἀγαθός, μόνος ὁ θεομίμητος· σκοπὸς γὰρ αὐτῷ ἐστι, τῷ φύσει ἀγαθῷ τοὺς πονηροὺς συνάψαι, ἵνα γένωνται ἀγαθοί· διὰ τοῦτο ὑπ' αὐτῶν λοιδορούμενος, εὐλογεῖ· διωκόμενος, ἀνέχεται· βλασφημούμενος, παρακαλεῖ[4]· φονευόμενος, ὑπερεύχεται· πάντα ποιεῖ, ἵνα τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγάπης μὴ ἐκπέσῃ· ἥτις ἐστιν αὐτὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν[5].

ϟα'. Αἱ μὲν ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου, διδάσκουσιν ἡμᾶς τοῖς μέσοις εὐλόγως χρήσασθαι πράγμασιν· ἡ δὲ εὔλογος τῶν μέσων χρῆσις, τὴν τῆς ψυχῆς καθαίρει κατάστασιν· ἡ δὲ καθαρὰ κατάστασις, τίκτει τὴν ἀπάθειαν· ἐξ ἧς τίκτεται ἡ τελεία ἀγάπη.

ϟβ'. Οὔπω ἔχει τὴν ἀπάθειαν, ὁ διὰ σύμβασιν πειρασμοῦ, τὸ ἐλάττωμα τοῦ φίλου παραβλέπειν μὴ δυνάμενος· ἢ ὂν τυχόν, ἢ εἶναι δοκοῦν· τὰ γὰρ ἐγκείμενα τῇ ψυχῇ πάθη ἐκταρασσόμενα, ἐκτυφλοῖ τὴν διάνοιαν καὶ οὐκ ἐᾷ διαβλέψαι εἰς τὰς τῆς ἀληθείας αὐγάς· οὐδὲ διακρίναι τὸ κρεῖτ-

1. Πρβλ. Μάρκ. θ', 22. 2. Δανιὴλ (ἐν ἀρχῇ). 3. Πρβλ. Ματθ. ιθ', 17.
4. Πρβλ. Α' Κορ. δ', 12, 13. 5. Πρβλ· Α' Ἰωάνν. δ', 8.

τον ἀπὸ τοῦ χείρονος. Οὐκ ἄρα οὖν οὐδὲ τὴν τελείαν ἀγάπην ὁ τοιοῦτος ἐκτήσατο, τὴν ἔξω βάλλουσαν τὸν φόβον[1] τῆς κρίσεως.

ϟγ'. Φίλου πιστοῦ οὐκ ἔστιν ἀντάλλαγμα[2]· ἐπειδὴ τὰς τοῦ φίλου συμφοράς, ἰδίας λογίζεται· καὶ συνυποφέρει αὐτῷ μέχρι θανάτου κακοπαθῶν.

ϟδ'. Πολλοὶ μὲν οἱ φίλοι, ἀλλ' ἐν καιρῷ εὐημερίας[3]. Ἐν δὲ καιρῷ πειρασμῶν, μόλις ἂν εὑρήσῃς ἕνα.

ϟε'. Πάντα ἄνθρωπον ἐκ ψυχῆς ἀγαπητέον· ἐπὶ τῷ Θεῷ δὲ μόνῳ τὴν ἐλπίδα θετέον· καὶ ἐξ ὅλης ἰσχύος αὐτὸν θεραπευτέον. Ἐφ' ὅσον γὰρ αὐτὸς ἡμᾶς συντηρεῖ, οἵ τε φίλοι πάντες ἡμᾶς περιέπουσι· καὶ οἱ ἐχθροὶ πάντες πρὸς ἡμᾶς ἀδυνατοῦσιν· ἐπὰν δὲ αὐτὸς ἡμᾶς ἐγκαταλίπῃ, οἵ τε φίλοι πάντες ἡμᾶς ἀποστρέφονται καὶ οἱ ἐχθροὶ πάντες καθ' ἡμῶν ἰσχύουσι.

ϟς'. Τέσσαρές εἰσι γενικοὶ ἐγκαταλείψεως τρόποι· ἡ οἰκονομική, ὡς ἐπὶ τοῦ Κυρίου· ἵνα, διὰ τῆς δοκούσης ἐγκαταλείψεως, οἱ ἐγκαταλελειμμένοι σωθῶσιν. Ἡ δὲ πρὸς δοκιμήν, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰὼβ καὶ Ἰωσήφ· ἵνα, ὁ μὲν ἀνδρείας, ὁ δὲ σωφροσύνης στῆλαι ἀναφανῶσιν· ἡ δέ, πρὸς παίδευσιν πατρικήν, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἀποστόλου· ἵνα, ταπεινοφρονῶν, τὴν ὑπερβολὴν φυλάξῃ τῆς χάριτος· ἡ δὲ κατὰ ἀποστροφήν, ὡς ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων· ἵνα, κολαζόμενοι, πρὸς μετάνοιαν κατακαμφθῶσιν. Σωτήριοι δὲ πάντες οἱ τρόποι ὑπάρχουσι καὶ τῆς θείας ἀγαθότητος καὶ φιλανθρωπίας ἀνάμεστοι.

ϟζ'. Μόνοι οἱ ἀκριβεῖς τῶν ἐντολῶν φύλακες καὶ γνήσιοι τῶν θείων κριμάτων μύσται, τοὺς κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ πειραζομένους οὐ καταλιμπάνουσι φίλους· οἱ δὲ τῶν ἐντολῶν καταφρονηταὶ καὶ τῶν θείων κριμάτων ἀμύητοι, ὅταν μὲν ὁ φίλος εὐημερῇ, συναπολαύουσιν αὐτῷ· ἐπὰν δὲ πειραζόμενος κακοπαθῇ, καταλιμπάνουσιν αὐτόν. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ μετὰ τῶν ἐναντίων ἵστανται.

ϟη'. Οἱ μὲν τοῦ Χριστοῦ φίλοι, πάντας ἀγαπῶσι γνησίως· οὐχ ὑπὸ πάντων δὲ ἀγαπῶνται· οἱ δὲ τοῦ κόσμου φίλοι, οὐδὲ ὑπὸ πάντων ἀγαπῶνται. Καὶ οἱ μὲν τοῦ Χριστοῦ, μέχρι τέλους τὴν συνέχειαν τῆς ἀγάπης διατηροῦσιν· οἱ δὲ τοῦ κόσμου, μέχρις οὗ ἀλλήλοις διὰ τοῦ κόσμου προσκρούσωσιν.

ϟθ'. Φίλος πιστός, σκέπη κραταιά[4]· ἐπειδὴ καὶ εὐημεροῦντι τῷ φίλῳ σύμβουλός ἐστιν ἀγαθὸς καὶ συνεργὸς σύμψυχος· καὶ κακοπαθοῦντι ἀντιλήπτωρ γνησιώτατος καὶ ὑπέρμαχος συμπαθέστατος.

ρ'. Πολλοὶ μὲν πολλὰ περὶ ἀγάπης εἰρήκασιν, ἐν μόνοις δὲ τοῖς τοῦ Χριστοῦ μαθηταῖς ταύτην ζητήσας, εὑρήσεις. Ἐπειδὴ μόνοι αὐτοὶ εἶχον τὴν ἀληθινὴν Ἀγάπην τῆς ἀγάπης διδάσκαλον· περὶ ἧς ἔλεγον: ἐὰν ἔχω προφητείαν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι[5]. Ὁ οὖν κτησάμενος τὴν ἀγάπην, αὐτὸν τὸν Θεὸν ἐκτήσατο· ἐπειδὴ ὁ Θεός, ἀγάπη ἐστίν[6]· αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

1. Α' Ἰωάνν. δ', 18. 2. Σοφ. Σειρ. ς', 15. 3. Πρβλ. Παροιμ. ιθ', 4.
4. Σοφ. Σειρ. ς', 14. 5. Α' Κορ. ιγ', 2. 6. Α' Ἰωάνν. δ', 8.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΠΕΡΙ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΝΣΑΡΚΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ, ΠΡΟΣ ΘΑΛΑΣΣΙΟΝ. ΚΕΦΑΛ. Σ'.

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΠΡΩΤΗ

Εἷς Θεός, ἄναρχος, ἀκατάληπτος, ὅλην ἔχων τοῦ εἶναι τὴν δύναμιν διόλου· τὴν πότε καὶ πῶς εἶναι παντάπασιν ἀπωθούμενος ἔννοιαν· ὡς πᾶσιν ἄβατος καὶ μηδενὶ τῶν ὄντων ἐκ φυσικῆς ἐμφάσεως διεγνωσμένος.

β'. Ὁ Θεός, οὐκ ἔστι δι' ἑαυτὸν ὡς ἡμᾶς εἰδέναι δυνατόν· οὔτε ἀρχή, οὔτε μεσότης, οὔτε τέλος, οὔτε τι τὸ σύνολον ἕτερον τῶν τῆς μετ' αὐτῶν φυσικῶς ἐνθεωρουμένων· ἀόριστος γάρ ἐστι καὶ ἀκίνητος καὶ ἄπειρος, ὡς πάσης οὐσίας καὶ δυνάμεως καὶ ἐνεργείας ὑπερέκεινα ἀπείρως ὤν.

γ'. Πᾶσα οὐσία τὸν ἑαυτῆς ὅρον ἑαυτῇ συνεισάγουσα, ἀρχὴ πέφυκεν εἶναι τῆς ἐπιθεωρουμένης αὐτῆς κατὰ δύναμιν κινήσεως· πᾶσα δὲ φυσικὴ πρὸς ἐνέργειαν κίνησις, τῆς μὲν οὐσίας μετεπινοουμένη· προεπινοουμένη δὲ τῆς ἐνεργείας, μεσότης ἐστίν, ὡς ἀμφοῖν κατὰ τὸ μέσον φυσικῶς διειλημμένη· καὶ πᾶσα ἐνέργεια τῷ κατ' αὐτὴν λόγῳ φυσικῶς περιγραφομένη, τέλος ἐστὶ τῆς πρὸ αὐτῆς κατ' ἐπίνοιαν οὐσιώδους κινήσεως.

δ'. Οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς οὐσία, κατὰ τὴν ἁπλῶς ἤ πως λεγομένην οὐσίαν, ἵνα καὶ ἀρχή· οὔτε δύναμις, κατὰ τὴν ἁπλῶς ἤ πως λεγομένην δύναμιν, ἵνα καὶ μεσότης· οὔτε ἐνέργεια, κατὰ τὴν ἁπλῶς ἤ πως λεγομένην ἐνέργειαν, ἵνα καὶ τέλος ᾖ τῆς κατὰ δύναμιν προεπινοουμένης οὐσιώδους κινήσεως· ἀλλ' οὐσιοποιὸς καὶ ὑπερούσιος ὀντότης καὶ δυναμοποιὸς καὶ ὑπὲρ δύναμιν ἵδρυσις· καὶ πάσης ἐνεργείας δραστικὴ καὶ ἀτελεύτητος ἕξις· καὶ συντόμως εἰπεῖν, πάσης οὐσίας καὶ δυνάμεως καὶ ἐνεργείας, ἀρχῆς τε καὶ μεσότητος καὶ τέλους ποιητική.

ε'. Ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ μεσότης καὶ τὸ τέλος, τῶν χρόνῳ διαιρετῶν εἰσὶ γνωρίσματα· εἴποι δ' ἄν τις ἀληθεύων, καὶ τῶν ἐν αἰῶνι συνορωμένων. Ὁ μὲν γὰρ χρόνος, μετρουμένην ἔχων τὴν κίνησιν, ἀριθμῷ περιγράφεται· ὁ αἰὼν δὲ συνεπινοουμένην ἔχων τῇ ὑπάρξει τὴν ποτὲ κατηγορίαν, πάσχει διάστασιν, ὡς ἀρχὴν τοῦ εἶναι λαβών· εἰ δὲ χρόνος καὶ αἰὼν οὐκ ἄναρχα, πολλῷ μᾶλλον τὰ ἐν τούτοις περιεχόμενα.

ς'. Εἷς καὶ μόνος κατὰ φύσιν ἀεὶ Κυρίως ἐστὶν ὁ Θεός, ὅλον τὸ Κυρίως εἶναι κατὰ πάντα τρόπον ἑαυτῷ περικλείων, ὡς καὶ αὐτοῦ τοῦ Κυρίως ὑπέρτερος· εἰδὲ τοῦτο, οὐδαμῶς οὐδὲν οὐδαμοῦ τῶν εἶναι λεγομένων τὸ σύνολον ἔχει τὸ Κυρίως εἶναι· οὐκοῦν οὐδὲν αὐτῷ τὸ παράπαν ἐξ ἀϊδίου συν-

θεωρεῖται κατ' οὐσίαν διάφορον· οὐκ αἰών, οὐ χρόνος, οὔτε τι τῶν τούτοις ἐνδιαιτωμένων· οὐ γὰρ συμβαίνουσιν, ἀλλήλοις πώποτε, τὸ Κυρίως εἶναι καὶ οὐ Κυρίως.

ζ'. Ἀρχὴ πᾶσα καὶ μεσότης καὶ τέλος, εἰς ἅπαν τὴν σχετικὴν διόλου κατηγορίαν οὐκ ἤρνηται· Θεὸς δὲ καθόλου πάσης σχέσεως ὑπάρχων ἀπειράκις ἀπείρως ἀνώτερος, οὔτε ἀρχή, οὔτε μεσότης, οὔτε τέλος εἰκότως ἐστίν· οὐδέ τι τὸ σύνολον ἕτερον, τῶν οἷς ἐνθεωρεῖσθαι κατὰ τὴν σχέσιν ἡ τοῦ πρός τι δύναται κατηγορία.

η'. Πάντα τὰ ὄντα, νοούμενα λέγεται· τῶν ἐπ' αὐτὰ γνώσεων ἐναποδείκτους ἔχοντα τὰς ἀρχάς· ὁ δὲ Θεός, οὐ νοούμενος ὀνομάζεται, ἀλλ' ἐκ τῶν νοουμένων μόνον εἶναι πιστεύεται. Διόπερ οὐδὲν τῶν νοουμένων αὐτῷ καθοτιοῦν παραβάλλεται.

θ'. Αἱ τῶν ὄντων γνώσεις, συνηρτημένους φυσικῶς ἔχουσι πρὸς ἀπόδειξιν τοὺς οἰκείους λόγους, οἷς περιγραφὴν φυσικῶς ὑπομένουσιν. Ὁ δὲ Θεὸς διὰ τῶν ἐν τοῖς οὖσι λόγων εἶναι μόνον πιστεύεται· πάσης ἀποδείξεως βασιμώτερον, τοῖς εὐσεβέσι τὴν ὅτι Κυρίως ἐστὶν ὁμολογίαν καὶ πίστιν διδούς. Πίστις γάρ ἐστι, γνῶσις ἀληθὴς ἀναποδείκτους ἔχουσα τὰς ἀρχάς, ὡς τῶν ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον ὑπάρχουσα πραγμάτων ὑπόστασις.

ι'. Ἀρχὴ τῶν ὄντων καὶ μεσότης καὶ τέλος ἐστὶν ὁ Θεός, ὡς ἐνεργῶν ἀλλ' οὐ πάσχων· ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα πάντα οἷς παρ' ἡμῶν ὀνομάζεται. Ἀρχὴ γάρ ἐστιν, ὡς Δημιουργός· καὶ μεσότης, ὡς προνοητής· καὶ τέλος, ὡς περιγραφή. Ἐξ αὐτοῦ γάρ, φησί, καὶ δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα[1].

ια'. Οὐκ ἔστι ψυχὴ λογικὴ κατ' οὐσίαν, ψυχῆς λογικῆς τιμιωτέρα· πᾶσαν γὰρ ψυχὴν κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ δημιουργῶν, ὡς ἀγαθός, ὁ Θεός, αὐτοκίνητον εἰς τὸ εἶναι παράγει· ἑκάστη δὲ κατὰ πρόθεσιν, ἢ τὴν τιμὴν ἐπιλέγεται, ἢ τὴν ἀτιμίαν ἑκοῦσα διὰ τῶν ἔργων προσάγεται.

ιβ'. Ὁ Θεὸς ἥλιός ἐστι δικαιοσύνης, ὡς γέγραπται[2]· πᾶσιν ἁπλῶς τὰς ἀκτῖνας ἐπιλάμπων τῆς ἀγαθότητος· ἡ δὲ ψυχή, ἢ κηρὸς ὡς φιλόθεος ἢ πηλὸς ὡς φιλόυλος κατὰ τὴν γνώμην γίνεσθαι πέφυκεν. Ὥσπερ οὖν ὁ πηλὸς κατὰ φύσιν ἡλίῳ ξηραίνεται, ὁ δὲ κηρὸς φυσικῶς ἁπαλύνεται· οὕτω καὶ πᾶσα ψυχὴ φιλόυλος καὶ φιλόκοσμος, ἀπὸ Θεοῦ νουθετουμένη καὶ ὡς πηλὸς κατὰ τὴν γνώμην ἀντιτυποῦσα, σκληρύνεται· καὶ ἑαυτὴν ὠθεῖ κατὰ τὸν Φαραὼ πρὸς ἀπώλειαν. Πᾶσα δὲ φιλόθεος, ὡς κηρὸς ἁπαλύνεται καὶ τοὺς τῶν θείων τύπους καὶ χαρακτῆρας εἰσδεχομένη, γίνεται Θεοῦ κατοικητήριον ἐν πνεύματι.

ιγ'. Ὁ τὸν νοῦν ταῖς θείαις καταστράψας νοήσεσιν καὶ τὸν λόγον ἐθίσας θείοις ὕμνοις ἀπαύστως γεραίρειν τὸν κτίσαντα καὶ ταῖς ἀκηράτοις φαντασίαις καθαγιάσας τὴν αἴσθησιν, οὗτος τῷ φυσικῷ κατ' εἰκόνα καλῷ, προσέθηκε τὸ καθ' ὁμοίωσιν γνωμικὸν ἀγαθόν.

1. Ῥωμ. ια', 36.   2. Μαλαχ. δ', 2.

ιδ'. Φυλάττει τις τῷ Θεῷ τὴν ψυχὴν ἀκηλίδωτον, εἰ τὴν μὲν διάνοιαν περὶ μόνου Θεοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ ἀρετῶν διανοεῖσθαι βιάσαιτο· τὸν δὲ λόγον, ὀρθὸν ἑρμηνέα καὶ ἐξηγητὴν τῶν αὐτοῦ ἀρετῶν καταστήσειε· καὶ τὴν αἴσθησιν εὐσεβῶς τὸν ὁρατὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα φαντάζεσθαι διδάξειε, τὴν τῶν ἐν αὐτοῖς λόγων μεγαλειότητα τῇ ψυχῇ διαγγέλλουσαν.

ιε'. Ὁ τῆς πικρᾶς δουλείας τῶν τυραννούντων δαιμόνων ἐλευθερώσας ἡμᾶς Θεός, φιλάνθρωπον θεοσεβείας ζυγὸν ἐδωρήσατο τὴν ταπεινοφροσύνην· δι' ἧς πᾶσα μὲν διαβολικὴ δαμάζεται δύναμις· πᾶν δὲ τοῖς ἑλομένοις αὐτὴν ἀγαθὸν δημιουργεῖται καὶ ἀραδιούργητον διαφυλάττεται.

ις'. Ὁ πιστεύων, φοβεῖται· ὁ δὲ φοβούμενος, ταπεινοῦται· ὁ δὲ ταπεινούμενος, πραΰνεται, τὴν τῶν παρὰ φύσιν τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας κινημάτων ἀνενέργητον ἕξιν λαβών, ὁ δὲ πραῢς, τηρεῖ τὰς ἐντολάς· ὁ δὲ τηρῶν τὰς ἐντολάς, καθαίρεται· ὁ δὲ καθαρθείς, ἐλλάμπεται· ὁ δὲ ἐλλαμφθείς, ἐν τῷ ταμείῳ τῶν Μυστηρίων ἀξιοῦται τῷ Νυμφίῳ Λόγῳ συγκοιτασθῆναι.

ιζ'. Ὥσπερ γεωργός, ὑπὲρ τοῦ τι τῶν ἀγρίων μεταφυτεῦσαι δένδρων, ἐπιτήδειον σκοπῶν χωρίον, ἀνελπίστῳ θησαυρῷ περιπίπτει· οὕτω καὶ πᾶς ἀσκητὴς ταπεινόφρων καὶ ἄπλαστος καὶ λεῖος κατὰ ψυχὴν τῆς ὑλικῆς δασύτητος, κατὰ τὸν μακαριώτατον Ἰακώβ, ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἐρωτώμενος τῆς ἐπιστήμης τὸν τρόπον, τί τοῦτο ὃ ταχὺ εὗρες τέκνον; ἀποκρίνεται λέγων· ὃ παρέδωκε Κύριος ὁ Θεὸς ἐναντίον μου[1]. Ὅταν γὰρ ἡμῖν ὁ Θεὸς παραδῷ τῆς ἰδίας σοφίας τὰ σοφὰ θεωρήματα, καμάτου χωρίς, οὐ προσδοκήσασι, θησαυρὸν ἐξαίφνης πνευματικὸν εὑρηκέναι νοήσωμεν· γεωργὸς γὰρ πνευματικός ἐστιν ὁ δόκιμος ἀσκητής, τὴν πρὸς αἴσθησιν τῶν ὁρατῶν θεωρίαν, ὡς ἄγριον δένδρον πρὸς τὴν τῶν νοητῶν χώραν μεταφυτεύων· καὶ θησαυρὸν εὑρίσκων, τὴν κατὰ χάριν τῆς ἐν τοῖς οὖσι σοφίας φανέρωσιν.

ιη'. Ἄφνω προσπεσοῦσα γνῶσις θείων θεωρημάτων τῷ ἀσκητῇ, μὴ προσδοκήσαντι διὰ τὴν ταπείνωσιν, κατακλᾷ τὸν λογισμὸν τοῦ πρὸς ἐπίδειξιν μετὰ καμάτου καὶ πόνου ταύτην ζητοῦντος καὶ μὴ εὑρίσκοντος· καὶ γεννᾷ τῷ ἄφρονι φθόνον εἰκῇ πρὸς τὸν ἀδελφὸν καὶ φόνου μελέτην καὶ ἑαυτῷ λύπην, διὰ τὸ μὴ ἔχειν τὴν ἐκ τῶν ἐπαίνων φυσίωσιν.

ιθ'. Οἱ ζητοῦντες μετὰ πόνου γνῶσιν καὶ ἀποτυγχάνοντες, ἢ δι' ἀπιστίαν ἀποτυγχάνουσιν ἢ τυχὸν διὰ τό, ἀφυῶς μέλλειν αὐτοὺς ἀντιφιλονεικοῦντας, ἐπαίρεσθαι κατὰ τῶν γινωσκόντων, ὡς ὁ λαὸς πάλαι κατὰ Μωυσέως· πρὸς οὓς ὁ νόμος ἐρεῖ δεόντως, ὅτι παραβιασάμενοι τινές, ἀνέβησαν εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἀμορραῖος ὁ οἰκῶν ἐν τῷ ὄρει ἐκείνῳ καὶ ἐτίτρωσκεν αὐτούς[2]. Ἀνάγκη γὰρ τοὺς ἐπιδείξεως ἕνεκεν ἐπιμορφαζομένους τὴν ἀρετήν, μὴ μόνον σφάλλεσθαι δολοῦντας τὴν εὐσέβειαν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ συνειδότος τιτρώσκεσθαι.

1. Γέν. κζ', 20. 2. Δευτ. α', 43-44.

κ'. Ὁ πρὸς ἐπίδειξιν ἐφιέμενος γνώσεως, καὶ ἀποτυγχάνων, μήτε φθονείτω τῷ πέλας, μήτε λυπείσθω· ἀλλ' ἔν τινι τῶν ὁμόρων ποιείτω τὴν παρασκευήν, ὡς προστέτακται· κατὰ τὴν πρᾶξιν, ἐν τῷ σώματι πρότερον φιλοπονῶν τῇ ψυχῇ τὴν ἑτοιμασίαν τῆς γνώσεως.

κα'. Οἱ ὀρθῶς μετ' εὐσεβείας τοῖς οὖσι προσβάλλοντες καὶ μηδένα φιλενδειξίας τρόπον ἐπινοοῦντες, εὑρήσουσι προϋπαντώσας αὐτοῖς τὰς τῶν ὄντων παμφαεῖς θεωρίας, ἀκριβεστάτην αὐτοῖς ἐμποιούσας ἑαυτῶν τὴν κατάληψιν· πρὸς οὓς ὁ νόμος φησίν· εἰσελθόντες κληρονομήσατε πόλεις μεγάλας καὶ καλὰς καὶ οἰκίας πλήρεις πάντων ἀγαθῶν, ἃς οὐκ οἰκοδομήσατε· καὶ λάκκους λελατομημένους, οὓς οὐκ ἐλατομήσατε· καὶ ἀμπελῶνας καὶ ἐλαιῶνας, οὓς οὐκ ἐφυτεύσατε[1]. Ὁ γὰρ μὴ ἑαυτῷ ζῶν, ἀλλὰ τῷ Θεῷ[2], πάντων γίνεται πλήρης τῶν χαρισμάτων· τῶν τέως διὰ τὴν ἐπικειμένην τῶν παθῶν ὄχλησιν μὴ φαινομένων.

κβ'. Ὥσπερ διχῶς ἡ αἴσθησις λέγεται, ἡ μὲν καθ' ἕξιν, ἥτις καὶ κοιμωμένων ἡμῶν ἐστί, μηδενὸς ἀντιλαμβανομένη τῶν ὑποκειμένων, ἧς οὐδὲν ὄφελος, μὴ πρὸς ἐνέργειαν τεινομένης· ἡ δὲ κατ' ἐνέργειαν, δι' ἧς ἀντιλαμβανόμεθα τῶν αἰσθητῶν· οὕτω καὶ ἡ γνῶσις διττή, ἡ μὲν ἐπιστημονική, καθ' ἕξιν μόνην τοὺς λόγους ἀναλεγομένη τῶν ὄντων· ἧς οὐδὲν ὄφελος, μὴ πρὸς τὴν τῶν ἐντολῶν ἐνέργειαν ἐκτεινομένης· ἡ δὲ κατ' ἐνέργειαν πρακτική, αὐτὴν ἀληθῆ διὰ τῆς πείρας τῶν ὄντων νομίζουσα τὴν κατάληψιν.

κγ'. Ὁ ὑποκριτής, ἕως μὲν δοκεῖ λανθάνειν, ἠρεμεῖ· τὴν ἐκ τοῦ δοκεῖν δίκαιος εἶναι δόξαν θηρώμενος· ἐπειδὰν δὲ φωραθῇ, θανατηφόρους προΐσχεται λόγους, ταῖς κατ' ἄλλων λοιδορίαις δοκῶν τὴν οἰκείαν συγκαλύπτειν ἀσχημοσύνην· ὃν ἐχίδνης γεννήματι παρεικάσας ὁ λόγος, ὡς παλίμβολον, ἀξίους τῆς μετανοίας προσέταξεν αὐτῷ ποιεῖσθαι καρπούς[3]. Τουτέστι, πρὸς τοὺς φαινομένους τρόπους μεταποιῆσαι τὴν κρυπτομένην τῆς καρδίας διάθεσιν.

κδ'. Φασί τινες θηρίον εἶναι, πᾶν ὃ μὴ τῷ νόμῳ τῶν ἐν ἀέρι τε καὶ γῇ καὶ θαλάττῃ ζῴων κέκριται καθαρόν, κἂν ἥμερον εἶναι τῷ ἤθει δοκῇ· οἷς ἕκαστον τῶν ἀνθρώπων ἐκ τοῦ οἰκείου πάθους ὁ λόγος προσαγορεύει.

κε'. Ὁ ἐπὶ βλάβῃ τῶν πέλας μορφαζόμενος φιλίαν, λύκος ἐστί, κωδίῳ ἐπικρύπτων τὴν ἑαυτοῦ κακουργίαν· ὃν ἐπειδὰν εὕρῃ ψιλὸν ἦθος ἢ ῥῆμα κατὰ Χριστὸν ἁπλοϊκῶς, ἢ γινόμενον ἢ λεγόμενον, ἥρπασε καὶ διέφθειρε· μυρίους καταχέων μώμους, ὧν τοῖς λόγοις ἢ τοῖς ἤθεσιν ἐπιτίθεται, ὥσπερ κατάσκοπος τῆς ἐν Χριστῷ τῶν ἀδελφῶν ἐλευθερίας[4].

κς'. Ὁ ὑποκρινόμενος σιωπήν, κακουργίας χάριν, τῷ πλησίον τεκταίνεται δόλον[5]· οὐ ἀποτυγχάνων ἄπεισι, τῷ ἰδίῳ πάθει προσθέμενος ὀδύνην. Ὁ δὲ σιωπῶν, ὠφελείας χάριν, ηὔξησε φιλίαν καὶ ἀπελεύσεται χαίρων ὡς λαβὼν φωτισμόν, σκότους λυτήριον.

1. Δευτ. ς', 11. 2. Πρβλ. Β' Κορ. ε', 15. 3. Ματθ. γ', 8.
4. Πρβλ. Γαλ. β', 4. 5. Πρβλ. Παροιμ. κς', 24.

κζ'. Ὁ ἐν Συνεδρίῳ λόγων ἀκρόασιν προπετῶς ἀνακόπτων, οὐκ ἔλαθε φιλοδοξίαν νοσῶν· ὑφ᾽ ἧς ἁλισκόμενος, μυρίους προβάλλεται δρόμους καὶ περιδρόμους προτάσεων, τὸν εἱρμὸν τῶν λεγομένων διαστῆσαι βουλόμενος.

κη'. Ὁ σοφὸς διδάσκων καὶ διδασκόμενος, μόνα βούλεται τὰ ὠφελοῦντα διδάσκεσθαι καὶ διδάσκειν· ὁ δὲ δοκήσει σοφὸς καὶ ἐρωτῶν καὶ ἐρωτώμενος, τὰ περιεργότερα μόνον προβάλλεται.

κθ'. Ὧν μετέχει τις κατὰ Θεοῦ χάριν ἀγαθῶν καὶ ἄλλοις ἀφθόνως μεταδοῦναι χρεώστης ἐστί. Δωρεὰν γάρ, φησίν, ἐλάβετε, δωρεὰν δότε[1]. Ὁ γὰρ κρύπτων τὴν δωρεάν, ὡς σκληρὸν διαβάλλει τὸν Κύριον, φειδοῖ τῆς σαρκὸς τὴν ἀρετὴν ἐξομνύμενος· ὁ δὲ πιπράσκων ἐχθροῖς τὴν ἀλήθειαν, ὕστερον ἁλοὺς ὡς φιλόδοξος, μὴ φέρων τὴν αἰσχύνην ἀπάγχεται.

λ'. Τοὺς ἔτι δειλιῶντας τὸν πρὸς τὰ πάθη πόλεμον καὶ φοβουμένους τὴν τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν ἐπιδρομήν, σιωπᾶν δεῖ· τουτέστι, τὸν ὑπὲρ ἀρετῆς ἀντιρρητικὸν μὴ μεταχειρίζεσθαι τρόπον· ἀλλὰ παραχωρεῖν τῷ Θεῷ δι᾽ εὐχῆς τὴν ὑπὲρ ἑαυτῶν μέριμναν· πρὸς οὓς ἐν Ἐξόδῳ λέγεται· Κύριος πολεμήσει περὶ ὑμῶν καὶ ὑμεῖς σιγήσεσθε[2]· τοὺς δὲ ἤδη μετὰ τὴν ἀναίρεσιν τῶν διωκόντων, τοὺς τῶν ἀρετῶν ἐπιζητοῦντας τρόπους πρὸς εὐγνώμονα μάθησιν, δέον ἔχειν μόνον ἠνεῳγμένον τῆς διανοίας τὸ οὖς. Πρὸς οὕς φησιν· ἄκουε Ἰσραήλ[3]· τῷ δὲ σφόδρα, διὰ τὴν κάθαρσιν, τῆς θείας ἐφιεμένῳ γνώσεως, ἁρμόδιον ἡ εὐλαβὴς παρρησία· πρὸς ὃν εἰρήσεται· τί βοᾷς πρός με;[4] Οὐκοῦν, ὅτῳ μὲν σιωπὴ διὰ φόβον προστέτακται, πρόσφορος ἡ πρὸς Θεὸν καταφυγή· ὅτῳ δὲ ἀκούειν παρακελεύεται, ἁρμόδιος ἡ πρὸς ὑπακοὴν τῶν ἐντολῶν ἑτοιμότης· τῷ δὲ γνωστικῷ, τὸ δι᾽ ἱκεσίαν ἀπαύστως βοᾶν ἐπιτήδειον, ὑπέρ τε τῆς τῶν κακῶν ἀποτροπῆς καὶ εὐχαριστίας τῆς τῶν ἀγαθῶν μετουσίας.

λα'. Οὐδέποτε ψυχὴ δύναται πρὸς γνῶσιν ἐκτανθῆναι Θεοῦ, εἰμὴ αὐτὸς ὁ Θεός, συγκαταβάσει χρησάμενος, ἅψηται αὐτῆς καὶ ἀναγάγῃ πρὸς ἑαυτόν. Οὐ γὰρ ἂν τοσοῦτον ἴσχυσεν ἀναδραμεῖν ἀνθρώπινος νοῦς, ὡς ἀντιλαβέσθαι τινὸς θείας ἐλλάμψεως, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἀνέσπασεν αὐτόν, ὡς δυνατὸν ἦν ἀνθρώπινον ἀνασπασθῆναι, καὶ ταῖς θείαις αὐγαῖς κατεφώτισεν.

λβ'. Ὁ τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίου μιμούμενος, οὐ παραιτεῖται διὰ τοὺς Φαρισαίους ὁδὸν ποιεῖν ἐν σαββάτῳ διὰ τῶν σπορίμων καὶ στάχυας τίλλειν[5]· ἀλλὰ μετὰ τὴν πρακτικὴν ἐν τῇ ἀπαθείᾳ γενόμενος, τοὺς λόγους ἀναλέγεται τῶν γεγονότων, εὐσεβῶς τὴν θείαν τῶν ὄντων ἐπιστήμην τρεφόμενος.

λγ'. Ὁ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον μόνον πιστός, τὸ ὄρος τῆς κακίας αὐτοῦ διὰ πράξεως μετατίθησιν[6]· ἀπωθούμενος ἑαυτοῦ τῇ ἀστάτῳ περιφορᾷ τῶν ὑπὸ αἴσθησιν, τὴν ἐπ᾽ αὐτοῖς προτέραν διάθεσιν. Ὁ δὲ μαθητὴς εἶναι δυ-

1. Ματθ. ι', 8. 2. Ἔξ. ιδ', 14. 3. Δευτ. ϛ', 4.
4. Ἔξ. ιδ', 15. 5. Ματθ. ιβ', 1 κ. ἑ. 6. Πρβλ. Ματθ. ιζ', 20.

νάμενος, ἐκ τοῦ λόγου δεχόμενος χερσὶ τῶν γνωστικῶν ἄρτων τὰ κλάσματα, διατρέφει χιλιάδας[1]· πράξει δεικνὺς πληθυνομένην τοῦ λόγου τὴν δύναμιν· ὁ δὲ καὶ Ἀπόστολος ἰσχύσας εἶναι, πᾶσαν ἰατρεύει νόσον καὶ μαλακίαν, ἐκβάλλων δαιμόνια[2]· τουτέστι τὴν τῶν παθῶν φυγαδεύων ἐνέργειαν· νοσοῦντας ἰώμενος, πρὸς ἕξιν εὐσεβείας τοὺς στερηθέντας αὐτῆς δι᾽ ἐλπίδος ἐπανάγων· καὶ τοὺς δι᾽ ὄκνον μαλακισθέντας, ἐπιστύφων τῷ λόγῳ τῆς κρίσεως· πατεῖν γὰρ ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων κελευσθείς[3], ἀρχὴν καὶ τέλος τῆς ἁμαρτίας ἐξαφανίζει.

λδ'. Ὁ Ἀπόστολος καὶ μαθητής, πάντως ἐστὶ καὶ πιστός· ὁ δὲ μαθητής, οὐ πάντως μὲν καὶ Ἀπόστολος, πάντως δὲ πιστός· ὁ δὲ μόνον πιστός, οὔτε μαθητὴς οὔτε Ἀπόστολός ἐστι· πλὴν δύναται διὰ βίου καὶ θεωρίας καὶ ὁ τρίτος εἰς τὴν τοῦ δευτέρου καὶ ὁ δεύτερος εἰς τὴν τοῦ πρώτου μετενεχθῆναι τάξιν καὶ ἀξίαν.

λε'. Ὅσα μὲν ἐν χρόνῳ κατὰ χρόνον δημιουργεῖται, τελειωθέντα ἵσταται, λήγοντα τῆς κατὰ φύσιν αὐξήσεως. Ὅσα δὲ κατ᾽ ἀρετὴν ἐπιστήμῃ Θεοῦ κατεργάζεται, τελειωθέντα πάλιν κινεῖται πρὸς αὔξησιν. Τὰ γὰρ τέλη αὐτῶν, ἑτέρων ἀρχαὶ καθεστήκασιν. Ὁ γὰρ καταπαύσας ἐν ἑαυτῷ διὰ τῶν ἀρετῶν κατὰ τὴν πρᾶξιν τὴν τῶν φθειρομένων ὑπόστασιν, ἑτέρων ἀπήρξατο θειοτέρων διατυπώσεων. Παύεται γὰρ οὐδέποτε τῶν καλῶν ὁ Θεός, ὧν οὐδὲ ἀρχὴν ἔχειν· ὡς γὰρ φωτὸς ἴδιον τὸ φωτίζειν, οὕτως ἴδιον Θεοῦ τὸ εὐποιεῖν· διὸ τῷ μὲν νόμῳ τὴν κατὰ χρόνον τῶν ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ σύστασιν ἀφηγουμένῳ, τιμᾶται δι᾽ ἀργίας τὸ σάββατον[4]· τῷ Εὐαγγελίῳ δὲ τὴν τῶν νοητῶν εἰσηγουμένῳ κατάστασιν, δι᾽ εὐποιΐας καλῶν ἔργων τοῦτο φαιδρύνεται· κἂν ἀγανακτῶσιν οἱ μήπω γνόντες, ὅτι διὰ τὸν ἄνθρωπον τὸ σάββατον γέγονεν, ἀλλ᾽ οὐ διὰ τὸ σάββατον ὁ ἄνθρωπος· καὶ ὅτι Κύριος ἐστὶ καὶ τοῦ σαββάτου ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου[5].

λϛ'. Ἔστι τῷ νόμω καὶ τοῖς προφήταις καὶ σάββατον[6], καὶ σάββατα[7] καὶ σάββατα σαββάτων[8]· ὥσπερ καὶ περιτομή, καὶ περιτομῆς περιτομή[9]· καὶ θέρος[10], καὶ θέρους θέρος, κατὰ τὸ εἰρημένον· ὅταν θερίσητε τὸν θερισμὸν ὑμῶν[11]. Ἔστιν οὖν τὸ μὲν πρῶτον, πρακτικῆς καὶ φυσικῆς καὶ θεολογικῆς φιλοσοφίας ἀποπεράτωσις· τὸ δεύτερον δέ, γενέσεως καὶ τῶν κατὰ γένεσιν λόγων εἰσφορὰ καὶ ἀπόλαυσις· καὶ τοῦτο τρισσῶς ἐφ᾽ ἑκάστῳ δηλονότι τῶν εἰρημένων γινόμενον, ἵνα γνῷ τοὺς λόγους ὁ γνωστικός, καθ᾽ οὓς ὁ μὲν Μωυσῆς ἔξω τῆς ἁγίας γῆς σαββατίζει τελευτῶν[12]· ὁ δὲ τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦς περιτέμνει περάσας τὸν Ἰορδάνην[13]. Οἱ δὲ τὴν ἀγαθὴν γῆν κληρονομοῦντες, τὴν εἰσφορὰν τοῦ καθ᾽ ὑπέρθεσιν διπλοῦ θέρους τῷ Θεῷ προσκομίζουσιν[14].

1. Πρβλ. Ματθ. ιδ', 19, 20. 2. Ματθ. ι', 8, Λουκ. ι', 17. 3. Λουκ. ι', 19.
4. Ἔξ. κ', 8. 5. Μάρκ. β', 27, 28. 6. Ἡσ. ξϛ', 23.
7. Ἔξ. ιϛ', 23. 8. Λευΐτ. ιϛ', 31. 9. Γέν. ιζ', 13.
10. Γέν. η', 22. 11. Λευΐτ κγ', 10. 12. Δευτ. λδ', 5.
13. Ἰησ. Ναυῆ ε', 3. 14. Λευΐτ. κγ', 11.

λζ'. Σάββατόν ἐστιν, ἀπάθεια ψυχῆς λογικῆς· κατὰ τὴν πρακτικὴν παντελῶς ἀποβαλλομένης τῆς ἁμαρτίας τὰ στίγματα.

λη'. Σάββατά ἐστιν, ἐλευθερία ψυχῆς λογικῆς· καὶ αὐτὴν τὴν κατὰ φύσιν πρὸς αἴσθησιν, διὰ τῆς ἐν πνεύματι φυσικῆς θεωρίας ἀποθεμένης ἐνέργειαν.

λθ'. Σάββατα σαββάτων ἐστίν, ἠρεμία πνευματικὴ ψυχῆς λογικῆς· καὶ ἀπ' αὐτῶν πάντων τῶν ἐν τοῖς οὖσι θειοτέρων λόγων τὸν νοῦν συστειλάσης καὶ μόνῳ τῷ Θεῷ κατ' ἐρωτικὴν ἔκστασιν ὁλικῶς ἐνδυσάσης καὶ παντελῶς ἀκίνητον αὐτὸν τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς μυστικῆς θεολογίας ποιησάσης.

μ'. Περιτομή ἐστιν, ἡ περὶ γένεσιν τῆς κατὰ ψυχὴν ἐμπαθοῦς ἀπόθεσις διαθέσεως.

μα'. Περιτομὴ περιτομῆς ἐστιν, ἡ καὶ αὐτῶν τῶν κατὰ ψυχὴν περὶ τὴν γένεσιν φυσικῶν κινημάτων παντελῶς ἀποβολὴ καὶ περιαίρεσις.

μβ'. Θέρος ἐστὶ ψυχῆς λογικῆς, ἡ τῶν κατ' ἀρετὴν καὶ φύσιν τῶν ὄντων πνευματικωτέρων λόγων μετ' ἐπιστήμης συλλογὴ καὶ ἐπίγνωσις.

μγ'. Θέρους θέρος ἐστίν, ἡ πᾶσιν ἄβατος μετὰ τὴν τῶν νοητῶν μυστικὴν θεωρίαν περὶ νοῦν ἀγνώστως συνισταμένη τοῦ Θεοῦ κατανόησις· ἣν προσφέρει δεόντως ὁ ἐκ τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων κτισμάτων ἀξίως γεραίρων τὸν κτίσαντα.

μδ'. Ἔστι καὶ ἄλλο πνευματικώτερον θέρος, αὐτοῦ λεγομένου εἶναι τοῦ Θεοῦ· καὶ ἄλλη μυστικωτέρα περιτομή· καὶ ἄλλο κρυφιώτερον σάββατον, ἐν ᾧ ἀπὸ τῶν ἰδίων ἔργων σαββατίζων ὁ Θεὸς ἀναπαύει κατὰ τό, ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι[1]· καὶ περιτομὴ καρδίας ἐν πνεύματι[2]· καὶ εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην καὶ ἡγίασεν αὐτήν· ὅτι ἐν αὐτῇ κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ἤρξατο ὁ Θεὸς ποιῆσαι[3].

με'. Θεοῦ θέρος ἐστίν, ἡ εἰς αὐτὸν κατὰ τὴν τῶν αἰώνων ἀποπεράτωσιν γινομένη τῶν ἀξίων καθ' ὅλου μονή τε καὶ ἵδρυσις.

μς'. Ἐν πνεύματι περιτομὴ καρδίας ἐστίν, ἡ γινομένη τῶν κατ' αἴσθησιν καὶ νοῦν περὶ τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ νοητὰ φυσικῶν ἐνεργειῶν παντελὴς περιαίρεσις· διὰ τῆς ἀμέσως τό τε σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ὁλικῶς μεταμορφούσης πρὸς τὸ θειότερον, παρουσίας τοῦ Πνεύματος.

μζ'. Θεοῦ σαββατισμός ἐστιν, ἡ εἰς αὐτὸν δι' ὅλου τῶν πεποιημένων κατάντησις, καθ' ἣν καταπαύει τῆς ἐπ' αὐτοῖς φυσικῆς ἐνεργείας, τὴν αὐτοῦ θειοτάτην ἀπορρήτως ἐνεργουμένοις ἐνέργειαν. Παύεται γὰρ ὁ Θεὸς τῆς ἐν ἑκάστῳ τῶν ὄντων τυχὸν φυσικῆς ἐνεργείας, καθ' ἣν ἕκαστον τῶν ὄντων κινεῖσθαι πέφυκεν, ὁπόταν ἕκαστον, τῆς θείας ἀναλόγως ἐπιλαβόμενον ἐνεργείας, τὴν κατὰ φύσιν οἰκείαν περὶ αὐτὸν ὁρίσῃ τὸν Θεὸν ἐνέργειαν.

μη'. Ζητητέον τοῖς σπουδαίοις, τίνα καθήκει νοεῖν εἶναι τὰ ἔργα ὧν ἤρξατο τῆς γενέσεως ὁ Θεός· καὶ τίνα πάλιν ὧν οὐκ ἤρξατο. Εἰ γὰρ πάν-

1. Ματθ. θ', 37. 2. Ῥωμ. β', 21. 3. Γέν. β', 3.

των κατέπαυσε τῶν ἔργων ὧν ἤρξατο ποιῆσαι, δῆλον, ἐκείνων οὐ κατέπαυσεν, ὧν οὐκ ἤρξατο ποιῆσαι· μήποτε οὖν, ἔργα μὲν Θεοῦ χρονικῶς ἠργμένα τοῦ εἶναί ἐστι, πάντα τὰ ὄντα μετέχοντα· οἷον αἱ διάφοροι τῶν ὄντων οὐσίαι. Τὸ γὰρ μὴ ὄν, ἔχουσιν αὐτῶν τοῦ εἶναι πρεσβύτερον. Ἦν γάρ ποτε, ὅτε τὰ ὄντα μετέχοντα οὐκ ἦν· Θεοῦ δὲ ἔργα τυχὸν οὐκ ἠργμένα τοῦ εἶναι χρονικῶς, τὰ ὄντα μεθεκτά, ὧν κατὰ χάριν μετέχουσι τὰ ὄντα μετέχοντα· οἷον, ἡ ἀγαθότης καὶ πᾶν εἴ τι ἀγαθότητος ἐμπεριέχεται λόγῳ. Καὶ ἁπλῶς πᾶσα ζωὴ καὶ ἀθανασία καὶ ἁπλότης καὶ ἀτρεψία καὶ ἀπειρία καὶ ὅσα περὶ αὐτὸν οὐσιωδῶς θεωρεῖται· ἅτινα καὶ ἔργα Θεοῦ εἰσὶ καὶ οὐκ ἠργμένα χρονικῶς. Οὐ γάρ ποτε πρεσβύτερον ἀρετῆς τὸ οὐκ ἦν· οὐδέ τινος ἄλλου τῶν εἰρημένων· κἂν τὰ μετέχοντα αὐτῶν καθ' αὐτά, ἦρκται τοῦ εἶναι χρονικῶς. Ἄναρχος γὰρ πᾶσα ἀρετή, μὴ ἔχουσα τὸν χρόνον ἑαυτῆς πρεσβύτερον· οἷα τὸν Θεὸν ἔχουσα τοῦ εἶναι μονώτατον ἀϊδίως γεννήτορα.

μθ'. Πάντων τῶν ὄντων καὶ μετεχόντων καὶ μεθεκτῶν, ἀπειράκις ἀπείρως ὑπεξῄρηται*. Πᾶν γὰρ εἴ τι τὸν τοῦ εἶναι λόγον ἔχει κατηγορούμενον, ἔργον Θεοῦ τυγχάνει· κἂν τὸ μὲν κατὰ γένεσιν ἦρκται τοῦ εἶναι χρονικῶς, τὸ δὲ κατὰ χάριν τοῖς γεγονόσιν ἐμπέφυκεν, οἷά τις δύναμις ἔμφυτος, τὸν ἐν πᾶσιν ὄντα Θεὸν διαπρυσίως κηρύττουσα.

* Ἴσως ὑπερεξῄρηται.

ν'. Τὰ ἀθάνατα πάντα καὶ αὐτὴ ἡ ἀθανασία, καὶ τὰ ζῶντα πάντα καὶ αὐτὴ ἡ ζωή, καὶ τὰ ἅγια πάντα καὶ αὐτὴ ἡ ἁγιότης, καὶ τὰ ἐνάρετα πάντα καὶ αὐτὴ ἡ ἀρετή, καὶ τὰ ἀγαθὰ πάντα καὶ αὐτὴ ἡ ἀγαθότης, καὶ τὰ ὄντα πάντα καὶ αὐτὴ ἡ ὀντότης, Θεοῦ προδήλως ἔργα τυγχάνουσιν. Ἀλλὰ τὰ μέν, τοῦ εἶναι χρονικῶς ἠργμένα· ἦν γάρ ποτε, ὅτε οὐκ ἦν ἀρετὴ καὶ ἀγαθότης καὶ ἁγιότης καὶ ἀθανασία· καὶ τὰ μὲν ἠργμένα χρονικῶς, τῇ μετοχῇ τῶν οὐκ ἠργμένων χρονικῶς εἰσὶ καὶ λέγονται, τοῦθ' ὅπερ καί εἰσι καὶ λέγονται. Πάσης γὰρ ζωῆς καὶ ἀθανασίας, ἁγιότητός τε καὶ ἀρετῆς Δημιουργός ἐστιν ὁ Θεός· ὑπὲρ οὐσίαν γὰρ πάντων τῶν τε νοουμένων καὶ λεγομένων ἐξῄρηται.

να'. Ἡ ἕκτη κατὰ τὴν Γραφὴν ἡμέρα, τὴν τῶν ὑπὸ φύσιν ὄντων εἰσηγεῖται συμπλήρωσιν. Ἡ δὲ ἑβδόμη, τῆς χρονικῆς ἰδιότητος περιγράφει τὴν κίνησιν. Ἡ δὲ ὀγδόη, τῆς ὑπὲρ φύσιν καὶ χρόνον ὑποδηλοῖ καταστάσεως τὸν τρόπον.

νβ'. Ὁ τὴν ἕκτην μόνον κατὰ τὸν νόμον ἄγων ἡμέραν, τὴν κατ' ἐνέργειαν ἐκθλίβουσαν τὴν ψυχὴν τῶν παθῶν φεύγων δυναστείαν, διὰ τῆς θαλάσσης ἀφόβως ἐπὶ τὴν ἔρημον διαβαίνει[1]· τὴν τῶν παθῶν ἀργίαν μόνην σαββατίζων· ὁ δὲ τὸν Ἰορδάνην διαβάς[2], καὶ αὐτὴν ἀπολιπὼν τὴν τῶν παθῶν μόνον ἀργοῦσαν κατάστασιν, ἦλθεν εἰς τὴν τῶν ἀρετῶν κληρονομίαν.

νγ'. Ὁ τὴν ἕκτην Εὐαγγελικῶς ἄγων ἡμέραν, ἀποκτείνας πρότερον τὰ τῆς ἁμαρτίας πρῶτα κινήματα, τὴν πάσης κακίας ἔρημον διὰ τῶν ἀρετῶν καταλαμβάνει τῆς ἀπαθείας κατάστασιν· σαββατίζων κατὰ νοῦν καὶ

1. Πρβλ. Ἔξ. ις', 1. 2. Ἰησ. Ναυῆ κεφ. γ' κ. ἑ.

αὐτῆς ψιλῆς τῆς τῶν παθῶν φαντασίας· ὁ δὲ τὸν Ἰορδάνην διαπεράσας, εἰς τὴν τῆς γνώσεως μετατίθεται χώραν, καθ᾽ ἣν νοῦς ὁ ναὸς μυστικῶς ὑπὸ τῆς εἰρήνης οἰκοδομούμενος, Θεοῦ κατοικητήριον γίνεται ἐν πνεύματι.

νδʹ. Ὁ τὴν ἕκτην θεϊκῶς μετὰ τῶν προσφόρων ἔργων καὶ ἐννοιῶν ἑαυτῷ συμπληρώσας ἡμέραν, καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ Θεοῦ καλῶς τὰ ἑαυτοῦ συντελέσας ἔργα, διέβη τῇ κατανοήσει πᾶσαν τὴν τῶν ὑπὸ φύσιν καὶ χρόνον ὑπόστασιν καὶ εἰς τὴν τῶν αἰώνων καὶ τῶν αἰωνίων μετετάξατο μυστικὴν θεωρίαν· σαββατίζων ἀγνώστως κατὰ νοῦν, τὴν ὁλικὴν τῶν ὄντων ἀπόλειψίν τε καὶ ὑπέρβασιν. Ὁ δὲ καὶ τῆς ὀγδόης ἀξιωθεὶς ἐκ τῶν νεκρῶν ἀνέστη τῶν μετὰ Θεοῦ, λέγω, πάντων αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν καὶ λόγων καὶ νοημάτων· καὶ ἔζησε τὴν τοῦ Θεοῦ μακαρίαν ζωήν, τοῦ μόνου κατ᾽ ἀλήθειαν κυρίως ζωῆς καὶ λεγομένου καὶ ὄντος· οἷα καὶ αὐτὸς γενόμενος τῇ θεώσει Θεός.

νεʹ. Ἕκτη ἡμέρα ἐστίν, ἡ τῶν πρακτικῶν περὶ τὴν ἀρετὴν τῶν κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν παντελὴς ἀποπλήρωσις. Ἑβδόμη δέ ἐστιν, ἡ τῶν θεωρητικῶν περὶ τὴν ἄρρητον γνῶσιν πασῶν τῶν φυσικῶν ἐννοιῶν ἀποπεράτωσις καὶ ἀπόπαυσις. Ὀγδόη δέ, ἡ πρὸς θέωσιν τῶν ἀξίων μετάταξίς τε καὶ μετάβασις. Καὶ μήποτε ταύτην τὴν ἑβδόμην καὶ τὴν ὀγδόην τυχὸν μυστικώτερον ὑποφαίνων ὁ Κύριος, προσηγόρευσεν ἡμέραν συντελείας καὶ ὥραν, ὡς πάντων περιγράφουσα τὰ μυστήρια καὶ τοὺς λόγους· ἃς οὐδὲν οὐδαμῶς τὸ παράπαν τῶν ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων δυνάμεων γνῶναι πρὸ πείρας τοῦ παθεῖν δυνήσεται, πλὴν αὐτῆς τῆς ταῦτα ποιούσης μακαρίας Θεότητος[1].

νςʹ. Ἡ ἕκτη ἡμέρα, τὸν τοῦ εἶναι λόγον τῶν ὄντων ὑποδηλοῖ. Ἡ δὲ ἑβδόμη, τὸν τοῦ εὖ εἶναι τῶν ὄντων τρόπον ὑποσημαίνει. Ἡ δὲ ὀγδόη, τὸ τοῦ ἀεὶ εὖ εἶναι τῶν ὄντων ἄρρητον μυστήριον ὑπαγορεύει.

νζʹ. Πρακτικῆς ἐνεργείας σύμβολον ὑπάρχουσαν τὴν ἕκτην ἡμέραν γινώσκοντες, πᾶσαν ἐν αὐτῇ τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς τὴν ὀφειλὴν ἀποπληρώσωμεν· ὅπως καὶ ἐφ᾽ ἡμῶν ῥηθείη τό, καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς πάντα ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν[2].

νηʹ. Ἀποπληροῖ τὴν ὀφειλὴν τῆς ἐπαινουμένης τῷ Θεῷ καλῆς ἐργασίας, ὁ διὰ σώματος τῇ ψυχῇ φιλοπονῶν τὴν εὔκοσμον ποικιλίαν τῶν ἀρετῶν.

νθʹ. Ὁ τὴν παρασκευὴν τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης πληρώσας, διέβη πρὸς τὴν ἀνάπαυσιν τῆς γνωστικῆς θεωρίας· καθ᾽ ἣν τοὺς λόγους τῶν ὄντων περιλαβὼν θεοπρεπῶς, τῆς κατὰ νοῦν περὶ αὐτὴν κινήσεως ἀναπαύεται.

ξʹ. Ὁ τῆς δι᾽ ἡμᾶς ἑβδοματικῆς τοῦ Θεοῦ μετεσχηκὼς ἀναπαύσεως καὶ τῆς αὐτοῦ δι᾽ ἡμᾶς μεθέξει κατὰ τὴν θέωσιν ὀγδοατικῆς ἐνεργείας, εἴτ᾽ οὖν μυστικῆς ἀναπαύσεως· ἀφ᾽ ἧς καὶ αὐτὸς ἐν τῷ τάφῳ κείμενα τὰ ὀθόνια καὶ τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σουδάριον[3]· ἅπερ θεωροῦντες εἴ τις Πέτρος καὶ Ἰωάννης, πιστεύουσιν ἐγηγέρθαι τὸν Κύριον.

1. Ματθ. κδʹ, 36. 2. Γέν. αʹ, 31. 3. Ἰωάνν. κʹ, 6, 7.

ξαʹ. Μνημεῖόν ἐστιν ἴσως δεσποτικόν, ἢ ὁ κόσμος οὗτος ἢ ἡ ἑκάστου τῶν πιστῶν καρδία· τὰ δὲ ὀθόνια, οἱ τῶν αἰσθητῶν μετὰ τῶν κατ᾽ ἀρετὴν τρόπων ὑπάρχουσι λόγοι. Τὸ δὲ σουδάριον, ἡ τῶν νοητῶν ἐστὶ μετὰ τῆς ἐνδεχομένης θεολογίας ἁπλῆ καὶ ἀποίκιλος γνῶσις, δι᾽ ὧν ἐγνωρίζετο πρότερον ὁ λόγος, ἀχώρητον ἡμῖν ἔχων παντάπασιν δίχα τούτων τὴν ὑπὲρ ταῦτα κατάληψιν.

ξβʹ. Οἱ θάπτοντες ἐντίμως τὸν Κύριον, καὶ ἐνδόξως ἀναστάντα θεάσονται, πᾶσιν ὄντα τοῖς μὴ τοιούτοις ἀθέατον. Οὐκέτι γὰρ τοῖς ἐπιβουλεύουσίν ἐστιν ἁλωτός, οὐκ ἔχων τῶν ἐκτὸς τὰ προκαλύμματα, δι᾽ ὧν ἐδόκει θέλων ἁλίσκεσθαι παρὰ τῶν βουλομένων καὶ πάσχειν ὑπὲρ τῆς πάντων σωτηρίας ἠνείχετο.

ξγʹ. Ὁ θάπτων ἐντίμως τὸν Κύριον, πᾶσίν ἐστι τοῖς φιλοθέοις αἰδέσιμος. Θριάμβου γὰρ αὐτὸν καὶ ὀνείδους καθηκόντως ἐρρύσατο, βλασφημίας ὑπόθεσιν οὐκ ἀφεὶς τοῖς ἀπίστοις, τὴν ἐν τῷ ξύλῳ αὐτοῦ προσήλωσιν Οἱ δὲ σφραγῖδας ἐπιτεθέντες τῷ τάφῳ καὶ στρατιώτας προσκαθιστῶντες[1], μισητοὶ τῆς ἐγχειρήσεως· οἳ καὶ ἀναστάντα τὸν λόγον, ὡς κλαπέντα διαβάλλουσιν[2]· ἀργυρίῳ, ὥσπερ τὸν νόθον μαθητὴν εἰς προδοσίαν, λέγω δὲ τὸν ἐπιδεικτικὸν τρόπον τῆς ἀρετῆς, οὕτω καὶ τοὺς στρατιώτας πρὸς συκοφαντίαν τοῦ ἀναστάντος Σωτῆρος ὠνούμενοι· γινώσκει τῶν λεγομένων τὴν ἔμφασιν ὁ γνωστικός· οὐκ ἀγνοῶν πῶς τε καὶ ποσαχῶς σταυροῦται ὁ Κύριος καὶ θάπτεται καὶ ἀνίσταται, ὡσεὶ νεκροὺς μὲν ποιῶν τοὺς ὑπὸ δαιμόνων τῇ καρδίᾳ παρακαθημένους ἐμπαθεῖς λογισμούς· τοὺς διαμεριζομένους ἐν τοῖς πειρασμοῖς ὥσπερ ἱμάτια[3], τοὺς τρόπους τῆς ἠθικῆς εὐπρεπείας· καὶ ὑπερβαίνων ὥσπερ σφραγῖδας τοὺς ἐπικειμένους τῇ ψυχῇ τύπους τῶν κατὰ πρόληψιν ἁμαρτημάτων.

ξδʹ. Πᾶς φιλάργυρος δι᾽ εὐλαβείας τὴν ἀρετὴν ὑποκρινόμενος, ἐπειδὰν εὕρῃ τὴν ποθουμένην ὕλην πορίσασθαι, τὸν τρόπον ἐξώμνυται, καθ᾽ ὃν μαθητὴς εἶναι τοῦ λόγου τὸ πρὶν ἐνομίζετο.

ξεʹ. Ὅταν ἴδῃς τινὰς ὑπερηφάνους μὴ φέροντας ἐπαινεῖσθαι τοὺς κρείττονας, ἀκήρυκτόν τε μηχανωμένους ποιεῖν τὴν λαλουμένην ἀλήθειαν, μυρίοις αὐτὴν ἀπείργοντας πειρασμοῖς καὶ ἀθεμίτοις διαβολαῖς, νόει μοι πάλιν ὑπὸ τούτων σταυροῦσθαι τὸν Κύριον καὶ θάπτεσθαι· καὶ στρατιώταις καὶ σφραγῖσι φυλάττεσθαι· οὓς ἑαυτοῖς περιτρέπων ὁ λόγος, ἀνίσταται· πλέον τῷ πολεμεῖσθαι διαφαινόμενος· ὡς πρὸς ἀπάθειαν διὰ τῶν παθημάτων στομούμενος· πάντων γάρ ἐστιν ἰσχυρότερος, ὡς ἀλήθεια καὶ ὢν καὶ καλούμενος.

ξςʹ. Τὸ τῆς ἐνσωματώσεως τοῦ Λόγου μυστήριον, πάντων ἔχει τῶν τε κατὰ τὴν Γραφὴν αἰνιγμάτων καὶ τύπων τὴν δύναμιν· καὶ τῶν φαινομένων κτισμάτων τὴν ἐπιστήμην. Καὶ ὁ μὲν γνοὺς σταυροῦ καὶ ταφῆς τὸ μυστήριον, ἔγνω τῶν προειρημένων τοὺς λόγους. Ὁ δὲ τῆς ἀναστάσεως

1. Ματθ. κζʹ, 66. 2. Ματθ. κηʹ, 13. 3. Πρβλ. Ματθ. κζʹ, 35.

μυηθεὶς τὴν ἀπόρρητον δύναμιν, ἔγνω τὸν ἐφ᾿ ᾧ τὰ πάντα προηγουμένως ὁ Θεὸς ὑπεστήσατο σκοπόν.

ξζ'. Τὰ φαινόμενα πάντα, δεῖται σταυροῦ· τῆς τῶν ἐπ᾿ αὐτοῖς κατ᾿ αἴσθησιν ἐνεργουμένων ἐπεχούσης τὴν σχέσιν ἕξεως. Τὰ δὲ νοούμενα πάντα, χρῄζει ταφῆς· τῆς τῶν ἐπ᾿ αὐτοῖς κατὰ νοῦν ἐνεργουμένων ὁλικῆς ἀκινησίας. Τῇ γὰρ σχέσει συναναιρουμένης τῆς περὶ πάντα φυσικῆς ἐνεργείας τε καὶ κινήσεως, ὁ λόγος μόνος ἐφ᾿ ἑαυτὸν ὑπάρχων, ὥσπερ ἐκ νεκρῶν ἐγηγερμένος ἀναφαίνεται, πάντα κατὰ περιγραφὴν ἔχων τὰ ἐξ αὐτοῦ, μηδενὸς φυσικῇ σχέσει τὴν πρὸς αὐτὸν οἰκειότητα τὸ σύνολον ἔχοντος. Κατὰ χάριν γάρ, ἀλλ᾿ οὐ κατὰ φύσιν ἐστὶν ἡ τῶν σῳζομένων σωτηρία[1].

ξη'. Τῶν πρός τι, καὶ οἱ αἰῶνές εἰσι καὶ οἱ χρόνοι καὶ οἱ τόποι, ὧν ἄνευ, οὐδὲν τῶν συνεπινοουμένων τούτοις ἐστίν· ὁ δὲ Θεός, οὐ τῶν πρός τι ἐστίν· οὐ γὰρ ἔχει τι καθόλου συνεπινοούμενον. Εἴπερ οὖν, ἄρα κληρονομία τῶν ἀξίων αὐτός ἐστιν ὁ Θεός, ὑπὲρ πάντας αἰῶνας καὶ χρόνους καὶ τόπους ὁ ταύτης ἀξιούμενος τῆς χάριτος ἔσται, τόπον ἔχων αὐτὸν τὸν Θεόν, κατὰ τὸ γεγραμμένον· γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν, καὶ εἰς τόπον ὀχυρὸν τοῦ σῶσαί με[2].

ξθ'. Τὸ τέλος οὐδὲν τὸ παράπαν ἐμφερὲς ἔχει τῇ μεσότητι· ἐπεὶ οὐδὲ τέλος. Μεσότης δέ ἐστιν, πάντα τὰ μετὰ τὴν ἀρχὴν κατόπιν ὄντα τοῦ τέλους. Εἰ τοίνυν πάντες οἱ αἰῶνες καὶ οἱ χρόνοι καὶ οἱ τόποι μετὰ τῶν συνεπινοουμένων αὐτοῖς ἁπάντων, μετὰ τῶν Θεόν εἰσιν, ἀρχὴν ἄναρχον ὄντα· καὶ ὡς πολὺ κατόπιν ὑπάρχουσι, μεσότητος οὐδὲν διαφέρουσι. Τέλος δὲ τῶν σῳζομένων ἐστὶν ὁ Θεός, οὐδὲν ἔσται μεσότητος κατὰ τὸ ἀκρότατον τέλος γενομένοις τοῖς σῳζομένοις συνθεωρούμενον.

ο'. Ὁ πᾶς κόσμος ἰδίοις περιοριζόμενος λόγοις, καὶ τόπος λέγεται καὶ αἰὼν τῶν ἐν αὐτῷ διαιτωμένων· τρόπους θεωρημάτων ἔχων κατὰ φύσιν τοὺς αὐτῷ προσφυεῖς, μερικὴν κατανόησιν αὐτοῖς ἐμποιῆσαι τῆς ἐπὶ πάντα σοφίας τοῦ Θεοῦ δυναμένους· οἷς ἕως χρῶνται πρὸς κατανόησιν, οὐ δύνανται δίχα μεσότητος εἶναι καὶ μερικῆς καταλήψεως. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἐκ μέρους, τοῦ τελείου φανέντος, καταργεῖται καὶ τὰ ἔσοπτρα πάντα καὶ τὰ αἰνίγματα παρέρχονται, τῆς πρόσωπον πρὸς πρόσωπον παραγινομένης ἀληθείας[3], ὑπὲρ πάντας ἔσται κόσμους καὶ αἰῶνας καὶ τόπους, οἷς τέως ὡς νήπιος ἐπαιδαγωγεῖτο, τελειωθεὶς κατὰ Θεὸν ὁ σῳζόμενος.

οα'. Ὁ Πιλάτος, τοῦ κατὰ φύσιν νόμου τύπος ἐστί· τοῦ δὲ γραπτοῦ νόμου, τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων. Ὁ τοίνυν κατὰ πίστιν ὑπὲρ τοὺς δύο μὴ γενόμενος νόμους, οὐ δύναται δέξασθαι τὴν ὑπὲρ φύσιν καὶ λόγον* ἀλήθειαν· ἀλλὰ σταυροῖ πάντως τὸν λόγον, ἢ ὡς Ἰουδαῖος σκάνδαλον ἢ ὡς Ἕλλην μωρίαν ἡγούμενος τὸ Εὐαγγέλιον[4].

* Ἴσως νόμον.

οβ'. Ὅταν ἴδῃς Ἡρώδην καὶ Πιλάτον ἀλλήλοις φιλιάζοντας ἐπὶ τῇ

1. Πρβλ. Ἐφεσ. β', 5. 2. Ψαλμ. 70, 3. 3. Α' Κορ. ιγ', 10-12.
4. Α' Κορ. α', 23.

ἀναιρέσει τοῦ Ἰησοῦ[1], τότε νόει τὴν εἰς τὸ αὐτὸ συνδρομὴν τοῦ τε τῆς πορνείας καὶ τῆς κενοδοξίας δαίμονος, ἐπὶ τῷ θανατῶσαι τὸν λόγον τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως ἀλλήλοις συμφωνούντων. Ὁ μὲν γὰρ κενόδοξος δαίμων, πνευματικὴν γνῶσιν ὑποκρινόμενος, παραπέμπει τῷ δαίμονι τῆς πορνείας· ὁ δὲ τῆς πορνείας, καθ᾿ ὑπόκρισιν καθαρότητος* προσποιούμενος, ἀναπέμπει τῷ δαίμονι τῆς κενοδοξίας· διὸ λαμπρὰν περιτιθεὶς ἐσθῆτα, φησίν, ὁ Ἡρώδης ἀνέπεμψε Πιλάτῳ τὸν Ἰησοῦν[2].

* Ἴσως καθαρότητα.

ογ'. Καλὸν μὴ συγχωρεῖν σαρκὶ καὶ πάθεσι προσανέχειν τὸν νοῦν. Οὐ γὰρ συλλέγουσι, φησίν, ἐξ ἀκανθῶν σῦκα, τουτέσιν, ἐκ παθῶν ἀρετήν· οὔτε ἐκ βάτου σταφυλήν[3]· τουτέστιν, ἐκ τῆς σαρκὸς τὴν εὐφραίνουσαν γνῶσιν.

οδ'. Διὰ τῆς ὑπομονῆς τῶν πειρασμῶν δοκιμαζόμενος ὁ ἀσκητής, καὶ διὰ τῆς σωματικῆς παιδαγωγίας καθαιρόμενος, καὶ διὰ τῆς ἐπιμελείας τῶν ὑψηλῶν θεωρημάτων τελειούμενος, ἀξιοῦται τῆς θείας παρακλήσεως. Κύριος γάρ, φησὶν ὁ Μωυσῆς, ἐκ Σινᾶ ἥκει· τουτέστιν, ἐκ τῶν πειρασμῶν· καὶ ἐπεφάνη ἡμῖν ἐκ Σηείρ· τουτέστιν, ἐκ τῶν σωματικῶν πόνων· καὶ κατέσπευσεν ἐξ ὄρους Φαρρὰν σὺν μυριάσι Κάδδης[4]· τουτέστιν ἐξ ὄρους τῆς πίστεως, σὺν μυριάσιν ἁγίων γνώσεων.

οε'. Ὁ Ἡρώδης, φρονήματος λόγον ἐπέχει σαρκός· ὁ δὲ Πιλάτος, αἰσθήσεως· ὁ δὲ Καῖσαρ, τῶν αἰσθητῶν· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, τῶν ψυχικῶν λογισμῶν. Ἐπειδὰν οὖν ἐξ ἀγνοίας ἡ ψυχὴ τοῖς αἰσθητοῖς προστεθῇ, προδίδωσι τῇ αἰσθήσει τὸν λόγον εἰς θάνατον, καθ᾿ ἑαυτῆς κυροῦσα δι᾿ ὁμολογίας τὴν τῶν φθαρτῶν βασιλείαν. Φασὶ γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι· οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰ μὴ Καίσαρα[5].

ος'. Ὁ Ἡρώδης, ἐνεργείας τόπον ἐπέχει παθῶν· ὁ δὲ Πιλάτος, τῆς ἐπ᾿ αὐτοῖς ἠπατημένης ἕξεως· ὁ δὲ Καῖσαρ, τοῦ σκοτεινοῦ κοσμοκράτορος· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, ψυχῆς. Ὁπηνίκα γοῦν ὑποκλιθεῖσα ψυχὴ τοῖς πάθεσι, τὴν ἀρετὴν παραδῷ τῇ ἕξει τῆς κακίας ὑποχείριον, τὴν μὲν τοῦ Θεοῦ προδήλως ἀρνεῖται βασιλείαν, πρὸς δὲ τὴν τοῦ διαβόλου μετέρχεται φθοροποιὸν τυραννίδα.

οζ'. Οὐκ ἀρκεῖ τῇ ψυχῇ πρὸς εὐφροσύνην πνευματικὴν ἡ ὑποταγὴ τῶν παθῶν, εἰ μὴ τὰς ἀρετὰς κτήσηται τῇ πληρώσει τῶν ἐντολῶν. Μὴ χαίρετε γάρ, φησίν, ὅτι τὰ δαιμόνια ὑμῖν ὑποτάσσεται· τουτέστι, τὰ ἐνεργήματα τῶν παθῶν· ἀλλ᾿ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν οὐρανῷ[6]· τῇ δι᾿ ἀρετῶν τῆς υἱοθεσίας χάριτι, πρὸς τὸν τόπον τῆς ἀπαθείας μεταγραφέντα.

οη'. Ἀναγκαῖος τῷ γνωστικῷ πάντως ἐστίν, ὁ διὰ πράξεως πλοῦτος τῶν ἀρετῶν. Ὁ ἔχων γάρ, φησί, βαλλάντιον, τουτέστι γνῶσιν πνευματικήν, ἀράτω· ὁμοίως καὶ πήραν· τουτέστι, τὴν δαψιλῶς τὴν ψυχὴν διατρέφουσαν τῶν ἀρετῶν ἀφθονίαν. Ὁ δὲ μὴ ἔχων, βαλλάντιον δηλονότι καὶ πήραν,

1. Λουκ. κγ', 12. 2. Λουκ. κγ', 7. 3. Λουκ. ς', 44.
4. Δευτ. λγ', 2. 5. Ἰωάνν. ιθ', 15. 6. Λουκ. ι', 20.

τουτέστι γνῶσιν καὶ ἀρετήν, πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν[1]· ἐκδότω, φησί, προθύμως τὴν ἑαυτοῦ σάρκα τοῖς πόνοις τῶν ἀρετῶν καὶ μεταχειρισάσθω σοφῶς ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ Θεοῦ, τὸν πρὸς τὰ πάθη καὶ τοὺς δαίμονας πόλεμον· ἤγουν τὴν ἐν ῥήματι Θεοῦ διακρίνουσαν ἕξιν τὸ χεῖρον τοῦ κρείττονος.

οθ'. Τριακοντούτης ὢν ὁ Κύριος ἀναφαίνεται[2]· τοὺς διορατικοὺς τῷ ἀριθμῷ τούτῳ, τὰ περὶ ἑαυτοῦ κρυφίως μυστήρια διδάσκων. Ὁ γὰρ τριάκοντα ἀριθμὸς μυστικῶς μετανοούμενος, χρόνου τε καὶ φύσεως καὶ τῶν ὑπὲρ τὴν ὁρατὴν φύσιν νοητῶν Δημιουργὸν καὶ προνοητὴν εἰσάγει τὸν Κύριον. Χρόνου μέν, διὰ τοῦ ἑπτά· ἑβδοματικὸς γὰρ ὁ χρόνος· φύσεως δέ, διὰ τοῦ πέντε· πενταδικὴ γὰρ ἡ φύσις, διὰ τὴν αἴσθησιν πενταχῶς διαιρουμένην· νοητῶν δέ, διὰ τοῦ ὀκτώ· ὑπὲρ γὰρ τὴν μετρουμένην τοῦ χρόνου περίοδον, ἡ τῶν νοητῶν ἐστὶ γένεσις· προνοητὴν δέ, διὰ τοῦ δέκα· διά τε τὴν τῶν ἐντολῶν ἁγίαν δεκάδα, τὴν πρὸς τὸ εὖ τοὺς ἀνθρώπους ἐνάγουσαν καὶ διὰ τὸ τούτου τοῦ γράμματος μυστικῶς ἀπῆρχθαι τῆς προσηγορίας τὸν Κύριον, ἡνίκα γέγονεν ἄνθρωπος. Συνάψας οὖν τὸν πέντε καὶ τὸν ἑπτὰ καὶ τὸν ὀκτὼ καὶ τὸν δέκα, τὸν τριάκοντα πληροῖς ἀριθμόν. Ὁ τοίνυν ὡς ἀρχηγῷ τῷ Κυρίῳ καλῶς ἕπεσθαι γινώσκων, οὐκ ἀγνοήσει τὸν λόγον, καθ' ὃν καὶ αὐτὸς τριακοντούτης ἀναφανήσεται, κηρύττειν δυνάμενος τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Βασιλείας. Ὅταν γὰρ ἀμέμπτως, ὥσπερ τινὰ φύσιν ὁρατήν, τὸν κατὰ πρᾶξιν τῶν ἀρετῶν δημιουργήσῃ κόσμον, τὴν ἐπ' αὐτῆς τῆς ψυχῆς, ὥσπερ τινὰ χρόνον, διὰ τῶν ἐναντίων συμβαίνουσαν μὴ ἀλλοιώσας, περίοδον, καὶ διὰ θεωρίας ἀπταίστως θρέψεται γνῶσιν καὶ τὴν αὐτὴν καὶ ἄλλοις ἕξιν προνοητικῶς ἐνθεῖναι δεδύνηται· τότε καὶ αὐτός, ὡς δ' ἂν ἔχοι σωματικῆς ἡλικίας, τριακοντούτης ἐστὶ τῷ πνεύματι, συνεμφαίνων τῶν οἰκείων ἀγαθῶν τὴν ἐν ἄλλοις ἐνέργειαν.

π'. Ὁ ταῖς ἡδοναῖς παρειμένος τοῦ σώματος, οὔτε πρὸς ἀρετήν ἐστιν ἐνεργός, οὔτε πρὸς γνῶσιν εὐκίνητος· ὅθεν οὐδὲ ἄνθρωπον ἔχει, τουτέστιν ἔμφρονα λογισμόν, ἵνα ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ βάλῃ αὐτὸν εἰς τὴν κολυμβήθραν[3]· τουτέστιν εἰς τὴν δεκτικὴν τῆς γνώσεως ἀρετήν, τὴν ἰατρεύουσαν πᾶσαν νόσον· εἰ μή που διὰ ῥαθυμίας ὁ νοσῶν ἀναβαλλόμενος, ὑπ' ἄλλου προληφθῇ, τοῦ κωλύοντος αὐτῷ παραγενέσθαι τὴν ἴασιν. Διὸ καὶ τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη νόσῳ συγκατακλίνεται. Ὁ γὰρ μὴ πρὸς δόξαν Θεοῦ τὴν ὁρατὴν θεώμενος κτίσιν καὶ πρὸς τὴν νοητὴν φύσιν εὐσεβῶς ἀναβιβάζων τὴν ἔννοιαν, εἰκότως νοσῶν διαμένει τῶν εἰρημένων ἐτῶν τὸν ἀριθμόν. Ὁ γὰρ τριάκοντα φυσικῶς λαμβανόμενος ἀριθμός, τὴν αἰσθητὴν σημαίνει φύσιν· ὥσπερ καὶ πρακτικῶς σκοπούμενος, τὴν πραγματικὴν ἀρετήν. Ὁ δὲ ὀκτὼ μυστικῶς κατανοούμενος, τὴν νοητὴν τῶν ἀσωμάτων παραδηλοῖ φύσιν· ὥσπερ καὶ γνωστικῶς θεωρούμενος, τὴν πάνσοφον θεολογίαν· αἷς ὁ μὴ κινούμενος πρὸς Θεόν, πάρετος μένει, μέχρις ἂν ἐλθὼν ὁ Λόγος διδάξῃ

1. Λουκ. κβ', 36· 2. Λουκ. γ', 23. 3. Πρβλ. Ἰωάνν. ε', 7.

αὐτὸν τὸν σύντομον τῆς ἰάσεως τρόπον, φάσκων· ἔγειραι, ἆρον τὸν κράββατόν σου καὶ περιπάτει[1]· διαναστῆναι τὸν νοῦν τῆς κατεχούσης φιληδονίας καὶ ἆραι τὸ σῶμα τοῖς ὤμοις τῶν ἀρετῶν καὶ ἀπελθεῖν εἰς τὸν οἶκον, δηλαδὴ τὸν οὐρανὸν ἐγκελευόμενος. Καλὸν γὰρ ὑπὸ τοῦ κρείττονος τοῖς ὤμοις τῆς πράξεως τὸ χεῖρον αἴρεσθαι πρὸς ἀρετήν, ἢ τὸ κρεῖττον διὰ θρύψεως πρὸς φιληδονίαν ὑπὸ τοῦ χείρονος φέρεσθαι.

πα'. Ἕως τὴν ἡμῶν τε καὶ πάντων τῶν μετὰ Θεὸν οὐσίαν κατὰ διάνοιαν καθαρῶς οὐκ ἐκβεβήκαμεν, τὴν ἕξιν οὔπω τῆς κατ' ἀρετὴν ἀτρεψίας ἐλάβομεν· ὁπηνίκα δὲ τοῦτο δι' ἀγάπης ἡμῖν κατορθωθῇ τὸ ἀξίωμα, τότε γνωσόμεθα τῆς θείας ἐπαγγελίας τὴν δύναμιν. Ἐκεῖ γὰρ εἶναι χρὴ πιστεύειν καθίδρυσιν ἀμετάθετον τοὺς ἀξίους, ἔνθα, προλαβὼν ὁ νοῦς, δι' ἀγάπης τὴν σφετέραν ἐνερρίζωσε δύναμιν. Ὁ γὰρ μὴ ἐκβὰς ἑαυτοῦ καὶ πάντων τῶν ὁπωσοῦν νοεῖσθαι δυναμένων καὶ εἰς τὴν ὑπὲρ νόησιν σιγὴν καταστάς, οὐ δύναται τροπῆς εἶναι πάμπαν ἐλεύθερος.

πβ'. Πᾶσα νόησις, πλῆθος ἤ, τοὐλάχιστον, δυάδος πάντως ἔμφασιν ἔχει. Μέση γάρ τινων ἐστιν ἀκροτήτων σχέσις, ἀλλήλοις συνάπτουσα τό τε νοοῦν καὶ τὸ νοούμενον· οὐδ' ἕτερον δὲ διόλου τὴν ἁπλότητα πέφυκε σῴζειν. Τό τε γὰρ νοοῦν ὑποκείμενόν τι ἐστι, πάντως συνεπινοουμένην αὐτῷ τὴν τοῦ νοεῖν ἔχον δύναμιν. Καὶ τὸ νοούμενον ὑποκείμενόν τι πάντως ἐστίν, ἢ ἐν ὑποκειμένῳ συνεπινοουμένην αὐτῷ τὴν τοῦ νοεῖσθαι δύναμιν ἔχον, ἢ προϋποκειμένην τὴν οὗ ἐστι δύναμις οὐσίαν. Οὐ γάρ τι τῶν ὄντων τὸ σύνολον αὐτὸ καθ' αὐτὸ ἁπλῆ τις οὐσία ἢ νόησίς ἐστιν, ἵνα καὶ μονὰς ἀδιαίρετος. Τὸν δὲ Θεὸν εἴτε οὐσίαν εἴπωμεν, οὐκ ἔχει φυσικῶς συνεπινοουμένην αὐτῷ τὴν τοῦ νοεῖσθαι δύναμιν, ἵνα μὴ σύνθετος· εἴτε νόησιν, οὐκ ἔχει φυσικῶς δεκτικὴν τῆς νοήσεως ὑποκειμένην οὐσίαν, ἀλλ' αὐτὸ κατ' οὐσίαν νόησίς ἐστιν ὁ Θεός· καὶ ὅλος νόησις, καὶ μόνον, καὶ αὐτὸς κατὰ τὴν νόησιν οὐσία, καὶ ὅλος οὐσία, καὶ μόνον, καὶ ὑπὲρ οὐσίαν ὅλος· διότι καὶ μονὰς ἀδιαίρετος καὶ ἀμερής, ἁπλῆ. Ὁ τοίνυν καθοτιοῦν νόησιν ἔχων, οὔπω τῆς δυάδος ἐξῆλθεν· ὁ δὲ ταύτην πάμπαν ἀπολιπών, γέγονε πως ἐν τῇ μονάδι, τὴν τοῦ νοεῖν ὑπεροχικῶς ἀποθέμενος δύναμιν.

πγ'. Ἐν μὲν τοῖς πολλοῖς, ἑτερότης καὶ ἀνομοιότης ἐστὶ καὶ διαφορά· ἐν δὲ τῷ Θεῷ, κυρίως ἑνὶ καὶ μόνῳ τυγχάνοντι, ταυτότης καὶ ἁπλότης μόνον ἐστὶ καὶ ὁμοιότης· οὐκ ἀσφαλὲς οὖν, πρὶν ἔξω γενέσθαι τῶν πολλῶν, ἐπιβάλλειν ταῖς περὶ Θεοῦ θεωρίαις. Καὶ δηλοῖ τοῦτο Μωυσῆς, ἔξω τῆς παρεμβολῆς πηγνύμενος τὴν σκηνὴν[2] τῆς διανοίας, καὶ τότε προσομιλῶν τῷ Θεῷ. Τὸ γὰρ μετὰ λόγου τοῦ κατὰ προφορὰν πειρᾶσθαι φάναι τὸ ἄρρητον, ἐπικίνδυνον, διότι καὶ δυὰς καὶ πλέον ἐστὶν ὁ κατὰ προφορὰν λόγος. Τὸ δὲ ἄνευ φωνῆς μόνῃ τῇ ψυχῇ τὸ ὂν θεωρεῖν, ἰσχυρότατον· ὅτι κατὰ τὴν ἀδιαίρετον ἵσταται μονάδα καὶ οὐκ ἐν τοῖς πολλοῖς. Ὁ γὰρ Ἀρχιερεὺς ἅπαξ τοῦ ἔτους εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων ἔσω τοῦ καταπετάσματος

1. Ἰωάνν. ε', 8. 2. Ἐξ. λγ', 7.

εἰσιέναι μόλις προστεταγμένος[1], διδάσκει μόνον δεῖν ἐκεῖνον τὸν τὴν ἄυλον καὶ τὰ Ἅγια διαβάντα καὶ εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων ἔσω γενόμενον, τουτέστι τὸν ἅπασαν τῶν αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν παρελθόντα φύσιν καὶ πάσης τῆς κατὰ τὴν γένεσιν ἰδιότητος γενόμενον καθαρόν, ἀνείμονα καὶ γυμνὸν τῇ διανοίᾳ προσβάλλειν ταῖς περὶ Θεοῦ φαντασίαις.

πδ'. Μωυσῆς ὁ μέγας, ἔξω τῆς παρεμβολῆς πηξάμενος ἑαυτοῦ τὴν σκηνήν[2], τουτέστι τὴν γνώμην, καὶ τὴν διάνοιαν ἱδρυσάμενος ἔξω τῶν ὁρωμένων, προσκυνεῖν τὸν Θεὸν ἄρχεται καί, εἰς τὸν γνόφον εἰσελθών,[3] τὸν ἀειδῆ καὶ ἄυλον τῆς γνώσεως τόπον, ἐκεῖ τελειούμενος τὰς ἱερωτάτας τελετάς.

πε'. Ὁ γνόφος ἐστίν, ἡ ἀειδὴς καὶ ἄυλος καὶ ἀσώματος κατάστασις· ἡ τὴν παραδειγματικὴν τῶν ὄντων ἔχουσα γνῶσις· ἐν ᾗ ὁ γενόμενος ἐντός, καθάπερ τις ἄλλος Μωυσῆς, φύσει θνητῷ* κατανοεῖ τὰ ἀθάνατα· δι' ἧς τῶν θείων ἀρετῶν ἐν ἑαυτῷ ζωγραφήσας τὸ κάλλος, ὥσπερ γραφὴν εὐμιμήτως ἔχουσαν τοῦ ἀρχετύπου κάλλους τὸ ἀπεικόνισμα, κάτεισιν ἑαυτὸν προβαλλόμενος τοῖς βουλομένοις μιμεῖσθαι τὴν ἀρετήν. Καὶ ἐν τούτῳ δεικνὺς ἧς μετειλήφει χάριτος τὸ φιλάνθρωπόν τε καὶ ἄφθονον.

*Ἴσως λείπει τό, σώματι.

πς'. Οἱ ἀσπίλως τὴν κατὰ Θεὸν μετερχόμενοι φιλοσοφίαν, μέγιστον ἐκ τῆς κατὰ ταύτην ἐπιστήμης κέρδος εὑρίσκουσι, τὸ μηκέτι τὴν γνώμην τοῖς πράγμασι συμμεταβάλλεσθαι, ἀλλὰ μετ' εὐσταθοῦς βεβαιότητος πᾶσιν ἐγχειρεῖν προθύμως, τοῖς ἁρμόζουσι τῷ λόγῳ τῆς ἀρετῆς.

πζ'. Τὴν κατὰ σάρκα πρώτην ἐν Χριστῷ διὰ Πνεύματος βαπτισθέντες ἀφθαρσίαν, τὴν ἐσχάτην κατ' αὐτὸν ἐν Πνεύματι δι' ἐπιδόσεως ἔργων ἀγαθῶν δηλονότι καὶ τοῦ κατὰ πρόθεσιν θανάτου τὴν προτέραν φυλάξαντες ἀκηλίδωτον ἐκδεχόμεθα· καθ' ἣν τῶν ἐχόντων οὐδεὶς ἀποβολὴν δέδοικε τῶν κτηθέντων ἀγαθῶν.

πη'. Τοῖς ἐπὶ γῆς τῆς θείας ἀρετῆς ἀπ' οὐρανοῦ δι' ἔλεος πρὸς ἡμᾶς τὴν χάριν καταπέμψαι βουληθεὶς ὁ Θεός, συμβολικῶς τὴν ἱερὰν σκηνὴν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ πάντα κατεσκεύασε, σοφίας οὖσαν ἀπεικόνισμα καὶ τύπον καὶ μίμημα.

πθ'. Ἡ χάρις τῆς Νέας Διαθήκης μυστικῶς τῷ τῆς Παλαιᾶς κέκρυπται γράμματι· διὸ φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν·[4] ὁ οὖν νόμος τῷ μὲν γράμματι παλαιοῦται καὶ γηράσκει καταργούμενος· τῷ δὲ πνεύματι νεάζει διὰ παντὸς ἐνεργούμενος. Ἡ γὰρ χάρις παντελῶς ἀπαλαίωτος.

ϙ'. Ὁ μὲν νόμος, σκιὰν ἔχει τοῦ Εὐαγγελίου· τὸ Εὐαγγέλιον, εἰκών ἐστι τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. Ὁ μὲν γὰρ κωλύει τὰς τῶν κακῶν ἐνεργείας· ὁ δὲ τὰς πράξεις τῶν ἀγαθῶν παρατίθεται.

ϙα'. Τὴν Ἁγίαν ὅλην Γραφήν, σαρκὶ διαιρεῖσθαι λέγομεν καὶ πνεύματι· καθάπερ τινὰ πνευματικὸν ἄνθρωπον οὖσαν· ὁ γὰρ τὸ ῥητὸν τῆς Γρα-

1. Λευϊτ. κεφ. ις', Ἑβρ. θ', 7. 2. Ἔξ. λγ', 7. 3. Ἔξ. κ', 21.
4. Ῥωμ. ζ', 14.

φῆς εἰπὼν εἶναι σάρκα, τὸν δὲ ταύτης νοῦν Πνεῦμα, ἤγουν ψυχήν, τῆς ἀληθείας οὐχ ἁμαρτήσεται. Σοφὸς δὲ προδήλως, ὁ τὸ μὲν φθειρόμενον ἀφείς, ὅλος τοῦ ἀφθάρτου γενόμενος.

ϙβ'. Ὁ μὲν νόμος σάρξ ἐστι τοῦ κατὰ τὴν Ἁγίαν Γραφὴν πνευματικοῦ ἀνθρώπου· αἴσθησις δὲ οἱ Προφῆται· τὸ δὲ Εὐαγγέλιον ψυχὴ νοερά, διὰ σαρκὸς τοῦ νόμου καὶ δι' αἰσθήσεως τῶν Προφητῶν ἐνεργοῦσα· καὶ τὴν ἑαυτῆς δύναμιν ταῖς ἐνεργείαις ἐκφαίνουσα.

ϙγ'. Σκιὰν μὲν εἶχεν ὁ νόμος[1]· εἰκόνα δὲ οἱ Προφῆται, τῶν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ θείων καὶ πνευματικῶν ἀγαθῶν. Αὐτὸ δὲ τὸ Εὐαγγέλιον αὐτὴν παροῦσαν ἡμῖν διὰ τῶν πραγμάτων ἔδειξε τὴν ἀλήθειαν· τὴν τῷ νόμῳ προσκιασθεῖσαν καὶ τοῖς Προφήταις προεικονισθεῖσαν.

ϙδ'. Ὁ τὸν νόμον διὰ βίου καὶ πολιτείας ἐπιτελῶν, μόνων τῶν τῆς κακίας ἀργεῖ συμπερασμάτων, καταθύων τῷ Θεῷ τῶν ἀλόγων παθῶν τὴν ἐνέργειαν· καὶ τούτῳ πρὸς σωτηρίαν ἀρκεῖται τῷ τρόπῳ, διὰ τὴν ἐν αὐτῷ πνευματικὴν νηπιότητα.

ϙε'. Ὁ τῷ προφητικῷ λόγῳ παιδαγωγούμενος πρὸς τῇ ἀποβολῇ τῆς τῶν παθῶν ἐνεργείας, καὶ τὰς κατὰ ψυχὴν συνισταμένας αὐτῷ ἐκτίθεται συγκαταθέσεις· ἵνα μὴ τῷ χείρονι, φημὶ δὲ τῇ σαρκί, δοκῶν κακίας ἀπέχεσθαι, τῷ κρείττονι, λέγω δὲ τῇ ψυχῇ, λάθῃ ταύτην δαψιλῶς ἐνεργούμενος.

ϙς'. Ὁ τὴν εὐαγγελικὴν ζωὴν γνησίως ἀσπαζόμενος, καὶ ἀρχὴν καὶ τέλος ἑαυτοῦ τῆς κακίας ἐξέτεμε· καὶ πᾶσαν ἀρετὴν ἔργῳ καὶ λόγῳ μετέρχεται· θύων θυσίαν αἰνέσεως καὶ ἐξομολογήσεως[2]· πάσης τῆς κατ' ἐνέργειαν τῶν παθῶν ἀπηλλαγμένος ὀχλήσεως· καὶ τῆς κατὰ νοῦν πρὸς αὐτὰ μάχης ὑπάρχων ἐλεύθερος, καὶ μόνον ἔχων τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν τὴν ψυχὴν διατρέφουσαν, ἀκόρεστον ἡδονήν.

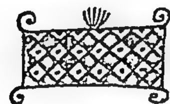
ϙζ'. Τοῖς σπουδαιοτέροις τῶν θείων Γραφῶν ἐπιμεληταῖς, δύο ἔχων ἀναφαίνεται μορφὰς ὁ κατὰ τὸν Κύριον λόγος· τὴν μὲν κοινὴν καὶ δημωδεστέραν καὶ ὀλίγοις θεατήν, καθ' ἣν λέγεται τό, εἴδομεν αὐτὸν καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος, οὐδὲ κάλλος[3]· τὴν δέ, κρυφιωτέραν καὶ ὀλίγοις ἐφικτήν· τοῖς ἤδη κατὰ Πέτρον καὶ Ἰωάννην τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους γεγονόσιν· ἐφ' ὧν ὁ Κύριος μετεμορφώθη πρὸς δόξαν νικῶσαν τὴν αἴσθησιν[4]· καθ' ἣν ἐστιν ὡραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων[5]. Τούτων δὲ τῶν δύο μορφῶν, ἡ μὲν προτέρα τοῖς εἰσαγομένοις ἁρμόδιος· ἡ δευτέρα δὲ τοῖς κατὰ τὴν γνῶσιν ὡς ἐφικτὸν τελειωθεῖσιν ἀναλόγως. Καὶ ἡ μέν, τῆς πρώτης παρουσίας τοῦ Κυρίου ἐστὶν εἰκών· ἐφ' ἧς τὸ ῥητὸν τοῦ Εὐαγγελίου θετέον διὰ παθημάτων καθαιρούσης τοὺς πρακτικούς· ἡ δέ, τῆς δευτέρας καὶ ἐνδόξου παρουσίας ἐστὶ προδιατύπωσις, ἐφ' ἧς τὸ πνεῦμα νοεῖται τῆς διὰ σοφίας τοὺς γνωστικοὺς μεταμορφούσης πρὸς θέωσιν· ἐκ τῆς ἐν αὐτοῖς τοῦ Λόγου μεταμορφώσεως, ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζομένοις[6].

1. Ἑβρ. ι', 1. 2. Ψαλμ. 49, 14. 3. Ἠσ. νγ', 2.
4. Ματθ. ιζ', 2. 5. Ψαλμ. 44, 3. 6. Β' Κορ. γ', 18.

ϟη'. Ὁ μὲν ἀκατάσειστος ὑπὲρ ἀρετῆς ἐγκαρτερῶν τοῖς δεινοῖς, ἐνεργουμένην ἐφ' ἑαυτὸν ἔχει τὴν πρώτην τοῦ Λόγου παρουσίαν, πάσης αὐτὸν κηλῖδος καθαίρουσαν. Ὁ δὲ τὸν νοῦν πρὸς τὴν τῶν Ἀγγέλων διὰ θεωρίας μεταβιβάσας κατάστασιν, τῆς δευτέρας ἔχει παρουσίας τὴν δύναμιν, ἐνεργοῦσαν αὐτῷ τὸ ἀπαθὲς καὶ ἀνάλωτον.

ϟθ'. Αἴσθησις μὲν ἕπεται τῷ πρακτικῷ, διὰ πόνων κατορθοῦντι τὰς ἀρετάς. Ἀναισθησία δὲ τῷ γνωστικῷ, τὸν νοῦν ἀπὸ τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ κόσμου συστείλαντι πρὸς Θεόν. Ὁ μὲν γὰρ λῦσαι τῆς ψυχῆς τὸν κατὰ φύσιν τῆς σχέσεως πρὸς τὴν σάρκα δεσμὸν διὰ τῆς πρακτικῆς ἀγωνιζόμενος, ἔχει τὴν γνώμην τοῖς πόνοις συνεχῶς ὑποκλάζουσαν. Ὁ δὲ ταύτης τῆς σχέσεως ἀναπαύσας διὰ τῆς θεωρίας τοὺς ἥλους, οὐδὲν τὸ σύνολόν ἐστι καθεκτός· καθαρὸς ἤδη τοῦ πάσχειν τε καὶ κρατεῖσθαι πεφυκότος παρὰ τῶν ἑλεῖν βουλομένων γενόμενος.

ρ'. Τὸ Μάννα τὸ δοθὲν τῷ Ἰσραὴλ κατὰ τὴν ἔρημον [1], ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος ἐστὶ πρὸς πᾶσαν ἡδονὴν πνευματικὴν ἀρκῶν τοῖς ἐσθίουσιν αὐτόν. Καὶ πρὸς πᾶσαν γεῦσιν κατὰ τὴν διαφορὰν τῆς τῶν ἐσθιόντων ἐπιθυμίας μετακιρνώμενος· πάσης γὰρ ἔχει πνευματικῆς βρώσεως ποιότητα. Διὸ τοῖς μὲν ἄνωθεν ἐκ σπορᾶς ἀφθάρτου διὰ πνεύματος γεννηθεῖσι, λογικὸν ἄδολον γίνεται γάλα [2]· τοῖς δὲ ἀσθενοῦσι, λάχανον [3] τὴν παθοῦσαν τῆς ψυχῆς παραμυθούμενος δύναμιν· τοῖς δὲ διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς γεγυμνασμένα ἔχουσι πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ, στερεὰν αὐτοῖς δίδωσι τροφήν [4]. Ἔχει δὲ καὶ ἄλλας ἀπείρους δυνάμεις ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, ἐνταῦθα μὴ χωρουμένας· ἀναλύσας δέ τις καὶ ἄξιος γενόμενος ἐπὶ πολλῶν, ἢ ἐπὶ πάντων κατασταθῆναι [5], λήψεται κἀκείνας ὅλας, ἢ τινάς, τοῦ λόγου τὰς δυνάμεις, διὰ τὸ ἐν ἐλαχίστῳ αὐτὸν ἐνταῦθα γεγονέναι. Πᾶσα γὰρ τῶν ἐνταῦθα διδομένων θείων χαρισμάτων ἀκρότης, συγκρίσει τῶν μελλόντων, ἐλάχιστόν τι καὶ μέτριόν ἐστι.

1. Ἐξ. ις', 14 κ. ἑ. 2. Πρβλ. Α' Πέτρ. β', 2. 3. Πρβλ. Ῥωμ. ιδ', 2.
4. Πρβλ. Ἑβρ. ε', 14. 5. Πρβλ. Ματθ. κε', 21.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

Εἷς ὁ Θεός, ὅτι μία Θεότης· ἄναρχος, ἁπλῆ καὶ ὑπερούσιος καὶ ἀμερὴς καὶ ἀδιαίρετος· ἡ αὐτὴ μονὰς καὶ τριάς. Ὅλη μονὰς ἡ αὐτὴ καὶ ὅλη τριὰς ἡ αὐτή. Μονὰς ὅλη κατὰ τὴν οὐσίαν ἡ αὐτὴ καὶ τριὰς ὅλη κατὰ τὰς ὑποστάσεις ἡ αὐτή. Πατὴρ γὰρ καὶ Υἱὸς καὶ Πνεῦμα Ἅγιον ἡ Θεότης· καὶ ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι ἡ Θεότης· ὅλη ἐν ὅλῳ τῷ Πατρὶ ἡ αὐτὴ καὶ ὅλος ἐν ὅλῃ τῇ αὐτῇ ὁ Πατήρ· καὶ ὅλη ἐν ὅλῳ τῷ Υἱῷ ἡ αὐτὴ καὶ ὅλος ἐν ὅλῃ τῇ αὐτῇ ὁ Υἱός· καὶ ὅλη ἐν ὅλῳ τῷ Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ ἡ αὐτὴ καὶ ὅλον ἐν ὅλῃ τῇ αὐτῇ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Ὅλη Πατὴρ καὶ ἐν ὅλῳ τῷ Πατρί· καὶ ὅλος ἐν ὅλῃ ὁ Πατήρ· καὶ ὅλη ὅλος ὁ Πατήρ. Καὶ ἐν ὅλῃ ὅλος ὁ Υἱὸς τῇ αὐτῇ· καὶ ὅλη ἐν ὅλῳ τῷ Υἱῷ ἡ αὐτή· καὶ ὅλος ὅλη καὶ ἐν ὅλῃ τῇ αὐτῇ ὁ Υἱός. Καὶ ὅλη Πνεῦμα Ἅγιον ἡ αὐτή· καὶ ἐν ὅλῳ τῷ Πνεύματι τῷ Ἁγίῳ· καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ὅλον ὅλη· καὶ ὅλον ἐν ὅλῃ τῇ αὐτῇ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Οὐ γὰρ ἐκ μέρους ἡ Θεότης ἐν τῷ Πατρὶ ἢ ἐκ μέρους Θεὸς ὁ Πατήρ· οὔτε ἐκ μέρους ἐν τῷ Υἱῷ ἡ Θεότης ἢ ἐκ μέρους Θεὸς ὁ Υἱός· οὔτε ἐκ μέρους ἐν τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι ἡ Θεότης ἢ ἐκ μέρους Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Οὔτε γὰρ μεριστὴ ἡ Θεότης, οὔτε ἀτελὴς Θεὸς ὁ Πατὴρ ἢ ὁ Υἱὸς ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἀλλ' ὅλη ἐστὶν ἡ αὐτὴ τελεία τελείως ἐν τελείῳ τῷ Πατρὶ καὶ ὅλη τελείως ἐν τελείῳ τῷ Υἱῷ ἡ αὐτὴ καὶ ὅλη τελείως ἡ αὐτὴ ἐν τελείῳ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι. Ὅλος γὰρ ἐν ὅλῳ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Πνεύματι τελείως ἐστὶν ὁ Πατήρ· καὶ ὅλος ἐν ὅλῳ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι τελείως ἐστὶν ὁ Υἱός· καὶ ὅλον ἐν ὅλῳ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ τελείως ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· διὸ καὶ εἷς Θεὸς ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Μία γὰρ καὶ ἡ αὐτὴ οὐσία καὶ δύναμις καὶ ἐνέργεια Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος, οὐκ ὄντος οὐδενὸς τοῦ ἑτέρου χωρίς, ἢ νοουμένου.

β'. Πᾶσα νόησις, τῶν νοούντων καὶ νοουμένων ἐστίν. Ὁ δὲ Θεὸς οὔτε τῶν νοούντων ἐστίν, οὔτε τῶν νοουμένων. Ὑπὲρ ταῦτα γάρ· ἐπεὶ περιγράφεται τῆς τοῦ νοουμένου σχέσεως, ὡς νοῶν προσδεόμενος· ἢ τῷ νοοῦντι φυσικῶς ὑποπίπτων διὰ τὴν σχέσιν νοούμενος. Λείπεται γοῦν μήτε νοεῖν, μήτε νοεῖσθαι τὸν Θεὸν ὑπολαμβάνειν, ἀλλ' ὑπὲρ τὸ νοεῖν εἶναι καὶ νοεῖσθαι. Τῶν γὰρ μετ' αὐτὸν φυσικῶς ἐστι τὸ νοεῖν καὶ τὸ νοεῖσθαι.

γ'. Πᾶσα νόησις ὥσπερ ἐν οὐσίᾳ πάντως ἔχει τὴν θέσιν ὡς ποιότης, οὕτω καὶ περὶ οὐσίαν πεποιωμένην ἔχει τὴν κίνησιν. Οὐ γὰρ ἄφετόν τε καθόλου καὶ ἁπλοῦν καθ' ἑαυτὸ ὑφεστὼς δυνατόν ἐστιν αὐτὴν ὑποδέξασθαι, ὅτι μὴ ἄφετός ἐστι καὶ ἁπλῆ. Ὁ δὲ Θεὸς κατ' ἄμφω πάμπαν ὑπάρχων

ἁπλοῦς καὶ οὐσία τοῦ ἐνυποκειμένου χωρίς· καὶ νόησις ἔχουσά τι καθάπαξ ὑποκείμενον, οὐκ ἔστι τῶν νοουμένων· ὡς ὑπὲρ οὐσίαν ὑπάρχων δηλονότι καὶ νόησιν.

δ'. Ὥσπερ ἐν τῷ κέντρῳ τῶν ἐξ αὐτοῦ κατ' εὐθεῖαν ἐκτεταμένων γραμμῶν, ἀδιαίρετος θεωρεῖται παντελῶς ἡ θέσις, οὕτως ὁ ἀξιωθεὶς ἐν τῷ Θεῷ γενέσθαι, πάντας εἴσεται τοὺς ἐν αὐτῷ τῶν γεγονότων προϋφεστῶτας λόγους καθ' ἁπλῆν τινα καὶ ἀδιαίρετον γνῶσιν.

ε'. Μορφουμένη τοῖς νοουμένοις ἡ νόησις, πολλαὶ νοήσεις ἡ μία καθίσταται νόησις· κατ' εἶδος ἕκαστον ἐκμορφουμένη τῶν νοουμένων. Ὁπηνίκα δὲ τῶν μορφούντων αὐτὴν αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν τὸ πλῆθος περάσασα γένηται πάμπαν ἀνείδεος, τηνικαῦτα προσφυῶς αὐτὴν ὁ ὑπὲρ νόησιν οἰκειοῦται λόγος· καταπαύων αὐτὴν τῶν ἀλλοιοῦν αὐτὴν ταῖς τῶν νοημάτων μορφαῖς πεφυκότων· ὅπερ ὁ παθών, καὶ αὐτὸς κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὥσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ Θεός[1].

ς'. Ὁ τὴν ἐφικτὴν ἀνθρώποις ἐνταῦθα τελειότητα φθάσας, καρποφορεῖ τῷ Θεῷ ἀγάπην, χαράν, εἰρήνην, μακροθυμίαν[2]· πρὸς δὲ τὸ μέλλον, ἀφθαρσίαν καὶ ἀϊδιότητα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια· καὶ μήποτε τὰ μὲν πρῶτα προσήκει τῷ τὴν πρακτικὴν τελειώσαντι, τὰ δεύτερα δὲ τῷ διὰ γνώσεως ἀληθοῦς ἐκστάντι τῶν πεποιημένων.

ζ'. Ὥσπερ ἴδιον παρακοῆς ἔργον ἐστὶν ἡ ἁμαρτία, οὕτως ἴδιον ὑπακοῆς ἔργον ἐστὶν ἡ ἀρετή. Καὶ ὥσπερ τῇ μὲν παρακοῇ παρακολουθεῖ παράβασις ἐντολῶν καὶ τοῦ ἐντειλαμένου διαίρεσις· οὕτως τῆς ὑπακοῆς ἐφέπεται συντήρησις ἐντολῶν καὶ ἡ πρὸς τὸν ἐντειλάμενον ἕνωσις. Ὁ γοῦν συντηρήσας δι' ὑπακοῆς ἐντολήν, καὶ δικαιοσύνην εἰργάσατο καὶ τῆς κατ' ἀγάπην ἑαυτὸν πρὸς τὸν ἐντειλάμενον οὐ διεῖλεν ἑνώσεως.

η'. Ὁ ἐκ τῆς κατὰ τὴν παράβασιν διαιρέσεως συναγόμενος, πρῶτον χωρίζεται τῶν παθῶν, ἔπειτα τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν· εἶτα φύσεως καὶ τῶν περὶ φύσιν λόγων· εἶτα νοημάτων καὶ τῶν περὶ αὐτὰ γνώσεων. Καὶ τελευταῖον τῶν περὶ προνοίας λόγων διαδὺς τὸ ποικίλον, εἰς αὐτὸν ἀγνώστως καταντᾷ τὸν περὶ μονάδος λόγον· καθ' ὃν μόνην θεωρήσας ἑαυτοῦ τὴν ἀτρεψίαν ὁ νοῦς, χαίρει τὴν ἀνεκλάλητον χαράν, ὡς τὴν εἰρήνην εἰληφὼς τοῦ Θεοῦ τὴν ὑπερέχουσαν πάντα νοῦν καὶ φρουροῦσαν διηνεκῶς ἄπτωτον τὸν αὐτῆς ἀξιούμενον[3].

θ'. Ὁ τῆς γεέννης φόβος, κακίαν φεύγειν παρασκευάζει τοὺς εἰσαγομένους· ὁ δὲ πόθος τῆς τῶν ἀγαθῶν ἀντιδόσεως, τοῖς προκόπτουσι τὴν ἐπ' ἐνεργείᾳ τῶν ἀρετῶν χαρίζεται προθυμίαν. Τὸ δὲ τῆς ἀγάπης μυστήριον, πάντων ὑπεραίρει τῶν γεγονότων, τὸν νοῦν πρὸς πάντα τὰ μετὰ Θεὸν τυφλὸν ἀπεργαζόμενον. Μόνους γὰρ τοὺς τυφλοὺς πρὸς πάντα τὰ μετὰ Θεὸν γεγενημένους, ὁ Κύριος σοφίζει, δεικνὺς τὰ θειότερα.

ι'. Ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, κόκκῳ σινάπεως ἐοικώς[4], πρὸ τῆς γεωργίας

1. Γέν. β', 2. 2. Πρβλ. Γαλ. ε', 22. 3. Φιλιππ. δ', 7. 4. Ματθ. ιγ', 31.

εἶναι δοκεῖ πάνυ μικρός· ἐπειδὰν δὲ γεωργηθῇ δεόντως, τοσοῦτον διαδείκνυται μέγας, ὥστε τοὺς τῶν αἰσθητῶν καὶ τῶν νοητῶν κτισμάτων μεγαλοφυεῖς λόγους, πτηνῶν δίκην, αὐτῷ ἐπαναπαύεσθαι. Πάντων γὰρ οἱ λόγοι καθεστήκασιν αὐτῷ χωρητοί· αὐτὸς δὲ τῶν ὄντων ἐστὶν οὐδενὶ χωρητός· διὸ τὸν ἔχοντα πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως δύνασθαι μεταθεῖναι λόγῳ τὸ ὄρος ὁ ὁ Κύριος ἔφη[1]· τουτέστι τὸ καθ' ἡμῶν τοῦ διαβόλου κράτος ἀποδιώκειν καὶ μετατιθέναι τῆς βάσεως.

ια'. Κόκκος τοῦ σινάπεώς ἐστιν ὁ Κύριος, κατὰ πίστιν ἐν πνεύματι σπειρόμενος ἐν ταῖς καρδίαις τῶν δεχομένων· ὃν ἐπιμελῶς διὰ τῶν ἀρετῶν γεωργήσας, τὸ μὲν ὄρος τοῦ χοϊκοῦ φρονήματος μετατίθησι· τὴν δυσκίνητον ἕξιν ἑαυτοῦ τῆς κακίας κατ' ἐξουσίαν ἀπωθούμενος· τοὺς δὲ λόγους ἐν ἑαυτῷ τῶν ἐντολῶν καὶ τοὺς τρόπους ἢ καὶ τὰς θείας δυνάμεις, ὥσπερ πετεινὰ οὐρανοῦ ἐπαναπαύει.

ιβ'. Τῷ Κυρίῳ καθάπερ τινὶ θεμελίῳ πίστεως, τὸ ὕψος ἐποικοδομοῦντες τῶν ἀγαθῶν, χρυσίον, ἀργύριον, λίθους τιμίους ἐπιθώμεθα[2]· τουτέστι θεολογίαν καθαρὰν καὶ ἀκίβδηλον καὶ βίον διαφανῆ καὶ λαμπρὸν καὶ θείους λογισμοὺς καὶ μαργαρώδη νοήματα· ἀλλὰ μὴ ξύλα, μήτε χόρτον, μήτε καλάμην· τουτέστι μήτε εἰδωλολατρίαν, ἤγουν τὴν περὶ τὰ αἰσθητὰ πτόησιν· μήτε βίον ἀλόγιστον, μήτε λογισμοὺς ἐμπαθεῖς καὶ τῆς κατὰ σοφίας συνέσεως, ὥσπερ ἀσταχύων, ἐστερημένους.

ιγ'. Ὁ γνώσεως ἐφιέμενος, ἀμετακινήτους τὰς βάσεις τῆς ψυχῆς ἐρεισάτω παρὰ τῷ Κυρίῳ, καθά φησιν ὁ Θεὸς τῷ Μωυσῇ· σὺ δὲ αὐτοῦ στῆθι μετ' ἐμοῦ[3]. Ἰστέον δὲ ὅτι, καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἱσταμένοις παρὰ τῷ Κυρίῳ, ἔστι διαφορά· εἴπερ ἐκεῖνο μὴ παρέργως ἀναγινώσκεται τοῖς φιλομαθέσι, τό, καί εἰσι τινὲς τῶν ὧδε ἑστώτων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει[4]. Οὐ γὰρ πᾶσιν ἀεὶ μετὰ δόξης ὁ Κύριος ἐπιφαίνεται τοῖς παρ' αὐτῷ ἱσταμένοις· ἀλλὰ τοῖς μὲν εἰσαγομένοις, ἐν δούλου μορφῇ παραγίνεται[5]· τοῖς δὲ δυναμένοις ἀκολουθῆσαι αὐτῷ ἐπὶ τὸ ὑψηλὸν ἀναβαίνοντι τῆς αὐτοῦ μεταμορφώσεως ὄρος, ἐν μορφῇ Θεοῦ ἐπιφαίνεται[6]· ἐν ᾗ ὑπῆρχε προτοῦ τὸν κόσμον εἶναι[7]. Δυνατὸν οὖν ἐστι μὴ κατὰ τὸ αὐτὸ τὸν αὐτὸν πᾶσι τοῖς παρ' αὐτῷ τυγχάνουσιν ἐπιφαίνεσθαι Κύριον· ἀλλὰ τοῖς μὲν οὕτως, τοῖς δὲ ἑτέρως, κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἐν ἑκάστῳ πίστεως.

ιδ'. Ὅταν περιφανὴς καὶ λαμπρὸς ἐν ἡμῖν ὁ τοῦ Θεοῦ γενήσεται λόγος καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ λάμψῃ καθάπερ ἥλιος, τότε καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ φαίνεται λευκά[8]· τουτέστι τὰ ῥήματα τῆς ἁγίας τῶν Εὐαγγελίων Γραφῆς, τρανὰ καὶ σαφῆ καὶ μηδὲν ἔχοντα κεκαλυμμένον, ἀλλὰ καὶ Μωυσῆς καὶ Ἠλίας μετ' αὐτοῦ παραγίνονται· τουτέστιν οἱ τοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν πνευματικώτεροι λόγοι.

1. Ματθ. ιζ', 20. 2. Πρβλ. Α' Κορ. γ', 12. 3. Δευτ. ε', 31.
4. Μάρκ. θ', 1. 5. Φιλιππ. β', 7. 6. Ματθ. ιζ', 1 κ. ἑ.
7. Πρβλ. Ἰωάνν. ιζ', 5. 8. Ματθ. ιζ', 2.

ιε'. Ὥσπερ ἔρχεται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὡς γέγραπται, μετὰ τῶν Ἀγγέλων αὐτοῦ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρός[1], οὕτως καθ' ἑκάστην ἀρετῆς προκοπὴν μεταμορφοῦται τοῖς ἀξίοις ὁ Θεοῦ λόγος, ἐρχόμενος μετὰ τῶν Ἀγγέλων αὐτοῦ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρός. Οἱ γὰρ ἐν νόμῳ καὶ Προφήταις πνευματικώτεροι λόγοι, οὓς ὁ Μωυσῆς καὶ Ἠλίας δι' ἑαυτῶν προτυποῦσι μετὰ τοῦ Κυρίου φαινόμενοι κατὰ τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ Θεοῦ[2], τὴν ἀναλογίαν σῴζουσι τῆς ἐν αὐτοῖς δόξης, τὴν τέως χωρητὴν τοῖς ἀξίοις ἀποκαλύπτοντες δύναμιν.

ις'. Ὁ τὸν περὶ μονάδος ποσῶς μυηθεὶς λόγον, πάντως καὶ τοὺς περὶ προνοίας καὶ κρίσεως ἐπέγνω λόγους συνόντας αὐτῷ· διὸ καὶ τρεῖς γενέσθαι σκηνὰς παρ' ἑαυτῷ κατὰ τὸν ἅγιον Πέτρον τοῖς ὁραθεῖσι, καλὸν εἶναι ψηφίζεται[3]· τουτέστι τὰς τρεῖς ἕξεις τῆς σωτηρίας, τὴν τῆς ἀρετῆς λέγω, καὶ τὴν τῆς γνώσεως καὶ τὴν τῆς θεολογίας. Ἡ μὲν γὰρ δεῖται τῆς κατὰ πρᾶξιν ἀνδρείας καὶ σωφροσύνης, ἧς ὁ μακάριος τύπος ὑπῆρχεν Ἠλίας· ἡ δὲ τῆς κατὰ φυσικὴν θεωρίαν δικαιοσύνης, ἣν ὁ μέγας ἐμήνυε δι' ἑαυτοῦ Μωυσῆς· ἡ δὲ τῆς κατὰ φρόνησιν ἀκραιφνοῦς τελειότητος, ἣν ὁ Κύριος ἐδήλου. Σκηναὶ δὲ προσηγορεύθησαν, διὰ τὸ ἄλλας εἶναι τούτων κρείττους καὶ περιφανεστέρας, τὰς τοὺς ἀξίους κατὰ τὸ μέλλον διαδεξομένας λήξεις.

ιζ'. Ὁ μὲν πρακτικὸς ἐν σαρκὶ λέγεται παροικεῖν· ὡς τῆς ψυχῆς τὴν πρὸς τὴν σάρκα σχέσιν διὰ τῶν ἀρετῶν ἐκτέμνων καὶ τῶν ὑλικῶν ἑαυτοῦ περιελόμενος τὴν ἀπάτην. Ὁ δὲ γνωστικὸς καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρετῇ λέγεται παροικεῖν, ὡς ἐν ἐσόπτροις ἐστὶ * καὶ ἐν αἰνίγμασι[4] θεωρῶν τὴν ἀλήθειαν· οὔπω γὰρ αὐτῷ τὰ τῶν ἀγαθῶν ἀνθυπόστατα εἴδη καθὼς εἰσιν ἐθεάθησαν, διὰ τῆς πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ἀπολαύσεως· ἐν εἰκόνι γὰρ τῶν ἀγαθῶν ὡς πρὸς τὸ μέλλον πᾶς ἅγιος διαπορεύεται βοῶν· πάροικός εἰμι καὶ παρεπίδημος καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου[5].

* Ἴσως ἔτι.

ιη'. Τὸν εὐχόμενον, οὐ δεῖ στῆναί ποτε τῆς ἐπὶ Θεὸν ἀγούσης ὑψηλῆς ἀναβάσεως. Ὡς γὰρ ἀναβάσεις χρὴ ποιεῖσθαι κατὰ τὴν ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν[6] ἐν τῇ πρακτικῇ τῶν ἀρετῶν προκοπῇ, καὶ τὴν ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν τῶν πνευματικῶν τῆς θεωρίας γνώσεων ἐπανάβασιν, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ῥητοῦ τῆς ἁγίας Γραφῆς ἐπὶ τὸ πνεῦμα μετάβασιν, οὕτω καὶ ἐν τῷ περὶ εὐχῶν τόπῳ γινομένους χρὴ ποιεῖν· ἐπαίρειν τὸν νοῦν ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων καὶ τὸ φρόνημα τῆς ψυχῆς ἐπὶ τὰ θειότερα, ἵνα δυνηθῇ ὁ νοῦς ἀκολουθῆσαι τῷ διεληλυθότι τοὺς οὐρανοὺς Ἰησοῦ τῷ υἱῷ τοῦ Θεοῦ[7], πανταχοῦ ὄντι καὶ πάντα διερχομένῳ δι' ἡμᾶς οἰκονομικῶς, ἵνα ἡμεῖς, ἀκολουθοῦντες αὐτῷ, πάντα διέλθωμεν τὰ μετ' αὐτὸν καὶ γενώμεθα πρὸς αὐτόν, ἐάν γε νοῶμεν αὐτὸν οὐ κατὰ τὴν σμικρότητα τῆς οἰκονομικῆς συγκαταβάσεως, ἀλλὰ κατὰ τὴν μεγαλειότητα τῆς φυσικῆς ἀοριστίας.

ιθ'. Καλὸν ἀεὶ σχολάζειν καὶ ζητεῖν τὸν Θεὸν ὡς προσετάγημεν. Κἂν

1. Ματθ. ις', 27. 2. Ματθ. ιζ', 3. 3. Ματθ. ιζ', 4. 4. Α' Κορ. ιγ', 12.
5. Ψαλμ. 38, 13. 6. Ψαλμ. 83, 6-8. 7. Ἑβρ. δ', 14.

γὰρ κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν ζητοῦντες ἐπὶ τὸ πέρας ἐλθεῖν τοῦ βάθους τοῦ Θεοῦ οὐ δυνάμεθα, ἀλλ' ἴσως κἂν ἐπ' ὀλίγον τοῦ βάθους αὐτοῦ φθάνοντες, θεωροῦμεν ἁγίων ἁγιώτερα καὶ πνευματικῶν πνευματικώτερα. Καὶ δηλοῖ τυπικῶς ὁ Ἀρχιερεύς, ἀπὸ τῶν ἁγίων τῶν τῆς αὐλῆς ἁγιωτέρων, ἐπὶ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων τῶν τῶν ἁγιωτέρων * εἰσιών[1].

* Ἴσως τῶν τῶν ἁγιωτέρων ἁγίων.

κ'. Πᾶς τοῦ Θεοῦ λόγος, οὔτε πολύλογος, οὔτε πολυλογία ἐστιν· ἀλλὰ εἷς συνεστὼς ἐκ διαφόρων θεωρημάτων· ὧν ἕκαστον μέρος ἐστὶ τοῦ λόγου. Ὥστε ὁ λέγων ὑπὲρ ἀληθείας, κἂν οὕτως εἰπεῖν δυνηθῇ, ὡς μηδὲν εἰς τὸ ζητούμενον παραλιπεῖν, ἕνα λόγον εἴρηκε τοῦ Θεοῦ.

κα'. Ἐν μὲν τῷ Χριστῷ, Θεῷ ὄντι καὶ Λόγῳ τοῦ Πατρός, ὅλον κατ' οὐσίαν οἰκεῖ τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς[2]· ἐν ἡμῖν δὲ κατὰ χάριν οἰκεῖ τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος, ἡνίκα πᾶσαν ἐν ἑαυτοῖς ἀθροίσωμεν ἀρετὴν καὶ σοφίαν καὶ μηδενὶ τρόπῳ, κατὰ τὸ δυνατὸν ἀνθρώπῳ, λειπομένην τῆς πρὸς τὸ ἀρχέτυπον ἀληθοῦς ἐκμιμήσεως. Οὐ γὰρ ἀπεικὸς κατὰ τὸν θέσει λόγον καὶ ἐν ἡμῖν οἰκῆσαι τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος, τὸ ἐκ διαφόρων συνεστηκὸς πνευματικῶν θεωρημάτων.

κβ'. Ὥσπερ ὁ παρ' ἡμῖν λόγος ἐκ τοῦ νοῦ κατὰ φύσιν προερχόμενος, Ἄγγελος τῶν κρυπτομένων τοῦ νοῦ κινημάτων ἐστίν· οὕτως ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος κατ' οὐσίαν ἐγνωκὼς τὸν Πατέρα καθάπερ λόγος τὸν γεννήσαντα νοῦν, οὐδενὸς τῶν γενητῶν προσβαλεῖν αὐτῷ χωρὶς αὐτοῦ δυναμένου, ἀποκαλύπτει ὃν ἔγνω Πατέρα ὡς κατὰ φύσιν Λόγος· καθὸ καὶ μεγάλης βουλῆς Ἄγγελος λέγεται[3].

κγ'. Μεγάλη βουλὴ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός ἐστι, τὸ σεσιγημένον καὶ ἄγνωστον τῆς οἰκονομίας μυστήριον· ὅπερ πληρώσας διὰ τῆς σαρκώσεως ὁ Μονογενὴς Υἱὸς ἀπεκάλυψεν, Ἄγγελος γενόμενος τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς προαιωνίου βουλῆς. Γίνεται δὲ τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ βουλῆς Ἄγγελος ὁ γνοὺς τοῦ μυστηρίου τὸν λόγον· καὶ τοσοῦτον ἔργῳ τε καὶ λόγῳ διὰ πάντων ἀπαταλήπτως ὑψούμενος, μέχρις ἂν φθάσῃ τὸν πρὸς αὐτὸν τοσοῦτον κατελθόντα.

κδ'. Εἰ δι' ἡμᾶς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος οἰκονομικῶς κατῆλθεν εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς· καὶ ἀνῆλθεν ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν[4] ὁ πάντῃ κατὰ φύσιν ἀκίνητος· ἐν ἑαυτῷ κατ' οἰκονομίαν ὡς ἀνθρώπῳ προενεργῶν τὰ ἐσόμενα, σκοπείτω χαίρων μυστικῶς ὁ τὴν φιλίαν στέργων τῆς γνώσεως, ὁποῖόν ἐστι τὸ κατ' ἐπαγγελίαν τέλος τῶν ἀγαπώντων τὸν Κύριον.

κε'. Εἰ διὰ τοῦτο γέγονεν υἱὸς ἀνθρώπου καὶ ἄνθρωπος ὁ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Θεὸς Λόγος, ἵνα ποιήσῃ θεοὺς καὶ Θεοῦ υἱοὺς τοὺς ἀνθρώπους, ἐκεῖ γενήσεσθαι πιστεύσωμεν, ἔνθα νῦν αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός, ὡς κεφαλὴ τοῦ ὅλου σώματος[5] καὶ ὑπὲρ ἡμῶν γενόμενος πρόδρομος πρὸς τὸν

1. Λευϊτ. κεφ. ις'. 2. Κολοσσ. β', 9. 3. Ἠσ. θ', 6.
4. Ἐφεσ. δ', 9-10. 5. Κολοσσ. α', 18.

Πατέρα τὸ καθ' ἡμᾶς. Ἐν γὰρ συναγωγῇ Θεῶν [1] τῶν σῳζομένων ἔσται Θεός· μέσος ἱστάμενος καὶ διανέμων τὰς ἀξίας τῆς ἐκεῖθεν μακαριότητος, τοπικὴν οὐκ ἔχων ἀπὸ τῶν ἀξίων διάστασιν.

κϛ'. Ὁ τὰς ἐμπαθεῖς τῆς σαρκὸς ὀρέξεις ἔτι πληρῶν, ὡς εἰδωλολάτρης καὶ εἰδωλοποιὸς τὴν γῆν οἰκεῖ τῶν Χαλδαίων· ἐπὰν δὲ μικρὸν τὰ πράγματα διακρίνας, αἴσθησιν λάβῃ τῶν καθηκόντων τῆς φύσεως τρόπων, τὴν γῆν τῶν Χαλδαίων ἀφείς, ἔρχεται εἰς Χαρρὰν τῆς Μεσοποταμίας [2], τὴν μεταίχμιον ἀρετῆς καὶ κακίας λέγω κατάστασιν, τὴν μήπω τῆς κατ' αἴσθησιν πλάνης καθαρὰν γενομένην· τοῦτο γὰρ ἡ Χαρράν. Εἰ δὲ καὶ τὴν δι' αἰσθήσεως γινομένην σύμμετρον τοῦ καλοῦ σύνεσιν ὑπερκύψει, πρὸς τὴν γῆν ἐπείξεται τὴν ἀγαθήν· τουτέστιν εἰς τὴν πάσης κακίας καὶ ἀγνωσίας ἐλευθέραν κατάστασιν· ἣν ὁ ἀψευδὴς Θεὸς δείκνυσι καὶ ἐπαγγέλλεται δώσειν ὥσπερ ἔπαθλον ἀρετῆς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

κζ'. Εἰ ἐσταυρώθη δι' ἡμᾶς ἐξ ἀσθενείας ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος καὶ ἠγέρθη ἐκ δυνάμεως Θεοῦ, δηλονότι πνευματικῶς δι' ἡμᾶς ἀεὶ τοῦτο ποιεῖ καὶ πάσχει ὡς πάντα γινόμενος, ἵνα σώσῃ τοὺς πάντας· οὐκοῦν καλῶς ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἐν τοῖς Κορινθίοις ἀσθενοῦσιν, οὐδὲν ἔκρινεν εἰδέναι εἰ μὴ Χριστὸν Ἰησοῦν καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον [3]. Ἐφεσίοις δὲ γράφει, τελείοις οὖσι, τό, συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ [4]· κατὰ τὴν ἀναλογοῦσαν ἑκάστῳ δύναμιν τὸν Θεοῦ Λόγον γίνεσθαι φάσκων. Σταυροῦται τοίνυν τοῖς πρὸς εὐσέβειαν πρακτικῶς εἰσαγομένοις, τὰς ἐμπαθεῖς αὐτῶν τῷ θείῳ φόβῳ προσηλῶν ἐνεργείας· ἀνίσταται δὲ καὶ ἄνεισιν εἰς οὐρανούς, τοῖς ὅλον τὸν παλαιὸν ἀπεκδυσαμένοις ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης [5] καὶ ὅλον τὸν νέον ἐνδυσαμένοις, τὸν διὰ Πνεύματος κατ' εἰκόνα Θεοῦ κτιζόμενον [6] καὶ πρὸς τὸν Πατέρα τῆς ἐν αὐτοῖς χάριτος γενομένοις, ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου εἴτε ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, εἴτε ἐν τῷ μέλλοντι [7]. Πάντα γὰρ τὰ μετὰ Θεὸν καὶ πράγματα καὶ ὀνόματα καὶ ἀξιώματα, ὑπὸ τὸν ἐν τῷ Θεῷ διὰ τῆς χάριτος γενησόμενον ἔσται.

κη'. Ὥσπερ πρὸ τῆς ἐμφανοῦς καὶ κατὰ σάρκα παρουσίας νοητῶς ὁ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος τοῖς Πατριάρχαις καὶ Προφήταις ἐνεδήμει προτυπῶν τὰ μυστήρια τῆς αὐτοῦ παρουσίας· οὕτω καὶ μετὰ ταύτην τὴν ἐνδημίαν οὐ μόνον ἐν τοῖς ἔτι νηπίοις παραγίνεται διατρέφων πνευματικῶς καὶ ἄγων πρὸς ἡλικίαν τῆς κατὰ Θεὸν τελειότητος, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς τελείοις, προδιαγράφων αὐτοῖς κρυφίως τῆς μελλούσης αὐτοῦ παρουσίας ὡς ἐν εἰκόνι τοὺς χαρακτῆρας.

κθ'. Ὥσπερ οἱ τοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν λόγοι, πρόδρομοι τυγχάνοντες τῆς κατὰ σάρκα τοῦ Λόγου παρουσίας, τὰς ψυχὰς εἰς Χριστὸν

1. Πρβλ. Ψαλμ. 81, 1. 2. Πρβλ. Γεν. ια', 31. 3. Α' Κορ. β', 2.
4. Ἐφεσ. β', 6. 5. Ἐφεσ. δ', 22. 6. Ἐφεσ. δ', 24, Κολοσσ. γ', 10.
7. Ἐφεσ. α', 21.

ἐπαιδαγώγουν [1], οὕτω καὶ αὐτὸς ὁ δεδοξασμένος τοῦ Θεοῦ Λόγος σαρκωθείς, πρόδρομος τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ παρουσίας γεγένηται· παιδαγωγῶν τὰς ψυχὰς διὰ τῶν οἰκείων λόγων πρὸς ὑποδοχὴν τῆς ἐμφανοῦς αὐτοῦ θεϊκῆς παρουσίας· ἣν ἀεὶ μὲν ποιεῖται μεταβάλλων ἀπὸ τῆς σαρκὸς πρὸς τὸ πνεῦμα, διὰ τῆς ἀρετῆς τοὺς ἀξίους. Ποιήσει δὲ καὶ ἐπὶ τέλει τοῦ αἰῶνος, ἐμφανῶς ἀποκαλύπτων τὰ τέως πᾶσιν ἀπόρρητα.

λ'. Ὅσον ἐγώ εἰμι ἀτελὴς καὶ ἀνυπότακτος, μὴ ὑπακούων τῷ Θεῷ διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, μήτε γινόμενος κατὰ τὴν γνῶσιν τέλειος ταῖς φρεσίν [2], ἀτελὴς καὶ ἀνυπότακτος τὸ κατ' ἐμὲ καὶ ὁ Χριστὸς νομίζεται δι' ἐμέ. Μειῶ γὰρ αὐτὸν καὶ κολοβῶ, μὴ συναυξάνων αὐτῷ κατὰ πνεῦμα, ὡς σῶμα Χριστοῦ τυγχάνων καὶ μέλη ἐκ μέρους [3].

λα'. Ἀνατέλλει ὁ ἥλιος καὶ δύνει ὁ ἥλιος, φησὶν ἡ Γραφή [4]. Οὐκοῦν καὶ ὁ λόγος, ποτὲ μὲν νομίζεται ἄνω, ποτὲ δὲ κάτω· κατὰ τὴν ἀξίαν δηλονότι καὶ τὸν λόγον, ἢ τὸν τρόπον τῶν μετερχομένων τὴν ἀρετὴν καὶ περὶ τὴν θείαν γνῶσιν κινουμένων. Μακάριος δὲ ὁ κρατῶν ἄδυτον ἐν ἑαυτῷ, κατὰ τὸν τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦν [5], τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον· ὅλον τὸ μέτρον τῆς κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν ἡμέρας, κακίας ἑσπέρᾳ καὶ ἀγνωσίας μὴ περιγραφόμενον· ἵνα δυνηθῇ νομίμως τροπώσασθαι τοὺς ἐπανισταμένους αὐτῷ πονηροὺς δαίμονας.

λβ'. Ὑψούμενος ἐν ἡμῖν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος διὰ πράξεως καὶ θεωρίας, πάντας ἕλκει πρὸς ἑαυτόν [6]· τούς τε περὶ σάρκα καὶ ψυχὴν καὶ φύσιν τῶν ὄντων ἡμετέρους λογισμούς τε καὶ λόγους καὶ αὐτὰ τὰ μέλη τοῦ σώματος καὶ τὰς αἰσθήσεις, κατ' ἀρετὴν ἁγιάζων καὶ γνῶσιν ὑπὸ τὸν ἑαυτοῦ ζυγὸν ποιούμενος. Ὁ τοίνυν θεατὴς τῶν θείων, ἀναβαινέτω κατὰ σπουδὴν ἀκολουθῶν τῷ Λόγῳ, μέχρις οὗ φθάσῃ τὸν τόπον οὗ ἐστίν. Ἐκεῖ γὰρ ἕλκει, καθώς φησιν ὁ Ἐκκλησιαστής [7]· καὶ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ ἕλκει· δηλονότι τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ ὡς μεγάλῳ Ἀρχιερεῖ καὶ εἰσάγοντι εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, ἔνθα τὸ καθ' ἡμῶν* αὐτὸς ὑπὲρ ἡμῶν πρόδρομος εἰσῆλθεν [8]. * Ἴσως καθ' ἡμᾶς.

λγ'. Ὁ τὴν κατ' εὐσέβειαν μετιὼν φιλοσοφίαν καὶ πρὸς τὰς ἀοράτους παρατασσόμενος δυνάμεις, εὐχέσθω τήν τε φυσικὴν διάκρισιν αὐτῷ παραμεῖναι, φῶς ἔχουσαν σύμμετρον καὶ τὴν φωτιστικὴν τοῦ πνεύματος χάριν. Ἡ μὲν γὰρ παιδαγωγεῖ τὴν σάρκα πρὸς ἀρετὴν διὰ πράξεως, ἡ δὲ φωταγωγεῖ τὸν νοῦν τὴν τῆς σοφίας προκρῖναι πάντων συμβίωσιν· καθ' ἣν τῶν τε τῆς κακίας ὀχυρωμάτων καὶ παντὸς ὑψώματος ἐπαιρομένου κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ποιεῖται τὴν καθαίρεσιν [9]. Καὶ δηλοῖ δι' εὐχῆς αἰτῶν, ὁ τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦς, στῆναι τὸν ἥλιον κατὰ Γαβαώ [10]· τουτέστιν ἄδυτον αὐτῷ τὸ φῶς τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ ὄρος τῆς κατὰ νοῦν θεωρίας φυλαχθῆναι· καὶ τὴν σελήνην κατὰ Φάραγγα· τουτέστι τὴν φυσικὴν διάκρι-

1. Πρβλ. Γαλ. γ', 24. 2. Α' Κορ. ιδ', 20. 3. Α' Κορ. ιβ', 27.
4. Ἐκκλ. α', 5. 5. Ἰησ. Ναυῆ ι', 12-13. 6. Ἰωάνν. ιβ', 32.
7. Ἐκκλ. α', 5. 8. Ἑβρ. ϛ', 20. 9. Β' Κορ. ι', 5.
10. Ἰησ. Ναυῆ ι', 12.

σιν ἐπὶ τῆς σαρκικῆς ἀσθενείας κειμένην, ἀπὸ τῆς ἀρετῆς ἀναλλοίωτον.

λδ΄. Ἡ Γαβαὼ ἐστιν, ὁ ὑψηλὸς νοῦς. Ἡ δὲ Φάραγξ ἐστίν, ἡ τῷ θανάτῳ ταπεινωθεῖσα σάρξ. Ὁ μὲν ἥλιός ἐστιν, ὁ φωτίζων τὸν νοῦν λόγος καὶ χορηγῶν αὐτῷ θεωρημάτων δύναμιν καὶ πάσης αὐτὸν ἀγνοίας ἀπαλλάσσων· ἡ δὲ σελήνη, ὁ κατὰ φύσιν νόμος ἐστίν, ὁ πείθων τὴν σάρκα νομίμως ὑποταγῆναι τῷ πνεύματι, πρὸς τὸ δέξασθαι τῶν ἐντολῶν τὸν ζυγόν. Φύσεως σύμβολον ἡ σελήνη διὰ τὸ τρεπτόν· ἀλλ᾽ ἐν τοῖς ἁγίοις ἄτρεπτος διαμένει, διὰ τὴν ἀναλλοίωτον ἕξιν τῆς ἀρετῆς.

λε΄. Οὐκ ἔξω τῶν ζητούντων χρὴ ζητεῖσθαι τὸν Κύριον, ἀλλ᾽ ἐν ἑαυτοῖς διὰ τῆς ἐν ἔργοις πίστεως αὐτὸν χρὴ ζητεῖν τοὺς ζητοῦντας. Ἐγγύς σου γάρ, φησί, τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου[1]· τουτέστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως, ὡς αὐτοῦ ὄντος τοῦ Χριστοῦ καὶ ῥήματος τοῦ ζητουμένου.

λς΄. Μήτε τὸ ὕψος τῆς θεϊκῆς ἀπειρίας ἐννοήσαντες, ἀπελπίσωμεν τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν ὡς οὐ φθάνουσαν διὰ τὸ ὕψος μέχρις ἡμῶν· μήτε τὸ ἄπειρον βάθος τῆς ἡμῶν διὰ τὴν ἁμαρτίαν πτώσεως ἐνθυμηθέντες, ἀνάστασιν γίνεσθαι τῆς ἐν ἡμῖν νεκρωθείσης ἀρετῆς ἀπιστήσωμεν. Ἀμφότερα γὰρ δυνατὰ τῷ Θεῷ· καὶ τὸ κατελθεῖν καὶ φωτίσαι τὸν νοῦν ἡμῶν διὰ γνώσεως· καὶ τὸ ἀναστῆσαι πάλιν τὴν ἀρετὴν ἐν ἡμῖν καὶ ἑαυτῷ συνυψῶσαι διὰ τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης. Μὴ εἴπῃς γάρ, φησίν, ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; τουτέστι Χριστὸν καταγαγεῖν· ἢ τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τουτέστι Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν[2]. Τυχὸν δὲ κατ᾽ ἄλλην ἐκδοχήν, ἄβυσσός ἐστι πάντα τὰ μετὰ Θεὸν ἐν οἷς ὅλος ὅλοις κατὰ πρόνοιαν ὁ τοῦ Θεοῦ γίνεται λόγος, ὡς ζωὴ νεκροῖς ἐπιφοιτῶσα τοῖς οὖσι. Νεκρὰ γὰρ πάντα τὰ ζῶντα μεθέξει ζωῆς. Οὐρανὸν δέ, τὴν φυσικὴν τοῦ Θεοῦ νόει κρυφιότητα, καθ᾽ ἣν πᾶσίν ἐστιν ἀκατάληπτος. Εἰ δέ τις ἐκλάβοι πάλιν οὐρανὸν μὲν εἶναι τὸν τῆς θεολογίας λόγον, ἄβυσσον δὲ τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον, οὐκ ἀπεικότως ἐρεῖ κατὰ τὸν ἐμὸν λόγον. Ἀμφότερα γὰρ δυσεπίβατα τοῖς ἀποδεικτικῶς ζητεῖν ἐπιχειροῦσι· μᾶλλον δὲ παντελῶς ἄβατα δίχα πίστεως ἐρευνώμενα.

λζ΄. Ἐν μὲν τῷ πρακτικῷ τοῖς τῶν ἀρετῶν τρόποις παχυνόμενος ὁ Λόγος, γίνεται σάρξ[3]· ἐν δὲ τῷ θεωρητικῷ τοῖς πνευματικοῖς νοήμασι λεπτυνόμενος, γίνεται ὅπερ ἦν ἐν ἀρχῇ Θεὸς Λόγος πρὸς τὸν Πατέρα[4].

λη΄. Ποιεῖ σάρκα τὸν λόγον, ὁ παραδείγμασι καὶ ῥήμασι παχυτέροις, διὰ τὴν ἀνάλογον τῶν ἀκουόντων δύναμιν, ἠθικὴν τοῦ λόγου τὴν διδασκαλίαν ποιούμενος· καὶ πάλιν ποιεῖ πνεῦμα τὸν λόγον, ὁ τοῖς ὑψηλοῖς θεωρήμασι τὴν μυστικὴν ἐκθέμενος θεολογίαν.

λθ΄. Ὁ μὲν τῶν θέσεων καταφατικῶς θεολογῶν, σάρκα ποιεῖ τὸν λόγον· οὐκ ἔχων ἄλλοθεν ἢ ἐκ τῶν ὁρωμένων καὶ ψηλαφωμένων τὸν Θεὸν

1. Ῥωμ. ι΄, 8. 2. Ῥωμ. ι΄, 7. 3. Πρβλ. Ἰωάνν. α΄, 14.
4. Ἰωάνν. α΄, 1-2.

γινώσκειν ὡς αἴτιον. Ὁ δὲ ἀποφατικῶς ἐκ τῶν ἀφαιρέσεων θεολογῶν, πνεῦμα ποιεῖ τὸν λόγον· ὡς ἐν ἀρχῇ Θεὸν ὄντα· ἐξ οὐδενὸς τὸ παράπαν τῶν γνωσθῆναι δυναμένων, καλῶς γινώσκων τὸν ὑπεράγνωστον.

μ΄. Ὁ μαθὼν ὀρύσσειν, κατὰ τοὺς Πατριάρχας, διὰ πράξεως καὶ θεωρίας τὰ ἐν αὐτῷ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως φρέατα[1], τὸν Χριστὸν ἔνδον εὑρήσει, τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς· ἀφ᾽ ἧς πίνειν ἡμᾶς ἡ σοφία παρακελεύεται, λέγουσα· πίνε ὕδατα ἀπὸ σῶν ἀγγείων καὶ ἀπὸ σῶν φρεάτων πηγῆς[2]· ὅπερ ποιοῦντες, εὑρήσομεν ἔνδον ἡμῶν ὄντας τοὺς αὐτῆς θησαυρούς.

μα΄. Οἱ κτηνωδῶς πρὸς μόνην τὴν αἴσθησιν ζῶντες, ἐπισφαλῶς ἑαυτοῖς σάρκα ποιοῦσι τὸν λόγον· εἰς ὑπηρεσίαν μὲν παθῶν τοῖς τοῦ Θεοῦ καταχρώμενοι κτίσμασι· τὸν δὲ τῆς σοφίας τῆς πᾶσιν ἐμφαινομένης οὐ κατανοοῦντες λόγον, πρὸς τὸ γνῶναι καὶ δοξάσαι τὸν Θεὸν ἐκ τῶν αὐτοῦ ποιημάτων· καὶ συνιέναι πόθεν, καὶ τί, καὶ ἐπὶ τίνι, καὶ ποῦ φέρεσθαι διὰ τῶν ὁρωμένων γεγόναμεν, ἀλλ᾽ ἐν σκότει τὸν αἰῶνα τοῦτον διαπορευόμενοι, μόνην τὴν περὶ Θεὸν ἀμφοῖν ταῖν χειροῖν ψηλαφῶσιν ἀγνωσίαν.

μβ΄. Οἱ μόνῳ τῷ ῥητῷ τῆς ἁγίας Γραφῆς παρακαθήμενοι καὶ τῇ σωματικῇ τοῦ νόμου λατρείᾳ δεσμοῦντες τῆς ψυχῆς τὸ ἀξίωμα, ψεκτῶς ποιοῦσιν ἑαυτοῖς σάρκα τὸν λόγον, ἀλόγων ζῴων θυσίαις εὐαρεστεῖσθαι νομίζοντες τὸν Θεόν· οἷς πολὺ τὸ σῶμα πεφρόντισται τοῖς ἐκτὸς καθαρσίοις· τῆς δὲ ψυχῆς παρημέληται τὸ κάλλος, ταῖς τῶν παθῶν κηλῖσι στιζόμενον, ὑπὲρ ἧς ἡ πᾶσα τῶν ὁρωμένων προβέβληται δύναμις καὶ πᾶς λόγος θεῖος καὶ νόμος ἐκδέδοται.

μγ΄. Εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ κεῖσθαι τὸν Κύριον, λέγει τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον[3]. Οὐκοῦν σκοπήσωμεν· μήπως εἰς πτῶσιν μὲν τῶν τε πρὸς μόνην τὴν αἴσθησιν τὴν ὁρωμένην θεωρούντων κτίσιν καὶ τῶν μόνῳ τῷ ῥητῷ στοιχούντων τῆς ἁγίας Γραφῆς, ὡς μὴ δυναμένων πρὸς τὸ καινὸν πνεῦμα διαβῆναι τῆς χάριτος διὰ τὴν ἄνοιαν· ἀνάστασιν δέ, ὡς πνευματικῶς τά τε κτίσματα τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ ῥήματα θεωρούντων τε καὶ ἀκουόντων καὶ τοῖς καθήκουσι τρόποις μόνης τῆς κατὰ ψυχὴν θείας εἰκόνος ἐπιμελουμένων.

μδ΄. Τὸ κεῖσθαι τὸν Κύριον εἰς πτῶσιν πολλῶν καὶ ἀνάστασιν ἐν τῷ Ἰσραήλ, ἐπαινετῶς μόνον νοούμενον, εἰς πτῶσιν μὲν νοεῖται, τῶν ἐν ἑκάστῳ τῶν πιστευόντων παθῶν τε καὶ πονηρῶν λογισμῶν· ἀνάστασιν δέ, τῶν ἀρετῶν καὶ παντὸς θεοφιλοῦς λογισμοῦ.

με΄. Ὁ μόνον τῶν ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ Δημιουργὸν νομίζων τὸν Κύριον, εἰς κηπουρὸν αὐτὸν παραγνωρίζει, κατὰ τὴν Μαγδαληνὴν Μαρίαν. Διό, πρὸς ὠφέλειαν φεύγει τοῦ τοιούτου τὴν ἁφὴν ὁ Δεσπότης· μήπω παρ᾽ αὐτῷ δυνηθεὶς ἀναβῆναι πρὸς τὸν Πατέρα, λέγων μή μου ἅπτου[4]. Γινώ-

1. Πρβλ. Γέν. κα΄, 30, κς΄, 18 κ. ἑ. 2. Παροιμ. ε΄, 15.
3. Λουκ. β΄, 34. 4. Ἰωάνν. κ΄, 15-17.

σκει γὰρ βλάπτεσθαι, τὸν μετὰ τοιαύτης αὐτῷ προσερχόμενον ταπεινοτέρας προλήψεως.

μς'. Οἱ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὴν Γαλιλαίαν ἐν τῷ ὑπερῴῳ κλείσαντες τὰς θύρας καὶ καθήμενοι[1], τουτέστιν οἱ διὰ τὸν φόβον τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας κατὰ τὴν χώραν τῶν Ἀποκαλύψεων ἐν τῷ ὕψει τῶν θείων θεωρημάτων ἀσφαλῶς βεβηκότες, θυρῶν δίκην μύσαντες τὰς αἰσθήσεις, παραγενόμενον ἀγνώστως δέχονται τὸν Θεὸν Θεοῦ Λόγον, ἄνευ τῆς κατ' αἴσθησιν ἐνεργείας αὐτοῖς ἐπιφαινόμενον· ἀπάθειάν τε διὰ τῆς εἰρήνης καὶ μερισμὸν Πνεύματος Ἁγίου διὰ τῆς ἐμπνεύσεως δωρούμενον καὶ τὴν κατὰ πνευμάτων πονηρῶν ἐξουσίαν παρέχοντα καὶ δεικνύοντα τῶν αὐτοῦ μυστηρίων τὰ σύμβολα.

μζ'. Τοῖς μὲν κατὰ σάρκα τὸν περὶ τοῦ Θεοῦ Λόγον ἐρευνῶσιν, ὁ Κύριος οὐκ ἀναβαίνει πρὸς τὸν Πατέρα· τοῖς δὲ κατὰ Πνεῦμα διὰ τῶν ὑψηλῶν θεωρημάτων ἐκζητοῦσιν αὐτόν, ἀναβαίνει πρὸς τὸν Πατέρα. Μὴ τοίνυν διαπαντὸς κρατῶμεν κάτω, τὸν ὑπὲρ ἡμῶν κάτω διὰ φιλανθρωπίαν γενόμενον, ἀλλ' ἄνω σὺν αὐτῷ πρὸς τὸν Πατέρα γενώμεθα, τὴν γῆν ἀφέντες καὶ τὰ περὶ γῆν, ἵνα μὴ καὶ ἡμῖν εἴπῃ τὸ ῥηθὲν τοῖς Ἰουδαίοις ἀδιορθώτοις μείνασιν· ὑπάγω ὅπου ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν[2]. Χωρὶς γὰρ τοῦ Λόγου πρὸς τὸν Πατέρα τοῦ Λόγου γενέσθαι, ἀμήχανον.

μη'. Ἡ γῆ τῶν Χαλδαίων ἐστίν, ὁ ἐμπαθὴς βίος· ἐν ᾧ τῶν ἁμαρτημάτων δημιουργεῖται καὶ προσκυνεῖται τὰ εἴδωλα. Ἡ δὲ μέση τῶν ποταμῶν ἐστίν, ὁ ἐπαμφοτερίζων τοῖς ἐναντίοις τρόποις*. Ἡ δὲ γῆ τῆς ἐπαγγελίας ἐστίν, ἡ παντὸς ἀγαθοῦ πεπληρωμένη κατάστασις. Πῶς οὖν ὁ ταύτης κατὰ τὸν παλαιὸν Ἰσραὴλ ἀμελῶν τῆς ἕξεως, πρὸς δουλείαν πάλιν κατασύρεται παθῶν, τῆς δοθείσης ἐλευθερίας στερούμενος;

* Ἴσως τρόπος.

μθ'. Σημειωτέον ὡς οὐδεὶς τῶν Ἁγίων ἑκουσίως φαίνεται κατελθὼν εἰς τὴν Βαβυλωνίαν. Οὐ γὰρ θέμις, οὔτε συνέσεως ἐστι λογικῆς, τῶν ἀγαθῶν ἀνθαιρεῖσθαι τὰ χείρονα τοὺς τὸν Θεὸν ἀγαπῶντας. Εἰ δέ τινες αὐτῶν κατὰ βίαν ἐκεῖ τῷ λαῷ συναπήχθησαν[3], νοοῦμεν διὰ τούτων τοὺς μὴ προηγουμένως, ἀλλὰ κατὰ περίστασιν, σωτηρίας ἕνεκεν τῶν χρῃζόντων χειραγωγίας, ἀφέντας τὸν ὑψηλότερον τῆς γνώσεως λόγον καὶ τὴν περὶ παθῶν μετερχομένους διδασκαλίαν, καθ' ἣν καὶ ὁ μέγας Ἀπόστολος ἐν σαρκὶ λυσιτελέστερον ἔκρινεν εἶναι· τουτέστι τῇ ἠθικῇ διδασκαλίᾳ διὰ τοὺς μαθητάς, ὅλον ἔχων τὸν πόθον ἀναλῦσαι τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας, καὶ σὺν Θεῷ γενέσθαι[4] διὰ τῆς κατὰ νοῦν ὑπερκοσμίου καὶ ἁπλῆς θεωρίας.

ν'. Ὥσπερ πνιγόμενον τῷ πονηρῷ πνεύματι τὸν Σαούλ, ψάλλων μετὰ τῆς κινύρας ἀνέπαυσεν ὁ μακάριος Δαβίδ[5], οὕτω καὶ πᾶς λόγος πνευματικός, γνωστικοῖς ἡδυνόμενος θεωρήμασιν, ἀναπαύει τὸν ἐπιληπτευόμενον νοῦν, τῆς πνιγούσης αὐτὸν πονηρᾶς ἐλευθερῶν συνειδήσεως.

1. Ἰωάν. κ', 19 κ. ἑ. 2. Ἰωάνν. η', 21. 3. Δ' Βασ. κεφ. κε', Β' Παραλ. κεφ. λς'.
4. Φιλιππ. α', 23. 5. Α' Βασ. ις', 14-23.

να'. Πυρράκης μετὰ κάλλους ὀφθαλμῶν ἐστι, κατὰ τὸν μακάριον Δαβίδ[1], ὁ τῷ φαιδρῷ τοῦ κατὰ Θεὸν βίου τὸν τῆς γνώσεως λόγον ἔχων συνεπιλάμποντα· καθ' οὓς ἡ πρᾶξίς τε καὶ ἡ θεωρία συνεστήκασιν. Ἡ μέν, ἀρετῶν λαμπρυνομένη τρόποις· ἡ δέ, θείοις φωτιζομένη νοήμασιν.

νβ'. Ἡ μετὰ τοῦ Σαοὺλ βασιλεία, τῆς σωματικῆς τοῦ νόμου λατρείας ἐστὶν εἰκών, ἣν ὁ Κύριος κατήργησεν ὡς μηδὲν τελειώσασαν· οὐδὲν γάρ, φησίν, ἐτελείωσεν ὁ νόμος[2]. Ἡ δὲ τοῦ μεγάλου Δαβὶδ βασιλεία, τῆς εὐαγγελικῆς ἐστι λατρείας προδιατύπωσις· περιέχει γὰρ τὰ ἐγκάρδια τοῦ Θεοῦ θελήματα τελείως.

νγ'. Ὁ Σαούλ, ὁ φυσικός ἐστι νόμος ὁ κατ' ἀρχὰς κυριεύειν τῆς φύσεως παρὰ τοῦ Κυρίου λαχών· ὅς, ἐπειδὴ παρέβη τὴν ἐντολὴν διὰ παρακοῆς, φεισάμενος τοῦ Ἀγὰγ βασιλέως Ἀμαλὴκ[3], τουτέστι τοῦ σώματος, καὶ πρὸς τὰ πάθη κατώλισθεν, ἐξωθεῖται τῆς βασιλείας, ἵνα παραλάβῃ τὸν Ἰσραὴλ ὁ Δαβίδ· τουτέστι τοῦ πνεύματος ὁ νόμος, ὁ γεννῶν τὴν εἰρήνην τὴν οἰκοδομοῦσαν περιφανῶς τῷ Θεῷ τὸν τῆς θεωρίας ναόν.

νδ'. Σαοὺλ ὑπακοὴ Θεοῦ ἑρμηνεύεται. Οὐκοῦν ἕως ἂν ὁ καθ' ὑπακοὴν λόγος ἐν ἡμῖν ἱερατεύῃ, κἂν φείσηται τοῦ Ἀγὰγ ὁ Σαούλ, τουτέστι τοῦ χοϊκοῦ φρονήματος, ἀλλ' οὖν ἀποκτενεῖ τοῦτον ζηλώσας ὁ ἱερεὺς λόγος[4], καὶ πλήττει καταισχύνων τὸν φιλαμαρτήμονα νοῦν, ὡς παραβάτην τῶν θείων δικαιωμάτων.

νε'. Ἐπὰν ὁ νοῦς, ὑψηλοφρονήσας τὸν κατὰ τῶν παθῶν αὐτὸν χρίσαντα τῆς διδασκαλίας λόγον, διὰ τῆς προσηκούσης ἐρεύνης ἐπερωτᾶν τὸν περὶ ποιητέων καὶ οὐ ποιητέων παύσαιτο, τοῖς πάθεσι πάντως ἐξ ἀγνοίας ἁλίσκεται· δι' ὧν, κατὰ μέρος τοῦ Θεοῦ χωριζόμενος, ἐν ταῖς ἀκουσίοις περιστάσεσι προχωρεῖ, τοῖς δαίμοσι τὴν κοιλίαν θεοποιῶν, ἐκεῖθεν εὑρέσθαι θέλων τῶν πιεζόντων παράκλησιν. Καὶ πειθέτω σε Σαοὺλ ἐν πᾶσι σύμβουλον μὴ λαμβάνων τὸν Σαμουήλ, ἐξ ἀνάγκης πρὸς εἰδωλολατρίαν καταστρεφόμενος· καὶ τὴν ἐγγαστρίμυθον ὡς δή τινα Θεὸν ἐπερωτᾶν ἀνεχόμενος[5].

νς'. Ὁ τὸν ἄρτον εὐχόμενος λαβεῖν τὸν ἐπιούσιον[6], οὐ πάντως ὅλον δέχεται, καθὼς αὐτὸς ὁ ἄρτος ἐστιν, ἀλλὰ καθὼς αὐτὸς ὁ δεχόμενος δύναται. Πᾶσι μὲν γὰρ ἑαυτὸν δίδωσι τοῖς αἰτοῦσιν ὁ τῆς ζωῆς ἄρτος[7], ὡς φιλάνθρωπος· οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς μὲν μεγάλα δικαιοσύνης ἔργα πεποιηκόσι, πλειόνως· τοῖς δὲ τούτων ἥττοσιν, ἡττόνως· ἑκάστῳ καθὼς ἡ κατὰ νοῦν ἀξία δέξασθαι δύναται.

νζ'. Ὁ Κύριος ποτὲ μὲν ἀποδημεῖ, ποτὲ δὲ ἐνδημεῖ· κατὰ τὴν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον θεωρίαν, ἐνδημεῖ· κατὰ τὴν ἐν ἐσόπτρῳ καὶ ἐν αἰνίγμασι[8] θεωρίαν, ἀποδημεῖ.

νη'. Τῷ μὲν πρακτικῷ, ἐνδημεῖ διὰ τῶν ἀρετῶν ὁ Κύριος· τοῦ δὲ

1. Α' Βασ. ιζ', 42. 2. Ἑβρ. ζ', 19. 3. Α' Βασ. ιε', 8 κ. ἑ.
4. Πρβλ. Α' Βασ. ιε', 33. 5. Α' Βασ. κη', 7 κ. ἑ. 6. Ματθ. ς', 11.
7. Ἰωάνν. ς', 35. 8. Πρβλ. Α' Κορ. ιγ', 12.

μηδένα λόγον ποιουμένου τῆς ἀρετῆς, ἀποδημεῖ. Καὶ πάλιν, τῷ μὲν θεωρητικῷ, διὰ γνώσεως τῶν ὄντων ἀληθοῦς ἐνδημεῖ· τοῦ δὲ ταύτης κατά τι παρασφαλέντος, ἀποδημεῖ.

νθ'. Ἀποδημεῖ σαρκός, ὡς πρὸς τὴν γνωστικὴν ἕξιν μεταβὰς ἀπὸ τῆς πρακτικῆς· ἁρπαζόμενος ὡς ἐν νεφέλαις τοῖς ὑψηλοτέροις νοήμασιν, εἰς τὸν διαφανῆ τῆς μυστικῆς θεωρίας ἀέρα· καθ' ὃν σὺν Κυρίῳ εἶναι δυνήσεται πάντοτε [1]. Ἐκδημεῖ δὲ ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ὁ μήπω δίχα τῶν κατ' αἴσθησιν ἐνεργειῶν καθαρῷ νοῒ θεωρῆσαι κατὰ τὸ ἐφικτὸν τὰ νοήματα μὴ δυνάμενος· καὶ τὸν περὶ τοῦ Κυρίου λόγον ἁπλοῦν χωρὶς αἰνιγμάτων μὴ χωρῶν.

ξ'. Ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος οὐ μόνον καθ' ὅτι σεσάρκωται λέγεται σάρξ [2], ἀλλὰ καὶ καθ' ὅτι Θεὸς Λόγος ἁπλῶς νοούμενος ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα [3], καὶ σαφεῖς καὶ γυμνοὺς τοὺς τῆς ἀληθείας περὶ τῶν ὅλων ἔχων τύπους, οὐ περιέχει παραβολὰς καὶ αἰνίγματα, οὐδὲ ἱστορίας δεομένας ἀλληγορίας. Ἐπὰν δὲ ἀνθρώποις ἐπιδημήσῃ, μὴ δυναμένοις γυμνῷ τῷ νοῒ γυμνοῖς προσβαλεῖν τοῖς νοητοῖς, ἀπὸ τῶν αὐτοῖς συνήθων διαλεγόμενος, διὰ τῆς τῶν ἱστοριῶν καὶ αἰνιγμάτων καὶ παραβολῶν καὶ τῶν σκοτεινῶν λόγων ποικιλίας συντιθέμενος, γίνεται σάρξ. Κατὰ γὰρ τὴν πρώτην προσβολήν, οὐ γυμνῷ προσβάλλει λόγῳ ὁ ἡμέτερος νοῦς, ἀλλὰ λόγῳ σεσαρκωμένῳ, δηλαδὴ τῇ ποικιλίᾳ τῶν λέξεων· λόγῳ μὲν ὄντι τῇ φύσει, σαρκὶ δὲ τῇ ὄψει· ὥστε τοὺς πολλοὺς σάρκα καὶ οὐ μόνον ὁρᾶν δοκεῖν, κἂν εἰ κατ' ἀλήθειάν ἐστι λόγος. Οὐ γὰρ ὅπερ δοκεῖ τοῖς πολλοῖς τοῦτο τῆς Γραφῆς ἐστιν ὁ νοῦς, ἀλλ' ἕτερος παρὰ τὸ δοκοῦν. Ὁ γὰρ λόγος δι' ἑκάστου τῶν ἀναγεγραμμένων ῥημάτων γίνεται σάρξ.

ξα'. Ἡ ἀπαρχὴ τῆς πρὸς εὐσέβειαν μαθητείας τῶν ἀνθρώπων οὐ πρὸς σάρκα* γίνεσθαι πέφυκε. Γράμματι γάρ, ἀλλ' οὐ πνεύματι κατὰ τὴν πρώτην ἡμῶν εἰς θεοσέβειαν προσβολὴν ὁμιλοῦμεν. Κατὰ μέρος δὲ προβαίνοντες τῷ πνεύματι καὶ τὸ παχὺ τῶν ῥημάτων τοῖς λεπτοτέροις θεωρήμασιν ἀποξέοντες, ἐν καθαρῷ καθαρῶς τῷ Χριστῷ γινόμεθα κατὰ τὸ δυνατὸν ἀνθρώποις· εἰς τὸ δύνασθαι λέγειν, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον· εἰ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκ ἔτι γινώσκομεν [4]· διὰ τὴν ἁπλῆν δηλονότι πρὸς τὸν λόγον, χωρὶς τῶν ἐπ' αὐτῷ καλυμμάτων, τοῦ νοὸς προσβολήν· ἀπὸ τοῦ σάρκα τὸν λόγον γινώσκειν, εἰς τὴν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρὸς αὐτοῦ δόξαν [5] προκόψαντες.

* Ἴσως πρὸς σάρκα μόνον χωρὶς τοῦ οὐ.

ξβ'. Ὁ τὴν ἐν Χριστῷ ζήσας ζωήν, τήν τε τοῦ νόμου καὶ τῆς φύσεως ὑπερέβη δικαιοσύνην· ὅπερ ὁ θεῖος ἐνδεικνύμενος Ἀπόστολος φησίν· ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή ἐστιν, οὔτε ἀκροβυστία [6]. Διὰ μὲν τῆς περιτομῆς, τὴν νομικὴν δικαιοσύνην δηλώσας· διὰ δὲ τῆς ἀκροβυστίας, τὴν φυσικὴν ἰσονομίαν αἰνιξάμενος.

1. Πρβλ. Α' Θεσσ. δ', 17. 2. Ἰωάνν. α', 14. 3. Ἰωάνν. α', 2.
4. Β' Κορ. ε', 16. 5. Ἰωάνν. α', 14. 6. Γαλ. ε', 6.

ξγ'. Οἱ μὲν δι' ὕδατος ἀναγεννῶνται καὶ Πνεύματος [1]· οἱ δὲ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ τὸ βάπτισμα δέχονται [2]. Τὰ τέσσαρα δὲ ταῦτα, τὸ ὕδωρ τέ φημι καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ πῦρ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα νοῶ τοῦ Θεοῦ. Τοῖς μὲν γὰρ ὕδωρ ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὡς ῥυπτικὸν τῶν ἐκτὸς περὶ τὸ σῶμα μολυσμῶν. Τοῖς δέ, Πνεῦμα, ὡς ἐνεργητικὸν τῶν κατ' ἀρετὴν ἀγαθῶν. Τοῖς δέ, πῦρ, ὡς καθαρτικὸν τῶν ἐντὸς κατὰ τὸ βάθος περὶ ψυχὴν κηλίδων. Τοῖς δέ, κατὰ τὸν μέγαν Δανιήλ, Πνεῦμα Ἅγιον, ὡς σοφίας καὶ γνώσεως χορηγόν [3]. Ἐκ γὰρ τῆς διαφόρου περὶ τὸ ὑποκείμενον ἐνεργείας, διαφόρους λαμβάνει τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα τὰς προσηγορίας.

ξδ'. Ὁ νόμος τὸ σάββατον δέδωκεν, ἵνα, φησίν, ἀναπαύσηται τὸ ὑποζύγιόν σου καὶ ὁ παῖς σου [4]. Ἀμφότερα δὲ ταῦτα δι' αἰνιγμάτων τὸ σῶμα δηλοῦσι. Τοῦ γὰρ πρακτικοῦ νοὸς ὑποζύγιόν ἐστι τὸ σῶμα· ἀχθοφορεῖν βίᾳ τοῖς τρόποις τῶν ἀρετῶν κατὰ τὴν πρᾶξιν ἀναγκαζόμενον. Τοῦ δὲ θεωρητικοῦ παῖς, ὡς ἤδη λογισθὲν τοῖς θεωρήμασι καὶ λογικῶς ταῖς γνωστικαῖς ἐπιταγαῖς τοῦ νοὸς ὑπηρετούμενον· ἀμφοτέροις δὲ σάββατόν ἐστι, τῶν αὐτοῖς ἐνεργουμένων κατά τε πρᾶξιν καὶ θεωρίαν καλῶν τὸ πέρας, τὴν πρόσφορον ἑκάστῳ παρέχον ἀνάπαυσιν.

ξε'. Ὁ τὴν ἀρετὴν μετὰ τῆς πρεπούσης γνώσεως ἐξανύων, ὑποζύγιον ἔχει τὸ σῶμα· λόγῳ ἐλαύνων πρὸς τὴν τῶν καθηκόντων ἐνέργειαν· παῖδα δέ, τὸν ἐπ' ἀρετῇ κατὰ τὴν πρᾶξιν τρόπον· ἤγουν αὐτὸν τὸν καθ' ὃν ἡ ἀρετὴ πέφυκε γίνεσθαι τρόπον, ὥσπερ ἐν ἀργυρίῳ τοῖς διακριτικοῖς ὠνηθέντα λογισμοῖς. Σάββατον δέ, ἡ κατ' ἀρετὴν ἀπαθὴς καὶ εἰρηναία τῆς τε ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος κατάστασις, ἤγουν ἀναλλοίωτος ἕξις.

ξς'. Ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, τοῖς μὲν ἔτι περὶ τὰ σωματικὰ τῆς ἀρετῆς εἴδη τὸ πλέον ἔχουσι τῆς φροντίδος, ἄχυρον γίνεται καὶ χόρτος διατρέφων αὐτῶν τὸ παθητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν τῶν ἀρετῶν ὑπηρεσίαν· τοῖς ἀνηγμένοις δὲ τῇ θεωρίᾳ τῆς ἀληθοῦς τῶν θείων κατανοήσεως, ἔστιν ἄρτος, διατρέφων αὐτῶν τῆς ψυχῆς τὸ νοερὸν πρὸς θεοειδῆ τελειότητα. Διὸ τοὺς Πατριάρχας εὑρίσκομεν ἐπισιτιζομένους ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ἑαυτοῖς ἄρτους καὶ τοῖς ὄνοις αὐτῶν χορτάσματα [5]. Καὶ ὁ ἐν τοῖς Κριταῖς δὲ Λευΐτης τῷ ἐν Γαβαῷ ξεναγήσαντι αὐτὸν πρεσβύτῃ φησίν· εἰσὶ καὶ ἡμῖν ἄρτοι καὶ τοῖς ὄνοις ἡμῶν ἄχυρα καὶ οὐκ ἔστιν ὑστέρημα τοῖς παισί σου παντός τινος [6].

ξζ'. Ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, καὶ δρόσος λέγεται καὶ ἔστι [7], καὶ ὕδωρ καὶ πηγή [8] καὶ ποταμός [9], ὡς γέγραπται, κατὰ τὴν ὑποκειμένην δηλονότι τῶν δεχομένων δύναμιν, ταῦτα καὶ ὢν καὶ γινόμενος. Τοῖς μὲν γάρ ἐστι δρόσος, ὡς τῆς ἔξωθεν ἐπικειμένης αὐτοῖς περὶ τὸ σῶμα τῶν παθῶν πυρώσεως

1. Πρβλ. Ἰωάνν. γ', 5. 2. Πρβλ. Ματθ. γ', 11. 3. Πρβλ. Δαν. α', 17, ε', 11-12.
4. Ἔξ. κ', 10. 5. Πρβλ. Γεν. κδ', 25, μδ', 25, 27. 6. Κριτ. ιθ', 19.
7. Πρβλ. Δευτ. λβ', 2. 8. Πρβλ. Ἰωάνν. δ', 14. 9. Πρβλ. Ἰωάνν. ζ', 38.

τε καὶ ἐνεργείας σβεστικός. Τοῖς δὲ τὸ βάθος τῆς κακίας τῷ ἰῷ φρυσσομένοις, ἐστὶν ὕδωρ, οὐ μόνον ὡς δι᾽ ἀντιπαθείας τοῦ ἀντικειμένου φθαρτικός, ἀλλὰ καὶ ὡς μεταδοτικὸς ζωτικῆς πρὸς τὸ εὖ εἶναι δυνάμεως. Πηγὴ δὲ τοῖς ἀενάως ἔχουσιν ἀναβλύζουσαν τὴν ἕξιν τῆς θεωρίας, ὡς σοφίας χορηγός. Ποταμὸς δέ, τοῖς τὴν εὐσεβῆ καὶ ὀρθὴν καὶ σωτήριον ποταμηδὸν προχέουσι διδασκαλίαν, ὡς ἀνθρώπους καὶ κτήνη καὶ θηρία καὶ φυτὰ δαψιλῶς ποτίζων, ἵνα καὶ ἄνθρωποι θεωθῶσιν, τοῖς τῶν λεγομένων ὑψωθέντες νοήμασι· καὶ οἱ κτηνωθέντες τοῖς πάθεσι διὰ τῆς ἀκριβοῦς τῶν κατ᾽ ἀρετὴν τρόπων ἀποδείξεως, ἀνθρωπισθέντες, τὴν φυσικὴν ἐπαναλάβωσι λογιότητα· καὶ οἱ θηριωθέντες ταῖς πονηραῖς ἕξεσι καὶ κακοπραγίαις, διὰ τῆς προσηνοῦς τε καὶ εὐαφοῦς παραινέσεως τιθασευθέντες, πρὸς τὴν τῆς φύσεως ἐπανέλθωσιν ἡμερότητα· καὶ οἱ φυτῶν δίκην ἀναισθητοῦντες τῶν ἀγαθῶν διὰ τῆς εἰς βάθος τοῦ λόγου διαβάσεως ἁπαλυνθέντες, λάβωσιν αἴσθησιν πρὸς καρπογονίαν καὶ δύναμιν τὴν αὐτοὺς διατρέφουσαν τοῦ λόγου ποιότητα.

ξη'. Ὁδός ἐστιν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος[1], τοῖς καλῶς κατὰ τὴν πρακτικὴν καὶ εὐτόνως τὸ τῆς ἀρετῆς τρέχουσι στάδιον καὶ μήτε δεξιὰ διὰ κενοδοξίας, μήτε ἀριστερὰ διὰ τῆς πρὸς τὰ πάθη ῥοπῆς ἐκκλίνουσιν, εὐθύνων κατὰ Θεὸν τὰ διαβήματα· ὅπερ εἰς τέλος μὴ φυλάξας Ἀσὰ ὁ βασιλεὺς Ἰούδα, λέγεται περὶ τὸ γῆρας αὐτοῦ πεπονηκέναι τοὺς πόδας[2], ὡς περὶ τὸν δρόμον τοῦ κατὰ Θεὸν βίου ἀσθενήσας.

ξθ'. Θύρα λέγεται ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος[3], τοὺς καλῶς πᾶσαν διηνυκότας τὴν ὁδὸν τῶν ἀρετῶν, κατὰ τὸν ἄμεμπτον δρόμον τῆς πράξεως, πρὸς γνῶσιν εἰσάγων, καὶ ὡς φῶς δεικνὺς τοὺς πολυφαεῖς τῆς σοφίας θησαυρούς. Ὁ αὐτὸς γὰρ καὶ ὁδός ἐστι καὶ θύρα καὶ κλεὶς καὶ βασιλεία· ὁδὸς μέν, ὡς ὁδηγός· κλεὶς δέ, ὡς ἀνοίγων τοῖς ἀξίοις τῶν θείων καὶ ἀνοιγόμενος· θύρα δέ, ὡς εἰσαγωγεύς· βασιλεία δέ, ὡς κληρονομούμενος καὶ κατὰ μέθεξιν ἐν πᾶσι γινόμενος.

ο'. Φῶς ὁ Κύριος λέγεται καὶ ζωὴ καὶ ἀνάστασις καὶ ἀλήθεια[4]. Φῶς μὲν καὶ ὡς λαμπρότης ψυχῶν καὶ ὡς ἀγνοίας σκότους διώκτης καὶ ὡς φωτίζων τὸν νοῦν πρὸς κατανόησιν τῶν ἀπορρήτων καὶ δεικνὺς τὰ μόνοις θεατὰ τοῖς καθαροῖς μυστήρια. Ζωὴ δέ, ὡς τὴν πρέπουσαν ψυχαῖς ἀγαπώσαις τὸν Κύριον ἐν τοῖς θείοις παρεχόμενος κίνησιν. Ἀνάστασις δέ, ὡς τῆς νεκρᾶς τῶν ὑλικῶν προσπαθείας τὸν νοῦν ἀνιστῶν, φθορᾶς παντοίας καθαρὸν καὶ νεκρότητος. Ἀλήθεια δέ, ὡς ἕξιν τῶν ἀγαθῶν τοῖς ἀξίοις δωρούμενος ἄτρεπτον.

οα'. Ὁ μὲν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Θεὸς Λόγος, ἑκάστῃ μυστικῶς ἐνυπάρχει τῶν οἰκείων ἐντολῶν. Ὁ δὲ Θεὸς καὶ Πατήρ, ὅλος ἐστὶν ἀχώριστος· ἐν ὅλῳ τῷ οἰκείῳ Λόγῳ φυσικῶς. Ὁ τοίνυν δεχόμενος θείαν ἐντολὴν

1. Πρβλ. Ἰωάνν. ζ', 38. 2. Γ' Βασ. ιε', 23. 3. Πρβλ. Ἰωάνν. ι', 9.
4. Πρβλ. Ἰωάνν. η', 12, ια', 25, ιδ', 6.

καὶ ποιῶν αὐτήν, τὸν ἐν αὐτῇ τοῦ Θεοῦ δέχεται Λόγον· ὁ δὲ τὸν Λόγον διὰ τῶν ἐντολῶν δεξάμενος, δι᾽ αὐτοῦ τὸ ἐν αὐτῷ φυσικῶς συνεδέξατο Πνεῦμα. Ἀμὴν γάρ, φησί, λέγω ὑμῖν, ὁ λαμβάνων ὅντινα πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει· ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων, λαμβάνει τὸν πέμψαντά με[1]. Ὁ γοῦν ἐντολὴν δεξάμενος καὶ ποιήσας αὐτήν, λαβὼν ἔχει μυστικῶς τὴν Ἁγίαν Τριάδα.

οβ'. Δοξάζει τὸν Θεὸν ἐν ἑαυτῷ, οὐχ ὁ λόγοις μόνον γεραίρων τὸν Θεόν, ἀλλ᾽ ὁ διὰ τὸν Θεὸν ὑπὲρ ἀρετῆς τὰ τῶν πόνων ὑπομένων παθήματα· καὶ ἀντιδοξάζεται παρὰ Θεοῦ τὴν ἐν τῷ Θεῷ δόξαν, οἷον ἀρετῆς ἔπαθλον κατὰ μέθεξιν τὴν τῆς ἀπαθείας κομιζόμενος χάριν. Πᾶς γὰρ ὁ δοξάζων τὸν Θεὸν ἐν ἑαυτῷ διὰ τῶν μετὰ τὴν πρακτικὴν ὑπὲρ ἀρετῆς παθημάτων, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Θεῷ δοξάζεται διὰ τῆς κατὰ τὴν θεωρίαν ἀπαθοῦς τῶν θείων ἐλλάμψεων. Φησὶ γὰρ ὁ Κύριος ἐπὶ τὸ πάθος ἐρχόμενος· νῦν ἐδοξάσθη ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ· καὶ ὁ Θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν αὐτῷ, καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν[2]. Ὡς ἐντεῦθεν εἶναι δῆλον, ὅτι τοῖς ὑπὲρ ἀρετῆς παθήμασιν, ἐπακολουθοῦσι τὰ θεῖα χαρίσματα.

ογ'. Ἕως ἐν τῷ ῥητῷ τῆς ἁγίας Γραφῆς ποικίλως διὰ τῶν αἰνιγμάτων σεσωματωμένον ὁρῶμεν τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, οὔπω τὸν ἀσώματον καὶ ἁπλοῦν καὶ ἑνιαῖον καὶ μόνον ὡς ἐν ἀσωμάτῳ καὶ ἁπλῷ καὶ ἑνιαίῳ καὶ μόνῳ Υἱῷ νοητῶς τεθεάμεθα Πατέρα, κατὰ τό, ὁ ἑωρακὼς ἐμέ, ἑώρακε τὸν Πατέρα· κἀγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί[3]. Πολλῆς οὖν χρεία τῆς ἐπιστήμης, ὥστε διαδύντας πρότερον τὰ περὶ τὸν λόγον τῶν ῥημάτων καλύμματα, οὕτω γυμνῷ τῷ νῷ καθαρὸν αὐτὸν ἐφ᾽ ἑαυτὸν ἑστῶτα θεάσασθαι τὸν Λόγον, τὸν ἐν αὐτῷ σαφῶς, ὡς ἐφικτὸν ἀνθρώποις, Πατέρα δεικνύντα. Διόπερ ἀνάγκη τὸν εὐσεβῶς τὸν Θεὸν ἐπιζητοῦντα, μηδενὶ κρατεῖσθαι ῥητῷ, ἵνα μὴ ἀντὶ Θεοῦ τὰ περὶ Θεὸν λάθῃ λαβών· τουτέστιν, ἀντὶ τοῦ λόγου τὰ ῥητὰ στέργων ἐπισφαλῶς τῆς Γραφῆς, τοῦ λόγου διαφυγόντος τὸν νοῦν τὸν ἐκ τῶν περιβλημάτων κρατεῖν δοκοῦντα τὸν ἀσώματον λόγον, κατά γε τὴν Αἰγυπτίαν τήν, οὐ τοῦ Ἰωσήφ, ἀλλὰ τῶν αὐτοῦ ἐπιλαβομένην ἱματίων[4]· καὶ τοὺς παλαιοὺς ἀνθρώπους, οἳ μόνῃ τῇ εὐπρεπείᾳ τῶν ὁρωμένων ἐναπομείναντες, ἔλαθον τῇ κτίσει λατρεύοντες παρὰ τὸν κτίσαντα[5].

οδ'. Ὁ τῆς ἁγίας Γραφῆς λόγος, κατὰ μὲν τοῖς ὑψηλοτέροις νοήμασι, τὴν τῶν ἐπ᾽ αὐτῷ σωματικῶς διαπεπλασμένων ῥητῶν ἐκδυσάμενος σύνθεσιν, ὡς ἐν φωνῇ αὔρας λεπτῆς ὑπάρχων δείκνυται τῷ διορατικωτέρῳ νοΐ τῷ διὰ τὴν ἄκραν ἀπόλειψιν τῶν κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν, αἴσθησιν μόνον δυνηθέντι λαβεῖν τῆς τὸν λόγον ποσῶς μηνυούσης ἁπλότητος, κατὰ τὸν μέγαν Ἠλίαν τὸν ἐν τῷ σπηλαίῳ Χωρὴβ ταύτης ἀξιωθέντα τῆς ὄψεως[6]. Χωρὴβ δὲ ἑρμηνεύεται νέωμα· ὅπερ ἐστὶν ἡ ἐν τῷ καινῷ πνεύματι τῆς χάριτος ἕξις τῶν ἀρετῶν. Τὸ δὲ σπήλαιον, ἡ τῆς σοφίας ἐστὶ κατὰ νοῦν κρυφιότης, ἐν ᾗ ὁ γενόμενος τῆς ὑπὲρ αἴσθησιν μυστικῶς αἰσθήσεται

1. Ἰωάνν. ιγ', 20. 2. Ἰωάνν. ιγ', 31, 32. 3. Ἰωάνν. ιδ', 9-10.
4. Γέν. λθ', 7-13. 5. Ῥωμ. α', 25. 6. Γ' Βασ. ιθ', 12.

γνώσεως, ἐν ᾗ λέγεται τυγχάνειν ὁ Θεός. Πᾶς οὖν κατὰ τὸν μέγαν Ἠλίαν ζητῶν ἀληθῶς τὸν Θεόν, οὐ μόνον ἐν Χωρὴβ γενήσεται, τουτέσιν ὡς πρακτικὸς ἐν τῇ ἕξει τῶν ἀρετῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ σπηλαίῳ τῷ ἐν τῷ Χωρήβ[1]· τουτέστιν ὡς θεωρητικὸς ἐν τῇ κρυφιότητι τῆς σοφίας, τῇ ἐν μόνῃ τυγχανούσῃ τῇ ἕξει τῶν ἀρετῶν.

οεʹ. Ὅταν ὁ νοῦς τὰς ἐπικειμένας αὐτῷ πολλὰς περὶ τῶν ὄντιων ἐκτινάξηται δόξας, τότε σαφὴς αὐτῷ τῆς ἀληθείας ὁ λόγος ἀναφαίνεται, διδοὺς αὐτῷ τῆς ὄντως γνώσεως τὰς ὑποθήκας καὶ τὰς πρῴην ἐπ᾽ αὐτῷ προλήψεις, ὡσεὶ λεπίδας τῶν ὀπτικῶν δυνάμεων ἀπωθούμενος, κατὰ τὸν θεσπέσιον καὶ μέγαν Ἀπόστολον Παῦλον[2]. Λεπίδες γάρ εἰσιν ὡς ἀληθῶς ἐπικείμεναι τῷ διορατικῷ τῆς ψυχῆς καὶ ἀπείργουσαι τὴν πρὸς τὸν ἀκραιφνῆ τῆς ἀληθείας λόγον διάβασιν· αἵ τε πρὸς τὸ ῥητὸν μόνον τῆς Γραφῆς ὑπολήψεις, καὶ τῶν ὁρωμένων αἱ κατ᾽ αἴσθησιν προσπαθεῖς θεωρίαι.

οϛʹ. Ὁ μὲν θεῖος Ἀπόστολος Παῦλος τὴν τοῦ λόγου γνῶσιν ἐκ μέρους ἔφη γινώσκειν[3]. Ὁ δὲ μέγας Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, τεθεᾶσθαι λέγει τὴν αὐτοῦ δόξαν· ἐθεασάμεθα γάρ, φησί, τὴν δόξαν αὐτοῦ ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρὸς πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας[4]· καὶ μήποτε ὁ μὲν Ἅγιος Παῦλος, τὴν ὡς Θεοῦ λόγου γνῶσιν ἐκ μέρους ἔφη γινώσκειν· ἐκ γὰρ τῶν ἐνεργειῶν ποσῶς μόνον γινώσκεται· ἡ γὰρ ἐπὶ αὐτῷ κατ᾽ οὐσίαν τε καὶ ὑπόστασιν γνῶσις, ὁμοίως πᾶσιν Ἀγγέλοις τε καὶ ἀνθρώποις καθέστηκεν ἄβατος κατ᾽ οὐδενὶ γινωσκομένη· ὁ δὲ Ἅγιος Ἰωάννης τέλειον ὡς ἐν ἀνθρώποις τὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου μυηθεὶς λόγον, τὴν ὡς σάρκα λόγον* δόξαν ἔφη θεάσασθαι· τουτέστι τὸν λόγον· ἤγουν τὸν σκοπόν, καθ᾽ ὃν ὁ Θεὸς γέγονεν ἄνθρωπος, πλήρης χάριτος, ἐθεάσατο, καὶ ἀληθείας. Οὐ γὰρ καθὸ κατ᾽ οὐσίαν Θεός, καὶ τῷ Θεῷ Πατρὶ ὁμοούσιος ὁ Μονογενὴς κεχαρίτωται· ἀλλὰ καθὸ φύσει κατ᾽ οἰκονομίαν γέγονεν ἄνθρωπος καὶ ἡμῖν ὁμοούσιος δι᾽ ἡμᾶς κεχαρίτωται τοὺς χρῄζοντας χάριτος· καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ διὰ παντὸς κατὰ πᾶσαν ἡμῶν προκοπὴν τὴν ἀναλογοῦσαν δεχομένους χάριν. Ὥστε ὁ τὸν λόγον τέλειον ἐν ἑαυτῷ φυλάξας ἀβέβηλον, τοῦ δι᾽ ἡμᾶς σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου τὴν πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας κομίσεται δόξαν, τοῦ δι᾽ ἡμᾶς ἑαυτὸν καθ᾽ ἡμᾶς δοξάσαντός τε καὶ ἁγιάσαντος, κατὰ τὴν αὐτοῦ παρουσίαν. Ὅταν γάρ, φησίν, ἐκεῖνος φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα[5].

* Ἴσως κατὰ σάρκα λόγου.

οζʹ. Ἕως ἡ ψυχὴ τὴν ἀπὸ δυνάμεως εἰς δύναμιν[6] καὶ τὴν ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν ποιεῖται μετάβασιν, τουτέστι τὴν ἀπὸ ἀρετῆς εἰς ἀρετὴν μείζονα προκοπὴν καὶ τὴν ἀπὸ γνώσεως εἰς γνῶσιν ὑψηλοτέραν ἀνάβασιν, οὐκ ἐπαύσατο παροικοῦσα κατὰ τὸ εἰρημένον· πολλὰ παρῴκησεν ἡ ψυχή μου[7]· πολὺ γάρ ἐστι τὸ διάστημα καὶ τὸ πλῆθος τῶν ὀφειλουσῶν παρ᾽ αὐτῆς διαβασθῆναι γνώσεων, μέχρι οὗ διελεύσεται ἐν τόπῳ σκηνῆς θαυμαστῆς, ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως ἤχου ἑορτάζοντος[1]· ἀεὶ φωναῖς φωνήν, νοεραῖς νοερὰν προστιθεῖσα τῇ προκοπῇ τῶν θείων θεωρημάτων, μετὰ τῆς κατὰ νοῦν ἐπὶ τοῖς θεωρηθεῖσιν ἀγαλλιάσεως, ἤγουν χαρᾶς καὶ τῆς ἀναλογούσης εὐχαριστίας. Τοιαύτας γὰρ ἑορτὰς ἑορτάζουσι πάντες οἱ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος εἰληφότες ἐν ταῖς καρδίας αὐτῶν, κράζοντες Ἀββᾶ ὁ Πατήρ[2].

1. Γ' Βασ. ιθ', 13. 2. Πράξ. θ', 18. 3. Α' Κορ ιγ', 9. 4. Ἰωάνν. α', 14.
5. Α' Ἰωάνν. γ', 2. 6. Πρβλ. Ψαλμ. 83, 8. 7. Ψαλμ. 119,6.

οηʹ. Ὁ τῆς θαυμαστῆς σκηνῆς τόπος, ἡ ἀπαθής ἐστι καὶ ἀπήμων ἕξις τῶν ἀρετῶν, καθ᾽ ἣν ὁ τοῦ Θεοῦ γινόμενος λόγος, διαφόροις ἀρετῶν κάλλεσι κατακοσμεῖ, καθάπερ σκηνήν, τὴν ψυχήν. Ὁ δὲ οἶκος τοῦ Θεοῦ, ἡ ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων συγκειμένη θεωρημάτων γνῶσίς ἐστι, καθ᾽ ἣν ἐνδημῶν τῇ ψυχῇ ὁ Θεός, τοῦ τῆς σοφίας κρατῆρος ἐμπίπλησιν· ἡ δὲ φωνὴ τῆς ἀγαλλιάσεώς ἐστι τὸ ἐπὶ τῷ πλούτῳ τῶν ἀρετῶν τῇ ψυχῇ σκίρτημα. Ἡ δὲ ἐξομολογήσεως, ἡ ἐπὶ τῇ δόξῃ τῆς κατὰ τὴν σοφίαν εὐωχίας ἐστὶν εὐχαριστία. Ὁ δὲ ἦχος, ἡ ἐξ ἀμφοῖν ἀγαλλιάσεως, φημί, καὶ ἐξομολογήσεως κατὰ σύγκρασιν γινομένη διηνεκὴς μυστικὴ δοξολογία.

οθʹ. Ὁ γενναίως καταπαλαίσας τὰ πάθη τοῦ σώματος, καὶ τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν ἱκανῶς πολεμήσας καὶ τῆς ἑαυτοῦ κατὰ ψυχὴν χώρας ἐξελάσας αὐτῶν τὰ νοήματα, καρδίαν εὐχέσθω καθαρὰν αὐτῷ δοθῆναι καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐν τοῖς ἐγκάτοις ἐγκαινισθῆναι[3]· τουτέστι τελείως τῶν μὲν φαύλων κενωθῆναι λογισμῶν, τῶν δὲ θείων ἐννοιῶν πληρωθῆναι διὰ τῆς χάριτος· ἵνα γένηται κόσμος Θεοῦ νοητός, λαμπρός τε καὶ μέγας, ἐξ ἠθικῶν καὶ φυσικῶν καὶ θεολογικῶν συνεπῶς θεωρημάτων.

πʹ. Ὁ τὴν καρδίαν καθαρὰν ἐργασάμενος, οὐ μόνων τῶν ἐπιβεβηκότων καὶ μετὰ Θεὸν γνώσεται τοὺς λόγους, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποσῶς μετὰ τὴν τῶν ὅλων διάβασιν ἐνορᾷ τὸν Θεόν, ὅπερ ἐστιν ἀκρότατον τέλος τῶν ἀγαθῶν· ἐν ᾗ γενόμενος ὁ Θεός, ἀξιοῖ τὰ ἴδια γράμματα διὰ τοῦ Πνεύματος ἐγχαράττειν, καθάπερ τισι πλαξὶ Μωσαϊκαῖς[4]· τοσοῦτον, ὅσον ἑαυτὴν διὰ πράξεως ἐπιδέδωκε καὶ θεωρίας, κατὰ τὴν τοῦ, αὐξάνου[5], μυστικῶς κελεύουσαν ἐντολήν.

παʹ. Καρδία καθαρὰ τάχα ἐκείνη λέγεται, ἡ μηδεμίαν ἔχουσα φυσικὴν καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπον πρὸς ὁτιοῦν κίνησιν· ἐν ᾗ, καθάπερ πτυχίῳ καλῶς λειανθέντι διὰ τὴν ἄκραν ἁπλότητα, γινόμενος ὁ Θεός, τοὺς ἰδίους νόμους ἐγγράφει.

πβʹ. Καρδία ἐστὶ καθαρά, ἡ παντάπασιν ἀνείδεον τῷ Θεῷ καὶ ἀδιαμόρφωτον παραστήσασα τὴν μνήμην καὶ μόνοις τοῖς αὐτοῦ ἕτοιμον ἐνσημανθῆναι τύποις, δι᾽ ὧν ἐμφανὴς πέφυκε γίνεσθαι.

πγʹ. Ὁ τοῦ Χριστοῦ νοῦς, ὃν λαμβάνουσιν οἱ ἅγιοι κατὰ τὸν φάμενον· ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν[6], οὐ κατὰ στέρησιν τῆς ἐν ἡμῖν νοερᾶς δυνάμεως ἐπιγίνεται· οὐδὲ ὡς συμπληρωματικὸς τοῦ ἡμετέρου νοός· οὐδ᾽ ὡς

1. Ψαλμ. 41,5. 2. Γαλ. δ', 6. 3. Ψαλμ. 50, 12.
4. Ἔξ. λα', 13. 5. Πρβλ. Γεν. λε', 11 6. Α' Κορ. β', 16.

μεταβαίνων οὐσιωδῶς καθ' ὑπόστασιν εἰς τὸν ἡμέτερον νοῦν, ἀλλ' ὡς τῇ οἰκείᾳ ποιότητι τὴν τοῦ ἡμετέρου νοὸς λαμπρύνων δύναμιν καὶ πρὸς τὴν αὐτὴν ἑαυτῷ φέρων ἐνέργειαν. Νοῦν γὰρ ἔχειν Χριστοῦ ἔγωγέ φημι, τὸν κατ' αὐτὸν νοοῦντα καὶ διὰ πάντων αὐτὸν νοοῦντα.

πδ'. Σῶμα Χριστοῦ εἶναι λεγόμεθα, κατὰ τό, ἡμεῖς δὲ σῶμα Χριστοῦ ἐσμὲν καὶ μέλη ἐκ μέρους[1]· οὐ κατὰ στέρησιν τῶν ἡμετέρων σωμάτων ἐκεῖνο τὸ σῶμα γινόμενοι· οὐδ' αὖ πάλιν ἐκείνου καθ' ὑπόστασιν εἰς ἡμᾶς μεταβαίνοντος, ἢ μεληδὸν διατεμνομένου· ἀλλὰ τὸ καθ' ὁμοιότητα Κυρίου σαρκὸς τὴν φθορὰν ἀποσείεσθαι τῆς ἁμαρτίας. Ὡς γὰρ ὁ Χριστὸς κατὰ φύσιν σαρκί τε καὶ ψυχῇ καθὸ νοεῖται ἄνθρωπος, ἀναμάρτητος ἦν, οὕτω καὶ ἡμεῖς οἱ πεπιστευκότες αὐτῷ χωρὶς ἁμαρτίας εἶναι δυνάμεθα.

πε'. Εἰσὶ παρὰ τῇ Γραφῇ, καὶ χρονικοὶ αἰῶνες· καὶ ἄλλων αἰώνων συντέλειαν περιέχοντες, κατὰ τό, νυνὶ δὲ ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων καὶ τὰ ἑξῆς[2]. Καὶ ἕτεροι πάλιν χρονικῆς ἐλεύθεροι φύσεως αἰῶνες, μετὰ τὸν ἐνεστῶτα τοῦτον χρονικὸν αἰῶνα τὸν ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων· κατὰ τό, ἵνα ἐνδείξηται ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις τὸ ὑπερβάλλον πλοῦτος καὶ τὰ ἑξῆς[3]. Εὑρίσκομεν δὲ παρὰ τῇ Γραφῇ καὶ πλῆθος αἰώνων παρελθόντων τε καὶ ἐνεστώτων καὶ μελλόντων. Καὶ αἰῶνας αἰώνων[4] εἶναι τινὰς αἰῶνας· καὶ αἰῶνος αἰῶνα[5]· καὶ χρόνους αἰωνίους[6]· καὶ γενεὰς συνημμένας αἰῶσι[7]. Καὶ ἵνα μὴ νῦν, τί μὲν διὰ τῶν χρονικῶν αἰώνων, τί δὲ διὰ τῶν αἰωνίων χρόνων καὶ γενεῶν βούλεται δηλοῦν ὁ λόγος, λέγοντες, τίνες δὲ πάλιν ἁπλῶς αἰῶνες καὶ τίνες οἱ αἰῶνες τῶν αἰώνων, τίς δὲ ὁ ἁπλῶς αἰὼν τοῦ αἰῶνος, πολὺν παρὰ τὴν ὑπόθεσιν ἐκτείνωμεν λόγον, τὰ περὶ τούτων τοῖς φιλομαθέσι σκοπεῖν ἐάσαντες, πρὸς τὸν σκοπόν, δι' ὃν ταῦτα προηγάγομεν, ἐπανέλθωμεν.

πς'. Οἴδαμεν τί κατὰ τὴν Γραφὴν ὑπεραιώνιον· ὅπερ ὅτι μέν ἐστιν, ἐσήμανε· τί δὲ τοῦτό ἐστιν, οὐκ ὠνόμασεν, κατὰ τό, Κύριος βασιλεύων τὸν αἰῶνα καὶ ἐπ' αἰῶνα καὶ ἔτι[8]. Οὐκοῦν ἔστι τι πρᾶγμα ὑπὲρ αἰῶνας, ἡ ἀκραιφνὴς τοῦ Θεοῦ βασιλεία. Οὐ γὰρ δὴ θέμις εἰπεῖν ἦρχθαι ἢ φαίνεσθαι ὑπὸ αἰώνων ἢ χρόνων τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν· ταύτην δὲ πιστεύομεν εἶναι τῶν σῳζομένων κληρονομίαν καὶ μονὴν καὶ τόπον, καθὼς ὁ ἀληθινὸς παραδίδωσι λόγος, ὡς τέλος τῶν δι' ἐφέσεως πρὸς τὸν ἔσχατον ὀρεκτὸν κινουμένων· ἐν ᾧ γινόμενοι πάσης τῆς ὁποιασοῦν δέχονται παῦλαν κινήσεως· ὡς μηκέτι χρόνου τινὸς ὄντος αὐτοῖς ἢ αἰῶνος, τοῦ διαβαθῆναι ὀφείλοντος· οἷα δὴ μετὰ πάντα καταντήσασιν εἰς τὸν Θεὸν τὸν πρὸ πάντων ὄντα τῶν αἰώνων καὶ ὃν φθάνειν αἰώνων φύσις οὐ πέφυκεν.

πζ'. Ἐφ' ὅσον χρόνον τις ἐστιν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ, κἂν τέλός ἐστι κατὰ τὴν ἐνθάδε κατάστασιν καὶ πράξει καὶ θεωρίᾳ, τὴν ἐκ μέρους ἔχει καὶ

1. Α' Κορ. 12, 27. 2. Ἑβρ. θ', 26. 3. Ἐφεσ. β', 7.
4. Ψαλμ. 83, 5, κ. ἀ. 5. Ψαλμ. 9, 6, κ. ἀ. 6. Β' Τιμ. α', 9, κ. ἀ.
7. Γέν. θ', 12. 8. Ἔξ. ιε', 18.

γνῶσιν καὶ προφητείαν καὶ ἀρραβῶνα Πνεύματος Ἁγίου, ἀλλ' οὐκ αὐτὸ τὸ πλήρωμα. Ἐλευσόμενός ποτε μετὰ τὴν τῶν αἰώνων περαίωσιν, εἰς τὴν τελείαν λῆξιν τὴν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον[1] τοῖς ἀξίοις δεικνύουσαν αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς ἑστῶσαν τὴν ἀλήθειαν· ὡς μηκέτι ἐκ τοῦ πληρώματος μέρος ἔχειν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ πλήρωμα τῆς χάριτος κατὰ μέθεξιν ὅλον κομίζεσθαι. Καταντήσεσθαι, γάρ, φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, πάντας δηλονότι τοὺς σῳζομένους εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ[2], ἐν ᾧ εἰσιν οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι[3]· οἷς φαινομένοις, τὸ ἐκ μέρους καταργήσεται.

πη'. Ζητοῦσί τινες πῶς ἔσται τῶν ἀξιουμένων τῆς ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ τελειότητος ἡ κατάστασις. Πότερον, κατὰ προκοπὴν καὶ μετάβασιν ἢ κατὰ τὴν ἐν στάσει ταυτότητα; πῶς τε τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς εἶναι χρεὼν ὑπολαμβάνειν; Πρὸς δὴ τοῦτο στοχαστικῶς ἐρεῖ τις, ὅτι καθάπερ ἐπὶ τῆς σωματικῆς ζωῆς διττός ἐστιν ὁ τῆς τροφῆς λόγος· ὁ μὲν πρὸς αὔξησιν, ὁ δὲ πρὸς συντήρησιν τῶν τρεφομένων· μέχρι γὰρ φθάσωμεν τὸ τέλειον τῆς σωματικῆς ἡλικίας, τρεφόμεθα πρὸς αὔξησιν· ἐπειδὰν δὲ τὸ σῶμα στῇ τῆς εἰς μέγεθος ἐπιδόσεως οὐκ ἔτι τρέφεται πρὸς αὔξησιν ἀλλὰ πρὸς συντήρησιν· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς διττὸς ὁ τῆς τροφῆς λόγος. Τρέφεται γὰρ προκόπτουσα ταῖς ἀρεταῖς καὶ τοῖς θεωρήμασι, μέχρις οὗ διαβᾶσα τὰ ὄντα πάντα, φθάσῃ τὸ μέτρον τῆς ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ[4]· ἐν ᾧ γινομένη πάσης τῆς πρὸς ἐπίδοσίν τε καὶ αὔξησιν διὰ τῶν μέσων ἵσταται προκοπῆς, ἀμέσως τρεφομένη τὸ ὑπὲρ νόησιν· καὶ διὰ τοῦτο τυχὸν ὑπὲρ αὔξησιν τῆς ἀφθάρτου τροφῆς τὸ εἶδος πρὸς συντήρησιν τῆς δοθείσης αὐτῇ θεοειδοῦς τελειότητος καὶ ἔκφανσιν τῶν τῆς τροφῆς ἐκείνης ἀπείρων ἀγλαϊῶν, καθ' ἣν τὸ ἀεὶ εὖ ὡσαύτως εἶναι ἐνδημῆσαν αὐτῇ δεχομένη, γίνεται Θεὸς τῇ μεθέξει τῆς θεϊκῆς χάριτος· πασῶν τῶν κατὰ νοῦν τε καὶ αἴσθησιν αὐτή τε παυσαμένη, καὶ ἑαυτῇ τὰς τοῦ σώματος συναποπαύσασα φυσικὰς ἐνεργείας, συνθεωθέντος αὐτῇ κατὰ τὴν ἀναλογοῦσαν αὐτῷ μέθεξιν τῆς θεώσεως· ὡς μόνον τὸν Θεὸν διά τε τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος φαίνεσθαι, κινηθέντων αὐτοῖς τῇ ὑπερβολῇ τῆς δόξης τῶν φυσικῶν γνωρισμάτων.

πθ'. Ζητοῦσί τινες τῶν φιλομαθῶν, κατὰ ποῖον ἔσται τρόπον ἡ τῶν αἰωνίων μονῶν τε καὶ ἐπαγγελιῶν διαφορά. Πότερον, καθ' ὑπόστασιν τοπικὴν ἢ κατ' ἐπίνοιαν τῆς ἰδιαζούσης καθ' ἑκάστην μονὴν πνευματικὴν ποιότητός τε καὶ ποσότητος; Καὶ τοῖς μὲν δοκεῖ τὸ πρῶτον· τοῖς δὲ τὸ δεύτερον. Ὁ δὲ γνοὺς τί τό, ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστι[5]· καὶ τὶ τό, πολλαὶ μοναὶ παρὰ τῷ Πατρί[6], τοῦ δευτέρου μᾶλλον γενήσεται.

η'. Ζητοῦσί τινες ποίαν διαφορὰν ἔχει πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν, ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία. Πότερον, καθ' ὑπόστασιν διαφέρουσιν ἀλλήλων ἢ

1. Α' Κορ. ιγ', 12. 2. Ἐφεσ. δ', 13. 3. Κολοσ. β', 3.
4. Ἐφεσ. δ', 13. 5. Λουκ. ιζ', 21. 6. Ἰωάν. ιδ', 2.

κατ᾽ ἐπίνοιαν; πρὸς οὓς ῥητέον, ὅτι διαφέρουσι μὲν οὐ καθ᾽ ὑπόστασιν ἄμφω, ἀλλὰ κατ᾽ ἐπίνοιαν. Ἡ μὲν γὰρ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, τῆς τῶν ὄντων ἀκραιφνοῦς κατὰ τοὺς ἑαυτῶν λόγους, ἐν τῷ Θεῷ προαιωνίου γνώσεώς ἐστι κατάληψις. Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ βασιλεία, τῶν προσόντων τῷ Θεῷ φυσικῶς ἀγαθῶν, κατὰ χάριν ἐστὶ μετάδοσις. Καὶ ἡ μὲν κατὰ τὸ τέλος τῶν ὄντων· ἡ δέ, κατ᾽ ἐπίνοιαν μετὰ τὸ τέλος τῶν ὄντων ἐστίν.

ϟα'. Τό, ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν[1], οὐκ ἔστιν, ὡς οἶμαι χρονικῆς συστολῆς. Οὐ γὰρ ἔρχεται μετὰ παρατηρήσεως· οὔτε ἐροῦσιν ἰδοὺ ὧδε, ἰδοὺ ἐκεῖ[2], ἀλλὰ τῆς πρὸς αὐτὴν τῶν ἀξίων αὐτῆς κατὰ διάθεσιν σχέσεώς ἐστιν. Ἡ βασιλεία γὰρ τοῦ Θεοῦ, φησίν, ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν[3].

ϟβ'. Ἡ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς βασιλεία, δυνάμει μὲν ἐν πᾶσίν ἐστιν τοῖς πιστεύουσιν· ἐνεργείᾳ δέ, ἐν τοῖς ἀποθεμένοις διόλου ἐκ διαθέσεως πᾶσαν τὴν κατὰ φύσιν ψυχῆς τε καὶ σώματος ζωήν, καὶ μόνην κτησαμένοις τὴν τοῦ πνεύματος, καὶ δυναμένοις λέγειν· ζῶ δὲ οὐκ ἔτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός[4].

ϟγ'. Τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἶναί τινες λέγουσι, τὴν ἐν οὐρανοῖς τῶν ἀξίων διαγωγήν. Ἕτεροι δέ, τὴν ὁμοίαν τοῖς Ἀγγέλοις τῶν σῳζομένων κατάστασιν· ἄλλοι δέ, τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς θεϊκῆς ὡραιότητος τῶν φορεσάντων τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου[5]. Συνᾴδουσι δὲ τῇ ἀληθείᾳ, κατὰ τὸ ἐμοὶ δοκοῦν, καὶ αἱ τρεῖς περὶ τούτου δόξαι. Πᾶσι γὰρ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐν αὐτοῖς κατὰ ποιόν τε καὶ ποσὸν δικαιοσύνης, ἡ μέλλουσα δίδοται χάρις.

ϟδ'. Ἕως ὅτου, κατὰ τὴν πρακτικὴν φιλοσοφίαν, ἀνδρικῶς τοὺς θείους διεξέρχεταί τις ἀγῶνας, τὸν διὰ τῶν ἐντολῶν ἐξελθόντα παρὰ τοῦ Πατρὸς εἰς τὸν κόσμον, παρ᾽ ἑαυτῷ κατέχει Λόγον. Ἐπειδὰν δὲ τῶν κατὰ τὴν πρᾶξιν πρὸς τὰ πάθη παλαισμάτων ἀφέμενος, ὡς νικητὴς παθῶν καὶ δαιμόνων ἀποφανθείς, πρὸς τὴν διὰ θεωρίας γνωστίκην μετέλθῃ φιλοσοφίαν, συγχωρεῖ τῷ Λόγῳ μυστικῶς ἀφεῖναι πάλιν τὸν κόσμον καὶ πορευθῆναι πρὸς τὸν Πατέρα. Διό φησιν ὁ Κύριος τοῖς μαθηταῖς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον· ἐξῆλθον παρὰ τοῦ Πατρός, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόμον· πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον, καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα[6]· κόσμον εἰπὼν τυχὸν τὴν κατὰ τὴν πρᾶξιν τῶν ἀρετῶν ἐπίπονον ἐργασίαν· Πατέρα δέ, τὴν κατὰ νοῦν ὑπερκόσμιον καὶ παντὸς ἐλευθέραν ὑλικοῦ φρονήματος κατάστασιν· καθ᾽ ἣν ἐν ἡμῖν ὁ τοῦ Θεοῦ γίνεται λόγος, τῆς πρὸς τὰ πάθη καὶ τοὺς δαίμονας μάχης παυόμενος.

ϟε'. Ὁ δυνηθεὶς νεκρῶσαι διὰ πράξεως τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς[7] καὶ νικῆσαι διὰ τοῦ λόγου τῶν ἐντολῶν τὸν ἐν αὐτῷ τῶν παθῶν κόσμον, οὐδεμίαν ἕξει λοιπὸν θλῖψιν· τὸν κόσμον ἐάσας ἤδη καὶ ἐν Χριστῷ γεγε-

1. Ματθ. γ', 2, δ', 17. 2. Λουκ. ιζ', 20-21. 3. Λουκ. ιζ', 21.
4. Γαλ. β', 20. 5. Α' Κορ. ιε', 49. 6. Ἰωάν. ις', 28. 7. Κολοσ. γ', 5.

νημένος, τῷ τὸν κόσμον νικήσαντι τῶν παθῶν καὶ πάσης εἰρήνης χορηγῷ. Ὁ γὰρ τὴν προσπάθειαν τῶν ὑλικῶν μὴ ἀφεὶς διὰ παντὸς θλῖψιν ἕξει, τοῖς κατὰ φύσιν ἀλλοιουμένοις, τὴν γνώμην συναλλοιούμενος. Ὁ δὲ γενόμενος ἐν Χριστῷ, κατ᾽ οὐδένα λόγον αἰσθήσεται τῆς οἱασοῦν ὑλικῆς μεταπτώσεως. Διό φησιν ὁ Κύριος· ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε· ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε· ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον[1]· τουτέστιν, ἐν ἐμοί, τῷ Λόγῳ τῆς ἀρετῆς, εἰρήνην ἔχετε· ἀπηλλαγμένοι τῆς τῶν ὑλικῶν παθῶν τε καὶ πραγμάτων στροβώσεώς τε καὶ ταραχῆς· ἐν δὲ τῷ κόσμῳ, τουτέστιν ἐν τῇ ἀπροσπαθείᾳ τῶν ὑλικῶν, θλῖψιν διὰ τὴν αὐτῶν ἀλλεπάλληλον μετάπτωσιν. Θλῖψιν γὰρ ἔχουσιν ἀμφότεροι, καὶ ὁ πράττων τὴν ἀρετὴν διὰ τὸν αὐτῇ συνημμένον πόνον, καὶ ὁ τὸν κόσμον ἀγαπῶν, διὰ τὴν τῶν ὑλικῶν ἀποτυχίαν. Ἀλλ᾽ ὁ μὲν θλῖψιν σωτήριον· ὁ δὲ φθαρτικὴν καὶ ὀλέθριον· ἀμφοτέρων δέ ἐστιν ὁ Κύριος ἄνεσις· τοῦ μὲν καταπαύων ἐν ἑαυτῷ κατὰ τὴν θεωρίαν δι᾽ ἀπαθείας τοὺς πόνους τῶν ἀρετῶν· τοῦ δὲ τὴν πρὸς τὰ φθειρόμενα σχετικὴν προσπάθειαν διὰ μετανοίας ἀφαιρούμενος.

ϟς'. Ἡ ἐν τῷ τίτλῳ περιγραφὴ τῆς τοῦ Σωτῆρος αἰτίας, πρακτικῆς καὶ φυσικῆς καὶ θεολογικῆς φιλοσοφίας ὄντα βασιλέα τὸν σταυρωθέντα σαφῶς καὶ Κύριον ἐδίδαξε. Ῥωμαϊστὶ γὰρ καὶ Ἑλληνιστὶ καὶ Ἑβραϊστί φησιν ἀναγεγράφθαι τὸν λόγον[2]. Νοῶ δὲ διὰ μὲν τοῦ Ῥωμαϊστί, τὴν πρακτικήν, ὡς τῆς Ῥωμαίων βασιλείας, κατὰ τὸν Δανιήλ, ὁρισθείσης εἶναι πασῶν ἀνδρικωτέρας τῶν ἐπὶ γῆς βασιλειῶν[3]· πρακτικῆς δὲ ἴδιον εἴπέρ τι ἄλλο, ἡ ἀνδρεία· διὰ δὲ τοῦ Ἑλληνιστί, τὴν φυσικὴν θεωρίαν, ὡς μᾶλλον τοῦ Ἑλλήνων ἔθνους, παρὰ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους, τῇ φυσικῇ σχολάσαντος φιλοσοφίᾳ· διὰ δὲ τοῦ Ἑβραϊστί, τὴν θεολογικὴν μυσταγωγίαν, ὡς τοῦ ἔθνους τούτου προδήλως ἀνέκαθεν τῷ Θεῷ διὰ τοὺς πατέρας ἀνατεθέντος.

ϟζ'. Δεῖ μὴ μόνον ἡμᾶς παθῶν σωματικῶν φονευτάς, ἀλλὰ καὶ τῶν κατὰ ψυχὴν ἐμπαθῶν λογισμῶν ὀλετῆρας, κατὰ τὸν λέγοντα ἅγιον· εἰς τὰς πρωΐας ἀπέκτεινον πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς, τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ πόλεως Κυρίου πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν[4]· τουτέστι τὰ τοῦ σώματος πάθη καὶ τῆς ψυχῆς τοὺς ἀνομοῦντας λογισμούς.

ϟη'. Ὁ τὴν ὁδὸν τῶν ἀρετῶν χωρὶς τῆς ἐφ᾽ ἑκάτερα ῥοπῆς μετ᾽ εὐσεβοῦς καὶ ὀρθῆς γνώσεως συντηρήσας ἀλώβητον, εἴσεται τὴν γινομένην πρὸς αὐτὸν τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἀπαθείας παρουσίαν. Ψαλῶ γὰρ καὶ συνήσω ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ πότε ἥξεις πρός με[5]· ὁ γὰρ Ψαλμὸς τὴν ἐνάρετον πρᾶξιν δηλοῖ· ἡ δὲ σύνεσις τὴν ἐπ᾽ ἀρετῇ γνωστικὴν ἐπιστήμην, καθ᾽ ἣν τῆς θείας αἰσθάνεται παρουσίας. Ὁ δὲ δι᾽ ἀγρυπνίας τῶν ἀρετῶν προσδεχόμενος τὸν Κύριον αὐτοῦ, πιστὸς ἂν εἴη, καὶ ἀγαθός.

1. Ἰωάνν. ις', 33. 2. Ἰωάν. ιθ', 20. 3. Δανιὴλ β', 44.
4. Ψαλμ. 100, 8. 5. Ψαλμ. 100, 2.

ϟθ'. Οὐ δεῖ τὸν εἰσαγόμενον εἰς εὐσέβειαν διὰ μόνης ἄγεσθαι χρηστότητος πρὸς τὴν πρᾶξιν τῶν ἐντολῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ τῇ μνήμῃ τῶν θείων δικαιωμάτων δι' ἀποτομίας συχνότερον αὐτὸν ἀγωνίσασθαι· ἐφ' ᾧ μὴ μόνον πόθῳ τῶν θείων ἐρᾶν, ἀλλὰ καὶ φόβῳ τῆς κακίας ἀπέχεσθαι. Ἔλεον γὰρ καὶ κρίσιν ᾄσομαί σοι, Κύριε[1]· ἵνα καὶ ᾄδῃ τῷ Θεῷ κατὰ πόθον τερπόμενος, καὶ εὐτονῇ πρὸς τὸ ᾆσμα τῷ φόβῳ στομούμενος.

ρ'. Ὁ δι' ἀρετῆς καὶ γνώσεως ἁρμοσάμενος τὸ σῶμα πρὸς τὴν ψυχήν, γέγονε κιθάρα Θεοῦ καὶ ναὸς καὶ αὐλός· κιθάρα μέν, ὡς καλῶς φυλάξας τὴν τῶν ἀρετῶν ἁρμονίαν· αὐλὸς δέ, ὡς διὰ τῶν θείων θεωρημάτων εἰσδεχόμενος τὴν τοῦ Πνεύματος ἔμπνευσιν· ναὸς δέ, ὡς διὰ τὴν κατὰ νοῦν καθαριότητα, τοῦ Λόγου γεγονὼς κατοικητήριον.

1. Ψαλμ. 100, 1.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΤΡΙΤΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ ΤΕ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΚΑΚΙΑΣ

Ἕν ἐστι τὸ ὑπεράναρχον καὶ ὑπερούσιον ἀγαθόν, ἡ Ἁγία Τρισυπόστατος Μονάς, Πατὴρ καὶ Υἱὸς καὶ Ἅγιον Πνεῦμα. Τριῶν ἀπείρων ἄπειρος συμφυΐα· τόν τε τοῦ εἶναι, καὶ πῶς, καὶ τί, καὶ ποῖον εἶναι, λόγον πάμπαν τοῖς οὖσιν ἄβατον ἔχουσα. Πᾶσαν γὰρ διαφεύγει νόησιν τῶν νοούντων, τῆς κατὰ φύσιν οὐδαμῶς κρυφίας ἐνδότητος ἐξιοῦσα· καὶ πάσης πασῶν γνώσεων ἀπείρως ὑπερεκτείνεται γνώσεως.

β'. Τὸ κατ' οὐσίαν κυρίως ὂν ἀγαθόν, ἔστι τὸ μήτε ἀρχήν, μήτε τέλος, μήτε αἰτίαν τοῦ εἶναι, μήτε τὴν οἱανοῦν κατὰ τὸ εἶναι, πρὸς αἰτίαν τινὰ κίνησιν ἔχον· τὸ δὲ μὴ οὕτως ἔχον, οὐδὲ κυρίως ὄν, ὡς ἀρχήν, καὶ τέλος, καὶ αἰτίαν τοῦ εἶναι, καὶ τὴν κατὰ τὸ εἶναι πρὸς αἰτίαν τινὰ κίνησιν ἔχον· τὸ δὲ κυρίως οὐκ ὄν, κἂν εἶναι λέγηται, κατὰ μέθεξιν βουλήσει τοῦ κυρίως ὄντος, καὶ ἔστι καὶ λέγεται.

γ'. Εἰ λόγος προκαθηγεῖται τῆς τῶν ὄντων γενέσεως, οὔτε ἦν, οὔτε ἐστιν, οὔτε ἔσται τοῦ λόγου λόγος ἀνώτερος· Λόγος δὲ οὐκ ἄνους ἢ ζωῆς ἄμοιρος, ἀλλ' ἔννους καὶ ζῶν, ὡς γεννῶντα νοῦν ἔχων οὐσιωδῶς ὑφεστῶτα τὸν Πατέρα καὶ ζωὴν ὑφεστῶσαν οὐσιωδῶς συνυπάρχουσαν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.

δ'. Εἷς Θεός, ἑνὸς Υἱοῦ Γεννήτωρ Πατὴρ καὶ Πνεύματος Ἁγίου πηγή· Μονὰς ἀσύγχυτος καὶ Τριὰς ἀδιαίρετος· Νοῦς ἄναρχος· μόνου, μόνος, οὐσιωδῶς, ἀνάρχου λόγου Γεννήτωρ· καὶ μόνης ἀιδίου ζωῆς, ἤγουν Πνεύματος Ἁγίου πηγή.

ε'. Εἷς Θεός, ὅτι μία Θεότης· Μονὰς Ἄναρχος καὶ ἁπλῆ καὶ ὑπερούσιος καὶ ἀμερής, καὶ ἀδιαίρετος· ἡ αὐτὴ Μονάς, καὶ Τριάς, καὶ τὰ ἑξῆς.

ς'. Εἰ πᾶσα μετοχὴ τῶν μετεχόντων προεπινοεῖται· πάντων δηλαδὴ σαφῶς ὑπέρκειται τῶν ὄντων ἀσυγκρίτως κατὰ πάντα τρόπον ἡ τῶν ὄντων αἰτία, κατὰ φύσιν προϋπάρχουσά τε καὶ προεπινοουμένη τῶν ὄντων· οὐχ ὡς οὐσία συμβεβηκότων· ἐπεὶ σύνθετον ἀποδειχθήσεται τὸ θεῖον, εἰς συμπλήρωσιν ἔχον τῆς οἰκείας ὑπάρξεως τὴν τῶν ὄντων ὑπόστασιν· ἀλλ' ὡς οὐσίας τὸ ὑπερούσιον. Εἰ γὰρ αἱ μὲν τέχναι, τῶν ἐξ αὐτῶν ἐφεῦρον τὰ σχήματα· ἡ δὲ καθόλου φύσις, τὰ εἴδη τῶν ὑπ' αὐτήν· πολλῷ μᾶλλον ὁ Θεὸς τὰς τῶν ὄντων οὐσίας ἐκ μὴ ὄντων ὑπέστησεν, ὡς ὑπερούσιος καὶ ἔτι μᾶλλον τῆς καθ' ὑπερουσιότητα θέσεως, ἀπείρως ἐξῃρημένος· ὃ καὶ ταῖς

τέχναις συζεύξας πρὸς ἐξεύρεσιν σχημάτων τὰς ἐπιστήμας, καὶ τῇ φύσει δοὺς τὴν ἀπεργαστικὴν τῶν εἰδῶν ἐνέργειαν, καὶ αὐτὸ τὸ εἶναι τῶν οὐσιῶν, ὅπερ ἐστιν, ὑποστησάμενος.

ζ'. Ὁ τοῖς οὖσι μὴ κατ' οὐσίαν μεθεκτός, κατ' ἄλλον δὲ τρόπον μετέχεσθαι τοῖς δυναμένοις βουλόμενος, τοῦ κατ' οὐσίαν κρυφίου παντελῶς οὐκ ἐξίσταται· ὁπότε καὶ αὐτὸς ὁ τρόπος, καθ' ὃν θέλων μετέχεται, καθ' ὃν αὐτὸς οἶδε τρόπον, μένει διηνεκῶς τοῖς πᾶσιν ἀνέκφαντος· οὕτω καὶ θέλων ὑπέστησε τὰ μετέχοντα, καθ' ὃν αὐτὸς ἐπίσταται λόγον, δι' ὑπερβάλλουσαν ἀγαθότητος δύναμιν. Οὐκοῦν τὸ θελήσει τοῦ πεποιηκότος γενόμενον, οὐκ ἂν εἴη ποτὲ θελήσαντι αὐτὸ γενέσθαι συναΐδιον.

η'. Ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ἐφάπαξ κατὰ σάρκα γεννηθείς, ἀεὶ γεννᾶται θέλων κατὰ πνεῦμα διὰ φιλανθρωπίαν τοῖς θέλουσι· καὶ γίνεται βρέφος, ἑαυτὸν ἐν ἐκείνοις διαπλάττων ταῖς ἀρεταῖς· καὶ τοσοῦτον φαινόμενος, ὅσον χωρεῖν ἐπίσταται τὸν δεχόμενον· οὐ φθόνῳ σμικρύνων τοῦ οἰκείου μεγέθους τὴν ἔκφανσιν, ἀλλὰ μέτρῳ σταθμίζων τῶν ὁρᾶν ποθούντων τὴν δύναμιν. Οὕτως ἀεὶ καὶ φαινόμενος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος τοῖς τρόποις τῶν μετοχῶν, ἀεὶ διαμένει κατὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ μυστηρίου, τοῖς πᾶσιν ἀθέατος· ὅθεν σοφῶς τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν διασκοπήσας ὁ θεῖος Ἀπόστολος, φησίν· Ἰησοῦς Χριστός, χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας[1]· εἰδὼς ἀεὶ καινὸν τὸ μυστήριον καὶ μηδέποτε περιλήψει νοὸς παλαιούμενον.

θ'. Γεννᾶται Χριστὸς ὁ Θεός, προσλήψει σαρκὸς ψυχὴν ἐχούσης νοερὰν γενόμενος ἄνθρωπος· ὁ παρασχόμενος τοῖς οὖσιν ἐκ μὴ ὄντων τὴν γένεσιν· ὃν Παρθένος ὑπερφυῶς τεκοῦσα[2], παρέλυσεν οὐδὲν τῆς παρθενίας τεκμήριον. Ὡς γὰρ αὐτὸς ἄνθρωπος γέγονεν, οὐκ ἀλλοιώσας τὴν φύσιν, οὐδ' ἀμείψας τὴν δύναμιν· οὕτω τὴν τεκοῦσαν, καὶ Μητέρα ποιεῖ καὶ παρθένον διατηρεῖ· θαύματι θαῦμα κατὰ ταὐτὸ διερμηνεύων ἅμα καὶ θατέρῳ κρύπτων τὸ ἕτερον, ἐπειδὴ δι' ἑαυτὸν ὁ Θεὸς ἀεὶ κατ' οὐσίαν ὑπάρχει μυστήριον, τοσοῦτον ἐξάγων τῆς φυσικῆς κρυφιότητος, ὅσον ταύτην πλέον διὰ τῆς ἐμφάνσεως κρυφιωτέραν ἐργάζεσθαι· καὶ τοσοῦτον πάλιν μητέρα τὴν Παρθένον τεκοῦσαν ποιούμενος, ὅσον τὴν κύησιν * ἄλυτα τῆς παρθενίας τὰ δεσμὰ ἀπεργάσασθαι.

* Ἴσως ὅσον διὰ τῆς κυήσεως ἄλυτα τῆς

ι'. Καινοτομοῦνται φύσεις καὶ Θεὸς ἄνθρωπος γίνεται. Οὐ μόνον ἡ θεία καὶ σταθερὰ καὶ ἀκίνητος, κινουμένη πρὸς τὴν κινουμένην καὶ ἄστατον, ἵνα στήσῃ τοῦ φέρεσθαι· οὐδὲ μόνον ἡ ἀνθρωπίνη δίχα σπορᾶς ὑπὲρ φύσιν γεωργοῦσα σάρκα, τῷ λόγῳ τελεσφορουμένην, ἵνα στῇ τοῦ φέρεσθαι· ἀλλὰ καὶ ἀστὴρ ἐξ ἀνατολῶν ἐν ἡμέρᾳ φαινόμενος καὶ τοὺς Μάγους ὁδηγῶν[3] εἰς τὸν τόπον τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσεως, ἵνα δείξῃ μυστικῶς νικῶντα τὴν αἴσθησιν, τὸν ἐν νόμῳ καὶ προφήταις λόγον καὶ ὁδηγοῦντα τὰ ἔθνη πρὸς τὸ μέγιστον φῶς τῆς ἐπιγνώσεως. Πρὸς γὰρ ἐπί-

1. Ἑβρ. ιγ', 8. 2. Λουκ. α', 34-35. 3. Ματθ. β', 2-9.

γνωσιν τοῦ σαρκωθέντος Λόγου, σαφῶς ὁ νομικὸς καὶ προφητικὸς λόγος καί, καθάπερ ἀστὴρ εὐσεβῶς κατανοούμενος, ὁδηγεῖ τοὺς κατὰ πρόθεσιν κεκλημένους τῆς χάριτος.

ια'. Ἐπειδὴ θέλων ἐγώ, τὴν θείαν ἐντολὴν παρέβην ὁ ἄνθρωπος, καὶ τὸ στερρόν μου τῆς φύσεως, Θεότητος ἐλπίδι δελεάσας, πρὸς ἡδονὴν κατέσυρεν ὁ διάβολος[1], δι' ἧς ὑποστήσας τὸν θάνατον ἠβρύνετο, τρυφῶν τὴν φθορὰν τῆς φύσεως, διὰ τοῦτο γίνεται τέλειος ἄνθρωπος ὁ Θεός, μηδὲν παραμείψας τῆς φύσεως, πλὴν τῆς ἁμαρτίας[2], ἐπεὶ μηδὲ τῆς φύσεως ἦν· ἵνα σαρκὸς προβλήματι δελεάσας, ἐρεθίσῃ τὸν ἄπληστον δράκοντα περιχανόντα τὴν σάρκα καταπιεῖν, γενησομένην αὐτῷ μὲν δηλητήριον, τῇ δυνάμει τῆς ἐν αὐτῇ Θεότητος παντελῶς διαφθείρουσαν· τῇ δὲ φύσει τῶν ἀνθρώπων ἀλεξιτήριον πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς χάριν, δυνάμει τῆς ἐν αὐτῇ Θεότητος, ἀνακαλουμένην. Ὡς γὰρ αὐτὸς τὸν ἰὸν αὐτοῦ τῆς κακίας τῷ ξύλῳ τῆς γνώσεως ἐγχέας, τὴν γευσαμένην διέφθειρε φύσιν, οὕτω καὶ αὐτὸς ἐμφαγεῖν βουληθεὶς τῆς σαρκὸς τοῦ Δεσπότου, τῇ δυνάμει τῆς ἐν αὐτῇ Θεότητος διεφθάρη.

ιβ'. Τὸ μέγα τῆς ἐνανθρωπήσεως μυστήριον, ἀεὶ μένει μυστήριον· οὐ μόνον ὅτι συμμέτρως τῇ δυνάμει τῶν ὑπ' αὐτοῦ σῳζομένων ἐκφαινόμενον, ἔχει μεῖζον τοῦ ἐκφανθέντος τὸ μήπω ὁρώμενον, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ φανέν, ἔτι μένει πάμπαν ἀπόκρυφον, οὐδενὶ λόγῳ καθὼς ἐστι γινωσκόμενον· καὶ μὴ τὸ δόξῃ παράδοξον τὸ λεγόμενον. Ὁ γὰρ Θεὸς ὑπερούσιος ὢν καὶ ὑπερουσιότητος ἁπάσης ὑπερανεστηκώς, εἰς οὐσίαν ἐλθεῖν βουληθείς, ὑπερουσίως οὐσιώθη· διὸ καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον, ὡς φιλάνθρωπος, ἐκ τῆς ἀνθρώπων οὐσίας ἀληθῶς ἄνθρωπος γεγονώς, τὸν τοῦ πῶς ἄνθρωπος γέγονε τρόπον, μένει διαπαντὸς ἔχων ἀνέκφαντον· ὑπὲρ ἄνθρωπον γὰρ γέγονεν ἄνθρωπος.

ιγ'. Σκοπήσωμεν πιστῶς τὸ μυστήριον τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως, καὶ μόνον δοξάσωμεν ἀπεριέργως τὸν τοῦτο γενέσθαι δι' ἡμᾶς εὐδοκήσαντα. Τίς γὰρ δυνάμει θαρρῶν λογικῆς ἀποδείξεως, ἐξειπεῖν δύναται πῶς Θεοῦ Λόγου γίνεται σύλληψις; Πῶς γένεσις σαρκὸς ἄνευ σπορᾶς; Πῶς γέννησις ἄνευ φθορᾶς; Πῶς Μήτηρ, ἡ μετὰ τὸν τόκον διαμείνασα Παρθένος; Πῶς ὁ ὑπερτελής, καθ' ἡλικίαν προέκοπτε[3]; Πῶς ὁ καθαρὸς ἐβαπτίζετο[4]; Πῶς διέτρεφεν ὁ πεινῶν[5]; Πῶς ὁ κοπιῶν ἐχαρίζετο δύναμιν[6]; Πῶς ὁ πάσχων ἐδίδου ἰάματα[7]; Πῶς ὁ θνήσκων ἐζωοποίει[8]; Καὶ ἵνα τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον εἴπω, πῶς ὁ Θεὸς ἄνθρωπος γίνεται; Καὶ τὸ δὴ πλέον μυστηριωδέστερον, πῶς οὐσιωδῶς ἐν σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν ὁ Λόγος, ὁ κατ' οὐσίαν ὑποστατικῶς ὅλος ὑπάρχων ἐν τῷ Πατρί· πῶς ὁ αὐτός, καὶ ὅλος ἐστὶ Θεὸς κατὰ φύσιν καὶ ὅλος γέγονε κατὰ φύσιν ἄνθρωπος· μηδὲ

1. Γεν. γ', 5. 2. Ἑβρ. δ', 15. 3. Λουκ. β', 52.
4. Ματθ. γ', 16. 5. Ματθ. ιδ', 14-21, ιε', 37. 6. Λουκ. η', 46.
7. Ματθ. η', 15 κ. ἀ. 8. Μάρκ. ε', 42, Λουκ. ζ', 11-15, Ἰωάνν. ια', 17-44.

μίαν φύσιν ἠρνημένος παντάπασιν· μήτε τὴν θείαν, καθ' ἣν ὑπάρχει Θεός, μήτε τὴν ἡμετέραν, καθ' ἣν γέγονεν ἄνθρωπος. Ταῦτα πίστις μόνη χωρεῖ τὰ μυστήρια, τῶν ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον ὑπάρχουσα πραγμάτων ὑπόστασις.

ιδ'. Ὁ Ἀδὰμ παρακούσας, ἐξ ἡδονῆς ἔρχεσθαι τὴν τῆς φύσεως ἐδίδαξε γένεσιν· ὁ Κύριος ταύτην ἐξοικίζων τῆς φύσεως, τὴν ἐκ σπορᾶς οὐ προσήκατο σύλληψιν· ἡ γυνὴ παραβᾶσα τὴν ἐντολὴν ἐξ ὀδύνης ἄρχεσθαι τὴν τῆς φύσεως κατέδειξε γένεσιν· ὁ Κύριος ταύτην ἀποτινάσσων τῆς φύσεως, γεννηθείς, φθορὰν ὑπομεῖναι τὴν τεκοῦσαν οὐ συνεχώρησεν· ἵν' ὁμοῦ τήν τε ἑκούσιον ἡδονὴν καὶ τὴν δι' αὐτὴν ἀκούσιον ὀδύνην, ἐξέλῃ τῆς φύσεως· ὧν οὐκ ἦν δημιουργός, ἀναιρέτης γενόμενος· καὶ διδάξῃ μυστικῶς κατὰ γνώμην ἄλλης ἀπάρχεσθαι ζωῆς, ἐξ ὀδύνης μὲν τυχὸν ἀρχομένης καὶ πόνων, ληγούσης δὲ πάντως εἰς ἡδονὴν θείαν καὶ εὐφροσύνην ἀπέραντον. Διὰ τοῦτο γίνεται ἄνθρωπος καὶ γεννᾶται ὡς ἄνθρωπος ὁ ποιήσας τὸν ἄνθρωπον, ἵνα σώσῃ τὸν ἄνθρωπον· καὶ πάθη πάθεσιν ἰασάμενος, πάθος αὐτὸς ὑπάρχων ἀποδειχθῇ, τῶν ἡμετέρων παθῶν ὑπερφυῶς ταῖς αὐτοῦ κατὰ σάρκα στερήσεσι, τὰς ἡμῶν κατὰ πνεῦμα φιλανθρώπως ἕξεις ἀνανεούμενος.

ιε'. Ὁ τῷ θείῳ πόθῳ νικήσας τὴν πρὸς τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς διάθεσιν, ἀπερίγραφος γέγονε, κἂν ἐστιν ἐν σώματι. Ὁ γὰρ ἕλκων τὴν τοῦ ποθοῦντος ἔφεσιν Θεός, πάντων ἐστὶν ἀσυγκρίτως ὑψηλότερος, οὐκ ἐῶν τὸν ποθοῦντά τινι τῶν μετὰ Θεὸν προσηλῶσαι τὴν ἔφεσιν. Ποθήσωμεν οὖν τὸν Θεὸν καθ' ὅλην ἡμῶν τὴν τῆς φύσεως δύναμιν καὶ πᾶσι τοῖς σωματικοῖς τὴν προαίρεσιν ἀκράτητον ποιησώμεθα· καὶ πάντων τῶν ὄντων αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν ὑπεράνω τῇ διαθέσει γενώμεθα καὶ οὐδὲν κατὰ τὴν γνώμην πρὸς τὸ συνεῖναι Θεῷ τῷ κατὰ φύσιν ἀπεριγράφῳ, παντελῶς ὑπὸ τῆς φυσικῆς περιγραφῆς ζημιωσώμεθα.

ις'. Ἀγὼν ἐστι φθόνου καὶ ἀρετῆς ἡ τῶν ἁγίων κακοπάθεια· τοῦ μέν, ὅπως κρατήσῃ φιλονεικοῦντος· τῆς δέ, ὅπως ἀήττητος διαμείνῃ, πάντα φερούσης· καὶ τοῦ μὲν εὐοδώσῃ κακίαν ἀγωνιζομένου διὰ τῆς τῶν κατορθούντων κολάσεως· τῆς δέ, ὅπως κατάσχῃ τοὺς ἀγαθοὺς κἂν ταῖς συμφοραῖς τὸ πλέον ἔχοντας.

ιζ'. Ἀρετῆς ἆθλόν ἐστι τὸ τοῖς πόνοις ἐναγωνίζεσθαι· νίκης ἔπαθλον φερούσης τοῖς ὑπομένουσι, τῆς ψυχῆς τὴν ἀπάθειαν· καθ' ἣν δι' ἀγάπης ἑνουμένη Θεῷ, σώματος καὶ κόσμου τῇ διαθέσει χωρίζεται. Ψυχῆς γὰρ ῥῶσίς ἐστι τοῖς ὑπομένουσιν, ὁ τοῦ σώματος αἰκισμός.

ιη'. Ἡδονῆς ἀπάτῃ κλαπέντες τὸ ἀπαρχῆς, τὸν θάνατον τῆς ὄντως ζωῆς προεκρίναμεν· ταύτης οὖν τὸν φονευτὴν εὐχαρίστως ἐνέγκωμεν πόνον τοῦ σώματος, ὅπως τοῦ ταύτης θανάτου ἑαυτῷ συναφανίσαντος τὸν διὰ *γενόμενον θάνατον, ἀπολάβωμεν ἡμῖν ἐπανατρέχουσαν τὴν ἡδονῇ πραθεῖσαν ζωήν, μικροῖς πόνοις σαρκὸς ἀγορασθεῖσαν.

* Ἴσως ἡδονῆς.

ιθ'. Εἰ σαρκὸς εὐπαθούσης ὁ τῆς ἁμαρτίας εἴωθε πιαίνεσθαι τόνος, δῆλον ὅτι ταύτης δυσπαθούσης, ὁ τῆς ἀρετῆς ἀνηβᾶν εἰκότως πέφυκε.

Γενναίως οὖν ἐνέγκωμεν τῆς σαρκὸς τὴν δυσπάθειαν τῶν κατὰ ψυχὴν οὖσαν ῥυπτικὴν μολυσμῶν καὶ τῆς μελλούσης δόξης πρόξενον. Οὐκ ἄξια γὰρ τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἡμῖν ἀποκαλύπτεσθαι[1].

κ'. Οὔτε σῶμα θεραπεύοντες ἰατροί, ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πᾶσι προσφέρουσι φάρμακον, οὔτε Θεὸς ψυχῶν ἰατρεύων νοσήματα, ἕνα μόνον θεραπείας οἶδε τρόπον πάσαις ἁρμόδιον· ἀλλ' ἑκάστῃ τὸν πρόσφορον ἀπονείμας, τὰς ἰάσεις ἐργάζεται. Εὐχαριστήσωμεν οὖν θεραπευόμενοι, κἂν ἔχῃ βάσανον τὸ γινόμενον. Τὸ γὰρ τέλος μακάριον.

κα'. Οὐδὲν οὕτω ψυχῆς ἐλέγχει διάθεσιν, ὡς σαρκὸς δυσπαθούσης ἐπαναστήματα· οἷς ἐὰν ὑπενδῷ, Θεοῦ πλέον στέργουσα τὴν σάρκα φανήσεται· ἐὰν δὲ τοῖς τούτων διαμείνῃ τινάγμασιν ἄσειστος, σαρκὸς πλέον ἀρετὴν τιμῶσα δειχθήσεται· δι' ἧς τὸν Θεὸν ἔνοικον ὑποδέξεται τὸν δι' αὐτὴν παθεῖν καθ' ἡμᾶς ἀνασχόμενον· βοῶντα καθάπερ πάλαι τοῖς μαθηταῖς· θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον[2].

κβ'. Εἰ πάντες παιδείας οἱ ἅγιοι γεγόνασι μέτοχοι, καὶ ἡμεῖς εὐχαριστήσωμεν σὺν αὐτοῖς παιδευόμενοι, ἵνα τῆς αὐτῶν μέτοχοι γενέσθαι δόξης ἀξιωθῶμεν. Ὃν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει· μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται[3].

κγ'. Ὁ Ἀδὰμ τὴν πλευρὰν ἡδονὴν προτείνασαν παραδεξάμενος, ἔξω τοῦ Παραδείσου ποιεῖ τὸ ἀνθρώπινον[4]. Ὁ δὲ Κύριος πόνῳ ταύτην διὰ τῆς λόγχης ἀνασχεθείς*, τὸν λῃστὴν ἔσω τοῦ παραδείσου ἐποίησεν[5]. Ἀγαπήσωμεν τοίνυν τὸν πόνον τῆς σαρκός, μισήσωμεν δὲ ταύτης τὴν ἡδονήν· ὁ μὲν γὰρ εἰσάγει, καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἀποκαθίστησιν· ἡ δὲ ἐξάγει, καὶ τῶν ἀγαθῶν ἀποδιΐστησιν.

* Ἴσως ἀνοιχθείς.

κδ'. Εἰ Θεὸς πάσχει σαρκί, γενόμενος ἄνθρωπος, τίς πάσχων οὐ γέγηθε Θεὸν ἔχων τοῦ πάθους συμμέτοχον; ᾧ τὸ συμπάσχειν Βασιλείας πρόξενον γίνεται· ἀληθὴς γὰρ ὁ εἰπών· εἴπερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν[6].

κε'. Εἰ πάντως πονῆσαι δεῖ διὰ τὴν ἐμφυρεῖσαν τῇ φύσει διὰ τοῦ προπάτορος ἡδονήν, γενναίως τοὺς προσκαίρους καρτερήσωμεν πόνους· τάς τε ἡδονῆς τὸ κέντρον ἡμῖν ἀμβλύνοντας, καὶ τῶν δι' αὐτὴν ἡμᾶς τῶν αἰωνίων ἐλευθεροῦντας κολάσεων.

κς'. Πάντων τῶν ἀγαθῶν τέλος ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ὡς πρὸς τὸν Θεὸν τὸ τῶν ἀγαθῶν ἀκρότατον, καὶ παντὸς αἴτιον ἀγαθοῦ, τοὺς ἐν αὐτῇ περιπατοῦντας ἄγουσα καὶ προσάγουσα καὶ συνάγουσα· ὡς πιστὴ καὶ ἀδιάπτωτος μένουσα[7]. Ἡ πίστις γὰρ βάσις ἐστὶ τῶν μετ' αὐτήν· ἐλπίδος λέγω, καὶ ἀγάπης, βεβαίως τὸ ἀληθὲς ὑφεστῶσα· ἡ δὲ ἐλπὶς τῶν ἄκρων ἐστὶν ἰσχύς, ἀγάπης λέγω, καὶ πίστεως, τὸ πιστόν τε δι' ἑαυτῆς τὸ ἐραστὸν ἀμ-

1. Ῥωμ. η', 18. 2. Ἰωάνν. ις', 33. 3. Παροιμ. γ', 12.
4. Γέν. γ', 24. 5. Λουκ. κγ', 43. 6. Ῥωμ. η', 17. 7. Α' Κορ. ιγ', 8.

φοῖν ὑποφαίνουσα, καὶ πρὸς αὐτὸ τὸν δρόμον δι᾿ ἑαυτῆς ποιεῖσθαι διδάσκουσα· ἡ δὲ ἀγάπη, τούτων ἐστὶ συμπλήρωσις, τὸ ἔσχατον ὀρεκτόν, ὅλον ὅλη περιπτυσσομένη, καὶ ταύταις τῆς ἐπ᾿ αὐτὸ κινήσεως παῦσιν παρεχομένη, τοῦ πιστεύειν εἶναι, καὶ ἐλπίζειν παρέσεσθαι, τὸ ἀπολαύειν παρόντος δι᾿ ἑαυτῆς ἀντεισάγουσα.

κζ′. Ἔργον τῆς ἀγάπης τελειότατον, καὶ τῆς κατ᾿ αὐτὴν ἐνεργείας πέρας δι᾿ ἀντιδόσεως σχετικῆς τῶν κατ᾿ αὐτὴν συνημμένων, ἀλλήλοις ἐμπρέπειν τὰ ἰδιώματα, καὶ τὰς κλήσεις παρασκευάζειν· καὶ Θεὸν μὲν τὸν ἄνθρωπον ποιεῖν, ἄνθρωπον δὲ Θεὸν χρηματίζειν καὶ φαίνεσθαι, διὰ τὴν μίαν καὶ ἀπαράλλακτον ἀμφοτέρων κατὰ τὸ θέλημα βούλησίν τε καὶ κίνησιν.

κη′. Εἰ κατ᾿ εἰκόνα Θεοῦ[1] πάντως ἡμεῖς, γενώμεθα ἑαυτῶν καὶ τοῦ Θεοῦ· μᾶλλον δέ, μόνου καὶ ὅλου Θεοῦ, καὶ ὅλοι, μηδὲν ἐπίγειον ἐν ἡμῖν αὐτοῖς φέροντες, ἵνα Θεῷ πλησιάσωμεν καὶ Θεοὶ γενώμεθα, ἐκ Θεοῦ τὸ Θεοὶ εἶναι λαβόντες. Οὕτω γὰρ τιμᾶται τὰ θεῖα δωρήματα καὶ ἡ τῆς θείας εἰρήνης φιλοφρονεῖται παρουσία.

κθ′. Μέγα ἀγαθὸν ἡ ἀγάπη καὶ τῶν ἀγαθῶν τὸ πρῶτον καὶ ἐξαίρετον ἀγαθόν, ὡς Θεὸν καὶ ἀνθρώπους δι᾿ ἑαυτῆς περὶ τὸν αὐτὴν ἔχοντα συνάπτουσα· καὶ ὡς ἄνθρωπον τὸν ποιητὴν τῶν ἀνθρώπων φανῆναι παρασκευάζουσα, διὰ τὴν θεουμένου πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ τὸ ἀγαθὸν ὡς ἐφικτὸν ἀνθρώπῳ ἀπαραλλαξίαν· ἣν ἐνεργεῖν ὑπολαμβάνω τὸ ἀγαπῆσαι Κύριον τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ ψυχῆς, καὶ δυνάμεως· καὶ τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν[2].

λ′. Ἰστέον ὡς δόλῳ κακούργως καὶ μεμηχανημένως διὰ φιλαυτίας, καθ᾿ ἡδονῆς προσβολὴν ἀπατήσας ἡμᾶς ὁ διάβολος[3], Θεοῦ καὶ ἀλλήλων κατὰ γνώμην διέστησε· τὸ εὐθὲς διαστρέψας καὶ τὴν φύσιν κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον μερίσας καὶ κατατεμὼν εἰς πολλὰς δόξας καὶ φαντασίας.

λα′. Τρία ἐστὶ τὰ μέγιστα καὶ ἀρχέκακα καὶ πάσης ἁπλῶς εἰπεῖν κακίας γεννητικά· ἄγνοια, φημί, καὶ φιλαυτία καὶ τυραννίς· ἀλλήλων ἐξηρτημένα καὶ δι᾿ ἀλλήλων συνιστάμενα. Ἐκ γὰρ τῆς περὶ Θεοῦ ἀγνοίας, ἡ φιλαυτία· ἐκ δὲ ταύτης, ἡ πρὸς τὸ συγγενὲς τυραννίς ἐστι· καὶ οὐδεὶς ἀντερεῖ λόγος, μὴ οὐχὶ τῷ κατὰ παράχρησιν τρόπῳ τῶν οἰκείων δυνάμεων, λόγου τε καὶ ἐπιθυμίας καὶ θυμοῦ, ταύτας ἐν ἡμῖν τὸν πονηρὸν ὑποστήσασθαι.

λβ′. Δέον, λόγῳ μὲν ἀντὶ τῆς ἀγνοίας πρὸς τὸν Θεὸν διὰ γνώσεως κατὰ ζήτησιν μονώτατον κινεῖσθαι· δι᾿ ἐπιθυμίας δέ, τοῦ τῆς φιλαυτίας πάθους καθαρᾶς, κατὰ πόθον πρὸς τὸν Θεὸν μόνον ἐλαύνεσθαι· καὶ τῷ θυμῷ τυραννίδος κεχωρισμένῳ, πρὸς τὸ Θεοῦ μόνου τυχεῖν ἀγωνίζεσθαι· καὶ τὴν ἐκ τούτων, καὶ δι᾿ ἣν ταῦτα θείαν καὶ μακαρίαν ἀγάπην δημιουργῆσαι, τῷ Θεῷ συνάπτουσάν τε καὶ Θεὸν ἀποφαίνουσαν τὸν φιλόθεον.

1. Γεν. α′, 27. 2. Δευτ. ς′, 5. 3. Γεν. γ′, 1-5.

λγ′. Τῆς φιλαυτίας, ὡς ἀρχῆς καθὼς εἶπον, καὶ μητρὸς τῶν κακῶν ἀποτελούσης*, πάντα τὰ ἐξ αὐτῆς τε καὶ μετ᾿ αὐτὴν συναποτίλλεσθαι εἴωθεν· ἐπειδὴ ταύτης μὴ οὔσης, οὐδὲν οὐδαμῶς τὸ παράπαν κακίας ἴχνος ἢ εἶδος ὑφίστασθαι δύναται.

* Ἴσως ἀποτιλλομένης.

λδ′. Δέον ἐστὶν ἑαυτῶν καὶ ἀλλήλων τοσοῦτον ἀντέχεσθαι, ὅσον αὐτὸς δι᾿ αὐτοῦ ὁ Χριστὸς προλαβὼν ἀπεδείξατο, ὑπὲρ ἡμῶν παθεῖν ἀνασχόμενος.

λε′. Διὰ τὴν ἀγάπην οἱ ἅγιοι πάντες πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀντικατέστησαν, τῆς παρούσης ζωῆς οὐδένα λόγον ποιησάμενοι· καὶ τοὺς πολυειδεῖς τοῦ θανάτου τρόπους ὑπέστησαν, ἵνα πρὸς ἑαυτοὺς ἀπὸ τοῦ κόσμου καὶ τὸν Θεὸν συναχθῶσι, καὶ τὰ τῆς φύσεως ἐφ᾿ ἑαυτῶν ἑνώσωσι ῥήγματα. Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀληθὴς καὶ ἀμώμητος τῶν πιστῶν θεοσοφία· ἧς τέλος, τὸ ἀγαθόν ἐστι καὶ ἡ ἀλήθεια· εἴπερ ἀγαθὸν τὸ φιλάνθρωπον καὶ ἀληθὲς τὸ κατὰ πίστιν φιλόθεον τὰ τῆς ἀγάπης γνωρίσματα· ὡς Θεῷ καὶ ἀλλήλοις τοὺς ἀνθρώπους συνάπτουσα καὶ διὰ τοῦτο τῶν ἀγαθῶν τὴν διαμονὴν ἀδιάπτωτον ἔχουσα.

λς′. Ἐνέργεια καὶ ἀπόδειξις τῆς πρὸς Θεὸν τελείας ἀγάπης ἐστίν, ἡ γνησία δι᾿ εὐνοίας ἑκουσίου πρὸς τὸν πλησίον διάθεσις. Ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὃν ἑώρακε, φησὶν ὁ θεῖος Ἰωάννης, τὸν Θεὸν ὃν οὐχ ἑώρακεν οὐ δύναται ἀγαπᾶν[1].

λζ′. Ἡ τῆς ἀληθείας ὁδός, ἡ ἀγάπη ἐστίν· ἣν ἑαυτὸν ὀνομάσας ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος[2], τοὺς ἐν αὐτῇ ὁδεύοντας, τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καθαροὺς παντοίων γενομένους παρίστησιν.

λη′. Αὕτη ἐστὶν ἡ θύρα, δι᾿ ἧς ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὰ Ἅγια γίνεται τῶν Ἁγίων, καὶ τοῦ ἀπροσίτου κάλλους τῆς Ἁγίας καὶ Βασιλικῆς Τριάδος καθίσταται θεατὴς γενέσθαι.

λθ′. Φοβερὸν ὄντως καὶ πάσης κατακρίσεως ὑπερέκεινα, τό, τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν παρὰ Θεοῦ κατὰ δωρεὰν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἑκουσίως νεκρῶσαι, ζωήν, διὰ τῆς πρὸς τὰ φθειρόμενα ἀγάπης· καὶ ἴσασι πάντως τοῦτον τὸν φόβον, οἱ τὴν ἀλήθειαν τῆς φιλαυτίας προτιμᾶν μελετήσαντες.

μ′. Χρησώμεθα εἰς δέον τῇ εἰρήνῃ καί, τὴν πρὸς τὸν κόσμον καὶ τὸν κοσμοκράτορα κακῶς ἡμῖν ἐνυπάρξασαν, ἀθετήσαντες φιλίαν, τὸν διὰ τῶν παθῶν πρὸς τὸν Θεὸν συνιστάμενον, κἂν ὀψέποτε καταλύσωμεν πόλεμον· καὶ σπονδὰς ἀλύτους τῆς πρὸς αὐτὸν εἰρήνης ποιήσαντες, ἐν τῇ καταργήσει τοῦ σώματος τῆς ἁμαρτίας[3], τῆς πρὸς αὐτὸν ἔχθρας παυσώμεθα.

μα′. Ἀδύνατόν ἐστιν ἡμᾶς φιλιωθῆναι Θεῷ, διὰ τῶν παθῶν πρὸς αὐτὸν στασιάζοντας, καὶ τῷ πονηρῷ τυράννῳ καὶ φονευτῇ τῶν ψυχῶν διαβόλῳ διὰ κακίας δασμοφορεῖν ἀνεχομένους, μὴ πρότερον διόλου πολεμωθέντας τῷ πονηρῷ. Μέχρι γὰρ τότε τούτου καθεστήκαμεν ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι, κἂν πιστῶν προσηγορίαν ἡμῖν αὐτοῖς περιπλάττωμεν, μέχρις οὗ πάθεσιν ἀτιμίας δουλεύειν βουλόμεθα. Καὶ οὐδὲν ὄφελος ἡμῖν ἐκ τῆς κατὰ

1. Α′ Ἰωάνν. δ′, 20. 2. Ἰωάνν. ιδ′, 6, Α′ Ἰωάνν. δ′, 8. 3. Ῥωμ. ς′, 6.

κόσμον εἰρήνης λοιπὸν περιγενήσεται, τῆς ψυχῆς κακῶς διακειμένης καὶ πρὸς τὸν ἴδιον Ποιητὴν στασιαζούσης καὶ ὑπὸ τὴν αὐτοῦ Βασιλείαν γενέσθαι οὐκ ἀνεχομένης· ἔτι μυρίοις πεπραγμένης ὠμοῖς δεσπόταις εἰς κακίαν αὐτὴν κατεπείγουσι καὶ τὴν εἰς ἀπώλειαν φέρουσαν ὁδόν[1], τῆς σῳζούσης μᾶλλον ἀπατηλῶς αἱρεῖσθαι παρασκευάζουσιν.

μβ'. Εἰς τοῦτο ἡμᾶς πεποίηκεν ὁ Θεός, ἵνα γενώμεθα θείας κοινωνοὶ φύσεως[2] καὶ τῆς αὐτοῦ ἀιδιότητος μέτοχοι καὶ φανῶμεν αὐτῷ ὅμοιοι[3] κατὰ τὴν ἐκ χάριτος θέωσιν, δι' ἣν πᾶσα τε τῶν ὄντων ἡ σύστασίς ἐστι καὶ διαμονὴ καὶ ἡ τῶν μὴ ὄντων παραγωγὴ καὶ γένεσις.

μγ'. Εἰ τοῦ Θεοῦ ὀνομάζεσθαί τε καὶ εἶναι ἐφιέμεθα, ἀγωνισώμεθα μὴ προδοῦναι τοῖς πάθεσι τὸν Λόγον, κατὰ τὸν Ἰούδαν[4]· ἢ μὴ ἀρνήσασθαι, κατὰ τὸν Πέτρον[5]. Ἄρνησις γάρ ἐστι τοῦ Λόγου ἡ τοῦ πράττειν τὸ ἀγαθόν, διὰ φόβον παραίτησις· προδοσία δὲ ἡ κατ' ἐνέργειαν ἐμπρόθετος ἁμαρτία καὶ ἡ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ὁρμή.

μδ'. Πάσης θλίψεως, τέλος ἐστὶν ἡ χαρά· καὶ παντὸς κόπου, ἡ ἀνάπαυσις· καὶ πάσης ἀτιμίας, ἡ δόξα· καὶ ἁπλῶς, πάντων τῶν ὑπὲρ ἀρετῆς ἀλγεινῶν τέλος ἐστὶ τὸ μετὰ Θεοῦ γενέσθαι καὶ εἶναι διαπαντὸς καὶ τῆς αἰωνίου καὶ πέρας μὴ ἐχούσης ἀνέσεως ἀπολαῦσαι.

με'. Ὁ Θεός, πρὸς τῇ φύσει, καὶ τῇ γνώσει ἀλλήλους ἡμᾶς ἑνῶσαι βουλόμενος, καὶ πρὸς τοῦτο ἅπαν ὡς ἀγαθὸς ὠθῶν τὸ ἀνθρώπινον, τὰς σωτηρίους φιλανθρώπους ἡμῖν ἐντολὰς διεχάραξε, καὶ τούτου χάριν ἐλεεῖν καὶ ἐλεεῖσθαι[6] ἁπλῶς ἐνομοθέτησεν.

μς'. Ἡ τῶν ἀνθρώπων φιλαυτία καὶ σύνεσις, ἀλλήλους καὶ τὸν νόμον ἢ ἀπωσαμένη ἢ σοφισαμένη, εἰς πολλὰς μοίρας τὴν μίαν φύσιν κατέτεμε· καὶ τὴν νῦν ἐπικρατοῦσαν αὐτῆς ἐξήπλωσεν ἀναλγησίαν εἰσηγησαμένη, αὐτὴν καθ' ἑαυτῆς τὴν φύσιν διὰ τῆς γνώμης ἐξώπλισε. Διά τοι τοῦτο, πᾶς ὅστις σώφρονι λογισμῷ καὶ φρονήσεως εὐγενείᾳ, ταύτην λῦσαι δεδύνηται τῆς φύσεως τὴν ἀνωμαλίαν, ἑαυτὸν πρὸ τῶν ἄλλων ἠλέησε, τὴν γνώμην κατὰ τὴν φύσιν δημιουργήσας καὶ Θεῷ κατὰ τὴν γνώμην διὰ τὴν φύσιν προσχωρήσας καὶ δείξας ἐφ' ἑαυτῷ, τίς τοῦ κατ' εἰκόνα λόγου ὁ τρόπος καὶ πῶς ἑαυτῷ ὁ Θεὸς πρεπόντως κατ' ἀρχὰς ὁμοίαν τὴν ἡμετέραν φύσιν καὶ τῆς ἰδίας ἀγαθότητος ἀρίδηλον ἀπεικόνισμα δημιουργήσας, κατέστησεν αὐτὴν ἑαυτῇ κατὰ πάντα ταυτήν, ἄμαχον, εἰρηνικήν, ἀστασίαστον, πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἑαυτὴν δι' ἀγάπης ἐσφιγμένην, καθ' ἣν Θεοῦ μὲν ἐφετῶς, ἀλλήλων δὲ συμπαθῶς ἀντεχόμεθα.

μζ'. Ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς διὰ τοῦτο γέγονεν ἄνθρωπος, ἵνα τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἑαυτὸν συναγάγῃ καὶ στήσῃ τοῦ φέρεσθαι κακῶς πρὸς ἑαυτήν, μᾶλλον δὲ καθ' ἑαυτῆς στασιάζουσάν τε καὶ μεμερισμένην καὶ μηδεμίαν ἔχουσαν στάσιν, διὰ τὴν περὶ ἕκαστον τῆς γνώμης ἀστάθμητον κίνησιν.

1. Πρβλ. Ἰὼβ λ', 12. 2. Β' Πέτρ. α', 4. 3. Α' Ἰωάνν. γ', 2.
4. Ματθ. κς', 14 - 16. 5. Ματθ. κς', 69 - 75. 6. Ματθ. ιη', 23 - 35.

μη'. Οὐδέν ἐστι τῶν μετὰ Θεὸν τοῖς νοῦν ἔχουσι τιμιώτερον, μᾶλλον δὲ τῷ Θεῷ προσφιλέστερον, τῆς τελείας ἀγάπης· ὡς τοὺς διῃρημένους εἰς ἓν συναγούσης καὶ μίαν τοῖς πολλοῖς, ἢ τοῖς πᾶσι καὶ ἀστασίαστον κατὰ τὴν γνώμην δημιουργῆσαι δυναμένης ταυτότητα· καὶ γὰρ ἴδιον τῆς ἀγάπης τῶν κατ' αὐτὴν ζητούντων, μίαν ἀποδεῖξαι τὴν γνώμην.

μθ'. Εἰ φύσει τὸ καλόν ἐστιν ἑνοποιητικὸν τῶν διῃρημένων καὶ συνεκτικόν, τὸ κακὸν δηλονότι τῶν ἡνωμένων ἐστὶ διαιρετικόν τε καὶ φθαρτικόν. Καὶ γὰρ φύσει τὸ κακὸν σκεδαστὸν ὑπάρχει καὶ ἄστατον καὶ πολύμορφον καὶ διαιρετικόν.

ν'. Πάντων τῶν κακῶν ἀπαλλαγὴ καὶ σύντομος πρὸς σωτηρίαν ὁδός, ἡ ἀληθὴς τοῦ Θεοῦ κατ' ἐπίγνωσιν ἀγάπη ἐστὶ καὶ ἡ καθόλου τῆς κατὰ ψυχὴν πρός τε τὸ σῶμα καὶ τὸν κόσμον τοῦτο στοργῆς ἐξάρνησις· καθ' ἣν τῆς μὲν ἡδονῆς τὴν ἐπιθυμίαν, τῆς ὀδύνης δὲ τὸν φόβον ἀποβαλλόμενοι, τῆς κακῆς ἐλευθερούμεθα φιλαυτίας, πρὸς τὴν γνῶσιν ἀναβιβασθέντες τοῦ κτίσαντος· καὶ πονηρᾶς ἀγαθὴν ἀντιλαβόντες νοερὰν φιλαυτίαν, σωματικῆς κεχωρισμένην στοργῆς, οὐ παυόμεθα λατρεύοντες τῷ Θεῷ διὰ ταύτης τῆς καλῆς φιλαυτίας, ἐκ Θεοῦ ἀεὶ ζητοῦντες τῆς ψυχῆς τὴν σύστασιν. Αὕτη γάρ ἐστιν ἀληθὴς λατρεία καὶ ὄντως θεάρεστος, ἡ τῆς ψυχῆς διὰ τῶν ἀρετῶν ἀκριβὴς ἐπιμέλεια.

να'. Ὁ σωματικῆς ἡδονῆς μὴ ἐφιέμενος καὶ ὀδύνην παντελῶς μὴ φοβούμενος, γέγονεν ἀπαθής. Ταύταις γὰρ μετὰ τῆς τεκούσης αὐτὰς φιλαυτίας, πάντα τὰ δι' αὐτάς τε καὶ ἐξ αὐτῶν μετὰ τῆς ἀρχηγικωτάτης τῶν κακῶν ἀγνοίας, ὁμοθυμαδὸν συναπέκτεινε πάθη· καὶ ὅλος γέγονε τοῦ ἑστῶτος καὶ μένοντος καὶ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχοντος φύσει καλοῦ, παντάπασιν αὐτῷ συνδιαμένων ἀκίνητος καὶ ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ κατοπτριζόμενος[1]· ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ φωτοειδοῦς λαμπρότητος, τὴν θείαν καὶ ἀπρόσιτον δόξαν θεώμενος.

νβ'. Τὴν ἡδονὴν τῆς παρούσης ζωῆς καὶ τὴν ὀδύνην, ὅσῃ δύναμις ἀρνησώμεθα, καὶ πάσης παθῶν ἐπινοίας καὶ δαιμονιώδους κακουργίας παντελῶς ἀπαλλαγησώμεθα. Διὰ γὰρ τὴν ἡδονὴν ἀγαπῶμεν τὰ πάθη καὶ διὰ τὴν ὀδύνην φεύγομεν τὴν ἀρετήν.

νγ'. Ἐπειδὴ πᾶσα κακία πέφυκε τοῖς συνιστῶσιν αὐτὴν συμφθείρεσθαι τρόποις, εὑρίσκων δι' αὐτῆς τῆς πείρας ὁ ἄνθρωπος, πάσης ἡδονῆς εἶναι πάντως τὴν ὀδύνην διάδοχον, πρὸς μὲν τὴν ἡδονήν, τὴν ὅλην ἔσχεν ὁρμήν· πρὸς δὲ τὴν ὀδύνην, τὴν ὅλην ἀποφυγήν· τῆς μέν, κατὰ πᾶσαν ὑπεραγωνιζόμενος δύναμιν· τῆς δέ, κατὰ πᾶσαν σπουδὴν καταγωνιζόμενος, οἰόμενος, ὅπερ ἀμήχανον ἦν, διὰ τῆς τοιαύτης μεθοδείας, ἀλλήλων ταύτας διαστῆσαι καὶ μόνη τῇ ἡδονῇ συνημμένην, τὴν φιλαυτίαν ἔχειν παντελῶς ὀδύνης ἀπέραντον, ἀγνοήσας ὑπὸ τοῦ πάθους, ὡς ἔοικεν, ὡς οὐκ ἐνδέχεταί ποτε χωρὶς ὀδύνης εἶναι τὴν ἡδονήν. Ἐγκέκραται γὰρ τῇ ἡδονῇ τῆς ὀδύ-

1. Β' Κορ. γ', 18.

νης ὁ πόνος, κἂν λανθάνειν δοκῇ τοὺς ἔχοντας, διὰ τὴν κατὰ τὸ πάθος τῆς ἡδονῆς ἐπικράτειαν· ἐπειδὴ τὸ ἐπικρατοῦν ἀεὶ διαφαίνεσθαι πέφυκε, καλύπτον τοῦ παρακειμένου τὴν αἴσθησιν. Ἡδονῆς οὖν διὰ τὴν φιλαυτίαν ἀντιποιούμενοι καὶ ὀδύνην διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν πάλιν φεύγειν σπουδάζοντες, τὰς ἀμυθήτους τῶν φθοροποιῶν παθῶν ἐπινοοῦμεν γενέσεις.

νδ'. Ἀγνοεῖ τις καθ' ἡδονὴν καὶ ὀδύνην τῆς αἰσθήσεως πεῖραν, ὅταν τῷ Θεῷ τῷ ὄντως ἀγαπητῷ καὶ ἐραστῷ καὶ ἐφετῷ προσδήσῃ, μᾶλλον δὲ κολλήσῃ τὸν νοῦν, τῆς σωματικῆς γενόμενον ἐλεύθερον σχέσεως.

νε'. Ὥσπερ οὐ δύναταί τις λατρεύειν τῷ Θεῷ καθαρῶς, μὴ τὴν ψυχὴν ἄρδην ἐκκαθαίρων, οὕτως οὔτε τῇ κτίσει λατρεύειν, μὴ τὸ σῶμα περιποιούμενος· καθ' ὃ σῶμα τὴν φθοροποιὸν ἐπιτελῶν λατρείαν ὁ ἄνθρωπος καὶ κατ' αὐτὸ γενόμενος φίλαυτος, ἡδονὴν εἶχεν ἀπαύστως καὶ ὀδύνην ἐνεργουμένην, ἐσθίων ἀεὶ τὸ ξύλον τῆς παρακοῆς, τὸ καλοῦ τε καὶ κακοῦ [1], κατὰ ταυτὸν μεμειγμένην κατὰ τὴν αἴσθησιν, διὰ τῆς πείρας ἔχον τὴν γνῶσιν. Καὶ τάχα ξύλον εἶναι γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ, τὴν φαινομένην κτίσιν εἰπών τις, οὐχ ἁμαρτήσει τῆς ἀληθείας. Ἡδονῆς γὰρ καὶ ὀδύνης ποιητικὴν ἔχει φυσικῶς τὴν μετάληψιν.

νς'. Ἔνθα λόγος οὐ κρατεῖ, τὸ κατ' αἴσθησιν πέφυκεν ἐπιγίνεσθαι κράτος, ἐν ᾧ τῆς ἁμαρτίας πέφυρταί πως ἡ δύναμις, πρὸς οἶκτον τῆς συγγενοῦς σαρκὸς καθ' ὑπόστασιν τὴν ψυχὴν δι' ἡδονῆς ὑποσύρουσα· καθ' ἣν ὡς ἔργον αὐτῇ φυσικὸν ἐγχειρίσασα τὴν ἐμπαθῆ καὶ καθήδονον τῆς σαρκὸς ἐπιμέλειαν, ἀγάπῃ τῆς κατὰ φύσιν ζωῆς, καὶ πείθει τῆς ἀνυποστάτου κακίας γενέσθαι δημιουργόν.

νζ'. Κακία ἐστὶ ψυχῆς νοερᾶς, ἡ λήθη τῶν κατὰ φύσιν καλῶν· ἥτις ἐκ τῆς περὶ τὴν σάρκα τε καὶ κόσμον ἐμπαθοῦς ἐπιγίνεται σχέσεως· ἣν ἀφανίζει στρατηγῶν ὁ λόγος κατ' ἐπιστήμην πνευματικήν, τήν τε τοῦ κόσμου καὶ τῆς σαρκὸς διερευνώμενος τὴν φύσιν καὶ πρὸς τὴν συγγενῆ τῶν νοητῶν χώραν τὴν ψυχὴν ἀπελαύνων, πρὸς ἣν οὐδεμίαν ὁ νόμος τῆς ἁμαρτίας ποιεῖται διάβασιν, οὐκ ἔχων καθάπερ γέφυραν πρὸς τὸν νοῦν διαβιβάζουσαν αὐτὸν ἔτι τὴν αἴσθησιν, διαλυθεῖσαν ἤδη πρὸς τὴν ψυχὴν κατὰ τὴν σχέσιν, καὶ τοῖς αἰσθητοῖς ἐναπορριφεῖσαν θεάμασιν, ὧν διαβὰς τὴν σχέσιν καὶ τὴν φύσιν ὁ νοῦς, παντελῶς οὐκ αἰσθάνεται.

νη'. Καθάπερ ὁ λόγος κρατῶν τῶν παθῶν, ἀρετῆς ὄργανον ποιεῖται τὰς αἰσθήσεις· οὕτω καὶ τὰ πάθη κρατοῦντα τοῦ λόγου, μορφοῦσι τὰς αἰσθήσεις πρὸς ἁμαρτίαν. Καὶ χρὴ νηφόντως σκοπεῖν τε καὶ μελετᾶν, πῶς ἡ ψυχὴ τὴν καλὴν ποιήσεται δεόντως ἀντιστροφήν, τοῖς δι' ὧν τὸ πρὶν ἐπλημμέλει χρωμένη πρὸς γένεσιν ἀρετῶν καὶ ὑπόστασιν.

νθ'. Τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον σαρκικῆς μὲν εἰσηγεῖται ζωῆς ἄρνησιν· πνευματικῆς δὲ ὁμολογίαν. Περὶ τούτων δὲ λέγω, τῶν ἀεὶ μὲν κατὰ ἄνθρωπον, λέγω δὲ τὴν ἀνθρωπίνην ἐν σαρκὶ κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ζωὴν

1. Γέν. γ', 5.

ἀποθνησκόντων, ζώντων δὲ κατὰ Θεὸν [1] μόνῳ τῷ πνεύματι, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον· καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτόν· τοὺς ζῶντας μὲν οὐδαμῶς ἰδίαν ζωήν, ζῶντα δὲ τὸν Χριστὸν ἐν ἑαυτοῖς κατὰ μόνην ἔχοντας [2] τὴν ψυχήν. Οὕτως οἱ διὰ τὸν Θεὸν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ νεκροὶ σαρκὶ κρίνονται, θλίψεις καὶ βασάνους πολλὰς καὶ στενοχωρίας ἔχοντες καὶ διωγμοὺς καὶ μυρία πειρασμῶν εἴδη μετὰ χαρᾶς ὑπομένοντες.

ξ'. Πᾶν πάθος κατὰ συμπλοκὴν πάντως αἰσθητοῦ τινος καὶ αἰσθήσεως καὶ φυσικῆς δυνάμεως, θυμοῦ, λέγω, τυχὸν ἢ ἐπιθυμίας παρατραπέντος τοῦ κατὰ φύσιν συνίσταται. Ἐὰν οὖν τὸ πρὸς ἄλληλα κατὰ σύνθεσιν τέλος τοῦ τε αἰσθητοῦ καὶ τῆς αἰσθήσεως καὶ τῆς ἐπ' αὐτῆς φυσικῆς δυνάμεως θεωρήσας ὁ νοῦς, δυνηθῇ πρὸς τὸν οἰκεῖον φύσει λόγον τούτων ἕκαστον διακρίνας ἐπαναγαγεῖν καὶ θεωρῆσαι καθ' ἑαυτὸ τὸ αἰσθητὸν ἄνευ τῆς πρὸς αὐτὸ τῆς αἰσθήσεως σχέσεως καὶ τὴν αἴσθησιν δίχα τῆς τοῦ αἰσθητοῦ πρὸς αὐτὴν οἰκειότητος καὶ τὴν ἐπιθυμίαν, φέρε εἰπεῖν, ἢ ἄλλην τινὰ τῶν κατὰ φύσιν δυνάμεων, χωρὶς τῆς ἐμπαθοῦς ἐπ' αἰσθήσει τε καὶ αἰσθητῷ διαθέσεως, ὡς ἡ τοῦ πάθους ποιὰ παρασκευάζει τὴν θεωρίαν γίνεσθαι κίνησις, διεσκέδασε καὶ ἐλέπτυνε κατὰ τὸν πάλαι τοῦ Ἰσραὴλ μόσχον [3] τοῦ οἱουδήποτε συμβαίνοντος πάθους τὴν σύστασιν καὶ ὑπὸ τὸ ὕδωρ τῆς γνώσεως ἔσπειρεν, ἀφανίσας παντελῶς καὶ αὐτὴν τῶν παθῶν τὴν ψιλὴν φαντασίαν, διὰ τῆς πρὸς ἑαυτὰ τῶν ἀποτελούντων αὐτὸ κατὰ φύσιν πραγμάτων ἀποκαταστάσεως.

ξα'. Ὁ πολλοῖς πλημμελήμασι τῶν ἐκ τῆς σαρκὸς παθημάτων κεκηλιδωμένος βίος, χιτών ἐστιν ἐσπιλωμένος. Ὡς ἔκ τινος γὰρ ἐνδύματος τῆς κατὰ τὸν βίον ἀναστροφῆς, ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων διαφαίνεσθαι πέφυκεν, εἴτε δίκαιος, εἴτε ἄδικος· ὁ μὲν χιτῶνα καθαρὸν ἔχων τὸν ἐνάρετον βίον· ὁ δὲ πονηροῖς ἐσπιλωμένην ἔργοις τὴν ζωὴν κεκτημένος. Ἢ μᾶλλον ἐσπιλωμένος ἀπὸ τῆς σαρκός ἐστι χιτών [4], ἡ κατὰ συνείδησιν μορφοῦσα διὰ τῆς μνήμης τῶν ἐκ τῆς σαρκὸς πονηρῶν κινημάτων τε καὶ ἐνεργημάτων τὴν ψυχὴν ἕξις τε καὶ διάθεσις· ἣν ὁρῶσα διὰ παντὸς καθάπερ χιτῶνά τινα περὶ ἑαυτήν, δυσωδίας πληροῦται παθῶν. Ὡς γὰρ ἀπὸ τοῦ Πνεύματος διὰ τῶν ἀρετῶν ἀλλήλαις κατὰ λόγον συνυφαινομένων, ἀφθαρσίας γίνεται τῇ ψυχῇ χιτών, ὃν ἐνδυσαμένη γίνεται καλὴ καὶ ἐπίδοξος· οὕτω καὶ ἀπὸ τῆς σαρκός, τῶν παθῶν ἀλλήλοις κατὰ ἀναλογίαν συνυφαινομένων, γίνεταί τις χιτὼν ἀκάθαρτος καὶ ἐσπιλωμένος, ἐξ ἑαυτοῦ δεικνὺς γνώριμον τὴν ψυχήν, μορφὴν ἄλλην αὐτῇ καὶ εἰκόνα παρὰ τὴν θείαν ἐνθέμενος.

ξβ': Βεβαία πίστις ἐστὶ τῆς πρὸς ἐκθέωσιν ἐλπίδος τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων, ἡ τοῦ Θεοῦ ἐνανθρώπησις, τοσοῦτον Θεὸν ποιοῦσα τὸν ἄνθρωπον, ὅσον αὐτὸς γέγονεν ἄνθρωπος. Ὁ γὰρ χωρὶς ἁμαρτίας [5] γενόμενος ἄνθρωπος, δῆλον ὅτι χωρὶς τῆς εἰς θεότητα μεταβολῆς τὴν φύσιν θεο-

1. Πρβλ. Ῥωμ. η', 11. 2. Πρβλ. Γαλ. β', 20. 3. Ἔξ. λβ', 4.
4. Ἰούδα 23. 5. Ἑβρ. δ', 15.

ποιήσει καὶ τοσοῦτον ἀναβιβάσει δι᾽ ἑαυτόν, ὅσον αὐτὸς διὰ τὸν ἄνθρωπον ἑαυτὸν κατεβίβασεν· ὅπερ μυστικῶς διδάσκων ὁ μέγας Ἀπόστολος, φησίν· ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις τὸν εἰς ἡμᾶς ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς τοῦ Θεοῦ χρηστότητος[1] δειχθήσεσθαι.

ξγ΄. Τοῦ μὲν θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας ἐπιστατῶν ὁ λόγος, ποιεῖ τὰς ἀρετάς· ὁ δὲ νοῦς τοῖς λόγοις ἐπιβάλλων τῶν γεγονότων, τὴν ἄπταιστον συλλέγεται γνῶσιν. Ὅταν οὖν ὁ λόγος, μετὰ τὴν τῶν ἀντικειμένων ἀποβολήν, εὕρῃ τὸ κατὰ φύσιν ἐραστόν, καὶ ὁ νοῦς, μετὰ τὴν τῶν γινωσκομένων διάβασιν, λάβηται τῆς ὑπὲρ οὐσίαν καὶ γνῶσιν καὶ ὄντων αἰτίας, τηνικαῦτα τὸ τῆς θεώσεως κατὰ χάριν ἐπιγίνεται πάθος, τὸν μὲν λόγον ἀπάγον τῆς φυσικῆς διακρίσεως, ἔνθα τὸ διακρινόμενον οὐκ ἔστι· τὸν δὲ νοῦν καταπαῦον τῆς κατὰ φύσιν νοήσεως, ἔνθα μὴ ἔστι τὸ γινωσκόμενον καὶ ποιοῦν τῇ κατὰ τὴν στάσιν ταυτότητι Θεὸν τὸν ἀξιούμενον τῆς θείας μεθέξεως.

ξδ΄. Κατιωθεῖσαν τὴν ψυχὴν τῷ ῥύπῳ τῆς ἡδονῆς, ἀποκαθαίρει πόνος καὶ ἀφηλοῖ παντελῶς αὐτῆς τὴν σχέσιν τῶν ὑλικῶν, τῆς πρὸς αὐτὰ φιλίας τὴν ζημίαν μεταμαθούσης· δι᾽ ἣν αἰτίαν ὁ Θεὸς συγχωρεῖ τῷ διαβόλῳ, κατὰ κρίσιν δικαίαν, τοὺς ἀνθρώπους βασάνοις καταπιέζειν.

ξε΄. Ἡδονὴ καὶ λύπη, ἐπιθυμία καὶ φόβος καὶ τὰ τούτοις ἑπόμενα, τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων προηγουμένως οὐ συνεκτίσθη· ἐπεὶ καὶ εἰς τὸν ὅρον ἂν συνετέλουν τῆς φύσεως. Λέγω δὴ παρὰ τοῦ Νυσσαέως μεγάλου Γρηγορίου μαθών, ὅτι διὰ τὴν τῆς τελειότητος ἔκπτωσιν ἐπεισήχθη ταῦτα, τῷ ἀλογωτέρῳ μέρει προσφυέντα τῆς φύσεως· δι᾽ ὧν ἀντὶ τῆς μακαρίας καὶ θείας εἰκόνος, εὐθὺς ἅμα τῇ παραβάσει διαφανὴς καὶ ἐπίδηλος ἐν τῷ ἀνθρώπῳ γέγονεν ἡ τῶν ἀλόγων ζῴων ὁμοίωσις. Ἔδει γὰρ τῆς ἀξίας τοῦ λόγου καλυφθείσης, ὑφ᾽ ὧν ἐπεσπάσατο τῆς ἀλογίας γνωρισμάτων, ἐνδίκως τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων κολάζεσθαι· σοφῶς εἰς συναίσθησιν τῆς λογικῆς μεγαλονοίας ἐλθεῖν οἰκονομοῦντος τοῦ Θεοῦ τὸν ἄνθρωπον.

ξς΄. Καλὰ γίνεται καὶ τὰ πάθη ἐν τοῖς σπουδαίοις, ὁπηνίκα σοφῶς αὐτὰ τῶν σωματικῶν ἀποστήσαντες, πρὸς τὴν τῶν οὐρανίων μεταχειριζώμεθα κτῆσιν· οἷον, ὅτε τὴν μὲν ἐπιθυμίαν τῆς νοερᾶς τῶν θείων ἐφέσεως ὀρεκτικὴν ἐργασώμεθα κίνησιν· τὴν ἡδονὴν δὲ τῆς ἐπὶ τοῖς θείοις χαρίσμασι τοῦ νοῦ θελητικῆς ἐνεργείας εὐφροσύνην ἀπήμονα· τὸν δὲ φόβον τῆς μελλούσης ἐπὶ πλημμελήμασι τιμωρίας προφυλακτικὴν ἐπιμέλειαν· τὴν δὲ λύπην διορθωτικὴν ἐπὶ παρόντι κακῷ μεταμέλειαν. Καὶ συντόμως εἰπεῖν, κατὰ τοὺς σοφοὺς τῶν ἰατρῶν, σώματι φθαρτικοῦ θηρὸς ἐχίδνης, τὴν οὖσαν ἢ μελετωμένην ἀφαιρούμενος λώβησιν, τοῖς πάθεσι τούτοις πρὸς ἀναίρεσιν χρώμενοι παρούσης κακίας ἢ προσδοκωμένης, καὶ κτῆσιν καὶ φυλακὴν ἀρετῆς τε καὶ γνώσεως.

ξζ΄. Ὁ μὲν τῆς πρώτης Διαθήκης νόμος, διὰ τῆς πρακτικῆς φιλο-

1. Ἐφεσ. β΄, 7.

σοφίας, παντὸς μολυσμοῦ τὴν φύσιν ἀποκαθαίρει· ὁ δὲ τῆς καινῆς, διὰ τῆς θεωρητικῆς μυσταγωγίας ἀπὸ τῶν σωματικῶν πρὸς τὰ συγγενῆ τῶν νοητῶν θεάματα, τὸν νοῦν γνωστικῶς ἀναβιβάζει.

ξη΄. Ἡ θεία Γραφὴ τοὺς μὲν εἰσαγομένους, καὶ ἐπὶ τὰ προπύλαιά που τυγχάνοντας τῆς θείας αὐλῆς[1] τῶν ἀρετῶν, φοβουμένους καλεῖ· τοὺς δὲ κτησαμένους σύμμετρον ἕξιν τῶν κατ᾽ ἀρετὴν λόγων τε καὶ τρόπων, οἶδεν ὀνομάζειν προκόπτοντας· τοὺς δὲ κατ᾽ ἀρετὴν γνωστικῶς ἤδη γεγενημένους τῆς τῶν ἀρετῶν ἐκφαντικῆς ἀληθείας τὴν κορυφήν, προσαγορεύει τελείους. Ὁ τοίνυν τὴν ἐν τοῖς πάθεσιν ἀρχαίαν ἀναστροφὴν ἀποστραφεὶς καὶ πᾶσαν ἑαυτοῦ τὴν διάθεσιν διὰ τὸν φόβον ἐκδεδωκὼς τοῖς θείοις πράγμασιν, οὐδενὸς καλοῦ τῶν εἰσαγομένοις πρεπόντων καθυστερεῖ· κἂν οὔπω τὴν ἐν ἀρεταῖς ἕξιν ἐκτήσατο καὶ τῆς ἐν τοῖς τελείοις λαλουμένης σοφίας[2] γέγονε μέτοχος· ἀλλ᾽ οὐδὲ ὁ προκόπτων τῶν ἐπιβεβλημένων εἶναι αὐτοῦ τῷ βαθμῷ καλῶν τινὸς ὑστερεῖ· κἂν τὴν αὐτὴν οὔπω τοῖς τελείοις ὑπερέχουσαν τῶν θείων ἐκτήσατο γνῶσιν· οἱ γὰρ τέλειοι τῆς θεωρητικῆς ἤδη μυστικῶς ἀξιωθέντες θεολογίας καὶ πάσης φαντασίας ὑλικῆς τὸν νοῦν καθαρὸν καταστήσαντες καὶ εἰκόνος* τῆς θείας ὡραιότητος ὅλην ἀνελλιπῶς φέρουσαν τὴν ἐκμίμησιν, τὴν θείαν ἀγάπην ἐν ἑαυτοῖς ἐνστερνισάμενοι φαίνονται.

* Ἴσως εἰκόνα.

ξθ΄. Διττός ἐστιν ὁ φόβος· ὁ μὲν ἁγνός, ὁ δὲ οὐχ ἁγνός· ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ πλημμελήμασι κατ᾽ ἐξοχὴν κολάσεως συνιστάμενος φόβος, αἰτίαν ἔχων τῆς οἰκείας γενέσεως τὴν ἁμαρτίαν οὐχ ἁγνός· οὐδὲ ἔσται διαπαντός, τῇ ἁμαρτίᾳ διὰ τῆς μετανοίας συναφανιζόμενος. Ὁ δὲ δίχα τῆς ἐπὶ πλημμελήμασι λύπης ἀεὶ συνεστώς, οὗτος φόβος ἁγνὸς καὶ οὐκ ἀπογενήσεται ποτέ· διότι περ οὐσιωδῶς ἐμπέφυκέ πως τῷ Θεῷ πρὸς τὴν κτίσιν, ποιούμενος ἔκδηλον αὐτοῦ πᾶσι τὴν φυσικὴν αἰδεσιμότητα, τὴν ὑπὲρ πᾶσαν βασιλείαν καὶ δύναμιν ὑπεροχήν.

ο΄. Ὁ μὴ φοβούμενος τὸν Θεὸν ὡς κριτήν, ἀλλ᾽ αἰδούμενος αὐτὸν διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς ἀπείρου δυνάμεως ὑπεροχήν, οὐκ ἔχει δικαίως ὑστέρημα, τέλειος ὑπάρχων ἐν τῇ ἀγάπῃ, μετ᾽ αἰδοῦς καὶ τῆς πρεπούσης σεβασμιότητος ἀγαπῶν τὸν Θεόν· καὶ οὗτός ἐστιν ὁ κτησάμενος τὸν διαμένοντα φόβον εἰς αἰῶνα αἰῶνος[3] καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῷ ὑστέρημα[4] τὸ παράπαν οὐδέν.

οα΄. Ἐκ τῶν ὄντων, τὸν τῶν ὄντων γινώσκομεν αἴτιον· καὶ ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ὄντων, τὴν ἐνυπόστατον τοῦ ὄντος διδασκόμεθα σοφίαν· καὶ ἐκ τῆς ὄντως* φυσικῆς κινήσεως, τὴν ἐνυπόστατον τοῦ ὄντος μανθάνομεν ζωήν, τὴν τῶν ὄντων ζωοποιὸν δύναμιν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.

* Ἴσως τῶν ὄντων.

οβ΄. Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, οὐδενὸς ἄπεστι τῶν ὄντων καὶ μάλιστα τῶν λόγου καθ᾽ ὁτιοῦν μετειληφότων. Συνεκτικὸν γὰρ ὑπάρχει τῆς ἑκάστου γνώσεως, ὅτι Θεὸς καὶ Θεοῦ Πνεῦμα, κατὰ δύναμιν προνοητικῶς

1. Πρβλ. Ἔξ. κζ΄, 9. 2. Α΄ Κορ. β΄, 6. 3. Ψαλμ. 18,10. 4. Ψαλμ. 33, 80.

διὰ πάντων χωροῦν καὶ τὸν ἐν ἑκάστῳ λόγον κατὰ φύσιν ἀνακινοῦν καὶ δι᾿ αὐτοῦ πρὸς συναίσθησιν τῶν πλημμελῶς παρὰ τὸν θεσμὸν τῆς φύσεως πεπραγμένων ἄγον τὸν αἰσθανόμενον· καὶ τὴν προαίρεσιν εὔεικτον ἔχοντα πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ἐκ φύσεως ὀρθῶν λογισμῶν. Διὸ καὶ πολλοὺς εὑρίσκομεν καὶ τῶν ἄγαν βαρβάρων καὶ νομάδων ἀνθρώπων, καλοκἀγαθίας μεταποιουμένους, καὶ τοὺς ἀνέκαθεν κρατήσαντας ἐν αὐτοῖς θηριώδεις ἀθετοῦντας νόμους.

ογ'. Ἔστι μὲν ἐν πᾶσιν ἁπλῶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καθ᾿ ὃ πάντων ἐστὶ συνεκτικὸν καὶ τῶν φυσικῶν σπερμάτων ἀνακινητικόν· προσδιωρισμένως δὲ ἐν πᾶσι τοῖς ἐν νόμῳ, καθ᾿ ὅτι τῆς τῶν ἐντολῶν ἐστὶν ὑποδεικτικὸν παραβάσεως καὶ τῆς κατὰ Χριστὸν προσαγορευθείσης ἐπαγγελίας φωτιστικόν· ἐν δὲ πᾶσι τοῖς κατὰ Χριστὸν πρὸς τοῖς εἰρημένοις, καὶ ὡς υἱοθετικόν· ὡς δὲ σοφίας ποιητικόν, ἐν οὐδενὶ τῶν εἰρημένων ἐστὶν ἁπλῶς; πλὴν τῶν συνιέντων καὶ ἑαυτοὺς διὰ τῆς ἐνθέου πολιτείας ἀξίους ποιησαμένων τῆς αὐτοῦ θεωτικῆς ἐνοικήσεως. Πᾶς γὰρ μὴ ποιῶν τὰ θεῖα θελήματα κἂν πιστὸς ᾖ, ἀσύνετον ἔχει τὴν καρδίαν, ὡς πονηρῶν λογισμῶν ἐργαστήριον, καὶ τὸ σῶμα κατάχρεων ἁμαρτίαις, ὡς διαπαντὸς μολυσμοῖς παθῶν ἐνεχόμενον.

οδ'. Ὁ τῆς σωτηρίας ὀρεγόμενος πάντων ἀνθρώπων Θεός, καὶ πεινῶν αὐτῶν τὴν ἐκθέωσιν, τὴν τούτων οἴησιν ὡς τὴν ἄκαρπον ἀναξηραίνει συκῆν[1], ὅπως τοῦ δοκεῖν εἶναι δίκαιοι, τὸ εἶναι μᾶλλον προκρίναντες, τὸν μὲν καθ᾿ ὑπόκρισιν τῆς ἠθικῆς ἐπιδείξεως ἐκδυσάμενοι χιτῶνα, τὸν ἐνάρετον δέ, καθὼς ὁ θεῖος βούλεται λόγος, ἀνοθεύτως μετελθόντες βίον, εὐσεβῶς τὴν ζωὴν διενέγκωσι, Θεῷ μᾶλλον τῆς ψυχῆς τὴν διάθεσιν, ἢ τοῖς ἀνθρώποις τὸν ἐκτὸς ἐπιδεικνύμενοι περὶ τὰ ἤθη σχηματισμόν.

οε'. Ἕτερός ἐστιν ὁ τοῦ ποιεῖν καὶ ἕτερος ὁ τοῦ πάσχειν λόγος. Καὶ ὁ μὲν τοῦ ποιεῖν λόγος ἐστὶν ἡ φυσικὴ πρὸς ἀρετῶν ἐνέργειαν δύναμις· ὁ δὲ τοῦ πάσχειν ἢ χάρις τῶν ὑπὲρ φύσιν ἢ σύμβασις τῶν παρὰ φύσιν. Ὡς γὰρ τοῦ ὑπερόντος φυσικὴν οὐκ ἔχομεν δύναμιν, οὕτως τοῦ μὴ ὄντος ἔχομεν φύσει τὴν δύναμιν. Πάσχομεν οὖν ὡς ὑπὲρ φύσιν οὖσαν κατὰ χάριν, ἀλλ᾿ οὐ ποιοῦμεν τὴν θέωσιν. Οὐ γὰρ ἔχομεν φύσει δεκτικὴν τῆς θεώσεως δύναμιν. Καὶ πάσχομεν πάλιν ὡς παρὰ φύσιν, γνώμῃ κατὰ σύμβασιν τὴν κακίαν. Οὐ γὰρ ἔχομεν πρὸς γένεσιν κακίας φυσικὴν δύναμιν. Ποιοῦμεν οὖν ἐνταῦθα φύσει ὄντες τὰς ἀρετάς, πρὸς τὸ ταύτας ποιεῖν ἔχοντας φυσικὴν τὴν δύναμιν. Πάσχομεν δὲ κατὰ τὸ μέλλον τὴν θέωσιν, τὴν πρὸς τὸ παθεῖν ταύτην κατὰ δωρεὰν χάριν δεχόμενοι.

ος'. Ποιοῦμεν ἡμεῖς, ἐφ᾿ ὅσον τήν τε τῶν ἀρετῶν ποιητικὴν φύσει λογικὴν ἔχομεν δύναμιν ἐνεργουμένην· καὶ τὴν πάσης γνώσεως δεκτικὴν νοερὰν ἀσχέτως δύναμιν, πᾶσαν τῶν ὄντων καὶ γινωσκομένων φύσιν διαβαίνουσαν καὶ πάντας κατόπιν ἑαυτῆς τοὺς αἰῶνας ποιουμένην. Πάσχομεν

1. Ματθ. κα', 19-21.

δέ, ἡνίκα τῶν ἐξ ὄντων τοὺς λόγους τελείως περάσαντες, εἰς τὴν τῶν ὄντων ἀγνώστως ἔλθωμεν αἰτίαν καὶ συγκαταπαύσωμεν τοῖς φύσει πεπερασμένοις τὰς οἰκείας δυνάμεις ἐκεῖνο γινόμενοι, ὅπερ τῆς κατὰ φύσιν δυνάμεως οὐδαμῶς ὑπάρχει κατόρθωμα· ἐπειδὴ τοῦ ὑπὲρ φύσιν ἡ φύσις καταληπτικὴν οὐ κέκτηται δύναμιν. Θεώσεως γὰρ οὐδὲν γενητὸν κατὰ φύσιν ἐστὶ ποιητικόν, ἐπειδὴ μηδὲ Θεοῦ καταληπτικόν. Μόνης γὰρ τῆς θείας χάριτος ἴδιον τοῦτο πέφυκεν εἶναι, τὸ ἀναλόγως τοῖς οὖσι χαρίζεσθαι θέωσιν· τῆς λαμπρυνούσης τὴν φύσιν τῷ ὑπὲρ φύσιν φωτὶ καὶ τῶν οἰκείων ὅρων αὐτὴν ὑπεράνω κατὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς δόξης ποιουμένης.

οζ'. Τὰς ἀρετὰς ποιοῦντες μετὰ τήνδε παυόμεθα τὴν ζωήν· τὴν δὲ κατὰ χάριν ὑπὲρ αὐτῶν οὐ παυόμεθα πάσχοντες θέωσιν. Τὸ γὰρ ὑπὲρ φύσιν πάθος, ἀόριστον, ὅτι καὶ δραστικόν· τὸ δὲ παρὰ φύσιν, ἀνύπαρκτον καὶ ἀδρανές.

οη'. Τῶν θείων ἀγαθῶν, τύποι, οἵ τε κατ᾿ ἀρετὴν τρόποι καὶ οἱ τῶν ὄντων λόγοι· οἷς Θεὸς διὰ παντὸς ἄνθρωπος γίνεται· ὡς μὲν σῶμα, τοὺς τρόπους ἔχων τῶν ἀρετῶν· ὡς δὲ ψυχήν, τοὺς ἐν πνεύματι λόγους τῆς γνώσεως, οἷς τοὺς ἀξίους θεοποιεῖ· χαρακτῆρα διδοὺς ἀρετῆς ἐνυπόστατον καὶ ἀπλανοῦς γνώσεως ἐνούσιον χαριζόμενος ὕπαρξιν.

οθ'. Ὁ πιστός, κατὰ τὸν Ἅγιον Πέτρον, καὶ πρακτικὸς νοῦς, ὑπὸ Ἡρῴδου κρατούμενος, τοῦ δερματίνου νόμου, δερμάτινος γὰρ ὁ Ἡρῴδης ἑρμηνεύεται, ὅπερ ἐστὶ τὸ φρόνημα τῆς σαρκός, ὑπὸ δύο συγκλείεται φύλακας καὶ μίαν πύλην σιδηρᾶν, πολεμούμενος ἔκ τε τῆς τῶν παθῶν ἐνεργείας, καὶ ἐκ τῆς κατὰ διάνοιαν ἐπὶ τοῖς πάθεσι συγκαταθέσεως· ἅστινας καθάπερ φυλακάς, ἤγουν εἱρκτάς, διὰ τοῦ λόγου τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας, ὡς δι᾿ ἀγγέλου διαπεράσας, ἔρχεται ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρᾶν τὴν φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν· τὴν πρὸς τὰ αἰσθητά, λέγω, τῶν αἰσθήσεων, στερρὰν καὶ ἀπότομον καὶ δυσκαταμάχητον σχέσιν· ἣν ὁ τῆς φυσικῆς ἐν πνεύματι θεωρίας διανοίγων λόγος, αὐτομάτην πρὸς τὰ συγγενῆ νοητὰ λοιπὸν ἀφόβως τὸν νοῦν παραπέμπει τῆς Ἡρῴδου μανίας ἐλεύθερον[1].

π'. Ὁ διάβολος, καὶ ἐχθρός ἐστι τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκδικητής[2]· ἐχθρὸς μὲν ὅταν, ὡς μισῶν αὐτόν, δοκεῖ πῶς τὸν ὀλέθριον κεκτῆσθαι πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἀγάπην, τοῖς τῶν ἑκουσίων παθῶν τρόποις διὰ τῆς ἡδονῆς πείθων ἡμῶν τὴν προαίρεσιν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν προκρίνειν τὰ πρόσκαιρα· δι᾿ ὧν κλέπτων ὅλην τῆς ψυχῆς τὴν ἔφεσιν, τῆς θείας παντελῶς ἀγάπης ἡμᾶς ἀφίστησιν, ἑκουσίους ἐχθροὺς ποιῶν τοῦ ποιήσαντος· ἐκδικητὴς δέ, ὅταν γυμνώσας τὸ πρὸς ἡμᾶς μῖσος, ὡς ἤδη γενομένους αὐτῷ διὰ τὴν ἁμαρτίαν ὑποχειρίους, ἐξαιτεῖται τὴν καθ᾿ ἡμῶν τιμωρίαν. Οὐδὲν γὰρ οὕτω φίλον τῷ διαβόλῳ καθέστηκεν, ὡς ἄνθρωπος τιμωρούμενος. Τοῦτο δὲ συγχωρηθείς, τὰς ἐπαλλήλους ἐπινοῶν τῶν ἀκουσίων παθῶν ἐπαγωγάς, λαίλαπος δίκην ἀπεινῶς ἐπιφέρεται τοῖς καθ᾿ ὧν ἐκομίσατο

1. Πρβλ. Πράξ. ιβ', 3-11. 2. Πρβλ. Ψαλμ. 8, 3.

συγχωρήσει Θεοῦ τὴν ἐξουσίαν, οὐ τὸ πρόσταγμα τὸ θεῖον ἐκπληρῶσαι βουλόμενος, ἀλλὰ τὸ οἰκεῖον τοῦ καθ' ἡμῶν μίσους διαθρέψαι πάθος ἐπιθυμῶν· ἵνα τῷ πολλῷ βάρει τῶν ὀδυνηρῶν συμφορῶν, ἡ ψυχὴ δι' ἀτονίαν ὀκλάσασα, τῆς θείας ἐλπίδος ἑαυτῆς περικόψῃ τὴν δύναμιν, ἀντὶ νουθεσίας, ἀθεΐας αἰτίαν ποιουμένη τὴν τῶν ἀλγεινῶν συμβαινόντων ἐπαγωγήν.

πα'. Ὅταν οἱ τὴν πρακτικὴν ἕξιν καὶ τὴν θεωρητικὴν ἐπιστήμην ἀπειληφότες, πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων ταύτας μετέρχωνται δόξαν, ἤθη μὲν ἀρετῶν τῷ φαινομένῳ τρόπῳ σκιαγραφοῦντες, λόγους δὲ σοφίας καὶ γνώσεως μόνον λαλοῦντες· δίχα τῶν κατὰ δικαιοσύνην ἔργων καὶ τὸν ὡς ἐπ' ἀρετῇ καὶ γνώσει τοῖς ἄλλοις ἐπιδείκνυνται τῦφον, εἰκότως πρέπουσι παραδίδονται πόνοις, διὰ τοῦ πάσχειν, τὴν ἀγνοηθεῖσαν αὐτοῖς ἐκ τῆς ματαίας οἰήσεως ταπεινοφροσύνην μεταμανθάνοντες.

πβ'. Ἕκαστος τῶν δαιμόνων κατὰ τὴν ἐνδιαθέτως ὑποκειμένην ἐπιτηδειότητα, πρὸς τήνδε ἢ τήνδε τῶν πειρασμῶν τὴν ἐπαγωγὴν τυγχάνει λειτουργῶν. Ἄλλος γὰρ ἄλλης ἐστὶ ποιητικὸς κακίας καὶ ἄλλος ἄλλου σαφῶς ἐστι μιαρώτερος καὶ πρὸς τόδε μᾶλλον τῆς κακίας τὸ εἶδος ἐπιτηδειότερος.

πγ'. Ἄνευ τῆς θείας συγχωρήσεως, οὐδὲ αὐτοὶ οἱ δαίμονες κατ' οὐδὲν ὑπουργεῖν δύνανται τῷ διαβόλῳ. Οἶδε γὰρ αὐτὸς ὁ Θεὸς ὅπως μετὰ τῆς δεούσης φιλανθρώπου καὶ ἀγαθῆς προνοίας συγχωρεῖ τῷ διαβόλῳ διὰ τῶν αὐτοῦ ὑπουργῶν, διαφόρους ποιεῖσθαι τιμωρίας καὶ δηλοῖ τοῦτο σαφῶς ἡ περὶ τοῦ Ἰὼβ συγγραφή, μὴ δυνάμενον τῷ Ἰὼβ παντελῶς προσπελάσαι τὸν διάβολον ἀναγραφομένη, δίχα τοῦ θείου βουλήματος[1].

πδ'. Ἐνυπόστατος πίστις ἐστὶν ἡ ἐναργὴς καὶ ἔμπρακτος· καθ' ἣν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος ἐν τοῖς πρακτικοῖς δείκνυται, ταῖς ἐντολαῖς σωματούμενος, δι' ὧν ὡς λόγος πρὸς τόν, ἐν ᾧ κατὰ φύσιν ἐστίν, ἀνάγει Πατέρα τοὺς πράττοντας.

πε'. Ζωῆς μετάθεσιν καὶ λατρείαν ἀγγελικὴν καὶ πρὸς σῶμα ψυχῆς ἑκούσιον ἀλλοτρίωσιν καὶ τῆς ἐν πνεύματι θείας μεταποιήσεως γένεσιν, τὸ τῆς νέας Διαθήκης καταγγέλλει μυστήριον. Πνευματικὴν δὲ περιτομὴν[2] ὁ λόγος οἶδε καλεῖν, τὴν τῆς ἐμπαθοῦς σχέσεως πρὸς σῶμα τῆς ψυχῆς ἐκτομήν.

Ἀγαθὸς ὑπάρχων ὁ Θεὸς καὶ θέλων ἡμῶν ἐκτῖλαι παντελῶς τὸ τῆς κακίας σπέρμα, τὴν ἡδονήν, τὴν τὸν νοῦν τῆς θείας ἀποσυλήσασαν ἀγάπης, συγχωρεῖ τῷ διαβόλῳ πόνους ἡμῖν καὶ τιμωρίας ἐπαγαγεῖν· κατὰ ταυτὸν καὶ τῆς προλαβούσης ἡδονῆς τὸν ἰόν, διὰ τῶν πόνων τῆς ψυχῆς ἀποξέων καὶ πρὸς τὰ παρόντα καὶ μόνην τὴν αἴσθησιν σαίνοντα, μῖσος ἡμῖν καὶ τελείαν ἀποδιάθεσιν, ὡς μηδὲν τιμωρίας πλέον εἰς* κέρδος κεκτημένα κατὰ τὴν χρῆσιν ἐμποιῆσαι βουλόμενος, καὶ τὴν ἐκείνου τιμωρὸν δύναμιν καὶ μισάνθρωπον, τῆς πρὸς ἀρετὴν ἐπαναγωγῆς περιστατικὴν

* Ἴσως εἰς τὸ

1. Ἰὼβ α', 11-12. 2. Πρβλ. Φιλιππ. γ', 3, Κολοσσ. β', 11.

αἰτίαν ποιήσασθαι τῶν αὐτῆς ἑκουσίως ἀπολισθησάντων.

πς'. Πρέπον ἐστὶ καὶ δίκαιον ὑπὸ τοῦ διαβόλου κολάζεσθαι τοὺς τὰς αὐτοῦ πονηρὰς ὑποθήκας τῶν ἑκουσίων ἁμαρτημάτων ἡδέως δεξαμένους. Καὶ γὰρ καὶ ἡδονῆς ἐστι, διὰ τῶν ἑκουσίων παθῶν, σπορεὺς ὁ διάβολος καὶ ὀδύνης, διὰ τῶν ἀκουσίων, ἐπαγωγεύς.

πζ'. Ὁ θεωρητικὸς νοῦς καὶ γνωστικὸς πρὸς τιμωρίαν ἐκδίδοται διὰ τοῦτο πολλάκις τῷ διαβόλῳ, πόνους αὐτῷ δικαίως ἐπάγοντι καὶ συμφοράς, ἵνα μάθῃ πάσχων περὶ καρτερίας μᾶλλον καὶ πόνων ὑπομονῆς φιλοσοφεῖν, ἢ διακενῆς τοῖς οὐκ οὖσιν ὑπερηφάνως ἐμματαιάζειν.

πη'. Ὁ πάσχων ὑπὲρ θείας ἐντολῆς παραβαθείσης, ἐὰν ἐπιγνῷ τῆς ἰωμένης αὐτὸν θείας προνοίας τὸν λόγον, τήν τε συμφορὰν εὐχαρίστως δέχεται χαίρων καὶ τὴν ὑπὲρ ἧς παιδεύεται διορθοῦται πλημμέλειαν. Ὁ δὲ ταύτης ἀναισθητῶν τῆς ἰατρείας, τῆς τε δοθείσης ἐνδίκως ἀπάγεται χάριτος καὶ τῇ συγχύσει τῶν παθῶν παραδίδοται, πρὸς τὴν πρᾶξιν ἐλθεῖν καταλιμπανόμενος, ὧν ἐνδιαθέτως εἶχε τὴν ἔφεσιν.

η'. Πᾶς ἀνεχόμενος ἑκουσίως ἐκ τῆς τῶν αὐτῷ πεπραγμένων συναισθήσεως, δέξασθαι τὰς ἐπιπόνους τῶν ἀκουσίων ἐπιφορὰς πειρασμῶν, μετὰ τῆς δεούσης εὐχαριστίας, οὐκ ἐξοικίζεται τῆς κατ' ἀρετὴν ἕξεώς τε καὶ χάριτος, ὡς ὑπελθὼν ἑκουσίως τὸν ζυγὸν Βασιλέως Βαβυλῶνος καὶ ὡς χρέος ἀποτιννύς, τὰς τῶν βασάνων ἐπιφορὰς καταδεχόμενος· ἀλλ' ἐν αὐταῖς μένων, τελεῖ, τῷ μὲν Βασιλεῖ Βαβυλῶνος, τοὺς ἐκ τοῦ παθητικοῦ τῆς φύσεως βιαίους πόνους καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς κατὰ διάνοιαν ὡς ὀφειλέτης αὐτῶν, διὰ τὰς προλαβούσας πλημμελείας, συγκατάθεσιν· τῷ δὲ Θεῷ προσφέρων διὰ τῆς λατρείας ἀληθινῆς, τῆς ταπεινῆς διαθέσεως, λέγω, τὴν τῶν παρημελημένων διόρθωσιν.

ηα'. Ὁ τὴν κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ πρὸς διόρθωσιν ἐπαγομένην αὐτῷ διὰ τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν συμφοράν, εὐχαρίστως μὴ καταδεχόμενος, καὶ τὴν ἐπὶ τῷ δοκεῖν δίκαιος εἶναι, μεταγνούς, οὐκ ἀποτιθέμενος οἴησιν, ὡς τοῖς θείοις τῶν δικαίων κριμάτων ἀντιπίπτων θεσπίσμασι καὶ μὴ καταδεχόμενος ἑκουσίως ὑπὸ τὸν ζυγὸν γενέσθαι τοῦ Βασιλέως Βαβυλῶνος, κατὰ τὴν θείαν διαταγήν, εἰς αἰχμαλωσίαν παραδίδοται· καὶ κλοιοὺς καὶ δεσμὰ καὶ λοιμὸν καὶ θάνατον καὶ μάχαιραν καὶ τῆς ἰδίας παντελῶς ἀποικίζεται γῆς. Πάντα γὰρ ταῦτα καὶ τούτων πλείονα, ὁ τῆς κατ' ἀρετὴν καὶ γνῶσιν ὡς ἰδίας γῆς ἐξοικιζόμενος ἕξεως πάσχει· διὰ τὸ μὴ θέλειν αὐτὸν ἐξ ὑπερηφανίας καὶ ματαίας οἰήσεως τὰς ἐφ' οἷς ἐπλημμέλησεν ἐκτιννὺς δίκας, ἐν θλίψεσιν εὐδοκῆσαι καὶ ἀνάγκαις καὶ στενοχωρίαις[1], κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον. Ἤδει γὰρ ὁ μέγας Ἀπόστολος φυλακτικὴν τῶν θείων κατὰ ψυχὴν θησαυρῶν ὑπάρχουσαν, τὴν ἐκτὸς περὶ τὸ σῶμα συνισταμένην διὰ τῶν πόνων ταπείνωσιν· καὶ διὰ τοῦτο στέργων ὑπέμεινε, καὶ δι' ἑαυτὸν καὶ τούς, οἷς ἀρετῆς καὶ πίστεως προέκειτο τύπος, ἵνα κἂν ὡς ὑπεύθυνοι

1. Β' Κορ. ιβ', 10.

πάσχωσι κατὰ τὸν ἐπιτιμηθέντα Κορίνθιον[1], εἰς παρηγορίαν ἔχωσι καὶ ὑπομονῆς μίμησιν τὸν ἀνευθύνως πάσχοντα.

ϟβ'. Ὁ μὴ τοῖς σχήμασι τῶν ὁρατῶν ἐναπομένων διὰ τὴν αἴσθησιν, ἀλλὰ κατὰ νοῦν τοὺς λόγους αὐτῶν ἀναζητῶν ὡς νοητῶν τύπους, ἢ λόγους αἰσθητῶν θεώμενος κτισμάτων, οὐδὲν ἀκάθαρτον εἶναι τῶν ὁρωμένων διδάσκεται. Πάντα γὰρ φύσει καλὰ λίαν[2] καθέστηκεν.

ϟγ'. Ὁ τῇ κινήσει τῶν αἰσθητῶν μὴ συναλλοιούμενος, ἀκίβδηλον τὴν τῶν ἀρετῶν μετέρχεται πρᾶξιν· ὁ δὲ τοῖς αὐτῶν σχήμασι μὴ διατυπώσας τὸν νοῦν, τὴν ἀληθῆ τῶν ὄντων ἀπείληφε δόξαν. Ὁ δὲ καὶ αὐτὴν τὴν οὐσίαν τῶν ὄντων τῇ διανοίᾳ παραδραμών, ὡς ἄριστος θεολόγος, μετὰ ταύτην ἀγνώστως τῇ μονάδι προσέβαλε.

ϟδ'. Πᾶς θεωρητικὸς νοῦς, ἔχων τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα Θεοῦ[3], ἐν ἑαυτῷ τῆς φαινομένης κτίσεως ἀποκτείνας τὴν κίνησιν, κατώρθωσεν ἀρετήν· καὶ τῶν αἰσθητῶν σχημάτων ἑαυτοῦ τὴν φαντασίαν ἀποτεμών, τὴν ἐν τοῖς λόγοις τῶν ὄντων εὗρεν ἀλήθειαν, καθ' ἣν ἡ φυσικὴ θεωρία συνέστηκε· καὶ τῆς οὐσίας τῶν ὄντων ὑπεράνω γενόμενος, τὸν τῆς θείας καὶ ἀνάρχου μονάδος δέχεται φωτισμόν, καθ' ὃν τῆς ἀληθοῦς θεολογίας συνέστηκε τὸ μυστήριον.

ϟε'. Ἑκάστῳ κατὰ τὴν ὑποκειμένην αὐτῷ περὶ Θεοῦ δόξαν, ὁ Θεὸς[4] ἐμφανίζεται· τοῖς μὲν κατ' ἔφεσιν τὴν ὑλικὴν περάσασι σύνθεσιν καὶ τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς ἰσοδυναμούσας ἀλλήλαις κεκτημένοις κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀεικινησίαν περὶ Θεόν, ὡς Μονὰς ἐκφαίνεται καὶ Τριάς, ἵνα καὶ τὴν οἰκείαν ὕπαρξιν παραδείξεε καὶ τὸν αὐτῆς τρόπον μυστικῶς ἐκδιδάξειε· τοῖς δὲ περὶ μόνην τὴν ὑλικὴν σύνθεσιν ἔχουσι κινουμένην τὴν ἔφεσιν καὶ ἀλλήλαις ἀσυνδέτους τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις κεκτημένοις, οὐχ ὡς ἐστίν, ἀλλ' ὡς εἰσὶν ἐμφανίζεται, δεικνὺς ὅτι τῆς ὑλικῆς δυάδος ἀμφοῖν ἐπελάβοντο ταῖν χεροῖν· καθ' ἣν[5] ὁ σωματικὸς ὡς ἐξ ὕλης καὶ εἴδους συνέστηκε κόσμος.

ϟς'. Ὁ θεῖος Ἀπόστολος, τὰς διαφόρους ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, χαρίσματα λέγει διάφορα, ὑφ' ἑνὸς δηλονότι καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐνεργούμενα Πνεύματος. Εἰ τοίνυν κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἐν ἑκάστῳ πίστεως[6] δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος[7] ἐν τῇ μετοχῇ τοῦ τοιοῦδε χαρίσματος, ἕκαστος τῶν πιστῶν δηλονότι κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως καὶ τῆς ὑποκειμένης αὐτῷ κατὰ ψυχὴν διαθέσεως, συμμεμετρημένην δέχεται τοῦ Πνεύματος τὴν ἐνέργειαν, χαριζομένην αὐτῷ τῇσδε ἢ τῇσδε τῆς ἐντολῆς τὴν ἁρμόζουσαν πρὸς ἐνέργειαν ἕξιν.

ϟζ'. Ὥσπερ ὁ μὲν λαμβάνει λόγον σοφίας· ὁ δὲ λόγον γνώσεως· ἕτερος δὲ πίστεως· καὶ ἄλλος ἄλλο τι τῶν ἀπηριθμημένων τῷ μεγάλῳ Ἀπο-

1. Α' Κορ. ε', 1-5. 2. Γέν. α', 31, Πράξ. ι', 15. 3. Ἐφεσ. ς', 17.
4. Οὕτω γραπτέον ἀντὶ Θεόν. 5. Οὕτω γραπτέον ἀντὶ καθ' ἡ.
6. Ῥωμ. ιβ', 3. 7. Α Κορ. ιβ', 7.

στόλῳ χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος[1]· οὕτως ὁ μὲν δέχεται διὰ τοῦ Πνεύματος χάρισμα τῆς τελείας καὶ ἀμέσου πρὸς Θεὸν καὶ μηδὲν ἐχούσης ὑλικὸν ἀγάπης, κατὰ ἀναλογίαν τῆς πίστεως. Ἕτερος δὲ διὰ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος, τῆς τελείας ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον χάρισμα· ἄλλος δὲ ἄλλο τι, κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, ὡς ἔφην, ἔχοντος ἑκάστου ἐνεργούμενον τὸ οἰκεῖον χάρισμα· πᾶσαν γὰρ ἐντολῆς ἕξιν ἐνεργουμένην, Πνεύματος εἶναι χάρισμα λέγει.

ϟη'. Τὸ τοῦ Κυρίου Βάπτισμά ἐστιν ἡ παντελὴς πρὸς τὸν αἰσθητὸν κόσμον τῆς προαιρέσεως ἡμῶν νέκρωσις· τὸ δὲ ποτήριον[2], καὶ αὐτῆς ἡμῶν τῆς παρούσης ζωῆς ὑπὲρ ἀληθείας καθέστηκεν ἄρνησις.

ϟθ'. Τὸ τοῦ Κυρίου Βάπτισμα, τῶν ὑπὲρ ἀρετῆς κατὰ πρόθεσιν ἑκουσίων καὶ ἡμετέρων πόνων, τύπος ὑπάρχει· δι' ὧν τὰς κατὰ συνείδησιν ἀπορρύπτοντες κηλῖδας, τὸν πρὸς τὰ φαινόμενα τῆς προαιρέσεως ἑκούσιον καταδεχόμεθα θάνατον· τὸ δὲ ποτήριον, τῶν ἐκ περιστάσεως κατὰ προαίρεσιν ἐπανισταμένων ἡμῖν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀκουσίων πειρασμῶν τύπος ἐστί· δι' ὧν καὶ αὐτῆς προκρίνοντες τὸν θεῖον πόθον τῆς φύσεως, ἑκόντες τὸν περιστατικὸν ὑπερχόμεθα τῆς φύσεως θάνατον.

ρ'. Ταύτην ἔχει τὴν διαφορὰν τὸ Βάπτισμα πρὸς τὸ ποτήριον·
ὅτι, τὸ μὲν Βάπτισμα ὑπὲρ ἀρετῆς πρὸς τὰ ἡδέα τοῦ
βίου νεκρὰν
ἐργάζεται τὴν
προαίρεσιν· τὸ δὲ
ποτήριον τὴν ἀλήθειαν
καὶ αὐτῆς προκρίνειν
τῆς φύσεως τοὺς
εὐσεβεῖς*.

* Ἴσως ποιεῖ.

1. Α' Κορ. ιβ', 8-11. 2. Πρβλ. Ματθ. κ', 22.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

Πρότερον τοῦ Βαπτίσματος ἔθετο τὸ ποτήριον [1], ὅτι διὰ τὴν ἀλήθειαν ἐστὶν ἡ ἀρετή, ἀλλ᾽ οὐ διὰ τὴν ἀρετὴν ἡ ἀλήθεια· ὅθεν ὁ διὰ τὴν ἀλήθειαν πράττων τὴν ἀρετήν, κενοδοξίας οὐ τιτρώσκεται βέλεσιν· ὁ δὲ τὴν ἀλήθειαν ἀρετῆς ἕνεκεν ἐπιτηδεύων, σύνοικον ἔχει τῆς κενοδοξίας τὴν οἴησιν.

β'. Ἀλήθειαν μὲν εἶναι λέγει τὴν θείαν γνῶσιν· ἀρετὴν δὲ τοὺς ὑπὲρ ἀληθείας τῶν ἐφιεμένων αὐτῆς ἀγῶνας. Ὁ τοίνυν γνώσεως ἕνεκεν, ἀρετῆς ὑπομένων πόνους, οὐ κενοδοξεῖ, γινώσκων ἀπερίληπτον εἶναι φύσει τοῖς πόνοις τὴν ἀλήθειαν· τοῖς δευτέροις γὰρ οὐ περιγράφεται φύσει τὸ πρῶτον· ὁ δὲ τὴν γνῶσιν, διὰ τοὺς ὑπὲρ αὐτῆς* ἀγῶνας ἐπιτηδεύων, πάντως κενόδοξος, ὡς εἰληφέναι δοκῶν τοὺς στεφάνους πρὸ τῶν ἱδρώτων· οὐκ εἰδὼς ὅτι διὰ τοὺς στεφάνους οἱ πόνοι, ἀλλ᾽ οὐ διὰ τοὺς πόνους οἱ στέφανοι. Φύσει γὰρ ἀμελέτητον πᾶσα καθέστηκε μέθοδος, τοῦ δι᾽ ὃ πέφυκεν, ἐξανυσθέντος ἢ ἀνυσθῆναι δόξαντος.

* Ἴσως ἀρετάς.

γ'. Ὁ μόνην τῆς γνώσεως τὴν μορφήν, ὅπέρ ἐστιν ὁ ψιλὸς λόγος, καὶ ὁ τὴν εἰκόνα τῆς ἀρετῆς, ὅπέρ ἐστιν τὸ ψιλὸν ἦθος ἐπιτηδεύων, Ἰουδαῖός ἐστι καὶ αὐτός, ἀληθείας τύποις φυσιούμενος.

δ'. Ὁ πᾶσαν τὴν φαινομένην τοῦ νόμου λατρείαν μὴ κατ᾽ αἴσθησιν ὁρῶν, ἀλλὰ κατὰ νοῦν ἐφόδοις ἕκαστον τῶν δρωμένων συμβόλων διασκοπήσας, τὸν ἐν ἑκάστῳ κεκρυμμένον θεοτελῆ λόγον ἐκδιδασκόμενος, ἐν τῷ νόμῳ τὸν Θεὸν εὑρίσκει, καλῶς ψηλαφῶν διὰ τῆς νοερᾶς δυνάμεως, ὡς ἐν φορυτῷ, τῇ ὕλῃ τῶν νομικῶν διατάξεων, εἴ που κεκρυμμένον εὕροι τῇ σαρκὶ τοῦ νόμου, τὸν τὴν αἴσθησιν διαφεύγοντα παντελῶς μαργαρίτην λόγον [2].

ε'. Καὶ ὁ τὴν φύσιν δὲ τῶν δρωμένων μὴ τῇ αἰσθήσει μόνῃ περιγράφων, ἀλλὰ κατὰ νοῦν σοφῶς τὸν ἑκάστῳ κτίσματι λόγον ἐρευνώμενος, εὑρίσκει Θεόν, ἀπὸ τῆς προβεβλημένης τῶν ὄντων μεγαλουργίας, τὴν αὐτῶν τῶν ὄντων διδασκόμενος αἰτίαν.

ς'. Ἐπειδὴ τοίνυν ἴδιον τοῦ ψηλαφῶντος ἡ διάκρισίς ἐστιν· ὁ τὰ νομικὰ σύμβολα γνωστικῶς ἐπερχόμενος, καὶ τὴν φαινομένην τῶν ὄντων φύσιν ἐπιστημονικῶς θεώμενος, διακρίνων τὴν Γραφήν, καὶ τὴν κτίσιν, καὶ ἑαυτόν· τὴν μὲν Γραφήν, εἰς γράμμα καὶ πνεῦμα· τὴν δὲ κτίσιν, εἰς λόγον καὶ ἐπιφάνειαν· ἑαυτὸν δέ, εἰς νοῦν καὶ αἴσθησιν· καὶ τῆς μὲν Γραφῆς, τὸ πνεῦμα· τῆς δὲ κτίσεως, τὸν λόγον· ἑαυτοῦ δέ, τὸν νοῦν λαβών, καὶ

1. Ματθ. κ', 22. 2. Ματθ. ιγ', 45 - 46.

ἀλλήλοις ἀλύτως ἑνώσας, εὗρε Θεόν· ὡς ἐπιγνοὺς καθὼς δεῖ καὶ δυνατόν ἐστι, τὸν Θεόν, τὸν ἐν νῷ καὶ Λόγῳ καὶ Πνεύματι· πάντων τῶν πλανώντων καὶ εἰς μυρίας δόξας κατασυρόντων ἀπαλλαγείς, λέγω δὲ γράμματος καὶ ἐπιφανείας καὶ αἰσθήσεως, ἐν οἷς ἡ διάφορος ὑπάρχει ποσότητος* καὶ τῆς μονάδος ἀντίθετος. Εἰ δὲ τὸ γράμμα τοῦ νόμου καὶ τὴν τῶν δρωμένων ἐπιφάνειαν καὶ τὴν οἰκείαν αἴσθησιν ἀλλήλοις τις προσπλέξας συμφύρει, τυφλός ἐστι μυωπάζων [1], τὴν τῆς αἰτίας τῶν ὄντων ἀγνωσίαν νοσῶν.

* Ἴσως ποσότης, ἢ ἡ διαφορὰ ποσότητος.

ζ'. Ὁ θεῖος καὶ μέγας Ἀπόστολος, τί ἐστι πίστις ὁρίζων, φησί· πίστις ἐστὶν ἐλπιζομένων ὑπόστασις, καὶ πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων [2]· εἰ δέ τις καὶ ἐνδιάθετον αὐτὴν ἀγαθὸν ὁρίζαιτο ἢ γνῶσιν ἀληθῆ τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν ἀποδεικτικήν, τῆς ἀληθείας οὐ διήμαρτεν.

η'. Ἡ πίστις, δύναμίς ἐστι σχετικὴ ἢ σχέσις δραστικὴ τῆς ὑπὲρ φύσιν ἀμέσου τοῦ πιστεύοντος πρὸς τὸν πιστευόμενον Θεὸν τελείας ἑνώσεως.

θ'. Ἐπειδὴ τοίνυν ὁ ἄνθρωπος ἐκ ψυχῆς ὑπάρχων καὶ σώματος, δυσὶ σαλεύεται νόμοις, σαρκὸς λέγω καὶ Πνεύματος [3]. Καὶ ὁ μὲν τῆς σαρκὸς νόμος, κατὰ τὴν αἴσθησιν· ὁ δὲ τοῦ Πνεύματος, κατὰ τὸν νοῦν κέκτηται τὴν ἐνέργειαν. Καὶ ὁ μὲν τῆς σαρκός, τῇ ὕλῃ συνδεῖν πέφυκε κατὰ τὴν αἴσθησιν ἐνεργούμενος· ὁ δὲ τοῦ Πνεύματος κατὰ νοῦν ἐνεργούμενος, πρὸς τὸν Θεὸν ἀμέσως ποιεῖται τὴν ἕνωσιν. Εἰκότως ὁ μὴ διακριθεὶς ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, τουτέστιν ἐν τῷ νοΐ μὴ διακρίνας, ἤγουν διατεμὼν τὴν διὰ πίστεως πρὸς τὸν Θεὸν γεγενημένην ἄμεσον ἕνωσιν, ὡς ἀπαθής, μᾶλλον δὲ Θεὸς ἤδη διὰ τῆς πίστεως τῇ ἑνώσει γεγενημένος, ἐρεῖ τῷ ὄρει τούτῳ μεταβῆναι, καὶ μεταβήσεται [4]· δεικτικῶς διὰ τοῦ τοῦτο φάναι, τὸ φρόνημα καὶ τὸν νόμον δηλοῦν τῆς σαρκός, τὸν βαρὺν ὄντως καὶ δυσμετακίνητον, καὶ ὅσον πρὸς δύναμιν φυσικήν, παντελῶς ἀκίνητον καὶ ἀσάλευτον.

ι'. Τοσοῦτον ἐρρίζωται τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς αἰσθήσεως ἡ τῆς ἀλογίας δύναμις, ὥστε τοὺς πολλοὺς μηδ᾽ ἄλλο τι νομίζειν εἶναι τῶν ἀνθρώπων, ἢ σάρκα, δύναμιν πρὸς ἀπόλαυσιν τῆς παρούσης ζωῆς τὴν αἴσθησιν ἔχουσαν.

ια'. Πάντα, φησί, δυνατὰ τῷ πιστεύοντι [5] καὶ μὴ διακρινομένῳ, τουτέστι μὴ διαιρουμένῳ τῆς κατὰ νοῦν διὰ πίστεως γεγενημένης αὐτῷ πρὸς τὸν Θεὸν ἑνώσεως, διὰ τὴν πρὸς τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς κατὰ τὴν αἴσθησιν σχέσιν· ὅσα κόσμου καὶ σαρκὸς τὸν νοῦν ἀλλοτριοῖ· Θεῷ δὲ προσοικειοῖ, τετελειωμένον τοῖς κατορθώμασι. Τοῦτο γὰρ προσυπακουστέον τῷ πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι.

ιβ'. Ἡ πίστις ἀναπόδεικτος γνῶσίς ἐστιν· εἰ δὲ γνῶσίς ἐστιν ἀναπόδεικτος, ἄρα σχέσις ἐστὶν ὑπὲρ φύσιν ἡ πίστις, δι᾽ ἧς ἀγνώστως, ἀλλ᾽ οὐκ ἀποδεικτικῶς, ἑνούμεθα τῷ Θεῷ κατὰ τὴν ὑπὲρ νόησιν ἕνωσιν.

ιγ'. Τὴν ἄμεσον λαβὼν ἕνωσιν πρὸς τὸν Θεὸν ὁ νοῦς, τὴν τοῦ νοεῖν

1. Πρβλ. Β' Πέτρ. α', 9. 2. Ἑβρ. ια', 1. 3. Πρβλ. Ῥωμ. ζ', 23.
4. Ματθ. ιζ', 20. 5. Μάρκ. θ', 23.

καὶ νοεῖσθαι παντελῶς δύναμιν ἔχει σχολάζουσαν· ὁπηνίκα γοῦν ταύτην λύσῃ, νοήσας τί τῶν μετὰ Θεόν, διεκρίθη, τεμὼν τὴν ὑπὲρ νόησιν ἕνωσιν, καθ' ἣν ἕως ἐστὶ τῷ Θεῷ συνημμένος, ὡς ὑπὲρ φύσιν, καὶ τῇ μεθέξει Θεὸς γεγενημένος, καθάπερ ὅρος ἀκίνητον, ἑαυτοῦ τὸν τῆς φύσεως μετατίθησι νόμον.

ιδ'. Ὁ πρὸς εὐσέβειαν εἰσαγόμενος, περὶ τῶν ἔργων διδασκόμενος τῆς δικαιοσύνης, τὴν πρᾶξιν μόνον ἐπιτελεῖ μετὰ πάσης ὑπακοῆς, καὶ πίστεως, καθάπερ σάρκας ἐσθίων τῶν ἀρετῶν τὰ φαινόμενα, τὴν ἠθικὴν δηλονότι παιδαγωγίαν· τοὺς δὲ τῶν ἐντολῶν λόγους, ἐν οἷς ἡ τῶν τελείων ὑπάρχει γνῶσις, τῷ Θεῷ παραχωρεῖ διὰ τῆς πίστεως, μὴ δυνάμενος συνεπεκταθῆναι τέως τῷ μήκει τῆς πίστεως.

ιε'. Ὁ τέλειος, οὐ μόνον τὴν τῶν εἰσαγομένων τάξιν, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν προκοπτόντων διαδραμών, οὐκ ἀγνοεῖ τῶν ὑπ' αὐτοῦ κατ' ἐντολὴν γινομένων τοὺς λόγους, ἀλλ' ἐκείνους πνεύματι πρῶτον διαπιών, πᾶσαν ἐσθίει διὰ τῶν ἔργων τὴν σάρκα τῶν ἀρετῶν, πρὸς τὴν κατὰ νοῦν γνῶσιν ἀναβιβάζων, τὴν τῶν γινομένων κατ' αἴσθησιν κίνησιν.

ις'. Ὁ Κύριος εἰπών· ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ[1]· τουτέστι πρὸ πάντων τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, καὶ οὕτω τὴν τῶν καθηκόντων τρόπων ἐξάσκησιν, σαφῶς ἔδειξε, περὶ μόνης τῆς θείας γνώσεως δεῖν ζητεῖν τοὺς πιστεύοντας, καὶ τῆς αὐτὴν κοσμούσης διὰ τῶν ἔργων ἀρετῆς.

ιζ'. Ἐπειδὴ πολλὰ τυγχάνει τὰ πρὸς γνῶσιν Θεοῦ καὶ ἀρετὴν ζητούμενα τοῖς πιστεύουσιν, ἀπαλλαγὴ παθῶν, ὑπομονὴ πειρασμῶν, ἀρετῶν λόγοι, τρόπων ἐνέργειαι, ἐξήλωσις τῆς πρὸς σάρκα τῆς ψυχῆς διαθέσεως· ἀποξένωσις τῆς πρὸς τὰ αἰσθητὰ τῆς αἰσθήσεως σχέσεως, τοῦ νοῦ παντελὴς ἀπὸ πάντων τῶν γεγονότων ἀναχώρησις· καὶ ἁπλῶς μυρία ἄλλα εἰσί, τὰ πρὸς ἀποχὴν μὲν κακίας καὶ ἀγνωσίας, κατόρθωσιν δὲ γνώσεως καὶ ἀρετῆς· εἰκότως ὁ Κύριος ἔφησεν· πάντα ὅσα ἂν αἰτῆσθε πιστεύοντες, λήψεσθε[2]· πάντα ἁπλῶς τὰ πρὸς ἐπίγνωσιν Θεοῦ, καὶ ἀρετὴν συντείνοντα μόνα καὶ ζητεῖν καὶ αἰτεῖν μετ' ἐπιστήμης καὶ πίστεως δεῖν εἰπὼν τοὺς εὐσεβεῖς. Ταῦτα γὰρ πάντα συμφέρει, καὶ πάντως δίδωσιν αὐτὰ τοῖς αἰτοῦσιν ὁ Κύριος.

ιη'. Ὁ τοίνυν διὰ μόνην τὴν πίστιν, ἤγουν τὴν πρὸς Θεὸν ἄμεσον ἕνωσιν, πάντα ζητῶν τὰ πρὸς τὴν ἕνωσιν, πάντως λήψεται· ὁ δὲ ταύτης δίχα τῆς αἰτίας κἂν ἄλλα, κἂν τὰ προειρημένα ζητῇ, οὐ λήψεται. Οὐ γὰρ πιστεύει, ἀλλ' οἰκείαν ὡς ἄπιστος διὰ τῶν θείων πραγματεύεται δόξαν.

ιθ'. Ὁ γνώμῃ τῆς καθ' ἁμαρτίαν καθαρεύων φθορᾶς, φθείρει τὴν τῶν φθείρειν πεφυκότων φθοράν. Ἡ γὰρ ἀφθαρσία τῆς προαιρέσεως, τὴν φθορὰν συντηρεῖν τῆς φύσεως πέφυκεν ἄφθαρτον, κατὰ πρόνοιαν διὰ τῆς ἐν αὐτῇ τοῦ Πνεύματος χάριτος, μὴ συγχωροῦσα ταῖς ἐναντίαις ποιότησιν αὐτὴν διαφθείρεσθαι.

1. Ματθ. ς', 33. 2. Ματθ. κα', 22.

κ'. Ἐπειδὴ φύσεως καὶ χάριτος εἷς καὶ ὁ αὐτὸς οὐκ ἔστι λόγος, οὐκ ἔστιν ἀπορίας ἄξιον, πῶς τινες τῶν ἁγίων, ποτὲ μὲν παθῶν ὑπερεῖχον, ποτὲ δὲ μᾶλλον ὑπέπιπτον πάθεσι, γινωσκόντων ἡμῶν, ὅτι τὸ μὲν θαῦμα τῆς χάριτος ἦν, τὸ δὲ πάθος τῆς φύσεως.

κα'. Ὁ διὰ μιμήσεως τὴν μνήμην ἔχων τῆς τῶν ἁγίων ἀναστροφῆς, τὴν μὲν τῶν παθῶν ἀποτίθεται νέκρωσιν, τὴν δὲ τῶν ἀρετῶν ζωὴν ὑποδέχεται.

κβ'. Ὧ τρόπῳ βούλεται ὁ τὴν ἑκάστου διορίσας ζωὴν πρὸ τῶν αἰώνων Θεός, ἕκαστον πρὸς τὸ οἰκεῖον τῆς ζωῆς ἄγει τέλος, εἴτε δίκαιον, εἴτε ἄδικον.

κγ'. Τὸν τῷ μακαρίῳ Παύλῳ συμβάντα ζοφερὸν χειμῶνα, τὸ βάρος εἶναι τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν τεκμαίρομαι· τὴν δὲ νῆσον, τὴν παγίαν ἕξιν τῆς θείας ἐλπίδος ἄσειστον· τὴν δὲ πυράν, τὴν ἕξιν τῆς γνώσεως· τὰ δὲ φρύγανα, τὴν τῶν ὁρωμένων φύσιν· ἣν συνέστρεψε μὲν τῇ χειρί, τῇ κατὰ θεωρίαν λέγω ψηλαφητικῇ τοῦ νοῦ δυνάμει, διατρέφων τοῖς ἐξ αὐτῆς νοήμασι τὴν ἕξιν τῆς γνώσεως, τὴν θεραπεύουσαν τὴν ἐκ τοῦ χειμῶνος τῶν πειρασμῶν προστριβεῖσαν τῇ διανοίᾳ κατήφειαν· τὴν δὲ ἔχιδναν, τὴν λανθανόντως ἐγκεκρυμμένην τῇ φύσει τῶν αἰσθητῶν πονηρὰν καὶ ὀλέθριον δύναμιν, δήξασαν μὲν τὴν χεῖρα[1], τουτέστι τὴν κατὰ νοῦν ψηλαφητικὴν τῆς θεωρίας ἐνέργειαν, οὐ βλάψασαν δὲ τὸν διορατικὸν νοῦν, τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως αὐτὴν εὐθὺς ὡς ἐν πυρὶ διαφθείροντα, τὴν τῷ πρακτικῷ κινήματι τοῦ νοῦ προσαφθεῖσαν ἐκ τῆς τῶν αἰσθητῶν θεωρίας ὀλέθριον δύναμιν.

κδ'. Ὀσμὴ ἦν ἀπὸ ζωῆς εἰς ζωὴν ὁ Ἀπόστολος, ὡς τοὺς πιστοὺς τῷ καθ' ἑαυτὸν ὑποδείγματι, διὰ πράξεως πρὸς τὴν εὐωδίαν τῶν ἀρετῶν κινεῖσθαι παρασκευάζων· ἢ τοὺς πειθομένους τῷ λόγῳ τῆς χάριτος, ὡς κήρυξ ἀπὸ τῆς κατ' αἴσθησιν ζωῆς, εἰς τὴν ἐν πνεύματι μετάγων ζωήν· ὀσμὴ δὲ θανάτου εἰς θάνατον[2], τοῖς ἀπὸ τοῦ θανάτου τῆς ἀγνοίας εἰς τὸν τῆς ἀπιστίας ἐλάσασι θάνατον, διδοὺς αὐτοῖς αἴσθησιν τῆς μελλούσης αὐτοὺς κατακρίσεως· ἢ πάλιν ὀσμὴ ἀπὸ ζωῆς εἰς ζωήν, τοῖς ἀπὸ πράξεως εἰς θεωρίαν ἀναγομένοις· ὀσμὴ δὲ θανάτου εἰς θάνατον, τοῖς ἀπὸ τοῦ νεκρῶσαι τῇ καθ' ἁμαρτίαν ἀργίᾳ τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς[3], εἰς τὴν τῶν ἐμπαθῶν νοημάτων τε καὶ φαντασιῶν ἐπαινουμένην μεταβαίνουσι νέκρωσιν.

κε'. Τρεῖς εἰσὶν αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις, λόγος, θυμὸς καὶ ἐπιθυμία· τῷ μὲν λόγῳ ζητοῦμεν· τῇ ἐπιθυμίᾳ δὲ ποθοῦμεν τὸ ζητηθὲν ἀγαθόν· τῷ δὲ θυμῷ ὑπεραγωνιζόμεθα. Κατὰ ταύτας δὴ τὰς δυνάμεις προσμένοντες οἱ τὸν Θεὸν ἀγαπῶντες, τῷ θείῳ λόγῳ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως· τῇ μέν, ζητοῦντες· τῇ δέ, ποθοῦντες· τῇ δέ, ὑπεραγωνιζόμενοι· δέχονται τροφὴν ἄφθαρτον καὶ τὸν νοῦν πιαίνουσαν τὴν γνῶσιν* τῶν γεγονότων. * Ἴσως τῇ γνώσει.

1. Πράξ. κη', 1-4. 2. Β' Κορ. β', 16. 3. Πρβλ. Κολ. γ', 5.

κς΄. Τὴν νεκρωθεῖσαν τῆς δοθείσης γνώσεως φύσιν, γενόμενος ἄνθρωπος ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, πάλιν ἐπλήρωσε γνώσεως· καὶ στομώσας πρὸς ἀτρεψίαν, οὐ φύσει, ποιότητι δέ, ταύτην ἐθέωσεν· ἀνελλιπῶς αὐτὴν τῷ οἰκείῳ χαρακτηρίσας πνεύματι, καθάπερ ὕδωρ, οἴνου ποιότητι πρὸς τόνον μετακεράσας. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ γίνεται κατ' ἀλήθειαν ἄνθρωπος, ἵνα κατὰ χάριν ἡμᾶς καταστήσῃ Θεούς.

κζ΄. Ὁ τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων δημιουργήσας Θεός, ἅμα βουλήσει τὸ εἶναι αὐτῇ δέδωκε, συνήρμοσεν αὐτῇ καὶ δύναμιν τῶν καθηκόντων ποιητικήν. Δύναμιν δὲ λέγω, τὴν οὐσιωδῶς μὲν κατεσπαρμένην τῇ φύσει, πρὸς ἀρετῶν ἐνέργειαν κίνησιν· γνωμικῶς δέ, πρὸς τὴν τοῦ κεκτημένου βούλησιν, κατὰ τὴν χρῆσιν ἐκφαινομένην.

κη΄. Φυσικὸν ἔχομεν κριτήριον τὸν κατὰ φύσιν νόμον· διδάσκοντα ἡμᾶς, ὅτι, πρὸ τῆς ἐν ὅλοις σοφίας, ἔδει τὴν τοῦ Ποιητοῦ τῶν ὅλων μυσταγωγίαν ἡμῶν κινεῖσθαι τὴν ἔφεσιν.

κθ΄. Τὸ φρέαρ ἐστὶ τοῦ Ἰακώβ[1], ἡ Γραφή· τὸ δὲ ὕδωρ ἐστὶν ἡ ἐν τῇ Γραφῇ γνῶσις· τὸ δὲ βάθος ἡ τῶν Γραφικῶν αἰνιγμάτων δυσδιεξίτητος θέσις· τὸ δὲ ἄντλημα ἐστίν, ἡ διὰ τῶν γραμμάτων τοῦ θείου λόγου μάθησις, ἣν οὐκ εἶχεν ὁ Κύριος, αὐτολόγος ὑπάρχων, καὶ οὐ τὴν ἐκ μαθήσεως καὶ μελέτης διδοὺς γνῶσιν τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ τὴν ἐκ χάριτος πνευματικῆς ἀέναον σοφίαν καὶ μηδέποτε λήγουσαν τοῖς ἀξίοις δωρούμενος· τὸ γὰρ ἄντλημα, τουτέστιν ἡ μάθησις, μέρος ἐλάχιστον λαμβάνουσα γνώσεως, τὸ πᾶν ἐᾷ μηδενὶ λόγῳ κρατούμενον. Ἡ δὲ κατὰ χάριν γνῶσις ὅλην ἔχει, καὶ δίχα μελέτης, τὴν ἐφικτὴν ἀνθρώποις σοφίαν, πρὸς τὰς χρείας ποικίλως βλαστάνουσαν.

λ΄. Τὸ ξύλον τῆς ζωῆς καὶ τὸ μὴ τοιοῦτον[2] ἐξ αὐτοῦ μόνου, τοῦ, τὸ μὲν ζωῆς ξύλον ὀνομασθῆναι, τὸ δὲ οὐ ζωῆς, ἀλλὰ μόνον γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ, πολλὴν καὶ ἄφατον ἔχουσι τὴν διαφοράν· τὸ γὰρ τῆς ζωῆς ξύλον, πάντως καὶ ζωῆς ἐστι ποιητικόν· τὸ δὲ μὴ ζωῆς ξύλον, δῆλον ὅτι θανάτου ποιητικόν. Τὸ γὰρ μὴ ποιητικὸν ζωῆς ἐκ τοῦ μὴ προσαγορευθῆναι ξύλον τῆς ζωῆς, θανάτου σαφῶς ἂν εἴη ποιητικόν. Ἄλλο γὰρ οὐδὲν τῇ ζωῇ κατ' ἐναντίωσιν ἀντιδιαιρεῖται.

λα΄. Τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ ὡς σοφία πλείστην ἔχει διαφορὰν πρὸς τὸ ξύλον τὸ γνωστὸν καλοῦ τε καὶ πονηροῦ, τὸ μήτε ὂν σοφία, μήτε ὠνομασμένον. Τῆς μὲν γὰρ σοφίας ἴδιον νοῦς καὶ λόγος· τῆς δὲ τῇ σοφίᾳ κατὰ τὸ ἐναντίον ἀντικειμένης ἕξεως ἴδιον ἀλογία καὶ αἴσθησις.

λβ΄. Ἐπειδὴ ἐκ ψυχῆς νοερᾶς καὶ σώματος αἰσθητικοῦ συνεστὼς πρὸς γένεσιν ἦλθεν ὁ ἄνθρωπος, ἔστω κατὰ μίαν ἐπιβολὴν ξύλον ζωῆς ὁ τῆς ψυχῆς νοῦς, ἐν ᾧ τῆς σοφίας ὑπάρχει τὸ χρῆμα. Ξύλον δὲ γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ, ἡ τοῦ σώματος αἴσθησις, ἐν ᾗ τῆς ἀλογίας ὑπάρχει σαφῶς κίνησις, ἧς κατὰ τὴν πεῖραν μὴ ἅψασθαι δι' ἐνεργείας ὁ ἄνθρωπος

1. Ἰωάνν. δ΄, 5 κ. ἑ. 2. Γέν. β΄, 9.

τὴν θείαν λαβὼν ἐντολήν, οὐκ ἐφύλαξεν.

λγ΄. Ἀμφότερα τὰ ξύλα κατὰ τὴν Γραφήν, τινῶν εἰσι χαρακτηριστικά, ἤγουν, ὁ νοῦς καὶ ἡ αἴσθησις· οἷον, ὁ μὲν νοῦς ἔχει δύναμιν διακριτικὴν νοητῶν καὶ αἰσθητῶν, προσκαίρων καὶ αἰωνίων· μᾶλλον δὲ ψυχῆς ὑπάρχων δύναμις διακριτική, τῶν μὲν αὐτὴν ἀντέχεσθαι πείθει, τῶν δὲ ὑπεραίρεσθαι· ἡ δὲ αἴσθησις, ἔχει δύναμιν διακριτικὴν ἡδονῆς σωμάτων καὶ ὀδύνης· μᾶλλον δὲ δύναμις ὑπάρχουσα ἐμψύχων καὶ αἰσθητικῶν σωμάτων, τὴν μὲν ἡδονὴν ἐπισπᾶσθαι πείθει, τὴν δὲ ὀδύνην ἀποπέμπεσθαι.

λδ΄. Ὁ ἄνθρωπος ἐὰν μὲν μόνης τῆς καθ' ἡδονὴν καὶ ὀδύνην αἰσθητικῆς τῶν σωμάτων γένηται διακρίσεως, τὴν θείαν παραβὰς ἐντολήν, ἐσθίει τὸ ξύλον τὸ γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ· τουτέστι, τὴν κατ' αἴσθησιν ἀλογίαν· ἔχων μόνην τὴν συστατικὴν τῶν σωμάτων διάκρισιν, καθ' ἥν, ὡς μὲν καλοῦ, τῆς ἡδονῆς ἀντέχεται· ὡς δὲ κακοῦ, τῆς ὀδύνης ἀπέχεται. Ἐὰν δὲ μόνης τῆς τῶν αἰωνίων διακρινούσης τὰ πρόσκαιρα διόλου γένηται νοερᾶς διακρίσεως, τὴν θείαν φυλάξας ἐντολήν, ἐσθίει τὸ ξύλον τῆς ζωῆς[1]· τὴν κατὰ νοῦν λέγω συνισταμένην σοφίαν· μόνην ἔχων τὴν συστατικὴν τῆς ψυχῆς διάκρισιν· καθ' ἥν, ὡς μὲν καλοῦ, τῆς τῶν αἰωνίων ἀντέχεται δόξης· ὡς δὲ κακοῦ, τῆς τῶν προσκαίρων ἀπέχεται φθορᾶς.

λε΄. Νοῦ μὲν καλόν ἐστιν ἡ ἀπαθὴς πρὸς τὸ πνεῦμα διάθεσις· κακὸν δὲ ἡ ἐμπαθὴς πρὸς τὴν αἴσθησιν σχέσις. Αἰσθήσεως δὲ καλόν ἐστιν ἡ καθ' ἡδονὴν ἐμπαθὴς πρὸς σῶμα κίνησις· κακὸν δὲ ἡ κατὰ στέρησιν ταύτης ἐπιγινομένη διάθεσις.

λς΄. Ὁ πείσας τὸ συνειδὸς ὡς φύσει καλόν, πραττόμενον ἔχειν τὸ κάκιστον, οὗτος, χειρὸς δίκην ἐκτείνας τὸ πρακτικόν, ἔλαβε ψεκτῶς τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ἀθάνατον ἡγησάμενος φύσει τὸ κάκιστον. Διόπερ τὴν κατὰ τὸ συνειδὸς τοῦ κακοῦ διαβολὴν τῷ ἀνθρώπῳ φυσικῶς ἐνθέμενος ὁ Θεός, διέκρινεν αὐτὸν τῆς ζωῆς, κακὸν τῇ προαιρέσει γεγενημένον· ἵνα μὴ τὸ κακὸν πράττων, δύνηται πεῖσαι τὴν ἰδίαν συνείδησιν, ὅτι φύσει καλὸν ὑπάρχει τὸ κάκιστον.

λζ΄. Ἡ ἄμπελος οἶνον ποιεῖ· ὁ οἶνος μέθην· ἡ μέθη ἔκστασιν. Οὐκοῦν ὁ εὐφυὴς λόγος, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἄμπελος, γεωργούμενος ταῖς ἀρεταῖς, γεννᾷ τὴν γνῶσιν· ἡ δὲ γνῶσις γεννᾷ τὴν καλὴν ἔκστασιν, τὴν τὸν νοῦν τῆς κατ' αἴσθησιν σχέσεως ἐξιστῶσαν.

λη΄. Τοῖς τῶν αἰσθητῶν νοήμασιν εἴωθε κακούργως ὁ πονηρὸς συμβάλλειν τὰ τῶν αἰσθητῶν εἴδη καὶ σχήματα· δι' ὧν πέφυκε τὰ πάθη δημιουργεῖσθαι περὶ τὰς ἐμφανείας τῶν ὁρατῶν, στάσιν λαμβανούσης διὰ τῆς μέσης αἰσθήσεως τῆς περὶ τὰ νοητὰ διαβάσεως τῆς ἐν ἡμῖν λογικῆς ἐνεργείας. Διὸ καὶ κατισχύει πορθεῖν τὴν ψυχὴν καὶ εἰς τὴν τῶν παθῶν σύγχυσιν κατασύρειν.

λθ΄. Λύχνος ἐστὶν[2] κατὰ ταὐτὸν ὁμοῦ καὶ φῶς ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος,

1. Γέν. β΄, 9. 2. Ψαλμ. 118, 105 καὶ Παροιμ. ς΄, 23.

καὶ ὡς φωτίζων τοὺς κατὰ φύσιν λογισμοὺς τῶν πιστῶν καὶ ὡς καίων τοὺς παρὰ φύσιν καὶ ὡς λύων τὸν ζόφον τῆς κατ᾽ αἴσθησιν ζωῆς, τοῖς διὰ τῶν ἐντολῶν πρὸς τὴν ἐλπιζομένην ἐπειγομένοις ζωήν, καὶ ὡς κολάζων τῇ καύσει τῆς κρίσεως τοὺς ταύτης τῆς σκοτεινῆς τοῦ βίου νυκτὸς κατὰ γνώμην διὰ φιλίαν σαρκὸς ἀντεχομένους.

μ΄. Ὁ μὴ πρότερον πρὸς ἑαυτόν, φησίν, ἀναχθεὶς διὰ τῆς ἀποβολῆς τῶν παρὰ φύσιν παθῶν, πρὸς τὴν ἰδίαν αἰτίαν, ἤγουν τὸν Θεόν, διὰ τῆς ἐν χάριτι τῶν ὑπὲρ φύσιν ἀγαθῶν ἐπικτήσεως, οὐκ ἀναχθήσεται. Τῶν γὰρ πεποιημένων χωρισθῆναι δεῖ κατὰ διάνοιαν, τὸν πρὸς Θεὸν ἀληθῶς συναγόμενον.

μα΄. Τοῦ μὲν γραπτοῦ νόμου ἔργον ἐστὶν ἡ τῶν παθῶν ἀπαλλαγή· φυσικοῦ δὲ νόμου, ἡ κατ᾽ ἰσονομίαν πρὸς πάντας ἀνθρώπους ἰσοτιμία. Πνευματικοῦ δὲ νόμου τελείωσις, ἡ πρὸς τὸν Θεόν, ὡς ἐστὶν ἀνθρώπῳ δυνατόν, ἐξομοίωσις.

μβ΄. Τῆς μὲν τῶν σωμάτων καὶ ἀσωμάτων γνώσεως, δεκτικὴ κατὰ φύσιν ἐστὶν ἡ τοῦ νοῦ δύναμις· τῆς δὲ τῆς Ἁγίας Τριάδος, κατὰ μόνην τὴν χάριν δέχεται τὰς ἐμφάσεις, ὅτι ἐστὶ μόνον πιστεύουσα, ἀλλ᾽ οὔ τί ποτε κατ᾽ οὐσίαν ἐστὶν αὐθαδιαζομένη, ὡς ὁ δαιμόνιος νοῦς. Ὁ γὰρ γνώσεως ἄμοιρος, τὸν κατ᾽ ἀρετὴν ῥυπτικὸν τῆς κακίας οὐδαμῶς ἐπίσταται τρόπον.

μγ΄. Ὁ τὸ ψεῦδος ἀγαπῶν, αὐτῷ παραδίδοται πρὸς ἀπώλειαν, ἵνα γνῷ πάσχων, ὅπερ ἑκὼν περιεῖπε, καὶ μάθῃ κατὰ τὴν πεῖραν γενόμενος, ὡς ἐλάνθανεν ἀντὶ ζωῆς περιπτυσσόμενος θάνατον.

μδ΄. Μόνην ἔχει τοῦ καλοῦ τὴν γνῶσιν ὁ Θεός, ὡς κατ᾽ οὐσίαν τοῦ καλοῦ φύσις τε καὶ γνῶσις ὑπάρχων· τοῦ δὲ κακοῦ τὴν ἄγνοιαν, ὡς τὴν αὐτοῦ ἔχων ἀδυναμίαν· ὧν γὰρ ἔχει τὴν δύναμιν φυσικῶς, τούτων οὐσιωδῶς κέκτηται τὴν γνῶσιν.

με΄. Τὸ ἐν τῷ Λευϊτικῷ στηθήνιον[1] τὴν ἀμείνω καὶ ὑψηλὴν θεωρίαν δηλοῖ· ὁ δὲ βραχίων[2], τὴν πρᾶξιν, ἤγουν τοῦ διανοητικοῦ τὴν ἕξιν καὶ τὴν ἐνέργειαν, ἢ τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἀρετήν· ὡς τῆς μὲν γνώσεως, αὐτῷ προσαγούσης ἀμέσως τὸν νοῦν τῷ Θεῷ· τῆς ἀρετῆς δέ, κατὰ τὴν πρᾶξιν πάσης ἀφαιρουμένης αὐτὸν τῆς τῶν ὄντων γνώσεως· ἅπερ ἱερεῦσιν ἀφώρισεν ὁ λόγος, τοῖς μόνοις τὸν Θεὸν διὰ πάντων κτησαμένοις κληρονομίαν, καὶ μηδὲν τὸ σύνολον κεκτημένοις ἐπίγειον.

μς΄. Ἐπειδὴ τὰς ἄλλων καρδίας διὰ τοῦ λόγου τῆς διδασκαλίας, οἱ γνώσει καὶ ἀρετῇ δι᾽ ὅλου ποιωθέντες τῷ πνεύματι, εὐσεβείας καὶ πίστεως ποιοῦνται δεικτικάς, καὶ τὴν πρακτικὴν αὐτῶν ἕξιν καὶ δύναμιν ἀφαιρούμενοι, τῶν ἐπὶ τῇ φθαρτῇ φύσει σπουδασμάτων πρὸς τὴν τῶν ὑπὲρ φύσει ἀφθάρτων ἐνέργειαν ἀγαθῶν μεταφέρουσιν· εἰκότως τῶν προσαγομένων εἰς θυσίαν Θεῷ, τὸ στηθήνιον τοῦ ἐπιθέματος· τουτέστι, τῶν προσα-

1. Λευϊτ. ζ΄, 20, 24. 2. Λευϊτ. ζ΄, 22, 24.

γομένων τὴν καρδίαν· καὶ τὸν βραχίονα, τῶν αὐτῶν δηλονότι τὴν πρᾶξιν· προσέταξεν ἀφιεροῦσθαι τοῖς ἱερεῦσιν ὁ λόγος.

μζ΄. Πᾶσα ἡ ἐνταῦθα δικαιοσύνη, συγκρινομένη πρὸς τὴν μέλλουσαν, ἐσόπτρου λόγον ἐπέχει, τὴν τῶν ἀρχετύπων πραγμάτων εἰκόνα, οὐκ αὐτὰ δὲ τὰ πράγματα κατ᾽ εἶδος ὑφιστάμενα ἔχουσα. Καὶ πᾶσα γνῶσις ἐνταῦθα τῶν ὑψηλῶν, συγκρινομένη πρὸς τὴν μέλλουσαν, αἴνιγμά ἐστιν, ἔμφασιν τῆς ἀληθείας, ἀλλ᾽ οὐκ αὐτὴν ὑφισταμένην ἔχουσα τὴν φανήσεσθαι μέλλουσαν ἀλήθειαν.

μη΄. Ἐπειδὴ ἀρετῇ καὶ γνώσει τὰ θεῖα συνέχεται, τῶν κατ᾽ ἀρετὴν πρωτοτύπων ἐστὶν ἐνδεικτικὸν τὸ ἔσοπτρον, καὶ τῶν κατὰ γνῶσιν ἀρχετύπων ἐκφαντικὸν ὑπάρχει τὸ αἴνιγμα.

μθ΄. Ὁ διὰ πράξεως εὐαρεστήσας τῷ Θεῷ, διὰ θεωρίας πρὸς τὴν τῶν νοητῶν χώραν, τὸν νοῦν δηλαδὴ μετατίθησιν· ἵνα μὴ διὰ φαντασίας τινὸς τὸν ἐν τοῖς πάθεσι θεάσηται θάνατον κατὰ τὴν αἴσθησιν, ὡς ὑπὸ μηδενὸς τῶν ἑλεῖν βουλομένων παντελῶς εὑρισκόμενος.

ν΄. Ὁ καθαρῷ πίστεως ὀφθαλμῷ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἰδὼν τὴν εὐπρέπειαν, ὑπακούει γῆς καὶ συγγενείας καὶ οἴκου πατρικοῦ προθύμως ἐξελθεῖν[1], καταλιπὼν σάρκα καὶ αἴσθησιν καὶ αἰσθητά, σχέσιν τε καὶ προσπάθειαν· καὶ φύσεως ἐν καιρῷ πειρασμοῦ καὶ ἀγώνων ὑψηλότερος ὤν, προτιμήσας τὴν αἰτίαν τῆς φύσεως, ὡς τοῦ Ἰσαὰκ τὸν Θεόν, ὁ μέγας Ἀβραάμ[2].

να΄. Ὁ μήτε δόξης ἕνεκεν, μήτε προφάσει πλεονεξίας[3], μήτε κολακείας χάριν, καὶ ἀνθρωπαρεσκείας καὶ ἐπιδείξεως, τὴν ἀρετήν, ἢ τὴν μελέτην τῶν θείων λόγων μετελθεῖν ἐπιτηδεύων, ἀλλὰ πάντα διὰ τὸν Θεὸν καὶ ποιῶν καὶ λέγων καὶ διανοούμενος, οὗτος ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἀληθείας ἐν γνώσει πορεύεται. Τρίβοις γὰρ οὐκ εὐθείαις ὁ θεῖος οὐ πέφυκεν ἐμφιλοχωρεῖν λόγος, κἂν εὕρῃ τὴν ὁδὸν ἔν τισιν ἕτοιμον.

νβ΄. Νηστεύει τις καὶ ἀπέχεται τῆς ἐξαπτικῆς τῶν παθῶν διαίτης· τὰ ἄλλα τε ποιεῖ, ὅσα πρὸς ἀπαλλαγὴν κακίας συμβάλλεσθαι δύναται· τὴν λεγομένην ὁδὸν οὗτος ἡτοίμασε· κενοδοξίας δὲ ἢ πλεονεξίας ἢ κολακείας ἢ ἄλλης τινος ἕνεκεν αἰτίας, δίχα τῆς θείας εὐαρεστήσεως τοὺς τοιούτους ἐπιτηδεύει τρόπους, οὗτος οὐκ ἐποίησεν εὐθείας τὰς τρίβους τοῦ Θεοῦ. Καὶ τὸν μὲν τῆς ἑτοιμασίας τῆς ὁδοῦ πόνον ὑπέμεινεν, τὸν δὲ Θεὸν οὐκ ἔσχε ταῖς αὐτοῦ τρίβοις ἐμπεριπατοῦντα.

νγ΄. Πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται[4]· οὐχ ἁπλῶς πᾶσα, οὐδὲ πάντων· οὔτε γὰρ τῶν μὴ ἑτοιμασάντων τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου καὶ εὐθείας ποιησάντων τὰς τρίβους αὐτοῦ. Ὁπηνίκα οὖν φάραγξ ἤγουν σὰρξ ἢ ψυχὴ τῶν ἑτοιμασάντων ὡς ἵππον τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου, εὐθείας ποιησάντων τὰς τρίβους αὐτοῦ[5], διὰ τῆς τοῦ περιπατοῦντος ἐν αὐτοῖς διὰ τῶν ἐντολῶν Θεοῦ λόγου παρουσίας πληρωθῇ γνώσεώς τε καὶ ἀρετῆς, πάντα τὰ τῆς

1. Γέν. ιβ΄, 1. 2. Γέν. κβ΄, 1 κ. ἑ. 3. Πρβλ. Α΄ Θεσσ. β΄, 5. 4. Ἡσ. μ΄, 4. 5. Ἡσ. μ΄, 3.

ψευδωνύμου γνώσεως καὶ κακίας τὰ πνεύματα ταπεινοῦται, πατοῦντος αὐτὰ τοῦ λόγου καὶ ὑποτάττοντος, καὶ τὸ ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πονηρὸν κράτος καταβάλλοντος, καὶ οἷον τὸ μέγεθος καὶ τὸ ὕψος τῶν ὀρέων καὶ τῶν βουνῶν κατασκάπτοντος· καὶ εἰς τὴν τῶν φαράγγων ἄγοντος πλήρωσιν. Ἡ γὰρ τῶν παρὰ φύσιν ἀποβολὴ παθῶν, καὶ ἡ τῶν κατὰ φύσιν ἀρετῶν ἐπιβολή, τὴν φαραγγωθεῖσαν ψυχὴν ἀναπληροῖ καὶ τὴν ὡρεινωμένην* τῶν πονηρῶν πνευμάτων ταπεινοῖ δυναστείαν.

* Ἴσως ὠρυομένην

νδʹ. Αἱ τραχεῖαι, τουτέστιν αἱ τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν ἐπιφοραί, ἔσονται εἰς ὁδοὺς λείας[1]· ὅταν μάλιστα, χαίρων καὶ εὐφραινόμενος ὁ νοῦς, ἐν ἀσθενείαις εὐδοκῇ καὶ θλίψεσι καὶ ἀνάγκαις[2], διὰ τῶν ἀκουσίων πόνων τὴν ὅλην τῶν ἑκουσίων παθῶν ἀφαιρούμενος δυναστείαν. Τραχείας γὰρ κέκληκε τὰς τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν συμβάσεις, εἰς ὁδοὺς δὲ λείας διὰ τῆς κατὰ τὴν εὐχαριστίαν ὑπομονῆς μεταπιπτούσας.

νεʹ. Ὁ τῆς ἀληθινῆς ἐφιέμενος ζωῆς, γνοὺς ὅτι πᾶς πόνος, εἴτε ἑκούσιος εἴτε ἀκούσιος, τῆς τοῦ θανάτου μητρὸς ἡδονῆς γίνεται θάνατος, πάσας τὰς τραχείας τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν ἐπιφορὰς δέξεται μετ' εὐφροσύνης χαίρων· διὰ τῆς ὑπομονῆς ὁδοὺς εὐμαρεῖς τε καὶ λείας τὰς θλίψεις ποιούμενος, καὶ πρὸς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως[3] ἀπλανῶς παραπεμπούσας αὐτόν, εὐσεβῶς ἐν αὐταῖς τὸν θεῖον δρόμον ποιούμενον. Καὶ γὰρ τοῦ μὲν θανάτου μήτηρ ἐστὶν ἡ ἡδονή· τῆς ἡδονῆς δὲ θάνατος ἐστὶν ὁ πόνος· ὅ τε προαιρετικὸς καὶ ὁ παρὰ προαίρεσιν.

νςʹ. Πᾶς τοιγαροῦν ὁ τὴν πολυέλικτόν τε καὶ πολύπλοκον ἡδονήν, καὶ πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς αἰσθητοῖς πολυτρόπως συμπεπλεγμένην, τῇ ἐγκρατείᾳ διαλύσας, τὰς σκολιὰς εἰς εὐθείας ἐποίησε[4]. Καὶ ὁ τὴν δύσβατον καὶ τραχεῖαν τῶν πόνων ἐπιφορὰν δι' ὑπομονῆς πατήσας, τὰς τραχείας ἐποίησεν εἰς ὁδοὺς λείας· ὅθεν ὥσπερ ἔπαθλον ἀρετῆς καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτῆς καμάτων, οἷα καλῶς τε καὶ νομίμως ἀθλήσας καὶ τὴν ἡδονὴν νικήσας τῷ πόθῳ τῆς ἀρετῆς, καὶ τὴν ὀδύνην πατήσας τῷ τῆς γνώσεως ἔρωτι, καὶ δι' ἀμφοτέρων γενναίως τοὺς θείους διενέγκας ἀγῶνας, ὄψεται, κατὰ τὸ γεγραμμένον, τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ[5].

νζʹ. Ὁ τὴν ἀρετὴν ἀγαπῶν, τὴν τῶν ἡδονῶν ἑκουσίως ἀπομαραίνει κάμινον. Ὁ δὲ τῇ γνώσει τῆς ἀληθείας πεποιωμένος τὸν νοῦν, ἀκουσίοις οὐκ ἐπέχεται πόνοις, τῆς κατὰ τὴν ἔφεσιν πρὸς τὸν Θεὸν φερούσης ἀεικινησίας.

νηʹ. Ὁ τὰ σκολιὰ τῶν ἑκουσίων παθῶν, ἤγουν τῆς ἡδονῆς τὰ κινήματα διὰ τῆς ἐγκρατείας εὐθύνας, καὶ τραχείας τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν συμφοράς, ἤγουν τοὺς τρόπους τῆς ὀδύνης διὰ τῆς ὑπομονῆς ὁμαλίσας, καὶ εἰς ὁδοὺς λείας καταστήσας, ὁ τοιοῦτος εἰκότως ὄψεται τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, καθαρὸς τῇ καρδίᾳ γενόμενος· καθ' ἣν διὰ τῶν ἀρετῶν καὶ

1. Ἡσ. μʹ, 4. 2. Βʹ Κορ. ιβʹ, 10. 3. Φιλιππ. γʹ, 14.
4. Ἡσ. μʹ, 4 5, Ἡσ. μʹ, 5.

τῶν εὐσεβῶν θεωρημάτων, ὁρᾷ τὸν Θεὸν ἐπὶ τέλει τῶν ἄθλων, κατὰ τό, μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται[1]· τῶν ὑπὲρ ἀρετῆς πόνων, τῆς ἀπαθείας τὴν χάριν ἀντιλαβών, ἧς οὐδὲν πλέον τὸν Θεὸν ἐμφανίζει τοῖς ἔχουσι.

νθʹ. Λάκκους καλεῖ ἡ Γραφή, τὰς δεκτικὰς τῶν οὐρανίων χαρισμάτων τῆς ἁγίας γνώσεως καρδίας, λατομουμένας τῷ στερρῷ λόγῳ τῶν ἐντολῶν, καὶ ἀποβαλλομένας καθάπερ πωρώματα*, τήν τε πρὸς τὰ πάθη φιληδονίαν, καὶ τὴν πρὸς τὰ αἰσθητὰ τῆς φύσεως σχέσιν, καὶ πληρουμένας τῆς ἄνωθεν φερομένης ῥυπτικῆς τε τῶν παθῶν, καὶ ζωοποιητικῆς καὶ οἷον θρεπτικῆς τῶν ἀρετῶν ἐν πνεύματι γνώσεως.

* Ἴσως προσχώματα.

ξʹ. Λάκκους λατομεῖ ὁ Κύριος ἐν τῇ ἐρήμῳ[2], λέγω δὲ τῷ κόσμῳ, καὶ τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων, τὰς τῶν ἀξίων καρδίας ἐκχοΐζων, καὶ ἀποκαθαίρων τοῦ ὑλικοῦ βάρους τε καὶ φρονήματος, καὶ ποιῶν εὐρυχώρους πρὸς ὑποδοχὴν τῶν θείων τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ὑετῶν, ἵνα ποτίζωσι τὰ κτήνη τοῦ Χριστοῦ, τοὺς δεομένους, λέγω, διὰ ψυχῆς νηπιότητα, τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας.

ξαʹ. Ὀρεινὴν[3] ἡ Γραφή, τὴν ὑψηλὴν ἐν πνεύματι θεωρίαν τῆς φύσεως λέγει· ἣν γεωργοῦσιν οἱ τῶν αἰσθητῶν ἀπογενόμενοι φαντασιῶν, καὶ πρὸς τοὺς αὐτῶν νοητοὺς διὰ μέσον τῶν ἀρετῶν διαβάντες λόγους.

ξβʹ. Ὁ νοῦς ἐφ' ὅσον ἔχει ζῶσαν ἐν ἑαυτῷ τὴν τοῦ Θεοῦ μνήμην, διὰ τῆς θεωρίας ἐκζητεῖ τὸν Κύριον, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ἐν φόβῳ Κυρίου· τουτέστιν ἐν τῇ πράξει τῶν ἐντολῶν· Ὁ γὰρ ζητῶν διὰ θεωρίας τὸν Κύριον χωρὶς πράξεως, οὐχ εὑρίσκει αὐτόν· ὅτι οὐκ ἐν φόβῳ Κυρίου τὸν Κύριον ἐξεζήτησε· καὶ εὐώδωσεν αὐτῷ ὁ Κύριος[4]. Παντὶ γὰρ τῷ μετὰ γνώσεως πράττοντι, εὐοδεῖ ὁ Κύριος, τούς τε τῶν ἐντολῶν διδάσκων τρόπους, καὶ τοὺς τῶν ὄντων ἀληθεῖς λόγους ἀποκαλύπτων.

ξγʹ. Ὁ περὶ θεότητος ὑψηλὸς λόγος πύργος ἐστὶ κατὰ ψυχὴν ταῖς τῶν ἐντολῶν ἐνεργείαις ὠχυρομένος· καὶ τοῦτό ἐστιν ὅ φησιν, ὅτι ᾠκοδόμησεν Ὀζίας πύργους ἐν Ἱερουσαλήμ[5]. Ὁ γὰρ καλῶς εὐοδούμενος ἐπὶ τὴν διὰ θεωρίας ἐκζήτησιν τοῦ Κυρίου, μετὰ τοῦ βεβλημένου* φόβου, τουτέστι τῆς τῶν ἐντολῶν πράξεως, οἰκοδομεῖ πύργους ἐν Ἱερουσαλήμ, κατὰ τὴν ἁπλῆν δηλαδὴ καὶ ἠρεμαίαν τῆς ψυχῆς κατάστασιν, τοὺς περὶ θεότητος ἀνυψῶν λόγους.

* Ἴσως ἐπιβεβλημένου δηλαδὴ τοῦ πρέποντος.

ξδʹ. Οἱ τῶν ἐπὶ μέρους λόγοι, τοῖς καθόλου προχωροῦντες, τὰς τῶν διῃρημένων ἑνώσεις ποιοῦνται, διότι τῶν μερικωτέρων ἑνοειδῶς οἱ καθολικώτεροι τοὺς λόγους περιλαμβάνουσι, πρὸς οὓς φυσικῶς τὴν ἀναφορὰν ἔχει τὰ κατὰ μέρος, ἀλλὰ καὶ νοῦ πρὸς αἴσθησιν, καὶ οὐρανοῦ πρὸς γῆν, καὶ αἰσθητῶν πρὸς νοητά, καὶ φύσεως πρὸς λόγον, ἔστι τις καὶ τούτων σχετικὸς ἐν πνεύματι λόγος, τὴν πρὸς ἄλληλα διδοὺς αὐτοῖς ἕνωσιν.

1. Ματθ. εʹ, 8. 2. Δευτ. εʹ, 11. 3. Δευτ. ιαʹ, 11.
4. Βʹ Παραλ. κςʹ, 5. 5. Βʹ Παραλ. κςʹ, 9.

ξε'. Ὁ τῶν παθῶν δυνηθεὶς ἐξηλῶσαι τὰς αἰσθήσεις, καὶ τῆς τῶν αἰσθήσεων σχέσεως τὴν ψυχὴν ἀποδιαστείλας, κατίσχυσεν ἀποτειχίσαι τὴν γινομένην τοῦ διαβόλου πρὸς τὸν νοῦν διὰ μέσων τῶν αἰσθήσεων εἴσοδον. Διὰ τοῦτο κατὰ τὴν ἔρημον, φημὶ δὲ τὴν φυσικὴν θεωρίαν, οἱονεὶ πύργους ἀσφαλεῖς, τὰς εὐσεβεῖς περὶ τῶν ὄντων ᾠκοδόμησε δόξας· ἐν αἷς ὁ καταφεύγων, οὐ φοβεῖται τοὺς κατὰ τὴν ἔρημον ταύτην, λέγω δὲ τὴν φύσιν τῶν ὁρωμένων, ληστεύοντας δαίμονας, καὶ πλανῶντας τὸν νοῦν διὰ τῆς αἰσθήσεως, καὶ πρὸς ἀγνοίας κατασύροντας ζόφον, οὐ δέδοικε τοὺς διὰ τῶν φαινομένων πλανῶντας τοὺς ἀνθρώπους δαίμονας.

ξς'. Πᾶς νοῦς ἰσχὺν πρὸς θεωρίαν ἔχων, ἀληθής ἐστι γεωργός, καὶ καθαρὰ ζιζανίων διὰ τῆς οἰκείας σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας τὰ θεῖα τῶν ἀγαθῶν διαφυλάττων σπέρματα, μέχρις οὗ συντηροῦσαν αὐτὸν ἔχει τὴν τοῦ Θεοῦ μνήμην. Φησὶ γάρ· καὶ ἦν ἐκζητῶν τὸν Κύριον, ἐν ταῖς ἡμέραις Ζαχαρίου ἐν φόβῳ Κυρίου[1]. Ζαχαρίαν δέ, μνήμην Θεοῦ πρὸς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν μεταφερόμενον, οἶδεν ὁ λόγος. Διὸ πάντοτε δεηθῶμεν τοῦ Κυρίου, τὴν σωτήριον αὐτοῦ φυλαχθῆναι ἡμῖν μνήμην· ἵνα μὴ καὶ αὐτῇ διαφθείρῃ τὴν ψυχὴν τὸ κατορθούμενον, πρὸς ὕψος ἀρθεῖσαν καὶ τῶν ὑπὲρ φύσιν, ὡς Ὀζίας, κατατολμήσασαν.

ξζ'. Ἡ τῶν ὄντων ἀπλανὴς θεωρία, παθῶν ἀπηλλαγμένης δεῖται ψυχῆς· ἥτις Ἱερουσαλὴμ λέγεται, διά τε τὴν ἄρτιον ἀρετήν, καὶ τὴν ἄυλον γνῶσιν· ἥτις οὐ μόνον κατὰ στέρησιν παθῶν, ἀλλὰ καὶ φαντασιῶν αἰσθητῶν ἐπιγίνεται.

ξη'. Χωρὶς πίστεως καὶ ἐλπίδος καὶ ἀγάπης[2], οὐδὲν οὔτε τῶν κακῶν καταργεῖται παντελῶς, οὔτε τῶν καλῶν κατορθοῦται τὸ σύνολον. Ἡ μὲν γὰρ πίστις, πείθει τῷ Θεῷ προσχωρεῖν τὸν νοῦν πολεμούμενον, πάσης αὐτῷ γινομένη παρασκευῆς ὅπλων πνευματικῶν πρὸς τὸ θαρρεῖν παραμύθιον· ἡ δὲ ἐλπίς, τῆς θείας αὐτῷ καθίσταται βοηθείας ἐγγυητὴς ἀψευδέστατος, τὴν τῶν ἐναντίων καθαίρεσιν ἐπαγγελλομένη δυνάμεων· ἡ δὲ ἀγάπη, δυσμετακίνητον, μᾶλλον δὲ πάμπαν ἀκίνητον τῆς θείας στοργῆς αὐτὸν εἶναι παρασκευάζει καὶ πολεμούμενον, προσηλοῦσα τῷ θείῳ πόθῳ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν τῆς φύσεως δύναμιν.

ξθ'. Ἡ πίστις παραμυθεῖται τὸν νοῦν πολεμούμενον, βοηθείας ἐλπίδι ἐπιρρωννύμενον· ἡ δὲ ἐλπίς, ὑπ' ὄψιν ἄγουσα τὴν πιστευθεῖσαν βοήθειαν, ἀποκρούεται τὴν τῶν ἀντικειμένων καταδρομήν· ἡ δὲ ἀγάπη, νεκρὰν καθίστησι τῷ φιλοθέῳ νῷ τῶν πολεμίων τὴν προσβολήν, τῇ πρὸς Θεὸν ἐφέσει παντελῶς ἀμαυρουμένην.

ο'. Θείας ὄντως μερίδος, ἤγουν γνώσεως ἀληθοῦς υἱὸς πρῶτός τε καὶ μόνος, ὁ κατὰ τὴν πίστιν τῆς ἐν ἡμῖν θείας ἀναστάσεως ἐστὶ λόγος, μετὰ τῆς δεούσης κατὰ τὴν γνώμην οἰκονομίας, ἤγουν διακρίσεως, καλῶς διαφέρων τὰς τῶν ἑκουσίων πειρασμῶν ἐπαναστάσεις. Καὶ γὰρ πρώτη

1. Β' Παραλ. κς', 5. 2. Α' Κορ. ιγ', 13.

ἐν ἡμῖν ἀνάστασις τοῦ διὰ τῆς ἀγνοίας ἡμῖν νεκρωθέντος Θεοῦ, ἡ πίστις ἐστί, καλῶς τοῖς ἔργοις τῶν ἐντολῶν οἰκονομουμένη.

οα'. Ἡ πρὸς Θεὸν ἐπιστροφή, σαφῶς μηνύει δι' ἑαυτῆς τὸν πληρέστατον τῆς θείας ἐλπίδος λόγον· οὗ χωρίς, οὐδαμῶς οὐδενὶ καθοτιοῦν πρὸς Θεὸν ἐπίνευσις γίνεσθαι πέφυκεν. Εἴπερ ἐλπίδος ἴδιον, τὸ ὑπ' ὄψιν ἄγειν ὡς παρόντα τὰ μέλλοντα· καὶ μηδαμῶς ἀπεῖναι πείθειν τῶν πολεμουμένων ὑπὸ τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως, τὸν ὑπερασπίζοντα Θεόν· ὑπὲρ οὗ καὶ δι' ὃν ἁγίοις ὁ πόλεμος. Χωρὶς γάρ τινος προσδοκίας, ἢ δυσχεροῦς ἢ εὐχεροῦς, ἐπιστροφὴ πρὸς τὸ καλὸν οὐδενί ποτε πέφυκε γίνεσθαι.

οβ'. Οὐδὲν ὄντως οὕτως ὡς ἡ ἀγάπη συνάγει τοὺς ἐσκορπισμένους, καὶ μίαν αὐτοῖς δημιουργεῖ τὴν γνώμην συμπνοίᾳ κρατουμένην· ἧς χαρακτήρ, τὸ τῆς ἰσοτιμίας καθέστηκε κάλλος. Οὐκοῦν τῆς κατὰ τὸ αὐτὸ περὶ τὰ θεῖα συναγωγῆς τε καὶ ἑνώσεως τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, τουτέστι τῆς λογικῆς καὶ θυμικῆς καὶ ἐπιθυμητικῆς, ἡ ἀγάπη καθέστηκε γέννημα· καθ' ἣν ἐγγράφοντες τῇ μνήμῃ τὸ τῆς θείας ὡραιότητος κάλλος, οἱ τὸ ἰσότιμον ἤδη πρὸς Θεὸν διὰ τῆς χάριτος κομισάμενοι, ἀνεπίληστον ἔχουσι· τῆς τῷ ἡγεμονικῷ τῆς ψυχῆς ὑπομνηματογραφούσης τε καὶ ἐντυπούσης τὸ ἀκήρατον κάλλος, τῆς θείας ἀγάπης τὴν ἔφεσιν.

ογ'. Πᾶς νοῦς θείῳ κράτει διεζωσμένος, καθάπερ πρεσβυτέρους τινὰς καὶ ἄρχοντας κέκτηται τήν τε λογικὴν δύναμιν, ἐξ ἧς ἡ γνωστικὴ γεννᾶσθαι πέφυκε πίστις, καθ' ἣν ἀεὶ παρόντα τὸν Θεὸν ἀρρήτως διδάσκεται, καὶ ὡς παροῦσι συγγίνεται διὰ τῆς ἐλπίδος τοῖς μέλλουσι· καὶ τὴν ἐπιθυμητικὴν δύναμιν, καθ' ἣν ἡ θεία συνέστηκεν ἀγάπη, δι' ἣν ἑκουσίως προσηλώσας τῷ πόθῳ τῆς ἀκηράτου θεότητος, ἄλυτον ἔχει τοῦ ποθουμένου τὴν ἔφεσιν. Ἔτι μὴν καὶ θυμικὴν δύναμιν, καθ' ἣν ἀπρὶξ τῆς θείας εἰρήνης ἀντέχεται, ἐπιστύφον πρὸς τὸν θεῖον ἔρωτα τῆς ἐπιθυμίας τὴν κίνησιν. Ταύτας δὲ ἔχει τὰς δυνάμεις πᾶς νοῦς συνεργούσας αὐτῷ πρός τε τὴν τῆς κακίας καθαίρεσιν, καὶ τὴν τῆς ἀρετῆς σύστασίν τε καὶ συντήρησιν.

οδ'. Δίχα λογικῆς δυνάμεως, ἐπιστημονικὴ γνῶσις οὐκ ἔστι· καὶ γνώσεως χωρίς, οὐ συνίσταται πίστις, ἀφ' ἧς τὸ καλὸν γέννημα πρόεισιν ἡ ἐλπίς, καθ' ἣν ὡς παροῦσι συγγίνεται τοῖς μέλλουσιν ὁ πιστός· δίχα τῆς κατ' ἐπιθυμίαν δυνάμεως, οὐ συνίσταται πόθος, οὗ τέλος ἐστὶν ἡ ἀγάπη. Τὸ γὰρ ἐρᾶν τινος, ἴδιόν ἐστιν ἐπιθυμίας· καὶ δίχα θυμικῆς δυνάμεως νευρούσης τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς τὴν τοῦ ἡδέος ἕνωσιν, οὐδαμῶς γίνεσθαι πέφυκεν εἰρήνη· εἴπερ ἀληθῶς εἰρήνη ἐστὶν ἡ ἀνενόχλητος καὶ παντελὴς τοῦ καταθυμίου κατάσχεσις.

οε'. Οὐ δεῖ τὸν μὴ πρότερον καθαρθέντα παθῶν, φυσικῆς ἅπτεσθαι θεωρίας, διὰ τὰς εἰκόνας τῶν αἰσθητῶν, δυναμένας τυπῶσαι πρὸς πάθος τὸν νοῦν τοῦ μὴ τελείως ἀπαλλαγέντος παθῶν. Ὁ γὰρ κατὰ φαντασίαν ταῖς ἐπιφανείαις τῶν αἰσθητῶν ἐναπομένων διὰ τὴν αἴσθησιν νοῦς, ἀκαθάρτων

γίνεται παθῶν δημιουργός, διὰ θεωρίας πρὸς τὰ συγγενῆ νοητὰ μὴ δυνάμενος διαβῆναι.

ος'. Ὁ ἐν καιρῷ τῆς τῶν παθῶν ἐπαναστάσεως γενναίως μύσας τὰς αἰσθήσεις, καὶ τὴν τῶν αἰσθητῶν φαντασίαν τε καὶ μνήμην παντελῶς ἀπωσάμενος καὶ συστείλας πάντη τὰς τοῦ νοῦ περὶ τὴν τῶν ἐκτὸς ἔρευναν φυσικὰς κινήσεις, κατῄσχυνε, νικήσας διὰ τῆς θείας χειρός, τὴν ἐπαναστᾶσαν αὐτῷ πονηρὰν καὶ τυραννικὴν δυναστείαν.

οζ'. Ὅταν ἄνους ὁ λόγος γένηται καὶ προπετὴς ὁ θυμὸς καὶ ἄλογος ἡ ἐπιθυμία, καὶ ἄγνοια καὶ τυραννὶς καὶ ἀκολασία κρατῶσι τῆς ψυχῆς, τότε ἡ τῆς κακίας ἕξις ἔμπρακτος γίνεσθαι πέφυκε, συμπλακεῖσα τῇ διαφόρῳ τῶν αἰσθήσεων ἡδονῇ.

οη'. Χρὴ τὸν γνωστικῶς τὰς ἀοράτους συμπλοκὰς ὑπαλύειν ἐπιστάμενον νοῦν, μήτε φυσικὴν μετιέναι θεωρίαν, μηδ' ἄλλό τι ποιεῖν ἐν τῷ καιρῷ τῆς τῶν πονηρῶν δυνάμεων προσβολῆς, ἢ μόνον προσεύχεσθαι, καὶ τὸ σῶμα πόνοις δαμάζειν, καὶ τὴν τοῦ χοϊκοῦ φρονήματος διὰ πάσης σπουδῆς ποιεῖσθαι καθαίρεσιν, καὶ φυλάττειν τὰ τείχη τῆς πόλεως· λέγω δὲ τὰς φρουρητικὰς τῆς ψυχῆς ἀρετάς, ἢ τὰς τῶν ἀρετῶν φυλακτικὰς μεθόδους· ἐγκράτειαν, λέγω, καὶ ὑπομονήν· μήπως διὰ τῶν δεξιῶν ἀπατήσας, ἀποστήσῃ Θεοῦ κλέψας τὴν ἔφεσιν, ὁ τὴν ψυχὴν ποτίζων ἀνατροπὴν θολεράν, καὶ διὰ τῶν νομιζομένων καλῶν, πρὸς τὰ χείρονα τὴν τὰ καλὰ ζητοῦσαν ὑποσύρῃ διάνοιαν.

οθ'. Ὁ γενναίως διὰ τῆς λελογισμένης καὶ περιεκτικῆς ἐγκρατείας καὶ ὑπομονῆς μύσας τὰς αἰσθήσεις, καὶ διὰ τῶν κατὰ ψυχὴν δυνάμεων τὰς πρὸς τὸν νοῦν τῶν αἰσθητῶν σχημάτων ἀποτειχίσας εἰσόδους, εὐχερῶς τοῦ διαβόλου τὰς πονηρὰς διόλλυσι μηχανάς, ὑποστρέφων αὐτὸν μετ' αἰσχύνης τῇ ὁδῷ ᾗ ἦλθεν. Ὁδὸς δέ, δι' ἧς ὁ διάβολος ἔρχεται, ἐστὶ τὰ πρὸς σύστασιν τοῦ σώματος εἶναι δοκοῦντα ὑλικά.

π'. Νοῦς ἑαυτῷ κατὰ φύσιν διὰ μέσου λόγου συνάψας τὴν αἴσθησιν, τὴν ἐκ τῆς φυσικῆς θεωρίας ἀληθῆ συλλέγεται γνῶσιν.

πα'. Πηγαί εἰσιν ἔξω τῆς πόλεως, τουτέστι τῆς ψυχῆς, ἃς Ἐζεκίας ἐμφράττει [1], τὰ αἰσθητὰ πάντα· ὕδατα δὲ τούτων τυγχάνουσι τῶν πηγῶν τὰ τῶν αἰσθητῶν νοήματα· ποταμὸς δὲ διορίζων διὰ μέσης τῆς πόλεως, ἐστὶν ἡ κατὰ φυσικὴν θεωρίαν ἐκ τῶν αἰσθητῶν νοημάτων συναγομένη γνῶσις, διὰ μέσης διερχομένη τῆς ψυχῆς, ὡς νοῦ καὶ αἰσθήσεως οὖσα μεθόριος. Ἡ γὰρ γνῶσις τῶν αἰσθητῶν, οὔτε πάντη νοερᾶς ἀπεξένωται δυνάμεως, οὔτε διόλου προσνενέμηται τῇ κατ' αἴσθησιν ἐνεργείᾳ· ἀλλ' οἷον τῆς τε τοῦ νοῦ πρὸς τὴν αἴσθησιν, καὶ πρὸς τὸν νοῦν τῆς αἰσθήσεως συνόδου, μέση τυγχάνουσα, δι' ἑαυτῆς ποιεῖται τὴν πρὸς ἄλληλα τούτων συνάφειαν· κατὰ μὲν τὴν αἴσθησιν, κατ' εἶδος τυπουμένη τοῖς σχήμασι τῶν αἰσθητῶν· κατὰ δὲ τὸν νοῦν, εἰς λόγους τῶν σχημάτων τοὺς τύπους μεταβιβάζουσα. Διὸ ποταμὸς διορίζων διὰ μέσης τῆς πόλεως εἰκότως προσηγορεύθη τῶν δρωμένων ἡ γνῶσις, ὡς τῶν ἄκρων, λέγω δὲ νοῦ καὶ αἰσθήσεως, οὖσα μεταίχμιος.

1. Β' Παραλ. λβ', 3-4.

πβ'. Ὁ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τῶν πειρασμῶν ἐπαναστάσεως, τῆς μὲν φυσικῆς ἀπεχόμενος θεωρίας, τῆς δὲ προσευχῆς κατὰ τὴν ἐκ πάντων πρὸς ἑαυτόν τε καὶ τὸν Θεὸν τοῦ νοῦ συστολὴν ἀντεχόμενος, ἀποκτείνει τὴν ποιητικὴν τῆς κακίας ἕξιν, καὶ ἀποστρέφει μετ' αἰσχύνης τὸν διάβολον ὑποβαλλόμενον τὴν εἰρημένην ἕξιν, ἐφ' ἧς πεποιθὼς μετὰ τῆς οἰκείας ἀλαζονίας ἦλθε πρὸς τὴν ψυχήν, διὰ τῶν ὑπερηφάνων λογισμῶν, τῆς ἀληθείας κατεπαιρόμενος. Ὅπερ τυχὸν καὶ γνοὺς καὶ παθὼν καὶ ποιήσας ὁ Μέγας Δαβίδ, ὁ πάντων μάλιστα πεῖραν ἔχων τῆς τῶν νοητῶν πολέμων παρατάξεως, ἐν τῷ συστῆναι, φησί, τὸν ἁμαρτωλὸν ἐναντίον μου, ἐκωφώθην καὶ ἐταπεινώθην καὶ ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν [1]· καὶ μετ' αὐτὸν ὁ θεῖος Ἱερεμίας, προστάσσων τῷ λαῷ μὴ ἐκβῆναι τῆς πόλεως, διὰ τὴν κύκλωθεν παροικοῦσαν τῶν ἐχθρῶν ῥομφαίαν [2].

πγ'. Καὶ ὁ μακάριος τοίνυν Ἄβελ, εἴπερ ἐφυλάξατο καὶ μὴ ἐξῆλθε τῷ Κάιν ἐν τῷ πεδίῳ, τουτέστιν ἐν τῷ πλάτει τῆς φυσικῆς θεωρίας πρὸ τῆς ἀπαθείας, οὐκ ἂν ἐπαναστὰς ἀπέκτεινεν αὐτὸν [3], μετὰ δόλου κλέψας τοῖς δεξιοῖς, κατὰ τὴν τῶν ὄντων θεωρίαν πρὸ τῆς τελείας ἕξεως, ὁ τῆς σαρκὸς νόμος, ὁ Κάιν καὶ ὢν καὶ καλούμενος.

πδ'. Ὁμοίως καὶ Δεῖνα ἡ τοῦ Μεγάλου θυγάτηρ Ἰακώβ, εἰ μὴ συνεξῆλθε ταῖς θυγατράσι τῶν ἐγχωρίων, τουτέστι ταῖς αἰσθηταῖς φαντασίαις, οὐκ ἂν Συχὲμ ὁ υἱὸς Ἐμμὸρ ἐπαναστὰς αὐτὴν ἐταπείνωσεν [4].

πε'. Καλόν ἐστι πρὸ τῆς τελείας ἕξεως μὴ ἅπτεσθαι ἡμᾶς τῆς φυσικῆς θεωρίας, ἵνα μὴ λόγους ἐπιζητοῦντες πνευματικοὺς ἐκ τῶν δρωμένων κτισμάτων, λάθωμεν πάθη συλλέγοντες. Πλέον γὰρ ἐν τοῖς ἀτελέσι δυναστεύει πρὸς τὴν αἴσθησιν τὰ φαινόμενα σχήματα τῶν δρωμένων, ἢ πρὸς τὴν ψυχὴν οἱ κεκρυμμένοι τοῖς σχήμασι λόγοι τῶν γεγονότων. Οἱ μέντοι μόνῳ τῷ γράμματι προσδήσαντες Ἰουδαϊκῶς τὴν διάνοιαν, κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἐκδέχονται τὰς ἐπαγγελίας τῶν ἀκηράτων ἀγαθῶν, ἀγνοοῦντες τὰ κατὰ φύσιν τῆς ψυχῆς ἀγαθά.

πς'. Ὁ τὴν εἰκόνα φορέσας τοῦ ἐπουρανίου [5], τῷ πνεύματι διὰ πάντων ἕπεσθαι σπεύδει τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἐν ᾧ δι' ἀρετῆς καὶ γνώσεως, ἡ τῆς ψυχῆς ὑπάρχει συντήρησις. Ὁ δὲ τὴν εἰκόνα φορῶν τοῦ χοϊκοῦ, τὸ γράμμα μόνον περιέπει· ἐν ᾧ ἡ κατ' αἴσθησιν πρὸς σῶμα λατρεία συνέστηκε τὰ πάθη δημιουργοῦσα.

πζ'. Κράτος Θεοῦ καθέστηκεν ἡ ἀναιρετικὴ τῶν παθῶν ἀρετή, καὶ τῶν εὐσεβῶν φρουρητικὴ λογισμῶν· ἣν γεννᾷ πρᾶξις ἐντολῶν, δι' ἧς τὰς ἀντικειμένας τῷ ἀγαθῷ πονηρὰς δυνάμεις, συνεργείᾳ Θεοῦ, μᾶλλον δὲ

1. Ψαλμ. 38, 3. 2. Ἱερ. ς', 25. 3. Γέν. δ', 8.
4. Γέν. λδ', 1-2. 5. Πρβλ. Α' Κορ. ιε', 49.

μόνῃ δυνάμει Θεοῦ, διαφθείρομεν. Ὕψος δὲ Θεοῦ ἐστιν ἡ γνῶσις τῆς ἀληθείας, ἣν γεννᾷ τῆς τῶν γεγονότων θεωρίας ὁ πόνος καὶ οἱ ἐπὶ τῇ πράξει τῶν ἀρετῶν ἱδρῶτες, πόνου πατέρες γενόμενοι· δι᾿ ἧς τὴν ἀντικειμένην τῇ ἀληθείᾳ τοῦ ψεύδους δύναμιν παντελῶς ἐξαφανίζομεν, πᾶν ὕψωμα τῶν ἐπαιρομένων κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ[1] πονηρῶν πνευμάτων ταπεινοῦντες καὶ καταβάλλοντες. Καὶ γὰρ ὥς περ ἡ πρᾶξις γεννᾷ τὴν ἀρετήν, οὕτως ἡ θεωρία τὴν γνῶσιν.

πη'. Ἡ ἄληστος γνῶσις, ἀόριστον ἔχουσα περὶ τὴν θείαν ἀπειρίαν τὴν κατὰ νοῦν ὑπὲρ νόησιν κίνησιν, εἰκονίζει διὰ τῆς ἀοριστίας τὴν ὑπεράπειρον δόξαν τῆς ἀληθείας. Ἡ δὲ τῆς κατὰ τὴν πρόνοιαν σοφῆς ἀγαθότητος αὐθαίρετος μίμησις, τιμὴν φέρει τὴν πρὸς τὸν Θεὸν τοῦ νοῦ κατὰ τὴν διάθεσιν ἀρίδηλον, ὡς ἔστι δυνατόν, ἐξομοίωσιν.

πθ'. Ἡ γλῶσσα τῆς κατὰ ψυχὴν γνωστικῆς ἐστι σύμβολον· ὁ δὲ λάρυγξ τῆς πρὸς τὸ σῶμα φυσικῆς φιλαυτίας τεκμήριον. Ὁ γοῦν ταῦτα ψεκτῶς κολλήσας ἀλλήλοις, μνησθῆναι τῆς κατ᾿ ἀρετὴν καὶ γνῶσιν εἰρήνης ἕξεως οὐ δύναται, τῇ συγχύσει διὰ σπουδῆς τῶν σωματικῶν ἡδόμενος παθῶν.

ϙ'. Αἱ κατὰ φύσιν ὀρέξεις καὶ ἡδοναί, μὴ φέρουσαι τοῖς κεκτημένοις διαβολήν, ὡς ἀναγκαῖον παρακολούθημα τῆς φυσικῆς ὀρέξεως καθεστήκασιν. Ἡδονὴν γὰρ κατὰ φύσιν ποιεῖ, καὶ μὴ βουλομένων ἡμῶν, καὶ ἡ τυχοῦσα τροφή, προλαβοῦσαν ἔνδειαν παραμυθουμένη· καὶ πόσις ἀποκρουομένη τοῦ δίψους τὴν ὄχλησιν· καὶ ὕπνος τὴν ἐκ τῆς ἐγρηγόρσεως δαπανηθεῖσαν ἀνανεούμενος δύναμιν. Καὶ ὅσα τῶν καθ᾿ ἡμᾶς φυσικῶν ἕτερα τυγχάνει, πρὸς μὲν σύστασιν φύσεως ἀναγκαῖα· πρὸς δὲ κτῆσιν ἀρετῆς, ὑπάρχοντα χρήσιμα τοῖς σπουδαίοις· ἅπερ συνεκβαίνει παντὶ νοῒ φεύγοντι τῆς ἁμαρτίας τὴν σύγχυσιν· ἵνα μὴ δι᾿ αὐτὰ μείνῃ κρατούμενος εἰς δουλείαν τῶν ἐφ᾿ ἡμῖν, καὶ διαβεβλημένων καὶ παρὰ φύσιν παθῶν, οὐκ ἐχόντων ἄλλην ἐν ἡμῖν, πλὴν τῆς κινήσεως τῶν κατὰ φύσιν παθῶν, τῶν μηδὲ πεφυκότων πρὸς τὴν ἀθάνατον καὶ μακραίωνα ζωὴν συμμεταβαίνειν ἡμῖν.

ϙα'. Οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ, ψιλῶς κατὰ μόνην λαλούμενοι προφοράν, οὐκ ἀκούονται, φωνὴν τὴν τῶν αὐτοὺς λαλούντων πρᾶξιν οὐκ ἔχοντες· εἰδὲ τῇ πράξει τῶν ἐντολῶν ἐκφωνοῦνται, τούς τε δαίμονας ἔχουσι τῇ τοιαύτῃ διατηκομένους φωνῇ, καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῇ προκοπῇ τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης εὐπειθῶς τὸν θεῖον τῆς καρδίας οἰκοδομοῦντας ναόν.

ϙβ'. Ὥσπερ ὁ Θεὸς κατ᾿ οὐσίαν οὐχ ὑποπέπτωκε γνώσει, οὕτως οὔτε ὁ λόγος αὐτοῦ γνώσει τῇ καθ᾿ ἡμᾶς περιλαμβάνεται. Ὁ γὰρ τῆς ἁγίας Γραφῆς λόγος, κἂν εἰδέχεται περιγραφὴν κατὰ τὸ γράμμα, τοῖς χρόνοις τῶν ἱστορουμένων πραγμάτων συναπολήγων· ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα ταῖς τῶν νοουμένων θεωρίαις μένει διαπαντὸς ἀπερίγραπτος.

1. Β' Κορ. ι', 5.

ϙγ'. Χρὴ τὸν γνωστικῶς πρὸς ψυχὴν τὴν ἁγίαν Γραφὴν κατὰ Χριστὸν ἐκδεχόμενον, ἀσκηθῆναι φιλοπόνως καὶ τῶν ὀνομάτων τὴν ἑρμηνείαν, αὐτόθεν δυνάμενον ὅλην τὴν τῶν γεγραμμένων σαφηνίσαι διάνοιαν, εἴπερ μέλοι αὐτῷ τῆς ἀκριβοῦς τῶν γεγραμμένων κατανοήσεως· ἀλλ᾿ οὐκ Ἰουδαϊκῶς πρὸς σῶμα καὶ γῆν κατάγειν τὸ ὕψος τοῦ Πνεύματος, καὶ τὰς θείας καὶ ἀκηράτους τῶν νοητῶν ἀγαθῶν τῇ τῶν παρερχομένων φθορᾷ περιγράφειν ἐπαγγελίας.

ϙδ'. Ὥσπερ εὐχή ἐστιν ὑπόσχεσις τῶν ἐξ ἀνθρώπων Θεῷ κατ᾿ ἐπαγγελίαν προσαγομένων καλῶν, οὕτω προσευχὴ κατὰ τὸν εἰκότα λόγον ἔσται σαφῶς ἡ τῶν ἐκ Θεοῦ πρὸς σωτηρίαν χορηγουμένων τοῖς ἀνθρώποις ἀγαθῶν ἐξαίτησις, ἀντίδοσιν φέρουσα τῆς τῶν προηγουμένων καλῆς διαθέσεως. Βοὴ δέ ἐστιν ἡ τῶν κατὰ τὴν πρᾶξιν ἐναρέτων τρόπων καὶ τῶν κατὰ τὴν θεωρίαν γνωστικῶν θεωρημάτων, ἐν τῷ καιρῷ τῆς τῶν πονηρῶν δαιμόνων ἐπαναστάσεως, ἐπίδοσίς τε καὶ ἐπαύξησις, ἧς πάντων οὐχ ἥκιστα φυσικῶς ἀκούει Θεός, ἀντὶ μεγάλης φωνῆς, τὴν τῶν τῆς ἀρετῆς καὶ γνώσεως ἐπιμελουμένων διάθεσιν.

ϙε'. Ἡ πονηρὰ καὶ ὀλέθριος τοῦ διαβόλου βασιλεία, διὰ τῆς τῶν Ἀσσυρίων τυπουμένη βασιλείας, τὸν κατὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως συναγείρασα πόλεμον, διὰ τῶν αὐτῆς ἐμφύτων δυνάμεων τροποῦσθαι μηχανᾶται τὴν ψυχήν. Τὴν μὲν ἐπιθυμίαν πρῶτον, εἰς ὄρεξιν τῶν παρὰ φύσιν διερεθίζουσα καὶ τὰ αἰσθητὰ τῶν νοητῶν προτιμᾶν ἀναπείθουσα· τὸν δὲ θυμὸν ὑπεραγωνίζεσθαι τοῦ αἱρεθέντος ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας αἰσθητοῦ διεγείρουσα· τὸ δὲ λογικόν, τοὺς τρόπους ἐπινοεῖν τῶν κατ᾿ αἴσθησιν ἡδονῶν ἐκδιδάσκουσα.

ϙς'. Τῆς ἄκρας ἀγαθότητος ἴδιον τό, μὴ μόνον τὰς θείας καὶ ἀσωμάτους τῶν νοητῶν οὐσίας, τῆς ἀπορρήτου καὶ θείας ἀπεικονίσματα καταστῆναι δόξης, ὅλην κατὰ τὸ θεμιτὸν ἀναλόγως αὐταῖς εἰσδεχομένας τὴν ἀπερινόητον ὡραιότητα τοῦ ἀπροσίτου κάλλους· ἀλλὰ καὶ τοῖς αἰσθητοῖς καὶ τῶν νοητῶν οὐσιῶν κατὰ πολὺ ἀποδέουσιν, ἀπηχήματα τῆς οἰκείας ἐγκαταμεῖξαι μεγαλειότητος, δυνάμενα τὸν ἀνθρώπινον νοῦν ἐποχούμενον αὐτοῖς πρὸς Θεὸν ἀπλανῶς διαπορθμεύειν, ὑπεράνω πάντων τῶν ὁρωμένων γινόμενον, οἷα τῆς ἄκρας ἐπιβάντα μακαριότητος.

ϙζ'. Πᾶς νοῦς ἀρετῇ καὶ γνώσει κατεστεμμένος, οἷα δὴ κατὰ τὸν Μέγαν Ἐζεκίαν βασιλεύειν λαχὼν τῆς Ἱερουσαλήμ[1]· τουτέστι τῆς εἰρήνην μόνην ὁρώσης ἕξεως, ἤγουν τῆς παντοίων παθῶν ἐστερημένης καταστάσεως· ὅρασις γὰρ εἰρήνης Ἱερουσαλὴμ ἑρμηνεύεται· πᾶσαν ἔχει τὴν κτίσιν ὑποχείριον, διὰ τῶν αὐτὴν συμπληρούντων εἰδῶν· τῷ μὲν Θεῷ, δι᾿ αὐτοῦ τοὺς αὐτῇ πνευματικοὺς τῆς γνώσεως καθάπερ δῶρα προσκομίζουσαν λόγους· αὐτῷ δὲ καθάπερ δόματα, τοὺς ἐνυπάρχοντας αὐτῇ κατὰ

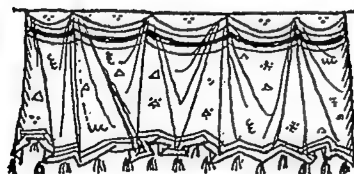
1. Δ' Βασ. ιη', 1 κ. ἑ.

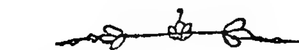
τὸν φυσικὸν νόμον πρὸς ἀρετὴν τρόπους παρέχουσαν, καὶ διὰ τῶν ἀμφοτέρων δεξιουμένην τὸν κατ' ἀμφότερα κρατίστως εὐδοκιμεῖν δυνάμενον· λέγω δέ, τὸν κατὰ λόγον καὶ βίον, διὰ πράξεώς τε καὶ θεωρίας τελειωθέντα φιλόσοφον νοῦν.

ϞΗʹ. Ὁ διὰ πράξεως καὶ θεωρίας κατορθώσας εἰς ἄκρον τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν γνῶσιν, εἰκότως ὑπεραίρεται πάντων τῶν σαρκικῶν καὶ διαβεβλημένων παθῶν, ὑπεράνω κατὰ τὴν πρᾶξιν γινόμενος, καὶ τῶν φυσικῶν λεγομένων σωμάτων, λέγω δή, τῶν ὑπὸ γένεσιν ὄντων καὶ φθοράν. Καὶ ἁπλῶς, ἵνα συνελὼν εἴπω, πάντων τῶν ὑπὸ αἴσθησιν εἰδῶν κατὰ τὴν θεωρίαν, τοὺς ἐν αὐτοῖς πάντας γνωστικῶς διαπεράσας λόγους, τὸν νοῦν ὁ τοιοῦτος πρὸς τὰ συγγενῆ καὶ θεῖα ἀνήγαγεν.

ϞΘʹ. Ὁ τὴν ἀπάθειαν καθάπερ Ἱερουσαλὴμ οἰκεῖν διὰ τῶν κατὰ τὴν πρᾶξιν πόνων λαχὼν καὶ πάσης τῆς καθ' ἁμαρτίαν ἀπηλλαγμένος ὀχλήσεως καὶ μόνην εἰρήνην καὶ πράττων καὶ λαλῶν καὶ ἀκούων καὶ λογιζόμενος· μετὰ τὸ δέξασθαι διὰ τῆς φυσικῆς θεωρίας τὴν φύσιν τῶν ὁρατῶν, τοὺς ἐν αὐτῇ θειοτέρους καθάπερ δῶρα τῷ Κυρίῳ δι' αὐτοῦ προσκομίζουσαν λόγους, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ νόμους αὐτῷ καθάπερ βασιλεῖ δόγματα φέρουσαν, κατ' ὀφθαλμοὺς ἐπαίρεται πάντων τῶν ἐθνῶν, ὑπεράνω γινόμενος πάντων, δηλονότι τῶν τε κατὰ σάρκα παθῶν διὰ τῆς πράξεως, τῶν τε φυσικῶν σωμάτων, καὶ τῶν ὑπὸ τὴν αἴσθησιν πάντων εἰδῶν διὰ τῆς θεωρίας, τοὺς ἐν αὐτοῖς πνευματικοὺς διαβὰς λόγους τε καὶ τρόπους.

Ρʹ. Ἡ πρακτικὴ φιλοσοφία τὸν πρακτικὸν ὑπεράνω ποιεῖ τῶν παθῶν. Ἡ θεωρία δὲ τὸν γνωστικόν, ὑπεράνω τῶν ὁρωμένων καθίστησιν, ἀναβιβάσασα τὸν νοῦν πρὸς τὰ συγγενῆ νοητά.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΠΕΜΠΤΗ

Ὁ μετὰ πράξεως γινώσκων, καὶ μετὰ γνώσεως πράττων, θρόνος καὶ ὑποπόδιόν ἐστι τοῦ Θεοῦ· θρόνος μέν, διὰ τὴν γνῶσιν· ὑποπόδιον δέ, διὰ τὴν πρᾶξιν. Εἰ δὲ καὶ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν φαίη τις εἶναι οὐρανόν, πάσης ὑλικῆς καθαιρόμενον φαντασίας, τοῖς δὲ θείοις τῶν νοητῶν ἐνασχολούμενον, μᾶλλον δὲ κατακοσμούμενον λόγοις, οὐκ ἔξω τῆς ἀληθείας ἔμοι γε δοκεῖ.

βʹ. Πᾶς φιλόσοφος, δηλονότι καὶ εὐσεβής, ἀρετῇ καὶ γνώσει ἢ πράξει καὶ θεωρίᾳ φρουρούμενος, ἐπειδὰν ἴδῃ διὰ τῶν παθῶν ἐπαναστᾶσαν αὐτῷ τὴν πονηρὰν δύναμιν, καθάπερ τῷ Ἐζεκίᾳ ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεύς[1], μίαν ἔχει πρὸς τὴν τῶν κακῶν λύσιν βοήθειαν, τὸν Θεόν, ὃν ἱλεοῦται βοῶν ἀλαλήτως διὰ τῆς κατὰ τὴν ἀρετὴν καὶ γνῶσιν πλείονος ἐπιτάσεως· καὶ δέχεται πρὸς συμμαχίαν, μᾶλλον δὲ πρὸς σωτηρίαν, Ἄγγελον, δηλονότι μείζονα σοφίας καὶ γνώσεως λόγον, ἐκτρίβοντα πάντα δυνατὸν καὶ πολεμιστὴν καὶ ἄρχοντα καὶ στρατηγὸν ἐν τῇ παρεμβολῇ.

γʹ. Παντὸς πέφυκε πάθους ἄρχειν τὸ προσφυὲς αἰσθητόν. Ἄνευ γάρ τινος ὑποκειμένου, καὶ τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς διὰ μέσης τινὸς αἰσθήσεως ἐπικινοῦντος πρὸς ἑαυτό, πάθος οὐκ ἂν συσταίει ποτέ. Χωρὶς γὰρ αἰσθητοῦ πράγματος, πάθος οὐ συνίσταται. Μὴ γὰρ οὔσης γυναικός, οὐκ ἔστι πορνεία· καὶ βρωμάτων, οὐκ ἔσται γαστριμαργία· καὶ χρυσοῦ μὴ ὄντος, οὐκ ἔσται φιλαργυρία. Οὐκοῦν πάσης ἐμπαθοῦς κινήσεως τῶν ἐν ἡμῖν φυσικῶν δυνάμεων ἄρχει τὸ αἰσθητόν, ἤγουν δι' αὐτοῦ τὴν ψυχὴν διερεθίζων πρὸς ἁμαρτίαν δαίμων.

δʹ. Ἡ τρίψις τὴν ἐνέργειαν, ἡ ἔκτριψις δὲ καὶ αὐτὴν ἀφανίζει τῆς κακίας τὴν ἐνθύμησιν. Ἡ μὲν γὰρ τρίψις, τῆς ἐμπαθοῦς κατ' ἐνέργειαν μόνης ὑπάρχει πράξεως κατάργησις· ἡ δὲ ἔκτριψις, καὶ τῶν κατὰ διάνοιαν πονηρῶν κινημάτων παντελής ἐστιν ἀφανισμός.

εʹ. Μέσα εἰσὶ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ νοητά· ὧν ὑπεράνω γίνεται χωρῶν πρὸς Θεὸν ὁ ἀνθρώπινος νοῦς. Τοῖς μὲν αἰσθητοῖς κατὰ τὴν πρᾶξιν μὴ δουλούμενος· τοῖς δὲ νοητοῖς κατὰ τὴν θεωρίαν μηδόλως κρατούμενος.

ϛʹ. Κατήγορος ἡ κτίσις γίνεται τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων. Διὰ μὲν τῶν ἐν αὐτοῖς λόγων, τὸν ἑαυτῆς κηρύττουσα ποιητήν· διὰ δὲ τῶν ἐν αὐτῇ κατ' εἶδος ἕκαστον φυσικῶν νόμων, πρὸς ἀρετὴν παιδαγωγοῦσα τὸν ἄνθρωπον. Οἱ μὲν οὖν λόγοι, ἐν τῇ συνοχῇ τῆς καθ' ἕκαστον εἴδους γνωρίζονται μονιμότητος· οἱ δὲ νόμοι, ἐν τῇ ταυτότητι φαίνονται τῆς τοῦ καθ'

1. Δ' Βασ. ιη', 13 κ. ἑ., Ἡσ. λϛ', 2.

ἕκαστον εἴδους φυσικῆς ἐνεργείας· οἷς μὴ ἐπιβάλλοντες κατὰ τὴν ἐν ἡμῖν νοερὰν δύναμιν, τήν τε τῶν ὄντων ἠγνοήσαμεν αἰτίαν, καὶ πᾶσι τοῖς παρὰ φύσιν προστετήκαμεν πάθεσι.

ζ'. Δῶρα τῷ Θεῷ προσφέρεσθαι παρ' ἡμῶν ὁ λόγος διακελεύεται, ἵνα παραστήσῃ τὸ τῆς θείας ἀγαθότητος ἄπειρον, ὡς μηδὲν προεισενεγκούσης, δέχεται παρ' ἡμῶν ὡς δῶρα τὰ δόματα, τὸ πᾶν ἡμῖν λογιζομένης τῆς εἰσφορᾶς· πολὺν καὶ ἄφατον εἶναι περὶ ἡμᾶς δεικνύων τοῦ Θεοῦ τὴν ἀγαθότητα, δεχομένου ὡς ἡμῶν τὰ ἑαυτοῦ, ἐξ ἡμῶν αὐτῷ προσφερόμενα, καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ὡς ἀλλοτρίων ὀφειλὴν ὁμολογοῦντος.

η'. Ὁ ἄνθρωπος τοὺς πνευματικοὺς τῶν ὁρωμένων λόγους κατανοῶν, διδάσκεται ὡς ἔστι τις τῶν φαινομένων ποιητής· τὴν τοῦ ὁποῖός ἐστιν ἔννοιαν ὡς ἀνέφικτον ἀφεὶς ἀνεξέταστον. Τὴν γὰρ ὅτι ποιητής, ἀλλ' οὐχ ὁποῖός ἐστιν ὁ ποιητής, ὁρωμένη σαφῶς ἡ κτίσις, παρέχει κατάληψιν.

ϑ'. Ὀργὴ Θεοῦ ἐστιν ἡ τῶν παιδαγωγουμένων ἐπίπονος αἴσθησις, ἐπίπονος δὲ καθέστηκεν αἴσθησις ἡ τῶν ἀκουσίων πόνων ἐπαγωγή, δι' ἧς τὸν ἐπ' ἀρετῇ καὶ γνώσει φυσιούμενον νοῦν ὁ Θεὸς ἄγει πολλάκις πρὸς συστολὴν καὶ ταπείνωσιν· αὐτὸν ἑαυτοῦ γενέσθαι διδοὺς ἐπιγνώμονα, καὶ τῆς οἰκείας ἀσθενείας συνίστορα· ἧς ἐπαισθόμενος, τὸ μάταιον οἴδημα τῆς καρδίας ἀποτίθεται.

ι'. Ὀργὴ Κυρίου ἐστιν ἡ ἀνακωχὴ τῆς τῶν θείων χαρισμάτων χορηγίας· ἥτις συμφερόντως ἐπὶ πάντα γίνεται νοῦν ὑψηλὸν καὶ μετέωρον· καὶ τοῖς δοθεῖσιν αὐτῷ θεόθεν καλοῖς, ἐπ' ἰδίοις κατορθώμασι μεγαλαυχούμενον.

ια'. Πᾶς γνωστικὸς καὶ φιλόσοφος νοῦς, καὶ τὸν Ἰούδαν ἔχει καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ· τὸν μὲν Ἰούδαν, ὡς πρακτικὴν φιλοσοφίαν· τὴν δὲ Ἱερουσαλήμ, ὡς θεωρητικὴν μυσταγωγίαν. Ὁπηνίκα οὖν διὰ τῆς θείας χάριτος, ὁ φιλόθεος νοῦς, κατά τε τὴν πρακτικὴν καὶ θεωρητικὴν φιλοσοφίαν, πᾶσαν ἀντικειμένην ἀρετῇ καὶ γνώσει διακρουσάμενος δύναμιν, τελείως τὸ κατὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας ἀναδήσηται κράτος, καὶ μὴ τὴν δέουσαν εὐχαριστίαν ἀνάθηται τῷ αἰτίῳ τῆς νίκης Θεῷ, ἀλλ' ὑψωθῇ τὴν καρδίαν, ἑαυτὸν τοῦ παντὸς κατορθώματος ἡγησάμενος αἴτιον· τηνικαῦτα, ὡς μὴ ἀνταποδοὺς τῷ Θεῷ κατὰ τὸ ἀνταπόδομα ὃ ἀνταπέδωκεν αὐτῷ[1] δέχεται οὐ μόνον αὐτὸς γινομένην ἐπ' αὐτὸν τὴν ὀργὴν τῆς ἐγκαταλείψεως, ἀλλὰ καὶ Ἰούδας καὶ Ἱερουσαλήμ· τουτέστιν ἡ τῆς πράξεως ἕξις καὶ τῆς θεωρίας· παθῶν ἀτιμίας εὐθέως, συγχωρήσει Θεοῦ, κατεπανισταμένων τῆς πράξεως, καὶ τὴν τέως καθαρὰν μολυνόντων συνείδησιν· καὶ ψευδῶν ἐννοιῶν συνεπιπλεκομένων τῇ θεωρίᾳ τῶν ὄντων καὶ τὴν τέως ὀρθὴν διαστρεφουσῶν δόξαν τῆς γνώσεως. Τὸν γὰρ ἐπαιρόμενον ἐπὶ πράξει, παθῶν ἀτιμία διαδέχεται· τὸν δὲ ἐπὶ γνώσει ὑψούμενον, περὶ τὴν ἀληθῆ θεωρίαν πταίειν ἡ δικαία κρίσις συγχωρεῖ.

1. Β' Παραλ. λβ', 25.

ιβ'. Θεῖος ὡς ἀληθῶς ὅρος τε καὶ νόμος κατὰ τὴν πρόνοιαν ἐνυπάρχει τοῖς οὖσι, παιδεύεσθαι διὰ τῶν ἐναντίων ἐπιτρέπων πρὸς εὐγνωμοσύνην τοὺς ἐπὶ κρείττοσι φανέντας ἀγνώμονας, καὶ τὴν πεῖραν τῶν ἀντικειμένων, τῆς τῶν καλῶν κατορθωτικῆς θείας ἐπίγνωσιν ποιεῖσθαι δυνάμεως· ὡς ἂν μὴ παντελῶς ἐπὶ τοῖς ἀμείνοσιν ἀκαθαίρετον παρὰ τῆς προνοίας ἔχειν συγχωρηθέντες τὴν οἴησιν, εἰς τὴν ἀντίθεον τῆς ὑπερηφανίας διάθεσιν κατολισθήσωμεν, ἑαυτῶν κατὰ φύσιν, ἀλλ' οὐκ ἐπίκτητον χάριτι τὴν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως κτῆσιν εἶναι νομίζοντες· καὶ εὑρεθῶμεν τῷ καλῷ πρὸς τὴν τοῦ κακοῦ χρώμενοι γένεσιν· καὶ δι' ὧν ἔδει πλέον διασφιχθεῖσαν ἐν ἡμῖν ἀσάλευτον μένειν τὴν θείαν ἐπίγνωσιν, δι' ἐκείνων ὡς οὐκ ὄφελον τὴν ταύτης νοσήσαντες ἄγνοιαν.

ιγ'. Ὅρον καὶ νόμον ἐνυπάρχοντα θεῖον τοῖς οὖσιν ἴσμεν, τὴν τῶν ὄντων συνεκτικὴν πρόνοιαν, κατὰ κρίσιν δικαίαν τῇ σπάνει τῶν ἀγαθῶν παιδεύουσαν πρὸς εὐγνωμοσύνην τοὺς ἐπὶ τῇ ἀφθονίᾳ τῶν ἀγαθῶν πρὸς τὸν ταύτης χορηγὸν φανέντας ἀγνώμονας, διὰ τῶν ἐναντίων αὐτοὺς πρὸς συναίσθησιν ἄγουσαν, τῆς τοῦ χαριζομένου τὰ καλὰ διαγνώσεως· ἡ ἐπ' ἀρετῇ γὰρ οἴησις, ἀπαιδαγώγητος μένουσα, τὸ τῆς ὑπερηφανίας γεννᾶν πέφυκε νόσημα, τὸ τὴν ἀντικειμένην τῷ Θεῷ φέρον διάθεσιν.

ιδ'. Ὁ οἰόμενος ἑαυτὸν κατειληφέναι τὸ τέλος τῆς ἀρετῆς, οὐδαμῶς ζητήσει λοιπὸν τὴν πηγαίαν τῶν καλῶν αἰτίαν, ἑαυτῷ μόνῳ περιγράψας τὴν τῆς ἐφέσεως δύναμιν, καὶ αὐτὸν τῆς σωτηρίας τὸν ὅρον, ὑφ' ἑαυτοῦ, φημὶ δὲ τὸν Θεόν, ζημιούμενος. Ὁ δὲ τῆς ἑαυτοῦ περὶ τὰ καλὰ φυσικῆς συναισθόμενος πενίας, οὐ παύεται προτροπάδην τρέχων πρὸς τὸν δοῦναι δυνάμενον τῆς ἐνδείας τὴν πλήρωσιν.

ιε'. Ὁ τὴν ἀπειρίαν τῆς ἀρετῆς διαγνούς, οὐδέ ποτε τοῦ κατ' αὐτὴν παύεται δρόμου, ἵνα μὴ ζημιωθῇ αὐτὴν τῆς ἀρετῆς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος, τὸν Θεὸν λέγω, περὶ ἑαυτὸν στήσας τὴν κίνησιν τῆς ἐφέσεως· καὶ λάθῃ νομίζων ἐπειλῆφθαι τῆς τελειότητος, ὑπομένων τοῦ ἀληθῶς ὄντος τὴν ἔκπτωσιν, πρὸς ὅπερ ἐπείγεται πᾶσα σπουδαίου ἡ κίνησις.

ις'. Γίνεται δικαίως ἐπὶ τὸν ὑψηλόφρονα νοῦν ὀργή· τουτέστιν, ἐγκατάλειψις, καθὰ εἴρηται· ἤγουν ἡ τοῦ διοχληθῆναι αὐτὸν κατά τε τὴν θεωρίαν ὑπὸ δαιμόνων συγχώρησις· ἵνα λάβῃ τῆς μὲν ἑαυτοῦ φυσικῆς ἀσθενείας συναίσθησιν· τῆς δὲ σκεπούσης αὐτόν, καὶ τὸ πᾶν κατορθούσης τῶν ἀγαθῶν, θείας δυνάμεώς τε καὶ χάριτος τὴν ἐπίγνωσιν· καὶ ταπεινωθῇ πόρρω παντελῶς ἑαυτοῦ τὸ ἀλλόκοτον καὶ παρὰ φύσιν ὕψος ποιούμενος· ὥστε μὴ ἐπελθεῖν ἐπ' αὐτὸν τὴν ἄλλην ὀργήν, τῆς τῶν δοθέντων χαρισμάτων ἀφαιρέσεως, ταπεινωθέντα καὶ γενόμενον τῆς τοῦ παρέχοντος τὰ καλὰ συναισθήσεως.

ιζ'. Ὁ μὴ σωφρονισθεὶς τῷ πρώτῳ εἴδει τῆς ὀργῆς, ἤγουν ἐγκαταλείψεως, ἐλθεῖν πρὸς ταπείνωσιν, ἡγησάμενος αὐτὴν τῆς καλῆς ἐπιγνωμοσύνης διδάσκαλον, τὴν ἄλλην δέχεται σαφῶς ἐπ' αὐτὸν ἐρχομένην ὀργὴν

ἀφαιρουμένην αὐτοῦ τὴν τῶν χαρισμάτων ἐνέργειαν καὶ ἔρημον αὐτὸν καθιστῶσαν τῆς τέως φρουρούσης δυνάμεως. Ἀφελῶ γάρ, φησί, τὸν φραγμὸν αὐτοῦ, περὶ τοῦ ἀγνώμονος Ἰσραὴλ ὁ Θεὸς λέγων, καὶ ἔσται εἰς διαρπαγήν· καὶ καθελῶ τὸν τοῖχον αὐτοῦ, καὶ ἔσται εἰς καταπάτημα· καὶ ἀνήσω τὸν ἀμπελῶνά μου, καὶ οὐ μὴ τμηθῇ, οὐδὲ μὴ σκαφῇ· καὶ ἀναβήσεται εἰς αὐτὸν ὡς εἰς χέρσον ἄκανθα, καὶ ταῖς νεφέλαις ἐντελοῦμαι τοῦ μὴ βρέξαι εἰς αὐτόν[1].

ιη'. Ἔτι πρὸς ἀσέβειαν πρανὴς καθέστηκεν ὁδός, ἡ περὶ τὴν ζημίαν τῶν ἀρετῶν ἀναισθησία. Ὁ γὰρ ἐθίσας ἑαυτόν, διὰ τὰς ἡδονὰς τῆς σαρκός, Θεοῦ παρακούειν, καὶ αὐτὸν ἀρνήσεσαι τὸν Θεόν, καλούσης προφάσεως· Θεοῦ τὴν σαρκὸς ζωὴν προτιμῶν, ἧς καὶ μόνης τὰς ἡδονὰς τῶν θείων κρείττους ἔσχηκε θελημάτων.

ιθ'. Ὅταν τι καθ' οἱονδήποτε τρόπον τὸν νοῦν πεπονθέναι νομίσωμεν, τῷ τοιούτῳ νοΐ, τήν τε πρακτικὴν αὐτοῦ καὶ θεωρητικὴν δύναμιν, κατὰ τοὺς φυσικοὺς αὐτῶν λόγους συμπεπονθέναι πάντως πιστεύσωμεν. Οὐ γάρ ἐστι δυνατὸν παθεῖν τὸ ὑποκείμενον, τῶν ἐν ὑποκειμένῳ μὴ πασχόντων· ὑποκείμενον δὲ λέγω τὸν νοῦν, ὡς ἀρετῆς καὶ γνώσεως δεκτικόν· ἐν ὑποκειμένῳ δὲ τὴν πρᾶξιν καὶ τὴν θεωρίαν, αἵτινες πρὸς τὸν νοῦν συμβεβηκότων λόγον ἐπέχουσι· διὸ κατὰ πάντα τρόπον καὶ συμπάσχουσι πάσχοντι, τὴν αὐτοῦ ποιὰν κίνησιν, ἀρχὴν τῆς οἰκείας ἀλλοιώσεως ἔχουσαι.

κ'. Πᾶς θεοφιλὴς καὶ ἐνάρετος ἄνθρωπος, κατὰ τὸν Ἐζεκίαν, γνωστικῶς τὸ κατὰ τῶν δαιμόνων διαζωσάμενος κράτος, ἂν γένηταί τις αὐτῷ προσβολὴ πνευμάτων πονηρῶν, ἀοράτως κατὰ νοῦν πρὸς αὐτὸν συμπλεκόντων τὸν πόλεμον, καὶ διὰ προσευχῆς δέξηται θεόθεν αὐτῷ πεμπόμενον Ἄγγελον[2]· λέγω δὲ σοφίας λόγον μείζονα, καὶ πᾶσαν ἐκτρίψας διασκεδάσῃ τοῦ διαβόλου τὴν φάλαγγα· καὶ τῆς τοιαύτης νίκης τε καὶ σωτηρίας αἴτιον τὸν Θεὸν μὴ ἐπιγράψηται, ἀλλ' ἑαυτῷ τὴν ὅλην ἀνάθηται νίκην, ὁ τοιοῦτος οὐκ ἀνταπέδωκε τῷ Θεῷ κατὰ τὸ ἀνταπόδομα αὐτοῦ[3], μὴ ἐξισώσας τῷ μεγέθει τῆς σωτηρίας, τὸ πλῆθος τῆς εὐχαριστίας, μηδὲ τῇ εὐεργεσίᾳ τοῦ σώσαντος, ἀντιμετρήσας τὴν οἰκείαν διάθεσιν.

κα'. Φωτίσωμεν τὸν νοῦν τοῖς θείοις νοήμασι, τὸ δὲ σῶμα τοῖς τῶν νοηθέντων θειοτέρων λόγων τρόποις φαιδρύνωμεν, ἀρετῆς αὐτὸν ποιοῦντες λογικὸν ἐργαστήριον, τῇ ἀποβολῇ τῶν παθῶν. Τὰ γὰρ ἔμφυτα πάθη τοῦ σώματος, λόγῳ μὲν κυβερνώμενα, οὐκ ἔχει διαβολήν· κινούμενα δὲ τούτου χωρίς, φέρει διαβολήν· τούτων οὖν (λέγει) γίνεσθαι δεῖν ἀποβολήν, ὧν ἔμφυτος μὲν ἡ κίνησις, παρὰ φύσιν δὲ γίνεται πολλάκις ἡ χρῆσις, λόγῳ μὴ κυβερνωμένη.

κβ'. Πᾶς ὁ ὑψώσας ἑαυτοῦ τὴν καρδίαν, ἐφ' οἷς ἔλαβε χαρίσμασι, μέγα φρονήσας, ὡς μὴ λαβών[4], ἐνδίκως δέχεται γινομένην ἐπ' αὐτῷ τὴν

1. Ἡσ. ε', 5-6. 2. Β' Παραλ. λβ', 21. 3. Πρβλ. Β' Παραλ. λβ', 25.
4. Πρβλ. Α' Κορ. δ', 7.

ὀργήν· συγχωροῦντος τοῦ Θεοῦ τῷ διαβόλῳ νοητῶς αὐτῷ συμπλακῆναι καὶ τοὺς κατὰ τὴν πρᾶξιν παρασαλεῦσαι τρόπους τῆς ἀρετῆς καὶ τοὺς κατὰ θεωρίαν διαυγεῖς ἐπιθολῶσαι λόγους τῆς γνώσεως, ἵνα μαθὼν τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν, ἐπιγνῷ τὴν μόνην δύναμιν, τὴν τὰ πάθη ἐν ἡμῖν καταπαλαίουσαν, καὶ ταπεινωθῇ μετανοήσας, τὸν ὄγκον ἀποβαλὼν τῆς οἰήσεως, καὶ τὸν Θεὸν ἱλεώσηται, καὶ ἀποστρέψῃ τὴν ἐπερχομένην τοῖς μὴ μετανοοῦσιν ὀργήν, τὴν ἀφαιρουμένην τὴν φρουροῦσαν τὴν ψυχὴν χάριν καὶ ἔρημον καταλιμπάνουσαν τὸν ἀγνώμονα νοῦν.

κγ'. Ὀργὴ σωτήριος ἐστιν, ἡ πρὸς τὸ πολεμεῖσθαι τὸν ὑψηλόφρονα νοῦν τοῖς πάθεσιν ὑπὸ τῶν δαιμόνων θεία συγχώρησις· ἵνα γνῷ πάσχων ἀτίμως, ἐπ' ἀρεταῖς μεγαλαυχούμενος, τίς ὁ τούτων ὑπάρχει δοτήρ· ἢ γένηται τῶν ἀλλοτρίων γυμνός, ἅπερ, ὡς μὴ λαβών, ἔχειν ἐνόμιζε.

κδ'. Μακάριος καὶ ὄντως ἐκεῖνος ὁ νοῦς, ὁ τοῖς οὖσιν ἅπασιν ἐπαινετῶς ἀποθανών· τοῖς μὲν αἰσθητοῖς τῇ ἀποθέσει τῆς κατ' αἴσθησιν ἐνεργείας· τοῖς δὲ νοητοῖς τῇ τῆς νοερᾶς ἀποπαύσει κινήσεως. Σημείωσαι δέ, ὅτι νοῦ θάνατον ἐπαινούμενον (λέγει) τὴν πρὸς πάντα τὰ ὄντα γνωμικὴν ἀπογένεσιν, μεθ' ἣν τὴν θείᾳ χάριτι ζωὴν ὑποδέχεσθαι πέφυκεν· ἀντὶ τῶν ὄντων, τὸ αἴτιον τῶν ὄντων ἀνεννοήτως ἀπολαβών.

κε'. Μακάριος ὁ συνάψας τὸ μὲν πρακτικὸν τῷ κατὰ φύσιν ἀγαθῷ· τὸ δὲ θεωρητικὸν τῇ κατὰ φύσιν ἀληθείᾳ· πᾶσα γὰρ πρᾶξις, διὰ τὸ ἀγαθὸν γίνεσθαι πέφυκε· καὶ πᾶσα θεωρία τὴν γνῶσιν, διὰ μόνην ζητεῖ τὴν ἀλήθειαν· ὧν διανυσθέντων, οὐδὲν ἔσται τὸ σύνολον τὸ πλῆττον τῆς ψυχῆς τὸ πρακτικόν, οὔτε μὴν τὸ θεωρητικὸν αὐτῆς διαξέον δριμύττον θεωρημάτων*· παντὸς ἐπέκεινα γενομένης καὶ ὄντος καὶ νοουμένου, καὶ εἰς αὐτὸν εἰσδυσάσης τὸν Θεὸν τὸν μόνον ἀγαθὸν καὶ ἀληθινὸν καὶ ὑπὲρ πᾶσαν οὐσίαν ὄντα καὶ νόησιν.

κς'. Πρακτικῆς ἀρετῆς τέλος εἶναι, φασί, τὸ ἀγαθόν· τοῦτο δὲ θείας ἐνεργείας ὑπάρχει συμπλήρωσις, πρὸς ἣν ἄγει τὸ λογικὸν τῆς ψυχῆς, τῷ θυμῷ καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ χρώμενον κατὰ φύσιν· ἐν ᾗ τὸ καθ' ὁμοίωσιν ἀναφαίνεσθαι πέφυκε κάλλος. Θεωρητικῆς δέ, φασί, φιλοσοφίας εἶναι τὴν ἀλήθειαν τέλος. Ἥτις ἀμερῶς τῶν περὶ Θεὸν ἁπάντων ἑνοειδής ἐστι γνῶσις, πρὸς ἣν ὁ καθαρὸς φέρεται νοῦς· ἀποσβέσας ἑαυτοῦ παντελῶς τὴν κατ' αἴσθησιν κρίσιν· ἐν ᾗ γνώσει δηλονότι, ἀκίβδηλον τὸ τῆς θείας εἰκόνος ἀξίωμα δείκνυται.

κζ'. Οὐδεὶς δύναται τὸν Θεὸν εὐλογεῖν ἀληθῶς, μὴ τὸ σῶμα καθαγιάσας ταῖς ἀρεταῖς, καὶ τὴν ψυχὴν καταφωτίσας ταῖς γνώσεσιν. Ἡ γὰρ κατ' ἀρετὴν διάθεσις, πρόσωπόν ἐστι τοῦ θεωρητικοῦ νοός, ὡς εἰς οὐρανὸν πρὸς τὸ ὕψος τῆς ἀληθινῆς ἐπαιρόμενον γνώσεως.

κη'. Μακάριος ὁ ἐν ἀληθείᾳ εἰδώς, ὅτι πᾶσαν ἐν ἡμῖν ὡς ὀργάνοις ὁ Θεὸς ἐπιτελεῖ πρᾶξιν καὶ θεωρίαν, ἀρετήν τε καὶ γνῶσιν, καὶ νίκην καὶ σοφίαν, καὶ ἀγαθότητα καὶ ἀλήθειαν, μηδὲν ἡμῶν συνεισφερόντων τὸ

* Ἴσως οὕτως· οὔτε μὴν δριμὴν τῶν θεωρημάτων τὸ θεωρητικὸν αὐτῆς ἀποξέων.

σύνολον, πλὴν τῆς θελούσης τὰ καλὰ διαθέσεως· ἣν ἔχων ὁ μέγας Ζοροβάβελ, πρὸς τοῖς εἰρημένοις φησίν, εὐλογητὸς εἶ, πρὸς τὸν Θεὸν λέγων, ὃς ἔδωκάς μοι σοφίαν, καὶ σοὶ ὁμολογῶ, Δέσποτα τῶν Πατέρων· παρὰ σοῦ ἡ νίκη, καὶ παρὰ σοῦ ἡ σοφία, καὶ σοῦ ἡ δόξα, καὶ ἐγὼ σὸς οἰκέτης[1]. Ὡς εὐγνώμων ὄντως οἰκέτης, πάντα τῷ Θεῷ ἀνέθετο τῷ πάντα δωρησαμένῳ, ἐξ οὗ λαβὼν εἶχε τὴν σοφίαν, αὐτῷ ὁμολογῶν ὡς Δεσπότῃ Πατέρων τῶν κεχαρισμένων ἀγαθῶν τὴν δύναμιν, ἅπερ εἰσίν, ἕνωσις νίκης, ὡς εἴρηται, καὶ σοφίας, ἀρετῆς τε καὶ γνώσεως, πράξεως καὶ θεωρίας, ἀγαθότητος καὶ ἀληθείας. Αὗται γὰρ ἀλλήλαις ἑνούμεναι, μίαν ἀπαστράπτουσι δόξαν καὶ αὐγὴν Θεοῦ.

κθ'. Πάντα τὰ τῶν ἁγίων κατορθώματα, Θεοῦ προδήλως ὑπῆρχον χαρίσματα· μηδενὸς τὸ παράπαν ἔχοντος μηδέν, ἢ τὸ δοθὲν ἀγαθόν, ὡς παρὰ Δεσπότου τοῦ Θεοῦ, πρὸς ἀναλογίαν τῆς εὐγνωμοσύνης τε καὶ εὐνοίας τοῦ δεχομένου μετρούμενον· κἀκεῖνα μόνα κεκτημένου, ὅσα τῷ Δεσπότῃ δωρουμένῳ παρίσταται.

λ'. Ὁ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως προϊστάμενος νοῦς, καὶ τῆς κακῆς τῶν παθῶν δουλείας τὴν ψυχὴν στερηθῆναι βεβουλημένος, φησίν· ὑπερισχύουσιν αἱ γυναῖκες, καὶ ὑπερνικᾷ ἡ ἀλήθεια[2]. Γυναῖκας μὲν εἰπών, τὰς θεοποιοὺς ἀρετάς, ἐξ ὧν ἡ πρὸς Θεὸν καὶ ἀλλήλους τοῖς ἀνθρώποις ἑνοποιὸς ἀγάπη συνέστηκεν· ἁπάντων τὴν ψυχὴν ἐξαρπάζουσα τῶν ὑπὸ γένεσιν καὶ φθορὰν καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτὰ νοητῶν οὐσιῶν, καὶ αὐτῷ τῷ Θεῷ κατ' ἐρωτικήν τινα σύγκρασιν περιπλέκουσα, καθ' ὅσον ἐστὶ δυνατὸν ἀνθρωπίνῃ φύσει, καὶ τὴν ἄχραντον καὶ θείαν μυστικῶς δημιουργοῦσα συμβίωσιν. Ἀλήθειαν δὲ φήσας, τὴν μόνην καὶ μίαν αἰτίαν τῶν ὄντων καὶ ἀρχὴν καὶ βασιλείαν καὶ δύναμιν καὶ δόξαν, ἐξ ἧς καὶ δι' ἣν πάντα γέγονέ τε καὶ γίνεται, καὶ πρὸς τὸ εἶναι ὑπ' αὐτῆς καὶ δι' αὐτῆς συγκρατεῖται· καὶ ὑπὲρ ἧς πᾶσα τοῖς φιλοθέοις ἐστὶ σπουδή τε καὶ κίνησις.

λα'. Διὰ μὲν τῶν γυναικῶν, τὸ τέλος ἐνεδείξατο τῶν ἀρετῶν, τὴν ἀγάπην· ὅπερ ἐστὶν ἡ κατ' ἔφεσιν τοῦ φύσει ἀγαθοῦ τῶν μετεχόντων ἀδιάπτωτος ἡδονὴ καὶ ἀδιαίρετος ἕνωσις· διὰ δὲ τῆς ἀληθείας τὸ πέρας πασῶν ἐπεσήμανε τῶν γνώσεων, καὶ αὐτῶν πάντων τῶν γινωσκομένων· εἰς ὅπερ ὡς ἀρχὴν καὶ πέρας πάντων τῶν ὄντων αἱ κατὰ φύσιν κινήσεις γενικῷ τινι λόγῳ συνέλκονται· πάντα νικώσης κατὰ φύσιν ὡς ἀληθείας τῆς τῶν ὄντων ἀρχῆς καὶ αἰτίας, καὶ πρὸς ἑαυτὴν συνελκούσης τῶν γεγονότων τὴν κίνησιν.

λβ'. Τῇ καθ' ὑπεροχὴν στερήσει τῶν πολλῶν ὡς ἓν καὶ μόνον ἡ ἀλήθεια πέφυκεν ἀναφαίνεσθαι, καλύπτουσα πάντων τῶν νοεῖν ἢ νοεῖσθαι δυναμένων τὰς γνωστικὰς δυνάμεις, ὡς ὑπὲρ τὰ νοοῦντά τε καὶ νοούμενα καθ' ὕπαρξιν ὑπερούσιον οὖσα· καὶ ἀπείρῳ δυνάμει τὰς κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῶν ὄντων ἀκρότητας περιγράφουσα, πᾶσαν πάντων πρὸς ἑαυτὴν

1. Α' Ἔσδρ. δ', 59-60. 2. Α' Ἔσδρ. γ', 12.

συνέλκει κίνησιν· τοῖς μὲν παρεχομένη γνῶσιν ἀρίδηλον, ἧς ἐστερήθησαν χάριτος· τοῖς δὲ δωρουμένη κατ' αἴσθησιν ἄρρητον, ἧς εἶχον τὴν ἔφεσιν ἀγαθότητος, τῇ μεθέξει φανερὰν τὴν ἐπίγνωσιν.

λγ'. Ὁ νοῦς, σοφίας ὄργανον, φησίν· ὁ λόγος, γνώσεως· ἡ κατ' ἄμφω φυσικὴ πληροφορία, τῆς κατ' ἄμφω συνισταμένης πίστεως· τοῦ δὲ τῶν ἰαμάτων χαρίσματος, ἡ φυσικὴ φιλανθρωπία. Πᾶν γὰρ χάρισμα θεῖον, ἐπιτήδειον ἐν ἡμῖν ἔχει καὶ προσφυές, ὥσπερ δύναμιν ἢ ἕξιν ἢ διάθεσιν, ὄργανον δεκτικόν· οἷον ὁ τὸν νοῦν πάσης αἰσθητῶν φαντασίας ποιήσας καθαρόν, δέχεται σοφίαν· ὁ δὲ τὸν λόγον τῶν ἐμφύτων παθῶν, θυμοῦ, λέγω, καὶ ἐπιθυμίας, καταστήσας δεσπότην, δέχεται γνῶσιν· ὁ δὲ τὴν κατὰ νοῦν καὶ λόγον περὶ τὰ θεῖα ἀσάλευτον πληροφορίαν ἔχων, τὴν πάντα δυναμένην δέχεται πίστιν· ὁ δὲ τὴν φυσικὴν κατορθώσας φιλανθρωπίαν, μετὰ τὴν τελείαν τῆς φιλαυτίας ἀναίρεσιν, ἰαμάτων δέχεται χαρίσματα.

λδ'. Ἕκαστος ἡμῶν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐν αὐτῷ πίστεως[1], φανερουμένην κέκτηται τοῦ Πνεύματος τὴν ἐνέργειαν· ὥστε ταμίας ὑπάρχει τῆς χάριτος ἕκαστος ἑαυτοῦ· καὶ οὔ ποτε ἂν εὖ φρονῶν ἄλλῳ φθονήσειεν ἐν εὐδοκιμοῦντι ταῖς χάρισιν, ἐπ' αὐτῷ κειμένης τῆς δεκτικῆς τῶν θείων ἀγαθῶν διαθέσεως.

λε'. *Αἴτιον εἶναι (φησὶ) τῆς τῶν θείων διαμονῆς ἀγαθῶν, τὸ μέτρον τῆς ἑκάστου πίστεως. Καθὼς γὰρ πιστεύομεν, καὶ τὴν ἐπὶ τὸ πράττειν τῆς προθυμίας ἐπίδοσιν ἔχομεν. Ὁ γοῦν πράττων, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πράξεως ἐπιδείκνυται τὸ μέτρον τῆς πίστεως, δεχόμενος ὡς ἐπίστευσε τὸ μέτρον τῆς χάριτος· ὁ δὲ μὴ πράττων, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἀπραξίας ἐπιδείκνυται τὸ μέτρον τῆς ἀπιστίας, δεχόμενος ὡς ἠπίστησε τῆς χάριτος τὴν στέρησιν. Οὐκοῦν κακῶς ποιεῖ βασκαίνων τοῖς κατορθοῦσιν ὁ φθονερός, ἐπ' αὐτῷ σαφῶς καὶ οὐκ ἐπ' ἄλλῳ κειμένης τῆς τῶν πιστεύειν τε καὶ πράττειν καὶ πρὸς τὸ μέτρον τῆς πίστεως ἐρχομένην δέξασθαι τὴν χάριν ἐπιλογῆς.

* Σχόλιον

λς'. Ὁ τῶν καλῶν ἐραστής, κατὰ πρόνοιαν σοφίας λόγοις ἑκουσίως ἐπείγεται πρὸς τὴν τῆς θεώσεως χάριν. Ὁ δὲ τούτων ἀνέραστος, κατὰ δικαίαν κρίσιν, παιδείας τρόποις, ἀκουσίως κακίας ἀπάγεται· ὁ μὲν ὡς φιλόθεος διὰ τῆς προνοίας θεούμενος· ὁ δὲ διὰ τῆς κρίσεως, ὡς φιλόυλος εἰς κατάκρισιν ἐλθεῖν μὴ συγχωρούμενος. Ὁ γὰρ Θεὸς ὡς ἀγαθός, σοφίας μὲν λόγοις θεραπεύει τοὺς θέλοντας· παιδείας δὲ τρόποις, τοὺς πρὸς ἀρετὴν δυσκινήτους ἰᾶται.

λζ'. Ἡ μὲν ὄντως πίστις, ἀλήθειά ἐστι συνεκτική τε καὶ συστατική, ψεῦδος οὐκ ἔχουσα· ἡ δὲ ἀγαθὴ συνείδησις, τὴν τῆς ἀγάπης ἐπιφέρεται δύναμιν, ὡς μηδὲ μίαν ἔχουσα παράβασιν ἐντολῆς.

λη'. Καὶ ἐπαναπαύσεται, φησίν, ἐπ' αὐτόν, ἑπτὰ πνεύματα· πνεῦμα σοφίας, πνεῦμα συνέσεως, πνεῦμα γνώσεως, πνεῦμα ἐπιστήμης, πνεῦμα

1. Πρβλ. Ῥωμ. ιβ', 6.

βουλῆς, πνεῦμα ἰσχύος, πνεῦμα φόβου Θεοῦ [1]. Ἔστι δὲ ἴδιον τῶν πνευματικῶν τούτων χαρισμάτων, φόβου μέν, ἡ ἀποβολὴ τῶν κακῶν· ἰσχύος δέ, ἡ πρᾶξις τῶν ἀγαθῶν· βουλῆς δέ, ἡ τῶν ἀντικειμένων διάκρισις· ἐπιστήμης δέ, ἡ τῶν καθηκόντων ἀνόθευτος εἴδησις· γνώσεως δέ, ἡ κατ᾽ ἐνέργειαν τῶν ἐν ταῖς ἀρεταῖς θείων λόγων περίληψις· συνέσεως δέ, ἡ πρὸς τὰ γνωσθέντα διόλου τῆς ψυχῆς συνδιάθεσις· σοφίας δέ, ἡ πρὸς Θεὸν ἀδιάγνωστος ἕνωσις, καθ᾽ ἣν τοῖς ἀξίοις ἡ ἔφεσις ἀπόλαυσις γίνεται, μεθέξει ποιοῦσα Θεὸν τὸν μετέχοντα καὶ τῆς θείας αὐτὸν ὑποφήτην καθιστῶσα μακαριότητος, κατὰ τὴν ἀέναον πρὸς τοὺς δεομένους τῶν θείων μυστηρίων, ἀνεκπόμπευτον προσβολὴν* καὶ διέξοδον.

* Ἴσως προβολήν.

λθ'. Τὸ πνεῦμα τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ, τῶν κατ᾽ ἐνέργειαν κακῶν ἐστὶν ἀποχή· τὸ δὲ πνεῦμα τῆς ἰσχύος, ἡ πρὸς ἐνέργειαν καὶ πρᾶξιν τῶν ἐντολῶν πρόθυμος ὁρμὴ καὶ κίνησις· τὸ δὲ πνεῦμα τῆς βουλῆς, ἡ ἕξις τῆς διακρίσεως, καθ᾽ ἣν σὺν λόγῳ τὰς θείας πράττομεν ἐντολὰς καὶ τῶν κρειττόνων διαιροῦμεν τὰ χείρονα· τὸ δὲ πνεῦμα τῆς ἐπιστήμης, ἡ τῶν κατ᾽ ἀρετὴν τῆς πράξεως τρόπων ἄπτωτος εἴδησις· καθ᾽ ἣν πράττοντες τῆς ὀρθῆς τοῦ λόγου κρίσεως οὐδαμῶς πίπτομεν· τὸ δὲ πνεῦμα τῆς γνώσεως, ἡ τῶν ἐντολῶν, καὶ τῶν ἐν αὐταῖς λόγων περίληψις, καθ᾽ οὓς οἱ τρόποι τῶν ἀρετῶν συνεστήκασι· πνεῦμα δὲ συνέσεώς ἐστιν, ἡ πρὸς τοὺς τρόπους καὶ τοὺς λόγους τῶν ἀρετῶν συγκατάθεσις, ἢ κυριώτερον εἰπεῖν μεταποίησις καθ᾽ ἣν σύγκρασις γίνεται τῶν φυσικῶν δυνάμεων πρὸς τοὺς τρόπους καὶ τοὺς λόγους τῶν ἐντολῶν· πνεῦμα δὲ σοφίας ἐστίν, ἡ πρὸς τὴν αἰτίαν τῶν ἐν ταῖς ἐντολαῖς πνευματικωτέρων ἀνάληψίς τε καὶ ἕνωσις, καθ᾽ ἣν ἀγνώστως τοὺς ἐν Θεῷ κατὰ τὸ θεμιτὸν ἀνθρώποις, ἁπλῶς μυούμενοι τῶν ὄντων λόγους, ὡς ἔκ τινος βλυστανούσης πηγῆς τῆς καρδίας, τὴν ἐν τοῖς ὅλοις ἀλήθειαν ποικίλως τοῖς ἀνθρώποις προσφέρομεν.

μ'. Ἀπὸ μὲν τῶν ἐκ Θεοῦ τελευταίων, ἡμῖν δὲ προσεχῶν, ἐπὶ τὰ πρῶτα, καὶ ἡμῶν μὲν πόρρω, τῷ δὲ Θεῷ προσεχῆ, καθ᾽ ὁδὸν καὶ τάξιν ἀναβαίνομεν. Ἀπὸ γὰρ τῆς ἀργίας τῶν κακῶν διὰ φόβου, ἐπὶ τὴν τῶν ἀρετῶν δι᾽ ἰσχύος ἐρχόμεθα πρᾶξιν· ἀπὸ δὲ τῆς τῶν ἀρετῶν πράξεως, ἐπὶ τὴν διάκρισιν τῆς βουλῆς· ἀπὸ δὲ τῆς διακρίσεως, ἐπὶ τὴν ἕξιν τῶν ἀρετῶν, ἤγουν ἐπιστήμην· ἀπὸ δὲ τῆς ἕξεως τῶν ἀρετῶν, ἐπὶ τὴν γνῶσιν τῶν ἐν αὐταῖς ταῖς ἀρεταῖς λόγων· ἀπὸ δὲ ταύτης, εἰς τὴν πρὸς τοὺς ἐγνωσμένους λόγους τῶν ἀρετῶν μεταποιητικὴν ἕξιν· φημὶ δέ, τὴν σύνεσιν· καὶ ἀπὸ ταύτης, εἰς τὴν ἁπλῆν τῆς ἐν ὅλοις ἀληθείας ἀκριβῆ θεωρίαν· ἀφ᾽ ἧς ὁρμώμενος, πολλοὺς καὶ ποικίλους ἐκ τῆς τῶν ὄντων αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν οὐσιῶν σοφῆς θεωρίας, εὐσεβεῖς λόγους περὶ τῆς ἀληθείας ἀποδώσομεν.

μα'. Τὸ πρὸς ἡμᾶς κατ᾽ ἐνέργειαν πρῶτον ἀγαθόν, ὅπερ ἐστὶν ὁ φόβος, τελευταῖον ἀπηριθμήσατο τῆς Γραφῆς ὁ λόγος, ὡς σοφίας ἀρχήν [2]·

1. Ἡσ. ια', 2-3. 2. Ψαλμ. 110, 10, Παροιμ. α', 7, θ' 10.

ἀφ᾽ οὗ κινούμενοι πρὸς τὸ τῆς σοφίας τέλος τὴν σύνεσιν ἀναβαίνομεν, μεθ᾽ ἣν προσεχεῖς αὐτῷ γινόμεθα τῷ Θεῷ, μόνην τὴν σοφίαν τῆς πρὸς αὐτὸν ἑνώσεως μεσιτεύουσαν ἔχοντες. Οὐ γάρ ἐστι δυνατὸν ἐπιλαβέσθαι σοφίας, τὸν μὴ πρότερον διὰ τοῦ φόβου καὶ τῶν διὰ μέσου λοιπῶν χαρισμάτων, τήν τε λοίμην τῆς ἀγνοίας, καὶ τὸν τῆς κακίας κονιορτόν, ἑαυτοῦ παντελῶς ἀποσεισάμενον. Διὰ τοῦτο Θεῷ μὲν προσεχῆ τὴν σοφίαν, ἡμῖν δὲ τὸν φόβον ἡ Γραφικὴ τάξις διέθηκεν, ἵνα ἡμεῖς εὐταξίας μάθωμεν ὅρον καὶ νόμον.

μβ'. Διὰ τούτων οὖν ἀναβαίνοντες τῶν ὀφθαλμῶν τῆς πίστεως, ἤγουν φωτισμῶν, πρὸς τὴν θείαν τῆς σοφίας συναγόμεθα μονάδα· τὴν γεγενημένην δι᾽ ἡμᾶς τῶν χαρισμάτων διαίρεσιν, πρὸς τὴν αἰτίαν τῶν χαρισμάτων συνάγοντες, ταῖς κατὰ μέρος τῶν ἀρετῶν ἐπιβάσεσι, μηδὲν τῶν εἰρημένων, συνεργείᾳ Θεοῦ, παραλιμπάνοντες, ἵνα μὴ κατ᾽ ὀλίγον ἀμελοῦντες τυφλὴν ἡμῶν τὴν πίστιν καὶ ἀνόμματον καταστήσωμεν, οὐκ ἔχουσαν τοὺς διὰ τῶν ἔργων τοῦ πνεύματος φωτισμούς, καὶ κολασθῶμεν δικαίως εἰς ἀπείρους αἰῶνας, ὡς ἐν αὐτοῖς κατὰ πίστιν, ὅσον τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν, τοὺς θείους ἐκτυφλώσαντες ὀφθαλμούς.

μγ'. Πᾶς ὁ τῆς πίστεως ἐν αὐτῷ διὰ τῆς ἀργίας τῶν ἐντολῶν, τοὺς τοιούτους ἀνορύξας ὀφθαλμούς, πάντως κατάκριτος, μηκέτι τὸν Θεὸν ἔχων εἰς αὐτὸν ἐπιβλέποντα. Εἰ γὰρ τὰς ἐνεργείας τοῦ πνεύματος, φησίν, ὀφθαλμοὺς Κυρίου προσαγορεύει ὁ λόγος, ὁ μὴ τούτους τῇ πράξει τῶν ἐντολῶν διανοίγων, ἐπιβλέποντα τὸν Θεὸν αὐτὸν οὐκ ἔχει. Δι᾽ ἄλλων γὰρ ὡς εἰκὸς ὀφθαλμῶν ἐπισκοπεῖν τοὺς ἐπὶ γῆς οὐ πέφυκεν ὁ Θεός, εἴπερ θείας ὁράσεως ἀκτίς ἐστιν ὁ κατ᾽ ἀρετὴν ἡμῶν φωτισμός.

μδ'. Ἡ σοφία μονάς ἐστι, ταῖς ἐξ αὐτῆς διαφόροις ἀρεταῖς ἀτμήτως ἐνθεωρουμένη· καὶ μονοειδῶς ταῖς αὐτῶν ἐνεργείαις ἐπινοουμένη, καὶ πάλιν ἁπλῆ μονὰς ἀποδεικνυμένη, ταῖς πρὸς αὐτὴν τῶν ἐξ αὐτῆς ἀρετῶν ἀποκαταστάσεσιν, ὅταν ἡμεῖς, δι᾽ οὓς κατὰ τὴν ἑκάστης ἀρετῆς γένεσιν ποιεῖται τὴν πρόοδον, ἀνατατικῶς δι᾽ ἑκάστης ἀρετῆς πρὸς αὐτὴν συναγόμεθα.

με'. Τυφλὴν ἔχει τὴν πίστιν, ὁ τὰ κατὰ τὴν πίστιν θεῖα προστάγματα μὴ ἐργαζόμενος· εἰ γὰρ φῶς εἰσι τὰ τοῦ Θεοῦ προστάγματα [1], δῆλον ὅτι δίχα θείου φωτός ἐστιν ὁ μὴ πράττων τὰ θεῖα προστάγματα καὶ ψιλήν, ἀλλ᾽ οὐκ ἀληθῆ τὴν θείαν περιφέρεται κλῆσιν.

μς'. Οὐδεὶς ἁμαρτάνων δύναται τῆς ἁμαρτίας συνήγορον ἔχειν τῆς σαρκὸς τὴν ἀσθένειαν· ἡ γὰρ πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον ἕνωσις, ὅλην τὴν φύσιν τῇ λύσει τῆς κατάρας ἀνέρρωσεν, ἀπροφάσιστον ἡμῖν ποιησαμένη τὴν πρὸς τὰ πάθη τῆς γνώμης προσπάθειαν. Ἡ γὰρ τοῦ Λόγου θεότης, κατὰ χάριν ἀεὶ συνοῦσα τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν, τὸν ἐν τῇ σαρκὶ νόμον τῆς ἁμαρτίας ἀπομαραίνει.

1. Ἡσ. κς', 9.

μζ'. Ὁ τῶν παρὰ φύσιν παθῶν διὰ τῆς εἰς Θεὸν πίστεως καὶ ἀγάπης νικήσας τὰς παραλόγους ἐπιθυμίας, εἴτ' οὖν κινήσεις, καὶ αὐτοῦ τοῦ κατὰ φύσιν ἔξω γίνεται νόμου καὶ εἰς τὴν χώραν τῶν νοητῶν ὅλος μεταβιβάζεται, καὶ τὸ κατὰ φύσιν ὁμόφυλον, μετὰ τῶν προσγενομένων αὐτῷ τῆς ἀλλοτρίας ἑαυτῷ συνεκβάλλει δουλείας.

μη'. Μὴ χαλινουμένη τῷ θείῳ φόβῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν ἡ γνῶσις, τῦφον ἐργάζεται, ὡς οἰκεῖον τὸ δεδανεισμένον προβάλλεσθαι πείθουσα τὸν ἐπ' αὐτῇ τυφωθέντα, πρὸς οἰκεῖον ἔπαινον τὸν ἔρανον τοῦ λόγου ποιούμενον. Ἡ δὲ πρᾶξις τῷ θείῳ συναυξάνουσα πόθῳ τὴν ὑπὲρ τὰ πρακτέα μὴ λαμβάνουσα γνῶσιν, τὸν πρακτικὸν ἐργάζεται ταπεινόφρονα, τοῖς ὑπὲρ τὴν οἰκείαν δύναμιν λόγοις πρὸς ἑαυτὸν συστελλόμενον.

μθ'. Οὐράνιον οἰκητήριόν ἐστιν ἡ κατ' ἀρετὴν ἀπαθὴς ἕξις καὶ ἡ μηδὲν ἔχουσα πλάνης πολεμοῦν αὐτῇ νόημα γνῶσις.

ν'. Ὥσπερ τέλος κινηθείσης μονάδος ἐστὶν ἡ μυριάς, καὶ ἀρχὴ μὴ κινηθείσης μυριάδος ἐστὶν ἡ μονάς· ἀρχὴ γὰρ παντὸς τέλους ἡ κατ' αὐτὸ σαφῶς ἀκινησία καθέστηκε· καὶ τέλος πάσης ἀρχῆς, ἡ τῆς κατ' αὐτὴν κινήσεως ὑπάρχει συμπλήρωσις· οὕτω καὶ ἡ πίστις, ἀρχὴ κατὰ φύσιν ἀρετῶν ὑπάρχουσα, τέλος ἔχει τοῦ δι' αὐτῶν ἀγαθοῦ τὴν συμπλήρωσιν· καὶ τὸ κατὰ φύσιν ἀγαθόν, ὡς ἀρετῶν τέλος, ἀρχὴν ἔχον τὴν πίστιν πρὸς αὐτὴν ἐνδιαθέτως συνάγεται. Πίστις γάρ ἐστιν ἐνδιάθετον ἀγαθόν, καὶ ἀγαθόν ἐστιν ἐνεργηθεῖσα πίστις· πιστὸς δὲ κατὰ φύσιν καὶ ἀγαθός ἐστιν ὁ Θεός[1], τὸ μέν, ὡς πρῶτον ἀγαθόν· τὸ δέ, ὡς ἔσχατον ὀρεκτόν. Ταὐτὸν δὲ ταῦτα καθέστηκε παντὶ τρόπῳ ἀλλήλοις ὄντα, μηδενὶ λόγῳ, πλὴν τοῦ κατ' ἐπίνοιαν, ἀλλήλων διαιρούμενα παντελῶς, διὰ τὴν τῶν ἀπ' αὐτοῦ ἀρχομένων, καὶ εἰς αὐτὸν ληγόντων κίνησιν. Ἄρα ἡ μυριάς, ἐσχάτου ὀρεκτοῦ φέρουσα τύπον, τῶν πρὸς αὐτὸ κινουμένων τελείαν περιγράφει τὴν ἔφεσιν· καὶ ἡ μονάς, πρώτου ἀγαθοῦ φέρουσα σύμβολον, τῶν ἀπ' αὐτοῦ κινουμένων τελείαν ἐπιφέρεται βάσιν*.

* Ἐν ἄλλοις φύσιν.

να'. Πρώτη ἀπάθεια, ἡ παντελὴς ἀποχὴ τῶν κατ' ἐνέργειαν κακῶν, ἐν τοῖς εἰσαγομένοις θεωρουμένη· δευτέρα δέ, ἡ παντελὴς κατὰ διάνοιαν περὶ τὴν τῶν κακῶν συγκατάθεσιν ἀποβολὴ λογισμῶν, ἐν τοῖς μετὰ λόγου τὴν ἀρετὴν μετιοῦσι γινομένη· τρίτη δέ, ἡ κατ' ἐπιθυμίαν περὶ τὰ πάθη παντελὴς ἀκινησία, ἐν τοῖς διὰ τῶν σχημάτων τοὺς λόγους νοητῶς θεωμένους τῶν ὁρωμένων· τετάρτη δὲ ἀπάθεια, ἡ καὶ αὐτῆς τῆς ψιλῆς φαντασίας παντελὴς κάθαρσις, ἐν τοῖς διὰ γνώσεως καὶ θεωρίας καθαρὸν καὶ διειδὲς ἔσοπτρον τοῦ Θεοῦ ποιησαμένοις τὸ ἡγεμονικόν, συνισταμένη. Ὁ τοίνυν καθάρας ἑαυτὸν ἐνεργείας παθῶν, καὶ τῆς ἐπ' αὐτοῖς κατὰ διάνοιαν συγκαταθέσεως ἐλευθερωθείς, καὶ τῆς περὶ αὐτὰ κατ' ἐπιθυμίαν κινήσεως στάσιν λαβών, καὶ τῆς αὐτῶν ψιλῆς φαντασίας τὸν νοῦν καταστήσας ἀμόλυντον, τὰς τέσσαρας γενικὰς ἀπαθείας ἔχων, ἐξέρχεται τῆς ὕλης

1. Πρβλ. Ματθ. ιθ', 17.

καὶ τῶν ὑλικῶν, καὶ πρὸς τὴν νοερὰν καὶ θείαν καὶ εἰρηνικὴν τῶν νοητῶν ἐπείγεται λῆξιν.

νβ'. *Πρώτην ἀπάθειαν (λέγει) τὴν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν τοῦ σώματος κατ' ἐνέργειαν ἀνέπαφον κίνησιν· δευτέραν δέ, τὴν κατὰ ψυχὴν τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν τελείαν ἀποβολήν, δι' ἧς τῶν παθῶν ἀπομαραίνεται κατὰ τὴν πρώτην ἀπάθειαν κίνησις, ἐξάπτοντας αὐτὴν πρὸς ἐνέργειαν οὐκ ἔχουσα τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς· τρίτην δέ, τὴν περὶ τὰ πάθη τελείαν τῆς ἐπιθυμίας ἀκινησίαν, δι' ἣν καὶ ἡ δευτέρα γίνεσθαι πέφυκε, τῇ τῶν λογισμῶν καθαρότητι συνισταμένη· τετάρτην δὲ λέγει ἀπάθειαν, τὴν κατὰ διάνοιαν πασῶν τῶν αἰσθητῶν φαντασιῶν τελείαν ἀπόθεσιν, καθ ἣν ἡ τρίτη τὴν γένεσιν εἴληφεν, οὐκ ἔχουσα τὰς φαντασίας τῶν αἰσθητῶν εἰδοποιούσας αὐτῇ τῶν παθῶν τὰς εἰκόνας.

* Σχόλιον.

νγ'. Παντὶ πρακτικῷ, παιδὸς καὶ παιδίσκης δίκην, ὁ λόγος καὶ ἡ διάνοια μοχθοῦσι, τοὺς κατ' ἀρετὴν τῆς πράξεως τρόπους ἐπινοοῦντές τε καὶ δημιουργοῦντες, καὶ οἷον πᾶσαν ἑαυτῶν κατὰ τῶν ἀντικειμένων τῆς πρακτικῆς πνευμάτων τῆς πονηρίας τὴν δύναμιν ἔχοντες ἀντιτεταγμένην, πληρώσαντες δὲ τὴν πρακτικὴν φιλοσοφίαν, ἣν ὁ ἕκτος τῶν ἐνιαυτῶν παρεδήλωσεν ἀριθμός. Εἴρηται γὰρ ὅτι ὁ ἓξ ἀριθμός, τὴν πρακτικὴν σημαίνει φιλοσοφίαν· ἐλεύθεροι πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀπολύονται, δηλονότι τῶν ἐν τοῖς οὖσι συγγενῶν λόγων θεωρίαν ἐπερχόμενοι, ὅ,τε λόγος καὶ ἡ διάνοια.

νδ'. Ἀλλόφυλος παῖς ἐστι καὶ παιδίσκη, ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία· οὓς ὑποζεύγνυσι διὰ παντὸς τῇ δεσποτείᾳ τοῦ λόγου, πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν ἀρετῶν, δι' ἀνδρείας καὶ σωφροσύνης ὁ θεωρητικὸς νοῦς, μὴ διδοὺς αὐτοῖς παντελῶς τὴν πρὸς ἐλευθερίαν ἄφεσιν ἕως ἂν καταποθῇ τῷ νόμῳ τοῦ πνεύματος τελείως ὁ τῆς φύσεως νόμος, καθάπερ ὑπὸ ζωῆς ἀπείρου, σαρκὸς δυστήνου θάνατος[1], καὶ πᾶσα δειχθῇ καθαρῶς ἡ τῆς ἀνάρχου Βασιλείας εἰκών, πᾶσαν ἔχουσα τοῦ ἀρχετύπου διὰ μιμήσεως τὴν μορφήν· καθ' ἣν γενόμενος ὁ θεωρητικὸς νοῦς, ἐλευθέρους ποιεῖται τόν τε θυμὸν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν· τὴν μέν, πρὸς τὴν ἀκήρατον τοῦ θείου ἔρωτος ἡδονὴν καὶ τὴν ἄχραντον θέλξιν μετασκευάζων· τὸν δέ, πρὸς ζέσιν πνευματικὴν καὶ διάπυρον ἀεικινησίαν καὶ σώφρονα μανίαν μεταβιβάζων.

νε'. Ἀνάρχου Βασιλείας ἐστὶν εἰκών, ἡ τοῦ νοῦ περὶ τὴν ἀληθῆ γνῶσιν ἀτρεψία, καὶ ἡ τῆς αἰσθήσεως περὶ τὴν ἀρετὴν ἀφθαρσία· τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, κατὰ τὴν ἐν πνεύματι πρὸς τὸν νοῦν τῆς αἰσθήσεως μεταποίησιν, μόνῳ τῷ θείῳ νόμῳ τοῦ πνεύματος ἀλλήλοις συνδεδεμένων, καθ' ἣν τὴν ἀεικίνητον τοῦ λόγου καὶ ζῶσαν διαπαντὸς ἔχουσι διικνουμένην ἐνέργειαν· ἐν ᾗ πᾶσα παντελῶς ἄπεστι πρὸς τὸ θεῖον ἀπέμφασις.

νς'. Ἐνεργουμένην ἐπιθυμίαν εἶναί φασι τὴν ἡδονήν, εἴπερ παρὸν

1. Πρβλ. Β' Κορ. ε', 4.

ἀγαθόν, κατὰ τὸν αὐτῆς ἐστιν ὁρισμόν· τὸν δὲ θυμόν, μανίας μελετωμένην κίνησιν· καὶ τὴν μανίαν, θυμὸν ἐνεργούμενον. Ὁ γοῦν ταύτας ὑποτάξας τῷ λόγῳ τὰς δυνάμεις, εὑρήσει τὴν μὲν ἐπιθυμίαν, αὐτῷ γινομένην ἡδονήν, κατὰ τὴν ἐν χάριτι πρὸς τὸ θεῖον τῆς ψυχῆς ἄχραντον συμπλοκήν· τὸν δὲ θυμόν, ζέσιν ἀκήρατον, τῆς περὶ τὸ θεῖον ἡδονῆς φρουρητικὴν καὶ σώφρονα μανίαν, κατὰ τὴν ἔφεσιν τῆς ψυχῆς θελκτικῆς δυνάμεως ἀπὸ τῶν ὄντων τελείως ἐκστατικήν. Οὐκοῦν ἕως ἐν ἡμῖν ὁ κόσμος ζῇ, καὶ ἡ πρὸς τὰ ὑλικὰ τῆς ψυχῆς ἑκούσιος σχέσις, οὐ δεῖ ταύταις παρέχειν ἐλευθερίαν ταῖς δυνάμεσι, μήπως μιγεῖσαι τοῖς αἰσθητοῖς ὡς ὁμοφύλοις, πολεμήσωσι τὴν ψυχὴν καὶ λάβωσιν αὐτὴν δορυάλωτον γεγενημένην τοῖς πάθεσιν, ὡς πάλαι τὴν Ἱερουσαλὴμ οἱ Βαβυλώνιοι[1]. Τὸν γὰρ αἰῶνα καθ' ὃν τοὺς ἀλλοφύλους παῖδας δουλεύειν ὁ νόμος ἐκέλευσε[2], τὴν πρὸς τὸν κόσμον τοῦτον, ἤγουν τὴν παροῦσαν ζωὴν γνωμικὴν τῆς ψυχῆς ἐσήμανε σχέσιν ὁ λόγος, διὰ τῶν ἱστορουμένων παραδεικνὺς τὰ νοούμενα.

νζ'. Ἠργμένον λέγει τὸ κακόν· ἀρχὴν γὰρ ἔχει τὴν ἡμῶν παρὰ φύσιν κίνησιν. Οὐκ ἠργμένον δέ, τὸ ἀγαθόν, πρὸ παντὸς γὰρ αἰῶνος καὶ χρόνου, φύσει τὸ ἀγαθόν· νοητὸν λέγει τὸ ἀγαθόν, ὃ δεῖ μόνον νοεῖν· οὐ νοητὸν δέ, τὸ κακόν, ὅπερ δεῖ μόνον μὴ νοεῖν. Ῥητὸν δὲ λέγει τὸ ἀγαθόν· αὐτὸ γὰρ δεῖ μόνον λαλεῖσθαι· καὶ γινόμενον λέγει τὸ ἀγαθόν, κατὰ φύσιν γὰρ ὑπάρχον ἀγένητον, κατὰ χάριν διὰ φιλανθρωπίαν παρ' ἡμῶν ἀνέχεται γίνεσθαι, πρὸς τὴν ἡμῶν τῶν ποιούντων καὶ λαλούντων ἐκθέωσιν· ποιοῦμεν δὲ τὸ ἀγαθόν, ὅπερ δεῖ μονώτατον γίνεσθαι· οὐ ποιούμενον δὲ τὸ κακόν, ὅπερ δεῖ μόνον μὴ γίνεσθαι. Φθαρτὸν λέγει τὸ κακόν· φθορὰ γάρ ἐστιν ἡ τοῦ κακοῦ φύσις οὐδαμῶς κατ' οὐδὲν ὕπαρξιν ἔχουσα. Ἄφθαρτον δέ, τὸ ἀγαθόν, ὡς ἀεὶ ὄν, καὶ μηδέποτε τοῦ εἶναι παυόμενον, καὶ πάντων οἷς ἐγγίνεται φρουρητικόν. Τοῦτο γοῦν τῷ μὲν λογιστικῷ, ζητοῦμεν· τῷ δὲ ἐπιθυμητικῷ, ποθοῦμεν· τῷ δὲ θυμικῷ, φυλάττομεν ἄσυλον· τῷ δὲ αἰσθητικῷ κατ' ἐπιστήμην, ἀμιγὲς αὐτὸ τῶν ἐναντίων διακρίνομεν· τῷ δὲ φωνητικῷ, λαλοῦντες αὐτὸ ποιοῦμεν τοῖς ἀγνοοῦσι φανερόν· καὶ τῷ γονίμῳ πληθύνομεν αὐτό, μᾶλλον δὲ ἀληθὲς εἰπεῖν, ἡμεῖς κατ' αὐτὸ πληθυνόμεθα.

νη'. Δεῖ τὸν θεωρητικὸν νοῦν βασιλεύοντα τῶν ἐν τοῖς οὖσι νοημάτων τε καὶ θεαμάτων καὶ τῶν οἰκείων κινημάτων, ἕξιν ἄγονον ἔχειν κακίας· τουτέστι κακίαν μήτε συλλαμβάνουσαν παντελῶς, μήτε τίκτουσαν· ἐφ' ἧς αὐτὸν δεῖ περὶ θεωρίαν κινούμενον φέρεσθαι, μήπως πνευματικὴν ποιούμενος τὴν τῶν ὄντων διάσκεψιν, λαθὼν περιπέσῃ τινὶ τῶν παραφθείρειν διά τινος τῶν αἰσθητῶν πεφυκότων πονηρῶν πνευμάτων, τὴν ἁγνὴν τῆς καρδίας διάσκεψιν.

νθ'. Ὁ κενοδοξίᾳ τινί, δι' ἀρετὴν ἢ γνῶσιν τρωθείς, τὴν κόμην ματαίως διατρέφων, καθάπερ Ἀβεσσαλώμ, τῆς οἰήσεως ἐπιτεχνασμένην τε

1. Πρβλ. Δ' Βασιλ. κε', 4. 2. Πρβλ. Λευϊτ. κε', 39, 44.

καὶ μεικτήν, ὥσπερ ἡμίονον, πρὸς ἀπάτην τῶν θεωμένων τὴν ἠθικὴν ἐπιδείκνυται πολιτείαν· ἐφ' ἧς αἰωρούμενος, οἴεται τὸν γεννήσαντα διὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ λόγου Πατέρα χειρώσασθαι, πᾶσαν βουλόμενος τὴν τῷ Πατρὶ προσοῦσαν Θεόθεν δόξαν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως, ὡς ὑπερήφανος εἰς ἑαυτὸν τυραννικῶς ἐφελκύσασθαι· ἀλλ' ὁ τοιοῦτος ἐξελθὼν εἰς τὸ πλάτος τῆς ἐν πνεύματι φυσικῆς θεωρίας, πρὸς τὸν ὑπὲρ ἀληθείας λογικὸν πόλεμον, διὰ τὴν ζῶσαν αἴσθησιν, τῷ δάσει τῆς δρυὸς τῶν ὑλικῶν θεαμάτων κρατεῖται τῆς κοσμικῆς, αὐτὴν ἔχων συνδεσμοῦσαν πρὸς θάνατον, τὴν διάκενον οἴησιν, τὴν κρεμοῦσαν αὐτὸν ἀναμέσον τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀναμέσον τῆς γῆς[1]. Οὐ γὰρ ἔχει γνῶσιν ὁ κενόδοξος, καθάπερ οὐρανὸν ἀνέλκουσαν αὐτὸν τῆς κατασπώσης οἰήσεως· οὐδ' αὖ πάλιν γῆν, τὴν ἐν τῇ ταπεινώσει, λέγω, βάσιν τῆς πράξεως καθέλκουσαν αὐτὸν τῆς ἀνασπώσης φυσιώσεως· ὃν πενθεῖν καὶ θανόντα διὰ φιλανθρωπίαν ὡς φιλόθεος ὁ γεννήσας διδάσκαλος, μιμήσει Θεοῦ, μὴ βουλόμενος τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν.

ξ'. Ἀρχὴ καὶ τέλος ἐστὶ τῆς ἑκάστου σωτηρίας ἡ σοφία· φόβον μέν, ἀρχομένη πρῶτον δημιουργοῦσα[2], καὶ πόθον, ὕστερον τελειουμένη συνεστῶσα· μᾶλλον δὲ φόβος αὐτὴ κατ' ἀρχὰς δι' ἡμᾶς οἰκονομικῶς γινομένη, ἵνα παύσῃ κακίας τὸν ἐραστήν· καὶ πόθος ὕστερον εὑρισκομένη δι' ἑαυτὴν κατὰ τὸ τέλος, ἵνα πληρώσῃ γέλωτος νοητοῦ, τοὺς τὴν αὐτῆς πάντων τῶν ὄντων ἀλλαξαμένους συμβίωσιν.

ξα'. Ἡ σοφία καὶ φόβος ἐστὶ κατὰ τὴν ἀποφυγὴν γενομένη στέρησις, τοῖς οὐκ ὀρεγομένοις αὐτῆς· καὶ πόθος ἐστίν, ἕξις ἀπολαυστικῆς ἐνεργείας εὑρισκομένη τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτήν. Αὕτη γὰρ ἐλπίδι κολάσεως παθῶν ἀπαλλάσσουσα, καὶ φόβον ποιεῖ καὶ πόθον ἐργάζεται, τῇ τῶν ἀρετῶν ἐπικτήσει τὸν νοῦν ἐθίζουσα βλέπειν τὰ μέλλοντα.

ξβ'. Πᾶσα ἐξομολόγησις ταπεινοῖ τὴν ψυχήν· ἡ μέν, χάριτι Θεοῦ δικαιωθεῖσαν, ἡ δέ, ῥαθυμίᾳ γνώμης οἰκείας ἐπ' ἐγκλήμασιν ἐνεχομένην, αὐτὴν ἐκδιδάσκουσα.

ξγ'. Διττὸς ὁ τῆς ἐξομολογήσεως λόγος· ὁ μέν, ἐπ' εὐχαριστίᾳ τῶν δεδωρημένων ἀγαθῶν γινόμενος· ὁ δέ, ἐπ' ἐλέγχῳ καὶ ἐτασμῷ τῶν κακῶς πεπραγμένων λεγόμενος, ἐξομολόγησις γὰρ λέγεται, καὶ ἡ τῶν εὖ παθόντων μετ' εὐχαριστίας τῶν θείων εὐεργεσιῶν ἀπαρίθμησις καὶ ἡ τῶν κακῶς πεπραγμένων παρὰ τῶν ὑπαιτίων ἐξαγόρευσις· ἀμφότερα δὲ ταπεινώσεως ὑπάρχει ποιητικά. Ὅτε γὰρ ἐπ' ἀγαθοῖς εὐχαριστῶν ὁμοῦ καὶ ὁ ἐπ' ἐγκλήμασιν ἐταζόμενος ταπεινοῦται. Ὁ μὲν ἑαυτὸν ἀνάξιον κρίνων τῶν δοθέντων καλῶν· ὁ δὲ λαβεῖν ἄφεσιν τῶν πλημμελημάτων δεόμενος.

ξδ'. Τὸ τῆς ὑπερηφανίας πάθος, ἐκ δύο συνέστηκεν ἀγνοιῶν· δύο δὲ συνελθοῦσαι πρὸς ἕνωσιν ἄγνοιαι, μίαν φρόνησιν συγκεχυμένην ἀποτελοῦσιν· μόνος γὰρ ἐκεῖνος ἐστιν ὑπερήφανος, ὁ καὶ τὴν θείαν βοήθειαν, καὶ

1. Β' Βασ. ιη', 9. 2. Παροιμ. θ', 10.

τὴν ἀνθρωπίνην ἀγνοήσας ἀσθένειαν. Οὐκοῦν ὑπερηφανία ἐστὶ θείας καὶ ἀνθρωπίνης γνώσεως στέρησις. Τῇ γὰρ τῶν ἀληθῶν ἄκρων ἀποφάσει, μία καὶ ψευδὴς ὑπάρχει κατάφασις.

ξε'. Ἡ κενοδοξία, σκοποῦ μὲν τοῦ κατὰ Θεόν ἐστιν ἔκστασις· πρὸς δὲ ἄλλον σκοπὸν παρὰ τὸν θεῖον ὑπάρχει μετάβασις. Κενόδοξος γάρ ἐστιν ὁ τῆς οἰκείας, ἀλλὰ μὴ τῆς θείας ἕνεκα δόξης, τὴν ἀρετὴν ἐπιτηδεύων καὶ πόνοις οἰκείοις τοὺς ἐξ ἀνθρώπων ἀνυποστάτους ἐπαίνους ὠνούμενος.

ξς'. Ὁ ἀνθρωπάρεσκος, μόνον ἐπιμελεῖται τῶν φαινομένων ἠθῶν καὶ μὴν καὶ λόγους τοῦ κόλακος· ἵνα τοῖς μὲν τὴν ὅρασιν, τῷ δὲ τὴν ἀκοὴν σφετερίζηται, τῶν μόνοις ἡδομένων ἢ καὶ καταπληττομένων τοῖς φαινομένοις τε καὶ ἀκουομένοις καὶ μόνῃ τῇ αἰσθήσει περιγραφόντων τὴν ἀρετήν· ἀνθρωπαρέσκειαν οὖν φαμέν, τὴν ὡς ἐπ' ἀρετῇ δι' ἀνθρώπου γινομένην τῶν ἠθῶν τε καὶ λόγων ἐπίδειξιν.

ξζ'. Ὑπόκρισίς ἐστι, φιλίας προσποίησις· ἢ μῖσος, σχήματι φιλίας κεκαλυμμένον· ἢ ἔχθρα, δι' εὐνοίας ἐνεργουμένη· ἢ φθόνος, ἀγάπης χαρακτῆρα μιμούμενος· ἢ βίος, ἀρετῆς πλάσματι, ἀλλ' οὐ πράγματι, τὸ κόσμιον ἔχων· ἢ δικαιοσύνης προσποίησις, τῇ τοῦ εἶναι δοκήσει συντηρουμένη· ἢ ἀπάτη, ἀληθείας ἔχουσα μόρφωσιν· ἣν οἱ τὸν ὄφιν τῇ τῶν ἠθῶν σκολιότητι μιμούμενοι, ἐπιτηδεύουσιν.

ξη'. Ἡ τῶν ὄντων αἰτία, καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς οὖσιν ἀγαθῶν, ἐστὶν ὁ Θεός. Ὁ τοίνυν περὶ τὴν ἀρετὴν ἢ τὴν γνῶσιν ἐπαιρόμενος καὶ μὴ τῷ μέτρῳ τῆς ἐν χάριτι ἀρετῆς, ἤτοι προκοπῆς, συνεπεκτείνων τῆς οἰκείας ἀσθενείας τὴν ἐπιγνωμοσύνην, τὸ τῆς ὑπερηφανίας κακὸν οὐ διέφυγεν. Ὁ δὲ δόξης ἕνεκεν ἰδίας τὸ καλὸν ἐπιτηδεύων, ἑαυτὸν τοῦ Θεοῦ προτετίμηκε, τῷ τῆς κενοδοξίας ἥλῳ περιπαρείς· ὁ δὲ πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις ποιῶν ἢ λαλῶν τὴν ἀρετήν, τῆς θείας πολλῷ τὴν ἀνθρωπίνην ἀποδοχὴν ὑπερέθηκε τῷ τῆς ἀνθρωπαρεσκείας πάθει νοσηλευόμενος. Ὁ δὲ μόνον τῇ κατ' ἀρετὴν σεμνότητι πρὸς ἀπάτην κακούργως ἐπιχρώσας τὰ ἤθη, καὶ τὴν πονηρὰν τῆς γνώμης διάθεσιν τῷ φαινομένῳ σχήματι καλύπτων τῆς εὐλαβείας, τῷ τῆς ὑποκρίσεως ἐξωνεῖται δόλῳ τὴν ἀρετήν. Οὐκοῦν ὁ τοιοῦτος, ἐπ' ἄλλα παρὰ τὴν αἰτίαν ἑκάστου τούτων ἀπήγαγε τὸν σκοπόν.

ξθ'. Οὐδεὶς τῶν πονηρῶν δαιμόνων, τοῦ ἐναρέτου ποτὲ κωλύει τὸ πρόθυμον· ἀλλὰ καὶ μᾶλλον τὰς ἐλλείψεις δολερῶς περικόψας τῶν ἀρετῶν, τὰς ἐπιτάσεις ὑπαγορεύει, τοῖς ἀγωνισταῖς συμπροθυμούμενος· ἵνα πρὸς ἑαυτὸν ὅλην ποιήσηται τοῦ ἀσκουμένου τὴν ἔννοιαν, παραπολέσασαν τὸ ἴσον τῆς μεσότητος στάθμιον καὶ λάθῃ πρὸς ἄλλο, παρὰ τὸ δοκοῦν ὁδεύουσα καταγώγιον.

ο'. Οἱ δαίμονες οὔτε σωφροσύνην μισοῦσιν, οὔτε νηστείαν βδελύσσονται, οὐ χρημάτων διάδοσιν, οὐ φιλοξενίαν, οὐ ψαλμῳδίαν, οὐ σχολὴν ἀναγνώσεως, οὐχ ἡσυχίαν, οὐ τῶν μαθημάτων τὰ ὑψηλότατα, οὐ χαμευνίαν, οὐκ ἀγρυπνίαν, οὐ τὰ λοιπὰ πάντα, δι' ὧν ὁ κατὰ Θεὸν χαρακτηρίζεται βίος, ἕως πρὸς αὐτοὺς νένευκεν ὁ σκοπός, καὶ ἡ αἰτία τῶν γινομένων.

οα'. Τοὺς μὲν ἄλλους δαίμονας, τάχιον ἴσως ὁ ἀσκητὴς καταβαλλόμενος, ῥᾳδίως τὴν ἐξ αὐτῶν βλάβην διαδιδράσκει. Τοὺς δὲ δοκοῦντας συνεργεῖν τῷ δρόμῳ τῆς ἀρετῆς καὶ οἷον συνοικοδομεῖν βουλομένους τὸν ναὸν Κυρίῳ, τίς ἂν τῶν ἄγαν ὑψηλῶν καταλάβοι νοῦς, χωρὶς τοῦ διὰ πάντων χωροῦντος ἐνεργοῦς λόγου καὶ ζῶντος, καὶ διικνουμένου ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς καὶ πνεύματος [1], τουτέστι, διαγινώσκοντες, τίνα τῶν ἔργων ἢ νοημάτων εἰσὶ ψυχικά, τουτέστιν εἴδη φυσικὰ τῆς ἀρετῆς ἢ κινήματα; καὶ τίνα τυγχάνει πνευματικά, τουτέστιν ὑπὲρ φύσιν καὶ Θεὸν χαρακτηρίζοντα; τῇ φύσει δὲ κατὰ χάριν διδόμενα· ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, τὴν πρὸς τοὺς πνευματικοὺς λόγους τῶν κατ' ἀρετὴν τρόπον, ἁρμόδιον ἢ ἀναρμόδιον διόλου σύνευσιν ἐπισταμένου, κρίνοντός τε τὰς ἐνθυμήσεις καὶ τὰς ἐννοίας τῶν καρδιῶν, τουτέστι τὰς ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἀφανεῖς κατὰ τὸ βάθος σχέσεις, καὶ τὰς κατὰ ψυχὴν ἀοράτους τούτων αἰτίας, ᾧ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐν ἡμῖν τοῖς λανθάνειν δοκοῦσι· πάντα δὲ τὰ γεγενημένα τε καὶ νενοημένα, ἀλλ' ἤδη καὶ τὰ γενησόμενα παρ' ἡμῶν καὶ νοηθησόμενα.

οβ'. Μερισμὸν ψυχῆς καὶ πνεύματος (λέγει) τὴν διαφορὰν τῆς ἐκφύσεως ἀρετῶν, ὧν φυσικῶς ἔχομεν τοὺς λόγους, καὶ τῶν ἐν Πνεύματι, ὧν κατὰ δωρεὰν δεχόμεθα τὴν χάριν· τούτων γὰρ εὐκρινῶς τὴν διαστολὴν ποιεῖται κρίνων ὁ λόγος.

ογ'. Τὰς ἐνθυμήσεις καὶ τὰς ἐννοίας, ὧν ἐστι διακριτικὸς ὁ λόγος (φησὶν) εἶναι τὰς τῆς ψυχῆς ἐπί τε τοῖς θείοις λόγοις καὶ τοῖς λογισμοῖς σχέσεις καὶ τὰς αὐτῶν δηλαδὴ τῶν σχέσεων αἰτίας. Ἡ γὰρ ἐνθύμησις, κινεῖ μνήμην, ἧς οἰκεῖον σχέσις· ἡ δὲ ἔννοια, πέρας ἀποσκοπεῖ, ὅπερ αἰτίαν χαρακτηρίζει.

οδ'. Εἰ κατ' οὐσίαν γνωστός ἐστιν ὁ Θεός, προηγεῖται δὲ σαφῶς πάσης γνώσεως νοῦς, ᾧ καὶ ὑποπίπτειν πέφυκεν, ἄρα ὑπὲρ ταύτην ἐστὶν ὁ Θεός, ὅτι καὶ ὑπὲρ πάντα νοῦν, ᾧ γνῶσις καθοτιοῦν πέφυκεν ὑποπίπτειν, ὑπεραπείρως καθέστηκε.

οε'. Τίς τὸν θεῖον οὐκ ἔχων ἐνοικοῦντα λόγον τῷ βάθει τῆς καρδίας, δυνήσεται τοὺς ἀφανεῖς δόλους τῆς καθ' ἡμῶν ὑποκρίσεως τῶν δαιμόνων ὑποκλίνας, στῆναι καθ' ἑαυτὸν μονώτατος, χωρίς τινος ἐπιμειξίας, καὶ οἰκοδομῆσαι τοῦ Κυρίου τὸν ναόν, κατὰ τὸν Μέγαν Ζοροβάβελ καὶ τὸν Ἰησοῦν [2] καὶ τοὺς ἡγουμένους τῶν πατριῶν, φάσκοντας διαρρήδην μεγάλῃ τῇ φωνῇ τοῖς ἀπατεῶσι τῆς ὑπερηφανίας καὶ τῆς κενοδοξίας καὶ τῆς ἀνθρωπαρεσκείας καὶ τῆς ὑποκρίσεως, οὐχ ἡμῖν καὶ ὑμῖν τοῦ οἰκοδομῆσαι τὸν οἶκον Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν; ἡμεῖς γὰρ μόνοι οἰκοδομήσομεν τῷ Κυρίῳ τοῦ Ἰσραήλ [3]. Γινώσκων ὡς ἡ τούτων ἐπιμειξία, τῆς ὅλης οἰκοδομῆς ποιεῖται τὴν φθορὰν καὶ καθαίρεσιν, καὶ συχᾷ τῆς τῶν θείων ἀναθημάτων εὐπρεπείας τὴν χάριν.

1. Ἑβρ. δ', 12. 2. Ἀγγ. α', 14. 3. Α' Ἔσδρ. ε', 67-68.

οϛ'. Οὐδεὶς δύναται, τινὰ τῶν εἰρημένων δαιμόνων ἔχων τὴν ἀρετὴν συμμετερχόμενον ταύτην, τῷ Κυρίῳ οἰκοδομῆσαι· οὐ γὰρ ἔχει τὸν Θεὸν τῶν γινομένων τέλος, ὃν θεώμενος ταύτην διέξεισιν· ἀλλὰ τὸ πάθος, ὅπερ διὰ ταύτης συνίστησιν.

οζ'. Οἱ κατ' ἔλλειψιν ἀρετῆς πολεμοῦντες δαίμονες, εἰσὶν οἱ πορνείαν καὶ μέθην, φιλαργυρίαν τε καὶ φθόνον διδάσκοντες. Οἱ δὲ καθ' ὑπερβολὴν πολεμοῦντες, εἰσὶν οἱ τὴν οἴησιν καὶ τὴν κενοδοξίαν καὶ τὴν ὑπερηφανίαν διδάσκοντες καὶ διὰ τῶν δεξιῶν τοῖς ἀριστεροῖς ἐπικεκρυμμένως ἐμπείροντες.

οη'. Εἴθε γένοιτο καὶ ἡμᾶς ἀεὶ λέγειν τοῖς ἐν πλάσματι φιλίας πνευματικῆς ἀοράτως προσβάλλουσι πνεύματι τῆς πονηρίας, καὶ διὰ τοῦ ἀγαθοῦ λεληθότως βουλομένοις κατεργάσθαι τῆς ἁμαρτίας τὸν θάνατον· καὶ λέγουσι συνοικοδομήσωμεν ὑμῖν τὸν ναὸν τῷ Κυρίῳ ὑμῶν, οὐχ ἡμῖν, καὶ ὑμῖν τοῦ οἰκοδομῆσαι τὸν οἶκον Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ἡμεῖς γὰρ μόνοι οἰκοδομήσομεν τῷ Κυρίῳ τοῦ Ἰσραήλ[1]. Μόνοι μέν, ὅτι τῶν κατ' ἔλλειψιν τῆς ἀρετῆς πολεμούντων ἐλευθερωθέντες πνευμάτων, ὧν καὶ ἐκβεβήκαμεν, οὐ βουλόμεθα ταῖς ὑπερβολαῖς δι' ἡμῶν ἐπαρθέντες πάλιν περιπαρεῖναι καὶ πεσεῖν πτῶσιν, τοσοῦτον τῆς προτέρας χαλεπωτέραν, ὅσον τῆς μὲν ἦν ἐπανόδου ἐλπὶς εὐχερής, συγγνωσθεῖσι διὰ τὴν ἀσθένειαν. Τῇ δέ, ἢ οὐκ ἔστιν, ἢ δυσχερὴς ἔσται μισηθεῖσι διὰ τὴν ὑπερηφανίαν, καὶ τοῦ δεξιοῦ ποιουμένοις ἕτερόν τι δεξιώτερον. Οὐ μόνον δὲ πάλιν, ὅτι τοὺς Ἁγίους Ἀγγέλους ἔχομεν τῶν καλῶν συλλήπτορας· μᾶλλον δὲ τὸν Θεὸν αὐτόν, ἡμῖν ἑαυτὸν ἐμφανίζοντα διὰ τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης καὶ ἡμᾶς ἑαυτῷ ναὸν ἅγιον οἰκοδομοῦντα καὶ παντὸς πάθους ἐλεύθερον.

οθ'. Ἀρετῆς ὅρος ἐστίν, ἡ τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας κατ' ἐπίγνωσιν πρὸς τὴν θείαν δύναμιν ἕνωσις. Ὁ τοίνυν ἑαυτὸν τῇ ἀσθενείᾳ περιγράφων τῆς φύσεως, καὶ πρὸς τὸν ὅρον οὐκ ἦλθε τῆς ἀρετῆς· καὶ διὰ τοῦτο πλημμελεῖ, μήπω λαβὼν τὴν τὸ ἀσθενὲς ἰσχύουσαν δύναμιν. Ὁ δὲ τῆς θείας δυνάμεως τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν, ὡς ἰσχὺν αὐθαδῶς ἀντιπροβαλλόμενος, τὸν ὅρον παρῆλθε τῆς ἀρετῆς· καὶ διὰ τοῦτο πλημμελῶν, ὡς τοῦ κατόπιν, ὑπερφεροῦς παρ' ἑαυτῷ γινομένου, οὐκ ἐπιγινώσκει· ἀρετὴν γὰρ εἶναι νομίζει τὸ πλημμέλημα. Συγγνωστὸς οὖν μᾶλλον ὁ τῆς κατὰ φύσιν ἀσθενείας ἑαυτὸν περιγράψας, παθὼν μᾶλλον ἐκ ῥαθυμίας τὴν ἔκπτωσιν τῆς ἀρετῆς· ἢ ὁ τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν ὡς ἰσχὺν πρὸς τὴν τῶν καθηκόντων ποίησιν ἀντιπροβαλλόμενος τῆς θείας δυνάμεως, δράσας μᾶλλον ἐξ αὐθαδείας τῆς ἀρετῆς τὴν ἔκπτωσιν.

π'. Ἐπειδὴ εἴρηται, πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη[2], κατὰ δύο τρόπους οἶδα ταύτην ἐνεργουμένην. Καθ' ἕνα μέν, ὁπόταν μετὰ τῶν κατ' ἐντολὴν ἔργων, τῷ Θεῷ τὴν ταύτης ποιεῖται προσαγωγὴν τῆς δεήσεως ὁ ἐρχόμενος, ὡς μὴ μόνον ἐν ψιλῷ λόγῳ καὶ διακένῳ φωνῆς ἤχῳ τῆς

1. Α' Ἔσδρ. ε', 67-68.
2. Ἰακ. ε', 16.

γλώττης ἐκπίπτουσαν ἀργὴν κεῖσθαι τὴν δέησιν καὶ ἀνυπόστατον, ἀλλ' ἐνεργὸν καὶ ζῶσαν τοῖς ἔργοις τῶν ἐντολῶν ψυχουμένην· εὐχῆς γὰρ καὶ δεήσεως ὑπόστασις, ἡ διὰ τῶν ἀρετῶν τῶν ἐντολῶν ὑπάρχει προδήλως ἐκπλήρωσις, καθ' ἣν ἰσχυρὰν καὶ πάντα δυναμένην ὁ δίκαιος ἔχει τὴν δέησιν, ἐνεργουμένην ταῖς ἐντολαῖς· καθ' ἕτερον δὲ τρόπον, ὁπόταν ὁ τῆς εὐχῆς τοῦ δικαίου δεόμενος, τὰ ἔργα τῆς εὐχῆς διαπράττηται, τόν τε πρότερον διορθούμενος βίον, καὶ τὴν δέησιν ἰσχυρὰν τοῦ δικαίου ποιούμενος διὰ τῆς οἰκείας καλῆς ἀναστροφῆς δυναμουμένην.

πα'. Οὐδὲν ὄφελος τῆς τοῦ δικαίου δεήσεως, τοῦ ταύτης χρῄζοντος πλέον τῶν ἀρετῶν ἡδομένου τοῖς πλημμελήμασιν· ἐπεὶ καὶ ὁ Μέγας ποτὲ Σαμουὴλ ἐπένθει τὸν Σαοὺλ πλημμελοῦντα, ἀλλ' οὐκ ἴσχυσε τὸν Θεὸν ἱλεώσασθαι, μὴ λαβὼν συλλήπτορα τοῦ πένθους τὴν καθήκουσαν τοῦ πλημμελοῦντος διόρθωσιν. Διὸ τοῦ ἀνοήτου πένθους ὁ Θεὸς καταπαύων τὸν ἑαυτοῦ θεράποντα, φησὶ πρὸς αὐτόν· ἕως πότε σὺ πενθεῖς ἐπὶ Σαούλ; καὶ ἐγὼ ἐξουδένωκα αὐτὸν τοῦ βασιλεύειν ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ[1].

πβ'. Καὶ πάλιν Ἱερεμίας ὁ συμπαθέστατος, ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, περὶ τὴν πλάνην μαίνοντος[2] τῶν δαιμόνων οὐκ εἰσακούεται προσευχόμενος, οὐκ ἔχων εἰς προσευχῆς δύναμιν, τὴν ἀπὸ τῆς πλάνης τῶν ἀθέων Ἰουδαίων ἐπιστροφήν. Ὅθεν τοῦ διακενῆς προσεύχεσθαι καὶ τοῦτον ἀπάγων ὁ Θεός, φησί· καὶ σὺ μὴ προσεύχου περὶ τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ μὴ ἀξίου τοῦ ἐλεηθῆναι αὐτοὺς καὶ μὴ εὔχου καὶ μὴ προσέλθῃς μοι περὶ αὐτῶν ἔτι, ὅτι οὐκ εἰσακούσομαι[3].

πγ'. Πολλῆς ὄντως ἐστὶν ἀβελτηρίας, ἵνα μὴ λέγω παραφροσύνης, δι' εὐχῆς δικαίων ἐπιζητεῖν σωτηρίαν, τὸν κατὰ διάθεσιν ἡδόμενον· κἀκείνων αἰτεῖσθαι συγχώρησιν, οἷς ἐγκαυχᾶται κατ' ἐνέργειαν προθέσει σπιλούμενος. Δέον μὴ ἀργὴν ἐᾶν γίνεσθαι καὶ ἀκίνητον τοῦ δικαίου τὴν δέησιν, τὸν ταύτης δεόμενον, εἴπερ ἀληθῶς τοῖς πονηροῖς ἀπεχθάνεται· ἀλλ' ἐνεργὸν ποιεῖν καὶ ἰσχυράν, ταῖς οἰκείαις ἀρεταῖς πτερουμένην, φθάνουσαν τὸν συγχώρησιν διδόναι τῶν πλημμεληθέντων δυνάμενον.

πδ'. Πολὺ ἰσχύει τοῦ δικαίου ἡ δέησις, εἴτε ἐκ τοῦ ποιουμένου ταύτην δικαίου, εἴτε ἐκ τοῦ γίνεσθαι αὐτὴν αἰτουμένου τὸν δίκαιον, ἐνεργουμένη[4]. Ὑπὸ μὲν γὰρ τοῦ δικαίου ἐνεργουμένη, δίδωσιν αὐτῷ παρρησίαν πρὸς τὸν δοῦναι δυνάμενον τὰ τῶν δικαίων αἰτήματα. Ὑπὸ δὲ τοῦ ταύτην αἰτουμένου τὸν δίκαιον, τῆς προτέρας αὐτὸν μοχθηρίας ἀφίστησι, μεταβάλλουσα πρὸς ἀρετὴν αὐτῷ τὴν διάθεσιν.

πε'. * Τοῦ Ἀποστόλου εἰρηκότος, ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε, ὀλίγον ἄρτι, εἰ δέον ἐστὶ λυπηθέντας ὑμᾶς ἐν ποικίλοις περασμοῖς[5], πῶς τις λυπούμενος ἐν πειρασμοῖς, δύναται ἀγαλλιᾶσθαι, ἐν ᾧ λυπεῖται; * Ἐρώτησις

πϛ'. * Τὴν λύπην διττὴν οἶδε τῆς ἀληθείας ὁ λόγος. Τὴν μέν, κατὰ * Ἀπόκρισις

1. Α' Βασ. ιε', 35, ιϛ', 1.
2. Γραπτέον μᾶλλον μένοντος.
3. Ἱερεμ. ζ', 16.
4. Ἰακ. ε', 16.
5. Α' Πέτρ. α', 6.

ψυχὴν ἀφανῶς, τὴν δέ, κατ᾽ αἴσθησιν φανερῶς συνισταμένην. Καὶ τὴν μέν, ὅλον τὸ βάθος τῆς ψυχῆς περιλαμβάνουσαν, τῇ μάστιγι τῆς συνειδήσεως αἰκιζόμενον. Τὴν δέ, πᾶσαν τὴν αἴσθησιν περιγράφουσαν, τῷ βάρει τῶν ἀλγεινῶν συστελλομένην τῆς φυσικῆς διαχύσεως. Καὶ τὴν μέν, τῆς κατ᾽ αἴσθησιν ἡδονῆς· τὴν δέ, τῆς κατὰ ψυχὴν εὐφροσύνης τέλος ὑπάρχουσαν· μᾶλλον δὲ τὴν μέν, τῶν κατ᾽ αἴσθησιν γνωμικῶν· τὴν δέ, τῶν κατ᾽ αὐτὴν συμπέρασμα παραγνώμην παθῶν τυγχάνουσαν.

πζ΄. Λύπη ἐστὶ κατ᾽ ἐμὲ φάναι διάθεσις ἡδονῶν ἐστερημένη. Στέρησις δὲ καθέστηκεν ἡδονῶν, πόνων ἐπαγωγή. Πόνος δὲ σαφῶς ἐστι φυσικῆς ἕξεως ἔλλειψις ἢ ὑποχώρησις. Ἔλλειψις δὲ φυσικῆς ἕξεως, πάθος τῆς κατὰ φύσιν ὑποκειμένης τῇ ἕξει δυνάμεως. Τὸ δὲ πάθος τῆς κατὰ φύσιν τῇ ἕξει δυνάμεως ἐστιν ὁ κατὰ τὴν παράχρησιν τῆς φυσικῆς ἐνεργείας τρόπος. Παράχρησις δὲ τοῦ κατ᾽ ἐνέργειαν τρόπου καθέστηκεν, ἡ πρὸς τὸ μὴ πεφυκὸς κατὰ φύσιν καὶ ὑφιστάμενον τῆς δυνάμεως κίνησις.

πη΄. Τὴν κατὰ ψυχὴν λύπην τέλος εἶναι (φησὶ) τῆς κατ᾽ αἴσθησιν ἡδονῆς. Ἐκ γὰρ ταύτης συνίσταται λύπη ψυχῆς. Ὥσπερ οὖν καὶ τῆς κατὰ ψυχὴν ἡδονῆς τέλος ἐστὶν ἡ κατὰ σάρκα λύπη. Ψυχῆς γὰρ εὐφροσύνη σαρκὸς γίνεται λύπη.

πθ΄. Διττὴν τὴν λύπην (λέγει)· τὴν μὲν περὶ τὴν αἴσθησιν, κατὰ στέρησιν τῶν σωματικῶν ἡδονῶν συνισταμένην· τὴν δὲ περὶ νοῦν, κατὰ στέρησιν τῶν τῆς ψυχῆς ἀγαθῶν γινομένην. Διττοὺς δὲ λέγει καὶ τοὺς πειρασμούς, τοὺς μὲν ἑκουσίους, τοὺς δὲ ἀκουσίους. Καὶ τοὺς μὲν ἑκουσίους, τῆς κατ᾽ αἴσθησιν σωματικῆς ἡδονῆς εἶναι πατέρας, τῆς δὲ κατὰ ψυχὴν λύπης εἶναι γεννήτορας· μόνη γὰρ πραχθεῖσα, λυπεῖ τὴν ψυχὴν ἡ ἁμαρτία. Τοὺς δ᾽ ἀκουσίους, οἵτινες ἐν τοῖς παραγνώμην δείκνυνται πόνοις, τῆς μὲν κατὰ ψυχὴν ἡδονῆς εἶναι πατέρας, τῆς δὲ κατ᾽ αἴσθησιν σωματικῆς λύπης εἶναι γενήτορας.

Ϟ΄. Ὥσπερ τὴν λύπην διττήν, ὡς ἔφην, οἶδεν ὁ λόγος, οὕτω καὶ τῶν πειρασμῶν διττὸν ἐπίσταται τὸν τρόπον. Τὸν μέν, κατὰ γνώμην· τὸν δέ, παρὰ γνώμην. Καὶ τὸν μέν, ἑκουσίων ἡδονῶν δημιουργόν· τὸν δέ, ἀκουσίων ὀδυνῶν ἐπακτικόν. Ὁ γὰρ κατὰ γνώμην πειρασμός, τὰς κατὰ προαίρεσιν ἑκουσίους σαφῶς συνίστησιν ἡδονάς. Ὁ δὲ παρὰ γνώμην, προδήλως τοὺς ἀκουσίους παρὰ προαίρεσιν ἐφίστησι πόνους. Καὶ ὁ μὲν τῆς κατὰ ψυχήν, ὁ δὲ τῆς κατ᾽ αἴσθησιν λύπης καθέστηκεν αἴτιος.

Ϟα΄. Ὁ μὲν κατὰ γνώμην πειρασμός, τὴν κατὰ ψυχὴν λύπην συνίστησι· τὴν δὲ κατ᾽ αἴσθησιν δημιουργεῖ σαφῶς ἡδονήν. Ὁ δὲ παρὰ γνώμην, τὴν μὲν τῆς ψυχῆς ἡδονήν, τὴν δὲ τῆς σαρκὸς λύπην ὑφίστησιν.

Ϟβ΄. Οἶμαι τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεόν, πῶς δεῖ προσεύχεσθαι τοὺς οἰκείους διδάσκοντα μαθητάς, πρὸς τὸ κατὰ γνώμην εἶδος τῶν πειρασμῶν ἀπεύχεσθαι, φάσκειν· καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν[1]. Τῶν ἡδονι-

1. Ματθ. ς΄, 13.

κῶν δηλονότι, καὶ γνωμικῶν καὶ ἑκουσίων πειρασμῶν, μὴ ἐγκαταλειφθῆναι πεῖραν λαβεῖν εὔχεσθαι. Τὸν δὲ Μέγαν Ἰάκωβον τοῦ Κυρίου λεγόμενον ἀδελφόν, πρὸς τὸ τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν εἶδος, διδάσκοντα μὴ συστέλλεσθαι τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀγωνιζομένους, φάναι· πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις[1], δηλονότι, τοῖς ἀκουσίοις καὶ παρὰ γνώμην καὶ πόνων ποιητικοῖς πειρασμοῖς· καὶ δηλοῦσι σαφῶς, ἐκεῖ μὲν ἐπάγων ὁ Κύριος· ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· ἐνταῦθα δέ, ὁ Μέγας Ἰάκωβος· γινώσκοντες ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν· ἡ δὲ ὑπομονή, ἔργον τέλειον ἐχέτω, ἵνα ἦτε τέλειοι καὶ ὁλόκληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι.

Ϟγ΄. Ὁ μὲν Κύριος ἀπεύχεσθαι τοὺς ἑκουσίους ἡμᾶς διδάσκει πειρασμούς, ὡς σαρκὸς μὲν ἡδονῆς, ψυχῆς δὲ ποιητικοὺς ὀδύνης. Ὁ δὲ Μέγας Ἰάκωβος, ἐπὶ τοῖς ἀκουσίοις ἡμῖν παραινεῖ χαίρειν πειρασμοῖς, ὡς σαρκὸς μὲν ἡδονήν, ψυχῆς δὲ ὀδύνην ἀφαιρουμένοις.

Ϟδ΄. Τέλειός ἐστιν, ὁ τοῖς ἑκουσίοις δι᾽ ἐγκρατείας μαχόμενος καὶ τοῖς ἀκουσίοις δι᾽ ὑπομονῆς ἐγκαρτερῶν πειρασμοῖς. Καὶ ὁλόκληρός ἐστιν ὁ καὶ τὴν πρᾶξιν μετὰ γνώσεως καὶ τὴν θεωρίαν οὐκ ἄπρακτον διανύων.

Ϟε΄. Διῃρημένης εἰς ψυχήν τε καὶ αἴσθησιν τῆς τε λύπης καὶ τῆς ἡδονῆς, ὁ τὴν τῆς ψυχῆς περιποιούμενος ἡδονήν, τὴν δὲ τῆς αἰσθήσεως μεθ᾽ ὑπομονῆς καταδεχόμενος λύπην, δόκιμος γίνεται καὶ τέλειος καὶ ὁλόκληρος· δόκιμος μέν, διὰ τὴν πεῖραν τῶν κατ᾽ αἴσθησιν ἐναντίων· τέλειος δέ, ὡς τῇ κατ᾽ αἴσθησιν ἡδονῇ τε καὶ λύπῃ δι᾽ ἐγκρατείας καὶ ὑπομονῆς ἀνενδότως μαχόμενος· ὁλόκληρος δέ, ὡς τὰς μαχομένας ταῖς κατ᾽ αἴσθησιν ἀλλήλαις ἀντικειμέναις διαθέσεσιν ἕξεις, ἐν τῇ σταθερότητι τῆς κατὰ τὸν λόγον ταυτότητος ἀλωβήτους διαφυλάττων· φημὶ δὲ τὴν πρᾶξιν καὶ τὴν θεωρίαν, ἀλλήλαις συνεχομένας καὶ μηδεμίαν τῆς ἑτέρας διεζευγμένην· ἀλλὰ τὴν μὲν πρᾶξιν, τῆς θεωρίας τὴν γνῶσιν διὰ τῶν τρόπων προφαίνουσαν· τὴν δὲ θεωρίαν, οὐχ ἧττον τοῦ λόγου, τὴν ἀρετὴν τεθωρακισμένην τῆς πράξεως.

Ϟς΄. Ὁ λύπης καὶ ἡδονῆς σαρκὸς πεῖραν λαβών, λέγοιτ᾽ ἂν δόκιμος· ὡς εὐχερείας καὶ δυσχερείας τῶν περὶ σάρκα πραγμάτων πεπειραμένος. Τέλειος δέ, ὁ τὴν ἡδονὴν τῆς σαρκὸς καὶ τὴν ὀδύνην τῇ τοῦ λόγου δυνάμει καταπαλαίσας. Ὁλόκληρος δέ, ὁ τὰς κατὰ τὴν πρᾶξιν καὶ θεωρίαν ἕξεις ἀτρέπτους τῇ περὶ τὸν θεῖον πόθον συντονίᾳ διατηρήσας.

Ϟζ΄. Τῆς μὲν κατὰ ψυχὴν λύπης ἐστὶ διττὸς ὁ τρόπος· ὁ μὲν ἐπὶ τοῖς οἰκείοις· ὁ δὲ ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις πλημμελήμασι συνιστάμενος. Αἰτία δὲ τῆς τοιαύτης λύπης ἡ κατ᾽ αἴσθησιν τοῦ λυπουμένου σαφῶς ἢ τῶν δι᾽ οὓς λυπεῖται καθέστηκεν ἡδονή. Κατὰ γὰρ τὸν ἀκριβῆ λόγον, οὐκ ἔστι παντελῶς ἁμαρτία σχεδὸν ἐν ἀνθρώποις, μὴ τῆς ψυχῆς πρὸς αἴσθησιν, ἡδονῆς ἕνεκεν, ἀλόγιστον σχέσιν, ἀρχὴν τῆς οἰκείας γενέσεως ἐχού-

1. Ἰακ. α΄, 1.

σα. Τῆς δὲ κατὰ ψυχὴν ἡδονῆς αἰτία, προδήλως, ἐστὶν ἡ κατ᾽ αἴσθησιν τοῦ ἐπὶ ταῖς οἰκείαις ἢ ταῖς ἀλλοτρίαις ἀρεταῖς ἡδομένου τε καὶ χαίροντος λύπη. Κατὰ γὰρ τὸν ἀκριβῆ λόγον, οὐκ ἔστιν ἀρετὴ σχεδὸν ἐν ἀνθρώποις, μὴ τῆς ψυχῆς πρὸς αἴσθησιν λελογισμένην ἀποδιάθεσιν, ἀρχὴν τῆς οἰκείας γενέσεως ἔχουσα.

ϟη΄. Χωρὶς τῆς κατὰ ψυχὴν ἐμπαθοῦς πρὸς αἴσθησιν σχέσεως, οὐκ ἔστιν ἐν ἀνθρώποις παντελῶς ἁμαρτία· πάσης δὲ λύπης συνισταμένης κατὰ ψυχήν, ἡδονὴ σαρκὸς προηγεῖται.

ϟθ΄. Γένεσις ἀρετῆς ἐστιν ἀληθὴς ἡ πρὸς τὴν σάρκα τῆς ψυχῆς ἑκούσιος ἀλλοτρίωσις. Εὐφραίνει δὲ τὴν ψυχὴν πνευματικῶς ὁ τοῖς ἑκουσίοις τὴν σάρκα πόνοις δαμάζων.

ρ΄. Τῆς ψυχῆς ὑπὲρ ἀρετῆς πρὸς τὴν αἴσθησιν ἀποδιάθεσιν κτησαμένης, ἐξ ἀνάγκης ἡ αἴσθησις ἐν πόνοις ἔσται· τὴν τῶν ἡδονῶν νοητικὴν συνημμένην αὐτῇ κατὰ γνωμικὴν σχέσιν, τῆς ψυχῆς οὐκ ἔχουσα δύναμιν· τοὐναντίον δέ, τὴν μὲν τῶν αὐτῆς ἡδονῶν ἐπανάστασιν, δι᾽ ἐγκρατείας ἀνδρικῶς ἀπορραπίζουσαν, πρὸς δὲ τὴν τῶν παρὰ φύσιν καὶ ἀκουσίων πόνων ἐπαγωγήν, διὰ τῆς ὑπομονῆς, ἀμείλικτον παντελῶς διαμένουσαν, καὶ τῆς κατ᾽ ἀρετὴν θεοπρεποῦς ἀξίας τε καὶ δόξης, διὰ τὴν ἀνυπόστατον ἡδονὴν οὐκ ἐξισταμένην, καὶ πρὸς τὴν τῶν πόνων ἀντίληψιν φειδοῖ τῆς σαρκὸς διὰ τὴν ὀδυνῶσαν αἴσθησιν, τοῦ ὕψους τῶν ἀρετῶν οὐκ ἀποπίπτουσαν. Τῆς δὲ κατ᾽ αἴσθησιν λύπης αἰτία καθέστηκεν, ἡ πρὸς τὰ κατὰ φύσιν τῆς ψυχῆς παντελῶς ἀσχολία· τὴν δὲ κατ᾽ αἴσθησιν ἡδονήν, ἡ παρὰ φύσιν ἐνέργεια τῆς ψυχῆς προδήλως ὑφίστησιν, ἄλλην ἀρχὴν ἔχειν οὐ δυναμένην συστάσεως, ἢ τῆς ψυχῆς τῶν κατὰ φύσιν ἀπόθεσιν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΕΚΤΗ

Ἐπινοητικὴν οἶδε τὴν νοερὰν τῆς ψυχῆς δύναμιν· ἥτις, χωριζομένη τῆς κατ᾽ αἴσθησιν σχέσεως, ἔρημον τῆς πρὸς ἡδονὴν τὴν σάρκα καταλιμπάνει προνοίας, κατὰ τὴν ἐν γνώμῃ σχέσιν, οὐδὲ τὴν ὀδύνην τῆς σαρκὸς ἀνεχομένη παραμυθεῖσθαι, διὰ τὴν ἐν σχέσει τῆς γνώμης πρὸς τὰ θεῖα ὁλικὴν σχολήν.

β΄. Νοῦς καὶ αἴσθησις ἀντικειμένην ἔχουσι πρὸς ἄλληλα τὴν κατὰ φύσιν ἐνέργειαν, διὰ τὴν τῶν αὐτοῖς ὑποκειμένων ἀκροτάτην διαφορὰν καὶ ἑτερότητα. Ὁ μὲν γὰρ ὑποκειμένας ἔχει τὰς νοητὰς καὶ ἀσωμάτους οὐσίας, ὧν κατ᾽ οὐσίαν ἀντιλαμβάνεσθαι πέφυκεν· ἡ δὲ τὰς αἰσθητὰς καὶ σωματικὰς φύσεις, ὧν καὶ αὐτὴ φυσικῶς ἀντιλαμβάνεται.

γ΄. Ἡ τῆς ψυχῆς τῶν κατὰ φύσιν ἀπόθεσις, τῆς κατ᾽ αἴσθησιν ἡδονῆς ἀρχὴ γίνεσθαι πέφυκε. Τῆς γὰρ ψυχῆς περὶ τὰ κατὰ φύσιν ἀγαθὰ πονουμένης, οὐκ ἔστιν ἡ τὸν κατ᾽ αἴσθησιν τῆς ἡδονῆς τρόπον ἐφευρίσκουσα δύναμις.

δ΄. Ἔνθα λόγος προκαθηγεῖται τῆς αἰσθήσεως κατὰ τὴν τῶν ὁρατῶν θεωρίαν, πάσης ἐστέρηται τῆς κατὰ φύσιν ἡ σὰρξ ἡδονῆς, οὐκ ἔχουσα τὴν ἔφεσιν ἄφετον, τῶν λογικῶν ἀπολελυμένην δεσμῶν, εἰς ὑπηρεσίαν τῶν κατ᾽ αὐτὴν ἡδονῶν. Ὅθεν καὶ ἐξ ἀνάγκης κρατοῦντος τοῦ ἐν ἡμῖν λόγου, ἡ πρὸς ἀρετὴν αὐτῷ δουλωθεῖσα βασανίζεται σάρξ.

ε΄. Ὁ νοῦς ἅμα τὴν αἴσθησιν οἰκείαν κατὰ φύσιν ἡγήσεται δύναμιν, ταῖς τῶν αἰσθητῶν ἐπιπλεκόμενος ἐπιφανείαις, ἐπινοεῖται τὰς σαρκικὰς ἡδονάς, οὐ δυνάμενος τῶν ὁρατῶν διαβῆναι τὴν φύσιν, τῇ πρὸς τὴν αἴσθησιν ἐμπαθεῖ σχέσει κατασχεθείς.

ς΄. Εἰ οὐκ ἔστι δυνατὸν πρὸς τὰ συγγενῆ νοητὰ τὸν νοῦν διαβῆναι, δίχα τῆς τῶν διὰ μέσου προβεβλημένων αἰσθητῶν θεωρίας· ταύτην δὲ γενέσθαι παντελῶς ἀμήχανον, χωρὶς τῆς αὐτῷ μὲν συγκειμένης, τοῖς αἰσθητοῖς δὲ κατὰ φύσιν συγγενοῦς αἰσθήσεως· εἰκότως εἰ μὲν προσβαλὼν ἐνσχεθῇ ταῖς ἐπιφανείαις τῶν ὁρατῶν, ἐνέργειαν εἶναι φυσικὴν τὴν συγκειμένην οἰόμενος αἴσθησιν, τῶν μὲν κατὰ φύσιν ἐκπέπτωκε νοητῶν, τῶν δὲ παρὰ φύσιν ἀμφοῖν ταῖν χεροῖν, ὃ δὴ λέγεται, ἐπελάβετο σωμάτων· οἷς παρὰ τὸν λόγον ἐνεργούμενος, διὰ τὴν αὐτῶν ἐκνικήσασαν αἴσθησιν, τῆς μὲν κατὰ ψυχὴν λύπης γεννήτωρ καθίσταται, συχναῖς ταῖς κατὰ συνείδησιν μάστιξιν αἰκιζόμενος· τῆς δὲ κατ᾽ αἴσθησιν ἡδονῆς ἀριδήλως γίνεται ποιητής, ταῖς ἐπινοίαις τῶν περιποιητικῶν τρόπων τῆς σαρκὸς λιπαινόμενος. Εἰ δὲ τὴν πρὸς αἴσθησιν ἅμα τῇ προσβολῇ τῶν ὁρωμένων

διατεμὼν ἐπιφάνειαν, τοὺς πνευματικοὺς τῶν ὄντων καθαροὺς τῶν ἐπ' αὐτοὺς σχημάτων θεάσεται λόγους· τὴν μὲν τῆς ψυχῆς ἡδονὴν κατειργάσατο, μηδενὶ τῶν αἰσθητῶν θεωρουμένων κρατουμένης· τὴν δὲ τῆς αἰσθήσεως συνεστήσατο λύπην, πάντων κατὰ φύσιν τῶν αἰσθητῶν ἐστερημένης.

ζ'. Ἐπειδὴ τὴν μὲν τῆς ψυχῆς λύπην, ἤγουν τὸν πόνον, ταὐτὸν γὰρ ἀλλήλοις ἀμφότερα, ἡ κατ' αἴσθησιν ἡδονὴ συνίστησι· τὴν δὲ τῆς αἰσθήσεως λύπην, ἤγουν τὸν πόνον, ἡ κατὰ ψυχὴν ποιεῖν ἡδονὴ πέφυκεν· εἰκότως ὁ τῆς κατ' ἐλπίδα ζωῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' Ἀναστάσεως νεκρῶν εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον καὶ ἀμάραντον τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς[1], ἐφιέμενος, κατὰ μὲν τὴν ψυχὴν ἀγαλλίασιν ἔχει καὶ χαρὰν ἀνεκλάλητον, διηνεκῶς τῇ τῶν μελλόντων ἐλπίδι γανύμενος ἀγαθῶν· κατὰ δὲ τὴν σάρκα καὶ τὴν αἴσθησιν, λύπην, τοὺς ἐκ τῶν ποικίλων πειρασμῶν ἐπιγινομένους αὐτῇ πόνους καὶ τὰς ἐπ' αὐτοῖς ὀδύνας. Πάσῃ γὰρ ἀρετῇ, ἡδονὴ καὶ πόνος παρέπεται. Πόνος μὲν σαρκός, ἐστερημένης τῆς προσηνοῦς καὶ λειοτέρας αἰσθήσεως· ἡδονὴ δὲ ψυχῆς, παντὸς αἰσθητοῦ καθαροῖς ἐντρυφώσης τοῖς ἐν πνεύματι λόγοις.

η'. Δέον ἐστὶ τὸν νοῦν κατὰ τὴν παροῦσαν ζωήν, τοῦτο γάρ μοι νοεῖται, τὸ νῦν, κατὰ σάρκα λυπούμενον, διὰ τοὺς πολλοὺς πόνους τῶν ὑπὲρ ἀρετῆς αὐτῷ προσαγομένων πειρασμῶν, ἀεὶ χαίρειν κατὰ ψυχὴν καὶ ἥδεσθαι διὰ τὴν ἐλπίδα τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, κἂν ἔχῃ καταπονουμένην τὴν αἴσθησιν. Οὐ γὰρ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλύπτεσθαι εἰς ἡμᾶς· φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος[2].

θ'. Ψυχῆς ἡ σάρξ, ἀλλ' οὐ σαρκὸς ἡ ψυχή. Τοῦ γὰρ κρείττονος, φησί, τὸ ἧττον, ἀλλ' οὐ τοῦ ἥττονος τὸ κρεῖττον. Οὐκοῦν ἐπειδὴ τῇ σαρκὶ διὰ τὴν παράβασιν ἐνεφύρη τῆς ἁμαρτίας ὁ νόμος, ὅπερ ἐστὶν ἡ κατ' αἴσθησιν ἡδονή, δι' ἣν κατεκρίθη διὰ πόνων τῆς σαρκὸς ὁ θάνατος, εἰς τὴν τοῦ νόμου τῆς σαρκὸς ἀναίρεσιν ἐπινενοημένος, ὁ διαγνοὺς ὅτι διὰ τὴν ἁμαρτίαν εἰς τὴν αὐτῆς ἀναίρεσιν ἐπεισῆλθεν ὁ θάνατος, ἀεὶ χαίρουσαν ἔχει τὴν ψυχήν, διὰ πόνων ποικίλων θεωμένην ἀπογινόμενον τῆς οἰκείας σαρκὸς τὸν νόμον τῆς ἁμαρτίας, πρὸς ὑποδοχὴν τῆς μελλούσης ἐν πνεύματι μακαρίας ζωῆς· ἧς ἄλλως οὐκ ἔστι τυχεῖν, μὴ πρότερον κενωθέντος ὡς ἐξ ἀγγείου τινὸς τῆς σαρκὸς ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, κατὰ τὴν πρὸς αὐτὴν σχέσιν τῆς γνώμης, τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας.

ι'. Ὁ τῇ ἀρετῇ κατὰ σάρκα διὰ τοὺς πόνους λυπούμενος, ἐν αὐτῇ χαίρει τῇ ἀρετῇ κατὰ ψυχήν, ὡς παροῦσαν θεώμενος τὴν τῶν μελλόντων εὐπρέπειαν· ὑπὲρ ἧς, κατὰ τὸν Μέγαν Δαβίδ, τῇ κατὰ γνώμην ἀπογενέσει τῆς σαρκός, καθ' ἑκάστην ἀποθνήσκει τὴν ἡμέραν[3], ὁ κατὰ τὴν τῆς ψυχῆς ἐν πνεύματι γένεσιν ἀεὶ καινιζόμενος, ἅτε δὴ καὶ τὴν ἡδονὴν ἔχων σωτήριον καὶ τὴν λύπην ὠφέλιμον. Λύπην γάρ φαμεν οὐ τὴν παράλογον καὶ πολλῶν ἐπὶ στερήσει παθῶν ἢ πραγμάτων ὑλικῶν

1. Α' Πετρ. α', 4. 2. Ῥωμ. η', 18. 3. Ψαλ. 43, 23. Πρβλ. Α' Κορ. ιε', 31.

τὴν ψυχὴν βασανίζουσαν, ὡς τὰς ὁρμὰς παρὰ φύσιν ἐφ' ἃ μὴ δεῖ, καὶ τὰς ἀποφυγάς, ἀφ' ὧν μὴ δεῖ ποιουμένων· ἀλλὰ τὴν λελογισμένην καὶ τοῖς τὰ θεῖα σοφοῖς ἐγκριθεῖσαν καὶ τὸ παρὸν κακὸν ὑποσημαίνουσαν. Παρὸν γὰρ κακὸν φασὶν εἶναι τὴν λύπην, συνισταμένην μὲν κατὰ ψυχήν, ὅταν ἡ κατ' αἴσθησιν ἡδονὴ τῆς λογικῆς κρατεῖ διακρίσεως· ὑφισταμένην δὲ κατ' αἴσθησιν, ὅταν τῆς ψυχῆς κατ' ἀρετὴν ἀκωλύτως ὁ δρόμος ἀνύκται· τοσοῦτον ἐπάγων τῇ αἰσθήσει τοὺς πόνους, ὅσον ἡδονὴν ἐμποιεῖ καὶ χαρὰν τῇ ψυχῇ, τῷ Θεῷ προσαγομένη διὰ τῆς συγγενοῦς κατ' ἀρετήν τε καὶ γνῶσιν ἐλλάμψεως.

ια'. Ἡδονὴν (λέγει) σωτήριον, τὴν ἐπ' ἀρετῇ χαρὰν τῆν ψυχῆς· ὠφέλιμον δὲ λύπην, τὴν ὑπὲρ ἀρετῆς ὀδύνην τῆς σαρκός· ὁ γοῦν πάθεσι προστετηκὼς καὶ πράγμασιν, ἐφ' ἃ μὴ δεῖ τὰς ὁρμὰς ποιεῖται. Καὶ ὁ τὰς ποιητικὰς τῆς τῶν παθῶν καὶ τῶν πραγμάτων στερήσεως συμβάσεις οὐκ ἀσπαζόμενος, ἀφ' ὧν μὴ δεῖ τὰς ἀποφυγὰς ποιεῖται.

ιβ'. Οὔτε ἡ θεία χάρις ἐνεργεῖ φωτισμοὺς γνώσεως, οὐκ ὄντος τοῦ κατὰ δύναμιν φυσικὴν δεχομένου τὸν φωτισμόν, οὔτε μὴν τὸ δεκτικὸν δίχα τῆς χορηγούσης χάριτος τὸν φωτισμὸν ἐνεργεῖ γνώσεως.

ιγ'. Οὔτε ἡ χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐνεργεῖ σοφίαν ἐν τοῖς ἁγίοις, χωρὶς τοῦ ταύτην δεχομένου νοός· οὔτε γνῶσιν χωρὶς τῆς δεκτικῆς τοῦ λόγου δυνάμεως· οὔτε πίστιν ἄνευ τῆς κατὰ νοῦν καὶ λόγον τῶν μελλόντων καὶ πᾶσι τέως ἀδήλων πληροφορίας· οὔτε ἰαμάτων χαρίσματα[1], δίχα τῆς κατὰ φύσιν φιλανθρωπίας, οὔτέ τι ἕτερον τῶν λοιπῶν χαρισμάτων, χωρὶς τῆς ἑκάστου δεκτικῆς ἕξεώς τε καὶ δυνάμεως· οὔτε μὴν πάλιν ἓν τῶν ἀπηριθμημένων ἄνθρωπος κτήσεται κατὰ δύναμιν φυσικήν, δίχα τῆς χορηγούσης ταῦτα θείας δυνάμεως. Καὶ δηλοῦσι τοῦτο σαφῶς πάντες οἱ ἅγιοι, μετὰ τὰς ἀποκαλύψεις τῶν θείων ζητοῦντες τῶν ἀποκαλυφθέντων τοὺς λόγους.

ιδ'. Ὁ δίχα πάθους αἰτῶν, λαμβάνει τὴν τοῦ ἐνεργεῖν δύνασθαι χάριν κατὰ τὴν πρᾶξιν τὰς ἀρετάς. Καὶ ὁ ζητῶν ἀπαθῶς, εὑρίσκει κατὰ τὴν φυσικὴν θεωρίαν τὴν ἐν τοῖς οὖσιν ἀλήθειαν. Καὶ ὁ κρούων[2] ἀπαθῶς τὴν θύραν τῆς γνώσεως, ἀκωλύτως εἰς τὴν ἀπόκρυφον τῆς μυστικῆς θεολογίας ἐλεύσεται χάριν.

ιε'. Ὁ ἀπαθῶς τὰ θεῖα ζητῶν, πάντως λήψεται τὸ ζητούμενον. Ὁ δὲ μετά τινος πάθους ζητῶν, ἀποτεύξεται τοῦ ζητουμένου. Φησὶ γάρ, αἰτεῖτε καὶ οὐ λαμβάνετε διότι κακῶς αἰτεῖτε[3].

ιϛ'. Ζητεῖ ἐν ἡμῖν τὴν τῶν ὄντων γνῶσιν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ ἐρευνᾷ· ἀλλ' οὐχ ἑαυτῷ ζητεῖ τὸ ζητούμενον, ὅτι Θεός, καὶ πάσης ἐπέκεινα γνώσεως. Ὥσπερ ἀμέλει καὶ ὁ λόγος γίνεται σάρξ, οὐχ ἑαυτῷ, ἀλλ' ἡμῖν, τὸ διὰ τῆς σαρκὸς ἐξανύων μυστήριον· ὡς γὰρ χωρὶς σαρκὸς νοερῶς ἐμψυχωμένης οὐκ ἐνήργει θεοπρεπῶς τὰ κατὰ φύσιν ὁ λόγος τῆς σαρκός,

1. Πρβλ. Α' Κορ. β', 10. 2. Ματθ. ζ', 7-8. 3. Ἰακ. δ', 3.

οὕτως οὐδὲ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐν τοῖς ἁγίοις ἐνεργεῖ τὰς γνώσεις τῶν μυστηρίων, χωρὶς τῆς κατὰ φύσιν ζητούσης καὶ ἐρευνώσης τὴν γνῶσιν δυνάμεως.

ιζ'. Ὥσπερ οὐκ ἔστι χωρὶς ἡλιακοῦ φωτὸς ὀφθαλμὸν ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν αἰσθητῶν, οὕτω δίχα πνευματικοῦ φωτὸς νοῦς ἀνθρώπινος οὔποτ' ἂν δέξηται θεωρίαν πνευματικήν. Τὸ μὲν γὰρ αἰσθητὸν φῶς, κατὰ φύσιν φωτίζει τὴν αἴσθησιν πρὸς τὴν τῶν σωματικῶν ἀντίληψιν. Τὸ δὲ πνευματικόν, πρὸς τὴν θεωρίαν τὸν νοῦν καταυγάζει πρὸς κατανόησιν τῶν ὑπὲρ αἴσθησιν.

ιη'. Τὰς μὲν ζητητικάς τε καὶ ἐξερευνητικὰς τῶν θείων δυνάμεις οὐσιωδῶς ἔχει καταβεβλημένας αὐτῇ παρὰ τοῦ κτίσαντος, κατ' αὐτὴν τὴν εἰς τὸ εἶναι πάροδον, ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις, τὰς δὲ τῶν θείων ἀποκαλύψεις, κατὰ χάριν, ἡ τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐπιφοιτῶσα ποιεῖται δύναμις. Ἐπειδὴ δὲ κατ' ἀρχάς, διὰ τῆς ἁμαρτίας, τῇ φύσει τῶν ὁρατῶν ταύτας ὁ πονηρὸς προσήλωσε τὰς δυνάμεις καὶ οὐκ ἦν ὁ συνιὼν ἢ ἐκζητῶν τὸν Θεόν[1], πάντων τῶν μετειληφότων τῆς φύσεως, τὴν νοεράν τε καὶ λογικὴν δύναμιν ἐχόντων περιγεγραμμένην τῇ ἐπιφανείᾳ τῶν αἰσθητῶν καὶ μηδεμίαν κεκτημένων ἔννοιαν τῶν ὑπὲρ αἴσθησιν, εἰκότως ἡ τοῦ Παναγίου Πνεύματος χάρις, τοῖς μὴ κατὰ πρόθεσιν ἐνδιαθέτως ὑπὸ τὴν ἀπάτην γενομένοις, τῶν ὑλικῶν ἀφηλώσασα, τὴν προσηλωμένην ἀποκατέστησε δύναμιν· ἣν καθαρὰν ἀπολαβόντες διὰ τῆς χάριτος, πρῶτον ἐζήτησαν καὶ ἠρεύνησαν καὶ οὕτως ἐξεζήτησαν καὶ ἐξηρεύνησαν· διὰ τῆς αὐτῆς δηλαδὴ τοῦ Πνεύματος χάριτος.

ιθ'. Σωτηρία δηλαδὴ ψυχῶν κυρίως ἐστὶ τὸ τέλος τῆς πίστεως[2]· τέλος δὲ πίστεως ἐστὶν ἡ τοῦ πιστευθέντος ἀληθὴς ἀποκάλυψις· ἀληθὴς δὲ τοῦ πιστευθέντος ἐστὶν ἀποκάλυψις ἡ κατ' ἀναλογίαν τῆς ἐν ἑκάστῳ πίστεως[3] ἀρρήτως τοῦ πεπιστευμένου περιχώρησις· περιχώρησις δὲ τοῦ πεπιστευμένου καθέστηκεν ἡ πρὸς τὴν ἀρχὴν κατὰ τὸ τέλος τῶν πεπιστευκότων ἐπάνοδος· ἡ δὲ πρὸς τὴν οἰκείαν ἀρχὴν κατὰ τὸ τέλος τῶν πεπιστευκότων ἐπάνοδος ἐστίν, τῶν πρὸς Θεὸν δηλονότι κινουμένων, ἡ τῆς ἐφέσεως πλήρωσις· ἐφέσεως δὲ πλήρωσίς ἐστιν ἡ περὶ τὸ ἐφετὸν τῶν ἐφιεμένων ἀεικίνητος στάσις· ἀεικίνητος δὲ στάσις περὶ τὸ ἐφετὸν τῶν ἐφιεμένων ἐστὶν ἡ τοῦ ἐφετοῦ διηνεκής τε καὶ ἀδιάστατος ἀπόλαυσις· ἀπόλαυσις δὲ διηνεκής τε καὶ ἀδιάστατος τοῦ ἐφετοῦ ἡ τῶν ὑπὲρ φύσιν θείων καθέστηκε μέθεξις· μέθεξις δὲ τῶν ὑπὲρ φύσιν θείων ἐστὶν ἡ πρὸς τὸ μετεχόμενον τῶν μετεχόντων ὁμοίωσις· ἡ δὲ πρὸς τὸ μετεχόμενον τῶν μετεχόντων ὁμοίωσις ἐστὶν ἡ κατ' ἐνέργειαν πρὸς αὐτὸ τὸ μετεχόμενον τῶν μετεχόντων δι' ὁμοιότητος ταυτότης· ἡ δὲ τῶν μετεχόντων ἐνδεχομένη κατ' ἐνέργειαν δι' ὁμοιότητος ταυτότης, ἡ δι' ὁμοιότητος πρὸς τὸ μετεχόμενον ἐστὶ θέωσις τῶν ἀξιουμένων θεώσεως· ἡ δὲ θέωσίς ἐστι, καθ' ὑπογραφῆς λόγον πάντων τῶν χρόνων καὶ τῶν αἰώνων, καὶ τῶν ἐν χρόνῳ

1. Ψαλμ. 52, 4. 2. Α' Πετρ. α', 9. 3. Πρβλ. Ῥωμ. ιβ', 6.

καὶ αἰῶνι, περιοχὴ καὶ πέρας· περιοχὴ δὲ καὶ πέρας τῶν χρόνων καὶ τῶν αἰώνων ἐστὶ καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς, ἡ τῆς ἀκραιφνοῦς καὶ κυρίως ἀρχῆς πρὸς τὸ κυρίως τέλος καὶ ἀκραιφνὲς ἐν τοῖς σῳζομένοις ἑνότης· ἀδιάστατος δὲ τῆς ἀκραιφνοῦς τε ἀρχῆς καὶ τέλους ἑνότης ἐν τοῖς σῳζομένοις ἐστὶν ἡ κρείττων τῶν οὐσιωδῶς ἀρχῇ τε καὶ τέλει μεμετρημένων τῶν κατὰ φύσιν ἔκβασις· ἔκβασις δὲ τῶν κατὰ φύσιν, τῶν κατ' ἀρχήν τε καὶ τέλος περιγεγραμμένων ἐστὶν ἡ ἄμεσος καὶ ἄπειρος καὶ ἐπ' ἄπειρον, ἐν τοῖς ἀξιωθεῖσι τῆς κατὰ τὸ κρεῖττον νοουμένης τῶν κατὰ φύσιν ἐκβάσεως, ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ πανσθενὴς καὶ ὑπερδύναμος· ἄμεσος δὲ καὶ ἄπειρος καὶ ἐπ' ἄπειρον ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ πανσθενής ἐστι καὶ ὑπερδύναμος ἡ κατὰ τὴν ἄφθεγκτον καὶ ὑπὲρ νόησιν ἕνωσιν ἄρρητός τε καὶ ὑπεράρρητος ἡδονὴ καὶ χαρὰ τῶν ἐνεργουμένων· ἧς οὐκ ἔστιν ἢ λόγον παντάπασιν ἢ νόησιν ἢ ῥῆσιν ἐν τῇ φύσει τῶν ὄντων εὑρεῖν.

κ'. Οὐκ ἔχει ἡ φύσις τῶν ὑπὲρ φύσιν τοὺς λόγους, ὥσπερ οὐδὲ τῶν παρὰ φύσιν τοὺς νόμους. Ὑπὲρ φύσιν δὲ λέγω τὴν θείαν καὶ ἀνεννόητον ἡδονήν, ἣν ποιεῖν πέφυκεν ὁ Θεὸς φύσει, κατὰ χάριν τοῖς ἀξίοις ἑνούμενος· παρὰ φύσιν δέ, τὴν κατὰ στέρησιν ταύτης συνισταμένην ἀνεκλάλητον ὀδύνην, ἣν ποιεῖν εἴωθεν ὁ Θεὸς φύσει, παρὰ τὴν χάριν τοῖς ἀναξίοις ἑνούμενος. Κατὰ γὰρ τὴν ὑποκειμένην ἑκάστῳ ποιότητα τῆς διαθέσεως, ὁ Θεός, τοῖς πᾶσιν ἑνούμενος, ὡς οἶδεν αὐτός, τὴν αἴσθησιν ἑκάστῳ παρέχεται, καθὼς ἐστιν ἕκαστος ὑφ' ἑαυτοῦ διαπεπλασμένος, πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ πάντως πᾶσιν ἑνωθησομένου κατὰ τὸ πέρας τῶν αἰώνων.

κα'. Τοὺς ἐκζητοῦντας τοὺς ταύτης πνευματικοὺς τῆς σωτηρίας λόγους τε καὶ τρόπους, ὁδηγεῖ πρὸς κατανόησιν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, οὐκ ἐῶν ἀκίνητον αὐτοῖς μένειν καὶ ἀνενέργητον τὴν δι' ἧς τὰ θεῖα ἐκζητεῖν πεφύκασι δύναμιν.

κβ'. Πρῶτόν τις ζητεῖ τῇ προαιρέσει νεκρῶσαι τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὴν προαίρεσιν τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ οὕτως ἐρευνᾷ πῶς δεῖ καὶ ποίῳ τρόπῳ νεκρῶσαι ταύτας ἀλλήλαις· καὶ πάλιν, μετὰ τὴν τούτων ἀλλήλαις τελείαν νέκρωσιν, ζητεῖ τὴν κατ' ἀρετὴν τῆς προαιρέσεως καὶ τῆς ἀρετῆς τὴν κατὰ προαίρεσιν ζωήν· καὶ οὕτως ἐρευνᾷ πῶς δεῖ καὶ ποίῳ τρόπῳ τὴν ἐν ἀλλήλαις τούτων δημιουργῆσαι ζωήν. Ἔστιν οὖν, ὡς ἐν ὁρισμῷ λαβεῖν, ἡ μὲν ζήτησις ὄρεξις καταθυμίου τινός· ἡ δὲ ἐρεύνησις τρόπος τῆς πρὸς τὸ καταθύμιον ὀρέξεως ἀνυστικός.

κγ'. Δεῖ ὡς ἀληθῶς τὸν σωθησόμενον, μὴ μόνον τῇ προαιρέσει νεκρῶσαι τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν προαίρεσιν τῇ ἁμαρτίᾳ· καὶ μὴ μόνον ἀναστῆσαι τῇ ἀρετῇ τὴν προαίρεσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τῇ προαιρέσει τὴν ἀρετήν· ἵνα νεκρὰ νεκρᾶς, ὅλη ὅλης τῆς ἁμαρτίας διαιρεθεῖσα μὴ αἰσθάνηται, καὶ ζῶσα ζώσης, ὅλη ὅλης τῆς ἀρετῆς ἐπαισθάνηται καθ' ἕνωσιν ἀδιάστατον ἡ προαίρεσις. Ὁ γὰρ νεκρώσας τῇ ἁμαρτίᾳ τὴν προαίρεσιν, σύμφυτος γέγονε τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ· καὶ ὁ ταύ-

την ἀναστήσας τῇ δικαιοσύνῃ, σύμφυτος γέγονε καὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ[1].

κδ'. Ἡ ἁμαρτία καὶ ἡ προαίρεσις, νεκρούμεναι ἀλλήλαις, διπλῆν ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας τὴν ἀναισθησίαν. Καὶ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ προαίρεσις, ἀλλήλαις ἔχουσαι τὴν ζωήν, διπλῆν ἔχουσι τὴν αἴσθησιν.

κε'. Θεὸς ὑπάρχων φύσει καὶ ἄνθρωπος ὁ Χριστός, δι' ἡμῶν ὡς Θεὸς ὑπὲρ φύσιν χάριτι κληρονομεῖται κατὰ τὴν ἄρρητον μέθεξιν καὶ δι' ἡμᾶς ἐν εἴδει τῷ καθ' ἡμᾶς ὡς ἄνθρωπος ἡμᾶς οἰκειούμενος, ἑαυτὸν κληρονομεῖ σὺν ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνεννόητον συγκατάβασιν. Ὃν τῷ πνεύματι μυστικῶς οἱ ἅγιοι προθεωρήσαντες, ἐδιδάχθησαν ὡς χρὴ τῆς κατὰ τὸ μέλλον φανησομένης διὰ τὴν ἀρετὴν ἐν Χριστῷ δόξης, τὰ εἰς αὐτὸν ὑπὲρ ἀρετῆς κατὰ τὸ παρὸν προκαθηγεῖσθαι παθήματα.

κς'. Ὁ μὲν νοῦς κατὰ μόνην τὴν ἔφεσιν ἀγνώστως πρὸς τὴν τῶν ὄντων αἰτίαν κινούμενος, ζητεῖ μόνον. Ὁ δὲ λόγος τοὺς ἐν τοῖς οὖσιν ἀληθεῖς ποικίλως ἐφοδεύων ἐρευνᾷ λόγους.

κζ'. Ζήτησίς ἐστιν ἡ τοῦ νοῦ πρώτη τε καὶ ἁπλῆ πρὸς τὴν ἰδίαν αἰτίαν μετ' ἐφέσεως κίνησις. Ἐρεύνησις δέ ἐστιν ἡ πρώτη τε καὶ ἁπλῆ τοῦ λόγου περὶ τὴν ἰδίαν αἰτίαν μετά τινος ἐννοίας διάκρισις. Ἐκζήτησις δὲ πάλιν ἐστὶν ἡ τοῦ νοῦ κατ' ἐπιστήμην γνωστικὴ πρὸς τὴν ἰδίαν αἰτίαν μετά τινος ζεούσης ἐφέσεως κίνησις. Ἐξερεύνησις δέ ἐστιν ἡ τοῦ λόγου κατ' ἐνέργειαν τῶν ἀρετῶν περὶ τὴν ἰδίαν αἰτίαν μετά τινος ἔμφρονος καὶ σοφῆς ἐννοίας γινομένη διάκρισις.

κη'. Οἱ ἅγιοι καὶ θεῖοι Προφῆται, περὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἐκζητήσαντές τε καὶ ἐξερευνήσαντες, διάπυρον εἶχον καὶ ζέουσαν μετ' ἐπιστήμης καὶ γνώσεως πρὸς τὸν Θεὸν τὴν τοῦ νοῦ κατ' ἔφεσιν κίνησιν, καὶ ἔμφρονα καὶ σοφὴν τὴν τοῦ λόγου κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν θείων διάκρισιν. Οὓς καὶ οἱ μιμούμενοι, μετὰ γνώσεως καὶ ἐπιστήμης τὴν τῶν ψυχῶν ἐκζητοῦσι σωτηρίαν· καὶ μετὰ φρονήσεως καὶ σοφίας ἐξερευνῶντες, μετέρχονται τὴν ἐν τοῖς θείοις ἔργοις διάκρισιν.

κθ'. Διττὴν οἶδε τὴν τῶν θείων γνῶσιν ὁ λόγος· τὴν μὲν σχετικήν, ὡς ἐν λόγῳ μόνῳ κειμένην καὶ νοήμασι, καὶ τὴν κατ' ἐνέργειαν τοῦ γνωσθέντος διὰ πείρας οὐκ ἔχουσαν αἴσθησιν, δι' ἧς κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν οἰκονομούμεθα· τὴν δὲ κυρίως καὶ ἀληθινήν, ἐπὶ μόνῃ τῇ πείρᾳ, κατ' ἐνέργειαν δίχα λόγου καὶ νοημάτων, ὅλην τοῦ γνωσθέντος κατὰ χάριν μεθέξει παρεχομένην τὴν αἴσθησιν, δι' ἧς, κατὰ τὴν μέλλουσαν λῆξιν, τὴν ὑπὲρ φύσιν ὑποδεχόμεθα θέωσιν ἀπαύστως ἐνεργουμένην· καὶ τὴν μὲν σχετικήν, ὡς ἐν λόγῳ κειμένην καὶ τοῖς νοήμασι, κινητικὴν εἶναί φασι, τῆς πρὸς τὴν μεθέξει κατ' ἐνέργειαν γνῶσιν ἐφέσεως· τὴν δὲ κατ' ἐνέργειαν, διὰ τῆς πείρας μεθέξει παρεχομένην τοῦ γνωσθέντος τὴν ἔφεσιν, ἀφαιρετικὴν εἶναι τῆς ἐν λόγῳ κειμένης καὶ νοήμασι γνώσεως.

λ'. Διττὴν εἶναι (λέγει) τὴν γνῶσιν, τὴν μὲν ἐν λόγῳ κειμένην καὶ

1. Ῥωμ. ς', 5.

θείοις νοήμασι κατ' εἶδος παροῦσαν τὴν αἴσθησιν τῶν νοηθέντων οὐκ ἔχουσαν· τὴν δὲ κατ' ἐνέργειαν μόνην ἔχουσαν, δίχα λόγου καὶ νοημάτων τῶν ἀληθῶν τὴν κατ' εἶδος ἀπόλαυσιν. Ἐπειδὴ γὰρ διὰ γνώσεως ὁ λόγος τὸ γνωστικὸν πέφυκεν ὑποσημαίνειν, κινεῖ τὴν ἔφεσιν τῶν δι' αὐτοῦ κινουμένων, πρὸς τὴν τοῦ σημανθέντος ἀπόλαυσιν.

λα'. Ἀμήχανον εἶναί φασιν οἱ σοφοί, συνυπάρχειν τῇ πείρᾳ τοῦ Θεοῦ τὸν περὶ αὐτοῦ λόγον ἢ τῇ αἰσθήσει τοῦ Θεοῦ τὴν περὶ αὐτοῦ νόησιν. Λόγον δὲ περὶ Θεοῦ φημί, τὴν ἐκ τῶν ὄντων ἀναλογίαν τῆς περὶ αὐτοῦ γνωστικῆς θεωρίας· αἴσθησιν δέ, τὴν ἐν τῇ μεθέξει πεῖραν τῶν ὑπὲρ φύσιν ἀγαθῶν· νόησιν δέ, τὴν ἐκ τῶν ὄντων ἁπλῆν περὶ αὐτοῦ καὶ ἑνιαίαν γνῶσιν. Τάχα δὲ καὶ ἐπ' ἄλλου παντὸς τοῦτο γνωρίζεται· εἴπερ ἡ τοῦδε τοῦ πράγματος πεῖρα τὸν περὶ αὐτοῦ καταπαύει λόγον· καὶ ἡ τοῦδε τοῦ πράγματος αἴσθησις τὴν περὶ αὐτοῦ σχολάζουσαν ἐργάζεται νόησιν. Πεῖραν δὲ λέγω αὐτὴν τὴν κατ' ἐνέργειαν γνῶσιν, τὴν μετὰ πάντα λόγον ἐπιγινομένην· αἴσθησιν δὲ αὐτὴν τοῦ γνωσθέντος τὴν μέθεξιν, τὴν μετὰ πᾶσαν νόησιν ἐμφανιζομένην· καὶ τοῦτο τυχὸν μυστικῶς διδάσκων ὁ Μέγας Ἀπόστολος, φησίν· εἴτε δὲ προφητεῖαι καταργηθήσονται, εἴτε γλῶσσαι παύσονται, εἴτε γνῶσις καταργηθήσεται[1], περὶ τῆς ἐν λόγῳ κειμένης καὶ νοήμασι γνώσεως δηλονότι φάσκων.

λβ'. Ἐχρῆν ὡς ἀληθῶς τὸν κατὰ φύσιν τῆς τῶν ὄντων οὐσίας Δημιουργόν, καὶ τῆς κατὰ χάριν αὐτουργὸν γενέσθαι τῶν γεγονότων θεώσεως· ἵνα ὁ τοῦ εἶναι δοτὴρ φανῇ καὶ τοῦ ἀεὶ εὖ εἶναι χαριστικός. Ἐπεὶ οὖν οὐδὲν τῶν ὄντων ἑαυτῷ τὸ παράπαν ἄλλο γινώσκει, ὅ τί ποτε κατ' οὐσίαν ἐστίν, εἰκότως οὐδὲ τῶν γενησομένων οὐδενὸς οὐδὲν τῶν ὄντων ἔχει κατὰ φύσιν τὴν πρόγνωσιν, πλὴν τοῦ ὑπὲρ τὰ ὄντα Θεοῦ, καὶ ἑαυτὸν γινώσκοντος, ὅ,τι κατ' οὐσίαν ἐστί, καὶ πάντων τῶν ὑπ' αὐτοῦ πεποιημένων καὶ πρὶν γενέσθαι προεγνωκότος τὴν ὕπαρξιν· καὶ μέλλοντος κατὰ χάριν φιλοτιμεῖσθαι τοῖς οὖσι, τὴν ἑαυτῶν καὶ ἄλλων, ὅ τί ποτε κατ' οὐσίαν ὑπάρχουσι γνῶσιν, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ μονοειδῶς προόντας τῆς αὐτῶν γενέσεως φανερῶσαι λόγους.

λγ'. Ὁ τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων δημιουργήσας Θεὸς Λόγος, οὐ συνέκτισεν αὐτῇ κατ' αἴσθησιν οὔτε ἡδονήν, οὔτε ὀδύνην· ἀλλὰ δύναμίν τινα κατὰ νοῦν αὐτῇ πρὸς ἡδονήν, καθ' ἣν ἀρρήτως ἀπολαύειν αὐτοῦ δυνήσεται ἐνετεκτήνατο. Ταύτην δὲ τὴν δύναμιν, λέγω δὲ τὴν κατὰ φύσιν τοῦ νοῦ πρὸς τὸν Θεὸν ἔφεσιν, ἅμα τῷ γενέσθαι τῇ αἰσθήσει δούς, ὁ πρῶτος ἄνθρωπος πρὸς τὰ αἰσθητὰ κατ' αὐτὴν τὴν πρώτην κίνησιν, διὰ μέσης τῆς αἰσθήσεως ἔσχε παρὰ φύσιν ἐνεργουμένην τὴν ἡδονήν· ᾗ τηνικαῦτα πρόνοιαν ὁ τῆς ἡμῶν σωτηρίας κηδόμενος, παρέπηξεν, ὥσπερ τινὰ τιμωρὸν δύναμιν, τὴν ὀδύνην· καθ' ἣν ὁ τοῦ θανάτου μετὰ σοφίας ἐνερριζώθη τῇ τοῦ σώματος φύσει νόμος, περιορίζων τῆς τοῦ νοῦ μανίας παρὰ φύσιν ἐπὶ τὰ αἰσθητὰ κινουμένην τὴν ἔφεσιν.

1. Α' Κορ. ιγ', 8.

λδ′. Ἡδονή, καὶ ὀδύνη, τῇ φύσει τῆς σαρκὸς οὐ συνεκτίσθησαν· ἀλλ᾽ ἡ παράβασις, τὴν μὲν ἐπενόησεν εἰς φθορὰν τῆς προαιρέσεως· τὴν δὲ κατεδίκασεν εἰς λύσιν τῆς φύσεως· ἵνα ἡ μὲν ἡδονὴ ψυχῆς ἑκούσιον ἐργάσηται θάνατον τὴν ἁμαρτίαν· ἡ δὲ ὀδύνη διὰ τῆς λύσεως τὴν κατ᾽ εἶδος ποιήσηται τῆς σαρκὸς ἀπογένεσιν. Κατὰ πρόνοιαν γάρ, πρὸς κόλασιν τῆς κατὰ προαίρεσιν ἡδονῆς, δέδωκεν ὁ Θεὸς τῇ φύσει τὴν παρὰ προαίρεσιν ὀδύνην καὶ τὸν ἐπ᾽ αὐτῇ θάνατον.

λε′. Διὰ τὴν ἐπελθοῦσαν τῇ φύσει παράλογον ἡδονήν, ἡ κατὰ λόγον ἐπεισῆλθεν ὀδύνη διὰ πολλῶν παθημάτων, ἐν᾽ οἷς καὶ ἐξ ὧν ὁ θάνατος, ποιουμένην τῆς παρὰ φύσιν ἡδονῆς τὴν ἀφαίρεσιν· οὐ μὴν δὲ καὶ τελείαν ἀναίρεσιν, καθ᾽ ἣν ἡ κατὰ νοῦ τῆς θείας ἡδονῆς ἀναδείκνυσθαι πέφυκε χάρις.

λς′. Ἡ τῶν ἑκουσίων πόνων ἐπίνοια καὶ ἡ τῶν ἀκουσίων ἐπαγωγή, ἀφαιροῦνται μὲν τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν κατ᾽ ἐνέργειαν αὐτῆς καταπαύουσι κίνησιν· οὐκ ἀναιροῦσι δὲ τὴν ὥσπερ νόμον τῇ φύσει ἐγκειμένην πρὸς γένεσιν αὐτῇ δύναμιν. Ἡ γὰρ κατ᾽ ἀρετὴν φιλοσοφία, γνώμης ἀπάθειαν, ἀλλ᾽ οὐ φύσεως ἐργάζεσθαι πέφυκε· καθ᾽ ἣν δηλαδὴ τὴν γνωμικὴν ἀπάθειαν ἡ κατὰ νοῦν τῆς θείας ἡδονῆς ἐπιγίνεται χάρις.

λζ′. Πᾶς πόνος ὡς αἰτίαν τῆς ἰδίας γενέσεως ἔχων κατ᾽ ἐνέργειαν προηγουμένην τὴν ἡδονήν, χρέος ἐστὶ δηλαδὴ φυσικῶς κατ᾽ αἰτίαν παρὰ πάντων τῶν μετειληφότων τῆς φύσεως ἐκτιννύμενον. Τῇ γὰρ παρὰ φύσιν ἡδονῇ πάντως παρέπεται φυσικὸς ὁ πόνος ἐν πᾶσιν, ὧν ὁ τῆς ἡδονῆς νόμος ἀναιτίως προκαθηγήσατο τῆς γενέσεως· ἀναίτιον δὲ φημὶ τὴν ἐκ τῆς παραβάσεως ἡδονήν, ὡς μὴ γενομένην δηλονότι προλαβόντος πόνου διάδοχον.

λη′. Ἀμήχανον ἦν παντελῶς τὴν φύσιν ὑποκλιθεῖσαν τῇ τε κατὰ προαίρεσιν ἡδονῇ καὶ τῇ παρὰ προαίρεσιν ὀδύνῃ, πάλιν εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς ἀνακληθῆναι ζωήν, εἰ μὴ γέγονεν ἄνθρωπος ὁ Δημιουργός, προαιρέσει δεχόμενος τὴν πρὸς κόλασιν τῆς κατὰ προαίρεσιν τῆς φύσεως ἡδονῆς ἐπινοηθεῖσαν ὀδύνην, οὐκ ἔχουσαν προηγουμένην αὐτῆς τὴν ἐξ ἡδονῆς γένεσιν· ἵνα τῆς ἐκ καταδίκης ἐλευθερώσῃ τὴν φύσιν γεννήσεως, ἐξ ἡδονῆς ἀρχὴν οὐκ ἔχουσαν καταδεχόμενος γέννησιν.

λθ′. Ἐπειδὴ μετὰ τὴν παράβασιν πάντες ἄνθρωποι τὴν ἡδονὴν εἶχον τῆς ἰδίας φυσικῶς προκαθηγουμένην γενέσεως, καὶ οὐδεὶς ἦν τὸ σύνολον ὁ τῆς καθ᾽ ἡδονὴν ἐμπαθοῦς γενέσεως φυσικῶς ὑπάρχων ἐλεύθερος· ἀλλ᾽ ὡς χρέος πάντες φυσικὸν ἀποδιδόντες τοὺς πόνους καὶ τὸν ἐπ᾽ αὐτῇ ὑπέμενον θάνατον· καὶ ἦν ἄπορος παντάπασιν ὁ τῆς ἐλευθερίας τρόπος, τοῖς ὑπὸ τῆς ἀδίκου τυραννουμένοις ἡδονῆς καὶ ὑπὸ τῶν δικαίων πόνων καὶ τοῦ ἐπ᾽ αὐτοῖς δικαιοτάτου θανάτου φυσικῶς ἐνεχομένοις. Ἔδει δὲ πρὸς ἀναίρεσιν μὲν τῆς ἀδικωτάτης ἡδονῆς καὶ τῶν δι᾽ αὐτὴν δικαιοτάτων πόνων, ὑφ᾽ ὧν ἐλεεινῶς διεσπᾶτο πάσχων ὁ ἄνθρωπος, ἐκ φθορᾶς τῆς

καθ᾽ ἡδονὴν ἔχων τὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως καὶ εἰς φθορὰν τὴν διὰ τοῦ θανάτου τὸ τῆς ζωῆς καταλήγων τέλος. Πρὸς δὲ τὴν ἐπανόρθωσιν τῆς παθούσης φύσεως ἐπινοηθῆναι πόνον καὶ θάνατον, ἄδικον ὁμοῦ καὶ ἀναίτιον· ἀναίτιον μέν, ὡς οὐδαμῶς προλαβοῦσαν ἡδονὴν ἐσχηκότα πρὸς γένεσιν· ἄδικον δέ, ὡς μηδεμιᾶς τὸ παράπαν ζωῆς ἐμπαθοῦς ὄντα διάδοχον, ἵνα, μέσος ληφθεὶς ἡδονῆς ἀδίκου καὶ πόνου καὶ θανάτου δικαιοτάτου, πόνος καὶ θάνατος ἀδικώτατος ἀνέλῃ διόλου τὴν ἐξ ἡδονῆς ἀδικωτάτην ἀρχὴν καὶ τὸ δι᾽ αὐτὴν διὰ θανάτου δικαιότατον τέλος τῆς φύσεως, καὶ γένηται πάλιν ἡδονῆς καὶ ὀδύνης ἐλεύθερον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἐξ ἀρχῆς εὐκληρίαν ἀπολαβούσης τῆς φύσεως· μηδενὶ τῶν ἐμπεφυκότων τοῖς ὑπὸ γένεσιν καὶ φθορὰν γνωρισμάτων μολυνομένην· διὰ τοῦτο, Θεὸς ὑπάρχων τέλειος κατὰ φύσιν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, γίνεται τέλειος ἄνθρωπος ἐκ ψυχῆς νοερᾶς καὶ σώματος παθητοῦ κατὰ φύσιν παραπλησίως ἡμῖν[1], χωρὶς μόνης ἁμαρτίας συνεστώς[2]· τὴν μὲν ἐκ τῆς παρακοῆς ἡδονὴν οὐδαμῶς τὸ σύνολον ἐσχηκώς, προηγουμένην αὐτοῦ τῆς ἐκ γυναικὸς ἐν χρόνῳ γεννήσεως· τὴν δὲ δι᾽ αὐτὴν ὀδύνην ὑπάρχουσαν τέλος τῆς φύσεως, διὰ φιλανθρωπίαν κατὰ θέλησιν προσηκάμενος, ἵνα, πάσχων ἀδίκως, ἀνέλῃ τὴν ἐξ ἡδονῆς ἀδίκου τυραννοῦσαν τὴν φύσιν ἀρχὴν τῆς γενέσεως· οὐκ ἔχουσαν ὡς χρέος ὑπὲρ αὐτῆς ἐκτιννύμενον κατὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ τοῦ Κυρίου τὸν θάνατον, ἀλλὰ μᾶλλον κατ᾽ αὐτῆς προβεβλημένον· καὶ τὸ διὰ τοῦ θανάτου δίκαιον τέλος ἐξαφανίσῃ τῆς φύσεως, οὐκ ἔχων τὴν δι᾽ ἣν ἐπεισῆλθε, καὶ ὑπ᾽ αὐτοῦ δικαίως τιμωρουμένην, ὡς αἰτίαν τοῦ εἶναι παράνομον ἡδονήν.

μ′. Ἔδει, ὡς ἀληθῶς ἔδει, σοφὸν καὶ δίκαιον καὶ δυνατὸν ὄντα κατὰ φύσιν τὸν Κύριον, ὡς μὲν σοφόν, μὴ ἀγνοῆσαι τὸν τρόπον τῆς ἰατρείας· ὡς δίκαιον δέ, μὴ τυραννικὴν ποιήσασθαι τοῦ κατειλημμένου κατὰ γνώμην ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἀνθρώπου τὴν σωτηρίαν· ὡς δὲ πάντα δυνάμενον, μὴ ἀτονῆσαι πρὸς τὴν τῆς ἰατρείας ἐκπλήρωσιν.

μα′. Τὸ μὲν σοφὸν τοῦ Θεοῦ, ἐν τῷ γενέσθαι φύσει κατ᾽ ἀλήθειαν δείκνυται· τὸ δὲ δίκαιον, ἐν τῷ παθητὸν κατὰ τὴν γένεσιν ὁμοίως ἡμῖν ἀνειληφέναι τῆς φύσεως· τὸ δὲ δυνατόν, ἐν τῷ διὰ παθημάτων καὶ θανάτου ζωὴν ἀΐδιον τῇ φύσει δημιουργῆσαι ἀπάθειαν ἄτρεπτον.

μβ′. Τὸν μὲν τῆς σοφίας λόγον ἐν τῷ τρόπῳ τῆς ἰατρείας φανερὸν ὁ Κύριος ἐποίησε, χωρὶς τροπῆς καὶ τῆς οἱασοῦν ἀλλοιώσεως, γενόμενος ἄνθρωπος· τὴν ἰσότητα δὲ τῆς δικαιοσύνης ἐν τῷ μεγέθει τῆς συγκαταβάσεως ἔδειξε, τὸ ἐν τῷ παθητῷ κατάκριμα τῆς φύσεως κατὰ θέλησιν ὑποδύς, κἀκεῖνο ποιήσας ὅπλον πρὸς τὴν τῆς ἁμαρτίας ἀναίρεσιν καὶ τοῦ δι᾽ αὐτὴν θανάτου, τουτέστι τῆς ἡδονῆς, καὶ τῆς δι᾽ αὐτῆς ὀδύνης, ἐν ᾧ τῆς ἁμαρτίας ὑπῆρχε, καὶ τοῦ θανάτου τὸ κράτος, καὶ ἡ κατὰ τὴν ἡδονὴν τῆς ἁμαρτίας τυραννίς, καὶ ἡ δι᾽ αὐτὴν κατὰ τὴν ὀδύνην τοῦ θανάτου δυναστεία. Ἐν γὰρ τῷ παθητῷ προδήλως ὑπάρχει τῆς φύσεως τὸ τῆς ἡδονῆς

κράτος καὶ τὸ τῆς ὀδύνης. Καὶ γάρ πως τῆς ὀδύνης πλέον τὸ κατὰ φύσιν ἐπιτεινόμενον* πρόστιμον, διὰ τῆς ἡδονῆς αὐτὴν παραμυθεῖσθαι σπουδάζομεν*. Θέλοντες γὰρ ἐκφυγεῖν τὴν κατὰ τὴν ὀδύνην αἴσθησιν, πρὸς τὴν ἡδονὴν καταφεύγομεν, τῷ τῆς ὀδύνης αἰκισμῷ πιεζομένην τὴν φύσιν, ἐπιχειροῦντες παραμυθεῖσθαι· σπουδάζοντες δὲ διὰ τῆς ἡδονῆς τὰ τῆς ὀδύνης ἀμβλῦναι κινήματα, πλέον αὐτῆς τὸ καθ᾿ ἑαυτῶν ἐπικυροῦμεν χειρόγραφον, ὀδύνης καὶ πόνων ἔχειν τὴν ἡδονὴν ἀπολελυμένην οὐ δυνάμενοι.

* Ἴσως ἐπιτείνομεν.

* Ἴσως σπουδάζοντες.

μγ'. Τὴν δὲ τῆς ὑπερβαλλούσης δυνάμεως ἰσχὺν δήλην κατέστησε* τῶν οἷς αὐτὸς ἔπασχεν ἐναντίων, ὑποστήσας τῇ φύσει τὴν γένεσιν ἄτρεπτον. Διὰ πάθους γὰρ τὴν ἀπάθειαν καὶ διὰ πόνων τὴν ἄνεσιν καὶ διὰ θανάτου τὴν ἀΐδιον ζωὴν τῇ φύσει δούς, πάλιν κατέστησε ταῖς ἑαυτοῦ κατὰ σάρκα στερήσεσι τὰς ἕξεις ἀνακαινίσας τῆς φύσεως, καὶ διὰ τῆς ἰδίας σαρκώσεως, τὴν ὑπὲρ φύσιν χάριν δωρησάμενος τῇ φύσει τὴν θέωσιν.

* Ἴσως λείπει τό, διά.

μδ'. Γέγονεν ὁ Θεὸς κατ᾿ ἀλήθειαν ἄνθρωπος καὶ δέδωκεν ἄλλην* τῇ φύσει δευτέρας γενέσεως, διὰ πόνου πρὸς ἡδονὴν μελλούσης ζωῆς καταλήγουσαν. Ὡς γὰρ Ἀδὰμ ὁ Προπάτωρ τὴν θείαν ἐντολὴν παραβάς, ἄλλην ἀρχὴν γενέσεως, ἐξ ἡδονῆς μὲν συνισταμένην, εἰς δὲ τὸν διὰ πόνου θάνατον τελευτῶσαν, τῇ φύσει παρὰ τὴν πρώτην παρεισήγαγε καὶ ἐπενόησε, κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ ὄφεως[1], ἡδονὴν οὐκ οὖσαν προλαβόντος πόνου διάδοχον, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸν πόνον περαιουμένην, πάντας τοὺς ἐξ αὐτοῦ σαρκὶ γενομένους κατ᾿ αὐτόν, διὰ τὴν ἐξ ἡδονῆς ἄδικον ἀρχήν, εἶχε συνυπαγομένους αὐτῷ δικαίως, πρὸς τὸ διὰ πόνου κατὰ τὸν θάνατον τέλος· οὕτω καὶ ὁ Κύριος, γενόμενος ἄνθρωπος καὶ ἄλλην ἀρχὴν δευτέρας γενέσεως ἐκ Πνεύματος Ἁγίου τῇ φύσει δημιουργήσας καὶ τὸν διὰ πόνου τοῦ Ἀδὰμ δικαιότατον καταδεξάμενος θάνατον, ἐν αὐτῷ δηλαδὴ γενόμενον ἀδικώτατον, ὡς οὐκ ἔχοντα τῆς ἰδίας γενέσεως ἀρχὴν τὴν ἐκ παρακοῆς ἀδικωτάτην τοῦ Προπάτορος ἡδονήν, ἀμφοτέρων αὐτῶν ἀναιρῶν ἀρχῆς τε λέγω καὶ τέλους τῆς κατὰ τὸν Ἀδὰμ ἀνθρωπίνης γενέσεως, οἷα δὴ προηγουμένως οὐκ ὄντων ἐκ τοῦ Θεοῦ τὴν ἀναίρεσιν ἐποιήσατο καὶ πάντας τοὺς πνευματικῶς ἐξ αὐτοῦ ἀναγεννωμένους τῆς ἐπ᾿ αὐτῆς ἐνοχῆς ἐλευθέρους κατέστησε.

* Ἴσως λείπει τό, ἀρχήν.

με'. Τὴν ἐκ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας ἡδονὴν εἰς ἀθέτησιν τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως τῶν ἐν αὐτῷ χάριτι διὰ πνεύματος γεννωμένων ὁ Κύριος ἀφειλάμενος, τὸν εἰς καταδίκην τὸ πρότερον ὄντα τῆς φύσεως, εἰς τὴν τῆς ἁμαρτίας κατάκρισιν αὐτοῖς συγχωρεῖ δέχεσθαι θάνατον, ἔχοντας μὲν τοῦ Ἀδὰμ οὐκ ἔτι τὴν ἐκ τοῦ Ἀδὰμ ἡδονὴν τῆς γενέσεως· μόνην δὲ τὴν διὰ τὸν Ἀδὰμ ὀδύνην ἐνεργοῦσαν ἐν αὐτοῖς· οὐ κατὰ χρέος ὑπὲρ ἁμαρτίας, ἀλλὰ κατ᾿ οἶκον μίαν, διὰ τὴν κατὰ φύσιν περίστασιν, κατὰ τῆς ἁμαρτίας τὸν θάνατον· ὡς ὁπόταν μὴ ἔχῃ γεννῶσαν αὐτὸν μητέρα τήν, ἧς γίνεσθαι πέφυκε τιμωρός, ἡδονήν, ἀϊδίου ζωῆς προδήλως καθίσταται Πατήρ. Ὡς

1. Γέν. γ', 4.

γὰρ τοῦ Ἀδὰμ ἡ καθ᾿ ἡδονὴν ζωὴ θανάτου καὶ φθορᾶς γέγονε μήτηρ, οὕτω καὶ ὁ διὰ τὸν Ἀδὰμ τοῦ Κυρίου θάνατος, ὑπάρχων τῆς ἐκ τοῦ Ἀδὰμ ἐλεύθερος ἡδονῆς, ἀϊδίου γεννήτωρ γίνεται ζωῆς.

μς'. Ἀρχὴν ἔσχε μετὰ τὴν παράβασιν ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις τῆς ἰδίας γενέσεως, τὴν καθ᾿ ἡδονὴν ἐκ σπορᾶς σύλληψιν καὶ τὴν κατὰ ῥεῦσιν γέννησιν. Καὶ τέλος, τὸν κατ᾿ ὀδύνην διὰ φθορᾶς θάνατον. Ὁ δὲ Κύριος ταύτην οὐκ ἔχων ἀρχὴν τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως, οὔτε τῷ τέλει, τουτέστι τῷ θανάτῳ, ὑπῆρχεν ἁλωτός.

μζ'. Τὸν Ἀδὰμ κατ᾿ ἀρχὰς ἡ ἁμαρτία δελεάσασα, πρὸς παράβασιν τῆς θείας παρέπεισεν ἐλθεῖν ἐντολῆς[1], καθ᾿ ἣν τὴν ἡδονὴν ὑποστήσασα καὶ ἑαυτὴν διὰ τῆς ἡδονῆς ἐν αὐτῷ καθηλώσασα τῷ πυθμένι τῆς φύσεως τὸν θάνατον τῆς ὅλης κατέκρινε φύσεως, ὠθοῦσα πρὸς ἀπογένεσιν κατὰ τὸν θάνατον δι᾿ ἀνθρώπου τὴν φύσιν τῶν γεγονότων. Τοῦτο γὰρ καὶ μεμηχάνητο τῷ σπορεῖ τῆς ἁμαρτίας καὶ πατρὶ τῆς κακίας πονηρῷ διαβόλῳ, τῷ ἑαυτὸν μὲν ἐξ ὑπερηφανίας τῆς θείας ἐξοικήσαντι δόξης, διὰ φθόνον δὲ[2] τόν τε πρὸς ἡμᾶς καὶ τὸν Θεόν, τοῦ Παραδείσου τὸν Ἀδὰμ ἐξοικήσαντι, ἀφανίσαι τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ καὶ διαλῦσαι τὰ συνεστῶτα πρὸς γένεσιν.

μη'. Φθονῶν τῷ Θεῷ καὶ ἡμῖν ὁ διάβολος, δόλῳ τὸν ἄνθρωπον ὑπὸ Θεοῦ φθονεῖσθαι παραπείσας[3], παραβῆναι τὴν ἐντολὴν παρεσκεύασε. Τῷ Θεῷ μέν, ἵνα φανερὰ μὴ γένηται κατ᾿ ἐνέργειαν ἡ πανύμνητος αὐτοῦ δύναμις θεουργοῦσα τὸν ἄνθρωπον· τῷ δὲ ἀνθρώπῳ, προδήλως, ἵνα μὴ γένηται τῆς θείας ἐν εἴδει κατ᾿ ἀρετὴν μέτοχος δόξης. Φθονεῖ γὰρ ὁ μιαρώτατος, οὐ μόνον ἡμῖν τῆς ἐπὶ τῷ Θεῷ διὰ τὴν ἀρετὴν δόξης, ἀλλὰ καὶ τῷ Θεῷ τῆς ἐφ᾿ ἡμῖν διὰ τὴν σωτηρίαν πανυμνήτου δυνάμεως.

μθ'. Ὥσπερ ἐν τῷ Ἀδὰμ ὁ θάνατος τῆς φύσεως ὑπῆρχε κατάκρισις[4], ἀρχὴν ἐχούσης τὴν ἡδονὴν τῆς ἰδίας γενέσεως· οὕτως ὁ θάνατος ἐν Χριστῷ τῆς ἁμαρτίας κατάκρισις γέγονεν[5], ἡδονῆς καθαρὰν ἐν Χριστῷ πάλιν τῆς φύσεως ἀπολαβούσης τὴν γένεσιν.

ν'. Εἰ ἡμεῖς οἱ οἶκος τοῦ Θεοῦ[6] χάριτι γενέσθαι ἀξιωθέντες διὰ πνεύματος τοσαύτην ὑπὲρ δικαιοσύνης εἰς κατάκρισιν τῆς ἁμαρτίας ὑπομονὴν ἐπιδείκνυσθαι παθημάτων ὀφείλομεν[7] καὶ ὡς κακοῦργοι τὸν ἐφύβριστον, ἀγαθοὶ τυγχάνοντες, προθύμως ἀποφέρεσθαι θάνατον, τί τὸ τέλος τῶν ἀπειθούντων τῷ τοῦ Θεοῦ Εὐαγγελίῳ[8]· τουτέστι, ποῖον ἔσται τὸ τέλος, ἤγουν ἡ κατάκρισις τῶν μὴ μόνον ζῶσάν τε καὶ ἐνεργουμένην, κατά τε ψυχὴν καὶ σῶμα, γνώμῃ τε καὶ φύσει, τὴν καθ᾿ ἡδονὴν τοῦ Ἀδὰμ κρατήσασαν τῆς φύσεως γένεσιν μέχρι τέλους διὰ σπουδῆς ἐσχηκότων, ἀλλὰ μήτε προσδεξαμένων παρακαλοῦντα τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα δι᾿ Υἱοῦ σαρκωθέντος· μήτε μὴν αὐτὸν τὸν ὑπὲρ τοῦ Πατρὸς πρεσβεύοντα μεσίτην[9] καὶ Υἱὸν καὶ ὑπὲρ τῆς

1. Γέν. γ', 6. 2. Σοφ. Σολ. β', 24. 3. Γέν. γ', 4.
4. Γέν. 6', 17. 5. Ῥωμ. η', 3. 6. Ἑβρ. γ', 6.
7. Πρβλ. Ἑβρ ι', 36. 8. Α' Πετρ δ', 17. 9. Α' Τιμ. β', 5.

ἡμῶν εἰς τὸν Πατέρα καταλλαγῆς ἑαυτὸν βουλήσει τοῦ Πατρὸς εἰς τὸν ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον κατὰ θέλησιν προϊέμενον, ὅπως δι' ἑαυτὸν ἡμᾶς τοσοῦτον δοξάσῃ, τῷ κάλλει καταφαιδρύνας τῆς οἰκείας θεότητος, ὅσον δι' ἡμᾶς αὐτὸς κατεδέξατο τοῖς ἡμῶν ἀτιμασθῆναι παθήμασιν;

να'. Ἐπειδὴ πάντων τῶν σῳζομένων ὁ Θεὸς ἔσται τόπος ἀπερίγραφός τε καὶ ἀδιάστατος καὶ ἄπειρος, πᾶσι πάντα γινόμενος κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς δικαιοσύνης, μᾶλλον δὲ κατὰ τὸ μέτρον τῶν μετὰ γνώσεως ὑπὲρ δικαιοσύνης ἐνταῦθα παθημάτων, ἑαυτὸν ἑκάστῳ δωρούμενος μέλει, κατὰ ὑποκειμένην ἑκάστῳ μέλει δύναμιν ἑαυτὴν ἐνεργοῦσαν ἐκφαίνουσα καὶ πρὸς τὸ εἶναι δι' ἑαυτῆς τὰ μέλη συνέχουσα πρὸς ζωὴν συγκρατούμενα· ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται[1] ταύτης ἐστερημένος τῆς χάριτος; Ὁ γὰρ μὴ δυνάμενος ἐνεργουμένην τὴν κατὰ τὸ εὖ εἶναι τοῦ Θεοῦ δέξασθαι παρουσίαν, ποῦ φανεῖται τῆς θείας ζωῆς, τῆς ὑπὲρ αἰῶνα καὶ χρόνον καὶ τόπον, ὑπομείνας τὴν ἔκπτωσιν;

νβ'. Ὁ τὸν Θεὸν οὐκ ἔχων πρὸς τὸ εὖ εἶναι συνέχοντα τὴν ζωήν, τὸν μέλλοντα πᾶσι γίνεσθαι τόπον τοῖς ἀξίοις, πῶς ἔσται, τόπον αὐτὸν οὐκ ἔχων τὸν Θεὸν κατὰ τὴν τῶν εὖ εἶναι ἐν Θεῷ μονήν τε καὶ ἵδρυσιν; καὶ εἰ μετὰ πολλῆς δυσχερείας ὁ δίκαιος σῴζεται[2], τί ἔσται ἢ τί πείσεται ὁ μηδένα λόγον εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν ποιησάμενος;

νγ'. Ὁ μὲν Θεός, κατὰ μίαν ἀπειροδύναμον τῆς ἀγαθότητος βούλησιν, πάντας συνέξει, καὶ Ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους, ἀγαθούς τε καὶ πονηρούς[3]. Οὗτοι δὲ πάντες οὐκ ἴσως μεθέξουσι Θεοῦ, τοῦ διὰ πάντων ἀσχέτως χωρίσαντος, ἀλλ' ἀναλόγως ἑαυτοῖς[4].

νδ'. Οἱ μὲν τῇ φύσει φυλάξαντες διὰ πάντων ἰσονομοῦσαν τὴν γνώμην καὶ τῶν τῆς φύσεως λόγων κατ' ἐνέργειαν δεκτικὴν αὐτὴν καταστήσαντες καθ' ὅλον τὸν τοῦ εὖ εἶναι λόγον, διὰ τὴν πρὸς τὴν θείαν βούλησιν τῆς γνώμης εὐπάθειαν, ὅλως μεθέξουσι τῆς ἀγαθότητος, κατὰ τὴν αὐτοῖς ἐπιλάμπουσαν ὡς ἐν Ἀγγέλοις ἢ ὡς ἐν ἀνθρώποις θείαν ζωήν. Οἱ δὲ τῇ φύσει ποιήσαντες ἀνισονομοῦσαν διὰ πάντων τὴν γνώμην καὶ τῶν τῆς φύσεως λόγων κατὰ τὴν ἐνέργειαν σκεδαστικὴν αὐτὴν ἀποδείξαντες καθ' ὅλον τὸν τοῦ εὖ εἶναι λόγον, διὰ τὴν πρὸς τὴν θείαν βούλησιν τῆς γνώμης ἀντιπάθειαν, ὅλης ἐκπεσοῦνται τῆς ἀγαθότητος, κατὰ τὴν ἐμφαινομένην αὐτοῖς πρὸς τὸ εὖ εἶναι τῆς γνώμης οἰκείωσιν·* καθ' ἣν ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἔσται τῶν τοιούτων διάστασις, οὐκ ἐχόντων κατὰ τὴν πρόθεσιν τῆς γνώμης, ταῖς ἐνεργείαις τῶν ἀγαθῶν, τὸν τοῦ εὖ εἶναι λόγον ζωογονούμενον, καθ' ὃν ἡ θεία ζωὴ διαφαίνεσθαι πέφυκε.

* Ἴσως ἐναντιώσιν ἢ ἀλλοτριώσιν.

νε'. Ζυγὸς τῆς ἑκάστου γνώμης ἔσται κατὰ τὴν κρίσιν ὁ τῆς φύσεως λόγος, τὴν πρὸς τὸ φεῦ ἢ εὖ αὐτῆς διελέγχων κίνησιν, καθ' ἣν ἡ τῆς

1. Παροιμ. ια', 31, Α' Πέτρ. δ', 18.
2. Παροιμ. ια', 31, Α' Πέτρ δ', 18.
3. Ματθ. κε', 31 - 32.
4. Ματθ. κε', 34 - 41.

θείας ζωῆς μέθεξις ἢ ἀμεθεξία γίνεσθαι πέφυκε. Κατὰ γὰρ τὸ εἶναι καὶ ἀεὶ εἶναι, πάντας συνέξει παρὼν ὁ Θεός· κατὰ δὲ τὸ ἀεὶ εὖ εἶναι, μόνους ἰδιοτρόπως τοὺς Ἁγίους Ἀγγέλους τε καὶ ἀνθρώπους, τὸ ἀεὶ φεῦ εἶναι τοῖς μὴ τοιούτοις ὡς γνώμης καρπὸν ἀφεὶς ἐπικιρνώμενον.

νς'. Οὐ συνεπάγεται τῇ κατὰ φύσιν τῶν ἐξ ὧν συνέστηκεν ἑτερότητι καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν διαφορὰν τὸ μυστήριον τῆς θείας σαρκώσεως. Τὸ μέν, ἵνα μὴ προσθήκην λάβῃ τὸ τῆς Τριάδος μυστήριον· τὸ δέ, ἵνα μηδὲν ᾖ τῇ θεότητι κατὰ φύσιν ὁμογενὲς καὶ ὁμοούσιον. Δύο γὰρ φύσεων πρὸς ὑπόστασιν, ἀλλ' οὐ πρὸς φύσιν μίαν γέγονε σύνοδος· ἵνα καὶ τὸ καθ' ὑπόστασιν ἓν ἐκ τῶν ἀλλήλαις συνδραμουσῶν φύσεων δειχθῇ κατὰ τὴν ἕνωσιν ἀποτελούμενον καὶ τὸ διάφορον τῶν συνελθόντων πρὸς τὴν ἀδιάσπαστον ἕνωσιν κατὰ τὴν φυσικὴν ἰδιότητα πιστευθῇ, πάσης ἐκτὸς μένον τροπῆς καὶ συγχύσεως.

νζ'. Οὐ λέγομεν ἐπὶ Χριστῷ διαφορὰν ὑποστάσεων, ὅτι Τριὰς μεμένηκεν ἡ Τριὰς καὶ σαρκωθέντος τοῦ Λόγου, προσθήκης προσώπου οὐ προσγενομένης τῇ Ἁγίᾳ Τριάδι διὰ τὴν σάρκωσιν. Λέγομεν δὲ φύσεων διαφοράν, ἵνα μὴ τῷ λόγῳ κατὰ τὴν φύσιν ὁμοούσιον τὴν σάρκα πρεσβεύωμεν.

νη'. Ὁ μὴ λέγων φύσεως διαφοράν, οὐκ ἔχει πόθεν πιστώσασθαι τὴν ὅτι γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος[1] δίχα τροπῆς ὁμολογίαν· μὴ γινώσκων σῳζόμενον κατὰ τὴν φύσιν ἐν τῇ μιᾷ τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ καὶ Θεοῦ Σωτῆρος ὑποστάσει μετὰ τὴν ἕνωσιν τὸ προσλαβὸν καὶ τὸ προσειλημμένον.

νθ'. Εἰ σαρκὸς ἐν Χριστῷ καὶ θεότητος, μετὰ τὴν ἕνωσιν, ὑπάρχει διαφορὰ κατὰ φύσιν· οὐ γὰρ ταὐτὸν κατ' οὐσίαν ποτὲ θεότης καὶ σάρξ, πρὸς φύσεως μιᾶς γένεσιν· ἡ τῶν συνελθόντων οὐδαμῶς γέγονεν ἕνωσις, ἀλλὰ πρὸς μίαν ὑπόστασιν, καθ' ἣν οὐδὲ μίαν ἐν Χριστῷ καθ' οἱονδήποτε τρόπον εὑρίσκομεν διαφοράν· ταὐτὸν γὰρ τῇ οἰκείᾳ σαρκὶ κατὰ τὴν ὑπόστασιν ὁ λόγος, καθ' ὃ γὰρ ἂν ὁ Χριστὸς ἔχοι διαφοράν, ἓν εἶναι κατὰ πάντα τρόπον οὐ δύναται· καθ' ὃ δὲ τὴν οἱανοῦν παντελῶς οὐκ ἐπιδέχεται διαφοράν, κατὰ πάντα τρόπον τὸ ἓν ἐπ' αὐτοῦ διαπαντὸς εὐσεβῶς ἔχει καὶ ὂν καὶ λεγόμενον.

ξ'. Ἡ πίστις διὰ τῆς ἐλπίδος τὴν εἰς Θεὸν ἀγάπην τελείαν συνίστησιν. Ἡ ἀγαθὴ συνείδησις τὴν εἰς τὸν πλησίον διὰ τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν ἀγάπην ὑφίστησιν. Ἡ γὰρ ἀγαθὴ συνείδησις παραβαθεῖσαν ἐντολὴν οὐκ ἔχει κατήγορον· ταύτας δὲ μόνη καρδία πιστεύεσθαι πέφυκε τῶν ἐφιεμένων τῆς ἀληθοῦς σωτηρίας.

ξα'. Οὐδὲν τοῦ πιστεύειν ταχύτερον, καὶ τοῦ διὰ στόματος ὁμολογεῖν τοῦ πιστευθέντος τὴν χάριν ἐστὶν εὐκολώτερον. Τὸ μὲν γὰρ δηλοῖ τὴν ἔμψυχον πρὸς τὸν πεποιηκότα τοῦ πεπιστευκότος ἀγάπην· τὸ δὲ τὴν θεοφιλῆ πρὸς τὸν πλησίον διάθεσιν. Ἀγάπη δὲ καὶ γνησία διάθεσις,

ἤγουν πίστις καὶ ἀγαθὴ συνείδησις, ἔργον προδήλως τοῦ κατὰ καρδίαν ὑπάρχει κινήματος, τῆς ἐντὸς ὕλης πρὸς γένεσιν παντελῶς οὐ δεόμενον.

ξβ'. Ὁ τὴν παντελῆ περὶ τὸ καλὸν ἀκινησίαν νοσῶν, περὶ τὸ κακὸν πάντως ὑπάρχει εὐκίνητος. Κατ' ἄμφω γὰρ ἀκίνητον ὑπάρχειν ἀδύνατον. Ὅθεν καὶ λίθους καλεῖν οἶδεν ἡ Γραφή, τὴν περὶ τὰ καλὰ τῆς ψυχῆς ῥαθυμίαν, ὡς ἀρετῶν ἀναισθητούσης· ξύλα δὲ τὴν περὶ τὰ κακὰ προθυμίαν. Ἡ δὲ κατ' αἴσθησιν κίνησις, συναπτομένη τῇ κατὰ νοῦν ἐνεργείᾳ, ποιεῖ τὴν μετὰ γνώσεως ἀρετήν.

ξγ'. Μεσότοιχον, τὸν κατὰ φύσιν, ὡς οἶμαι, νόμον τοῦ σώματος κέκληκε· φραγμὸν δέ[1], τὴν ἐν τῷ νόμῳ τῆς σαρκὸς πρὸς τὰ πάθη σχέσιν, ἤγουν τὴν ἁμαρτίαν. Μόνη γὰρ ἡ πρὸς τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας σχέσις, τοῦ νόμου τῆς φύσεως, τουτέστι τοῦ παθητικοῦ τῆς φύσεως μέρους, φραγμὸς γίνεται τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα διατειχίζων, καὶ τοῦ λόγου τῶν ἀρετῶν τὴν πρὸς σάρκα διὰ μέσης ψυχῆς κατὰ τὴν πρᾶξιν μὴ συγχωρῶν γενέσθαι διάβασιν. Ὁ δὲ λόγος παραγενόμενος καὶ τὸν τῆς φύσεως νόμον, ἤγουν τὸ τῆς φύσεως παθητικόν, καταπαλαίσας, τὴν ἐν αὐτῷ τῶν παρὰ φύσιν παθῶν σχέσιν κατήργησεν.

ξδ'. Ἡνίκα μὲν δι' ἀπάτης δόλῳ συλῶν τὴν περὶ Θεὸν ἔμφυτον τῆς φύσεως, ταύτην ὁ πονηρὸς εἰς ἑαυτὸν σφετερίζεται, κλέπτης ἐστί, πρὸς ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὸ σέβας μεταφέρειν πειρώμενος· ἀπάγων δηλονότι τῶν ἐν τοῖς γεγονόσι πνευματικῶν λόγων, τὴν κατὰ νοῦν τῆς θεωρίας, καὶ μόνην περιγράφων τὴν νοερὰν δύναμιν, τῆς κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν προσόψει τῶν αἰσθητῶν. Ὁπηνίκα δὲ διὰ τῶν φυσικῶν ἀπαρχόμενος κινημάτων πρὸς τὰ παρὰ φύσιν σοφιστικῶς κατασύρῃ τὴν πρακτικὴν δύναμιν, καὶ διὰ τῶν νομιζομένων καλῶν τοῖς χείροσι πιθανῶς προσηλώσῃ ταύτης τὴν ἔφεσιν, ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ὀμνύει ψευδῶς, πρὸς ἄλλα παρ' ὑπόσχεσιν ἄγων τὴν πειθομένην ψυχήν. Καὶ ἔστι κλέπτης μέν, ὡς πρὸς ἑαυτὸν συλῶν τὴν γνῶσιν τῆς φύσεως· ἐπίορκος δέ, ὡς τὸ πρακτικὸν τῆς ψυχῆς μάτην διαπονεῖσθαι πείθων τοῖς παρὰ φύσιν.

ξε'. Ἢ πάλιν, κλέπτης ἐστὶν ὁ πρὸς ἀπάτην τῶν ἀκουόντων τοὺς θείους δῆθεν ἀσκούμενος λόγους, ὧν οὐκ ἐπέγνω διὰ τῶν ἔργων τὴν δύναμιν, τὴν ψιλὴν προφορὰν δόξης ἐμπορίαν ποιούμενος, καὶ τῷ διὰ γλώσσης λόγῳ τὸν τοῦ δίκαιος νομίζεσθαι παρὰ τῶν ἀκροωμένων θηρόμενος ἔπαινον. Καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ὁ τῷ λόγῳ τὸν βίον ἀνάρμοστον καὶ τῇ γνώσει τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς ἔχων ἀντικειμένην, κλέπτης ἐστίν, ἐκ τῶν ἀλλοτρίων ἀγαθῶν οὐ καλῶς διαφαινόμενος, πρὸς ὃν ὁ λόγος εἰκότως ἐρεῖ· τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· ἵνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου καὶ ἀναλαμβάνῃς τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου[2];

ξς'. Κλέπτης ὡσαύτως ἐστὶ καὶ ὁ τοῖς φαινομένοις τρόποις καὶ ἤθεσι τὴν μὴ φαινομένην συγκαλύπτων τῆς ψυχῆς κακουργίαν, ἐπιεικείας

1. Ἐφεσ. β', 14. 2. Ψαλμ. 49, 16.

πλάσματι τὴν ἔνδον ἐπικαλύπτων διάθεσιν· κλέπτων, ὥσπερ ἐκεῖνος τῇ προφορᾷ τῶν λόγων τῆς γνώσεως, τὴν τῶν ἀκουόντων διάνοιαν· οὕτω δὴ καὶ αὐτός, τῷ τρόπῳ τῆς τῶν ἠθῶν ὑποκρίσεως, τῶν θεωμένων τὴν αἴσθησιν, πρὸς ὃν ὁμοίως εἰρήσεται· αἰσχύνθητε οἱ ἐνδεδυμένοι ἱμάτια ἀλλότρια[1]· καὶ τό· ἀποκαλύψει Κύριος τὸ σχῆμα αὐτῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ[2]. Καθ' ἑκάστην γὰρ ἐν τῷ κρυπτῷ τῆς καρδίας ἐργαστηρίῳ ταῦτά μοι λέγοντος, ἀκούειν δοκῶ τοῦ Θεοῦ τὴν ἡμέραν, ὡς ἐπ' ἀμφοῖν διαρρήδην κατεγνωμένος.

ξζ'. Ἐπίορκός ἐστιν, ἤγουν ὀμνύων ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ψευδῶς, ὁ ἐπαγγελλόμενος τῷ Θεῷ τὸν κατ' ἀρετὴν βίον καὶ ἀλλότρια παρὰ τὴν ὑπόσχεσιν τῆς οἰκείας ἐπαγγελίας ἐπιτηδεύων καὶ τὴν συνθήκην τῆς ὁμολογίας τοῦ σεμνοῦ βίου διὰ τῆς ἀργίας τῶν ἐντολῶν παραβαίνων. Καί, συντόμως εἰπεῖν, ὁ κατὰ Θεὸν ζῆν προελόμενος καὶ μὴ τελείως τῷ παρόντι βίῳ νεκρούμενος, ψεύστης ἐστὶ καὶ ἐπίορκος, ὀμόσας μὲν τῷ Θεῷ, τουτέστιν ἐπαγγειλάμενος τὸν ἐν τοῖς θείοις ἀγῶσιν ἄμεμπτον δρόμον, καὶ μὴ πληρώσας, καὶ διὰ τοῦτο μηδαμῶς ἐπαινούμενος. Ἐπαινεθήσεται γὰρ πᾶς ὁ ὀμνύων ἐν αὐτῷ[3], τουτέστι πᾶς ὁ τῷ Θεῷ ἐπαγγειλάμενος βίον καὶ διὰ τῆς ἀληθείας τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης τοὺς ὅρκους πληρῶν τῆς καλῆς ὑποσχέσεως.

ξη'. Ὁ κατὰ μόνην τὴν ἐν τοῖς λόγοις προφορὰν γνῶσιν ὑποκρινόμενος, πρὸς δόξαν οἰκείαν τὴν τῶν ἀκουόντων κλέπτει διάνοιαν· καὶ ὁ τοῖς ἤθεσι τὴν ἀρετὴν ὑποκρινόμενος, πρὸς δόξαν οἰκείαν κλέπτει τῶν θεωμένων τὴν ὅρασιν· καὶ δι' ἀπάτης ἀμφότεροι κλέπτοντες, πλανῶσιν, ὁ μὲν διάνοιαν ψυχῆς τῶν ἀκουόντων· ὁ δὲ τῶν θεωμένων σώματος αἴσθησιν.

ξθ'. Εἰ πάντως ἔπαινον ἔχει ὁ τῶν οἰκείων πληρωτὴς ἐπαγγελιῶν, ὡς ὀμνύων ἐν τῷ Θεῷ καὶ ἀληθεύων, δῆλον ὅτι ψόγον ἕξει καὶ ἀτιμίαν ὁ τῶν οἰκείων συνθηκῶν παραβάτης γενόμενος, ὡς ὀμόσας ἐν τῷ Θεῷ καὶ ψευσάμενος.

ο'. Οὐ πᾶς ἄνθρωπος, εἰς τοῦτον ἐρχόμενος τὸν κόσμον, ὑπὸ τοῦ λόγου πάντως φωτίζεται[4]· πολλοὶ γὰρ ἀφώτιστοι διαμένουσι καὶ τοῦ κατ' ἐπίγνωσιν ἀμέτοχοι φωτός· ἀλλὰ δῆλον ὅτι πᾶς ἄνθρωπος κατ' οἰκείαν γνώμην, εἰς τὸν ἀληθῆ κόσμον ἐρχόμενος τῶν ἀρετῶν. Πᾶς γὰρ ὁ κατ' ἀλήθειαν διὰ τῆς αὐθαιρέτου γεννήσεως εἰς τοῦτον ἐρχόμενος τὸν κόσμον ὑπὸ τοῦ λόγου πάντως φωτίζεται, λαμβάνων ἕξιν ἀρετῆς ἀμετακίνητον καὶ γνώσεως ἀληθοῦς ἐπιστήμην ἄπταιστον.

οα'. Οὐ πάντες καὶ πάντα τὴν αὐτὴν ἐκφώνησιν ἔχοντα, καθ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν πάντως νοηθήσεται τρόπον· ἀλλ' ἕκαστον τῶν λεγομένων πρὸς τὴν ὑποκειμένην δηλονότι τῷ τρόπῳ τῆς ἁγίας Γραφῆς δύναμιν νοητέον, εἰ μέλλοιμεν ὀρθῶς τοῦ σκοποῦ τῶν γεγραμμένων καταστοχάζεσθαι.

οβ'. Οὐδὲν τῶν ἀναγεγραμμένων τῇ Γραφῇ προσώπων ἢ τόπων ἢ

1. Πρβλ. Σοφον. α', 8. 2. Ἡσ. γ', 17. 3. Ψαλμ. 62, 12. 4. Ἰωάνν. α, 9.

χρόνων ἢ ἑτέρων πραγμάτων ἐμψύχων τε καὶ ἀψύχων, αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν, κατὰ τὸν αὐτὸν ἀεὶ νοούμενον τρόπον, ἔχει συμβαίνουσαν ἑαυτῇ διόλου τὴν ἱστορίαν ἢ τὴν θεωρίαν. Διὸ χρὴ τῶν ἀπταίστως τὴν θείαν τῆς Γραφῆς ἐξασκούμενον εἴδησιν, ταῖς διαφοραῖς τῶν γινομένων ἢ λεγομένων διαφόρως ἐκδέχεσθαι τῶν ἀπηριθμημένων ἕκαστον, καὶ τὴν ἁρμόζουσαν αὐτῷ κατὰ τὸν τρόπον ἢ τὸν χρόνον δεόντως θεωρίαν προσμένειν.

ογ'. Διδάσκειν χρὴ πάντας τοὺς ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, λόγῳ ζῆν μόνῳ καὶ πολιτεύεσθαι καὶ τοσοῦτον ἔχειν περὶ τῶν σωμάτων τὴν μέριμναν, ὅσον διὰ πολλῆς φροντίδος τὴν πρὸς αὐτὰ σχέσιν τῆς ψυχῆς διακόψαι, καὶ μηδεμίαν διδόναι τὸ σύνολον ὕλης τῇ ψυχῇ φαντασίαν· σβεσθείσης ἤδη τῷ λόγῳ τῆς κατ᾽ ἀρχὰς τὸν μὲν λόγον παρωσαμένης, τὴν ἀλογίαν δὲ τῆς ἡδονῆς ὄφεως δίκην ἑρπιστικοῦ προσδεξαμένης αἰσθήσεως, καθ᾽ ἧς ὡρίσθη δικαίως ὁ θάνατος, ἵνα παύσηται τῷ διαβόλῳ πρὸς τὴν ψυχὴν παρεχομένη τὴν εἴσοδον.

οδ'. Μία ὑπάρχουσα κατὰ τὸ γένος ἡ αἴσθησις, πενταπλοῦται τοῖς εἴδεσι, διὰ τῆς καθ᾽ ἕκαστον εἶδος ἀντιληπτικῆς ἐνεργείας, τὸ προσφυὲς αἰσθητὸν ἀντὶ Θεοῦ στέργειν τὴν πλανωμένην ψυχὴν ἀναπείθουσα. Διόπερ ὁ τῷ λόγῳ σοφῶς ἑπόμενος πρὸ τοῦ βεβιασμένου καὶ παρὰ γνώμην θανάτου, τὸν θάνατον τῆς σαρκὸς ἑκουσίως καταψηφίζεται, τὸν πρὸς αἴσθησιν τῆς γνώμης παντελῆ ποιούμενος χωρισμόν.

οε'. Λαβοῦσα τὸν νοῦν ἡ αἴσθησις ὑποχείριον, διδάσκει πολύθεον δι᾽ ἑκάστης αἰσθήσεως, τῇ περὶ τὰ πάθη δουλείᾳ ὡς θεῖον τὸ προσφυὲς αἰσθητὸν θεραπεύουσα.

ος'. Ὁ μόνῳ τῷ γράμματι τῆς Γραφῆς παρακαθήμενος, μόνην ἔχει τὴν αἴσθησιν κρατοῦσαν τῆς φύσεως, καθ᾽ ἣν ἡ πρὸς τὴν σάρκα τῆς ψυχῆς σχέσις μόνη διαφαίνεσθαι πέφυκε. Τὸ μὲν γράμμα μὴ νοούμενον πνευματικῶς, μόνην ἔχει τὴν αἴσθησιν περιγράφουσαν αὐτοῦ τὴν ἐκφώνησιν καὶ μὴ συγχωροῦσαν πρὸς τὸν νοῦν διαβῆναι τῶν γεγραμμένων τὴν δύναμιν. Εἰ δὲ πρὸς μόνην τὴν αἴσθησιν ἔχει τὸ γράμμα τὴν οἰκειότητα, πᾶς ὁ καθ᾽ ἱστορίαν μόνην Ἰουδαϊκῶς τὸ γράμμα δεχόμενος κατὰ σάρκα ζῇ τῆς ἁμαρτίας καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν διὰ τὴν ζῶσαν αἴσθησιν γνωμικῶς ἀποθνήσκων τὸν θάνατον, μὴ δυνάμενος πνεύματι τὰς πράξεις θανατῶσαι τοῦ σώματος, ἵνα ζῇ τὴν ἐν πνεύματι μακαρίαν ζωήν. Εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν, φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος· εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε[1].

οζ'. Μὴ τοίνυν τὸν θεῖον λύχνον, ἤγουν τὸν φωτιστικὸν τῆς γνώσεως λόγον, ἀνάπτοντες διὰ θεωρίας καὶ πράξεως, ὑπὸ τὸν μόδιον θήσωμεν[2], ἵνα μὴ κατακριθῶμεν ὡς περιγράφοντες τῷ γράμματι τῆς σοφίας τὴν ἀπερίληπτον δύναμιν· ἀλλ᾽ ἐπὶ τὴν λυχνίαν, λέγω τὴν Ἁγίαν Ἐκκλησίαν, ἐν τῷ ὕψει τῆς ἀληθοῦς θεωρίας πᾶσι τὸ φῶς τῶν θείων πυρσεύουσαν.

1. Ῥωμ. η', 13. 2. Ματθ. ε', 15

οη'. Ὁ τὰς προσβολὰς τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν, κατὰ τὸν Μακάριον Ἰὼβ καὶ τοὺς γενναίους μάρτυρας, ἀκατασείστῳ φέρων τῷ φρονήματι, λύχνος[1] ἐστὶν ἰσχυρός, ἀκατάσβεστον καὶ αὐτὸς φυλάττων τὸ φῶς τῆς σωτηρίας ἐν τῷ τρόπῳ τῆς κατὰ τὴν ἀνδρείαν ὑπομονῆς φυλαττόμενον, ὡς τὸν Κύριον ἰσχὺν ἔχων καὶ ὕμνησιν[2]. Ὁ δὲ γινώσκων τοῦ πονηροῦ τὰ μηχανήματα καὶ τὰς συμπλοκὰς τῶν ἀφανῶν πολέμων οὐκ ἀγνοῶν, καὶ οὗτος τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως περιλαμπόμενος, ἄλλος πέφηνε λύχνος, τῷ Μεγάλῳ Ἀποστόλῳ προσηκόντως φθεγγόμενος· οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν[3].

οθ'. Τὴν μὲν κάθαρσιν τοῖς ἀξίοις τῆς τῶν ἀρετῶν καθαρότητος διὰ φόβου καὶ εὐσεβείας καὶ γνώσεως ποιεῖται τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· τὸν δὲ φωτισμὸν τῆς τῶν ὄντων, καθ᾽ οὓς ὑπάρχουσι λόγους, γνώσεως, δι᾽ ἰσχύος καὶ βουλῆς καὶ συνέσεως δωρεῖται τοῖς ἀξίοις φωτός· τὴν δὲ τελειότητα διὰ τῆς παμφαοῦς καὶ ἁπλῆς καὶ ὁλοσχεροῦς σοφίας χαρίζεται τοῖς ἀξίοις θεώσεως, πρὸς τὴν τῶν ὄντων αἰτίαν, ἀμέσως αὐτοὺς ἀνάγων κατὰ πάντα τρόπον, ὡς ἐστιν ἀνθρώπῳ δυνατόν, ἐκ μόνων τῶν θείων τῆς ἀγαθότητος ἰδιωμάτων γνωριζομένους, καθ᾽ ἣν ἐκ Θεοῦ μὲν ἑαυτούς, ἐξ ἑαυτῶν δὲ γινώσκοντες τὸν Θεόν, οὐκ ὄντος τινὸς μέσου διατειχίζοντος. Σοφίας γὰρ μέσον οὐδὲν πρὸς Θεόν· τὴν ἀναλλοίωτον ἔξουσιν ἀτρεψίαν, τῶν μέσων αὐτοῖς ὁλικῶς πάντων διαβασθέντων, ἐν οἷς ὑπῆρχεν ὁ περὶ τὴν γνῶσιν ποτὲ τοῦ σφάλεσθαι κίνδυνος. Μέσα δὲ καλεῖ τὴν τῶν νοητῶν καὶ τῶν αἰσθητῶν οὐσίαν· δι᾽ ὧν πρὸς Θεόν, ὡς αἰτίαν τῶν ὄντων, ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἀνάγεσθαι πέφυκε.

π'. Τὴν μὲν πρακτικὴν φιλοσοφίαν, φόβος, εὐσέβειά τε καὶ γνῶσις ἐργάζονται· τὴν δὲ φυσικὴν ἐν πνεύματι θεωρίαν, ἰσχὺς καὶ βουλὴ καὶ σύνεσις κατορθοῦσι· τὴν δὲ μυστικὴν θεολογίαν, σοφία θεία μόνη χαρίζεται.

πα'. Ὥσπερ ἐλαίου χωρίς, ἄσβεστον διατηρηθῆναι λύχνον ἀμήχανον, οὕτως ἕξεως χωρίς, προσφόροις καὶ λόγοις καὶ τρόποις καὶ ἤθεσι, νοήμασί τε αὖ καὶ λογισμοῖς τοῖς καθήκουσι τὰ καλὰ διατρεφούσης, ἄσβεστον φυλαχθῆναι τὸ φῶς τῶν χαρισμάτων ἀμήχανον. Πᾶν γὰρ χάρισμα πνευματικὸν προσφυοῦς χρῄζει τῆς ἕξεως, ἀπαύστως ἐπιχεούσης αὐτῷ καθάπερ ἔλαιον τὴν ὕλην τὴν νοεράν, ἵνα διαμείνῃ κατὰ τὴν ἕξιν τοῦ δεξαμένου κρατούμενον.

πβ'. Ὥσπερ ἐλαίας χωρίς, οὐκ ἔστιν οὐδαμῶς εὑρεῖν φύσει κατ᾽ ἀλήθειαν γνήσιον ἔλαιον· ἄγγους δὲ δίχα κρατεῖσθαι τοῦ δεχομένου τὸ ἔλαιον οὐ δυνατόν· ἐλαίῳ μὴ τρεφόμενον σβέννυται πάντως τὸ λυχνιαῖον φῶς· οὕτω τῶν Ἁγίων Γραφῶν χωρίς, οὐκ ἔστι κατὰ ἀλήθειαν δύναμις νοημάτων θεοπρεπής· ἕξεως δὲ δίχα, καθάπερ ἄγγους νοημάτων δεκτικοῦ, οὐδαμῶς ἂν συσταίη νόημα θεῖον· θείοις δὲ νοήμασι μὴ τρεφόμενον τὸ φῶς τῆς ἐν τοῖς χαρίσματι γνώσεως, ἄσβεστον οὐ συντηρεῖται τοῖς ἔχουσι.

πγ'. Τὴν μὲν παλαιὰν Διαθήκην, τὴν ἐξ εὐωνύμων ἐλαίαν ὑπολαμ-

1. Πρβλ. Ἰὼβ ιη', 6. 2. Ψαλμ. 117, 14. 3. Β' Κορ β', 11.

βάνω σημαίνειν, ὡς τῆς πρακτικῆς μᾶλλον προνοουμένην φιλοσοφίας· τὴν ἐκ δεξιῶν δέ[1], τὴν νέαν Διαθήκην, ὡς καινοῦ μυστηρίου διδάσκαλον καὶ τῆς ἐν ἑκάστῳ τῶν πιστῶν θεωρητικῆς ἕξεως ποιητικήν· ἡ μὲν γάρ, ἀρετῆς τρόπους, ἡ δέ, γνώσεως λόγους παρέχεται τοῖς τὰ θεῖα φιλοσοφοῦσι· καὶ ἡ μὲν τῆς τῶν δρωμένων ὁμίχλης ὑφαρπάζουσα πρὸς τὸ συγγενὲς ἀνάγει τὸν νοῦν, πάσης καθαρὸν ὑλικῆς φαντασίας γεγενημένον· ἡ δὲ τῆς ὑλικῆς προσπαθείας αὐτὸν ἀποκαθαίρει, τῷ ἀνδρείας τόνῳ, καθάπερ σφύρᾳ τινὶ τοὺς πρὸς σῶμα τῆς γνώμης κατὰ τὴν σχέσιν ἐκκρουομένη ἥλους.

πδ'. Ἡ μὲν παλαιά, τὸ σῶμα πρὸς ψυχὴν λογισθὲν ἀναβιβάζει διὰ μέσων τῶν ἀρετῶν, κωλύουσα τοῦ πρὸς σῶμα τὸν νοῦν καταβιβάζεσθαι· ἡ δὲ νέα, τὸν νοῦν πρὸς τὸν Θεὸν ἀναβιβάζει τῷ πυρὶ τῆς ἀγάπης πυρούμενον. Καὶ ἡ μὲν ταυτὸν ἐργάζεται τῷ νοΐ τὸ σῶμα κατὰ τὴν θέσει κίνησιν· ἡ δὲ ταυτὸν τῷ Θεῷ τὸν νοῦν ἀποτελεῖ κατὰ τὴν ἕξιν τῆς χάριτος, τοσαύτην ἔχοντα πρὸς Θεὸν τὴν ἐμφέρειαν, ὥστε τὸν Θεὸν δι' αὐτοῦ γνωρίζεσθαι, τὸν ἐξ ἑαυτοῦ κατὰ φύσιν οὐδαμῶς τὸ παράπαν οὐδενὶ γινωσκόμενον, ὡς ἔκ τινος εἰκόνος ἀρχέτυπον.

πε'. Ἡ μὲν παλαιὰ Διαθήκη, πράξεως ἀρετῆς ὑπάρχουσα σύμβολον, συμφωνεῖν τὸ σῶμα τῷ νοΐ παρασκευάζει κατὰ τὴν κίνησιν· ἡ δὲ νέα, θεωρίας οὖσα καὶ γνώσεως ποιητική, τὸν μυστικῶς αὐτῆς ἀντεχόμενον νοῦν τοῖς θείοις νοήμασι καταφαιδρύνει καὶ τοῖς χαρίσμασι. Καὶ ἡ μὲν παλαιά, τῷ γνωστικῷ χορηγεῖ τοὺς τρόπους τῶν ἀρετῶν· ἡ δὲ νέα, τῷ πρακτικῷ γνώσεως ἀληθοῦς λόγους χαρίζεται.

πς'. Ἐκείνων ὁ Θεὸς λέγεται καὶ γίνεται κατὰ χάριν Πατήρ[2], τῶν μόνην ἐχόντων τὴν κατ' ἀρετὴν γνωμικὴν ἐν πνεύματι γέννησιν· καθ' ἥν, ὥσπερ ψυχῆς πρόσωπον, τὸν ἐν ἀρεταῖς τοῦ γεννήσαντος Θεοῦ χαρακτῆρα φαινόμενον ἔχοντες, κατὰ τὸν βίον τοὺς θεωμένους τῇ μεταβολῇ τῶν τρόπων δοξάζειν τὸν Θεὸν παρασκευάζουσι, τὸν οἰκεῖον βίον πρὸς μίμησιν παρέχοντες αὐτοῖς ἐξαίρετον ἀρετῆς ἐξαμπλάριον. Οὐ γὰρ λόγῳ ψιλῷ Θεὸς δοξάζεσθαι πέφυκεν, ἀλλ' ἔργοις δικαιοσύνης, πολλῷ πλείονα λόγον βοῶσι τὴν θείαν μεγαλοπρέπειαν.

πζ'. Ἀριστερὸς μέν, ὁ φυσικὸς νόμος διὰ τὴν αἴσθησιν· προσάγει δὲ τῷ λόγῳ τοὺς τρόπους τῶν ἀρετῶν καὶ ποιεῖ γνῶσιν ἐνεργουμένην· ὁ δὲ πνευματικὸς νόμος, δεξιὸς μέν ἐστι διὰ τὸν νοῦν· μείγνυσι δὲ τῇ αἰσθήσει τοὺς ἐν τοῖς οὖσι πνευματικοὺς λόγους καὶ ποιεῖ πρᾶξιν λελογισμένην.

πη'. Ὁ τῇ πράξει σωματουμένην τὴν γνῶσιν καὶ τῇ γνώσει ψυχουμένην τὴν πρᾶξιν δεικνύς, τὸν ἀκριβῆ τρόπον εὗρε τῆς ἀληθοῦς θεουργίας. Ὁ δ' ὁποτέραν τούτων τῆς ἑτέρας ἔχων διεζευγμένην, ἢ τὴν γνῶσιν ἀνυπόστατον πεποίηκε φαντασίαν ἢ τὴν πρᾶξιν κατέστησεν εἴδωλον. Γνῶσις γὰρ ἄπρακτος φαντασίας οὐδὲν διενήνοχεν, ὑφιστῶσαν αὐτὴν τὴν πρᾶξιν οὐκ ἔχουσα· καὶ πρᾶξις ἀλόγιστος ταὐτὸν εἰδώλῳ καθέστηκε, ψυχοῦσαν τὴν γνῶσιν οὐκ ἔχουσα.

1. Ζαχ. δ', 3. 2. Β' Κορ. ϛ', 18.

πθ'. Τὸ τῆς σωτηρίας ἡμῶν μυστήριον, ἐπίδειξιν μὲν λόγου τὸν βίον, δόξαν δὲ βίου τὸν λόγον ποιεῖται. Καὶ τὴν μὲν πρᾶξιν, θεωρίαν ἐνεργουμένην· τὴν δὲ θεωρίαν, πρᾶξιν μυσταγωγουμένην· καί, συντόμως εἰπεῖν, τὴν μὲν ἀρετήν, φανέρωσιν γνώσεως· τὴν δὲ γνῶσιν, ἀρετῆς συντηρητικὴν ἐργάζουσα δύναμιν, καὶ δι' ἀμφοῖν, ἀρετῆς λέγω καὶ γνώσεως, μίαν σοφίαν συνισταμένην ἐπιδεικνύμενον, ἵνα γνῶμεν ὅτι συμφωνοῦσιν ἀλλήλαις διὰ πάντων αἱ δύο Διαθῆκαι κατὰ τὴν χάριν, πλέον εἰς ἑνὸς μυστηρίου συμπλήρωσιν, ἢ ὅσον ψυχὴ καὶ σῶμα πρὸς ἑνὸς ἀνθρώπου γένεσιν, κατὰ τὴν σύνθεσιν ἀλλήλαις συμβαίνουσαι.

ϟ'. Ὥσπερ ψυχὴ καὶ σῶμα ποιεῖ κατὰ σύνθεσιν ἄνθρωπον, οὕτω πρᾶξις καὶ θεωρία, μίαν κατὰ σύνοδον ἀποτελεῖ σοφίαν γνωστικήν, καὶ παλαιὰ καὶ νέα Διαθήκη μυστήριον ἓν ἀπεργάζεται. Μόνου δὲ τοῦ Θεοῦ κατὰ φύσιν ἐστὶ τὸ ἀγαθόν, ἐξ οὗ κατὰ μετοχὴν πάντα φωτίζεταί τε καὶ ἀγαθύνεται, τὰ φωτὸς κατὰ φύσιν καὶ ἀγαθότητος δεκτικά.

ϟα'. Ὁ τὸν φαινόμενον κόσμον νοῶν, θεωρεῖ τὸν νοούμενον. Τυποῖ γὰρ τῇ αἰσθήσει τὰ νοητὰ φανταζόμενος καὶ κατὰ νοῦν σχηματίζει τοὺς θεαθέντας λόγους καὶ μεταφέρει, πρὸς μὲν αἴσθησιν πολυειδῶς, τοῦ νοητοῦ κόσμου τὴν σύστασιν· πρὸς δὲ νοῦν, τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου πολυπλόκως τὴν σύνθεσιν. Καὶ νοεῖ ἐν μὲν τῷ νοητῷ, τὸν αἰσθητὸν μετενέγκας πρὸς τὸν νοῦν τοῖς λόγοις τὴν αἴσθησιν· ἐν δὲ τῷ αἰσθητῷ, τὸν νοητὸν πρὸς αἴσθησιν ἐπιστημόνως τοῖς τύποις μετεγκλοιώσας τὸν νοῦν.

ϟβ'. Τὸν πρῶτον περὶ μονάδος λόγον, ὡς ἀρχὴν πάσης ἀρετῆς, κεφαλὴν ὁ Προφήτης ὠνόμασεν, ὡς τό· ἡ κεφαλή μου εἰς σχισμὰς ὀρέων[1]. τὰς δὲ διανοίας τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, σχισμὰς τῶν ὀρέων, ὑφ' ὧν κατεπόθη διὰ τῆς παραβάσεως ὁ ἡμέτερος νοῦς· γῆν δὲ κατωτάτην, τὴν μηδαμῶς γνώσεως αἰσθανομένην θείας, ἢ τὴν κατ' ἀρετὴν ζωῆς, τὴν οἱανοῦν κίνησιν ἔχουσαν ἕξιν· ἄβυσσον δὲ τήν, ἐπικειμένην ἄγνοιαν τῇ ἕξει τῆς κακίας, ἐφ' ᾗ βέβηκε καθάπερ γῇ τὰ τῆς κακίας πελάγη· ἢ γῆν, τὴν παγίαν τῆς κακίας ἕξιν εἶπεν· αἰωνίους δὲ μοχλούς, τὰς συγκρατούσας τὴν χειρίστην ἕξιν ἐμπαθεῖς προσπαθείας τῶν ὑλικῶν.

ϟγ'. Ἡ τῶν ἁγίων ὑπομονή, τὴν πονηρὰν δύναμιν προσβάλλουσαν, δαπανᾷ· ὡς πείθουσα τοῖς ὑπὲρ ἀληθείας ἐγκαλωπίζεσθαι πόνοις καὶ πλέον ἐμπλατύνεσθαι διδάσκουσα τοῖς παθήμασιν ἢ ταῖς ἀνέσεσιν· οἱ τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς ἄγαν φροντίζοντες, ὑπόθεσιν αὐτοῖς ὑπερβαλλούσης κατὰ πνεῦμα δυνάμεως ποιουμένη, τὴν κατὰ φύσιν τῆς σαρκὸς περὶ τὸ πάσχειν ἀσθένειαν. Ὅρα γὰρ ὅπως τῆς καθ' ὑπερβολὴν θείας δυνάμεως ἐστὶν ὑπόθεσις, ἡ κατὰ φύσιν τῶν ἁγίων ἀσθένεια, ἧς ἥττονα τὸν ὑπερήφανον διάβολον ὁ Κύριος ἔδειξεν.

ϟδ'. Ὁ λόγος τῆς χάριτος, διὰ πολλῶν πειρασμῶν πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν, ἤγουν τὴν τῶν ἐθνῶν Ἐκκλησίαν, ὥσπερ Ἰωνᾶς διὰ

1. Ἰωνᾶ β', 6-7.

πολλῶν θλίψεων πρὸς Νινευὶ διαβὰς τὴν πόλιν τὴν μεγάλην, ἔπεισε τὸν βασιλεύοντα νόμον τῆς φύσεως ἐξαναστῆναι τοῦ θρόνου, τῆς προτέρας δηλαδὴ περὶ τὸ κακὸν κατὰ τὴν αἴσθησιν ἕξεως, καὶ περιελέσθαι τὴν στολὴν αὐτοῦ, τὸν ἐπὶ τοῖς ἤθεσι, λέγω, τῆς κοσμικῆς δόξης ἀποθέσθαι τῦφον καὶ περιβαλέσθαι σάκκον, τὸ πένθος δηλαδὴ καὶ τὴν δυσχερῆ καὶ τραχεῖαν τῆς κακοπαθείας καὶ βίῳ τῷ κατὰ Θεὸν πρέπουσαν ἀγωγήν· καὶ καθίσαι ἐπὶ σποδοῦ[1], σποδὸς δέ ἐστιν ἡ πτωχεία τοῦ πνεύματος ἐφ᾽ ἧς καθέζεται πᾶς εὐσεβῶς ζῆν διδασκόμενος, καὶ τὴν μάστιγα τῆς συνειδήσεως ἔχων ἐπὶ τοῖς πλημμεληθεῖσιν αὐτὸν καταικίζουσαν.

ϟε'. Ὅρα ὅπως βασιλέα μὲν (λέγει) τὸν φυσικὸν νόμον· θρόνον δέ, τὴν ἐμπαθῆ κατ᾽ αἴσθησιν ἕξιν· τὴν δὲ στολήν, τὴν τῆς κενῆς δόξης προσβολήν*· τὸν δὲ σάκκον, τὸ κατὰ τὴν μετάνοιαν πένθος· τὴν δὲ σποδόν, τὴν ταπεινοφροσύνην· ἀνθρώπους δέ, τοὺς περὶ τὴν ἐπιθυμίαν· βόας δέ, τοὺς περὶ τὸν θυμόν· πρόβατα δέ, τοὺς περὶ τὴν θεωρίαν τῶν ὁρατῶν πταίοντας.

* Ἴσως προβολὴν ἢ περιβολήν.

ϟς'. Ὁ διὰ τὴν ἔννομον ἀρετὴν τῶν ἐν σαρκὶ παθῶν ὡς ἀριστερῶν ποιούμενος λήθην, καὶ διὰ τὴν ἄπταιστον γνῶσιν, ἐπὶ τῆς κατορθώμασι τῇ νόσῳ τῆς φυσιούσης οἰήσεως ὡς δεξιᾶς οὐχ ἁλισκόμενος, ἀνὴρ γέγονε, μὴ γινώσκων δεξιὰν αὐτοῦ, ὡς δόξης οὐκ ἐρῶν λυομένης· οὐδὲ ἀριστεράν[2], ὡς τοῖς τῆς σαρκὸς οὐκ ἐρεθιζόμενος πάθεσιν. Δεξιὰν οὖν ὡς ἔοικεν, εἶπεν ὁ λόγος τὴν ἐπὶ τοῖς δῆθεν κατορθώμασι κενοδοξίαν· ἀριστερὰν δὲ τὴν ἐπὶ τοῖς αἰσχροῖς πάθεσιν ἀκολασίαν. Ὁ γὰρ τῆς ἀρετῆς λόγος, τῆς σαρκός, ὡς ἀριστερᾶς, οὐκ εἶδεν ἁμαρτίαν· ὁ δὲ τῆς γνώσεως, τῆς ψυχῆς, ὡς δεξιᾶς, οὐ γινώσκει κακίαν.

ϟζ'. Ἡ κατὰ λόγον γνῶσις τῶν ἀρετῶν, ἤγουν ἡ κατ᾽ ἐνέργειαν ἀληθὴς τῆς τῶν ἀρετῶν αἰτίας ἐπίγνωσις, ἄγνοια παντελῆ πέφυκε ποιεῖν, τῆς δεξιᾶς καὶ ἀριστερᾶς ἑκατέρωθεν παρακειμένης τῇ μεσότητι τῶν ἀρετῶν ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως. Εἰ γὰρ οὐδὲν ἐν τῷ λόγῳ παντελῶς πέφυκεν εἶναι παράλογον, σαφῶς ὁ πρὸς τὸν λόγον τῶν ἀρετῶν ἀναχθείς, τὴν τῶν παραλόγων οὐδαμῶς ἐπιγνώσεται θέσιν· οὐ γὰρ δυνατὸν ἄμφω κατὰ ταὐτὸν ἅμα καταθρῆσαι τὰ ἀντικείμενα, καὶ θατέρῳ ἅμα τὸ ἕτερον γνῶναι συνεμφαινόμενον.

ϟη'. Εἰ ἀπιστίας ἐν τῇ πίστει λόγος οὐδείς, οὐδὲ σκότους αἰτία κατὰ φύσιν ὑπάρχει τὸ φῶς, οὐδὲ Χριστῷ συνενδείκνυσθαι πέφυκεν ὁ διάβολος[3]· δῆλον ὡς οὐδὲ τῷ λόγῳ τὸ παράπαν συνυπάρχει τὸ παράλογον· εἰ δὲ τῷ λόγῳ συνεῖναι παντελῶς οὐ δύναται τὸ παράλογον, ὁ πρὸς τὸν λόγον τῶν ἀρετῶν ἀναχθείς, τὴν τῶν παραλόγων οὐδαμῶς ἐπιγνώσεται θέσιν, μόνην ὥς ἐστιν, ἀλλ᾽ οὐχ ὡς νομίζεται γινώσκων τὴν ἀρετήν· καὶ διὰ τοῦτο μήτε δεξιὰν διὰ τῆς ὑπερβολῆς, μήτε ἀριστερὰν διὰ τῆς ἐλλείψεως ἐπιστάμενος· ἐπ᾽ ἀμφοῖν γὰρ θεωρεῖται σαφῶς τὸ παράλογον.

1 Ἰωνᾶ γ', 6. 2. Ἰωνᾶ δ', 11. 3. Πρβλ. Β' Κορ. ς', 15.

ϟθ'. Ἀπιστίαν (λέγει) τὴν ἄρνησιν τῶν ἐντολῶν· πίστιν δέ, τὴν αὐτῶν συγκατάθεσιν· τὸ δὲ σκότος, τοῦ καλοῦ τὴν ἄγνοιαν· τὸ δὲ φῶς, τὴν τούτου διάγνωσιν. Χριστὸν δὲ κέκληκε[1], τὴν οὐσίαν τοῦ καλοῦ καὶ τὴν ὑπόστασιν· τὸν διάβολον δέ, τὴν πάντων γεννητικὴν τῶν κακῶν χειρίστην ἕξιν.

ρ'. Εἰ ὅρος ὑπάρχει καὶ μέτρον τῶν ὄντων ὁ λόγος, ἴσον πρὸς ἀλογίαν ἐστὶ καὶ διὰ τοῦτο παράλογον, τὸ παρὰ τὸν ὅρον καὶ παρὰ τὸ μέτρον, ἢ πάλιν ὑπὲρ τὸν ὅρον κινεῖσθαι καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον. Ἐπίσης γὰρ ἄμφω τοῖς οὕτω κινουμένοις τοῦ κυρίως ὄντος φέρει τὴν ἔκπτωσιν. Τὸ μέν, ἄδηλον αὐτοῖς ποιεῖσθαι τοῦ δρόμου πεῖθον τὴν κίνησιν καὶ ἀόριστον, οὐκ ἔχουσα σκοπὸν τὸν Θεὸν δι᾽ ἀμετρίαν νοός, ὡς τέλος αὐτοῖς προεπινοούμενον· τοῦ δεξιοῦ, δεξιώτερον ἀναπλαττομένοις· τὸ δέ, παρὰ τὸν σκοπόν, πρὸς μόνην τὴν αἴσθησιν αὐτοὺς πεῖθον, τοῦ δρόμου ποιεῖσθαι τὴν κίνησιν, δι᾽ ἀτονίας νοός, προεπινοούμενον τέλος νομίζοντας, τὸ κατ᾽ αἴσθησιν αὐτοῖς περιγραφόμενον· ἅπερ ἀγνοεῖ μὴ πάσχων, ὁ μόνῳ τῷ λόγῳ τῆς ἀρετῆς συνημμένος καὶ πᾶσαν αὐτῷ τῆς κατὰ νοῦν οἰκείας δυνάμεως περιγράψας τὴν κίνησιν· καὶ διὰ τοῦτο μηδὲν ὑπὲρ τὸν λόγον ἢ παρὰ τὸν λόγον διανοεῖσθαι δυνάμενος.

1. Β' Κορ. ς', 15.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΕΒΔΟΜΗ

κατὰ φύσιν λόγος διὰ μέσων τῶν ἀρετῶν πρὸς νοῦν ἀνάγειν πέφυκε τὸν ἐπιμελούμενον πράξεως. Ὁ δὲ νοῦς πρὸς τὴν σοφίαν εἰσάγει διὰ θεωρίας τὸν ἐφιέμενον γνώσεως. Τὸ δὲ παράλογον πάθος, πρὸς τὴν αἴσθησιν πείθει καταφέρεσθαι τὸν ἀμελοῦντα τῶν ἐντολῶν, ἧς τὸ τέλος ἐστὶ τὸ πρὸς τὴν ἡδονὴν καθηλωθῆναι τὸν νοῦν.

β'. Ἀρετὴν καλεῖ τὴν ἀπαθεστάτην καὶ παγίαν περὶ τὸ καλὸν ἕξιν, ἧς ἐφ' ἑκάτερα καθέστηκεν οὐδέν, Θεοῦ φερούσης χαρακτῆρα, ᾧ οὐδέν ἐστιν ἐναντίον. Αἰτία δὲ τῶν ἀρετῶν ἐστιν ὁ Θεός· τούτου δὲ ἡ κατ' ἐνέργειαν γνῶσις, ἡ τοῦ κατ' ἀλήθειαν ἐπεγνωκότος τὸν Θεὸν πρὸς τὸ Πνεῦμα κατὰ τὴν ἕξιν ἀλλοίωσις.

γ'. Εἰ ὁ λόγος διώρισεν ὡς πέφυκεν ἑκάστου τὴν γένεσιν, οὐδὲν τῶν ὄντων ἑαυτῷ φυσικῶς ἢ ὑπερβέβηκεν ἢ ὑποβέβηκεν. Οὐκοῦν ὅρος μὲν τῶν ὄντων ἐστὶν ἡ κατ' ἔφεσιν τῆς αἰτίας ἐπίγνωσις· μέτρον δέ, ἡ ἐφικτὴ τοῖς οὖσι κατ' ἐνέργειαν τῆς αἰτίας ἐκμίμησις· τὸ δὲ ὑπὲρ τὸν ὅρον φέρεσθαι καὶ τὸ μέτρον τῶν κινουμένων τὴν ἔφεσιν, ἀνόνητον ποιεῖ τὸν δρόμον μὴ καταντώντων εἰς Θεόν, ἐν ᾧ ἡ κατ' ἔφεσιν πάντων ἵσταται κίνησις, ἀνυπόστατον δεχομένη τέλος τοῦ Θεοῦ τὴν ἀπόλαυσιν· τὸ δὲ παρὰ τὸν ὅρον φέρεσθαι καὶ τὸ μέτρον τῶν κινουμένων τὴν ἔφεσιν, ἀνόνητον ποιεῖ τὸν δρόμον, ἀντὶ Θεοῦ καταντώντων πρὸς τὴν αἴσθησιν, ἐν ᾗ καθ' ἡδονὴν βέβηκεν ἡ τῶν παθῶν ἀνυπόστατος ἀπόλαυσις.

δ'. Ὁ πρὸς τὴν αἰτίαν τῶν ὄντων ἀσχέτως ἀναταθεὶς νοῦς, ἀγνοήσει παντελῶς, μηδένα θεωρῶν λόγον ἐν τῷ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν ὑπὲρ πάντα λόγον ὄντι κατ' οὐσίαν Θεῷ· πρὸς ὃν ἀπὸ τῶν ὄντων ἁπάντων συσταλείς, οὐδένα τῶν ἀφ' ὧν ἀπέστη λόγον ἐπίσταται, μόνον τὸν πρὸς ὃν γέγονε κατὰ χάριν ἀνερμηνεύτως θεώμενος· καὶ γὰρ καὶ τοὺς τῶν ἀσωμάτων ἀφίησι λόγους, ὁ πρὸς τὸν Θεὸν ἀναδραμὼν κατ' ἔκστασιν νοῦς. Οὐ γὰρ πέφυκέ τι Θεῷ τῶν μετὰ Θεόν, ἅμα συγκατοπτεύεσθαι.

ε'. Ἐπάρατον ὄντως πάθος ὁ τύφος καὶ ἐκ δύο κακῶν κατὰ σύνθεσιν συνιστάμενον, ὑπερηφανίας, φημί, καὶ κενοδοξίας· ὧν ἡ μὲν ὑπερηφανία, τὴν αἰτίαν ἀρνεῖται τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς φύσεως· ἡ δὲ κενοδοξία, τήν τε φύσιν καὶ αὐτὴν νόθον τὴν ἀρετὴν καθίστησιν. Οὐδὲν γὰρ τῷ ὑπερηφάνῳ κατὰ Θεὸν διαπράττεται· καὶ οὐδὲν τῷ κενοδόξῳ κατὰ φύσιν προέρχεται.

ς'. Ὑπερηφανίας ἴδιον, τὸ ἀρνεῖσθαι τὸν Θεὸν ἀρετῆς εἶναι γενέτην καὶ φύσεως· κενοδοξίας δέ, τὸ μερίζειν τὴν φύσιν πρὸς ὕφεσιν· ὧν ὁ τύφος εἶναι γέννημα πέφυκεν, ἕξις κακίας ὑπάρχων σύνθετος, Θεοῦ ἄρνησιν ἑκούσιον ἔχουσα καὶ τῆς κατὰ φύσιν ἰσοτιμίας ἄγνοιαν.

ζ'. Ὑπερηφανίας καὶ κενοδοξίας μεῖξις ὁ τύφος καθέστηκεν· πρὸς μὲν τὸν Θεὸν ἔχων τὴν καταφρόνησιν, καθ' ἣν πέφυκε βλασφήμως διαβάλλειν τὴν πρόνοιαν· πρὸς δὲ τὴν φύσιν κεκτημένος τὴν ἀλλοτρίωσιν, καθ' ἣν πάντα τὰ τῆς φύσεως παρὰ τὴν φύσιν μεταχειρίζεται, τῷ κατὰ παράχρησιν τρόπῳ, τὴν τῆς φύσεως παραφθείρων εὐπρέπειαν.

η'. Τὸ πνεῦμα τοῦ καύσωνος[1], οὐ μόνον τοὺς πειρασμούς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ Θεοῦ τὴν ἀφαιρουμένην τῶν Ἰουδαίων τὴν τῶν θείων χαρισμάτων χορηγίαν δηλοῖ. Ἡ δὲ διὰ πνεύματος ἀγχιστία, σαρκὸς μὲν λύει τὴν σχέσιν τῆς προαιρέσεως, Θεῷ δὲ προσδραμεῖν* κατὰ πόθον προσηλωθεῖσαν.

* Ἴσως λείπει πείθει.

θ'. Ὁ μὲν φυσικὸς λόγος, ὅταν οὐκ ἔχῃ πλεονεκτοῦσαν τὸν λόγον τὴν αἴσθησιν, ἀδιδάκτως ἀσπάζεσθαι πάντας πείθει τὸ συγγενὲς καὶ ὁμόφυλον, αὐτὴν ἔχοντας τὴν φύσιν τῆς τῶν δεομένων ἐπικουρίας διδάσκαλον, κἀκεῖνο βούλεσθαι πᾶσιν ἅπαντας, ὅπερ ἕκαστος ἑαυτῷ παρὰ τῶν ἄλλων γινόμενον εἶναι δοκεῖ καταθύμιον. Καὶ τοῦτο διδάσκων ὁ Κύριος, φησίν· ὅσα θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, ὁμοίως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς[2].

ι'. Ἔργον εἶναι τοῦ φυσικοῦ νόμου, φησί, τὴν γνωμικὴν πάντων πρὸς πάντας ὁμόθυμον σχέσιν. Ἐφ' ὧν γὰρ ἡ φύσις λόγῳ βραβεύεται, τούτων μία πέφυκεν ἡ διάθεσις· ὧν δὲ διάθεσις ἡ αὐτή, καὶ ὁ κατ' ἦθος τρόπος καὶ ὁ τοῦ βίου δρόμος εἷς ὑπάρχειν προδήλως πέφυκεν· ὧν δὲ τρόπος ἠθῶν καὶ βίου δρόμος ἐστὶν ὁ αὐτός, εἷς δηλονότι καὶ ὁ αὐτὸς κατὰ τὴν γνώμην τῆς πρὸς ἀλλήλους σχέσεως ὑπάρχει δεσμός, κατὰ μίαν γνώμην ἄγων τοὺς πάντας πρὸς τὸν ἕνα λόγον τῆς φύσεως· ἐν ᾧ παντελῶς οὐκ ἔστιν ἡ νῦν κρατοῦσα τῆς φύσεως διὰ τῆς φιλαυτίας διαίρεσις. Ὁ δὲ γραπτὸς νόμος, φόβῳ τῶν ἐπιτιμίων ἐπέχων τὰς ἀτάκτους τῶν ἀφρονεστέρων ὁρμάς, ἐθίζει διδάσκων πρὸς μόνην αὐτοὺς ὁρᾶν τὴν τοῦ ἴσου διαμονήν, καθ' ἣν τῆς δικαιοσύνης τὸ κράτος, χρόνῳ βεβαιωθέν, εἰς φύσιν μεθίσταται, ποιοῦν τὸν μὲν φόβον διάθεσιν, ἠρέμα κατὰ μικρὸν τῇ περὶ τὸ καλὸν γνώμῃ συγκρατυνομένην· ἕξιν δὲ τὴν συνήθειαν, τῇ λήθῃ τῶν προτέρων καθαιρομένην καὶ τὸ φιλάλληλον ἑαυτῇ συναποτίκτουσαν.

ια'. Ὁ γραπτὸς νόμος (φησί), κωλύων φόβῳ τὴν ἀδικίαν, ἐθίζει πρὸς τὸ δίκαιον· χρόνῳ δὲ τὸ ἔθος ποιεῖ διάθεσιν φιλοδίκαιον, ὑφ' ἧς παγία πρὸς τὸ καλὸν ἕξις ἐπιγίνεται, λήθην προλαβούσης πονηρίας ἐπάγουσα.

ιβ'. Ὁ δὲ τῆς χάριτος νόμος, αὐτὸν ἀμέσως διδάσκει τοὺς ἀγομένους μιμεῖσθαι τὸν Θεόν, ὃς τοσοῦτον ὑπὲρ ἑαυτὸν ἡμᾶς, εἰ θέμις εἰπεῖν, καὶ ταῦτα διὰ τὴν ἁμαρτίαν ὄντας ἐχθρούς, ἠγάπησεν, ὥστε καὶ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς οὐσίαν ἐλθεῖν ἀτρέπτως, ὑπὲρ πᾶσαν οὐσίαν ὄντα· καὶ φύσιν ὑπερουσίως καταδέξασθαι καὶ ἄνθρωπον γενέσθαι καὶ τῶν ἀνθρώπων ἕνα χρηματίσαι βούλεσθαι καὶ τὴν ἡμετέραν κατάκρισιν οἰκείαν ποιῆσαι μὴ παραιτήσασθαι· καὶ τοσοῦτον ἡμᾶς ἐθέωσε κατὰ χάριν, ὅσον κατ' οἰκονομίαν

1. Ἰωνᾶ δ', 8. 2. Λουκ. ς', 31.

αὐτὸς γέγονεν ἄνθρωπος· ἵνα μὴ μόνον μάθωμεν ἀλλήλων ἀντέχεσθαι φυσικῶς, καὶ ὡς ἑαυτοὺς ἀλλήλους ἀγαπᾷν πνευματικῶς, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἑαυτοὺς ἀλλήλων κήδεσθαι θεϊκῶς καὶ ταύτην τῆς εἰς ἀλλήλους ἀγάπης ἀπόδειξιν ποιεῖσθαι, τὸ κατ᾽ ἀρετὴν ὑπὲρ ἀλλήλων τὸν ἑκούσιον προθύμως αἱρεῖσθαι θάνατον. Οὐκ ἔστι γὰρ ἄλλη μείζων ταύτης ἀγάπη, φησίν, ἵνα τις θῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ φίλου αὐτοῦ[1].

ιγ'. Ὁ μὲν τῆς φύσεως νόμος ἐστίν, ἵνα συνελὼν εἴπω, λόγος φυσικός, τὴν αἴσθησιν λαβὼν ὑποχείριον, πρὸς ἀφαίρεσιν τῆς ἀλογίας· καθ᾽ ἣν τῶν φυσικῶς συνημμένων ἐστὶν ἡ διαίρεσις. Ὁ δὲ γραπτὸς νόμος ἐστὶ λόγος φυσικός, μετὰ τὴν κατ᾽ αἴσθησιν τῆς ἀλογίας ἀφαίρεσιν, προσλαβὼν καὶ πόθον πνευματικόν, τῆς πρὸς τὸ συγγενὲς ἀλληλουχίας συνεκτικόν. Ὁ δὲ τῆς χάριτος νόμος ὑπὲρ φύσιν καθέστηκε λόγος πρὸς θέωσιν, ἀτρέπτως τὴν φύσιν μεταλλάττων καὶ ὡς ἐν εἰκόνι δεικνὺς ἀκαταλήπτως τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων, τὸ ὑπὲρ οὐσίαν καὶ φύσιν ἀρχέτυπον καὶ τὴν τοῦ ἀεὶ εὖ εἶναι διαμονὴν παρεχόμενος.

ιδ'. Τὸ μὲν ἔχειν ὡς ἑαυτὸν τὸν πλησίον, μόνης ἐστὶ φροντίσαι τῆς πρὸς τὸ εἶναι ζωῆς· ὅπερ φυσικοῦ νόμου καθέστηκε. Τὸ δὲ τὸν πλησίον ἀγαπᾷν ὡς ἑαυτόν[2], καὶ τῆς πρὸς τὸ εὖ εἶναι κατ᾽ ἀρετὴν ἐστι προνοεῖσθαι τοῦ πέλας· ὅπερ ὁ γραπτὸς ἐπιτρέπει νόμος. Τὸ δὲ ὑπὲρ ἑαυτὸν ἀγαπῆσαι τὸν πλησίον, τοῦ νόμου τῆς χάριτός ἐστιν ἰδιαίτατον.

ιε'. Ὁ κωλυόμενος τῶν πρὸς ἡδονὴν σώματος ἀφορμῶν, μανθάνει προνοίας λόγους, ἐπεχούσης τὴν ἐξαπτικὴν ὕλην τῶν παθῶν· ὁ δὲ τὰς πρὸς ὀδύνην σώματος δεχόμενος μάστιγας, διδάσκεται κρίσεως λόγους, προλαβόντων μολυσμῶν ἀκουσίοις πόνοις αὐτὸν ἐκκαθαιρούσης.

ις'. Εἰ τὸν Προφήτην, διὰ τὴν σκηνὴν καὶ τὴν κολόκυνθαν λυπούμενον, λέγω δὲ τὴν σάρκα καὶ τὴν τῆς σαρκὸς ἡδονήν, τῆς δὲ Νινευὶ τὸν Θεὸν ἀντεχόμενον[3], ἀντεισήγαγεν ὁ τῆς Γραφῆς λόγος, δῆλον ὡς τῶν τοῖς ἀνθρώποις τιμίων ἐπεράστων, τὸ δὲ* Θεῷ φανὲν προσφιλές, πάντων τῶν ὄντων πολλῷ κρεῖττον ἐστὶ καὶ τιμιώτερον· ὅπου γε τῶν οὐκ ὄντων, καὶ μόνῃ προσλήψει κατ᾽ ἐσφαλμένην κρίσιν εἶναι δοκούντων· ὧν οὐδεὶς τὸ παράπαν ἐστὶ κατὰ τὴν ὕπαρξιν λόγος, μόνη δὲ φαντασία τὸν νοῦν φενακίζουσα, καὶ σχῆμα τοῖς οὐκ οὖσι διάκενον ἀλλ᾽ ὑπόστασιν* τῷ πάθει παρεχομένη.

* Ἴσως περιττὸν τό, δέ.

* Ἴσως ἀλλ᾽ οὐχ ὑπόστασιν.

ιζ'. Ἡ μὲν ἀκριβὴς γνῶσις τῶν λογίων τοῦ πνεύματος, μόνοις ἀποκαλύπτεσθαι πέφυκε τοῖς ἀξίοις τοῦ πνεύματος· οἵ, διὰ πολλὴν τῶν ἀρετῶν ἐπιμέλειαν, τῆς τῶν παθῶν αἰθάλης τὸν νοῦν ἐκκαθάραντες, ἐσόπτρου δίκην καθαροῦ καὶ διαυγοῦς, ἅμα τῇ προσβολῇ καθάπερ πρόσωπον ἐντυπουμένην αὐτοῖς καὶ ἐμπίπτουσαν, τὴν τῶν θείων δέχονται γνῶσιν· οἷς δὲ ταῖς τῶν παθῶν* ὁ βίος κατέστικται, μόλις κἂν ἐξ εἰκότων στοχασμῶν τεκμηριῶσαι τὴν τῶν θείων γνῶσίν ἐστι δυνατόν, μὴ ὅτι γε νοῆσαί τε καὶ φράσαι ταύτην δι᾽ ἀκριβείας ἀπαυθαδιάζεσθαι.

* Ἴσως λείπει κηλῖσιν.

1· Ἰωάνν. ιε', 13. 2. Μάρκ. ιβ', 33. 3. Ἰωνᾶ δ', 9, 11.

ιη'. Ὁ τοῦ νοῦ μορφήν, τὴν ἐξ ἀρετῶν ἐν πνεύματι θείῳ δεξάμενος γνῶσιν, τὰ θεῖα λέγεται παθεῖν, ὅτι μὴ φύσει κατὰ τὴν ὕπαρξιν, ἀλλὰ χάριτι κατὰ τὴν μέθεξιν ταύτην προσέλαβεν. Ὁ δὲ τὴν ἐκ χάριτος μὴ δεξάμενος γνῶσιν, κἂν λέγῃ τι γνωστικόν, οὐκ οἶδε κατὰ πεῖραν τοῦ λεγομένου τὴν δύναμιν. Ψιλὴ γὰρ μάθησις τὴν καθ᾽ ἕξιν γνῶσιν οὐ δίδωσι.

ιθ'. Νοῦς εἰς ἄκρον δι᾽ ἀρετῶν καθαιρόμενος, τοὺς τῶν ἀρετῶν πέφυκεν εἰκότως ἐκδικάζεσθαι λόγους, τὴν ἐξ αὐτῶν θειωδῶς χαρακτηρισθεῖσαν γνῶσιν οἰκεῖον ποιούμενος πρόσωπον. Καθ᾽ ἑαυτὸν γὰρ ἀνείδεός τε καὶ ἀχαρακτήριστος πᾶς καθέστηκε νοῦς μορφὴν ἔχων ἐπίκτητον, ἢ τὴν ἐκ τῶν ἀρετῶν ὑποστᾶσαν ἐν πνεύματι γνῶσιν ἢ τὴν ἐκ τῶν παθῶν ἐπισυμβαίνουσαν ἄγνοιαν.

κ'. Πᾶς ὁ τῆς θείας ἐκπεπτωκὼς ἀγάπης, τὸν ἐν τῇ σαρκὶ νόμον ἔχει διὰ τῆς ἡδονῆς βασιλεύοντα, τὸν μηδεμίαν θείαν ἐντολὴν φυλάξαι δυνάμενον ἢ βουλόμενον. Τῆς γὰρ ἐν πνεύματι Θεοῦ κατ᾽ ἀρετὴν διεξαγομένης ζωῆς τε καὶ βασιλείας, προτιμήσας τὴν φιλήδονον ζωήν, τὴν ἄγνοιαν, ἀντὶ τῆς γνώσεως, ἑαυτῷ ἐπεσπάσατο.

κα'. Ὁ μὴ διαβαίνων κατὰ νοῦν πρὸς τὴν ἔνδον ἐν πνεύματι τοῦ νομικοῦ γράμματος θείαν εὐπρέπειαν, τὴν τῆς γνώμης φιλήδονον σχέσιν, ἤγουν τὴν κοσμικὴν προσπάθειαν καὶ φιλοκοσμίαν γεννᾷν πέφυκεν, ἐκ τῆς κατὰ μόνην τὴν ἐν λόγῳ μαθήσεως προφοράν.

κβ'. Αἰσχύνη στόματός ἐστιν ἡ κατὰ νοῦν φιλόκοσμος μελέτη τῶν λογισμῶν καὶ φιλοσώματος. Ἐν ᾧ γὰρ* ὁ κόσμος, ἐκ τῆς ἐμφαινομένης τῷ γράμματι τοῦ νόμου σωματικῆς διαπλάσεως, κατὰ τὴν γνωμικὴν σχέσιν γενέσθαι πέφυκεν, ἤγουν ἡ τὸν κόσμον φιλοῦσα διάθεσις καὶ ἡ κατὰ νοῦν φιλήδονος μελέτη τῶν λογισμῶν. Πρὸς ὃ γὰρ σχετικῶς διακείμεθα, πρὸς ἐκεῖνο καὶ κατὰ νοῦν μελέτην κεκτήμεθα.

* Ἴσως τὸ γὰρ περιττόν.

κγ'. Ἢ πάλιν, αἰσχύνη στόματός ἐστιν ἡ τοῖς πάθεσιν εἶδος ἐπάγουσα καὶ τὸ καθ᾽ ἡδονὴν πρὸς αἴσθησιν διαπλάττουσα κάλλος τοῦ νοῦ κίνησις. Χωρὶς γὰρ τῆς κατὰ νοῦν ἐπινοητικῆς δυνάμεως, πρὸς διάπλασιν μορφῆς οὐδαμῶς πάθος ἄγεται. Ἢ ἀνάθημά ἐστι καὶ ἡ πρόσυλος καὶ ἀκαλλὴς τῶν παθῶν καὶ ἀδιατύπωτος κίνησις· αἰσχύνη δὲ στόματος, ἡ τὸ πάθος εἰδοποιοῦσα πρὸς αἴσθησιν κίνησις καὶ ταῖς ἐπινοίαις ὕλην ἁρμόδιον τῷ πάθει πορίζουσα.

κδ'. Ὁ διὰ τρυφὴν σωματικὴν καὶ ἀνάπαυσιν τὰς θυσίας καὶ τὰς ἑορτάς, τά τε σάββατα καὶ τὰς νεομηνίας κατὰ τὸν νόμον τὸν Θεὸν διατεταχέναι πιστεύων, πάντῃ τε καὶ πάντως ὑπὸ τὴν ἐνοχὴν γενήσεται τῆς τῶν παθῶν ἐνεργείας καὶ τὴν αἰσχύνην τῆς τῶν ἐπ᾽ αὐτοῖς αἰσχρῶν λογισμῶν ῥυπαρίας· ὑπό τε τὸν φθειρόμενον ἔσται κόσμον καὶ τὴν ἐν λογισμοῖς φιλοσώματον μελέτην· ὑπό τε τὴν ὕλην τῶν παθῶν καὶ τὸ εἶδος, μηδὲν ἄλλο, πλὴν φθειρομένων, τίμιον ἔχειν δυνάμενος.

κε'. Ὁ πεισθεὶς θείαν εἶναι διαταγὴν τὸ σωματικῶς κατὰ νόμον τρυφᾶν, τὴν γαστριμαργίαν ὡς Θεοῦ δῶρον λαμβάνει πρὸς συμβίωσιν μετὰ χαρᾶς, ἐξ ἧς γεννᾷ τοὺς μολύνοντας τῇ παραχρήσει τὴν ἐνέργειαν τῶν αἰσθητῶν τρόπους.

κς'. Ἐπειδὰν τὸ θεωρητικὸν τῆς ψυχῆς τὴν τρυφὴν κατὰ τὸν ἐν γράμματι νόμον ὡς θείαν διὰ τὴν ἐντολὴν ἀσπάσηται πρὸς συμβίωσιν, τὴν τῶν αἰσθήσεων παρὰ φύσιν μετέρχεται χρῆσιν, μηδεμιᾶς συγχωροῦν κατὰ φύσιν διαφαίνεσθαι τὴν χρῆσιν τῆς ἐνεργείας. Γεννᾷ γὰρ τήν τε τῶν παθῶν ἕξιν καὶ τὴν ἐνέργειαν, καὶ ὡς θείαν εἰσοικίζεται τὴν γαστριμαργίαν, πρὸς γένεσιν τῶν ῥυπαινόντων τῇ παραχρήσει τὰς αἰσθήσεις τρόπων εἰς ἀναίρεσιν τῶν ἐν τοῖς οὖσι φυσικῶν λόγων τε καὶ σπερμάτων.

κζ'. Οὐδείς, μόνῃ προσανέχων τῇ σωματικῇ τοῦ νόμου λατρείᾳ, φυσικὸν τὸ παράπαν δύναιτ' ἂν παραδέξασθαι λόγον ἢ λογισμόν, ὅτι μηδὲ πέφυκε ταυτὸν εἶναι τῇ φύσει τὰ σύμβολα. Ὁ γὰρ τοῖς συμβόλοις ἐναπομένων τοῦ νόμου, οὐ δύναται κατὰ λόγον τὴν τῶν ὄντων φύσιν ὁρᾶν καὶ τοὺς τεθέντας οὐσιωδῶς ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ τοῖς οὖσι λόγους περιποιεῖσθαι, διὰ τὸ τῶν συμβόλων πρὸς τὴν τῶν ὄντων φύσιν διάφορον.

κη'. Ὁ Θεὸν τὴν κοιλίαν ἡγούμενος καὶ ὡς ἐπὶ δόξῃ τῇ αἰσχύνῃ [1] καλλωπιζόμενος, μόνων οἶδεν ὡς θείων ἀντέχεσθαι διὰ σπουδῆς τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας· καὶ διὰ τοῦτο μόνα περιέπει τὰ χρονικά, τουτέστι τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδος καὶ τὴν κατὰ παράχρησιν πενταπλῆν ἐνέργειαν τῶν αἰσθήσεων. Τῇ γὰρ ὕλῃ καὶ τῷ εἴδει συμπλακεῖσα κατὰ μεῖξιν ἡ αἴσθησις, ἀποτελεῖν μὲν πάθος, ἀποκτείνειν δὲ καὶ ἀναιρεῖν τοὺς κατὰ φύσιν πέφυκε λόγους. Πάθος γὰρ καὶ φύσις, κατὰ τὸν τοῦ εἶναι λόγον, οὐδαμῶς ἀλλήλοις συνυπάρχουσιν. Οὐ γὰρ πέφυκε πάθει συνεμφαίνεσθαι τὸ παράπαν φύσεως λόγος, ὥσπερ οὔτε φύσει συναποτίκτεσθαι κατὰ γένεσιν πάθος.

κθ'. Ὁ μὴ πιστεύων τὴν Γραφὴν εἶναι πνευματικήν, τῆς οἰκείας κατὰ τὴν γνῶσιν πενίας οὐκ αἰσθάνεται, ἀλλὰ λιμῷ διαφθείρεται. Λιμὸς γάρ ἐστιν, ὡς ἀληθῶς, ἔκλειψις τῶν κατ' αὐτὴν τὴν πεῖραν ἐγνωσμένων ἀγαθῶν καὶ ἀπορία καὶ σπάνις παντελὴς τῶν τὴν ψυχὴν συγκρατούντων πνευματικῶν βρωμάτων. Πῶς γὰρ οὐ λιμὸν ἡγήσεταί τις ἢ ζημίαν τὴν τῶν καθάπαξ αὐτῷ μηδαμῶς ἐγνωσμένων ἀφαίρεσιν;

λ'. Λιμώττει ἐπ' ἀληθείας τῶν πιστῶν καὶ ἐπεγνωκότων τὴν ἀλήθειαν ὁ λαὸς καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ καθ' ἕκαστον ἀφιεμένη τῆς ἐν χάριτι πνευματικῆς θεωρίας καὶ γενομένη τῆς τυπικῆς ἐν τῷ γράμματι δουλείας, μὴ διατρέφουσα τὸν νοῦν ταῖς τῶν νοημάτων μεγαλοφυΐαις, ἀλλὰ πληροῦσα τὴν αἴσθησιν ἐμπαθοῦς φαντασίας, ταῖς σωματικαῖς τῶν γραφικῶν συμβόλων διατυπώσεσι.

λα'. Πᾶς ὁ τὴν πνευματικὴν τῆς ἁγίας Γραφῆς θεωρίαν μὴ προσιέμενος, τόν τε φυσικὸν ταύτῃ καὶ τὸν γραπτὸν κατὰ τοὺς Ἰουδαίους συνα-

1. Φιλιππ. γ', 19.

πώσατο νόμον καὶ τὸν ἐν τῇ χάριτι νόμον ἠγνόησε, καθ' ὃν δίδοται τοῖς κατ' αὐτὸν ἀγομένοις ἡ θεωρία· ὁ τοίνυν τὸν γραπτὸν νόμον λαμβάνων σωματικῶς, ἀρεταῖς τὴν ψυχὴν οὐ διατρέφει· καὶ ὁ τοῖς λόγοις τῶν ὄντων οὐκ ἐπιβάλλων, τῇ ποικίλῃ τοῦ Θεοῦ σοφίᾳ τὸν νοῦν οὐχ ἑστιᾷ φιλοτίμως· καὶ ὁ τὸ μέγα τῆς καινῆς χάριτος μὴ γινώσκων μυστήριον, τῇ ἐλπίδι τῆς μελλούσης θεώσεως οὐκ ἐπαγάλλεται. Οὐκοῦν ἡ ἔλλειψις τῆς κατὰ τὸν γραπτὸν νόμον θεωρίας ἔχει παρεπομένην αὐτῇ τὴν ἔνδειαν τῆς κατὰ τὸν φυσικὸν νόμον νοουμένης ποικίλης σοφίας τοῦ Θεοῦ, ἐφεπομένην ἔχουσαν τῆς κατὰ τὸ καινὸν μυστήριον χάριτι δοθησομένης θεώσεως πάντων τὴν ἄγνοιαν.

λβ'. Πᾶς νοῦς κατὰ Χριστὸν διορατικὸς καὶ ἰσχυρὸς ὁράσει, ἀεὶ ἐφίεται καὶ ζητεῖ τὸ πρόσωπον Κυρίου· πρόσωπον δὲ Κυρίου καθέστηκεν ἡ κατ' ἀρετὴν τῶν θείων ἀληθὴς θεωρία καὶ γνῶσις, ἣν ζητῶν, διδάσκεται τὴν αἰτίαν τῆς κατ' αὐτὸν ἐνδείας καὶ ἀπορίας. Ὥσπερ γὰρ τὸ πρόσωπον χαρακτηριστικόν ἐστι τοῦ καθ' ἕκαστον, οὕτω καὶ ἡ πνευματικὴ γνῶσις ἐμφαντικῶς χαρακτηρίζει τὸ θεῖον· ἣν ὁ ζητῶν, λέγεται ζητεῖν τὸ πρόσωπον Κυρίου· ὁ δὲ κατασαρκούμενος κατὰ τὸ γράμμα τοῦ νόμου ταῖς ἐναίμοις θυσίαις, ποθουμένην ἄγνοιαν ἔχει πρὸς μόνην σαρκὸς ἡδονὴν ἐντολὴν ἐκδεχόμενος καὶ μόνης κατ' αἴσθησιν ἀντεχόμενος σωματικῶς τῆς ὕλης τοῦ γράμματος.

λγ'. Ὁ μὲν σωματικῶς κατὰ τὸν νόμον λατρεύων, καθάπερ ὕλην γεννᾷ τὴν κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίαν καὶ ὡς εἶδος τὴν ἐπ' αὐτῇ τοῦ νόμου συγκατάθεσιν ταῖς προσφόροις ἡδοναῖς τῶν αἰσθήσεων ὑλικῶς διαπλάττεται. Ὁ δὲ πνευματικῶς τὴν Γραφὴν ἐκδεχόμενος, ὡς μὲν ὕλην τὴν ἐνέργειαν, ὡς εἶδος δὲ τῆς ἁμαρτίας τὴν συγκατάθεσιν μετὰ τῶν κατὰ παράχρησιν πρὸς ἡδονὴν τῆς αἰσθήσεως τρόπων θανατοῖ, διὰ τῶν φυσικῶν λογισμῶν ἐν τῷ ὕψει τῆς θεωρίας.

λδ'. Τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδος καὶ τοὺς περὶ τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδος κατὰ παράχρησιν πέντε τρόπους τῶν πέντε αἰσθήσεων· λέγω δὲ τὴν ἐμπαθῆ τε καὶ παρὰ φύσιν πρὸς τὰ αἰσθητὰ τῶν αἰσθήσεων συμπλοκήν, ἤγουν τὰ ὑπὸ χρόνον καὶ ῥεῦσιν, μετὰ τὴν πάροδον τῆς ἐν νόμῳ κατὰ τὸ γράμμα σωματικῆς λατρείας καὶ τὴν τῆς ἀγνοίας διάβασιν, παραδίδωσι θανατωθῆναι τοῖς κατὰ φυσικὴν θεωρίαν ὑψηλοτέροις λόγοις καὶ λογισμοῖς ὁ πνευματικὸς νόμος ἢ νοῦς· τὴν ἐν τοῖς συμβόλοις πρὸς αἴσθησιν καὶ σῶμα καθολικωτάτην τῶν ὑπὸ χρόνον σχέσιν ἀφανίσαι καὶ θανατῶσαι, κατὰ τὸ ὕψος γενομένοις τοῦ νόμου τῆς πνευματικῆς θεωρίας.

λε'. Χωρὶς φυσικῆς θεωρίας, οὐδεὶς τὴν πρὸς τὰ θεῖα τῶν νομικῶν συμβόλων ἀπέμφασιν διαγινώσκει. Εἰ γὰρ μὴ φυσικῶς πρότερόν τις τὴν ἐν τοῖς συμβόλοις τῶν θείων καὶ νοητῶν διασκοπήσας ἀπέμφασιν, ἐλθεῖν ποθῆσαι κατὰ νοῦν ἔξω παντελῶς τῶν θείων ἀδύνατον τὴν αἴσθησιν θέμενος, πρὸς τὴν τῶν νοητῶν εὐπρέπειαν, τῆς ἐν τοῖς τόποις ἀπολυθῆναι καθάπαξ

οὐ δύναται σωματικῆς ποικιλίας· καθ' ἣν ἕως βέβηκε τοῦ γράμματος ἀντεχόμενος, τὴν ἐκ τοῦ λιμοῦ τῆς γνώσεως εἰκότως ἀπορίαν οὐ παραμυθεῖται, τῆς Γραφῆς τὴν γῆν, ἤγουν τὸ σῶμα, κατὰ τὸν ἀπατηλὸν ὄφιν ἐσθίειν ἑαυτὸν καταδικάσας[1]· ἀλλ' οὐ κατὰ Χριστὸν τὸν οὐρανόν, ἤγουν τῆς Γραφῆς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχήν, τουτέστι τὸν οὐράνιον καὶ ἀγγελικὸν ἄρτον· λέγω δέ, τὴν ἐν Χριστῷ τῶν Γραφῶν πνευματικὴν θεωρίαν καὶ γνῶσιν βρωματιζόμενος, ἣν δίδωσι δαψιλῶς ἐπιχορηγουμένην τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸ ὁ Θεός, κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς, ἄρτον Ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος[2].

λς'. Χρὴ τὴν κατ' αἴσθησιν πρὸς σῶμα τῆς Γραφῆς ἐκδοχήν, ὡς παθῶν προδήλως καὶ τῆς πρὸς τὰ χρονικὰ καὶ ῥέοντα σχετικῆς διαθέσεως οὖσαν γεννητικήν, ἤγουν τῆς πρὸς τὰ αἰσθητὰ τῶν αἰσθήσεων ἐμπαθοῦς ἐνεργείας, ὡς Σαοὺλ τέκνα καὶ ἔκγονα, διὰ τῆς φυσικῆς ἐν ὄρει τῇ τῶν θείων ἀναγωγῇ λογίων ἀφανίσαι θεωρίας, εἴπως ἐμφορηθῆναι θείας ἐφιέμεθα χάριτος.

λζ'. Ἀδικεῖ τὴν ἀλήθειαν ὅ, τε νόμος κατὰ μόνον τὸ γράμμα νοούμενος, καὶ ὁ τῶν Ἰουδαίων λαός, καὶ εἴτις ἐκείνων ὑπάρχει κατὰ διάνοιαν μιμητής, μόνῳ τῷ γράμματι περιγράφων τοῦ νόμου τὴν δύναμιν καὶ μὴ δεχόμενος πρὸς τὴν φανέρωσιν τῆς μυστικῶς ἐγκεκρυμμένης τῷ γράμματι γνώσεως τὴν φυσικὴν θεωρίαν, μέσην ὑπάρχουσαν τύπων καὶ ἀληθείας· τῶν μέν, τοὺς ἀγομένους ἀπάγουσαν, πρὸς δὲ τήν, ἐπανάγουσαν· ἀλλ' οἷον ταύτην πάμπαν ἀρνούμενος καὶ τῆς τῶν θείων ἔξω ποιούμενος μυσταγωγίας. Ταύτην τοιγαροῦν χρὴ τοῦ νόμου τὴν σωματικὴν καὶ πρόσκαιρον ἐκδοχήν, ὡς ὑπὸ χρόνον καὶ ῥέουσαν, ἀποκτείνειν διὰ τῆς φυσικῆς θεωρίας, καὶ ἐν ὄρει τῷ ὕψει τῆς γνώσεως, τοὺς τῶν θείων ἐπιμελητὰς θεαμάτων.

λη'. Τὸν σωματικὸν νοῦν τῆς Γραφῆς ἀφανίζει παντελῶς, ὁ πράξει διὰ τῆς φυσικῆς θεωρίας ἀποκτείνων τὴν γενομένην ἐκ τοῦ γραπτοῦ νόμου, πρὸς τὴν ἄστατον ὕλην καὶ ῥέουσαν τῇ ψυχῇ φιλήδονον σχέσιν καὶ φιλοσώματον, καταφράττων ὡς τέκνα Σαοὺλ καὶ ἔκγονα, τὴν χαμαίζηλον τοῦ νόμου διάνοιαν, διὰ μέσης τῆς φυσικῆς θεωρίας, ὡς ἐν ὄρει τῷ ὕψει τῆς γνώσεως, καὶ φανερὰν ποιούμενος ἐνώπιον Κυρίου, δι' ἐξομολογήσεως δηλαδή, τὴν πρὸς σῶμα τοῦ νόμου προτέραν ἐκδοχήν. Τοῦτο γὰρ τό, ἐξηλιᾶσαι[3] νοεῖσθαι δύναται τοῖς φιλομαθέσιν ἔναντι Κυρίου· εἰς φῶς ἀγαγών τε, διὰ τῆς γνώσεως δηλαδή, τὴν κατὰ τὸ γράμμα πεπλασμένην πρόληψιν· ὅπέρ ἐστι φανερῶσαι κατὰ τὸ ὕψος τῆς θεωρίας τὸ γράμμα τοῦ νόμου νεκρὸν διὰ τῆς ἐν πνεύματι γνώσεως.

λθ'. Τὸ γράμμα, φησίν, ἀποκτείνει· τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ[4]· διὸ χρὴ τὸ ἀποκτείνειν πεφυκός, ἀποκτείνεσθαι πνεύματι ζωοποιῷ. Συνυπάρχειν γὰρ ἀλλήλοις κατ' ἐνέργειαν ἅμα κατὰ τὸ αὐτό, τὸ σωματικὸν τοῦ νόμου καὶ τὸ θεῖον, ἤγουν τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα, παντελῶς ἀμήχα-

1. Γέν. γ', 14. 2. Ψαλμ. 77, 24-25. 3. Β' Βασ. κα', 9. 4. Β' Κορ. γ', 6.

νον· ὅτι μηδὲ συμφωνεῖν πέφυκε τῷ παρεχομένῳ κατὰ φύσιν ζωήν, τὸ ταύτην ἀφαιρεῖσθαι δυνάμενον.

μ'. Τὸ μὲν πνεῦμα, ζωῆς ὑπάρχει παρεκτικόν· τὸ δὲ γράμμα, ζωῆς ἀφαιρετικόν. Οὐκοῦν οὐ δύναται καὶ τὸ γράμμα πράττειν κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ τὸ πνεῦμα, ὥσπερ οὐδὲ τὸ ζωοποιὸν τῷ φθοροποιῷ συνυπάρχειν.

μα'. Περιτομή ἐστι μυστική, τῆς[1] ἐμπαθοῦς κατὰ νοῦν περὶ τὴν ἐπείσακτον γένεσιν σχέσεως, παντελὴς περιαίρεσις. Φυσικῶς γὰρ ἐπιβάλλοντες τοῖς πράγμασιν, οἴδαμεν ὡς οὐκ ἔστι τελειότης ἡ τῆς ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν ἀρτιότητος περιαίρεσις. Οὐ γὰρ ποιεῖ τελειότητα ἡ φύσις διὰ τέχνης κολοβουμένη καὶ διὰ περινοίας ἀποτιθεμένη τὸ προσὸν αὐτῇ θεόθεν κατὰ λόγον δημιουργίας, ἵνα μὴ τὴν τέχνην, Θεοῦ πρὸς βεβαίωσιν δικαιοσύνης, ἰσχυροτέραν εἰσάγωμεν καί, τὴν περινενοημένην τῆς φύσεως ἔλλειψιν, ἀναπληρωτικὴν ποιώμεθα τῆς ἐν δικαιοσύνῃ κατὰ δημιουργίαν ἐλλείψεως· ἀλλ' ἐκ τῆς τοπικῆς τοῦ περιτεμνομένου μορίου θέσεως, διδασκώμεθα ποιεῖσθαι γνωμικῶς τὴν περιτομὴν τῆς κατὰ ψυχὴν ἐμπαθοῦς διαθέσεως· καθ' ἣν μᾶλλον τῇ φύσει συντρέχειν ἡ γνώμη ῥυθμίζεται, τὸν ἐμπαθῆ τῆς ἐπικτήτου γενέσεως νόμον διορθουμένη.

μβ'. Φυσικὸν ἡ ἀκροβυστία. Πᾶν δὲ φυσικὸν θείας ἔργον δημιουργίας ἐστὶ καὶ λίαν καλόν, κατὰ τὴν φάσκουσαν φωνήν· καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς πάντα ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν[2]. Ὁ δὲ νόμος, ὡς ἀκάθαρτον περιαιρεῖσθαι κελεύων τὴν ἀκροβυστίαν διὰ περιτομῆς[3], τὸν Θεὸν εἰσάγει, διὰ τέχνης τὸ οἰκεῖον διορθούμενον ἔργον, ὅπερ κἂν ἐννοεῖν, ἀσεβέστατον. Οὐκοῦν ὁ τοῖς συμβόλοις τοῦ νόμου φυσικῶς ἐπιβάλλων, οἶδεν ὡς οὐ τὴν φύσιν ὁ Θεὸς διορθοῦται διὰ τῆς τέχνης, ἀλλὰ τὸ ἐπιπειθὲς λόγῳ τῆς ψυχῆς παθητικὸν περιτέμνεσθαι κελεύει, τὸ διὰ τοῦ σωματικοῦ μορίου τυπικῶς δηλούμενον, ὅπερ γνῶσις διὰ τῆς κατὰ πρᾶξιν ἀνδρίας τῆς γνώμης ἀποτίθεσθαι πέφυκεν· ὁ γὰρ περιτέμνων Ἱερεὺς σημαίνει τὴν γνῶσιν, τὴν ἔχουσαν, καθάπερ σίδηρον κατὰ τοῦ πάθους, τὴν τοῦ λόγου κατὰ τὴν πρᾶξιν ἀνδρίαν. Ἀφανίζεται γὰρ ἡ τοῦ νόμου παράδοσις, πλεονεκτοῦντος τὸ γράμμα τοῦ πνεύματος.

μγ'. Τὸ σάββατον[4] παθῶν ἐστι καὶ τῆς περὶ τὴν φύσιν τῶν ὄντων τοῦ νοῦ τῆς κινήσεως ἀνάπαυσις. Ἢ τελεία παθῶν ἀπραξία καὶ τῆς περὶ τὰ περιποιημένα καθολικὴ τοῦ νοῦ παῦλα κινήσεως, καὶ πρὸς τὸ θεῖον τελεία διάβασις· ἐν ᾧ τὸν δι' ἀρετῆς καὶ γνώσεως κατὰ τὸ θεμιτὸν ἀφικόμενον οὐ δεῖ καθάπερ ξύλα τὴν οἱανοῦν παντελῶς ὕλην ἐξαπτικὴν ἐνθυμεῖσθαι παθῶν, οὔτε μὴν φύσεως τὸ παράπαν ἀναλέγεσθαι λόγους, ἵνα μή, πάθεσιν ἡδόμενον ἢ φύσεως ὅροις μετρούμενον, κατὰ τοὺς Ἕλληνας τὸν Θεὸν δογματίζομεν· ὅν περ ἡ τελεία μόνη κέκραγε σιγὴ καὶ ἡ παντελὴς καθ' ὑπεροχὴν ἀγνωσία παρίστησι.

1. Οὕτω γραπτέον, ἀντὶ τ ο ύ ς. 2. Γεν. α', 31. 3. Γεν. ιζ', 10-14. κ. ά.
4. Ἔξοδ. ις', 23, κ', 10.

μδ'. Στέφανός ἐστι χρηστότητος[1], πίστις καθαρά, λίθων τιμίων δίκην ταῖς τῶν δογμάτων ὑφηγορίαις καὶ λόγοις διηνθισμένη πνευματικοῖς καὶ νοήμασι, τὸν θεοφιλῆ καθάπερ κεφαλὴν διασφίγγουσα νοῦν. Ἢ μᾶλλον στέφανος χρηστότητός ἐστιν αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, ὁ τῇ ποικιλίᾳ τῶν κατὰ πρόνοιαν καὶ κρίσιν τρόπων, ἤγουν ἐγκρατείᾳ τῶν ἑκουσίων καὶ ὑπομονῇ τῶν ἀκουσίων παθῶν, ὡς κεφαλὴν τὸν νοῦν περιγράφων καὶ τῇ μετοχῇ τῆς κατὰ θέωσιν χάριτος αὐτὸν ἑαυτοῦ τὸν νοῦν ποιῶν ὡραιότερον.

με'. Ἐνταῦθα τὴν ἐγκράτειαν ἔργον εἶναι (λέγει) τῆς προνοίας, ὡς τῶν γνωμικῶν καθαρτικὴν παθῶν. Τὴν ὑπομονὴν δὲ τῆς κρίσεως εἶναι κατόρθωμα φησίν, ὡς τοῖς ἀκουσίοις ἀντιτασσομένην πειρασμοῖς[2] καὶ τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας ὑπάρχουσαν σύμβολον, πρὸς ἀρετήν, ὡς ἀπ' Αἰγύπτου τῆς ἁμαρτίας, τοὺς ὑπ' αὐτῆς κρατουμένους διαβιβάζουσαν.

μς'. Οὐ τὰς ἡμέρας τιμᾶσθαι θέλων ὁ Θεὸς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, προσέταξε τιμηθῆναι τό τε σάββατον[3] καὶ τὰς νεομηνίας καὶ τὰς ἑορτάς. Οὔτω γὰρ ἂν λατρεύειν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα[4] κατὰ νόμου ἐντολὴν ἐδογμάτισεν, οἰομένους σεπτὰς εἶναι τὰς ἡμέρας καὶ διὰ τοῦτο προσκυνητάς· ἀλλ' ἑαυτὸν τιμᾶσθαι συμβολικῶς διὰ τῶν ἡμερῶν παρεδήλωσεν. Αὐτὸς γάρ ἐστι σάββατον μέν, ὡς τῶν ἐν σαρκὶ τῆς ψυχῆς μόχθων ἀνάπαυσις καὶ τῶν κατὰ δικαιοσύνην πόνων κατάπαυσις. Πάσχα δέ, ὡς ἐλευθερωτὴς τῶν τῇ πικρᾷ δουλείᾳ κεκρατημένων τῆς ἁμαρτίας. Πεντηκοστὴ δέ, ὡς ἀπαρχὴ καὶ τέλος τῶν ὄντων· καὶ λόγος, ᾧ τὰ πάντα φύσει συνέστηκε. Σκόπει δὲ πῶς ὁ νόμος ἀπόλλυσι τοὺς νοοῦντας αὐτὸν σωματικῶς, τῇ κτίσει λατρεύειν παρὰ τὸν κτίσαντα πείθων καὶ ἡγεῖσθαι φύσει σεπτά, τὰ δι' αὐτοὺς γεγονότα, τόν, δι' ὃν αὐτοὶ γεγόνασιν, ἀγνοήσαντας.

μζ'. Ὁ μὲν κόσμος, τόπος ἐστὶ πεπερασμένος καὶ στάσις περιγεγραμμένη. Ὁ δὲ χρόνος περιγραφομένη καθέστηκε κίνησις· ὅθεν καὶ ἀλλοιωτὴ τῶν ἐν αὐτῷ καθέστηκεν ἡ κατὰ ζωὴν κίνησις. Ὁπηνίκα δέ, τὸν τόπον διελθοῦσα καὶ τὸν χρόνον κατ' ἐνέργειάν τε καὶ ἔννοιαν ἡ φύσις, ἤγουν τὰ ὧν οὐκ ἄνευ, τουτέστι τὴν πεπερασμένην στάσιν καὶ κίνησιν, ἀμέσως συναφθῇ τῇ προνοίᾳ, λόγον εὑρίσκει τὴν πρόνοιαν, κατὰ φύσιν ἁπλοῦν τε καὶ στάσιμον καὶ μηδεμίαν ἔχοντα παντὶ περιγραφὴν καὶ διὰ τοῦτο παντελῶς οὔτε κίνησιν.

μη'. Ἐν μὲν τῷ κόσμῳ ὑπάρχουσα χρονικῶς ἡ φύσις, ἀλλοιωτὴν ἔχει τὴν κίνησιν διὰ τὴν τοῦ κόσμου πεπερασμένην στάσιν καὶ τὴν καθ' ἑτεροίωσιν τοῦ χρόνου φοράν· ἐν δὲ τῷ Θεῷ γινομένη, διὰ τὴν φυσικὴν τοῦ ἐν ᾧ γέγονε μονάδα, στάσιν ἀκίνητον ἕξει καὶ στάσιμον ταυτοκινησίαν, περὶ τὸ ταυτὸν καὶ ἓν καὶ μόνον ἀιδίως γινομένην, ἣν οἶδεν ὁ λόγος ἄμεσον εἶναι περὶ τὸ πρῶτον αἴτιον τῶν ἐξ αὐτοῦ πεποιημένων μόνιμον ἵδρυσιν.

1. Πρβλ. Ψαλμ. 64, 12. 2. Ἰακ. α', 4. 3. Ἔξοδ. κ', 10 κ.ἑ. 4. Ῥωμ. α', 25.

μθ'. Μυστήριόν ἐστι Πεντηκοστῆς, ἡ πρὸς τὴν πρόνοιαν ἄμεσος τῶν προνοουμένων ἕνωσις· ἤγουν ἡ πρὸς τὸν λόγον κατὰ τὴν τῆς προνοίας ἐπίνοιαν τῆς φύσεως ἕνωσις, καθ' ἣν οὐδεμία τὸ παράπαν ἐστὶ χρόνου καὶ γενέσεως ἔμφασις. Σάλπιγξ δὲ πάλιν ἡμῶν ἐστιν ὁ λόγος, ὡς τὰς θείας καὶ ἀρρήτους ἡμῖν ἐνηχούμενος γνώσεις. Ἱλασμὸς δέ, ὡς ἐν αὐτῷ τὰ ἡμέτερα, καθ' ἡμᾶς γενόμενος, διαλύων ἐγκλήματα· καὶ τῇ δωρεᾷ τῆς χάριτος ἐν Πνεύματι, τὴν ἁμαρτήσασαν φύσιν θεοποιῶν. Σκηνοπηγία δέ, ὡς τῆς ἡμῶν κατὰ τὴν θεομίμητον ἕξιν περὶ τὸ καλὸν ἀτρεψίας πράξις καὶ ὁ τῆς ἀθανασίας* μεταποιήσεως συνεκτικὸς δεσμός.

* Ἴσως πρὸς ἀθανασίαν.

ν'. Ὁ φιλαῖς ταῖς ἐναίμοις χαίρων θυσίαις, περὶ τὰ πάθη σπουδάζειν ὡς ἐμπαθὴς παρασκευάζει τοὺς θύοντας. Φιλεῖ γὰρ χαίρειν τὸ γνησίως σέβον, οἷς χαίρει τὸ προσκυνούμενον. Ὅθεν θυσίας οἶδεν ὁ λόγος, τὴν τῶν παθῶν μᾶλλον σφαγὴν καὶ τὴν τῶν φυσικῶν δυνάμεων προσαγωγήν· ὧν, τοῦ μὲν λόγου, τύπος ἐστὶν ὁ κριός[1]· τοῦ δὲ θυμοῦ, φέρει σύμβολον ὁ ταῦρος[2]· τῆς δὲ ἐπιθυμίας, ἡ αἲξ[3] ὑπάρχει δήλωσις.

να'. Θυσίας πνευματικὰς εἶναι γινώσκομεν, οὐ μόνον τὴν τῶν παθῶν νέκρωσιν σφαττομένων τῇ μαχαίρᾳ τοῦ Πνεύματος, ὅπερ ἐστὶ ῥῆμα Θεοῦ[4], καὶ πάσης τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς, ὡς αἵματος τὴν κατὰ πρόθεσιν κένωσιν ἢ χύσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν κατὰ φιλοσοφίαν ἠθῶν καὶ πασῶν τῶν κατὰ φύσιν δυνάμεων προσαγωγὴν ἀφιερουμένων Θεῷ, καὶ τῷ πυρὶ τῆς ἐν Πνεύματι χάριτος πρὸς τὴν θείαν λῆξιν ὁλοκαυτουμένων.

νβ'. Ὁ χοϊκὸς νοῦς τῆς Γραφῆς κρατῶν τῆς ψυχῆς, τοὺς φυσικοὺς ἀποβάλλεται λόγους, τῇ παραχρήσει τῶν κατὰ φύσιν δυνάμεων αὐτοὺς ἐξαφανίζων. Οὗτος γὰρ ζῶν, ἐπ' ἀληθείας συντελεῖ καὶ διώκει καὶ ἀπόλλυσι, σαρκὶ μόνῃ τὸν νόμον περιγράφων, καὶ τοὺς κατὰ φύσιν φημὶ λόγους καὶ λογισμούς, τιμῶν ὡς θεῖα τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας, ἅπερ οἱ κατὰ φύσιν λογισμοί, λαμβάνοντες ἄδειαν ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦ πνεύματος, ἀποκτείνουσιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ θανατοῦσιν.

νγ'. Ἅμα τις τὴν τῶν ἀρετῶν λογικῶς μετέλθῃ* φιλοσοφίαν, ἅμα καὶ τὴν τῶν Γραφῶν πρὸς τὸ πνεῦμα φυσικῶς μετήνεγκεν ἐκδοχήν, ἐν καινότητι πνεύματος πρακτικῶς διὰ τῶν ὑψηλῶν θεωρημάτων τῷ Θεῷ λατρεύων, καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος[5], διὰ τῆς κατ' αἴσθησιν πρὸς σῶμα ταπεινοτέρας τοῦ νόμου παραδοχῆς, τροφεὺς παθῶν κατὰ τοὺς Ἰουδαίους γενόμενος καὶ ἁμαρτίας θεραπευτής.

* Ἴσως μετελθών, ἢ μετῆλθε.

νδ'. Ἅμα τις παύσεται κατ' αἴσθησιν πρὸς σῶμα τὴν Γραφὴν ἐκδεχόμενος, ἅμα καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα κατὰ νοῦν διὰ μέσης ἀνατρέχει τῆς φύσεως· ἐκεῖνα πράττων πνευματικῶς, ἅπερ σωματικῶς ὁ Ἰουδαῖος ἐπιτελῶν ἔχει τὸν Θεὸν ὀργιζόμενον.

νε'. Πᾶς νοῦς κατὰ Θεὸν ὑψηλὸς καὶ μετέωρος, κατὰ τὸ αὐτό, τὴν

1. Λευιτ. ε', 15. 2. Α' Ἔσδρ. ζ', 7. 3. Ἀριθ. ιε', 27.
4. Ἐφεσ. ς', 17. 5. Ῥωμ. ζ', 6.

τε τῶν παθῶν κατασφάττει ἐνέργειαν καὶ τὴν τῶν λογισμῶν ἀσχήμονα κίνησιν· πρὸς δέ, καὶ τοὺς κατὰ παράχρησιν τῆς τῶν αἰσθήσεων ἐνεργείας τρόπους ἀκολάστους. Ἀναιροῦνται γὰρ τὰ πάθη ὑπὸ τῶν ὑψηλῶν τῆς φύσεως λογισμῶν, κατὰ τὴν ὑψηλὴν θεωρίαν θριαμβευόμενα.

νς'. Τὸ κράτος τῆς ἁμαρτίας, ἤγουν τὸ φρόνημα τῆς σαρκός, ἡ χάρις ἀφανίζειν πέφυκε τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, καὶ ἡ κατ' ἐνέργειαν ὑπακοὴ τῶν θείων ἐντολῶν, ἀποκτείνειν τῇ μαχαίρᾳ τοῦ Πνεύματος[1], ἤγουν τῷ ῥήματι τῆς θείας ἐν πνεύματι γνώσεως, βοῶσα μυστικῶς πρὸς τὸ πάθος τῆς ἁμαρτίας, ὡς ὁ Μέγας πρὸς τὸν Ἄγαγ Σαμουήλ· ἀνθ' ὧν ἠτέκνωσε γυναῖκας ἡ μάχαιρά σου, ἀτεκνωθήσεται σήμερον ἐκ γυναικῶν ἡ μήτηρ σου[2].

νζ'. Πολλὰς τὸ πάθος τῆς γαστριμαργίας, ὡς ἐν μαχαίρᾳ τῷ λείῳ τῆς ἡδονῆς λογισμῷ, ἠτέκνωσεν ἀρετάς. Τῆς μὲν γὰρ σωφροσύνης, διὰ τῆς ἀκρασίας ἀποκτείνει τὰ σπέρματα· τῆς δικαιοσύνης δέ, διὰ τῆς πλεονεξίας διαφθείρει τὴν ἰσοτιμίαν· τῆς φιλανθρωπίας δέ, διὰ τῆς φιλαυτίας τὴν ἐκ φύσεως διατέμνει συνέχειαν· καί, συντόμως εἰπεῖν, πάντων τῶν κατ' ἀρετὴν γεννημάτων ἀναιρετικόν ἐστι τῆς γαστριμαργίας τὸ πάθος.

νη'. Τὸ τῆς γαστριμαργίας πάθος πάντα τὰ θεῖα τῶν ἀρετῶν ἀποκτείνει γεννήματα, αὐτὸ δέ, τῇ τε χάριτι τῆς πίστεως καὶ τῇ ὑπακοῇ τῶν θείων ἐντολῶν, διὰ τοῦ κατὰ τὴν γνῶσιν ἀποκτείνεται λόγου.

νθ'. Φῶς ἐστιν ὡς ἀληθῶς ἐθνῶν ὁ Κύριος ἡμῶν[3], ἀποκαλύπτων αὐτοῖς διὰ τῆς ἀληθοῦς ἐπιγνώσεως, τοὺς τῷ ζόφῳ τῆς ἀγνοίας ἐπιμεμυκότας ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας καὶ θείας ἀγωγῆς πάλιν ἑτοιμάσας ἑαυτὸν τοῖς πιστοῖς λαοῖς, ἀγαθὸν ἀρετῆς ἐξομπλάριον προσώπου τοῦ κατ' ἀρετήν, ὑπογραμμὸς αὐτοῖς γενόμενος καὶ ὑποτύπωσις, πρὸς ὃν ἀφορῶντες ὡς ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας ἡμῶν, τὰς ἀρετὰς κατὰ μίμησιν ὡς ἡμῖν ἐστι δυνατὸν κατορθοῦμεν διὰ τῆς πράξεως.

ξ'. Πᾶς ὁ διὰ φθόνον μισῶν καὶ κακῶς διαθρυλλῶν ταῖς διαβολαῖς τὸν ἐν τοῖς ἀγῶσι τῶν ἀρετῶν, καὶ τῇ περιουσίᾳ τοῦ λόγου τῆς πνευματικῆς γνώσεως δυνατότερον, Σαοὺλ ἐστι πονηρῷ καταπνιγόμενος πνεύματι[4], μὴ φέρων τὸ κλέος τῆς κατ' ἀρετὴν καὶ γνῶσιν εὐδαιμονίας τοῦ κρείττονος· καὶ διὰ τοῦτο πλέον μαινόμενος, ὅτι μὴ δύναται τὸν εὐεργέτην διαχειρίσασθαι. Πολλάκις δὲ καὶ αὐτὸν ἀποπέμπεται πικρῶς τὸν φίλτατον Ἰωνάθαν[5], τὸν ἔμφυτον λέγω κατὰ συνείδησιν λογισμόν, τὸ ἄδικον μῖσος ἐλέγχοντα καὶ τοῦ μισουμένου φιλαλήθως ἀφηγούμενον τὰ κατορθώματα.

ξα'. Παρακαλέσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν νοητὸν Δαβίδ, ἐπηχῆσαι τῇ κιθάρᾳ τῆς πνευματικῆς θεωρίας καὶ γνώσεως, ἐπιληπτευόμενον τοῖς ὑλικοῖς τὸν ἡμέτερον νοῦν, καὶ ἀπελάσαι τὸ * πονηρὸν τῆς πρὸς αἴσθησιν ὑλικῆς περιπετείας, ἵνα δυνηθῶμεν νοῆσαι τὸν νόμον πνευματικῶς καὶ τὸν ἐν

* Ἴσως τόν

1. Ἐφεσ. ς', 17.
2. Α' Βασιλ. ιε', 33.
3. Ἡσ. μθ', 6.
4. Α' Βασιλ. ις', 14 κ.ἑ.
5. Α' Βασιλ. κ', 30.

αὐτῷ κεκρυμμένον λόγον μυστικῶς εὑρεῖν καὶ κτῆμα ποιήσασθαι διαρκὲς πρὸς ἐφόδιον ζωῆς ἀιδίου.

ξβ'. Πᾶς ὁ σωτηρίας ἐρῶν, ἢ πράξει πάντως ἢ θεωρίᾳ προσανέχει. Ἀρετῆς γὰρ καὶ γνώσεως χωρίς, οὐδαμῶς οὐδεὶς πώποτε τυχεῖν σωτηρίας δεδύνηται. Εἴπερ ἀρετῆς μέν, τὸ τάσσειν τὴν τοῦ σώματος κίνησιν, οἷον χαλινῷ τινι τῷ ὀρθῷ λογισμῷ τῆς πρὸς ἀτοπίαν φορᾶς ἐπιστημόνως ἀναχαιτιζούσης· θεωρίας δέ, τὸ τὰ καλῶς νοηθέντα τε καὶ κριθέντα ἐμφρόνως αἱρεῖσθαι ψηφίζεσθαι.

ξγ'. Ἐπειδὴ νοερὸν μέν ἐστι τὸ νοοῦν, νοητὸν δὲ τὸ νοούμενον, τροφὴ δὲ καὶ οἷον σύστασις τοῦ νοοῦντος τὸ νοούμενον· εἰκότως ὁ Θεὸς ἅτε νόων ὄντων τῶν ἀσωμάτων αὐτὸς νοούμενος καὶ νοητὸς αὐτοῖς καθ' ὅσον ἀφικνοῦνται γινόμενος, ἔσωθεν αὐτοὺς ἐλλάμπει τοῦ νοῦ νοοῦντός τε καὶ τρεφομένου.

ξδ'. Ἕτερόν ἐστι νοητόν, καὶ ἕτερον νοερόν, τὸ γὰρ νοητόν, τροφὴ οἵα τις, ὡς εἴρηται, τοῦ νοεροῦ ἐστιν. Εἴπερ τὸ νοούμενον, ὅ ἐστι νοητόν, μεῖζόν ἐστι καὶ προεπινοούμενον τοῦ νοοῦντος, ὅ ἐστι νοερόν. Νοερὰ γὰρ λέγεται ὅσα διὰ τὸ νοῦς νοεῖ, τὰ ὑπερκείμενα νοητά. Νοητὸν γάρ ἐστι τὸ νοούμενον, ὅπερ καὶ τροφή ἐστι τοῦ νοεροῦ, ἤτοι τοῦ νοοῦντος.

ξε'. Ἰστέον ὡς ἔχει τὰ αἰτιατά, τὰς τῶν αἰτιῶν ἐνδεχομένας εἰκόνας, αἰτιατὰ γάρ ἐστι πάντα τὰ παραχθέντα εἰς κτίσιν· αἴτια δὲ τὰ παραγαγόντα. Οὐδεμία δὲ ἐμφέρεια πρὸς ἄλληλα, αἰτίων, φημί, καὶ αἰτιατῶν.

ξς'. *Δέον εἰδέναι τὸν καθ' ἡμᾶς νοῦν, τὴν μὲν ἔχειν δύναμιν εἰς τὸ νοεῖν, δι' ἧς τὰ νοητὰ βλέπει· τὴν δὲ ἕνωσιν ὑπεραίρουσαν τοῦ νοῦ τὴν φύσιν, δι' ἧς συνάπτεται πρὸς τὰ ἐπέκεινα ἑαυτοῦ. Κατὰ ταύτην οὖν τὰ θεῖα νοητέον, οὐ καθ' ἡμᾶς· ἀλλ' ὅλους ἑαυτούς, ὅλων ἑαυτῶν ἐξισταμένους, καὶ ὅλους Θεοῦ γινομένους. Κρεῖττον γὰρ εἶναι Θεοῦ, καὶ μὴ ἑαυτῶν. Οὕτω γὰρ ἔσται τὰ θεῖα δοτὰ τοῖς μετὰ Θεοῦ γινομένοις.

* Τοῦτο τὸ κεφάλαιον ὁλόκληρον ἐπὶ λέξεως ἐκ τῶν τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου παρείληπται.

ξζ'. *Ὁ νοῦς νοεῖν βουλόμενος, κάτεισιν ἑαυτοῦ εἰς τὰς νοήσεις καταβαίνων. Αἱ γὰρ νοήσεις κατώτεραί εἰσι τοῦ νοοῦντος, ὡς νοούμεναι καὶ καταλαμβανόμεναι καὶ σκεδασμὸς εἰκότως καὶ μερισμὸς τῆς ἑνότητος τοῦ νοῦ αὐτοῦ. Ὁ μὲν γὰρ νοῦς ἁπλοῦς καὶ ἀμερής, αἱ δὲ νοήσεις παμπληθεῖς καὶ σκεδασταὶ καὶ οἷον εἴδει τοῦ νοῦ. Διὰ τοῦτο τὰ νοερά, τουτέστι τὰ νοοῦντα, ἐλάττονά ἐστι τῶν νοητῶν, ἤγουν τῶν νοουμένων. Ἕνωσιν δέ φησι τοῦ νοῦ, καθὼς ἐν τοῖς ἑξῆς σαφέστερον λέγει, δι' ἧς πρὸς τὰ ἐπέκεινα ἑαυτοῦ ἀνατείνεται, ἤγουν τῇ περὶ Θεοῦ προσβάλλει θεωρίᾳ· τῷ πάντων ἐκστῆναι τῶν αἰσθητῶν καὶ νοητῶν, ἔτι δὲ καὶ τῆς οἰκείας κινήσεως· εἶθ' οὕτως τῆς θείας γνώσεως δέξασθαι τὴν ἀκτῖνα.

* Σχόλιον εἰς τὸ ἀνωτέρω.

ξη'. Εἰ κινεῖται ἀναλόγως ἑαυτῷ νοερῶς τὸ νοερόν, καὶ νοεῖ πάντως· εἰ δὲ νοεῖ, καὶ ἐρᾷ πάντως τοῦ νοηθέντος· εἰ δὲ[1] ἐρᾷ, καὶ πάσχει πάντως τὴν πρὸς αὐτὸ ὡς ἐραστὸν ἔκστασιν· εἰ δὲ πάσχει, δῆλον ὅτι καὶ ἐπείγεται· εἰ δὲ ἐπείγεται, καὶ ἐπιτείνει πάντως τὸ σφοδρὸν τῆς κινήσεως· εἰ δὲ

1 Οὕτω γραπτέον μᾶλλον ἀντὶ οὐδέ.

ἐπιτείνει σφοδρῶς τὴν κίνησιν, οὐχ ἵσταται μέχρις ἂν γένηται ὅλον ἐν ὅλῳ τῷ ἐραστῷ, καὶ ὑφ᾽ ὅλον περιληφθῇ ἑκουσίως ὅλον, κατὰ προαίρεσιν τὴν σωτήριον περιγραφὴν δεχόμενον· ἵν᾽ ὅλον ὅλῳ ποιωθῇ τῷ περιγράφοντι, ὡς μηδ᾽ ὅλως λοιπὸν βούλεσθαι ἐξ ἑαυτοῦ αὐτὸ ἐκεῖνο ὅλον γνωρίζεσθαι δύνασθαι τὸ περιγραφόμενον· ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ περιγράφοντος, ὡς ἀὴρ διόλου πεφωτισμένος φωτί· καὶ πυρὶ σίδηρος ὅλος ὅλῳ πεπυρακτωμένος, ἢ εἴτι ἄλλο τῶν τοιούτων ἐστί.

ξθ'. Οὐκ ἔστιν ἀκριβὴς ἐμφέρεια τοῖς αἰτιατοῖς καὶ τοῖς αἰτίοις· ἀλλ᾽ ἔχει μὲν τὰ αἰτιατὰ τὰς τῶν αἰτίων ἐνδεχομένας εἰκόνας· αὐτὰ δὲ τὰ αἴτια τῶν αἰτιατῶν ἐξῄρηται καὶ ὑπερίδρυται κατὰ τὸν οἰκείας ἀρχῆς λόγον· καὶ γὰρ περισσῶς καὶ οὐσιωδῶς προένεστι τὰ τῶν αἰτιατῶν τοῖς αἰτίοις.

ο'. Αἰτιατά ἐστι πάντα τὰ παραχθέντα εἰς κτίσιν· εἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε[1] ἐπὶ γῆς. Αἴτια δὲ τὰ παραγαγόντα, τουτέστιν αἱ τρεῖς ὑποστάσεις τῆς Ἁγίας Τριάδος. Πρόδηλον οὖν, ὅτι οὐδεμία ἐμφέρεια τούτων πρὸς ἄλληλα, αἰτίων, φημί, καὶ αἰτιατῶν.

οα'. Πολλὴ ἡ πρὸς τὰ νοούμενα τῶν νοούντων καὶ πρὸς τὰ αἰσθητὰ τῶν αἰσθανομένων σχέσις. Ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος τυγχάνων αἰσθητικοῦ, διὰ τῆς κατ᾽ ἐπαλλαγὴν πρὸς ἑκάτερα τὰ τῆς κτίσεως τμήματα φυσικῆς σχέσεώς τε καὶ ἰδιότητος, καὶ περιγράφεται καὶ περιγράφει· τὸ μέν, τῇ οὐσίᾳ· τὸ δέ, τῇ δυνάμει. Περιγράφεσθαι γὰρ τοῖς νοητοῖς καὶ αἰσθητοῖς ὡς ψυχὴ τυγχάνων καὶ σῶμα, καὶ περιγράφειν ταῦτα κατὰ δύναμιν πέφυκεν, ὡς νοῶν καὶ αἰσθανόμενος. Ὁ δὲ Θεὸς ἁπλῶς καὶ ἀορίστως ὑπὲρ πάντα τὰ ὄντα ἐστί, τὰ περιέχοντά τε καὶ περιεχόμενα, ὡς πᾶσι παντελῶς ἄσχετος ὤν.

οβ'. Πᾶσα ἡδονὴ τῶν ἀπηγορευμένων, ἐκ πάθους διὰ μέσης αἰσθήσεως πρός τι πάντως γίνεσθαι πέφυκεν αἰσθητόν. Οὐδὲ γὰρ ἄλλο τι ἐστιν ἡδονή, ἢ εἶδος αἰσθήσεως, ἐν τῷ αἰσθητικῷ διά τινος αἰσθητοῦ μορφουμένη· ἢ τρόπος αἰσθητικῆς ἐνεργείας κατ᾽ ἐπιθυμίαν ἄλογον συνιστάμενος· ἐπιθυμία γὰρ αἰσθήσει προστεθεῖσα, εἰς ἡδονὴν μεταπίπτει, εἶδος αὐτῇ ἐπάγουσα· καὶ αἴσθησις κατ᾽ ἐπιθυμίαν κινηθεῖσα, ἡδονὴν ἀπεργάζεται, τὸ αἰσθητὸν προσλαβοῦσα. Γνόντες οὖν οἱ ἅγιοι, ὅτι διὰ μέσης σαρκὸς πρὸς τὴν ὕλην ἡ ψυχὴ παρὰ φύσιν κινουμένη τὴν χοϊκὴν μορφὴν ὑποδύεται, διὰ μέσης μᾶλλον ψυχῆς κατὰ φύσιν αὐτοὶ πρὸς τὸν Θεὸν κινούμενοι καὶ τὴν σάρκα τῷ Θεῷ πρεπόντως οἰκειῶσαι διενοήθησαν, δι᾽ ἀσκήσεως ἀρετῶν ἐνδεχομένως αὐτὴν ταῖς θείαις ἐμφάσεσι καλλωπίσαντες.

ογ'. Μεγαλοφυῶς οἱ ἅγιοι, κατὰ τὸν ἀληθῆ καὶ ἄπταιστον τῆς κατὰ φύσιν κινήσεως τρόπον, τὸν παρόντα τῶν σκαμμάτων αἰῶνα διέβησαν. Τὴν μὲν αἴσθησιν, *ἀλοὺς διὰ μέσου τοῦ λόγου πρὸς τὸν νοῦν τοὺς τῶν ὄντων ἔχοντα λόγους ἑνώσαντες, τὸν δὲ νοῦν τῆς περὶ τὰ ὄντα πάντα κινήσεως

* Ἴσως περιττὸ δοκεῖ.

1. Οὕτω γραπτέον ἀντὶ οὔτε.

καθαρῶς ἀπολυθέντα καὶ αὐτῆς τῆς καθ᾽ αὐτὸν φυσικῆς ἐνεργείας ἠρεμοῦντα, τῷ Θεῷ προσκομίσαντες· καθ᾽ ὃν ὁλικῶς πρὸς Θεὸν συναχθέντες, ὅλοι ὅλῳ Θεῷ ἐγκραθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος ἠξιώθησαν, ὅλην τοῦ ἐπουρανίου κατὰ τὸ δυνατὸν ἀνθρώποις τὴν εἰκόνα φορέσαντες, καὶ τοσοῦτον ἕλξαντες τῆς θείας ἐμφάσεως, εἰ θέμις εἰπεῖν, ὅσον ἑλχθέντες αὐτοὶ τῷ Θεῷ ἐντέθησαν*.

οδ'. Ἀλλήλων εἶναί φασι παραδείγματα, τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἄνθρωπον. Καὶ τοσοῦτον τῷ ἀνθρώπῳ τὸν Θεὸν διὰ φιλανθρωπίαν ἀνθρωπίζεσθαι, ὅσον ὁ ἄνθρωπος ἑαυτὸν τῷ Θεῷ δι᾽ ἀγάπης δυνηθεὶς ἀπεθέωσεν. Καὶ τοσοῦτον ὑπὸ Θεοῦ τὸν ἄνθρωπον κατὰ νοῦν ἁρπάζεσθαι πρὸς τὸ γνωστόν, ὅσον ὁ ἄνθρωπος τὸν ἀόρατον φύσει Θεὸν διὰ τῶν ἀρετῶν ἐφανέρωσε.

οε'. Πᾶς ὁ τὰ μέλη νεκρώσας τὰ ἐπὶ γῆς[1], καὶ ὅλον ἑαυτοῦ τῆς σαρκὸς κατασβέσας τὸ φρόνημα, καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν διόλου σχέσιν ἀποσεισάμενος, δι᾽ ἧς ἡ τῷ Θεῷ μόνῳ χρεωστουμένη παρ᾽ ἡμῶν ἀγάπη μερίζεται, καὶ ἀρνησάμενος πάντα τὰ τῆς σαρκὸς καὶ κόσμου γνωρίσματα, τῆς θείας ἕνεκεν χάριτος· ὥστε λέγειν δύνασθαι μετὰ τοῦ μακαρίου Παύλου τοῦ Ἀποστόλου· τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ[2]; καὶ τὰ ἑξῆς, ὁ τοιοῦτος ἀπάτωρ καὶ ἀμήτωρ καὶ ἀγενεαλόγητος[3] κατὰ τὸν Μέγαν Μελχισεδὲκ γέγονεν, οὐκ ἔχων ὅπως ἀπὸ σαρκὸς κρατηθῇ καὶ φύσεως, διὰ τὴν γεγενημένην πρὸς τὸ πνεῦμα συνάφειαν.

ος'. Τὸ πέρας τῆς παρούσης ζωῆς οὐ δίκαιον οἶμαι θάνατον ὀνομάζειν, ἀλλὰ θανάτου ἀπαλλαγὴν καὶ φθορᾶς χωρισμὸν καὶ δουλείας ἐλευθερίαν καὶ ταραχῆς παῦλαν καὶ πολέμων ἀναίρεσιν καὶ σκότους ὑποχώρησιν καὶ πόνων ἄνεσιν καὶ βράσματος ἠρεμίαν καὶ αἰσχύνης συγκάλυμμα καὶ παθῶν ἀποφυγὴν καὶ πάντων, ἵνα συνελὼν εἴπω, τῶν κακῶν περιγραφήν· ἅπερ, δι᾽ ἑκουσίου νεκρώσεως οἱ ἅγιοι κατορθώσαντες, ξένους ἑαυτοὺς τοῦ βίου καὶ παρεπιδήμους[4] παρέστησαν, κόσμῳ τε γὰρ καὶ σώματι καὶ ταῖς ἐξ αὐτῶν ἐπαναστάσεσι γενναίως μαχόμενοι· καὶ τὴν ἐξ ἀμφοῖν κατὰ τὴν τῶν αἰσθήσεων πρὸς τὰ αἰσθητὰ συμπλοκὴν παραγενομένην ἀπάτην ἀποπνίξαντες, ἀδούλωτον ἑαυτοῖς ἐφύλαξαν τῆς ψυχῆς τὸ ἀξίωμα.

οζ'. Τεκμήριον οὐ σμικρὸν τοῦ φυσικῶς ἡμῖν ἐνεσπάρθαι τὴν τῆς προνοίας γνῶσιν ἡ φύσις αὐτὴ δίδωσιν· ὁπηνίκα ἂν ἡμᾶς ἀδιδάκτως ὥσπερ ὠθοῦσα πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τῶν εὐχῶν ἐν ταῖς ἐξαίφνης περιστάσεσιν, ἐκεῖθεν ζητεῖν τὴν σωτηρίαν παρασκευάζοι. Ὑπ᾽ ἀνάγκης γὰρ ἄφνω συλληφθέντες ἀπροαιρέτως πρίν τι σκέψασθαι, τὸν Θεὸν ἐπιβοώμεθα· ὡς ἂν τῆς προνοίας αὐτῆς πρὸς ἑαυτήν, καὶ λογισμῶν χωρίς, ἑλκούσης ἡμᾶς καὶ τὸ τάχος τῆς ἡμῖν νοερᾶς νικώσης δυνάμεως, καὶ πάντων ἰσχυροτέραν τὴν θείαν προδεικνυούσης βοήθειαν· οὐκ ἂν δὲ ἡμᾶς ἦγεν ἀπροαιρέτως ἡ φύσις, ἐπὶ τὸ μὴ φύσιν ἔχον γίνεσθαι. Πᾶν δὲ τὸ ὁτιοῦν φυσικῶς ἑπόμενον,

* Ἴσως ἀνετέθησαν.

1. Κολοσ. γ', 5. 2. Ῥωμ. η', 35. 3. Ἑβρ. ζ', 3. 4. Ἑβρ. ια', 13.

ὡς πᾶσιν εὔδηλον, ἰσχυρὰν ἔχει καὶ ἀκαταμάχητον τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας τὴν δύναμιν.

οη'. Ἐπειδὴ τῶν ὄντων, τὰ μέν ἐστιν ἀγαθά, τὰ δὲ φαῦλα· ταῦτα δέ, ἢ παρόντα ἐστὶν ἢ μέλλοντα· προσδοκώμενον μὲν ἀγαθόν, ἐπιθυμίαν καλεῖ· παρὸν δέ, ἡδονήν. Καὶ πάλιν, προσδοκώμενον μὲν κακόν, φόβον· παρὸν δέ, λύπην· ὡς εἶναί τε καὶ θεωρεῖσθαι, περὶ μὲν τὰ καλά, εἴτε τὰ ὄντως ὄντα, εἴτε τὰ νομιζόμενα, τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν· περὶ δὲ τὰ φαῦλα, τὴν λύπην καὶ τὸν φόβον. Καὶ γὰρ ἐπιτυγχάνουσα μὲν ἡ ἐπιθυμία, ἡδονὴν ἐργάζεται· ἀποτυγχάνουσα δέ, λύπην.

οθ'. Κακὸν εἶναί φασι πᾶσαν λύπην τῇ ἑαυτῆς φύσει· κἂν γὰρ ὁ σπουδαῖος ἐπ᾿ ἀλλοτρίοις λυπῆται κακοῖς, ὡς ἐλεήμων, ἀλλ᾿ οὐ προηγουμένως κατὰ πρόθεσιν, ἀλλ᾿ ἐφεπόμενος κατὰ περίστασιν· ὁ δὲ θεωρητικός, κἂν τούτοις ἀπαθής, συνάψας ἑαυτὸν τῷ Θεῷ καὶ τῶν τῇδε πάντων ἀλλοτριώσας.

π'. Οἱ ἅγιοι πάντες τοῦ θείου καὶ ἀπλανοῦς λόγου γνησίως ἐπειλημμένοι, τὸν αἰῶνα τοῦτον διέβησαν, οὐδενὶ τῶν ἐν αὐτῷ τερπνῶν τὸ τῆς ψυχῆς ἴχνος ἐναπερείσαντες· πρὸς γὰρ τοὺς ἄκρους τῶν ἀνθρώποις ἐφικτῶν περὶ Θεοῦ λόγους, τῆς ἀγαθότητός τε, φημί, καὶ τῆς ἀγάπης, μάλα γε εἰκότως τὸν νοῦν ἀναπετάσαντες· οἷς κινηθέντα τὸν Θεόν, τὸ εἶναί τε δοῦναι τοῖς οὖσι, καὶ τὸ εὖ εἶναι χαρίσασθαι, ἐπαιδεύθησαν· εἴπερ κίνησιν ἐπὶ Θεοῦ, τοῦ μόνου ἀκινήτου θέμις εἰπεῖν, ἀλλά, μὴ μᾶλλον βούλησιν, τὴν πάντα κινοῦσάν τε καὶ εἰς τὸ εἶναι παράγουσαν καὶ συνέχουσαν, κινουμένην δὲ οὐδαμῶς οὐδέποτε.

πα'. Ἡ ψυχή, οὐσία νοερά τε καὶ λογικὴ ὑπάρχουσα, καὶ νοεῖ καὶ λογίζεται· δύναμιν μὲν ἔχουσα τὸν νοῦν· κίνησιν δὲ τὴν νόησιν· ἐνέργειαν δὲ τὸ νόημα· πέρας γὰρ τοῦτο τῆς τε τοῦ νοοῦντος καὶ τοῦ νοουμένου νοήσεώς ἐστιν, ὡς περιοριστικὸν τῆς πρὸς ἄλληλα τῶν ἄκρων ὑπάρχον σχέσεως. Νοοῦσα γὰρ ἡ ψυχή, ἵσταται τοῦ νοεῖν ἐκεῖνο τὸ νοηθὲν μετὰ τὴν αὐτοῦ νόησιν. Τὸ γὰρ νοηθὲν κυρίως ἅπαξ, οὐκ ἔτι τὴν πρὸς τὸ νοηθῆναι πάλιν ἐκκαλεῖται τὴν δύναμιν· καὶ καθέκαστον νόημα οὕτω στάσιν δέχεται τῆς ποιᾶς ἐπὶ τῷ νοήματι τοῦ νοηθέντος νοήσεως.

πβ'. Ὥσπερ ἡ ἄγνοια διαιρετικὴ τῶν πεπλανημένων ἐστίν, οὕτως ἡ τοῦ νοητοῦ φωτὸς παρουσία συναγωγὸς καὶ ἑνωτικὴ τῶν φωτιζομένων ἐστὶ καὶ τελειωτικὴ καὶ ἐπιστρεπτικὴ πρὸς τὸ ὄντως ὄν, ἀπὸ τῶν πολλῶν δοξασμάτων ἐπιστρέφουσα καὶ τὰς ποικίλας ὄψεις ἤ, κυριώτερον εἰπεῖν, φαντασίας, εἰς μίαν ἀληθῆ καὶ καθαρὰν καὶ μονοειδῆ συνάγουσα γνῶσιν· καὶ ἑνὸς καὶ ἑνωτικοῦ φωτὸς ἐμπιπλῶσα.

πγ'. Ταὐτόν ἐστι τῷ ἀγαθῷ τὸ καλόν, ὅτι τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν πάντα ἐφίεται καὶ οὐκ ἔστι τι τῶν ὄντων, ὃ μὴ μετέχει τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ. Πᾶσι γάρ ἐστι τὸ καλὸν καὶ ἀγαθόν, ὡς ὄντως ἀγαστόν, ἐφετὸν καὶ ἐραστὸν καὶ ἀρεστὸν καὶ αἱρετὸν καὶ ἀγαπητόν.

Σημείωσαι δὲ πῶς ὁ θεῖος ἔρως, ἐν τῷ ἀγαθῷ προϋπάρχων, ἔτεκε τὸν ἐν ἡμῖν ἀγαθὸν ἔρωτα, δι᾿ οὗ τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἐφιέμεθα, κατὰ τὸν εἰπόντα· ἐραστὴς ἐγενόμην τοῦ κάλλους αὐτῆς[1], καί ἐράσθητι αὐτῆς, καὶ τηρήσει σε· περιχαράκωσον αὐτήν, καὶ ὑψώσει σε[2].

πδ'. Τὸ θεῖον οἱ Θεολόγοι, ποτὲ μὲν ἔρωτα, ποτὲ δὲ ἀγάπην, ποτὲ δὲ ἐραστὸν καὶ ἀγαπητὸν καλοῦσιν. Ὅθεν, ὡς μὲν ἔρως ὑπάρχων καὶ ἀγάπη, κινεῖται· ὡς δὲ ἐραστὸν καὶ ἀγαπητόν, κινεῖ πρὸς ἑαυτὸν πάντα τὰ ἔρωτος καὶ ἀγάπης δεκτικά. Καὶ τρανότερον αὖθις φάναι, κινεῖται μὲν ὡς σχέσιν ἐμποιοῦν εὐδιάθετον ἔρωτος καὶ ἀγάπης τοῖς τούτων δεκτικοῖς· κινεῖ δέ, ὡς ἑλκτικὸν φύσει, τῆς τῶν ἐπ᾿ αὐτὸ κινουμένων ἐφέσεως· καὶ πάλιν, κινεῖ καὶ κινεῖται, ὡς διψῶν τὸ διψᾶσθαι καὶ ἐρῶν τοῦ ἐρᾶσθαι καὶ ἀγαπῶν τὸ ἀγαπᾶσθαι.

πε'. * Ἔστι δὲ καὶ ἐκστατικὸς ὁ θεῖος ἔρως, οὐκ ἐῶν ἑαυτῶν εἶναι τοὺς ἐραστάς, ἀλλὰ τῶν ἐρωμένων. Καὶ δηλοῦσι τὰ μὲν ὑπέρτερα τῆς προνοίας τῶν καταδεεστέρων γινόμενα· καὶ τὰ ὁμόστοιχα, τῆς ἀλλήλων συνοχῆς· καὶ τὰ ὑφειμένα, τῆς πρὸς τὰ πρῶτα θειοτέρας ἐπιστροφῆς. Διὸ καὶ Παῦλος ὁ Μέγας, ἐν κατοχῇ τοῦ θείου γεγονὼς ἔρωτος καὶ τῆς ἐκστατικῆς δυνάμεως μετειληφώς, ἐνθέῳ στόματι· Ζῶ ἐγώ, φησίν, οὐκ ἔτι, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός[3], ὡς ἀληθὴς ἐραστὴς καὶ ἐξεστηκώς, ὡς αὐτός φησι τῷ Θεῷ, καὶ οὐ τὴν ἑαυτοῦ ζῶν, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἐραστοῦ ζωήν, ὡς σφόδρα ἀγαπητήν.

* Τὸ παρὸν ἐπὶ λέξεως τῶν τοῦ Ἀρεοπαγίτου παρείληπται.

πς'. * Τολμητέον καὶ τοῦτο ὑπὲρ ἀληθείας εἰπεῖν, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ πάντων αἴτιος τῷ καλῷ καὶ ἀγαθῷ τῶν πάντων ἔρωτι δι᾿ ὑπερβολὴν τῆς ἐρωτικῆς ἀγαθότητος, ἔξω ἑαυτοῦ γίνεται, ταῖς εἰς τὰ ὄντα πάντα προνοίαις καὶ οἷον ἀγαθότητι καὶ ἀγαπήσει καὶ ἔρωτι θέλγεται· καὶ ἐκ τοῦ ὑπὲρ πάντα καὶ πάντων ἐξῃρημένου, πρὸς τὸ ἐν πᾶσι κατάγεται, κατ᾿ ἐκστατικὴν ὑπερούσιον δύναμιν ἀνεκφοίτητον ἑαυτοῦ. Διὸ καὶ ζηλωτὴν οἱ τὰ θεῖα δεινοὶ προσαγορεύουσιν, ὡς πολλὴν τὸν εἰς τὰ ὄντα ἀγαθὸν ἔρωτα, καὶ ὡς πρὸς ζῆλον ἐγερτικὸν τῆς ἐφέσεως αὐτοῦ τῆς ἐρωτικῆς· καὶ ὡς ζηλωτὴν αὐτὸν ἀποδεικνύντα, ᾧ καὶ τὰ ἐφιέμενα ζηλωτά, καὶ ὡς τῶν προνοουμένων ὄντων αὐτῷ ζηλωτῶν.

* Ὡσαύτως καὶ τὸ παρόν.

πζ'. Τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ ἔρωτος, αὐτὸν δηλαδὴ τὸν Θεόν, προβολέα, φασί, καὶ γεννήτορα. Αὐτὸς γὰρ ταῦτα ἐν αὐτῷ ὄντα, προήγαγεν εἰς τὰ ἐκτός, τουτέστι, περὶ τὰ κτίσματα. Καὶ κατὰ τοῦτο εἴρηται· ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστί[4], καὶ πάλιν· γλυκασμὸς καὶ ἐπιθυμία[5], ὅ ἐστιν ἔρως· τὸ δὲ ἀγαπητὸν καὶ ὄντως ἐραστόν, αὐτός ἐστι. Τῷ μὲν οὖν τὸν ἀγαπητικὸν ἔρωτα ἐξ αὐτοῦ προχεῖσθαι, αὐτὸς κινεῖσθαι λέγεται ὁ τούτου γεννήτωρ· ᾧ δὲ αὐτὸν εἶναι τὸ ἀληθῶς ἐραστὸν καὶ ἀγαπητὸν καὶ ἐφετὸν καὶ αἱρετόν, κινεῖ τὰ πρὸς τοῦτο ὁρῶντα· καὶ οἷς ἡ τοῦ ἐφίεσθαι δύναμις, ἀναλόγως αὐτοῖς.

1. Σοφ. Σολ. η', 2. 2. Παροιμ. δ', 6. 3. Γαλ. β', 20.
4. Α' Ἰωάν. δ', 16 5. Ἆσμα Ἀσμάτων ε', 16.

πη'. Προαγωγικὸν καὶ κινητικὸν πρὸς ἐρωτικὴν συνάφειαν τὴν ἐν πνεύματι, τὸν Θεὸν εἶναί μοι, νόει· τουτέστι μεσίτην ταύτης καὶ πρὸς αὐτὴν συναρμοστήν, τοῦ ἐρᾶσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν αὐτοῦ ποιημάτων καὶ ἀγαπᾶσθαι. Κινητικὸν δέ φησιν, ὡς κινοῦντα ἕκαστα κατὰ τὸν οἰκεῖον λόγον πρὸς αὐτὸν ἐπιστρέφεσθαι, τὸ δὲ τῆς προαγωγίας ὄνομα, εἰ καὶ παρὰ τοῖς ἔξωθεν, πρᾶγμα σημαίνει οὐκ εὐαγές, ἀλλ' ἐνταῦθα τὴν πρόξενον τῆς ἐν Θεῷ ἑνώσεώς φησι μεσιτείαν.

πθ'. Ἡ ἐρωτικὴ κίνησις τοῦ ἀγαθοῦ, προϋπάρχουσα ἐν τῷ ἀγαθῷ, ἁπλῇ καὶ αὐτοκίνητος οὖσα καὶ ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ προϊοῦσα, αὖθις ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐπιστρέφει, ἀτελεύτητος καὶ ἄναρχος οὖσα· ὅπερ δηλοῖ τὴν ἡμῶν ἀεικίνητον ἔφεσιν πρὸς τὸ Θεῖον καὶ ἕνωσιν. Ἡ γὰρ πρὸς Θεὸν ἀγαπητικὴ ἕνωσις, πάσης ἐξῄρηται καὶ ὑπέρκειται ἑνώσεως.

Ἐκ τῶν τοῦ Ἱεροθέου αὐτολεξεί.

λ'. * Τὸν ἔρωτα, εἴτε θεῖον, εἴτε ἀγγελικόν, εἴτε νοερόν, εἴτε ψυχικόν, εἴτε φυσικὸν εἴποιμεν, ἑνωτικήν τινα καὶ συγκρατικὴν ἐννοήσωμεν δύναμιν· τὰ μὲν ὑπέρτερα κινοῦσα ἐπὶ πρόνοιαν τῶν καταδεεστέρων· τὰ δὲ ὁμόστοιχα πάλιν, εἰς κοινωνικὴν ἀλληλουχίαν· καὶ ἐπ' ἐσχάτων τὰ ὑφειμένα πρὸς τὴν τῶν κρειττόνων καὶ ὑπερκειμένων ἐπιστροφήν.

* Ἐκ τῶν τοῦ Διονυσίου αὐτολεξεί.

λα'. * Εἰ ἡ γνῶσις ἑνωτικὴ τῶν ἐγνωσμένων, ἡ δ' ἄγνοια μεταβολῆς ἀεὶ καὶ τῆς ἐξ αὐτοῦ τῷ ἀγνοοῦντι διαιρέσεως αἰτία, τὸν ἐν ἀληθείᾳ πιστεύσαντα, κατὰ τὸν ἱερὸν λόγον, οὐδὲν ἀποκινήσει τῆς κατὰ τὴν ἀληθῆ πίστιν ἑστίας· ἐφ' ᾗ τὸ μόνιμον ἕξει τῆς ἀκινήτου καὶ ἀμεταβόλου ταυτότητος· εὖ γὰρ οἶδεν ὁ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἑνωθείς, ὅτι εὖ ἔχει, κἂν οἱ πολλοὶ νουθετοῖεν αὐτὸν ὡς ἐξεστηκότα. Λανθάνει μὲν γὰρ ὡς εἰκὸς αὐτούς, ἐκ πλάνης τῇ ἀληθείᾳ τῆς ὄντως πίστεως ἐξεστηκώς, αὐτὸς δ' ἀληθῶς οἶδεν ἑαυτὸν οὐχ ὅ φασιν ἐκεῖνοι, μαινόμενον, ἀλλὰ τῆς ἀστάτου καὶ ἀλλοιωτῆς περὶ τὴν παντοδαπῆ τῆς πλάνης ποικιλίαν φθορᾶς, διὰ τῆς ἁπλῆς καὶ ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἐχούσης ἀληθείας ἠλευθερωμένον.

* Ἴσως ἔχειν.

λβ'. Ἀγαθοὶ καὶ φιλάνθρωποι, εὔσπλαγχνοί τε καὶ οἰκτίρμονες γεγόνασιν οἱ ἅγιοι. Μίαν πρὸς ἅπαν τὸ γένος διάθεσιν ἔχοντες* ἀγάπης πεισθέντες· ὑφ' ἧς τὸ πάντων ἐξαίρετον εἶδος τῶν ἀγαθῶν, τὴν ταπείνωσιν λέγω, διὰ πάσης αὐτῶν τῆς ζωῆς βεβαίαν κατασχόντες, τὴν φυλακτικὴν μὲν τῶν ἀγαθῶν, φθαρτικὴν δὲ τῶν ἐναντίων, οὐδενὶ τὸ παράπαν ἁλώσιμοι τῶν διοχλούντων γεγόνασι πειρασμῶν, τῶν τε ἑκουσίων καὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν λόγου, καὶ τῶν ἀκουσίων καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν· τῷ τοῖς μέν, δι' ἐγκράτειαν ἀπομαραίνειν τὰς ἐπαναστάσεις· τῶν δέ, δι' ὑπομονῆς τὰς προσβολὰς ἀποσείεσθαι.

λγ'. Τὴν μὲν τελείαν πρᾶξιν τῆς ἀρετῆς, πίστις ὀρθὴ ποιεῖ καὶ φόβος εἰς Θεὸν ἀνόθευτος. Τὴν δέ, κατὰ τὴν ἀνάβασιν ἄπταιστον φυσικὴν θεωρίαν, ἐλπὶς βεβαία καὶ ἀλώβητος σύνεσις. Τὴν δὲ κατὰ τὴν ἀνάληψιν θέωσιν, ἀγάπη τελεία καὶ νοῦς τοῖς οὖσι καθ' ὑπεροχὴν πάμπαν ἑκουσίως πεπηρωμένος.

λδ'. Τῆς μὲν πρακτικῆς φιλοσοφίας ἔργον εἶναί φασι, πάσης τὸν νοῦν ἐμπαθοῦς φαντασίας καθαρὸν καταστῆσαι. Τῆς δὲ φυσικῆς θεωρίας, πάσης τοῖς ἐν τοῖς οὖσι, καθ' ἣν αἰτίαν ὑπάρχουσιν, ἀληθοῦς γνώσεως αὐτὸν ἐπιστήμονα δεῖξαι. Τῆς δὲ θεολογικῆς μυσταγωγίας, ὅμοιον Θεῷ καὶ ἴσον ὡς ἐφικτὸν τῇ χάριτι κατὰ τὴν ἕξιν ποιῆσαι, μηδενὸς τὸ σύνολον ἔτι τῶν μετὰ Θεόν, διὰ τὴν ὑπεροχὴν ὄντα νοήμονα.

λε'. Ὅπερ ἐστὶν ὁ αἰθήρ, ἤγουν τὸ πύρινον στοιχεῖον, ἐν τῷ κατ' αἴσθησιν κόσμῳ, τοῦτο ἐν τῷ κόσμῳ τῆς διανοίας ἐστὶν ἡ φρόνησις, ὡς ἕξις φωτιστικὴ καὶ τῶν ἐφ' ἑκάστου τῶν ὄντων, ἰδίως πνευματικῶν λόγων ἀποδεικτική, τὴν ἐν ὅλοις ἀπλανῶς αἰτίαν δι' αὐτῶν ἐκφαίνουσα καὶ τῆς κατὰ ψυχὴν περὶ τὸ θεῖον ἐφέσεως ἑλκτική. Καὶ ὅπερ ἐν τῷ αἰσθητῷ κόσμῳ ἐστὶν ὁ ἀήρ, τοῦτο ἐν τῷ κατὰ διάνοιαν κόσμῳ ἐστὶν ἡ ἀνδρία, ὡς ἕξις κινητικὴ καὶ τῆς ἐμφύτου κατὰ πνεῦμα ζωῆς συνεκτική τε ἅμα καὶ δραστικὴ καὶ τῆς κατὰ ψυχὴν περὶ τὸ θεῖον ἀεικινησίας τονωτική. Καὶ ὅπερ ἐν τῷ αἰσθητῷ κόσμῳ ἐστὶ τὸ ὕδωρ, τοῦτο ἐν τῷ τῆς διανοίας κόσμῳ ἐστὶν ἡ σωφροσύνη, ἕξις ὑπάρχουσα τῆς ἐν πνεύματι ζωτικῆς γονιμότητος ποιητικὴ καὶ τῆς ἀειβλύστου κατὰ τὴν ἔφεσιν περὶ τὸν θεῖον ἐρωτικῆς θέλξεως γεννητική. Καὶ ὅπερ ἐν τῷ αἰσθητῷ κόσμῳ ἐστὶν ἡ γῆ, τοῦτο ἐν τῷ τῆς διανοίας κόσμῳ ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη, ἕξις ὑπάρχουσα κατ' εἶδος γεννητικὴ πάντων τῶν ἐν τοῖς οὖσι λόγων, καὶ τῆς ἐν πνεύματι κατὰ τὸ ἴσον ἑκάστῳ ζωτικῆς διαδόσεως ἀπονεμητική· καὶ τῆς οἰκείας ἐν τῷ καλῷ κατὰ τὴν θέσιν βάσεως ἀμετάθετος ἵδρυσις.

λς'. Ὥσπερ σαρκὸς εὐεκτούσης καὶ πιαινομένης, τοῖς πάθεσιν ἡ ψυχὴ βασανίζεται καὶ σκοτίζεται, τῆς τῶν ἀρετῶν ἕξεως καὶ τοῦ φωτισμοῦ τῆς γνώσεως ὑποχωρούντων· οὕτω καὶ τῆς ψυχῆς, τῷ θείῳ κάλλει τῶν ἀρετῶν καὶ τῷ φωτισμῷ τῆς γνώσεως φρουρουμένης τε καὶ λαμπρυνομένης, ὁ ἔξω ἄνθρωπος διαφθείρεται, τῆς σαρκὸς διὰ τὴν ἐπιδημίαν τοῦ λόγου τὴν φυσικὴν εὐεξίαν ἀποβαλλομένης.

λζ'. Οὐκ ἦν δυνατὸν ἄλλως Υἱὸν ἀποδειχθῆναι Θεοῦ καὶ Θεὸν κατὰ τὴν ἐκ χάριτος θέωσιν, τὸν γενόμενον ἄνθρωπον, μὴ πρότερον κατὰ προαίρεσιν γεννηθέντα τῷ πνεύματι, διὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ φυσικῶς αὐτοκίνητον καὶ ἀδέσποτον δύναμιν, ἥν τινα θεοποιὸν καὶ θείαν καὶ ἄϋλον γέννησιν, διὰ τὸ προτιμῆσαι τῶν νοουμένων καὶ ἀδήλων τέως ἀγαθῶν τὸ κατ' αἴσθησιν τερπνὸν καὶ ἐπίδηλον, παραλιπὼν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, τὴν ἐκ σωμάτων εἰκότως ἀπροαίρετον καὶ ὑλικὴν καὶ ἐπίκηρον ἔχειν καταδικάζεται γένεσιν.

λη'. Κινεῖται νῦν ὁ ἄνθρωπος, ἢ περὶ φαντασίας ἀλόγους παθῶν ἐξ ἀπάτης διὰ φιληδονίαν ἢ περὶ λόγους τεχνῶν ἐκ περιστάσεως διὰ τὴν χρείαν· ἢ περὶ φυσικοὺς λόγους τῆς φύσεως διὰ μάθησιν· ὧν οὐδὲν κατ' ἀρχὰς ἐξ ἀνάγκης εἷλκε τὸν ἄνθρωπον, εἰκότως ὑπεράνω πάντων γενόμενον· οὕτω γὰρ ἔπρεπεν εἶναι τὸν ἀπ' ἀρχῆς, μηδενὶ τὸ σύνολον περισπώ-

μενον τῶν μετ᾽ αὐτόν, ἢ περὶ αὐτόν, ἢ κατ᾽ αὐτὸν καὶ πρὸς τελείωσιν, ἑνὸς μόνου προσδεόμενον, τῆς πρὸς τὸν ὑπὲρ αὐτόν, φημὶ δὲ τὸν Θεόν, καθ᾽ ὅλην τὴν ἀγαπητικὴν δύναμιν ἀσχέτου κινήσεως.

ϟθ΄. Οὐδὲν εἶχεν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος μεταξὺ Θεοῦ καὶ αὐτοῦ προβεβλημένον πρὸς εἴδησιν καὶ κωλύον τὴν δι᾽ ἀγάπης αὐθαίρετον κατὰ τὴν πρὸς Θεὸν κίνησιν γενησομένην συγγένειαν. Ἀπαθὴς γὰρ χάριτι ὤν, ἀπάτην παθῶν φαντασίας δι᾽ ἡδονῆς οὐ προσήγετο· καὶ ἀπροσδεὴς ὑπάρχων, τῆς περὶ τέχνας περιστατικῆς ἀνάγκης διὰ τὴν χρείαν ἐλευθέρως ἦν· καὶ σοφὸς ὢν τῆς περὶ τὴν φύσιν θεωρίας, ὑπεράνω καθειστήκει διὰ τὴν γνῶσιν.

ρ΄. Ὁ πᾶσαν μετὰ σοφίας τὴν φύσιν ὑποστήσας Θεὸς καὶ πρὸς τὴν ἑκάστου τῶν λογικῶν οὐσιῶν δύναμιν τὴν αὐτοῦ γνῶσιν κρυφίως ἐνθέμενος, δέδωκε καὶ ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις, ὡς μεγαλόδωρος Δεσπότης, κατὰ φύσιν τὸν εἰς αὐτὸν πόθον καὶ ἔρωτα, συνεπιπλήξας αὐτῷ φυσικῶς τοῦ λόγου τὴν δύναμιν· ἐφ᾽ ᾧ δυνηθῆναι μετὰ ῥᾳστώνης γνῶναι τοὺς τρόπους τῆς τοῦ πόθου πληρώσεως, καὶ μὴ παρασφαλέντα διαμαρτεῖν οὗ τυχεῖν ἀγωνιζόμεθα. Κατὰ τοῦτον οὖν κινούμενοι τὸν πόθον, περί τε καὶ διοικήσεως ζητεῖν ἐναγόμεθα, ἐκείνου τυχεῖν, διὰ τούτων γλιχόμενοι, οὗ χάριν τὸν πόθον ἐλάβομεν.

ΤΕΛΟΣ
ΤΩΝ ΕΚΑΤΟΝΤΑΔΩΝ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ
ΜΑΞΙΜΟΥ

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΑΓΙΟΥ
ΜΑΞΙΜΟΥ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΥΧΗΝ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡ ΗΜΩΝ

ΠΡΟΣ ΤΙΝΑ ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΟΝ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΣΥΝΤΟΜΟΣ

Αὐτὸν ἐδεξάμην τὸν θεοφύλακτόν μου δεσπότην διὰ τῶν αὐτοῦ πανευφήμων γραμμάτων παραγινόμενον· τὸν ἀεὶ μὲν παρόντα, καὶ ἀπεῖναι τῷ πνεύματι παντελῶς οὐ δυνάμενον· ὅμως δὲ δι᾽ ἀρετῆς περιουσίαν θεομιμήτως συγγενέσθαι τοῖς αὐτοῦ δούλοις, καὶ δι᾽ ἧς ὁ Θεὸς δέδωκε τῇ φύσει προφάσεως, οὐκ ἀπαναινόμενοι. Διὸ θαυμάσας αὐτοῦ τὸ μέγεθος τῆς συγκαταβάσεως, πόθῳ σύγκρατον τὸν πρὸς αὐτὸν φόβον ἐποιησάμην. Καὶ μίαν ἐξ ἀμφοτέρων, φόβου τε καὶ πόθου ἀγάπην ἐνεστησάμην, δι᾽ αἰδοῦς καὶ εὐνοίας συνισταμένην· ἵνα μήτε μῖσος ὁ φόβος γένηται τοῦ πόθου γυμνούμενος, μήτε καταφρόνησις ὁ πόθος, τὸν σώφρονα φόβον συνημμένον οὐκ ἔχων· ἀλλὰ νόμος ἡ ἀγάπη τυγχάνουσα δειχθῇ, στοργῆς ἐνδιάθετος, ἅπαν τὸ κατὰ φύσιν συγγενὲς οἰκειούμενος· δι᾽ εὐνοίας μέν, τὸ μῖσος χειρούμενος· δι᾽ αἰδοῦς δέ, πόρρω ποιούμενος τὴν καταφρόνησιν. Ὃν δὴ μάλιστα πάντων, φημὶ δὲ τὸν φόβον, τῆς θείας ἀγάπης συστατικὸν ἐπιγνοὺς Δαβὶδ ὁ μακάριος, φησίν· ὁ φόβος Κυρίου ἁγνὸς διαμένων εἰς αἰῶνα αἰῶνος[1]. Ἕτερον δηλαδὴ τοῦτον εἰδώς, παρὰ τὸν ἐπ᾽ ἐγκλήμασι δέει τιμωρίας συνιστάμενον φόβον. Εἴπερ ὁ μὲν ἔξω γίνεται, τῇ παρουσίᾳ τῆς ἀγάπης παντελῶς ἀφανιζόμενος, ὥς που τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις ὁ μέγας Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης δείκνυται, φάσκων· ἡ ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον[2]· ὁ δέ, τὸν τῆς ἀληθοῦς στοργῆς φυσικῶς χαρακτηρίζει νόμον· αἰδοῖ συντηρῶν εἰς αἰῶνας τοὺς ἁγίους*, πρός τε τὸν Θεόν, καὶ ἀλλήλους τὸν τῆς ἀγάπης θεσμόν τε καὶ τρόπον παντελῶς ἀδιάφθορον. Πόθῳ γοῦν, ὡς ἔφην, κἀγὼ κεράσας τὸν φόβον, πρὸς τὸν ἐμὸν δεσπότην, τοῦτον τῆς ἀγάπης συνεστησάμην τὸν νόμον μέχρι τῆς σήμερον. Αἰδοῖ μὲν τοῦ γράφειν εἰργόμενος, ἵνα μὴ λάβῃ χώραν ἡ καταφρόνησις· εὐνοίᾳ δὲ πρὸς τὸ γράφειν ὠθούμενος, ἵνα μὴ νομισθῇ μῖσος ἡ τελεία τοῦ γράφειν παραίτησις. Γράφω δὲ τοῦτο πράττειν κελευόμενος, οὐχ ὅσα λογίζομαι, ἀλλ᾽ ὅσα βούλεται Θεός, καὶ χάριτι πρὸς τὴν τοῦ συμφέροντος γένεσιν* ἐπιδίδωσιν. Ἡ γὰρ βουλὴ τοῦ Κυρίου, φησὶν ὁ Δαβίδ, εἰς τὸν αἰῶνα μένει, λογισμοὶ

* Ἴσως τοῖς ἁγίοις

* Ἴσως γνῶσιν.

1. Ψαλμ. 18, 10.   2. Α΄ Ἰωάνν. δ΄, 18.

τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεάν[1]. Βουλὴ μὲν τυχὸν φήσας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, τὴν ἐπὶ θεώσει τῆς ἡμετέρας φύσεως ἀπόρρητον κένωσιν τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ, καθ' ἣν ἔχει πάντων τῶν αἰώνων τὸ πέρας περιγραφόμενον. Λογισμοὺς δὲ τῆς καρδίας αὐτοῦ, τοὺς τῆς προνοίας καὶ τῆς κρίσεως λόγους· καθ' οὕς, τήν τε παροῦσαν ἡμῶν ζωὴν καὶ τὴν μέλλουσαν, ὥσπερ τινὰς γενεὰς διαφόρους σοφῶς διεξάγει, καταλλήλως ἑκάστῃ τὸν πρέποντα τρόπον τῆς ἐνεργείας προσνέμων. Εἰ δὲ θείας ὑπάρχει βουλῆς ἔργον, ἡ τῆς ἡμετέρας φύσεως θέωσις καὶ τῶν θείων λογισμῶν ἐστι σκοπὸς ἡ πρὸς τὸ πέρας διεξαγωγὴ τῶν ζητουμένων τῆς ἡμετέρας ζωῆς· ἄρα συμφέρει τῆς τοῦ Κυρίου προσευχῆς, γνῶναί τε καὶ πρᾶξαι καὶ οὕτω δεόντως γράψαι τὴν δύναμιν. Ἐπεὶ δὲ μάλιστα ταύτης καὶ ὁ ἐμὸς δεσπότης πρὸς ἐμὲ τὸν αὐτοῦ δοῦλον γράφων θεόθεν κινηθείς, ἐπεμνήσθη τῆς προσευχῆς· ἣν καὶ τῶν ἐμῶν ἀναγκαίως ὑπόθεσιν λόγων ποιούμενος, αἰτοῦμαι τὸν ταύτης διδάσκαλον τῆς προσευχῆς Κύριον διανοῖξαί μου τὸν νοῦν πρὸς κατανόησιν τῶν ἐν αὐτῇ μυστηρίων καὶ δοῦναι σύμμετρον λόγον πρὸς τὴν τῶν νοουμένων σαφήνειαν. Ὅλον γὰρ ἔχει κατὰ περιγραφὴν τὸν ἐν τοῖς εἰρημένοις σκοπὸν μυστικῶς κεκρυμμένον· ἢ τό γε κυριώτερον εἰπεῖν, τοῖς ἐρρωμένοις τὸν νοῦν, ἐμφανῶς κηρυττόμενον· πάντων γὰρ ὧν διὰ σαρκὸς γέγονεν αὐτουργὸς κενωθεὶς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος[2], αἴτησιν ἔχει τῆς προσευχῆς ὁ λόγος· διδάσκων ἐκείνων μεταποιεῖσθαι τῶν ἀγαθῶν, ὧν μόνος ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ, δι' Υἱοῦ φυσικῶς μεσιτεύοντος, ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι, κατ' ἀλήθειαν ἐστὶ χορηγός· εἴπερ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων[3], κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, ὁ Κύριος ἐστὶν Ἰησοῦς· τοῖς μὲν ἀνθρώποις, διὰ σαρκὸς ἐμφανῆ ποιῶν ἀγνοούμενον τὸν Πατέρα[4], τῷ δὲ Πατρί, διὰ Πνεύματος ἐν αὐτῷ τοὺς ἀνθρώπους καταλλαγέντας προσάγων[5]· ὑπὲρ ὧν καὶ δι' οὓς ἀτρέπτως γενόμενος ἄνθρωπος. Πολλῶν ὅσων οὐδέπω μέτρῳ περιλαβεῖν τό τε πλῆθος καὶ μέγεθος δεδύνηται λόγος, καινῶν μυστηρίων αὐτουργὸς γίνεται καὶ διδάσκαλος· ὧν ἑπτὰ τῶν ἀριθμὸν γενικώτερα τῶν λοιπῶν, κατ' ἐξαίρετον φιλοτιμίας, πέφανται τοῖς ἀνθρώποις δεδωρημένος· ὧν μυστικῶς περιέχει τὴν δύναμιν, ὡς ἔφην, τῆς προσευχῆς ὁ σκοπός· θεολογίαν, υἱοθεσίαν ἐν χάριτι, ἰσοτιμίαν τὴν πρὸς Ἀγγέλους, ἀϊδίου ζωῆς μετοχήν, φύσεως ἀπαθῶς πρὸς ἑαυτὴν νευούσης ἀποκατάστασιν, τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας κατάλυσιν καὶ τῆς τοῦ κρατήσαντος ἡμῶν δι' ἀπάτης πονηροῦ τυραννίδος καθαίρεσιν· σκοπῶμεν οὖν τὴν τῶν λεχθέντων ἀλήθειαν· θεολογίαν μὲν γὰρ διδάσκει σαρκούμενος ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, ὡς ἐν ἑαυτῷ δεικνὺς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· ὅλος γὰρ ἦν ὁ Πατὴρ καὶ ὅλον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, οὐσιωδῶς ἐν ὅλῳ τελείως τῷ Υἱῷ καὶ σαρκουμένῳ· οὐ σαρκούμενοι, ἀλλ' ὁ μὲν εὐδοκῶν, τὸ δὲ συνεργοῦν, αὐτουργοῦντι τῷ Υἱῷ τὴν σάρκωσιν, εἴπερ ἔννους ὁ λόγος διέμεινε καὶ ζῶν, μηδενὶ τὸ παράπαν ἄλλῳ κατ' οὐσίαν χωρούμενος, ἢ μόνῳ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ

1 Ψαλμ. 32, 11. 2. Κολοσ. γ', 13. 3. Α' Τιμ. β', 5. 4. Ἰωάνν. ιδ', 9.
5. Ἐφεσ. β', 18.

Πνεύματι, καὶ πρὸς τὴν σάρκα διὰ φιλανθρωπίαν τὴν καθ' ὑπόστασιν ποιησάμενος ἕνωσιν. Υἱοθεσίαν δὲ δίδωσι, τὴν ὑπὲρ φύσιν ἄνωθεν διὰ πνεύματος ἐν χάριτι δωρούμενος γέννησιν καὶ συνθέωσιν· ἧς ἐν Θεῷ φυλακή τε καὶ τήρησίς ἐστιν, ἡ τῶν γεννωμένων προαίρεσις· διαθέσει γνησίᾳ τὴν δοθεῖσαν στέργουσα χάριν καὶ τῇ πράξει τῶν ἐντολῶν ἐπιμελῶς τὸ κατὰ χάριν δοθὲν ὡραΐζουσα κάλλος· καὶ τοσοῦτον τῇ κενώσει τῶν παθῶν μεταποιουμένη θεότητος, ὅσον ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος τῆς οἰκείας ἀκραιφνοῦς δόξης, οἰκονομικῶς ἑαυτὸν κατὰ θέλησιν κενώσας, γενόμενος ἀληθῶς κεχρημάτικεν ἄνθρωπος. Ἰσοτίμους δὲ τοῖς Ἀγγέλοις τοὺς ἀνθρώπους πεποίηκεν, οὐ καθ' ὅτι μόνον εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς[1], καὶ καταργήσας τὰς πληρούσας τὸν μέσον οὐρανοῦ καὶ γῆς τόπον ἀντικειμένας δυνάμεις, μίαν πρὸς τὴν τῶν θείων δώρων διαμονὴν τῶν ἐπιγείων καὶ οὐρανίων δυνάμεων ἀπέδειξεν οὖσαν πανήγυριν· τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐν ἀγαλλιάσει κατὰ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ θέλημα ταῖς ἄνω δυνάμεσι τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ συνεπηχούσης· ἀλλ' ὅτι καὶ μετὰ τὴν πλήρωσιν τῆς ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίας, μετὰ τοῦ προσληφθέντος ἀναληφθεὶς σώματος, οὐρανὸν καὶ γῆν ἥνωσε δι' ἑαυτοῦ· καὶ τοῖς νοητοῖς συνῆψε τὰ αἰσθητά, καὶ μίαν ἔδειξε τὴν κτιστὴν φύσιν ταῖς τῶν ἑαυτῆς ἀκρότησι μερῶν, κατ' ἀρετήν τε καὶ τῆς πρώτης αἰτίας ἐπίγνωσιν, πρὸς ἑαυτὴν συνδεομένην. Δεικνύς, οἶμαι, δι' ὧν ἐπετέλει μυστικῶς, ὡς ὁ μὲν λόγος ἐστὶ τῶν διεστώτων ἕνωσις, ἡ δὲ ἀλογία τῶν ἡνωμένων διαίρεσις. Καὶ μάθωμεν λόγου μεταποιεῖσθαι διὰ τῆς πράξεως, ἵνα μὴ μόνον Ἀγγέλοις κατ' ἀρετήν, ἀλλὰ καὶ Θεῷ γνωστικῶς κατὰ τὴν τῶν ὄντων ἑνωθῶμεν ἀφαίρεσιν. Ζωῆς δὲ θείας ποιεῖται μετάδοσιν, ἐδώδιμον ἑαυτὸν ἐργαζόμενος, ὡς οἶδεν αὐτὸς καὶ οἱ παρ' αὐτοῦ τοιαύτην αἴσθησιν νοερὰν εἰληφότες, ὥστε, τῇ γεύσει ταύτης τῆς βρώσεως, εἰδέναι κατ' ἐπίγνωσιν ἀληθῶς, ὅτι Χριστὸς ὁ Κύριος[2], ποιότητι θείᾳ πρὸς θέωσιν μετακιρνῶν τοὺς ἐσθίοντας, οἷα δὴ σαφῶς ζωῆς καὶ δυνάμεως ἄρτος καὶ ὢν καὶ καλούμενος[3]. Τὴν φύσιν δὲ πρὸς ἑαυτὴν ἀποκαθίστησιν, οὐ καθ' ὅτι μόνον γενόμενος ἄνθρωπος, ἀπαθῆ τὴν γνώμην πρὸς τὴν φύσιν ἐτήρησε καὶ ἀστασίαστον, μηδὲ πρὸς αὐτοὺς τοὺς σταυρώσαντας, τῆς κατὰ φύσιν οἰκείας σαλευομένην τὸ σύνολον βάσεως· τοὐναντίον δὲ μᾶλλον αἱρουμένην ἀντὶ ζωῆς τὸν ὑπὲρ αὐτῶν θάνατον καθ' ὃ καὶ τὸ τοῦ πάθους ἑκούσιον δείκνυται, τῇ τοῦ πάσχοντος φιλανθρώπῳ διαθέσει κυρούμενον. Ἀλλ' ὅτι καὶ τὴν ἔχθραν κατήργησε, προσηλώσας τῷ σταυρῷ τὸ τῆς ἁμαρτίας χειρόγραφον[4], δι' ὃ πρὸς ἑαυτὴν ἀσπόνδως εἶχεν ἡ φύσις τὸν πόλεμον, καὶ τοὺς μακρὰν καὶ τοὺς ἐγγὺς καλέσας, τοὺς ὑπὸ νόμον δηλαδὴ καὶ τοὺς ἔξω νόμου, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὸν νόμον δηλονότι τῶν ἐντολῶν σαφηνίσας ἐν δόγμασι, τοὺς δύο ἔκτισεν εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην καὶ ἀποκαταλλάσσων ἡμᾶς δι' ἑαυτοῦ τῷ Πατρί[5],

1. Κολοσ. α', 20. 2. Πρβλ. Ψαλμ. 33, 9. 3. Ἰωάνν. ς', 33 4. Κολοσ. β', 14.
5. Ἐφεσ. β', 14.

καὶ ἀλλήλοις, οὐκ ἔχοντας ἔτι τὴν γνώμην ἀνθισταμένην τῷ λόγῳ τῆς φύσεως, ἀλλ' ὥσπερ τὴν φύσιν, οὕτω καὶ τὴν γνώμην ὄντας ἀναλλοιώτους. Καθαρὰν δὲ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας τὴν φύσιν καθίστησιν, ἡδονὴν προκαθηγεῖσθαι τῆς δι' ἡμᾶς αὐτοῦ μὴ συγχωρήσας σαρκώσεως. Ἄσπορος γὰρ γέγονε παραδόξως ἡ σύλληψις, καὶ ἄφθορος ὑπὲρ φύσιν ἡ γέννησις. Ἐπισφίγγοντος δηλαδὴ τοῦ τεχθέντος Θεοῦ τῇ μητρὶ πλέον τῆς φύσεως, τὰ δεσμὰ τῆς παρθενίας διὰ γεννήσεως καὶ τὴν φύσιν ἅπασαν, τῆς τοῦ κρατήσαντος νόμου δυναστείας, ἐν τοῖς βουλομένοις ἐλευθεροῦντος· τῇ κατ' αἴσθησιν νεκρώσει τῶν ἐπὶ γῆς μελῶν, τὸν αὐτοῦ μιμουμένοις αὐθαίρετον θάνατον. Βουλομένων γάρ, οὐ τυραννουμένων τὸ τῆς σωτηρίας μυστήριον. Τῆς δὲ τοῦ κρατήσαντος ἡμῶν δι' ἀπάτης πονηροῦ τυραννίδος ποιεῖται καθαίρεσιν, τὴν σάρκα τὴν νικηθεῖσαν ἐν τῷ Ἀδάμ, ὅπλον κατ' αὐτοῦ προβαλλόμενος καὶ νικῶν· ἵνα δείξῃ τὴν πρότερον ἑλοῦσαν πρὸς θάνατον, ἑλοῦσαν τὸν ἑλόντα καὶ θανάτῳ φυσικῷ, τὴν ἐκείνου ζωὴν διαφθείρουσαν· καὶ γινομένην αὐτῷ μὲν δηλητήριον, πρὸς τὸ πάντας, οὓς κατέπιεν ἰσχύσας, ὡς ἔχον τοῦ θανάτου τὸ κράτος, ἐμέσαι[1]· ζωὴν δὲ τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων πᾶσαν ὥσπερ φύραμα τὴν φύσιν πρὸς ἀνάστασιν ὠθοῦσαν ζωῆς, ὑπὲρ ἧς μάλιστα Θεὸς ὢν ὁ Λόγος[2] ἄνθρωπος γίνεται· (τὸ ξένον ὄντως πρᾶγμα καὶ ἄκουσμα,) καὶ τὸν τῆς σαρκὸς θέλων καταδέχεται θάνατον, τούτων ἁπάντων, ὡς ἔφην, αἴτησιν ἔχων ὁ τῆς προσευχῆς εὑρεθήσεται λόγος. Πατέρα γὰρ καὶ Πατρὸς ὄνομα λέγει καὶ βασιλείαν. Καὶ τούτου τοῦ Πατρὸς αὖθις Υἱὸν ἐν χάριτι, τὸν προσευχόμενον ὄντα παρίστησιν. Ἑνός τε θελήματος τοὺς ἐν οὐρανῷ καὶ γῇ γενέσθαι ζητεῖ. Ἄρτον αἰτεῖσθαι προστάττει τὸν ἐπιούσιον. Καταλλαγὴν τοῖς ἀνθρώποις νομοθετεῖ καὶ τῷ συγχωρεῖν καὶ συγχωρεῖσθαι τὴν φύσιν πρὸς ἑαυτὴν συνδεεῖ, τῇ διαφορᾷ τῆς γνώμης μὴ τεμνομένην. Εἴς τε πειρασμὸν εἰσελθεῖν, ὡς νόμον ἁμαρτίας, ἀπεύχεσθαι διδάσκει. Καὶ ῥυσθῆναι τοῦ πονηροῦ παραινεῖ. Ἔδει γὰρ τὸν αὐτουργὸν καὶ δοτῆρα τῶν ἀγαθῶν, εἶναι καὶ διδάσκαλον, οἷα δὴ μαθηταῖς τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν καὶ μιμουμένοις αὐτοῦ τὴν διὰ σαρκὸς ἀγωγήν, ὑποθήκας ζωῆς ταύτης παρεχόμενον τῆς προσευχῆς τὰ ῥήματα· δι' ὧν τοὺς ἐν αὐτῷ κατ' εἶδος ὑφεστῶτας τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀποκρύφους ἐμήνυε θησαυρούς[3], πρὸς τὴν αὐτῶν ἀπόλαυσιν δηλονότι, τῶν αἰτούντων ἐλαύνων τὴν ἔφεσιν. Διὰ τοῦτο προσευχήν, οἶμαι, ταύτην κέκληκε τὴν διδασκαλίαν ὁ λόγος, ὡς αἴτησιν ἔχουσαν τῶν ἀνθρώποις κατὰ χάριν ἐκ Θεοῦ διδομένων δώρων. Οὕτω γὰρ οἱ θεόπνευστοι Πατέρες ἡμῶν ὁριστικῶς περὶ τῆς προσευχῆς διεξῆλθον, φήσαντες εἶναι τὴν προσευχὴν αἴτησιν ὧν ὁ Θεὸς πρεπόντως ἑαυτῷ δωρεῖσθαι πέφυκεν ἀνθρώποις. Ὥσπερ καὶ τὴν εὐχὴν ὑπόσχεσιν, ἤγουν ἐπαγγελίαν, ὧν γνησίως λατρεύοντες Θεῷ προσκομίζουσιν ἄνθρωποι, τὴν Γραφὴν μαρτυροῦσαν τῷ οἰκείῳ πολλαχῶς παραστήσαντες, ὡς τό· Εὔξασθε καὶ ἀπόδοτε

1. Ἡσ. κε', 8. 2. Ἰωάνν. α', 1. 3. Κολοσ. β', 3.

Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν[1]· καί· Ὅσα ηὐξάμην ἀποδώσω σοι τῷ Κυρίῳ[2]· περὶ τῆς εὐχῆς εἰρημένα. Καὶ αὖθις περὶ προσευχῆς ὡς τό· Καὶ προσηύξατο Ἄννα πρὸς Κύριον, λέγουσα, Κύριε ἀδωναΐ, ἐλωῒ σαββαώθ, ἐὰν εἰσακούων εἰσακούσῃς τῆς δούλης σου, καὶ δός μοι καρπὸν κοιλίας[3]. Καὶ προσηύξατο Ἐζεκίας βασιλεὺς Ἰούδα καὶ Ἡσαΐας υἱὸς Ἀμὼς ὁ προφήτης πρὸς Κύριον[4]· καὶ τό· Ὅταν ὑμεῖς προσεύχησθε λέγετε, Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς[5], παρὰ τοῦ Κυρίου τοῖς μαθηταῖς εἰρημένον· ὡς εἶναι δύνασθαι τὴν μὲν εὐχήν, ἐντολῶν τήρησιν κατὰ γνώμην τοῦ ηὐγμένου κεκυρωμένην, τὴν δὲ προσευχήν, τῆς πρὸς τὰ τηρηθέντα καλὰ τοῦ τετηρηκότος μεταποιήσεως αἴτησιν. Ἢ μᾶλλον, τὴν μὲν εὐχὴν ἀρετῆς ἆθλον, ὃ δὴ μάλιστα προσφιλῶς δέχεται Θεὸς προσκομιζόμενον· τὴν δὲ προσευχὴν ἀρετῆς ἔπαθλον, ὃ δὴ μάλα χαίρων Θεὸς ἀντιδίδωσιν. Οὐκοῦν, ἐπειδὴ δέδεικται τῶν ὑπὸ τοῦ Λόγου σαρκωθέντος ἀγαθῶν αἴτησιν εἶναι τὴν προσευχήν, αὐτὸν προστησάμενοι τοῦ λόγου τῆς προσευχῆς τὸν διδάσκαλον, θαρροῦντες ἐπέλθωμεν, ἐπιμελῶς ἑκάστου ῥητοῦ γυμνάσαντες, ὡς οἷόν τε, θεωρίᾳ τὴν ἔννοιαν, ὡς αὐτός τε χορηγεῖν συμφερόντως εἴωθεν ὁ λόγος, καὶ χωρεῖν δίδωσι τῆς τοῦ λέγοντος διανοίας τὴν δύναμιν.

Κείμενον
Ἐξήγησις.

« Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου[6]. » Εὐθὺς καθηκόντως θεολογίας ἐν τούτοις ἀπάρξασθαι διδάσκει τοὺς προσερχομένους ὁ Κύριος, καὶ τὴν πῶς ὕπαρξιν τῆς τῶν ὄντων ποιητικῆς αἰτίας μυσταγωγεῖ, κατ' οὐσίαν τῶν ὄντων αἴτιος ὤν. Πατρὸς γὰρ καὶ ὀνόματος Πατρὸς καὶ βασιλείας Πατρὸς δήλωσιν ἔχει τῆς προσευχῆς τὰ ῥήματα· ἵν' ἀπ' αὐτῆς διδαχθῶμεν τῆς ἀρχῆς, τὴν μοναδικὴν Τριάδα σέβειν, ἐπικαλεῖσθαί τε καὶ προσκυνεῖν. Ὄνομα γὰρ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσιωδῶς ὑφεστώς ἐστιν ὁ Μονογενὴς Υἱός. Καὶ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, οὐσιωδῶς ἐστιν ὑφεστῶσα τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· ὃ γὰρ ἐνταῦθα Ματθαῖός φησι βασιλείαν, ἀλλαχοῦ τῶν Εὐαγγελιστῶν ἕτερος, Πνεῦμα κέκληκεν Ἅγιον, φάσκων· ἐλθέτω τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ καθαρισάτω ἡμᾶς. Οὐ γὰρ ἐπίκτητον ὁ Πατὴρ ἔχει τὸ ὄνομα, οὔτε μὴν ὡς ἀξίαν ἐπιθεωρουμένην αὐτῷ νοοῦμεν τὴν βασιλείαν. Οὐκ ἤρκται γὰρ τοῦ εἶναι, ἵνα καὶ τοῦ Πατὴρ ἢ Βασιλεὺς εἶναι ἄρξηται· ἀλλ' ἀεὶ ὤν, ἀεὶ καὶ Πατήρ ἐστι καὶ βασιλεύς· μήτε τοῦ εἶναι, μήτε τοῦ Πατὴρ ἢ βασιλεὺς εἶναι τὸ παράπαν ἠργμένος. Εἰ δὲ ἀεὶ ὤν, ἀεὶ καὶ Πατήρ ἐστι καὶ βασιλεύς, ἀεὶ ἄρα καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον οὐσιωδῶς τῷ Πατρὶ συνυφεστήκασιν· ἐξ αὐτοῦ τε ὄντα καὶ ἐν αὐτῷ φυσικῶς, ὑπὲρ αἰτίαν καὶ λόγον· ἀλλ' οὐ μετ' αὐτόν, γενόμενα δι' αἰτίαν ὕστερον. Ἡ γὰρ σχέσις συνενδείξεων κέκτηται δύναμιν· τὰ ὧν ἐστί τε καὶ λέγεται σχέσις, μετ' ἄλληλα θεωρεῖσθαι μὴ συγχωροῦσα. Ταύτης οὖν ἀπαρξάμενοι τῆς προσευχῆς, γεραίρειν ἐπειγόμεθα* τὴν ὁμοούσιόν τε καὶ ὑπερούσιον Τριάδα, ὡς ποιητι-

* Ἐν ἄλλοις ἀναγόμεθα.

1. Ψαλμ 75, 12 2. Ἰωνᾶ β', 10. 3. Α' Βασιλ. α', 10-11.
4. Β' Παραλ. λβ', 20. 5. Ματθ. ς', 9. 6. Ματθ. ς', 9.

κὴν αἰτίαν τῆς ἡμετέρας γενέσεως· πρὸς δέ, καὶ τὴν εἰς ἡμᾶς ἐξαγγέλλειν διδασκόμεθα χάριν τῆς υἱοθεσίας, τὸν φύσει Δημιουργόν, χάριτι Πατέρα καλεῖν ἀξιούμενοι· ἵνα τοῦ κατὰ χάριν γεννήτορος αἰδεσθέντες τὴν προσηγορίαν, ἐν τῷ βίῳ τοὺς χαρακτῆρας ἐπισημαίνειν σπουδάζωμεν τοῦ γεννήσαντος, ἁγιάζοντες αὐτοῦ ἐπὶ γῆς τὸ ὄνομα καὶ πατρῴζοντες, καὶ τέκνα διὰ τῶν πραγμάτων δεικνύμενοι, καὶ τὸν ταύτης αὐτουργὸν τῆς υἱοθεσίας φυσικὸν τοῦ Πατρὸς Υἱόν, δι᾽ ὧν νοοῦμεν ἢ πράττομεν μεγαλύνοντες. Ἁγιάζομεν δὲ τοῦ ἐν οὐρανοῖς κατὰ χάριν πατρὸς τὸ ὄνομα, τὴν πρόσυλον δηλαδὴ νεκροῦντες ἐπιθυμίαν καὶ φθοροποιῶν ἐκκαθαιρόμενοι παθῶν. Εἴπερ ἁγιασμός ἐστιν, ἡ κατ᾽ αἴσθησιν τῆς ἐπιθυμίας παντελὴς ἀκινησία καὶ νέκρωσις· ἐν ᾗ γενόμενοι, τὰς ἀπρεπεῖς τοῦ θυμοῦ κατευνάζομεν ὑλακάς, οὐκ ἔχομεν* ἔτι διεγείρουσαν αὐτὸν καὶ τῶν οἰκείων ἡδονῶν ὑπεραγωνίζεσθαι πείθουσαν τὴν ἐπιθυμίαν, ἤδη τῇ κατὰ τὸν λόγον ἁγιότητι νεκρωθεῖσαν. Κατὰ φύσιν γὰρ τῆς ἐπιθυμίας ὑπάρχων ἔκδικος ὁ θυμός, τοῦ μαίνεσθαι παύεσθαι πέφυκεν, ὁπηνίκα ταύτην ἴδῃ νενεκρωμένην. Εἰκότως οὖν, τῇ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας ἀποβολῇ, τὸ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς κατὰ τὴν προσευχὴν ἐπιγίνεται κράτος, τοῖς μετὰ τὴν τούτων ἀπόθεσιν λέγειν ἀξιουμένοις· Ἐλθέτω ἡ βασιλεία[1]· τουτέστι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· ἤδη τῷ τῆς πρᾳότητος λόγῳ τε καὶ τρόπῳ ναοποιηθεῖσι τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Πνεύματος. Ἐπὶ τίνα γάρ φησι καταπαύσω; ἀλλ᾽ ἢ ἐπὶ τὸν πρᾶον καὶ ταπεινόν, καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους[2]· ὡς ἐντεῦθεν εἶναι δῆλον, ὅτι τῶν ταπεινῶν καὶ πραέων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Μακάριοι γάρ φησι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν[3]. Γῆν ταύτην τὴν κατὰ φύσιν μέσην τοῦ παντὸς ἀπολαύουσαν θέσιν, ὁ Θεὸς οὐκ ἐπηγγείλατο τοῖς[4] ἀγαπῶσιν αὐτὸν κληρονομίαν. Εἴπερ ἀληθεύει φάσκων· ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίζονται, ἀλλ᾽ εἰσὶν ὡς ἄγγελοι ἐν τοῖς οὐρανοῖς[5]. Καί· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου[6]. Καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν ἑτέρῳ μετ᾽ εὐνοίας δουλεύσαντι· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου[7]. Καὶ μετ᾽ αὐτὸν ὁ θεῖος ἀπόστολος· σαλπίσει γάρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ πρῶτοι ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι· ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα καὶ οὕτω πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα[8]. Τούτων οὖν οὕτως ἐπηγγελμένων τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Κύριον, τίς μόνῳ τῷ ῥητῷ τῆς Γραφῆς προσηλώσας τὸν νοῦν, τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν ἡτοιμασμένην ἀπὸ καταβολῆς κόσμου βασιλείαν καὶ τὴν τοῦ Κυρίου μυστικῶς ἀποκεκρυμμένην χαρὰν καὶ τὴν διηνεκῆ καὶ παντελῶς ἀδιάστατον σὺν Κυρίῳ τῶν ἀξίων μονήν τε καὶ ἵδρυσιν, ταυτόν ποτ᾽ ἂν τῇ γῇ φήσειε, λόγῳ κινούμενος, καὶ μόγου θεραπευτὴς εἶναι ποθῶν; Ἀλλὰ νῦν γῆν φάσκειν οἶμαι, τὴν παγίαν καὶ παντελῶς ἀμετάθετον ἀπὸ τοῦ καλοῦ τῆς τῶν πραέων ἀτρεψίας ἕξιν καὶ δύναμιν, ὡς ἀεὶ σὺν Κυρίῳ ὑπάρχουσαν καὶ χαρὰν ἀνέκλειπτον ἔχουσαν, καὶ βασιλείας ἀνέκαθεν ἡτοιμασμένης ἐπειλημμένην, καὶ τῆς ἐν οὐρανῷ στάσεώς τε καὶ τάξεως ἠξιωμένην. Οἷα δὲ γῆν τινα μέσην τοῦ παντὸς θέσιν ἀπολαβοῦσαν τῆς ἀρετῆς τὸν λόγον· καθ᾽ ὃν μέσος εὐφημίας καὶ δυσφημίας ὑπάρχων ὁ πρᾶος, ἀπαθὴς διαμένει, μήτε ταῖς εὐφημίαις φυσώμενος, μήτε ταῖς δυσφημίαις στυγνούμενος. Ὧν γὰρ ὁ λόγος ὑπάρχει κατὰ φύσιν ἐλεύθερος, ἀποστήσας τὴν ἔφεσιν, τούτων διοχλούντων ταῖς προσβολαῖς οὐκ αἰσθάνεται, καταπαύσας ἑαυτὸν τῆς περὶ ταῦτα ζάλης, καὶ πρὸς τὴν θείαν καὶ ἄπρακτον ἐλευθερίαν ὅλην τῆς ψυχῆς μεθορμήσας τὴν δύναμιν· ἧς τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ὁ Κύριος μεταδοῦναι ποθῶν· Ἄρατέ φησι τὸν ζυγόν μου ἐφ᾽ ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ᾽ ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν[1]· ἀνάπαυσιν λέγων τὸ τῆς θείας βασιλείας κράτος, ὡς πάσης ἀπηλλαγμένην δουλείας τοῖς ἀξίοις ἐμποιοῦν δεσποτείαν. Εἰ δὲ τοῖς ταπεινοῖς καὶ πρᾴοις τὸ ἀκαθαίρετον τῆς ἀκηράτου βασιλείας δίδοται κράτος, τίς οὕτως ἀνέραστος καὶ πάντῃ τῶν θείων ἀνόρεκτος ἀγαθῶν, ὡς μὴ κατ᾽ ἄκρον ἐφίεσθαι ταπεινώσεως καὶ πρᾳότητος, ἵνα γένηται τῆς θείας χαρακτὴρ βασιλείας ὡς ἐφικτόν ἐστιν ἀνθρώπῳ; φέρων ἐν ἑαυτῷ τοῦ φύσει, κατ᾽ οὐσίαν ὡς ἀληθῶς μεγάλου βασιλέως Χριστοῦ, κατὰ τὴν χάριν ἀπαράλλακτον τὴν ἐν πνεύματι μόρφωσιν; ἐν ᾗ, φησίν, ὁ θεῖος Ἀπόστολος, οὐκ ἔστιν ἄρρεν καὶ θῆλυ[2], τουτέστι, θυμὸς καὶ ἐπιθυμία· ὁ μὲν τυραννικῶς ἐκφέρων τὸν λογισμὸν καὶ τοῦ νόμου τῆς φύσεως ἔξω ποιούμενος τὴν διάνοιαν· ἡ δὲ τῆς μιᾶς καὶ μόνης ἐφετῆς τε καὶ ἀπαθοῦς αἰτίας καὶ φύσεως ποιουμένη τὰ μετ᾽ αὐτὴν ἐρασμιώτερα καὶ διὰ τοῦτο τὴν σάρκα προτιμοτέραν τιθεμένη τοῦ πνεύματος καὶ τῆς τῶν νοουμένων δόξης τε καὶ λαμπρότητος ἐπιτερπεστέραν ἐργαζομένη τὴν τῶν φαινομένων ἀπόλαυσιν· τῷ κατ᾽ αἴσθησιν λείῳ τῆς ἡδονῆς ἀπείργουσα τὸν νοῦν τῆς θείας συγγενοῦς τῶν νοητῶν ἀντιλήψεως. Ἀλλ᾽ ἢ λόγος μονώτατος, καὶ αὐτῆς εἰς ἄκρον τῆς ἀπαθοῦς μέν, φυσικῆς δὲ ὅμως τοῦ σώματος, δι᾽ ἀρετῆς περιουσίαν, γυμνούμενος στοργῆς καὶ διαθέσεως, νικῶντος τελείως τὴν φύσιν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἠθικῆς πείθοντος σχολάσαι φιλοσοφίας, ἡνίκα συγγίνεσθαι δέοι τῷ ὑπερουσίῳ λόγῳ, δι᾽ ἁπλῆς καὶ ἀμεροῦς θεωρίας τὸν νοῦν, κἂν συντελεῖν αὐτῷ πέφυκεν εἰς ῥᾳδίαν τῶν χρονικῶς ῥεόντων τιμὴν καὶ διάβασιν· ὧν διαβαθέντων οὐκ εὔλογον ἐπιβαρεῖσθαι καθάπερ μηλωτῇ τῷ κατ᾽ ἦθος τρόπῳ, τὸν ἀποφανθέντα τοῖς αἰσθητοῖς ἀκατάσχετον· καὶ δηλοῖ τοῦτο σαφῶς Ἠλίας ὁ Μέγας[3], δι᾽ ὧν ἔπραττε τυπικῶς τοῦτο παραδεικνὺς τὸ μυστήριον. Τὴν μὲν μηλωτήν, φημὶ δὲ τῆς σαρκὸς τὴν νέκρωσιν, ἐν ᾗ τὸ μεγαλοπρεπὲς πέπηγε τῆς ἠθικῆς κοσμιότητος, κατὰ τὴν ἁρπαγὴν Ἐλισ-

*Ἴσως οὐκ ἔχοντες.

1. Μάτθ. ϛ', 9. 2. Πρβλ. Ἡσ. ξϛ', 2. 3. Ματθ. ε', 5.
4. Οὕτω γραπτέον ἀντὶ τῆς. 5. Ματθ. κϐ', 30. 6. Ματθ. κε', 31.
7. Ματθ. κε', 21. 8. Α' Θεσσ. δ', 16 - 17.

1. Ματθ. ια', 29. 2. Γαλ. γ', 28. 3 Α' Βασιλ. β', 12 - 14.

σαίῳ διδοὺς εἰς συμμαχίαν τοῦ Πνεύματος, κατὰ πάσης ἀντικειμένης δυνάμεως, καὶ πληγὴν τῆς ἀστάτου καὶ ῥεούσης φύσεως· ἧς τύπος ὑπῆρχεν ὁ Ἰορδάνης, πρὸς τὸ μὴ σχεθῆναι τὸν μαθητὴν τῆς πρὸς τὴν ἁγίαν γῆν διαβάσεως, τῷ θολερῷ τε καὶ ὀλισθηρῷ περικλυθέντα τῆς τῶν ὑλικῶν προσπαθείας, αὐτὸς δὲ χωρῶν πρὸς τὸν Θεὸν ἄνετος, οὐδενὶ τῶν ὄντων παντελῶς κατὰ τὴν σχέσιν κρατούμενος, ἁπλοῦς τε τὴν ἔφεσιν καὶ τὴν γνώμην ἀσύνθετος, πρὸς τὸν ἁπλοῦν τῇ φύσει διὰ τῶν ἀλληλούχων γενικῶν ἀρετῶν, γνωστικῶς ἀλλήλαις συνηρημένων ὡς ἵππων πυρίνων, τὴν ἐνδημίαν ποιούμενος. Ἔγνω γὰρ ὅτι δεῖ τὸν Χριστοῦ μαθητὴν ἀπογενέσθαι τὰς ἀνίσους διαθέσεις, ὧν ἡ διαφορότης ἐλέγχει τὴν ἀλλοτρίωσιν. Εἴπερ διάχυσιν μὲν τοῦ περὶ καρδίαν αἵματος, τὸ κατ' ἐπιθυμίαν πάθος· αἵματος δὲ ζέσιν, κινούμενον σαφῶς τὸ θυμικὸν ἀπεργάζεται. Καὶ φθάσας οἷα δὴ ζῶν ἐν Χριστῷ καὶ κινούμενος καὶ ὤν, ἑαυτοῦ τὴν τῶν ἀνίσων καὶ ἀλλοκότων ἀπέθετο γένεσιν· μὴ φέρων ἐν ἑαυτῷ καθάπερ ἄρρεν καὶ θῆλυ, τὰς ἐναντίας ὡς ἔφην τούτων τῶν παθῶν διαθέσεις· ἵνα μὴ δουλωθῇ τούτοις ὁ λόγος, ταῖς αὐτῶν ἀστάτοις μεταβολαῖς ἀλλοιούμενος, ᾧ φυσικῶς τὸ τῆς θείας εἰκόνος ἐγκέκραται σέβας, πεῖθον τὴν ψυχὴν μεταπλασθῆναι κατὰ τὴν γνώμην πρὸς τὴν θείαν ὁμοίωσιν, καὶ γενέσθαι τῆς συνυφισταμένης οὐσιωδῶς τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τῶν ὅλων μεγάλης βασιλείας, ὡς Πνεύματος Ἁγίου, παμφαὲς οἰκητήριον, ὅλην δεχόμενον, εἰ θέμις εἰπεῖν, τῆς θείας φύσεως κατὰ τὸ δυνατόν, τὴν ἐξουσίαν τῆς γνώσεως· καθ' ἥν, ἡ μὲν τῶν χειρόνων ἀπογίνεσθαι, τῶν δὲ κρειττόνων ὑφίστασθαι πέφυκε γένεσις, ἴσα Θεῷ τῆς ψυχῆς κατὰ τὴν χάριν τῆς κλήσεως, ἄσυλον φυλαττούσης ἐν ἑαυτῇ τῶν δωρηθέντων καλῶν τὴν ὑπόστασιν. Καθ' ἣν ἀεὶ θέλων Χριστὸς γεννᾶται μυστικῶς, διὰ τῶν σῳζομένων σαρκούμενος· καὶ μητέρα Παρθένον ἀπεργαζόμενος τὴν γεννῶσαν ψυχήν, οὐκ ἔχουσαν, ἵνα συνελὼν εἴπω, κατὰ τὴν σχέσιν ὥσπερ ἄρρεν καὶ θῆλυ, τὰ γνωρίσματα τῆς ὑπὸ φθορὰν καὶ γένεσιν φύσεως. Ξενιζέσθω δὲ μηδεὶς τὴν φθορὰν τῆς γενέσεως ἀκούων προτατομένην. Ἀπαθῶς γὰρ σὺν ὀρθῷ λόγῳ τὴν τῶν γινομένων καὶ ἀπογινομένων φύσιν διασκοπήσας, εὑρήσει σαφῶς, ἐκ φθορᾶς καὶ εἰς φθορὰν τὴν γένεσιν ἀρχομένην καὶ λήγουσαν. Ἧς τὰ σημαντικὰ πάθη, πάθη καθάπερ ἔφην, οὐκ ἔχει Χριστός· ἤγουν ὁ τοῦ Χριστοῦ τε καὶ κατὰ Χριστὸν βίος τε καὶ λόγος. Εἴπερ ὁ λέγων ἐστὶν ἀληθής, ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὐκ ἔστιν ἄρρεν καὶ θῆλυ· τὰ σημεῖα δηλαδὴ καὶ τὰ πάθη δηλῶν τῆς ὑπὸ φθορὰν καὶ γένεσιν φύσεως· ἀλλ' ἢ μόνον θεοειδὴς λόγος γνώσει θείᾳ πεποιωμένος, καὶ γνώμης μοναδικὴ κίνησις, μόνην αἱρουμένη τὴν ἀρετήν· οὔτε Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος[1], δι' ὧν τῆς περὶ Θεοῦ δόξης ὁ διάφορος σημαίνεται λόγος· ἢ τό γε μᾶλλον ἀληθέστερον εἰπεῖν, ἀντικείμενος. Ὁ μὲν ἀφθόνως εἰσηγούμενος πολυαρχίαν, καὶ τὴν μίαν ἀρχὴν ἀντικειμέναις ἐνεργείαις τε καὶ δυνάμεσι καταμερίζων· καὶ πλαττόμενος σέ-

1. Γαλ. γ', 28.

βας πολύθεον, τῷ τε πλήθει τῶν προσκυνουμένων στασιαζόμενον, καὶ τῷ διαφόρῳ τῆς προσκυνήσεως τρόπῳ γελώμενον. Ὁ δὲ μίαν μέν, στενὴν δὲ καὶ ἀτελῆ καὶ σχεδὸν ἀνυπόστατον, ὡς λόγου καὶ ζωῆς ἔρημον· πρὸς ἴσον κακὸν τῷ προτέρῳ λόγῳ διὰ τῶν ἐναντίων ἐκπίπτων, τὴν ἀθεΐαν· ἑνὶ περιγράφων προσώπῳ τὴν μίαν ἀρχὴν καὶ ταύτην δίχα λόγου καὶ πνεύματος ὑφισταμένην, ἢ λόγῳ καὶ πνεύματι πεποιωμένην· μὴ συνορῶν, ὅτι τίς Θεὸς τούτων ἠμοιρημένος; ἢ πῶς Θεός, μεθέξει παραπλησίως τοῖς ὑπὸ γένεσιν καὶ λογικοῖς ὡς συμβεβηκότων τούτων μεμοιραμένος· ὧν ἐν Χριστῷ τὸ παράπαν, ὡς ἔφην, οὐδείς· ἀλλὰ μόνος ἀληθοῦς θεοσεβείας λόγος καὶ πάγιος μυστικῆς θεολογίας θεσμός, τήν τε τοῦ προτέρου λόγου διαστολὴν τῆς θεότητος ἀποπεμπόμενος καὶ τὴν τοῦ δευτέρου μὴ παραδεχόμενος συστολήν· ἵνα μὴ τῷ φυσικῷ πλήθει στασιαστικόν, Ἑλληνικὸν γάρ· ἢ τῷ καθ' ὑπόστασιν ἑνικῷ παθητόν, Ἰουδαϊκὸν γάρ, ὡς λόγου καὶ πνεύτος ἐστερημένον, ἢ λόγῳ καὶ πνεύματι πεποιωμένον· ἀλλ' οὐκ ὃν νοῦς καὶ λόγος καὶ πνεῦμα τὸ θεῖον πρεσβεύεται· καὶ διδάσκων ἡμᾶς τοὺς κλήσει χάριτος κατὰ πίστιν εἰσπεποιημένους εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, μίαν εἰδέναι Θεότητος φύσιν καὶ δύναμιν· ἤγουν ἕνα Θεὸν ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι θεωρούμενον. Οἷα δὴ μόνον ἀναίτιον νοῦν, οὐσιωδῶς ὑφεστῶτα, μόνου κατ' οὐσίαν ὑφεστῶτος ἀνάρχου Λόγου γεννήτορα καὶ μόνης ἀϊδίου ζωῆς οὐσιωδῶς ὑφεστώσης ὡς Πνεύματος Ἁγίου πηγήν· ἐν μονάδι Τριάδα καὶ ἐν Τριάδι μονάδα· οὐκ ἄλλην καὶ ἄλλη*. Οὐ γὰρ ὡς ἐν οὐσίᾳ τῇ μονάδι συμβεβηκός ἐστιν ἡ Τριάς· ἢ τὸ ἔμπαλιν, ἐν Τριάδι μονάς. Ἄποιος γάρ· οὐδ' ὡς ἄλλην καὶ ἄλλην. Οὐ γὰρ ἑτερότητι φύσεως τῆς Τριάδος ἡ μονὰς διενήνοχεν, ἁπλῆ τε καὶ μία φύσις τυγχάνουσα· οὐδ' ὡς ἄλλην παρ' ἄλλην. Οὐ γὰρ ὑφέσει δυνάμεως διακέκριται τῆς μονάδος ἡ Τριάς, ἢ τῆς Τριάδος ἡ μονάς· ἢ ὡς κοινόν τι καὶ γενικὸν ἐπινοίᾳ μόνῃ θεωρητὸν τῶν ὑπ' αὐτὸ μερικῶν, παρήλλακται τῆς Τριάδος ἡ μονάς, οὐσία κυρίως αὐθύπαρκτος οὖσα καὶ δύναμις ὄντως αὐτοσθενής· οὐδ' ὡς δι' ἄλλης ἄλλην. Οὐ γὰρ κατὰ παραγωγὴν ἐκ μονάδος Τριάς, ἀγέννητος ὑπάρχουσα καὶ αὐτέκφαντος· ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ὡς ἀληθῶς, μονάδα καὶ Τριάδα, καὶ λεγομένην καὶ νοουμένην· τὸ μέν, τῷ κατ' οὐσίαν λόγῳ· τὸ δέ, τῷ καθ' ὕπαρξιν τρόπῳ· ὅλην μονάδα τὴν αὐτήν, μὴ μεμερισμένην ταῖς ὑποστάσεσι· καὶ ὅλην Τριάδα τὴν αὐτήν, τῇ μονάδι μὴ συγκεχυμένην, ἵνα μὴ τῷ μερισμῷ τὸ πολύθεον, ἢ τῇ συγχύσει τὸ ἄθεον εἰσκομίζηται· ἅπερ φεύγων ὁ κατὰ Χριστὸν λαμπρύνεται λόγος· λέγω δὲ Χριστοῦ λόγον, τὸ καινὸν κήρυγμα τῆς ἀληθείας· ἐν ᾧ οὐκ ἔστιν ἄρρεν καὶ θῆλυ· φημὶ δὲ τὰ σημεῖα καὶ τὰ πάθη τῆς ὑπὸ φθορὰν καὶ γένεσιν φύσεως· οὐχ Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος, οἱ περὶ θεότητος ἀντικείμενοι λόγοι· οὐ περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, αἱ τούτοις δηλαδὴ κατάλληλοι λατρεῖαι· ἡ μέν, διὰ τὰ σύμβολα τοῦ νόμου, τὴν φαινομένην κτίσιν κακίζουσα καὶ τὸν κτίστην ὡς κακῶν ποιητὴν διαβάλλουσα· ἡ δέ, διὰ τὰ πάθη, ταύτην θεοποιοῦσα καὶ τῷ κτίστῃ

* Ἴσως ἐν ἄλλῃ.

ἐπανιστῶσα τὸ ποίημα· καὶ πρὸς ἴσον κακὸν ἄμφω τὴν θείαν ὕβριν ἀλλήλαις συλλέγουσαι· οὐ Βάρβαρος καὶ Σκύθης[1]· τουτέστιν, ἡ πρὸς ἑαυτὴν στασιαστικὴ τῆς μιᾶς φύσεως κατὰ γνώμην διάστασις, καθ' ἣν ὁ τῆς ἀλληλοκτονίας παρὰ φύσιν τοῖς ἀνθρώποις εἰσεφθάρη νόμος· οὔτε δοῦλος καὶ ἐλεύθερος, ἡ τῆς αὐτῆς δηλονότι παρὰ γνώμην διαίρεσις φύσεως· ἄτιμον ποιούμενοι τὸν κατὰ φύσιν ὁμότιμον· νόμον ἐπίκουρον ἔχουσα, τὴν τυραννοῦσαν τὸ τῆς εἰκόνος ἀξίωμα, τῶν δεσποζόντων διάθεσιν· ἀλλὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός[2], διὰ τῶν ὑπὲρ φύσιν καὶ νόμον, τὴν τῆς ἀνάρχου βασιλείας δημιουργῶν ἐν πνεύματι μόρφωσιν, ἣν ὡς ἀποδέδεικται, πέφυκε χαρακτηρίζειν, καρδίας ταπείνωσις καὶ πρᾳότης· ὧν ἡ σύνοδος, τέλειον τὸν κατὰ Χριστὸν κτιζόμενον ἀποδείκνυσιν ἄνθρωπον. Πᾶς γὰρ ταπεινόφρων πάντως καὶ πρᾷος· καὶ πᾶς πρᾷος, πάντως καὶ ταπεινόφρων. Ταπεινόφρων μέν, ὡς γνοὺς ἑαυτὸν ἔχοντα τὸ εἶναι δεδανεισμένον· πρᾷος δέ, ὡς διαγνοὺς τῶν δοθεισῶν αὐτῷ κατὰ φύσιν δυνάμεων τὴν χρῆσιν· καὶ τῷ μὲν λόγῳ, πρὸς ἀρετῆς γένεσιν τούτων διδοὺς τὴν ὑπηρεσίαν· τῆς αἰσθήσεως δέ, τελείως τὴν τούτων συστέλλων ἐνέργειαν. Καὶ διὰ τοῦτο κατὰ μὲν τὸν νοῦν, πρὸς Θεὸν ἀεικίνητος ὤν, κατὰ δὲ τὴν αἴσθησιν, οὐδὲ πάντων ὁμοῦ τῶν πρὸς σῶμα λυπηρῶν πεῖραν λαμβάνων παντελῶς κινούμενος ἢ λύπης ἴχνος ἐντυπῶν τῇ ψυχῇ, πρὸς παραλλαγὴν τῆς ἐν αὐτῇ χαροποιοῦ διαθέσεως. Οὐ γὰρ ἡγεῖται στέρησιν ἡδονῆς ὑπάρχειν, τὸ κατ' αἴσθησιν ἀλγεινόν. Ἡδονὴν γὰρ μίαν ἐπίσταται, τὴν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν λόγον συμβίωσιν· ἧς ἡ στέρησις κόλασίς ἐστιν ἀτελεύτητος, πάντας φυσικῶς περιγράφουσα τοὺς αἰῶνας. Καὶ διὰ τοῦτο τό τε σῶμα καὶ πάντα τὰ τοῦ σώματος ἀφείς, πρὸς τὴν θείαν φέρεται συντόνως συμβίωσιν· μίαν ζημίαν ἡγούμενος, κἂν πάντων δεσπόζῃ τῶν ἐπὶ γῆς, τὴν τῆς προσδοκωμένης κατὰ χάριν θεώσεως ἀποτυχίαν. Ἁγνίσωμεν οὖν ἑαυτοὺς παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος[3], ἵνα τὸ θεῖον ἁγιάσωμεν ὄνομα, αἰκιζομένην τοῖς πάθεσιν ἀπρεπῶς τὴν ἐπιθυμίαν κατασβέσαντες· καὶ λόγῳ, ταῖς ἡδοναῖς ἀτάκτως ἐπιμαινόμενον τὸν θυμόν, καταδύσωμεν· ἵνα διὰ τῆς πρᾳότητος παραγινομένην ὑποδεξώμεθα τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς βασιλείαν, καὶ τὸν ἐφεξῆς
Κείμ. λόγον τῆς προσευχῆς, τοῖς προτέροις ἁρμόσωμεν λέγοντες· «Γενηθήτω τὸ
Ἐξήγ. θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς». Ὁ κατὰ μόνην τὴν λογικὴν δύναμιν, ἐπιθυμίας τε καὶ θυμοῦ κεχωρισμένην μυστικῶς προσάγων τῷ Θεῷ τὴν λατρείαν, οὗτος ἐπὶ γῆς ὡς ἐν οὐρανῷ τῶν Ἀγγέλων αἱ τάξεις, τὸ θεῖον πεπλήρωκε θέλημα, διὰ πάντων τοῖς Ἀγγέλοις ὁμολάτρης γενόμενος καὶ ὁμοδίαιτος, καθάπου φησὶν ὁ Μέγας Ἀπόστολος· ἡμῶν δὲ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει[4]· παρ' οἷς οὐκ ἔστιν ἐπιθυμία, δι' ἡδονῆς τοὺς νοεροὺς παραλύουσα τόνους· οὔτε θυμὸς λυσσῶν καὶ τοῦ συγγενοῦς ἀσμένως καθυλακτῶν· ἀλλὰ λόγος μονώτατος πρὸς τὸν πρῶτον λόγον φυ-

1. Κολοσ. γ', 11. 2. Κολοσ. γ', 11. 3. Β' Κορ. ζ', 1.
4. Φιλιπ. γ', 20.

σικῶς ἄγων τοὺς λογικούς, ᾧ μόνῳ χαίρει Θεὸς καὶ παρ' ἡμῶν αἰτεῖ τῶν αὐτοῦ δούλων. Καὶ τοῦτο δηλοῖ πρὸς τὸν Μέγαν φάσκων Δαβίδ· τί γάρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ παρὰ σοῦ τί ἠθέλησα ἐπὶ τῆς γῆς[1]; ὑπάρχει δὲ τῷ Θεῷ ἐν οὐρανοῖς προσαγόμενον παρὰ τῶν Ἁγίων Ἀγγέλων, πλὴν τῆς λογικῆς λατρείας οὐδέν, ἣν καὶ παρ' ἡμῶν ἐπιζητῶν, προσευχομένους λέγειν ἐδίδαξε· Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς[2]. Οὐκοῦν κινείσθω καὶ ἡμῶν πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ ζήτησιν ὁ λόγος, πρός τε τὸν αὐτοῦ πόθον ἡ κατ' ἐπιθυμίαν δύναμις, καὶ πρὸς τὴν αὐτοῦ φυλακὴν ἀγωνιζέσθω τὸ θυμικόν· μᾶλλον δὲ κυριώτερον εἰπεῖν, ὁ μὲν νοῦς τετάσθω πᾶς πρὸς Θεόν, οἱονεὶ τόνῳ τινὶ τῷ θυμικῷ τρόπῳ νευρούμενος καὶ πόθῳ τῇ κατ' ἄκρον ἐφέσει τῆς ἐπιθυμίας πυρούμενος. Οὕτω γὰρ τοὺς κατ' οὐρανὸν Ἀγγέλους μιμούμενοι, τῷ Θεῷ διὰ παντὸς λατρεύοντες εὑρεθησόμεθα· τὴν αὐτὴν τοῖς Ἀγγέλοις ἐπὶ τῆς γῆς πολιτείαν ἐπιδεικνύμενοι· πρὸς οὐδὲν τῶν μετὰ Θεὸν ἴσως ἐκείνους, ἔχοντες τὸν νοῦν τὸ παράπαν κινούμενον. Δεξόμεθα γὰρ κατ' εὐχὰς οὕτω πολιτευόμενοι, καθάπερ ἄρτον ἐπιούσιόν τε καὶ ζωτικὸν εἰς ἀποτροφὴν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, καὶ συντήρησιν τῆς τῶν χαρισθέντων ἡμῖν ἀγαθῶν εὐεξίας, τὸν εἰπόντα λόγον· ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς[3]· καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ ἀναλόγως ἡμῖν τοῖς τρεφομένοις δι' ἀρετῆς καὶ σοφίας πάντα γινόμενον· καὶ δι' ἑκάστου τῶν σῳζομένων ποικίλως, ὡς οἶδεν αὐτός, σωματούμενον, ἔτι κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ὑπάρχοντες, κατὰ τὴν τοῦ ῥητοῦ τῆς προσευχῆς δύναμιν τοῦ λέγοντος.

«Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον»[4]. Τοῦτον γὰρ οἶ- Κείμ. Ἐξήγ.
μαι δηλοῦσθαι τὸν αἰῶνα διὰ τοῦ σήμερον· ὡς εἴ τις ἐπὶ τὸ σαφέστερον ἐκλαβὼν εἴποι, τὸν τόπον τῆς προσευχῆς, τὸν ἄρτον ἡμῶν, ὃν κατ' ἀρχὰς ἐπ' ἀθανασίᾳ τῆς φύσεως ἡτοίμασας[5], δὸς ἡμῖν σήμερον, κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν οὖσι τῆς θνητότητος, ἵνα νικήσῃ τὸν θάνατον τῆς ἁμαρτίας ἡ τροφὴ τοῦ ἄρτου τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐπιγνώσεως, ἧς μέτοχον γενέσθαι τὸν πρῶτον ἄνθρωπον ἡ παράβασις τῆς θείας ἐντολῆς οὐ συνεχώρησεν[6]· ὡς εἴγε ταύτης ἐνεφορήθη τῆς θείας τροφῆς, οὐκ ἂν τῷ θανάτῳ τῆς ἁμαρτίας ἡλίσκετο. (Πλὴν ὁ τὸν ἄρτον τοῦτον λαβεῖν εὐχόμενος τὸν ἐπιούσιον, οὐ πάντως ὅλον δέχεται καθὼς αὐτὸς ὁ ἄρτος ἐστίν· ἀλλὰ καθὼς αὐτὸς ὁ δεχόμενος δύναται. Πᾶσι μὲν γὰρ δίδωσι τοῖς αἰτοῦσιν ὁ τῆς ζωῆς ἄρτος ὡς φιλάνθρωπος, οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ πᾶσιν· ἀλλὰ τοῖς μὲν μεγάλα ἔργα πεποιηκόσι, πλειόνως, τοῖς δὲ τούτων ἧττοσιν, ἡττόνως· ἑκάστῳ μὲν οὖν καθὼς ἡ κατὰ νοῦν ἀξία δέξασθαι δύναται.) Πρὸς ταύτην δέ με τοῦ παρόντος ῥητοῦ τὴν ἔννοιαν ἤγαγεν ὁ Σωτήρ, προστάσσων διαρρήδην τοῖς μαθηταῖς τροφῆς αἰσθητῆς παντελῶς μὴ ποιεῖσθαι λόγον, εἰπών· μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, ἢ τί πίητε, μήτε τῷ σώματι ὑμῶν τί περιβά-

1. Ψαλμ. 72, 25. 2. Ματθ. ς', 10. 3. Ἰωάνν. ς', 50. 4. Ματθ. ς', 11.
5. Γέν. β', 9. 6. Γέν. γ', 19.

ληςθε· ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητοῦσιν· ἀλλὰ ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν [1]· πῶς οὖν διδάσκει προσεύχεσθαι, περὶ ὧν ζητεῖν* προλαβὼν ἐνετείλατο; δῆλον γὰρ ὅτι διὰ προσευχῆς αἰτεῖν οὐ προσέτταττεν, ἅπερ δι᾿ ἐντολῆς ζητεῖν οὐ παρῄνεσε. Διὰ προσευχῆς γὰρ μόνον ἐστὶν αἰτητόν, τὸ κατ᾿ ἐντολὴν ζητητόν. Ὅπερ οὖν ζητεῖν δι᾿ ἐντολῆς οὐκ ἐπετράπημεν, διὰ προσευχῆς αἰτεῖν, τυχὸν θεμιτὸν οὐ καθέστηκεν. Εἰ δὲ μόνην ζητεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην ὁ Σωτὴρ ἐνετείλατο, ταύτην εἰκότως καὶ διὰ προσευχῆς αἰτεῖν τοὺς τῶν θείων ἐφιεμένους δώρων ἐνήγαγεν· ἵνα τῶν φύσει ζητητῶν διὰ προσευχῆς τὴν χάριν ἐπικυρώσας, τὴν τῶν αἰτούντων γνώμην τῷ τοῦ παρεχομένου τὴν χάριν συνάψῃ θελήματι, δι᾿ ἑνώσεως σχετικῆς ταυτὸ ποιουμένην. Εἰ δὲ καὶ τὸν ἐφήμερον ἄρτον, ᾧ συγκρατεῖσθαι πέφυκεν ἡμῶν ἡ παροῦσα ζωὴ διὰ προσευχῆς αἰτεῖν κελευόμεθα, μὴ παρέλθωμεν τοὺς ὅρους τῆς προσευχῆς, πολλὰς ἐτῶν περιόδους πλεονεκτικῶς περικοσμοῦντες καὶ λάθωμεν ὄντες θνητοὶ καὶ σκιᾶς δίκην τὴν ζωὴν παροδεύουσαν ἔχοντες· ἀλλὰ τὸν πρὸς ἡμέραν ἀπεριμερίμνως διὰ τῆς προσευχῆς αἰτήσωμεν ἄρτον καὶ δείξωμεν, ὅτι φιλοσόφως κατὰ Χριστὸν μελέτην θανάτου τὸν βίον ποιούμεθα, τῇ γνώμῃ φθάνοντες τὴν φύσιν, καί, πρὶν ἐπιστῆναι τὸν θάνατον, τῆς τῶν σωματικῶν μερίμνης τὴν ψυχὴν ἀποτέμνοντες· ἵνα μὴ προσηλωθῇ τοῖς φθειρομένοις, ἀμείψασα πρὸς τὴν ὕλην τὴν χρῆσιν τῆς κατὰ φύσιν ἐφέσεως καὶ μάθῃ πλεονεξίαν τῆς τῶν θείων ἀγαθῶν περιουσίας στερητικήν. Φύγωμεν οὖν ὅση δύναμις τὴν φιλίαν τῆς ὕλης καὶ τὴν αὐτῆς σχέσιν καθάπερ κονιορτὸν τῶν νοερῶν ὀμμάτων ἀπονιψώμεθα καὶ μόνοις ἀρκεσθῶμεν τοῖς συνιστῶσιν, ἀλλὰ μὴ τοῖς ἡδύνουσιν ἡμῶν τὴν παροῦσαν ζωήν. Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν τὸν Θεόν, ὡς ἐδιδάχθημεν ἀξιώσωμεν, ἵνα δυνηθῶμεν ἀδούλωτον φυλάξαι τὴν ψυχήν, μηδενὶ τῶν ἐρωμένων διὰ τὸ σῶμα παντελῶς κρατουμένην καὶ τοῦ ζῆν ἕνεκεν δειχθῶμεν ἐσθίοντες, ἀλλὰ μὴ τοῦ ἐσθίειν χάριν ζῶντες ἐλεγχθῶμεν. Τὸ μὲν γὰρ λογικῆς, τὸ δὲ τῆς ἀλόγου σαφῶς ἴδιον καθέστηκε φύσεως. Καὶ φύλακες ὦμεν τῆς προσευχῆς ἀκριβεῖς, δι᾿ αὐτῶν δεικνύμενοι τῶν πραγμάτων, ὅτι μιᾶς καὶ μόνης ἀπρὶξ ἀντεχόμεθα, τῆς ἐν πνεύματι ζωῆς, καὶ πρὸς τὴν αὐτῆς κτῆσιν τῆς παρούσης ζωῆς δηλονότι τὴν χρῆσιν ποιούμεθα, δι᾿ ἣν τοσοῦτον τὴν ταύτης στέργομεν χρῆσιν, ὅσον ἄρτῳ ταύτην μόνῳ στηρίζειν μὴ παραιτεῖσθαι καὶ τὴν αὐτῆς φυσικὴν εὐεξίαν φυλάττειν, ὅσον τὸ ἐφ᾿ ἡμῖν ἀδιάφθορον· οὐχ ἵνα ζῶμεν, ἀλλ᾿ ἵνα Θεῷ ζῶμεν [2]· ψυχῆς ἄγγελον τὸ σῶμα καθιστῶντες λελογισμένον ταῖς ἀρεταῖς καὶ ταύτην Θεοῦ κήρυκα ποιοῦντες τῇ περὶ τὸ καλὸν παγιότητι πεποιωμένην· καὶ τοῦτον μιᾷ φυσικῶς ἡμέρᾳ περικλείοντες τὸν ἄρτον, ὑπὲρ αὐτοῦ μὴ τολμῶντες εἰς δευτέραν ἡμέραν, διὰ τὸν δοτῆρα τῆς προσευχῆς ἐπεκτεῖναι τὴν δέησιν. Οὕτω γὰρ ἂν πραγματικῶς κατὰ τὴν δύναμιν τῆς προσευχῆς ἑαυτοὺς διαθέντες δυνηθείη-

* Ἴσως μὴ ζητεῖν.

1. Ματθ. ϛ΄, 25, 31-32.

2. Γαλ. β΄, 19.

Κείμ.

μεν καὶ τοῖς λειπομένοις καθαρῶς προσβῆναι ῥητοῖς, φάσκοντες· «Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν» [1].

Ἐξήγ.

Ὁ κατὰ τὴν πρώτην τῆς τοῦ προλαβόντος ῥητοῦ θεωρίας ἐπιβολήν, κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον, οὗ σύμβολον εἶναι τὸ σήμερον ἔφαμεν, τὸν ἄφθαρτον ἄρτον τῆς σοφίας, οὗ κατ᾿ ἀρχὰς διετείχισεν ἡμᾶς ἡ παράβασις, διὰ προσευχῆς ἐπιζητῶν, ἅτε δὴ μίαν ἡδονὴν ἐπιστάμενος τὴν τῶν θείων ἐπιτυχίαν, ἧς δοτὴρ μὲν κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Θεός, φύλαξ δὲ κατὰ θέλησιν ἡ τοῦ λαβόντος προαίρεσις· καὶ μίαν ὀδύνην εἰδώς, τὴν τούτων ἀποτυχίαν, ἧς ὑποβολεὺς μέν ἐστιν ὁ διάβολος, αὐτουργὸς δὲ πᾶς ὁ τῶν θείων δι᾿ ἀτονίαν γνώμης ἀποκναιόμενος, μὴ φυλάττων τὸ τίμιον γνώμης διαθέσει στεργόμενον, πρὸς οὐδὲν ἔχων τῶν ὁρωμένων ῥέπουσαν τὸ σύνολον τὴν προαίρεσιν καὶ διὰ τοῦτο τοῖς σωματικῶς αὐτῷ συμβαίνουσι λυπηροῖς οὐχ ὑπαγόμενος, οὗτος ὡς ἀληθῶς ἀφίησι τοῖς εἰς αὐτὸν ἁμαρτάνουσιν· ὅτι μηδὲ τὸ κατ᾿ ἔφεσιν αὐτῷ σπουδαζόμενον δύναταί τις τὸ παράπαν χειροῦσθαι καλόν, ἀνάλωτον κατὰ φύσιν ὑπάρχειν πεπιστευμένον· καὶ τῷ Θεῷ καθίστησιν ἑαυτὸν ἀρετῆς ἐξομπλάριον, εἰ καὶ τοῦτο θέμις εἰπεῖν, πρὸς μίμησιν ἑαυτοῦ τὸν ἀμίμητον ἐλθεῖν ἐγκελευόμενος, λέγων· Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν· καὶ οἷος αὐτὸς γέγονε τοῖς πέλας, γενέσθαι παρακαλῶν τὸν Θεόν. Εἰ γὰρ ὡς αὐτὸς ἀφῆκε τὰ ὀφειλήματα τοῖς εἰς αὐτὸν ἡμαρτηκόσι, βούλεται καὶ αὐτῷ ἀφεθῆναι παρὰ Θεοῦ, δηλονότι ὥσπερ ὁ Θεὸς ἀπαθῶς ἀφίησιν οἷς ἀφίησιν, οὕτω καὶ αὐτὸς ἀπαθὴς ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι διαμένων, ἀφίησι τοῖς πλημμελήσασι μὴ συγχωρῶν μνήμῃ τινὶ τῶν φθασάντων λυπηρῶν τυποῦσθαι τὸν νοῦν, ἵνα μὴ τέμνων τῇ γνώμῃ τὴν φύσιν ἐλέγχηται; πρός τινα τῶν ἀνθρώπων διεστηκώς, ἄνθρωπος ὤν. Οὕτω γὰρ ἂν ἑνωθείσης τῆς γνώμης τῷ λόγῳ τῆς φύσεως, ἡ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν φύσιν καταλλαγὴ γίνεσθαι πέφυκεν· ὅτι μήτε δυνατὸν ἑτέρως κατὰ τὴν γνώμην πρὸς ἑαυτὴν στασιάζουσαν τὴν θείαν καὶ ἀνεκλάλητον ὑποδέξασθαι συγκατάβασιν. Καὶ τυχὸν διὰ τοῦτο πρότερον ἡμᾶς βούλεται τὰς πρὸς ἀλλήλους ποιεῖσθαι καταλλαγὰς ὁ Θεός, οὐχ ἵνα παρ᾿ ἡμῶν μάθῃ καταλλάττεσθαι τοῖς ἁμαρτάνουσι καὶ τῶν πολλῶν συγχωρεῖν καὶ φοβερῶν ἐγκλημάτων τὴν ἔκτισιν, ἀλλ᾿ ἵνα ἡμᾶς καθάρῃ παθῶν καὶ δείξῃ συμβαίνουσαν τῇ σχέσει τῆς χάριτος τὴν τῶν συγχωρουμένων διάθεσιν. Σαφῶς δὲ καθέστηκε δῆλον, ὅτι τῆς γνώμης ἑνωθείσης τῷ λόγῳ τῆς φύσεως ἀστασίαστος ἔσται πρὸς τὸν Θεὸν ἡ τῶν τοῦτο κατωρθωκότων προαίρεσις. Εἴπερ οὐδὲν πέφυκεν ἐνθεωρεῖσθαι παράλογον τῷ λόγῳ τῆς φύσεως, ὃς καὶ νόμος ἐστὶ φυσικός τε καὶ θεῖος, ὅταν καθ᾿ ἑαυτὸν ἐνεργουμένην λάβῃ τῆς γνώμης τὴν κίνησιν. Εἰ δὲ παράλογον οὐδέν ἐστιν ἐν τῷ λόγῳ τῆς φύσεως, εἰκότως ἡ γνώμη κατὰ τὸν λόγον κινουμένη τῆς φύσεως, συμβαίνουσαν ἕξει διὰ πάντων τῷ Θεῷ τὴν ἐνέργειαν, ἥτις ἔστι διάθεσις ἔμπρακτος, τῇ χάριτι τοῦ φύσει καλοῦ

1. Ματθ. ϛ΄, 12.

πρὸς ἀρετῆς γένεσιν πεποιωμένη. Οὕτω μὲν οὖν ὁ τὸν γνωστικὸν ἄρτον αἰτῶν διάκειται προσευχόμενος, μεθ' ὃν κἀκεῖνος, ὁ μόνον τὸν ἐφήμερον ἄρτον ἐπιζητῶν διὰ τὴν βίαν τῆς φύσεως, κατὰ τὸν αὐτὸν διατεθήσεται τρόπον, ἀφεὶς τοῖς ὀφειλέταις τὰ ὀφειλήματα, οἷα δὴ γνοὺς ὅτι κατὰ φύσιν ὑπάρχει θνητὸς καὶ λοιπὸν καθ' ἑκάστην ἡμέραν διὰ τὴν ἀδηλίαν τὸ φύσει πεφυκὸς ἐκδεχόμενος, προλαμβάνει τὴν φύσιν κατὰ τὴν γνώμην, αὐθαίρετος νεκρὸς πρὸς τὸν κόσμον γινόμενος, κατὰ τὸ φάσκον λόγιον· ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς[1]· καὶ διὰ τοῦτο σπενδόμενος ἅπασιν, ἵνα μηδὲν ἑαυτῷ συνεπικομίζηται γνώρισμα τῆς μοχθηρίας τοῦ νῦν αἰῶνος, πρὸς τὴν ἀγήρω ζωὴν μεθιστάμενος καὶ λάβῃ παρὰ τοῦ κριτοῦ τῶν ὅλων, ὧν ἐνταῦθα προκέχρηκε τὴν ἴσην ἀντίδοσιν. Ἀναγκαία γὰρ ἀμφοτέροις πρὸς τὴν τῶν σφῶν αὐτῶν λυσιτέλειαν καθέστηκεν ἡ καθαρὰ πρὸς τοὺς λελυπηκότας διάθεσις, πάντων μὲν ἕνεκεν, οὐχ ἥνικα * δὲ διὰ τῶν λειπομένων ῥητῶν τὴν δύναμιν, τοῦτον ἔχουσι τὸν τρόπον. «Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ»[2]. Δηλοῖ γὰρ ἐν τούτοις ὁ λόγος, ὡς ὁ μὴ συγχωρήσας τελείως τοῖς πταίουσι, καὶ καθαρὰν λύπης παραστήσας τῷ Θεῷ τὴν καρδίαν, λελαμπρυσμένην τῷ φωτὶ τῆς πρὸς τὸν πέλας καταλλαγῆς, τῆς τῶν ηὐγμένων καλῶν ἀποτεύξεται χάριτος· καὶ τῷ πειρασμῷ καὶ τῷ πονηρῷ κατὰ δικαίαν ἐκδοθήσεται κρίσιν· ἵνα μάθῃ καθαίρεσθαι πλημμελῶν, τὰς κατ' ἄλλων ἑαυτοῦ μομφὰς ἀφαιρούμενος. Πειρασμὸν δὲ λέγει νῦν τὸν τῆς ἁμαρτίας νόμον, ὃν οὐκ ἔχων ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἦλθεν εἰς γένεσιν· πονηρὸν δέ, τὸν τοῦτον ἐμφύραντα τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων διάβολον καὶ πείσαντα δι' ἀπάτης τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ συγκεχωρημένου πρὸς τὸ κεκωλυμένον τῆς ψυχῆς μετενέγκαι τὴν ἔφεσιν καὶ πρὸς τὴν τῆς θείας ἐντολῆς τραπῆναι παράβασιν, ἧς ἔργον γέγονεν ἡ τῆς δοθείσης κατὰ χάριν ἀφθαρσίας ἀπόθεσις· ἢ πάλιν πειρασμὸν μέν, φησὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἑκούσιον πρὸς τὰ πάθη τῆς σαρκὸς διάθεσιν· πονηρὸν δέ, τὸν κατ' ἐνέργειαν συμπληρωτικὸν τῆς ἐμπαθοῦς διαθέσεως τρόπον· ὧν οὐδενὸς ὁ δίκαιος ἐξαιρεῖται κριτής, τὸν μὴ τοῖς ὀφειλέταις ἀφιέντα τὰ ὀφειλήματα· κἂν τοῦτο ψιλῶς διὰ τῆς προσευχῆς ἐξαιτεῖται, ἀλλὰ καὶ τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας συγχωρεῖ μολύνεσθαι τὸν τοιοῦτον καὶ ὑπὸ τοῦ πονηροῦ κυριεύεσθαι τὸν σκληρὸν καὶ ἀπότομον τὴν γνώμην ἐγκαταλιμπάνει· οἷα δὴ τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας[3], ὧν σπορεύς ἐστιν ὁ διάβολος, προτετιμηκότα τῆς φύσεως, ἧς ἐστι δημιουργὸς ὁ Θεός. Καὶ μὴν πρὸς τὰ πάθη τῆς σαρκὸς ἑκουσίως συνδιατιθέμενον οὐ κωλύει καὶ τοῦ κατ' ἐνέργειαν συμπληρωτικοῦ τρόπου, τῆς κατ' αὐτὰ διαθέσεως οὐ λυτροῦται, ὅτι παθῶν ἀνυποστάτων ἥττονα τὴν φύσιν ἡγησάμενος, τῇ περὶ ταῦτα σπουδῇ, τὸν ταύτης λόγον ἠγνόησε, καθ' ὃν ἔδει κινηθέντα γνῶναι, τίς μὲν φύσεως νόμος, τίς δὲ παθῶν ἢ καθ' αἵρεσιν γνωμικῶς, ἀλλ' οὐ φυσικῶς ἐπισυμβαίνουσα κατέστη

* Ἴσως ἥκιστα Κείμ. Ἐξήγ.

1. Ψαλμ. 43, 23, Ῥωμ. η', 36. 2. Ματθ. ς', 13. 3. Ῥωμ. α', 26.

τυραννίς. Καὶ τὸν μὲν περιποιήσασθαι, ταῖς φυσικαῖς συντηρούμενον ἐνεργείαις, τὴν δὲ τῆς γνώμης ἀπελάσαι μακράν, καὶ τῷ λόγῳ διατηρῆσαι τὴν φύσιν, ἀφ' ἑαυτῆς ἑστῶσαν καθαρὰν καὶ ἀμώμητον. Ἄμωμον, χωρὶς μίσους καὶ διαστάσεως καὶ τῇ φύσει πάλιν καταστῆσαι τὴν γνώμην συνέμπορον, μηδὲν παντελῶς ἐπιφερομένην, ὧν ὁ τῆς φύσεως οὐκ ἀποδίδωσι λόγος καὶ διὰ τοῦτο μῖσος ἅπαν καὶ πᾶσαν τοῦ κατὰ τὴν φύσιν συγγενοῦς ἀποστῆσαι διάστασιν, ἵνα ταύτην λέγων τὴν προσευχὴν εἰσακούηται, καὶ διπλῆν ἀνθ' ἁπλῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ δέχηται χάριν, τήν τε τῶν φθασάντων πλημμελημάτων συγχώρησιν καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς μέλλουσι σκέπην καὶ λύτρωσιν· εἴς τε πειρασμὸν ἐλθεῖν μὴ συγχωρούμενος καὶ τῷ πονηρῷ δουλωθῆναι μὴ ἀφιέμενος, ὑπὲρ ἑνός, τοῦ τοῖς πέλας ἑτοίμως ἀφιέναι τὰ ὀφειλήματα. Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς, ἵνα μικρὸν ἀναποδίζων ἐπιτόμως ἐπέλθω τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν, εἴπερ τοῦ πονηροῦ ῥυσθῆναι καὶ εἰς πειρασμὸν εἰσελθεῖν οὐ βουλόμεθα, πιστεύσωμεν τῷ Θεῷ καὶ ἀφῶμεν τὰ ὀφειλήματα τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. Ἐὰν γάρ, φησί, μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ ἁμαρτήματα αὐτῶν, οὔτε ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ἀφήσει ὑμῖν[1]· ἵνα μὴ μόνον ἄφεσιν λάβωμεν ὧν πεπλημμελήκαμεν, ἀλλὰ καὶ τὸν νόμον νικήσωμεν τῆς ἁμαρτίας, εἰς τὴν αὐτοῦ πεῖραν εἰσελθεῖν οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι, καὶ τὸν τούτου γεννήτορα πονηρὸν πατήσωμεν ὄφιν, ἀφ' οὗ ῥυσθῆναι παρακαλοῦμεν· στρατηγοῦντος ἡμῖν τοῦ τὸν κόσμον νικήσαντος Χριστοῦ[2] καὶ τοῖς νόμοις τῶν ἐντολῶν καθοπλίζοντος καὶ νομίμως τῇ τῶν παθῶν ἀποθέσει, πρὸς ἑαυτὴν δι' ἀγάπης τὴν φύσιν συνδέοντος· καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἄρτον ὄντα ζωῆς, σοφίας τε καὶ γνώσεως καὶ δικαιοσύνης κινοῦντος ἡμῶν ἀκορέστως τὴν ὄρεξιν· καὶ τῇ πληρώσει τοῦ πατρικοῦ θελήματος, τοῖς Ἀγγέλοις ὁμολάτρας ἡμᾶς καθιστῶντος, τῇ κατὰ βίον ἀγωγῇ τὴν ἐπουράνιον εὐμιμήτως ἐμφαίνοντας εὐαρέστησιν· κἀκεῖθεν πάλιν ἐπὶ τὴν ἀκροτάτην τῶν θείων ἀνάβασιν πρὸς τὸν Πατέρα τῶν φώτων ἀνάγοντος, καὶ θείας ἀπεργαζομένου φύσεως κοινωνούς[3], τῇ κατὰ χάριν μεθέξει τοῦ Πνεύματος, καθ' ἣν τέκνα Θεοῦ χρηματίσωμεν, αὐτὸν τὸν ταύτης αὐτουργὸν τῆς χάριτος καὶ κατὰ φύσιν τοῦ Πατρὸς Υἱόν, ὅλον ὅλοι δίχα περιγραφῆς ἀχράντως περικομίζοντες· ἐξ οὗ, καὶ δι' οὗ, καὶ ἐν ᾧ τὸ εἶναί τε καὶ κινεῖσθαι καὶ ζῆν ἔχομέν τε[4] καὶ ἕξομεν. Πρὸς τοῦτο δὲ τῆς θεώσεως τὸ μυστήριον βλέπων ἡμῖν ἔστω τῆς προσευχῆς ὁ σκοπός, ἵνα γνῶμεν ἀνθ' οἵων, οἵους ἡμᾶς ἡ διὰ σαρκὸς κένωσις τοῦ μονογενοῦς ἀπειργάσατο, καὶ πόθεν, ποῦ, τοὺς τὸ κατώτατον τοῦ παντὸς εἰληφότας χωρίον, εἰς ὅπερ ἡμᾶς τὸ τῆς ἁμαρτίας βάρος κατέωσε, δυνάμει φιλανθρώπου χειρὸς ἀνεβίβασεν· καὶ πλέον ἀγαπήσωμεν τὸν ταύτην οὕτω σοφῶς ἡμῖν τὴν σωτηρίαν ἑτοιμασάμενον. Καὶ δι' ὧν πράττομεν, δείξομεν τὴν προσευχὴν πληρουμένην καὶ τὸν ἀληθῶς κατὰ χάριν Πατέρα Θεὸν φανῶμεν κηρύττοντες. Ἀλλὰ μὴ διὰ τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας τὸν ἀεὶ τυραννικῶς δεσπόζειν ἐπιχειροῦντα τῆς

1. Ματθ ς', 15. 2. Ἰωάνν. ις', 33. 3. Β' Πέτρ. α', 4. 4. Πράξ. ιζ', 28.

φύσεως πονηρὸν ἔχοντες τοῦ βίου πατέρα, σαφῶς ἀποδειχθῶμεν καὶ λάθωμεν ζωῆς ἀντικαταλλάττοντες θάνατον, ἐπειδήπερ τῶν προσόντων ἑκάτερος τοῖς προσχωροῦσι ποιεῖσθαι μετάδοσιν πέφυκεν· ὁ μὲν ἀΐδιον ζωὴν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν χορηγῶν, ὁ δὲ θάνατον τῇ τῶν ἑκουσίων ὑποβολῇ πειρασμῶν τοῖς ἐγγίζουσιν ἐμποιῶν. Διττὸς γάρ, κατὰ τὴν Γραφήν, τῶν πειρασμῶν ὁ τρόπος. Ὁ μὲν ἡδονικός, ὁ δὲ ὀδυνηρός· καὶ ὁ μὲν προαιρετικός, ὁ δὲ ἀπροαίρετος. Καὶ ὁ μὲν τῆς ἁμαρτίας γεννήτωρ, εἰς ὃν εἰσελθεῖν κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου διδαχὴν ἀπεύχεσθαι προσετάγημεν, φάσκοντες· Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν[1]· καί, Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν[2], ὁ δὲ τῆς ἁμαρτίας τιμωρός, ἀκουσίοις πόνων ἐπιφοραῖς τὴν φιλαμαρτήμονα κολάζων διάθεσιν· ὃν εἴ τις ὑπομείνῃ, καὶ μάλιστα κακίας ἥλοις οὐκ ἐμπεπαρμένος, ἀκούσεται τοῦ Μεγάλου διαρρήδην βοῶντος Ἰακώβου· Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις, ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως ὑπομονὴν κατεργάζεται· ἡ δὲ ὑπομονή, δοκιμήν· ἡ δὲ δοκιμή, ἔργον τέλειον ἐχέτω[3]· ἀμφοτέρους δὲ τοὺς πειρασμοὺς τὸν ἑκούσιόν τε καὶ τὸν ἀκούσιον, περιέπει κακούργως ὁ πονηρός· τὸν μέν, σπείρων καὶ διερεθίζων τὴν ψυχὴν ἡδοναῖς σώματος ἀποστῆσαι τῆς θείας ἀγάπης τὴν ἔφεσιν μηχανώμενος, τὸν δὲ σοφιστικῶς ἐξαιτεῖται, δι᾿ ὀδύνης φθεῖραι τὴν φύσιν βουλόμενος, ἵνα βιάσηται τὴν ψυχὴν ἀτονίᾳ πόνων καταβληθεῖσαν, πρὸς τὴν τοῦ κτίσαντος διαβολὴν κινῆσαι τοὺς λογισμούς. Ἀλλ᾿ ἐπεγνωκότες ἡμεῖς τοῦ πονηροῦ τὰ νοήματα, τὸν μὲν ἑκούσιον ἀποζευξώμεθα πειρασμόν, ἵνα μὴ τῆς θείας ἀγάπης τὴν ἔφεσιν ἀποστήσωμεν, τὸν δὲ ἀκούσιον, ἐπερχόμενον συγχωρήσει Θεοῦ, γενναίως ὑπομένωμεν, ἵνα φανῶμεν προτετιμηκότες τῆς φύσεως, τὸν κτίστην τῆς φύσεως. Γένοιτο δὲ πάντας ἡμᾶς τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ[4], τῶν τε νῦν ἡδέων τοῦ πονηροῦ λυτρωθῆναι καὶ τῶν μελλόντων ἀλγεινῶν ἐλευθερωθῆναι, τῇ μεθέξει τῆς κατ᾿ εἶδος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ὑποστάσεως, ἐποφθείσης ἡμῖν ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, τῷ μόνῳ σὺν Πατρὶ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι δοξαζομένῳ παρὰ πάσης τῆς κτίσεως.

Ἀμήν.

1. Ματθ. ϛ', 13. 2. Ματθ. κϛ', 41. 3. Ἰακ. α', 2-3. 4. Πράξ. β', 21.

Νοῦς παθῶν ἐλευθερωθείς, φωτοειδὴς γίνεται· ταῖς τῶν ὄντων θεωρίαις ἀδιαλείπτως καταλαμπόμενος.

Σύντομος βιογραφία τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν ΘΑΛΑΣΣΙΟΥ τοῦ Λίβυος καὶ Ἀφρικανοῦ οὗ ἡ μνήμη τῇ κ' Μαΐου :—

ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ὁ Ὅσιος Πατὴρ ἡμῶν ὁ καὶ Πρεσβύτερος γεγονώς, καὶ Ἡγούμενος, ἦν ἐπὶ τῆς Βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, κατὰ τὸ ἑξακοσιοστὸν ἑξηκοστὸν ἔτος, σύγχρονος τῷ Ἁγίῳ Μαξίμῳ, ὃς καὶ ἀπορημάτων τινῶν γραφικῶν καὶ λύσεων ἔκθεσιν αὐτῷ προσφωνεῖ. Αἱ δὲ παροῦσαι τῶν Κεφαλαίων τέσσαρες ἑκατοντάδες αὐτῷ φιλοπονηθεῖσαι, ἐνταῦθα τοῖς λοιποῖς συνετάχθησαν, ὡς πολλῆς οὖσαι πνευματικῆς ὠφελείας τοῖς ἀναγινώσκουσι πρόξενοι.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΦΟΡΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΘΑΛΑΣΣΙΟΥ

ΤΟΥ ΛΙΒΥΟΣ ΚΑΙ ΑΦΡΙΚΑΝΟΥ

ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ ΚΑΙ ΕΓΚΡΑΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΝΟΥΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

ΠΡΟΣ ΠΑΥΛΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΠΡΩΤΗ

ΗΣ Η ΑΚΡΟΣΤΙΧΙΣ ΗΔΕ:

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩ ΑΔΕΛΦΩ ΚΑΙ ΑΓΑΠΗΤΩ ΚΥΡΙΩ ΠΑΥΛΩ
ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ, ΤΩ ΜΕΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩ ΗΣΥΧΑΣΤΗΣ,
ΤΗ Δ' ΑΛΗΘΕΙΑ ΠΡΑΓΜΑΤΕΥΤΗΣ ΚΕΝΟΔΟΞΙΑΣ

Πόθος πρὸς Θεὸν ὁλικῶς τεταμένος, Θεῷ καὶ ἀλλήλοις συνδεσμεῖ τοὺς ποθοῦντας.

β'. Νοῦς πνευματικὴν ἀγάπην κτησάμενος, οὐ λογίζεται περὶ τοῦ πέλας τὰ τῇ ἀγάπῃ μὴ πρέποντα.

γ'. Ἐν πλάσματι ἀγάπης τὴν ὑπόκρισιν κρύπτει, ὁ τῷ μὲν στόματι εὐλογῶν, τῇ δὲ καρδίᾳ ἐξουθενῶν[1].

δ'. Ὑπομένει ἀταράχως, ὁ ἀγάπην κτησάμενος, τὰ παρ' ἐχθρῶν ἐπαγόμενα λυπηρὰ καὶ ἐπίπονα.

ε'. Μόνη ἡ ἀγάπη συνάπτει τὴν κτίσιν Θεῷ καὶ ἀλλήλοις εἰς ὁμόνοιαν.

ς'. Ἀγάπην ἀληθινὴν ἐκεῖνος κέκτηται, ὁ ὑπονοιῶν μὴ ἀνεχόμενος, μηδὲ λόγων κατὰ τοῦ πέλας.

ζ'. Τίμιος ὑπάρχει παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, ὁ πρὸς κατάλυσιν ἀγάπης μηδὲν ἐπιτηδεύων.

η'. Ἴδιον ὑπάρχει τῆς ἀνυποκρίτου ἀγάπης, λόγος ἀληθὴς ἐκ συνειδήσεως ἀγαθῆς.

1. Ψαλμ. 61, 5.

θʹ. Κρύπτει τὸν φθόνον ἐν σχήματι εὐνοίας, ὁ ψόγους τῷ ἀδελφῷ ἐξ ἑτέρου προσφέρων.

ιʹ. Ὥσπερ αἱ σαρκικαὶ ἀρεταὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων δόξαν, οὕτω καὶ αἱ πνευματικαί, τὴν τοῦ Θεοῦ ἐπισπῶνται.

ιαʹ. Ἀγάπη καὶ ἐγκράτεια ψυχὴν καθαίρουσι, νοῦν δὲ λαμπρύνει προσευχὴ καθαρά.

ιβʹ. Δυνατὸς ἀνὴρ ἐκεῖνος ὑπάρχει, ὁ πράξει καὶ γνώσει τὴν κακίαν ἀπελαύνων.

ιγʹ. Εὗρε χάριν οὗτος παρὰ τῷ Θεῷ, ὁ ἀπάθειαν κτησάμενος καὶ γνῶσιν πνευματικήν.

ιδʹ. Λογισμῶν ἐμπαθῶν εἰ περιγενέσθαι θέλεις, ἐγκράτειαν κτῆσαι καὶ ἀγάπην εἰς τὸν πλησίον.

ιεʹ. Φύλαξον σεαυτὸν ἀπὸ ἀκρασίας καὶ μίσους, καὶ οὐ μὴ εὕρῃς πρόσκομμα ἐν καιρῷ προσευχῆς σου.

ιςʹ. Ὥσπερ οὐκ ἔστιν ἰδεῖν ἐν βορβόρῳ ἀρώματα, οὕτως οὐδὲ ἐν ψυχῇ μνησικάκου ἀγάπης εὐωδίαν.

ιζʹ. Κράτει γενναίως θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας, καὶ πονηρῶν λογισμῶν τάχιστα ἀπαλλάττῃ.

ιηʹ. Ἀναιρεῖ κενοδοξίαν ἡ κρυπτὴ ἐργασία, ἀπελαύνει δὲ ὑπερηφανίαν τὸ μηδένα ἐξουθενεῖν.

ιθʹ. Ἴδιον κενοδοξίας, ὑπόκρισις καὶ ψεῦδος. Τῆς δὲ ὑπερηφανίας, οἴησις καὶ φθόνος.

κʹ. Ἄρχων ἐκεῖνος ὁ ἑαυτοῦ ἄρξας καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα τῷ λόγῳ ὑποτάξας.

καʹ. Γνησιότης φίλου ἐν πειρασμῷ δείκνυται, ἡνίκα τῆς ἀνάγκης συγκοινωνὸς γένηται.

κβʹ. Ἀσφάλισαι τὰς αἰσθήσεις τῷ τρόπῳ τῆς ἡσυχίας καὶ δίκασον τοὺς λογισμοὺς ἐφεστῶτας τῇ καρδίᾳ.

κγʹ. Πρὸς τοὺς λογισμοὺς τοὺς λυπηρούς, ἀμνησικάκως ἀπάντα· πρὸς δὲ τοὺς φιληδόνους, ἐχθρωδῶς διάκεισο.

κδʹ. Ἡσυχία καὶ προσευχὴ καὶ ἀγάπη καὶ ἐγκράτεια τετράπλοκόν ἐστιν ἅρμα πρὸς οὐρανοὺς ἀνάγων τὸν νοῦν.

κεʹ. Τῆξον τὸ σῶμά σου ἀσιτίᾳ καὶ ἀγρυπνίᾳ, καὶ ἀπελαύνεις τὸν δήμιον τῆς ἡδονῆς λογισμόν.

κςʹ. Ὡς τήκεται κηρὸς ἀπὸ προσώπου πυρός[1], οὕτως ἀπὸ φόβου Θεοῦ ἀκάθαρτος λογισμός.

κζʹ. Κακὴ ζημία ψυχῆς συνετῆς, ἐγχρονίσαι τὸν νοῦν πάθει ψεκτῷ.

κηʹ. Ὑπόμεινον τὰς τῶν λυπηρῶν καὶ ὀδυνηρῶν ἐπαγωγάς· διὰ γὰρ τούτων σε καθαίρει ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια.

1. Ψαλμ. 67,3.

κθʹ. Ῥίψας τὴν ὕλην καὶ τῷ κόσμῳ ἀποταξάμενος, ἀπόταξαι λοιπὸν καὶ τοῖς πονηροῖς λογισμοῖς.

λʹ. Ἴδιον ἔργον ὑπάρχει τοῦ νοῦ, τὸ λόγοις Θεοῦ σχολάζειν ἀεί.

λαʹ. Ὥσπερ ἔργον Θεοῦ διοικῆσαι τὸν κόσμον, οὕτω καὶ ψυχῆς κυβερνῆσαι τὸ σῶμα.

λβʹ. Ποίᾳ ἐλπίδι τῷ Χριστῷ ἀπαντήσωμεν, ταῖς τῆς σαρκὸς ἡδοναῖς μέχρι τοῦ νῦν δουλεύοντες;

λγʹ. Ἀναιρεῖ ἡδονὴν κακοπάθεια καὶ λύπη, ἢ ἑκούσιος ἢ ἐκ τῆς προνοίας ἐπαγομένη.

λδʹ. Ὕλη παθῶν φιλαργυρία τυγχάνει, ὡς αὐξητικὴ οὖσα τῆς περιεκτικῆς ἡδονῆς.

λεʹ. Λύπην τίκτει ἀποτυχία ἡδονῆς, ἡδονὴ δὲ παντὶ πάθει συνέζευκται.

λςʹ. Ὧ μέτρῳ μετρεῖς τῷ σώματί σου, ἀντιμετρηθήσεταί σοι[1] ἀντιστρόφως παρὰ Θεοῦ.

λζʹ. Θείων κριμάτων ἔργα τυγχάνει, ἀνταποδόσεις δίκαιαι τῶν διὰ σώματος πεπραγμένων.

ληʹ. Ἀθανασίαν τίκτει ἀρετὴ καὶ γνῶσις· ὧν ἡ στέρησις, θανάτου γέγονε μήτηρ.

λθʹ. Λύπη κατὰ Θεόν, ἀναιρεῖ ἡδονήν· ἡδονῆς δὲ ἀναίρεσις, ἀνάστασις ὑπάρχει ψυχῆς.

μʹ. Ἀπάθειά ἐστιν ἀκινησία ψυχῆς πρὸς κακίαν· ἧς τυχεῖν ἀμήχανον, ἄνευ ἐλέους Χριστοῦ.

μαʹ. Σωτὴρ ὑπάρχει ψυχῆς καὶ σώματος ὁ Χριστός, οὗ τοῖς ἴχνεσιν ὁ ἀκολουθῶν[2], ἐλευθεροῦται κακίας.

μβʹ. Σωτηρίας εἰ θέλεις τυχεῖν, ἀπόταξαι τῇ ἡδονῇ, καὶ ἐγκράτειαν καὶ ἀγάπην ἀναλαβοῦ, σὺν ἐκτενεῖ προσευχῇ.

μγʹ. Ἴδιον ἀπαθείας, διάκρισις ἀληθινή· καθ' ἣν πάντα πράττε*, μέτρῳ καὶ κανόνι.

* Ἴσως πράττει.

μδʹ. Ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεός, Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστός· καὶ νοῦς ὁ ἀκολουθῶν αὐτῷ, οὐ μὴ μείνῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ[3].

μεʹ. Συνάγαγε τὸν νοῦν σου καὶ τήρει τοὺς λογισμούς, καὶ οὓς ἂν εὕρῃς ἐμπαθεῖς πολέμησον πρὸς αὐτούς.

μςʹ. Τρία ὑπάρχουσι πράγματα δι' ὧν λαμβάνεις λογισμούς, ἡ αἴσθησις καὶ ἡ μνήμη καὶ ἡ κρᾶσις τοῦ σώματος. Χαλεπώτεροι δὲ οἱ ἀπὸ τῆς μνήμης εἰσίν.

μζʹ. Ὧ ἐδόθη σοφία, ἔγνω λόγους ἀσωμάτων καὶ τίς ἡ ἀρχὴ ὑπάρχει καὶ τί τὸ τέλος τοῦ κόσμου.

μηʹ. Μὴ ἀμέλει πρακτικῆς, καὶ φωτισθήσεται ὁ νοῦς σου. Θησαυρούς, φησίν, ἀοράτους, ἀποκρύφως ἀνοίξω σοι[4].

1. Ματθ. ζʹ, 2. 2. Αʹ Πετρ. βʹ, 21. 3. Ἰωάνν. ιβʹ, 46. 4. Ἡσ.

μθ'. Εὗρε χάριν Θεοῦ, ὁ παθῶν ἐλευθερωθείς· καὶ τὸ μέγα ἔλεος, ὁ γνώσεως καταξιωθείς.

ν'. Νοῦς παθῶν ἐλευθερωθείς, φωτοειδὴς γίνεται· ταῖς τῶν ὄντων θεωρίαις ἀδιαλείπτως καταλαμπόμενος.

να'. Φέγγος ψυχῆς, ἡ ἁγία γνῶσίς ἐστιν, οὗ στερηθεὶς ὁ ἄφρων, ὡς ἐν σκότει διαπορεύεται[1].

νβ'. Ἄφρων ἐστὶν ὁ ἐν σκότει διάγων, ὃν διαδέχεται τὸ σκότος τῆς ἀγνωσίας.

νγ'. Ἰησοῦν ὁ ἀγαπῶν, ἐλευθερωθήσεται κακίας· καὶ ὁ ἀκολουθῶν αὐτῷ, ὄψεται γνῶσιν ἀληθῆ.

νδ'. Νοῦς, παθῶν ἐλευθερωθείς, ψιλὰ βλέπει τὰ νοήματα, καὶ ἐγρηγορότος τοῦ σώματος καὶ κατὰ τοὺς ὕπνους.

νε'. Ὁ νοῦς εἰς ἄκρον καθαρθεὶς στενοχωρεῖται τοῖς οὖσι καὶ ἔξω θέλει ἀεὶ γίνεσθαι πάντων τῶν γεγονότων.

νς'. Μακάριος ὁ φθάσας εἰς τὴν ἀπέραντον ἀπειρίαν· ἐκεῖνος δὲ ἔφθασεν, ὁ τὰ πεπερασμένα περάσας.

νζ'. Ἐρευνᾷ λόγους Θεοῦ, ὁ σεβόμενος αὐτόν. Εὑρίσκει δὲ αὐτούς, ὁ ἀληθείας ἐραστής.

νη'. Νοῦς ἐξ ὀρθότητος κινούμενος, εὑρίσκει ἀλήθειαν· ὁ δὲ ἐκ πάθους τινός, ἀποτεύξεται αὐτῆς.

νθ'. Ὥσπερ τῇ οὐσίᾳ ἄγνωστος ὁ Θεός, οὕτω καὶ τῇ μεγαλωσύνῃ ἐστὶν ἀπέραντος.

ξ'. Ἧς οὐσίας ἀρχὴ καὶ τέλος οὐκ ἔστι, ταύτης οὔτε τῆς φύσεως ἐξεύρεσις.

ξα'. Σωτηρία ὑπάρχει πάσης κτίσεως, ἡ ὑπεράγαθος τοῦ κτίσαντος περὶ αὐτὴν πρόνοια.

ξβ'. Ὑποστηρίζει Κύριος πάντας τοὺς καταπίπτοντας ἐν οἰκτιρμοῖς, καὶ ἀνορθοῖ πάντας τοὺς κατερραγμένους[2].

ξγ'. Χριστός ἐστι ζώντων καὶ νεκρῶν καὶ τῆς ἑκάστου πράξεως δίκαιος ἀνταποδότης.

ξδ'. Ἄρξαι, εἰ θέλεις, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, προλαβὼν τὰς τῶν παθῶν αἰτίας περίκοπτε.

ξε'. Σύζευξον ταῖς ἀρεταῖς τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις, καὶ ἀποζεύγνυνται πάντως τῆς τῶν παθῶν τυραννίδος.

ξς'. Τὰς τῆς ἐπιθυμίας ὁρμάς, ἐγκρατείᾳ χαλίνωσον. Τὰς δὲ τοῦ θυμοῦ, ἀγάπῃ πνευματικῇ.

ξζ'. Ἡσυχία καὶ προσευχή, μέγιστα ὅπλα ἀρετῆς. Αὗται γὰρ τὸν νοῦν καθαίρουσαι, διορατικὸν ἀπεργάζονται.

ξη'. Συντυχία ὠφελεῖ, μόνον ἡ πνευματική· τῶν δὲ λοιπῶν ἁπασῶν, προτιμοτέρα ἡ ἡσυχία.

1. Ψαλμ. 71, 5. 2. Ψαλμ. 144, 14.

ξθ'. Τῶν πέντε τρόπων τῆς συντυχίας, τοὺς τρεῖς ἐπίλεξαι, τῷ δὲ τετάρτῳ μὴ συχνάσῃς, τοῦ δὲ πέμπτου ἀπόστηθι.

ο'. Ἡσυχίαν ἀγαπᾷ, ὁ μὴ πάσχων πρὸς τὰ τοῦ κόσμου· καὶ πάντας ἀνθρώπους, ὁ μηδὲν ἀγαπῶν ἀνθρώπινον.

οα'. Διδάσκαλος ἀληθὴς ἡ συνείδησις ὑπάρχει, ᾗ ὁ ὑπακούων ἀπρόσκοπος διαμένει.

οβ'. Ἐκείνους μόνους οὐ κρίνει τὸ συνειδός, τοὺς τὸ ἄκρον τῆς ἀρετῆς ἢ τῆς κακίας φθάσαντας.

ογ'. Ἄκρα ἀπάθεια, ψιλὰ ποιεῖ τὰ νοήματα. Ἄκρα δὲ γνῶσις, τῷ ὑπεραγνώστῳ παρίστησι.

οδ'. Λύπη ἐστὶ ψεκτή, ἀποτυχία ἡδονῶν· ὧν ὁ καταφρονήσας, ἄλυπος διαμένει.

οε'. Ἡ λύπη καθόλου στέρησίς ἐστιν ἡδονῆς, κἄν τε τῆς κατὰ Θεόν, κἄν τε τῆς κατὰ κόσμον νοήσῃς.

ος'. Θεοῦ ἐστι βασιλεία, ἀγαθότης καὶ σοφία, ὧν ὁ ἐπιτυχὼν ἐν οὐρανοῖς πολιτεύεται[1].

οζ'. Ἐκεῖνος ἄθλιος ἄνθρωπος, ὁ τῆς ψυχῆς μὲν τὸ σῶμα, τοῦ Θεοῦ δὲ τὸν κόσμον τοῖς ἔργοις προτιμήσας.

οη'. Ἴσην τὴν ἀγάπην πρὸς πάντας κέκτηται, ὁ τοῖς μὲν σπουδαίοις μὴ φθονῶν, τοὺς δὲ φαύλους ἐλεῶν.

οθ'. Ἄρξαι ὡς ἀληθῶς ἐκεῖνος ὤφειλεν, ὁ καὶ ψυχῇ καὶ σώματι τὰ τῆς ἀρετῆς νομοθετήσας.

π'. Πραγματευτὴς πνευματικὸς ἐκεῖνος ὑπάρχει, ὁ ἐξ ἴσου διὰ τὰ μέλλοντα καὶ τῶν ἡδέων τοῦ βίου καὶ τῶν λυπηρῶν ἀποταξάμενος.

πα'. Ῥώννυσι ψυχὴν μέν, ἀγάπη καὶ ἐγκράτεια, νοῦν δέ, προσευχὴ καθαρὰ καὶ θεωρία πνευματική.

πβ'. Ἀκούων λόγον ὠφέλιμον, μὴ κρίνε τὸν λέγοντα, ἵνα μὴ τῆς ἐπωφελοῦς νουθεσίας ἑαυτὸν ἀποστερήσῃς.

πγ'. Γνώμη πονηρά, κακὰ ἐνθυμεῖται, καὶ τὰ κατορθώματα τοῦ πλησίον εἰς ἐλαττώματα παραγνωρίζει.

πδ'. Μὴ πιστεύσῃς τῷ λογισμῷ κρίνοντι τὸν πλησίον, ὅτι πονηρὸν ἔχων θησαυρόν, πονηρὰ καὶ λογίζεται.

πε'. Ἀγαθὴ καρδία, ἀγαθὰς ἐννοίας φέρει. Πρὸς γὰρ τὸν θησαυρὸν αὐτῆς καὶ τὰ ἐνθυμήματα αὐτῆς.

πς'. Τήρει τοὺς λογισμοὺς καὶ φεῦγε ἀπὸ κακίας, ἵνα μὴ σκοτισθεὶς ὁ νοῦς, ἄλλα ἀντ' ἄλλων βλέπῃ.

πζ'. Ἐννοοῦ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἀσφάλισαι σεαυτόν, οἳ ἐκ τοῦ φθόνου τυφλωθέντες, τὸν Κύριον καὶ Θεὸν εἰς Βεελζεβοὺλ παρεγνώρισαν[2].

πη'. Ὑπόνοια πονηρά, σκοτίζει διάνοιαν[3], καὶ ποιεῖ τὰ παρὰ τὴν ὁδὸν ἀντὶ τῆς ὁδοῦ θεωρεῖν.

1. Πρβλ. Φιλιππ. γ', 20 2. Ματθ. ι', 25. 3. Σοφ. Σειρ. γ', 24.

πθ'. Ταῖς ἀρεταῖς ἁπάσαις, παραπεπήγασιν αἱ κακίαι, καὶ διὰ τοῦτο τὰς ἀρετὰς οἱ πονηροὶ εἰς κακίας παραγνωρίζουσιν.

ϟ'. Ἡδονῇ ἢ λύπῃ ἐγχρονίζων ὁ νοῦς, τῷ τῆς ἀκηδίας πάθει τάχιστα περιπίπτει.

ϟα'. Συνείδησις καθαρά, διεγείρει ψυχήν. Λογισμὸς δὲ ῥυπαρός, καταχθονίζει αὐτήν.

ϟβ'. Κινούμενα τὰ πάθη, ἀπελαύνουσι κενοδοξίαν· ἀναιρούμενα δὲ πάλιν, ὑποστρέφουσιν.

ϟγ'. Εἰ πάντων ὁμοῦ τῶν παθῶν ἀπαλλαγῆναι θέλεις, ἐγκράτειαν καὶ ἀγάπην καὶ προσευχὴν ἀναλαβοῦ.

ϟδ'. Νοῦς διὰ προσευχῆς τῷ Θεῷ ἐγχρονίζων, καὶ τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς τῶν παθῶν ἀπαλλάττει.

ϟε'. Ὁ Θεὸς τὸ εἶναι τοῖς οὖσι δεδωκώς, τῇ προνοίᾳ αὐτοῦ ἅμα τὰ πάντα συνέδησε.

ϟς'. Δεσπότης δὲ ὑπάρχων, καὶ δοῦλος γενόμενος, τὸ ἄκρον τῆς προνοίας τῇ κτίσει ἐξέφανεν.

ϟζ'. Ὁ Θεὸς καὶ Λόγος ἀτρέπτως σαρκωθείς, πάσῃ τῇ κτίσει διὰ τῆς σαρκὸς ἡνώθη.

ϟη'. Ξένον θαῦμα ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς γίνεται, ὅτι Θεὸς ἐπὶ γῆς καὶ ἄνθρωπος ἐν οὐρανοῖς.

ϟθ'. Ἵνα Ἀγγέλοις ἀνθρώπους συνάψας, ἅμα πάσῃ τῇ κτίσει τὴν θέωσιν χαρίσηται.

ρ'. Ἁγιασμός, καὶ θέωσις Ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων, ἡ γνῶσις τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου Τριάδος.

ρα'. Συγχώρησις ἁμαρτιῶν, παθῶν ἐστιν ἐλευθερία· ὧν ὁ μήπω ἐλευθερωθεὶς χάριτι, τῆς συγχωρήσεως οὔπω ἔτυχε.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΗΣ Η ΑΚΡΟΣΤΙΧΙΣ ΗΔΕ:

ΕΥΞΑΙ ΥΠΕΡ ΕΜΟΥ ΑΔΕΛΦΕ ΤΙΜΙΩΤΑΤΕ,
ΟΤΙ ΜΕΓΑΛΑ ΚΑΚΑ ΠΡΟΣΔΟΚΩ,
ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΕΜΗΣ ΠΡΟΑΙΡΕΣΕΩΣ, ΛΥΠΑΣ Τῌ ΨΥΧῌ
ΚΑΙ ΟΔΥΝΑΣ ΤΩ͂ ΣΩΜΑΤΙ.

Εἰ θέλεις ὑφὲν τῶν κακιῶν ἀπαλλαγῆναι, τῇ μητρὶ τῶν κακῶν τῇ φιλαυτίᾳ ἀπόταξαι.

β'. Ὑγεία ψυχῆς, ἀπάθεια καὶ γνῶσις· ἧς τυχεῖν ἀμήχανον τὸν ἡδοναῖς δουλεύοντα.

γ'. Ξηραίνει τὰς ἡδονὰς τὰς σωματικάς τε καὶ ψυχικάς, ἐγκράτεια μετὰ ὑπομονῆς καὶ ἀγάπη μετὰ μακροθυμίας.

δ'. Ἀρχὴ κακῶν τῇ ψυχῇ, ἡ φιλαυτία γέγονε. Φιλαυτία δέ ἐστιν, ἡ πρὸς τὸ σῶμα φιλία.

ε'. Ἴδιον τοῦ λογικοῦ, τὸ ὑποταγῆναι τῷ λόγῳ, καὶ τὸ ὑπωπιᾶσαι καὶ δουλαγωγῆσαι τὸ σῶμα[1].

ς'. Ὕβρις τῷ λογικῷ, ὑποταγῆναι τῷ ἀλόγῳ, καὶ πρόνοιαν αὐτοῦ ποιεῖσθαι εἰς ἐπιθυμίας[2] αἰσχράς.

ζ'. Πονηρὸν ἔργον ψυχῆς λογικῆς, καταλιμπάνειν τὸν κτίσαντα καὶ λατρεύειν τῷ σώματι.

η'. Ἐκελεύσθης τὰ σῶμα ὑπηρέτην ἔχειν, οὐ μὴν δὲ ταῖς ἡδοναῖς αὐτοῦ παρὰ φύσιν δουλεύειν.

θ'. Ῥῆξον τὰ δεσμὰ τῆς πρὸς τὸ σῶμα φιλίας καὶ μηδὲν παράσχῃς τῷ δούλῳ, ὅτι μὴ πᾶσα ἀνάγκη.

ι'. Ἔγκλεισον τὰς αἰσθήσεις ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς ἡσυχίας, ἵνα μὴ τὸν νοῦν περισπῶσιν εἰς τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας.

ια'. Μέγιστα ὅπλα τοῦ μεθ' ὑπομονῆς ἡσυχάζοντος, ἐγκράτεια καὶ ἀγάπη καὶ προσοχὴ καὶ ἀνάγνωσις.

ιβ'. Οὐ παύεται ὁ νοῦς περὶ τὰς ἡδονὰς κυκλεύων, ἄχρις οὗ τὴν σάρκα δουλαγωγήσας, θεωρίᾳ σχολάσῃ.

1. Πρβλ. Α' Κορινθ. θ', 27.
2. Πρβλ. Ῥωμ. ιγ', 14.

ιγ'. Ὑπὲρ τῶν ἐντολῶν ἀγωνισώμεθα, ἵνα παθῶν ἐλευθερωθῶμεν· ὑπὲρ δὲ τῶν θείων δογμάτων, ἵνα γνώσεως ἀξιωθῶμεν.

ιδ'. Ἀθανασία ψυχῆς, ἀπάθεια καὶ γνῶσις· ἧς τυχεῖν ἀμήχανον τὸν ἡδοναῖς δουλεύοντα.

ιε'. Δουλαγώγει τὸ σῶμα, περιελὼν τὰς ἡδονάς, καὶ ἀπάλλαξον αὐτὸ τῆς μοχθηρᾶς δουλείας.

ις'. Ἐλεύθερος κτισθεὶς καὶ ἐπ' ἐλευθερίᾳ κληθείς[1], μὴ ἀνέχου δουλεύειν παράθεσιν ἀκαθαρσίας.

ιζ'. Λύπαις καὶ ἡδοναῖς, ἐπιθυμίαις καὶ φόβοις, συνδεσμοῦσι τὸν νοῦν τοῖς αἰσθητοῖς οἱ δαίμονες.

ιη'. Φόβος Κυρίου κρατεῖ ἐπιθυμιῶν· καὶ λύπη κατὰ Θεὸν ἀπελαύνει ἡδονήν.

ιθ'. Ἐπιθυμία σοφίας καταφρονεῖ φόβου· καὶ ἡδονὴ γνώσεως ἀποδιώκει λύπην.

κ'. Τὰ τέσσαρα ταῦτα αἱ Γραφαὶ περιέχουσι· τὰς ἐντολάς, τὰ δόγματα, τὰς ἀπειλὰς καὶ τὰς ἐπαγγελίας.

κα'. Ἵστησι τὴν ἐπιθυμίαν ἐγκράτεια καὶ κόπος. Μειοῖ δὲ αὐτὴν ἡσυχία καὶ θεῖος ἔρως.

κβ'. Μὴ λόγοις δι' αἰνιγμάτων τὸν ἀδελφὸν κεντήσῃς· οὐ μὴ γὰρ βαστάσῃς τὰ ὅμοια ἀντιδεχόμενος.

κγ'. Ἵστησι τὸν θυμὸν μακροθυμία καὶ ἀμνησικακία. Μειοῖ δὲ αὐτὸν ἀγάπη καὶ συμπάθεια.

κδ'. Ὧ ἐδόθη γνῶσις, ἐδόθη φῶς νοερόν. Ὃς δὲ λαβὼν ἀτιμάζει, ὄψεται σκότος.

κε'. Τήρησις ἐντολῶν Θεοῦ τίκτει ἀπάθειαν. Ἀπάθεια δὲ ψυχῆς συντηρεῖ γνῶσιν.

κς'. Ἀνάγαγε τὰ αἰσθητὰ ἐπὶ νοητὴν θεωρίαν, καὶ ἀνθέλκεις τὴν αἴσθησιν ἐπάνω τῶν αἰσθητῶν.

κζ'. Τὸ αἰσθητὸν γύναιον σημαίνει ψυχὴν πρακτικήν· ᾗ ὁ νοῦς συγγινόμενος, ἀποτίκτει τὰς ἀρετάς.

κη'. Ἔρευνα λόγων Θεοῦ διδάσκει γνῶσιν Θεοῦ, τὸν ἐν ἀληθείᾳ καὶ πόθῳ καὶ εὐλαβείᾳ ζητοῦντα.

κθ'. Ὅπερ ἐστὶ τὸ φῶς τοῖς ὁρῶσι καὶ ὁρωμένοις, τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς τοῖς νοοῦσι καὶ νοουμένοις.

λ'. Τὸ αἰσθητὸν στερέωμα, τὸ τῆς πίστεως σημαίνει στερέωμα, ἐν ᾧ πάντες οἱ ἅγιοι δίκην φωστήρων λάμπουσιν.

λα'. Ἱερουσαλὴμ ἐστιν ἐπουράνιος γνῶσις τῶν ἀσωμάτων. Ἐν αὐτῇ γὰρ θεωρεῖται ἡ ὅρασις τῆς εἰρήνης.

λβ'. Μὴ ἀμέλει τῆς πράξεως, ἐπεὶ μειοῦται ἡ γνῶσις· καὶ λιμοῦ γενομένου, καταβαίνεις εἰς Αἴγυπτον[2].

1. Γαλ. ε', 13. 2. Πρβλ. Γεν. ιβ', 10.

λγ'. Ἐλευθερία ἐστὶ νοητὴ ἡ τῶν παθῶν ἀπαλλαγή, ἧς οὐδεὶς ἐπιτυγχάνει ἄνευ ἐλέους Χριστοῦ.

λδ'. Γῆ ἐστιν ἐπαγγελίας, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἧς πρόξενοι γίνονται ἀπάθεια καὶ γνῶσις.

λε'. Αἴγυπτός ἐστι νοητὴ ὁ σκοτασμὸς τῶν παθῶν· εἰς ἣν οὐδεὶς καταβαίνει, εἰ μὴ λιμῷ περιπέσει.

λς'. Λόγοις πνευματικοῖς ἐπισυχνάσει τὸ οὖς σου, καὶ λογισμῶν ἀκαθάρτων ἀπομακρυνεῖ ὁ νοῦς σου.

λζ'. Ἀγαθὸς καὶ σοφὸς μόνος φύσει ὁ Θεός· γίνεται δὲ μεθέξει καὶ ὁ νοῦς, ἂν σπουδάσῃ.

λη'. Κράτει γαστρὸς καὶ ὕπνου καὶ θυμοῦ καὶ γλώσσης, καὶ οὐ μὴ προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου[1].

λθ'. Ἀγώνισαι ἀγαπῆσαι πάντα ἄνθρωπον ἐξίσου, καὶ ἀπελαύνεις συλλήβδην πάντα τὰ πάθη σου.

μ'. Κοινὴ νοῦ καὶ αἰσθήσεως, ἡ θεωρία τῶν αἰσθητῶν· ἰδίᾳ δὲ τοῦ νοῦ, ἡ γνῶσις τῶν νοητῶν.

μα'. Ἀδύνατον τὸν νοῦν σχολάσαι τοῖς νοητοῖς, εἰ μὴ τὴν σχέσιν τὴν πρὸς τὴν αἴσθησιν καὶ τὰ αἰσθητὰ ἀποκόψῃ.

μβ'. Προσπάθειαν φυσικὴν ἡ αἴσθησις ἔχει πρὸς τὰ αἰσθητά, καὶ συμπερισπᾷ τὸν νοῦν, περισπωμένη περὶ αὐτά.

μγ'. Ῥέψον τὴν αἴσθησιν περὶ τὴν τοῦ νοῦ ὑπουργίαν καὶ μὴ δῷς αὐτῇ καιρὸν ἀντιπερισπᾶσαι αὐτόν.

μδ'. Ὅταν τὸν νοῦν σχολάσαι συμβῇ τοῖς αἰσθητοῖς, ἀντιπερίσπασον τὴν αἴσθησιν, πρὸς νοῦν ἄγων τὰ παρακείμενα.

με'. Σημεῖον ὅτι σχολάζει ὁ νοῦς περὶ τὰ νοητά, τό· πάντων περιφρονεῖν τῶν τὴν αἴσθησιν σαινόντων.

μς'. Διανοιγόμενος ὁ νοῦς περὶ τὴν τῶν νοητῶν θεωρίαν, δυσαπόσπαστον ἔχει τὴν περὶ αὐτὰ ἡδονήν.

μζ'. Ὅταν ὁ νοῦς πλουτήσῃ τὴν τῆς μονάδος γνῶσιν, τότε καὶ τὴν αἴσθησιν πάντῃ δεδουλωμένην ἔχει.

μη'. Κώλυε τὸν νοῦν σου κυκλεύειν τὰ αἰσθητά, ἵνα μὴ ἡδονὰς καὶ λύπας ἐν αὐτοῖς καρπώσηται.

μθ'. Ὧν ὁ νοῦς ἐν τοῖς θείοις σχολάζει διὰ παντός, τούτων καὶ τὸ[2] παθητικὸν μέρος θεῖον γέγονεν ὅπλον.

ν'. Ἀδύνατον τὸν νοῦν τῇ γνώσει ποιωθῆναι, εἰ μὴ πρότερον τὸ παθητικὸν ταῖς οἰκείαις ἀρεταῖς ἐξ ἑαυτοῦ ἀπελάσει.

να'. Ξένος τῶν τοῦ κόσμου τότε ὁ νοῦς γίνεται, ὅταν τὴν πρὸς τὴν αἴσθησιν σχέσιν παντελῶς ἀποκόψῃ.

νβ'. Ἴδιον τοῦ λογιστικοῦ τῆς ψυχῆς, σχολάζειν γνώσει Θεοῦ, τοῦ δὲ παθητικοῦ αὐτῆς, ἀγάπῃ καὶ ἐγκρατείᾳ.

1. Πρβλ. Ψαλμ. 90, 12. 2. Οὕτω γραπτέον ἀντὶ τόν.

νγ'. Ἀδύνατον τὸν νοῦν πράγματι σχολάζειν αἰσθητῷ εἰ μὴ πάντως πάθος κέκτηται πρὸς αὐτό.

νδ'. Τέλειός ἐστιν ὁ νοῦς, ὁ ποιωθεὶς τῇ γνώσει. Ψυχὴ δέ ἐστι τελεία, ἡ ταῖς ἀρεταῖς ἀνακραθεῖσα.

νε'. Ἡ πρὸς τὴν αἴσθησιν σχέσις τοῦ νοῦ, δοῦλον αὐτὸν καθίστησι τῶν τοῦ σώματος ἡδονῶν.

νς'. Σαλεύεται ὁ νοῦς ἐκ τοῦ τόπου τῆς γνώσεως, ὅτε τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς κινηθῇ ἐκ τῶν ἰδίων ἀρετῶν.

νζ'. Ἐλάβομεν ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι[1]· οὐ γινόμεθα δέ, εἰ μὴ τὰ πάθη ἀποδυσώμεθα.

νη'. Μηδεὶς οἰέσθω τέκνον Θεοῦ κατ' ἐνέργειαν γεγονέναι, μήπω τοὺς θείους χαρακτῆρας ἐν ἑαυτῷ κτησάμενος.

νθ'. Ἡ κατὰ τρόπον ὁμοίωσις τοῦ ἀγαθοῦ ἢ τοῦ πονηροῦ, ἢ τοῦ Θεοῦ Υἱοὺς ἢ τοῦ σατανᾶ ἀπεργάζεται.

ξ'. Συνετὸς ἀνὴρ ὁ προσέχων ἑαυτῷ[2], καὶ σπεύδων χωρισθῆναι ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ.

ξα'. Πεπωρωμένη ψυχή, μαστιζομένη οὐκ αἰσθάνεται, καὶ εἰς συναίσθησιν ἐλθεῖν τοῦ εὐεργέτου οὐκ ἀνέχεται.

ξβ'. Ῥυπαρὰ ἐσθής, θείων γάμων ἐκβάλλει καὶ κοινωνὸν ἀπεργάζεται σκότους ἐξωτέρου[3].

ξγ'. Ὁ φοβούμενος τὸν Θεόν, ἐπιμελεῖται ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ πονηρᾶς κοινωνίας ἀπαλλάττει ἑαυτόν.

ξδ'. Ἀμήχανόν ἐστι τυχεῖν ἐλέους Θεοῦ, τὸν καταλιπόντα αὐτὸν καὶ ἡδοναῖς δουλεύοντα.

ξε'. Ἰησοῦς ἐστιν ὁ λέγων, κἂν πιστεύειν οὐ θέλωμεν, ὅτι οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν[4].

ξς'. Ῥυπωθεῖσα ψυχὴ ὑπὸ παθῶν, πεπώρωται· καὶ ἄνευ τομῶν καὶ καυτήρων, πιστεύειν οὐκ ἀνέχεται.

ξζ'. Ἐτασμοὶ φοβεροὶ τοὺς σκληροὺς διαδέχονται· δίχα γὰρ μεγάλων πόνων, μαλαχθῆναι οὐ καταδέχονται.

ξη'. Συνετὸς ἀνὴρ ἐπιμελεῖται ἑαυτοῦ, καὶ δι' ἑκουσίων πόνων τοὺς ἀκουσίους ἐκφεύγει.

ξθ'. Ἐπιμέλεια ψυχῆς, κακοπάθεια καὶ ταπείνωσις· δι' ὧν ὁ Θεὸς συγχωρεῖ πάσας τὰς ἁμαρτίας.

ο'. Ὥσπερ ἐπιθυμίαι καὶ ὀργαὶ ἁμαρτίας πληθύνουσιν, οὕτως ἐγκράτεια καὶ ταπείνωσις ἐξαλείφουσιν αὐτάς.

οα'. Συντρίβει καρδίαν λύπη κατὰ Θεόν· αὐτὴν δὲ τίκτει φόβος κολάσεως.

οβ'. Λύπη κατὰ Θεὸν καθαίρει καρδίαν· καὶ μολυσμοὺς ἡδονῶν μακρύνει ἀπ' αὐτῆς.

1. Ἰωάν. α', 12. 1. Ἐξ. κγ', 21. 3. Ματθ. μβ', 12 13. 4. Ματθ. ς', 24.

ογ'. Ὑπομονή ἐστι φιλοπονία ψυχῆς· ἔνθα δὲ φιλοπονία, φιληδονία ἐξώρισται.

οδ'. Πᾶσα ἁμαρτία διὰ ἡδονὴν γίνεται· καὶ πᾶσα συγχώρησις διὰ κακοπαθείας καὶ λύπης.

οε'. Ἀκουσίοις πόνοις, κατὰ πρόνοιαν περιπίπτει, ὁ δι' ἑκουσίων πόνων μετανοεῖν μὴ ἀνεχόμενος.

ος'. Σωτήρ ἐστιν ὁ Χριστὸς τοῦ σύμπαντος κόσμου, καὶ τὴν μετάνοιαν τοῖς ἀνθρώποις εἰς σωτηρίαν ἐχαρίσατο.

οζ'. Τήρησις ἐντολῶν τίκτει μετάνοιαν· ἡ δὲ τῶν ἐντολῶν τήρησις ψυχῆς ποιεῖ κάθαρσιν.

οη'. Ἡ τῆς ψυχῆς κάθαρσις παθῶν ἐστιν ἀπαλλαγή· ἀπαλλαγὴ δὲ παθῶν ἀγάπην τίκτει.

οθ'. Ψυχή ἐστι καθαρά, ἡ τὸν Θεὸν ἀγαπῶσα· καὶ νοῦς ἐστι καθαρός, ὁ ἀγνοίας χωρισθείς.

π'. Ὑπὲρ τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ μέχρι θανάτου ἀγώνισαι, ὅτι δι' αὐτῶν καθαρθείς, εἰς τὴν ζωὴν εἰσελεύσῃ.

πα'. Χρῆσαι τῷ σώματι ὡς ὑπηρέτῃ τῶν ἐντολῶν, ἀνήδονον αὐτὸ τηρῶν καὶ ἄνοσον, ὅσῃ δύναμις.

πβ'. Ἡ τῆς σαρκὸς ἐπανάστασις ἐξ ἀμελείας γίνεται τῆς προσευχῆς τε καὶ διαίτης καὶ καλῆς ἡσυχίας.

πγ'. Καλὰ ἔγκονα[1] τίκτει ἡ καλὴ ἡσυχία, ἐγκράτειαν καὶ ἀγάπην καὶ προσευχὴν καθαράν.

πδ'. Ἀνάγνωσις καὶ προσευχὴ νοῦν καθαίρουσιν, ἀγάπη δὲ καὶ ἐγκράτεια τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς.

πε'. Ἴσην διὰ παντὸς τήρει τὴν ἐγκράτειαν, ἵνα μὴ τῇ ἀνωμαλίᾳ εἰς τὰ ἐναντία ἐμπέσῃς.

πς'. Ὁ νομοθετῶν ἑαυτῷ, μὴ παραβῇ ἑαυτόν· ὁ γὰρ ἑαυτὸν παραλογιζόμενος, ἑαυτὸν ἀπατᾷ[2].

πζ'. Δυσμαί εἰσι νοηταί, ψυχαὶ ἐμπαθεῖς· ταῖς γὰρ τοιαύταις ἔδυσεν ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος.

πη'. Υἱός ἐστι Θεοῦ, ὁ ὁμοιωθεὶς τῷ Θεῷ δι' ἀγαθότητα σοφίας καὶ δυνάμεως καὶ δικαιοσύνης.

πθ'. Νόσος ἐστὶ ψυχῆς, ἡ τῆς κακίας ἕξις· θάνατος δέ, ἡ κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτία.

ϟ'. Ἀκτημοσύνη ἐστὶ νοητή, ἡ παντελὴς ἀπάθεια· καθ' ἣν γενόμενος ὁ νοῦς, ἀναχωρεῖ τῶν ἐνταῦθα.

ϟα'. Συμφώνως τήρει τὰς τῆς ψυχῆς ἀρετάς, καὶ ἐκ τούτου τίκτεται ὁ τῆς δικαιοσύνης καρπός.

ϟβ'. Τὴν τῶν νοητῶν θεωρίαν ἀσώματον εἶναί φασιν, ὡς ὕλης καὶ εἴδους πάντη ἀπηλλαγμένην.

1. Γραπτέον ἔκγονα. 2. Πρβλ. Γαλ. ς', 3.

ηγ΄. Ὥσπερ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα ἐκ τῆς ὕλης καὶ τοῦ εἴδους, οὕτω καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν σώματα, ἐκ τῶν αὐτῶν συνέστηκεν.

ηδ΄. Σὰρξ γενόμενος διὰ φιλανθρωπίαν ὁ Λόγος[1], οὔτε ὃ ἦν μετέβαλεν, οὔτε ὃ γέγονεν ἠλλοίωσεν.

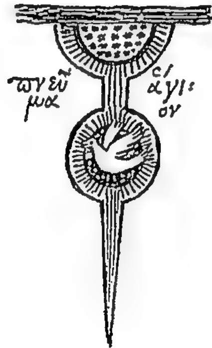
ηε΄. Ὥσπερ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος καὶ ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι, οὕτω καὶ ἐκ δύο φύσεων καὶ ἐν δύο φύσεσι λέγομεν τὸν ἕνα Χριστόν.

ης΄. Μίαν ὑπόστασιν ἐπὶ Χριστοῦ ὁμολογοῦμεν, ἐν δύο φύσεσιν ἡνωμέναις ἀδιαιρέτως.

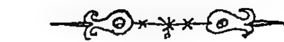
ηζ΄. Ἀδιαίρετον τὴν μίαν Χριστοῦ ὑπόστασιν δοξάζομεν, καὶ ἀσύγχυτον τὴν τῶν φύσεων ἕνωσιν ὁμολογοῦμεν.

ηη΄. Τρισυπόστατον μίαν τῆς θεότητος οὐσίαν προσκυνοῦμεν καὶ ὁμοούσιον τὴν Ἁγίαν Τριάδα ὁμολογοῦμεν.

ηθ΄. Ἴδια τῶν τριῶν ὑποστάσεων, πατρότης, υἱότης, ἐκπόρευσις. Καὶ κοινὰ τῶν τριῶν ὑποστάσεων, ἡ οὐσία, ἡ φύσις, ἡ θεότης, ἡ ἀγαθότης[2].

1. Ἰωάνν. α΄, 14.
2. Τὸ ρ΄ ἐλλείπει, ἐνῷ ἐν τῇ Α΄ ἑκατοντάδι ὑπάρχει καὶ ρα΄.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΥΤΩΝ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΤΡΙΤΗ

ΗΣ Η ΑΚΡΟΣΤΙΧΙΣ ΗΔΕ:

ΠΛΗΝ ΚΑΚΑ ΚΥΡΙΩΣ, ΟΥ ΤΑ ΤΗΝ ΣΑΡΚΑ ΜΕΝ ΚΑΚΟΥΝΤΑ, ΤΗΝ ΔΕ ΨΥΧΗΝ ΚΑΘΑΙΡΟΝΤΑ. ΤΑ ΔΕ ΤΗΝ ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΝ ΛΥΠΟΥΝΤΑ, ΤΕΡΠΟΝΤΑ ΔΕ ΤΗΝ ΣΑΡΚΑ.

Περὶ τοῦ φύσει ἀγαθοῦ, ἀγαθὰ διανοοῦ. Καὶ περὶ παντὸς ἀνθρώπου, καλὰ διαλογίζου.

β΄. Λόγων καὶ ἔργων καὶ ἐννοιῶν, ἀπολογίαν ἀπαιτούμεθα παρὰ Θεοῦ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

γ΄. Ἡ ἕξις τῆς ἀρετῆς ἢ τῆς κακίας, κινεῖ ἡμᾶς ἐπὶ τὸ καλὰ ἢ κακὰ ἐννοεῖν ἢ λέγειν ἢ διαπράττεσθαι.

δ΄. Νοῦς ὑπὸ παθῶν κεκρατημένος, ἐννοεῖ τὰ μὴ πρέποντα· φανεροῦσι δὲ τὴν ἔννοιαν οἱ λόγοι καὶ τὰ ἔργα.

ε΄. Κακῆς ἐννοίας προηγεῖται πάθος. Τοῦ δὲ πάθους αἰτία καθέστηκεν ἡ αἴσθησις. Τῆς δὲ κακῆς αὐτῆς χρήσεως, δηλονότι ὁ νοῦς.

ς΄. Ἀπόκλεισον τὴν αἴσθησιν καὶ πολέμησον τὴν πρόληψιν. Καὶ τοῖς ὅπλοις τῶν ἐντολῶν ἀνελέ σου τὰ πάθη.

ζ΄. Κακία χρονίσασα, ἀσκήσεως δεῖται χρονίας. Συνήθεια γὰρ παγιωθεῖσα, ἀθρόως οὐ μετακινεῖται.

η΄. Ἄσκησις ἐπιτεταμένη δι᾽ ἐγκρατείας καὶ ἀγάπης, δι᾽ ὑπομονῆς καὶ ἡσυχίας, ἀναιρεῖ τὰ ἐγκείμενα.

θ΄. Κίνει τὸν νοῦν εἰς προσευχὴν συνεχῶς, καὶ φθείρεις τοὺς λογισμοὺς ἐφεστῶτας τῇ καρδίᾳ.

ι΄. Ὑπομονῆς δεῖται καὶ μακροθυμίας ἡ ἄσκησις. Χρονία γὰρ φιλοπονία, φιληδονίαν ἐξορίζεται.

ια΄. Ῥαδίως γυμνάζῃ εἰς τοὺς τῆς ἀσκήσεως πόνους, ἐὰν πάντα μέτρῳ καὶ κανόνι διαπράξῃ.

ιβ΄. Ἴσον τὸ μέτρον τῆς ἀσκήσεως διαφύλαττε καὶ μὴ λύσῃς κανόνα ἐκτὸς ἀνάγκης.

ιγ΄. Ὥσπερ λογισμοὺς καθαίρει ἀγάπη καὶ ἐγκράτεια, οὕτω πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον[1], θεωρία καὶ προσευχή.

1. Πρβλ. Β΄ Κορ. ι΄, 5.

ιδ'. Συνείδησιν καθαράν, πόνοι ποιοῦσιν ἀσκήσεως. Οἷον νηστεία, ἀγρυπνία, ὑπομονὴ καὶ μακροθυμία.

ιε'. Ὁ τῶν ἀκουσίων πειρασμῶν τὰς ἐπαγωγὰς ὑπομένων, ταπεινόφρων καὶ εὔελπις καὶ δόκιμος γίνεται.

ις'. Ὑπομονή ἐστι φιλοπονία ψυχῆς. Συνίσταται δὲ αὕτη ἐξ ἑκουσίων πόνων καὶ ἀκουσίων πειρασμῶν.

ιζ'. Τήκει κακίαν ἡ τῶν δεινῶν καρτερία, καὶ ἀπόλλυσιν εἰς τέλος ἡ μέχρι τέλους ὑπομονή.

ιη'. Αἴσθησιν ὀδυνᾷ πόνων ἐπαγωγή. Καὶ ἡδονὴν ἀναιρεῖ λύπης ἐπιφορά.

ιθ'. Τέσσαρά ἐστι γενικώτατα πάθη, οἷς σοφῶς κατ' ἀλλήλων ἡ πρόνοια κέχρηται.

κ'. Ἡδονὴν γὰρ συστέλλει λύπης ἐπαγωγή. Καὶ ἐπιθυμίαν μαραίνει φόβος κολάσεων.

κα'. Νοῦς φρόνιμος γυμνάζει ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ εἰς πᾶσαν ἄσκησιν ἐθίζει σῶμα αὐτοῦ.

κβ'. Σπεῦσον δεῖξαι Μοναχὸν μὴ τὸν ἔξω ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἔσω τῶν παθῶν ἀπαλλάττων.

κγ'. Ἀποταγὴ πρώτη, ἡ τῶν πραγμάτων ἀπαλλαγή, δευτέρα δὲ καὶ τρίτη, ἡ τῶν παθῶν καὶ τῆς ἀγνοίας.

κδ'. Ῥᾳδίως τις βουληθείς, τῶν πραγμάτων ἀπαλλάτεται. Οὐκ ὀλίγῳ δὲ καμάτῳ τῶν πρὸς αὐτὰ νοημάτων.

κε'. Κρατῶν ἐπιθυμίας, καὶ θυμοῦ περιέσῃ· αὕτη γὰρ αἰτία τῆς τοῦ θυμοῦ παροχῆς.

κς'. Ἆρα ἀπηλλάγημεν τῶν ἐμπαθῶν νοημάτων, καὶ τῆς καθαρᾶς καὶ ἀΰλου ἀπελάβομεν προσευχῆς ἢ οὔπω;

κζ'. Μέγας ὁ νοῦς, ὁ τῶν παθῶν ἀπαλλαγεὶς καὶ τῶν ὄντων χωρισθείς, καὶ ἐν τῷ Θεῷ διάγων.

κη'. Ἐν τρισὶ τούτοις ὁ προκόπτων φιλοσοφεῖ, ἐν ταῖς ἐντολαῖς, ἐν τοῖς δόγμασι καὶ ἐν τῇ πίστει τῆς Ἁγίας Τριάδος.

κθ'. Νοῦς παθῶν ἀπαλλαγείς, ἐν τούτοις εὑρίσκεται. Ἐν ταῖς ψιλοῖς νοήμασιν, ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν ὄντων καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ φωτί.

λ'. Κάκιστα πάθη ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν κέκρυπται, τότε δὲ φαίνονται, ὅτε τὰ πράγματα ἐλέγχονται.

λα'. Ἀνενόχλητος μένει ἐσθ' ὅτε ὁ νοῦς μερικῆς τυχὼν ἀπαθείας· ἀδόκιμος δέ ἐστι διὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἀπουσίαν.

λβ'. Κινοῦνται τὰ πάθη διὰ τῶν τριῶν τούτων, διά τε τῆς μνήμης καὶ τῆς κράσεως καὶ τῆς αἰσθήσεως, ὡς προείρηται.

λγ'. Ὁ νοῦς τὴν αἴσθησιν ἀποκλείσας καὶ τὴν κρᾶσιν ὁμαλίσας, πρὸς μόνην τὴν μνήμην ἔχει τὸν πόλεμον.

λδ'. Ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων τότε τὰ πάθη κινοῦνται, ὁπηνίκα ἐγκράτεια μὴ παρῇ καὶ ἀγάπη πνευματική.

λε'. Νηστεία σύμμετρος καὶ ἀγρυπνία καὶ ψαλμῳδία, πεφύκασιν ὁμαλίζειν τὴν κρᾶσιν τοῦ σώματος.

λς'. Τὰ τρία ταῦτα τὴν κρᾶσιν κατὰ τὸ χεῖρον δηλονότι ἀλλοιοῦσιν· ἡ τῆς διαίτης ἀταξία, ἡ τῶν ἀέρων μεταβολὴ καὶ ἡ τῶν δαιμόνων ἐπαφή.

λζ'. Αἱ ἐμπαθεῖς μνῆμαι διὰ τούτων ψιλοῦνται, διὰ προσευχῆς καὶ ἀναγνώσεως καὶ ἐγκρατείας καὶ ἀγάπης.

λη'. Τὴν αἴσθησιν πρῶτον τῇ ἡσυχίᾳ ἀπόκλεισον, καὶ τότε τοῖς ὅπλοις τῶν ἀρετῶν πρὸς τὰς μνήμας πολέμησον.

λθ'. Ἡ κατὰ διάνοιαν κακία, ἡ παράχρησίς ἐστι τῶν νοημάτων. Ἡ δὲ κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτία, ἡ παράχρησίς ἐστι τῶν πραγμάτων.

μ'. Νοημάτων καὶ πραγμάτων ἐστὶ παράχρησις, τὸ μὴ εὐσεβῶς καὶ δικαίως τοῖς ἀμφοτέροις χρήσασθαι.

μα'. Δεσμὰ ὑπάρχουσι νοῦ, πάθη ψεκτά, κατέχοντα αὐτὸν ἐν τοῖς αἰσθητοῖς πράγμασιν.

μβ'. Ἐκεῖνος τελείαν ἔχει ἀπάθειαν, ὁ μηδὲ πρὸς τὰ πράγματα πάσχων, μηδὲ πρὸς τὰς μνήμας αὐτῶν.

μγ'. Ψυχὴ ἀγαθὴ εὐεργετεῖ τὸν πλησίον· καὶ ἀγνωμονουμένη, μακροθυμεῖ ἐπ' αὐτῷ· καὶ πάσχουσα, ὑπομένει τὰ παρ' αὐτοῦ.

μδ'. Ὑπάρχοντά εἰσι κακά, λογισμοὶ πονηροί. Οἷς ὁ μὴ ἀποτασσόμενος, οὐ μαθητεύσῃ τῇ γνώσει.

με'. Χριστοῦ ὁ ἀκούων, ἑαυτὸν φωταγωγεῖ. Καὶ ὁ μιμούμενος αὐτόν, ἑαυτὸν διορθοῦται.

μς'. Ἡ μνησικακία, λέπρα ἐστὶ ψυχῆς· συμβαίνει δὲ αὐτῇ ἀπὸ ἀτιμίας ἢ ζημίας ἢ λογισμῶν ὑπονοίας.

μζ'. Νοῦν φθονερὸν ἐκτυφλοῖ ὁ Κύριος, ὅτι λυπεῖται ἀδίκως ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ πλησίον.

μη'. Κατάλαλος ψυχή, τρίβολον ἔχει γλῶσσαν· ἑαυτὸν γὰρ καὶ τὸν ἀκούοντα, ἐσθ' ὅτε καὶ τὸν καταλαλούμενον βλάπτει.

μθ'. Ἀμνησίκακός ἐστι προσευχόμενος ὑπὲρ λυπήσαντος. Καὶ ἀπαλλάσσεται μνησικακίας ὁ μὴ φειδόμενος δώρων.

ν'. Θάνατος ψυχῆς, μῖσος πρὸς τὸν πλησίον. Τοῦτο γὰρ ἔχει καὶ πράττει ἡ τοῦ καταλάλου ψυχή.

να'. Ἀκηδία ἐστὶν ὀλιγωρία ψυχῆς. Ὀλιγωρεῖ δὲ ψυχὴ φιληδονίαν νοσοῦσα.

νβ'. Ἰησοῦν ὁ ἀγαπῶν, γυμνάζεται ἐν πόνοις· καρτερία δὲ πόνων ἀπελαύνει ἀκηδίαν.

νγ'. Ῥώννυται ψυχὴ διὰ πόνων ἀσκήσεως· καὶ ἐν τῷ τὰ πάντα μέτρῳ ποιεῖν, ἀπελαύνει ἀκηδίαν.

νδ'. Ὁ κρατῶν γαστρός, μαραίνει ἐπιθυμίαν· καὶ λογισμοῖς πορνείας οὐ δουλεύει ὁ νοῦς αὐτοῦ.

νε'. Νοῦς ἐγκρατοῦς, ναὸς Ἁγίου Πνεύματος. Ὁ δὲ τοῦ γαστριμάργου, κατοικητήριον κοράκων.

νς'. Τῆς τῶν βρωμάτων ποικιλίας, ὁ κόρος ποιεῖ ἐπιθυμίαν. Ἡ δὲ ἔνδεια, ἡδύνει καὶ αὐτὸν τὸν ψιλὸν ἄρτον.

νζ'. Ἀπαλλάττεται φθόνου, ὁ συγχαίρων τῷ φθονουμένῳ κρυπτῶς. Καὶ ἀπαλλάττει φθόνου, ὁ τὸν φθονούμενον κρύπτων.

νη'. Τοῦ ἀμελῶς βιοῦντος, μάκρυνον σεαυτόν, κἂν ὄνομα μέγα παρὰ πολλοὺς κέκτηται.

νθ'. Ἄνδρα φιλόπονον κτῆσαι φίλον, καὶ εὑρίσκεις σκέπην τῶν σῶν ὀφθαλμῶν.

ξ'. Δεσπόταις πολλοῖς ὁ ἀμελὴς πέπραται, καὶ ὡς ἄγουσιν αὐτόν, οὕτω διαγίνεται.

ξα'. Εὐνοεῖ σοι ὡς φίλος ἐν καιρῷ εἰρήνης· καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ὡς ἐχθρὸς πολεμεῖ.

ξβ'. Τὴν ψυχὴν τιθεῖ ὑπὲρ σοῦ πρὸ τῆς κινήσεως τῶν παθῶν· καὶ ὅτε κινηθῶσι, τὴν ψυχὴν συλλαμβάνει.

ξγ'. Ἡ χερσωθεῖσα γῆ ἀκανθῶν πεπλήρωται[1]· καὶ ἡ ἀμελὴς ψυχὴ παθῶν ἀκαθάρτων.

ξδ'. Νοῦς φρόνιμος χαλινοῖ ψυχὴν αὐτοῦ καὶ ὑπωπιάζει τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγεῖ[2] τὰ πάθη.

ξε'. Σημεῖον τῶν ἔνδον τὰ προφανῆ κινήματα, ὡς καὶ τῶν ἀγνώστων δένδρων οἱ προφερόμενοι καρποί.

ξς'. Ὑποκριτὴν ἐλέγχουσιν οἱ λόγοι καὶ τὰ ἔργα· καὶ τὸν κεκρυμμένον ψευδοπροφήτην εἰς φανερὸν ἄγουσιν.

ξζ'. Νοῦς ἠλογημένος, οὐ παιδεύει ψυχὴν αὐτοῦ. Καὶ ἀγάπης καὶ ἐγκρατείας, ἀπομακρύνει αὐτήν.

ξη'. Ἐννοιῶν φαύλων αἰτία, ἕξις πονηρά, ἀπὸ ὑπερηφανίας καὶ ἀλαζονίας συνισταμένη.

ξθ'. Ἴδια τῶν προειρημένων ὑπόκρισις καὶ δόλος, πανουργία τε καὶ εἰρωνεία καὶ τὸ πᾶν φαῦλον ψεῦδος.

ο'. Δουλεύουσι τοῖς προλεχθεῖσι, φθόνος καὶ ἔρις καὶ ὀργή, λύπη καὶ μνησικακία.

οα'. Ἧδε ἡ ὁδὸς τῶν ἐν ἀμελείᾳ βιούντων, καὶ οὗτος ὁ θησαυρὸς τῶν ἐν ἐμοὶ κεκρυμμένων.

οβ'. Σῴζουσι ψυχήν, κακοπάθεια καὶ ταπείνωσις. Καὶ ἐκ τῶν προειρημένων παθῶν ἀπαλλάττουσιν αὐτήν.

ογ'. Ἴδιον ἐννοίας συνετῆς, λόγος ὠφέλιμος. Καὶ ψυχῆς ἀγαθῆς, πρᾶξις ἐνάρετος.

1 Πρβλ. Ἡσ ε', 6. 2. Πρβλ. Α' Κορ. θ', 27.

οδ'. Νοῦς πεφωτισμένος, λόγους προφέρει σοφίας. Καὶ ψυχὴ καθαρά, λογισμοὺς γεωργεῖ θείους.

οε'. Λογισμοὶ σπουδαίου, σοφίαν μελετῶσιν, καὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ, φωτίζουσι τοὺς ἀκούοντας.

ος'. Ὑποκειμένων ἐν ψυχῇ ἀρετῶν, ἀγαθοὺς γεωργεῖ λογισμούς. Κακιῶν δὲ ὑποκειμένων, φαύλας τίκτει ἐννοίας.

οζ' Πονηρῶν ἐννοιῶν ἐργαστήριον, ψυχὴ ἐμπαθοῦς. Καὶ ἐκ τοῦ ἑαυτῆς θησαυροῦ προφέρει τὰ πονηρά[1].

οη'. Ὁ ἀγαθὸς θησαυρός, ἡ ἕξις ἐστὶ τῶν ἀρετῶν. Καὶ ὁ ἀγαθὸς νοῦς, ἐκ ταύτης προφέρει τὰ ἀγαθά.

οθ'. Ὑπὸ θείας ἀγάπης ἐνεργούμενος ὁ νοῦς, ἀγαθὰς ἐννοίας περὶ Θεοῦ γεωργεῖ. Ὑπὸ δὲ τῆς φιλαυτίας, ἐκ τοῦ ἐναντίου.

π'. Νοῦς ὑπὸ τῆς εἰς τὸν πλησίον ἀγάπης κινούμενος, καλὰ περὶ αὐτοῦ ἀδιαλείπτως λογίζεται. Καὶ πάλιν ἐκ τοῦ ἐναντίου τὰ πονηρὰ ὑποτίθεται.

πα'. Τῶν ἀγαθῶν ἐννοιῶν, αἱ ἀρεταὶ αἰτίαι· τῶν δὲ ἀρετῶν, αἱ ἐντολαί· τῆς δὲ τούτων ἐργασίας, ἡ προαίρεσις.

πβ'. Αἱ ἀρεταὶ καὶ αἱ κακίαι γινόμεναι καὶ ἀπογινόμεναι, εὖ ἢ κακῶς τὴν ψυχὴν διατιθέασι, κινοῦσαι εἰς ἐννοίας καταλλήλους.

πγ'. Τῶν πονηρῶν ἐννοιῶν αἰτίαι αἱ κακίαι, τῶν δὲ κακιῶν ἡ παρακοή, τῆς δὲ παρακοῆς ἡ τῆς αἰσθήσεως ἀπάτη· τῆς δὲ ἀπάτης ταύτης ἡ τοῦ νοῦ περὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς ἀμέλεια.

πδ'. Ἐν μὲν τοῖς προκόπτουσιν, ἀμετάπτωτοι γίνονται αἱ διαθέσεις τῶν ἐναντίων. Ἐν δὲ τοῖς τελείοις, κατ' ἄμφω ἕξεις δυσκίνητοι.

πε'. Ῥώμη ψυχῆς ἐστιν, ἕξις ἀρετῆς δυσκίνητος, εἰς ἣν ὁ φθάσας, ὡς ἀνάλωτος ἔλεγε· Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ;[2] καὶ τὰ ἑξῆς.

πς'. Προηγεῖται μὲν πάντων τῶν παθῶν ἡ φιλαυτία, ἕπεται δὲ πάντων ἔσχατον ἡ ὑπερηφανία.

πζ'. Οἱ τρεῖς γενικώτατοι τῆς ἐπιθυμίας λογισμοί, ἐκ τοῦ πάθους τῆς φιλαυτίας τὴν γέννησιν ἔχουσιν.

πη'. Νοεῖς πάντως τούς τε τῆς γαστριμαργίας καὶ τῆς κενοδοξίας καὶ φιλαργυρίας λογισμούς, οἷς ἕπονται πάντες οἱ ἐμπαθεῖς λογισμοί, ἀλλ' οὐ πάντες κοινῶς.

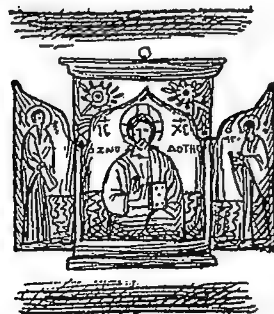
πθ'. Τῷ τῆς γαστριμαργίας λογισμῷ, ἕπεται ὁ τῆς πορνείας· τῷ δὲ τῆς κενοδοξίας, ὁ τῆς ὑπερηφανίας· οἱ δὲ λοιποὶ κοινῶς τοῖς τρισίν.

Ϟ' Ἀκολουθοῦσι κοινῶς τοῖς τρισίν, ὅ τε τῆς λύπης καὶ τῆς ὀργῆς καὶ τῆς μνησικακίας καὶ φθόνου καὶ ἀκηδίας, καὶ οἱ λοιποί.

1. Πρβλ. Ματθ. ιβ', 35, Λουκ. ς', 45. 2. Ῥωμ. η', 35.

ΕΥΧΗ

ϟα΄. Δέσποτα τῶν ἁπάντων, Χριστέ,
ἐκ πάντων τούτων ἡμᾶς ἐλευθέρωσον·
τῶν τε ὀλεθρίων παθῶν καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν
τικτομένων λογισμῶν.
ϟβ΄. Ἕνεκά σου γεγόναμεν, ἵνα κατατρυφήσωμεν
ἐν Παραδείσῳ τεθέντες τῷ ὑπὸ σοῦ φυτευθέντι [1].
ϟγ΄. Τήν τε νῦν ἀτιμίαν ἑαυτοῖς ἐπεσπασάμεθα,
τῆς μακαρίας τρυφῆς τὴν ὀλεθρίαν προτιμήσαντες.
ϟδ΄. Ἧς τὴν ἀντιμισθίαν ἐν ἑαυτοῖς ἀπελάβομεν,
ζωῆς ἀϊδίου θάνατον ἀνταλλαξάμενοι.
ϟε΄. Νῦν, οὖν, Δέσποτα, καθὼς ἐπέβλεψας,
καὶ τέλος ἐπίβλεψον·
καθὼς ἐνηνθρώπησας, καὶ σῶσον πάντας ἡμᾶς.
ϟς΄. Σῶσαι γὰρ ἦλθες τοὺς ἀπολωλότας ἡμᾶς.
Μὴ χωρίσῃς ἡμᾶς τῆς τῶν σῳζομένων μερίδος.
ϟζ΄. Ἀνάστησον ψυχὰς καὶ σῶσον τὰ σώματα·
καθάρισον πάντας ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ.
ϟη΄. Ῥῆξον τὰ δεσμὰ τῶν κατεχόντων ἡμᾶς παθῶν,
ὁ ῥήξας τὰς φάλαγγας τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων.
ϟθ΄. Καὶ ἀπάλλαξον ἡμᾶς τῆς ἐξ αὐτῶν τυραννίδος,
ἵνα σοι μόνῳ λατρεύσωμεν τῷ αἰωνίῳ φωτί.
ρ΄. Ἀναστάντες ἐκ νεκρῶν καὶ σὺν Ἀγγέλοις
χορεύοντες τὴν μακαρίαν
καὶ αἰωνίαν καὶ ἀκατάλυτον χορείαν.
Ἀμήν.

1. Γέν. β΄, 8.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΥΤΩΝ

ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΗΣ Η ΑΚΡΟΣΤΙΧΙΣ ΗΔΕ:
ΟΜΩΣ ΟΥΝ ΚΑΙ ΕΚ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΣ ΚΑΚΩΝ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΗ ΚΥΡΙΩΣ, ΝΟΜΙΖΟΜΕΝΩΝ ΔΕ, ΕΥΞΑΙ ΕΚΤΕΝΩΣ ΠΡΟΣ ΚΥΡΙΟΝ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΗΜΩΝ ΛΥΤΡΩΘΗΝΑΙ ΗΜΑΣ

Ὁ τῆς πρὸς τὴν σάρκα φιλίας καὶ κολακείας τὸν νοῦν ἀποχωρίσας, οὗτος τῷ ζωτικῷ Πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος ἐθανάτωσε.

β΄. Μὴ νόμιζε κεχωρίσθαι τῆς πρὸς τὴν σάρκα σχέσεως, ἔτι ἐν τοῖς τῆς σαρκὸς οἰκείοις τὸν νοῦν ἔχων ἐνασχολούμενον.

γ΄. Ὥσπερ τῆς σαρκὸς ἴδια ἡ αἴσθησις καὶ τὰ αἰσθητά, οὕτω καὶ τῆς ψυχῆς ἴδια ὁ νοῦς καὶ τὰ νοητά.

δ΄. Σύστειλον τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως τῶν αἰσθητῶν, καὶ εὑρίσκεται ὁ νοῦς ἐν τῷ Θεῷ καὶ ἐν τοῖς νοητοῖς.

ε΄. Οἰκεῖον θεότητος, αἱ νοεραὶ φύσεις καὶ νῷ μόνῳ ληπταί. Ἡ δὲ αἴσθησις καὶ τὰ αἰσθητά, εἰς ὑπουργίαν τοῦ νοῦ ἔκτισται.

ς΄. Ὑπουργείτω σοι ἡ αἴσθησις καὶ τὰ αἰσθητὰ πρὸς θεωρίαν πνευματικήν, καὶ μὴ συναντιστρόφως τῇ αἰσθήσει τὰ πρὸς ἐπιθυμίαν τῆς σαρκός.

ζ΄. Νεκρῶσαι ἐκελεύσθης τὰς πράξεις τοῦ σώματος [1], ἵνα τὴν ψυχὴν νεκρωθεῖσαν ἡδοναῖς, τοῖς πόνοις ἐξαναστήσῃς.

η΄. Κυριεύου ὑπὸ Θεοῦ καὶ κυρίευε τῆς αἰσθήσεως, καὶ μὴ δῷς τὴν ἐξουσίαν ὁ κρείττων τῷ χείρονι.

θ΄. Ἀΐδιος ὁ Θεὸς καὶ ἀπέραντος καὶ ἀόριστος, καὶ ἀΐδια ἀγαθὰ καὶ ἀπέραντα καὶ ἀνεκλάλητα τοῖς αὐτῷ ὑπακούουσιν ἐπηγγείλατο.

ι΄. Ἴδιον τοῦ νοῦ, τῷ ἐν τῷ Θεῷ διάγειν καὶ περὶ αὐτοῦ διανοεῖσθαι καὶ τῆς αὐτοῦ προνοίας καὶ τῶν φοβερῶν αὐτοῦ κριμάτων.

ια΄. Ἔχεις τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐπ᾽ ἀμφότερα ῥοπῆς· γενοῦ τοῦ κρείττονος, καὶ ὑποττάσσεις τὸ χεῖρον.

ιβ΄. Καλὴ ἡ αἴσθησις καὶ καλὰ τὰ αἰσθητά, ὡς ἔργα τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ. Οὐ συγκρίνονται δὲ ὅμως παντάπασι τῷ νῷ καὶ τοῖς νοητοῖς.

ιγ΄. Τὴν λογικὴν καὶ νοερὰν οὐσίαν δεκτικὴν τοῦ παντὸς καὶ τῆς ἑαυτοῦ γνώσεως ὁ Δεσπότης ἐδημιούργησε· τὴν δὲ αἴσθησιν καὶ τὰ αἰσθητὰ εἰς χρῆσιν αὐτῆς παρήγαγεν.

1. Κολ. γ΄, 5.

ιδ'. Ὥσπερ ἄτοπον, δούλῳ φαύλῳ δεσπότην ἀγαθὸν ὑποτάξαι, οὕτως ἄτοπον, νοῦν λογικὸν σώματι δουλῶσαι φθαρτῷ.

ιε'. Νοῦς μὴ ἐπιστατῶν τῇ αἰσθήσει, δι' αὐτῆς περιπίπτει κακοῖς. Ὑφ' ἡδονῆς γὰρ τῶν αἰσθητῶν ἀπατηθείς, τίκτει ἑαυτῷ φαυλότητα.

ις'. Κρατῶν τῆς αἰσθήσεως, ἀσφαλίζου καὶ τὴν μνήμην· αἱ γὰρ διὰ τῆς αἰσθήσεως προλήψεις ἀνακινοῦσι τὰ πάθη.

ιζ'. Ὑπωπίαζε τὸ σῶμα[1] καὶ προσεύχου συνεχῶς, καὶ τῶν ἐκ προλήψεων λογισμῶν τάχιστα ἀπαλλάττῃ.

ιη'. Ῥήμασι θείοις ἀδιαλείπτως σχόλαζε· ἡ γὰρ περὶ αὐτὰ φιλοπονία, καταναλίσκει τὰ πάθη.

ιθ'. Ἵστησι τὸν νοῦν τῆς περὶ τὰ πάθη πλάνης, ἀνάγνωσις καὶ ἀγρυπνία, προσευχὴ καὶ ψαλμῳδία.

κ'. Ὥσπερ τὸ ἔαρ πρὸς τὸ βλαστάνειν ἀνακινεῖ τὰ φυτά, οὕτω καὶ ἡ ἀπάθεια τὸν νοῦν πρὸς τὴν γνῶσιν τῶν ὄντων.

κα'. Συντήρησον ἐντολάς[2], καὶ εὑρήσεις εἰρήνην, καὶ τὸν Θεὸν ἀγαπήσεις, καὶ γνώσεως ἐπιτεύξῃ.

κβ'. Κόπῳ καὶ μόχθῳ καὶ ἱδρῶτι προσώπου τὸν ἄρτον τῆς γνώσεως κατεκρίθης ἐσθίειν[3].

κγ'. Ἀμέλεια τὸν Προπάτορα εἰς παράβασιν ἤγαγεν, καὶ ἀντὶ τρυφῆς Παραδείσου, κατέκρινε θανάτῳ[4].

κδ'. Κράτει καὶ σὺ τῆς Εὔας· τὸν ὄφιν φύλαξαι, ἵνα μὴ ἀπατηθεῖσα, τοῦ ξύλου σοι μεταδώῃ[5].

κε'. Ὥσπερ τὸ σῶμα κατὰ φύσιν ἡ ψυχὴ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ τὴν ψυχὴν ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ γνῶσις.

κς'. Νεφέλη ἐστὶν ἄνυδρος[6], νοῦς τετυφωμένος, ὑπὸ τῶν τῆς κενοδοξίας καὶ ὑπερηφανίας πνευμάτων παραφερόμενος.

κζ'. Κενοδοξίας κρατῶν, ἀπὸ τῆς πορνείας πρόσεχε· μήποτε τὰς τιμὰς φεύγων, ἀτιμίᾳ περιπέσῃς.

κη'. Ἀποφεύγων κενοδοξίας, εἰς τὸν Θεὸν ἀπόβλεπε. Εἰδὲ μήγε, οἰήσει πάντως ἢ πορνείᾳ περιπίπτεις.

κθ'. Ἴδιον κενοδοξίας, ἡ ἐπιδεικτικὴ ἐπιτήδευσις· τῆς δὲ ὑπερηφανίας, τὸ ἐξουθενεῖν καὶ θυμοῦσθαι.

λ'. Τὴν γαστριμαργίαν φεύγων, τὴν ἀνθρωπαρεσκίαν φύλαξαι, τὴν ὠχρότητα τοῦ προσώπου ἐπιδείξασθαι προφαντάζουσαν.

λα'. Ὡραία νηστεία ἡ βραχυφαγίᾳ χαίρουσα καὶ λιτοφαγίαν ἔχουσα καὶ ἀνθρωπαρεσκίαν φεύγουσα.

λβ'. Νηστεύων ἕως ὀψέ, μὴ χορτασθῇς εἰς κόρον, ἵνα μὴ ἅπερ καταλύεις, ταῦτα πάλιν οἰκοδομήσῃς[7].

1. Πρβλ. Α', Κορ. θ', 27.
2. Σοφ. Σειρ. ιε', 15, λζ', 12.
3. Γεν. γ', 19.
4. Γεν. γ', 22.
5. Γεν. γ', 1 - 5.
6. Ἰούδα 12.
7. Γαλ. β', 18.

λγ'. Μὴ πίνων οἶνον, μὴ χορτασθῇς ὕδατος· εἰ δὲ μήγε, τὴν αὐτὴν ὕλην τῇ πορνείᾳ παρέχεις.

λδ'. Ἡ ὑπερηφανία, τῆς θείας ἀφίστασθαι ποιεῖ βοηθείας, καὶ ἐφ' ἑαυτῷ πεποιθέναι, καὶ τῶν ἀνθρώπων κατεπαίρεσθαι.

λε'. Κατὰ τῆς ὑπερηφανίας δύο πρόκεινται πράγματα, ἅπερ ὁ μὴ καταδεχόμενος τρίτον ἕξει σφόδρα δριμύτατον.

λς'. Ὑπερηφανίαν ἀναιρεῖ, προσευχὴ μετὰ δακρύων· καὶ τὸ μηδένα ἐξουθενεῖν καὶ αἱ ἀκούσιοι ἐπιφοραί.

λζ'. Ῥάβδος ἐστὶ νοητή, ἡ διὰ πειρασμῶν παίδευσις, ταπεινοφρονεῖν διδάσκουσα τὸν ἐν ἀφροσύνῃ ἐπαιρόμενον.

λη'. Ἴδιον ἔργον τοῦ νοῦ τὸ μὴ ἀνέχεσθαι λογισμοῦ λάθρα καταλαλοῦντος κατὰ τοῦ πλησίον.

λθ'. Ὥσπερ ὁ κηπουρὸς μὴ ἐπαίρων τὰς βοτάνας, ἀποπνίγει τὰ λάχανα, οὕτω καὶ ὁ νοῦς μὴ καθαίρων τοὺς λογισμούς, ἀπόλλυσι τοὺς πόνους.

μ'. Συνετὸς ἀνήρ, ὁ συμβουλῆς ἀνεχόμενος· καὶ μάλιστα πνευματικοῦ πατρὸς κατὰ Θεὸν συμβουλεύοντος.

μα'. Νενεκρωμένος ὑπὸ παθῶν, συμβουλῆς οὐκ αἰσθάνεται· καὶ παιδεύσεως πνευματικῆς, τὸ σύνολον οὐκ ἀνέχεται.

μβ'. Ὁ μὴ δεχόμενος συμβουλήν, οὐ κατορθοῖ τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ, ἀλλὰ κατὰ κρημνῶν ἀεὶ καὶ φαράγγων φέρεται.

μγ'. Μοναχός ἐστι νοῦς ὁ τῇ αἰσθήσει ἀποταξάμενος καὶ λογισμὸν ἡδονῆς μηδὲ ἰδεῖν ἀνεχόμενος.

μδ'. Ἰατρός ἐστι νοῦς ὁ ἑαυτὸν ἰασάμενος· καὶ ἐξ ὧν ἰάθη, τοὺς ἄλλους ἰώμενος.

με'. Ζήτησον τὴν ἀρετὴν καὶ μὴ ζημιωθῇς αὐτήν, ἵνα μὴ καὶ ζήσῃς αἰσχρῶς καὶ ἀποθάνῃς ἐλεεινῶς.

μς'. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς πᾶσι τὸ φῶς ἐχαρίσατο, ἀλλὰ οἱ μὴ πειθόμενοι αὐτῷ, ἑαυτοὺς σκοτίζουσι.

μζ'. Μὴ μικρὰν εἶναι νόμιζε τὴν τῆς ἀρετῆς ζημίαν· διὰ ταύτην γὰρ ὁ θάνατος εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν.

μη'. Ἐντολῆς ὑπακοή, νεκρῶν ἐστιν ἀνάστασις· τῇ γὰρ ἀρετῇ κατὰ φύσιν ἐπακολουθεῖ ἡ ζωή.

μθ'. Νεκρωθέντος τοῦ νοῦ τῇ τῆς ἐντολῆς παραβάσει, ἐπηκολούθησεν ἐξ ἀνάγκης καὶ ὁ τοῦ σώματος θάνατος.

ν'. Ὥσπερ ὁ Ἀδὰμ παραβάς[1], θανάτῳ ὑπέπεσεν, οὕτως ὁ Σωτὴρ ὑπακούσας[2], τὸν θάνατον ἐνέκρωσε.

να': Νέκρωσον τὴν κακίαν, ἵνα μὴ νεκρὸς ἀναστῇς. Καὶ ἐκ μικροῦ θανάτου, εἰς μέγαν μεταβαίνῃς.

νβ'. Διὰ τὴν τοῦ Ἀδὰμ παράβασιν ὁ Σωτὴρ ἐνηνθρώπησεν, ἵνα, τὸ κατάκριμα λύσας, τοὺς πάντας ἐξαναστήσῃ.

1. Γέν γ', 1 κ.ἑ.
2. Ῥωμ. ε', 19.

νγ'. Ἐκ ζωῆς εἰς ζωὴν ἐκεῖνος μεταβαίνει, ὁ τὰ πάθη νεκρώσας καὶ τῆς ἀγνοίας χωρισθείς.

νδ'. Ἐρεύνησον τὰς Γραφὰς καὶ εὑρίσκεις τὰς ἐντολάς· καὶ τὰ λεγόμενα ποίησον, καὶ τῶν παθῶν ἀπαλλάττῃ.

νε'. Ὑπακοὴ ἐντολῆς, ψυχῆς ποιεῖ κάθαρσιν. Ἡ δὲ τῆς ψυχῆς κάθαρσις, φωτὸς ποιεῖ μέθεξιν.

νς'. Ξύλον ζωῆς[1] γνῶσίς ἐστι Θεοῦ, οὗ μετέχων ὁ καθαρός, ἀθάνατος διαμένει.

νζ'. Ἀρχὴ πρακτικῆς, πίστις Χριστοῦ· τέλος δὲ ταύτης, ἀγάπη Χριστοῦ.

νη'. Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστὸς καὶ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεός, ὁ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν εἰς ζωὴν ἡμῖν χαρισάμενος.

νθ'. Ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος καὶ θεότητος ἡμῖν ἐπεφάνη, ἵνα καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα, ὡς Θεός, ἐκ θανάτου λυτρώσηται.

ξ'. Κτησώμεθα πίστιν ἵνα ἔλθωμεν εἰς ἀγάπην, ἐξ ἧς τίκτεται ὁ τῆς γνώσεως φωτισμός.

ξα'. Τῷ τῆς πίστεως κτήματι ταῦτα καθεξῆς ἐπακολουθεῖ, φόβος Θεοῦ, ἐγκράτεια ἡδονῶν, ὑπομονὴ πόνων, ἐλπὶς εἰς Θεόν, ἀπάθεια καὶ ἀγάπη.

ξβ'. Ἐξ ἀγάπης εἰλικρινοῦς, τίκτεται γνῶσις φυσική. Ταύτην δὲ διαδέχεται τὸ ἔσχατον ὀρεκτόν. Τοῦτο δέ ἐστιν, ἡ τῆς θεολογίας χάρις.

ξγ'. Νοῦς κρατῶν τῶν παθῶν, ἐκ φόβου πάντως κρατεῖ· πιστεύων τῷ Θεῷ περὶ ὧν ἤλπισε καὶ περὶ ὧν ἐπηγγείλατο.

ξδ'. Ὧ ἐδόθη πίστις, ἀπαιτεῖται ἐγκράτεια· ἥτις χρονίζουσα, τίκτει τὴν ὑπομονήν, ἕξιν οὖσαν πολύπονον.

ξε'. Σημεῖον ὑπομονῆς, ἡ τῶν πόνων φιλία. Εἰς οὓς θαρρῶν ὁ νοῦς, ἐλπίζει τυχεῖν τῶν ἐπηγγελμένων καὶ ἐκφυγεῖν τὰ ἠπειλημένα.

ξς'. Προσδοκία τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, συνάπτει τὸν νοῦν τοῖς προσδοκωμένοις· ἐν αὐτοῖς δὲ χρονίζων, ἐπιλανθάνεται τῶν παρόντων.

ξζ'. Ῥίπτει τὰ παρόντα, ὁ τῶν ἐλπιζομένων γευσάμενος. Ὅλον γὰρ τὸν πόθον, ἐν ἐκείνοις ἐκένωσεν.

ξη'. Ὁ Θεός ἐστιν ὁ τὰ μέλλοντα ἐπαγγειλάμενος ἀγαθά, ᾧ πιστεύων ὁ ἐγκρατής, ὡς παρόντα ποθεῖ τὰ μέλλοντα.

ξθ'. Σημεῖον τοῦ ἐν τοῖς ἐλπιζομένοις ἀγαθοῖς διατρίβειν τὸν νοῦν, τό, λήθην ποιεῖσθαι παντελῆ τῶν ἐνταῦθα, πλατύνεσθαι δὲ αὐτὸν ἐν τῇ γνώσει τῶν μελλόντων.

ο'. Καλὴ ἡ ἀπάθεια, ἣν ὁ Θεὸς διδάσκει τῆς ἀληθείας, ἀπεντεῦθεν πληροφορῶν τὴν θεοφιλῆ ψυχήν.

οα'. Ὑπεραιώνια καὶ πρὸ παντὸς αἰῶνος καὶ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον, τὰ ἀποκείμενα ἀγαθὰ τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας.

οβ'. Ῥυθμίσωμεν ἑαυτοὺς τοῖς κανόσι τοῖς εὐσεβείας, ἵνα μή, εἰς πάθη παρατραπέντες, ἐκπέσωμεν τῆς ἐλπίδος.

1. Γέν. β', 9.

ογ'. Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χρισ[illegible]ἐξ ἀπείρου τῷ Πατρὶ συνυ- [illegible] μέλλεις ἔσεσθαι. [illegible]ὑποῦ γάρ, εἰ καὶ μὴ μετ'

οδ'. Ὁ τὴν γνῶσιν τῶ[illegible]υσι δὲ πάλιν καὶ ἄναρ- τῇ Γραφῇ περὶ τῶν προειρ[illegible]ὑπὸ χρόνου νοηθῇ,

οε'. Νοῦν, παθῶν γυ[illegible]δὲ χρόνῳ ἀ- σταγωγεῖ αὐτὸν ἀναλόγ[illegible]καὶ ὑπὲρ

ος'. Τῇ ἀναλογίᾳ[illegible]νος· γνῶσιν ἡ ψυχὴ χορηγ[illegible]

οζ'. Ὁ τὸ σῶμ[illegible] τῆς γνώσεως ἐπιπλ[illegible]

οη'. Νοῦς ἀρ[illegible] διὰ τῶν ἐν μέσῳ δια[illegible]

οθ'. Θεωρεῖται τῇ μ[illegible] δὲ τέλει, ἀγάπη προηγουμένη.

π'. Ἐκ πίστεως τῆς προσεχοῦς[illegible] τὴν παντὸς ἐπέκεινα νοῦ καταλήγει θεολογ[illegible] πράγματος ἀφανοῦς θεωρίαν ὁρίζουσιν.

πα'. Οἱ περὶ Θεοῦ λόγοι, οὐκ ἐκ τῶν κατ' αὐτόν[illegible] αὐτὸν τοῖς ἁγίοις θεωροῦνται.

πβ'. Νοοῦνται οἱ περὶ αὐτὸν δηλονότι τὸν Θεόν, πάντες λόγο[illegible] μὲν κατὰ θέσιν, οἱ δὲ κατ' ἀφαίρεσιν οἷον.

πγ'. Ἡ οὐσία, ἡ θεότης, ἡ ἀγαθότης, καὶ ὅσα ἄλλα καταφατικῶς λέγεται καὶ κατὰ θέσιν. Τὸ δὲ ἄναρχον πάλιν καὶ ἄπειρον καὶ ἀόριστον, καὶ ὅσα ἀποφατικῶς, κατ' ἀφαίρεσιν.

πδ'. Μιᾶς οὐσίας οὔσης τῆς ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον, καὶ κρυφίας θεότητος τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὰ περὶ αὐτὴν θεωρούμενα, τὰ προειρημένα εἶναί φασι καὶ τὰ ὅμοια.

πε'. Ὥσπερ δὲ μίαν θεότητα τῆς Ἁγίας Τριάδος λέγουσιν, οὕτω καὶ τρεῖς τὰς ὑποστάσεις τῆς μιᾶς θεότητος δοξάζουσι.

πς'. Νοοῦσι δὲ τὰ κατ' ἀφαίρεσιν καὶ θέσιν προειρημένα, κοινὰ ἐπὶ τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου Τριάδος, χωρὶς τῶν ἰδιωμάτων, ἐπειδὴ καὶ αὐτῶν τὰ πλεῖστα μὲν κατὰ θέσιν, τινὰ δὲ κατ' ἀφαίρεσιν λέγουσι.

πζ'. Λέγουσι δὲ πάλιν τὰ ἰδιώματα τῶν θείων ὑποστάσεων ταῦτα, τὴν πατρότητα, τὴν υἱότητα, τὴν ἐκπόρευσιν, καὶ ὅσα ἄλλα ἰδικῶς λέγεται.

πη'. Ὑπόστασιν δὲ ὁρίζουσιν, οὐσίαν μετὰ ἰδιωμάτων. Διὸ ἑκάστη ὑπόστασις, ἔχει καὶ τὸ κοινὸν τῆς οὐσίας, καὶ τὸ ἴδιον τῆς ὑποστάσεως.

πθ'. Τὰ δὲ κοινῶς πάλιν ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος κατ' ἀφαίρεσιν λεχθέντα, κυριώτερα κρίνουσιν. Οὐχ οὕτω μέντοι καὶ ἐπὶ τῶν ἰδιωμάτων. Ἐπειδὴ καὶ αὐτῶν τὰ μὲν κατὰ θέσιν, τὰ δὲ κατὰ ἀφαίρεσιν, ὡς προείρηται, λέγουσιν· ὡς τὸ γεννητὸν καὶ τὸ ἀγέννητον, καὶ τὰ ὅμοια. Ἡ γὰρ ἀγεννησία, τῆς μὲν γεννήσεως κατὰ μόνην διαφέρει τὴν σημασίαν. Ἡ

νγ'. Ἐκ ζωῆς εἰς ζωὴν ἐκεῖνος μεταβαίνει, ὁ τὰ πάθη νεκρώσας καὶ τῆς ἀγνοίας χωρισθείς.

νδ'. Ἐρεύνησον τὰς Γραφὰς καὶ εὑρίσκεις τὰς ἐντολάς· καὶ τὰ λεγόμενα ποίησον, καὶ τῶν παθῶν ἀπαλλάττῃ.

νε'. Ὑπακοὴ ἐντολῆς, ψυχῆς ποιεῖ κάθαρσιν. Ἡ δὲ τῆς ψυχῆς κάθαρσις, φωτὸς ποιεῖ μέθεξιν.

νς'. Ξύλον ζωῆς[1] γνῶσίς ἐστι Θεοῦ, οὗ μετέχων ὁ καθαρός, ἀθάνατος διαμένει.

νζ'. Ἀρχὴ πρακτικῆς, πίστις Χριστοῦ· τέλος δὲ ταύτης, ἀγάπη Χριστοῦ.

νη'. Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστὸς καὶ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεός, ὁ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν εἰς ζωὴν ἡμῖν χαρισάμενος.

νθ'. Ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος καὶ θεότητος ἡμῖν ἐπεφάνη, ἵνα καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα, ὡς Θεός, ἐκ θανάτου λυτρώσηται.

ξ'. Κτησώμεθα πίστιν ἵνα ἔλθωμεν εἰς ἀγάπην, ἐξ ἧς τίκτεται ὁ τῆς γνώσεως φωτισμός.

ξα'. Τῷ τῆς πίστεως κτήματι ταῦτα καθεξῆς ἐπακολουθεῖ, φόβος Θεοῦ, ἐγκράτεια ἡδονῶν, ὑπομονὴ πόνων, ἐλπὶς εἰς Θεόν, ἀπάθεια καὶ ἀγάπη.

ξβ'. Ἐξ ἀγάπης εἰλικρινοῦς, τίκτεται γνῶσις φυσική. Ταύτην δὲ διαδέχεται τὸ ἔσχατον ὀρεκτόν. Τοῦτο δέ ἐστιν, ἡ τῆς θεολογίας χάρις.

ξγ'. Νοῦς κρατῶν τῶν παθῶν, ἐκ φόβου πάντως κρατεῖ· πιστεύων τῷ Θεῷ περὶ ὧν ἤλπισε καὶ περὶ ὧν ἐπηγγείλατο.

ξδ'. Ὧ ἐδόθη πίστις, ἀπαιτεῖται ἐγκράτεια· ἥτις χρονίζουσα, τίκτει τὴν ὑπομονήν, ἕξιν οὖσαν πολύπονον.

ξε'. Σημεῖον ὑπομονῆς, ἡ τῶν πόνων φιλία. Εἰς οὓς θαρρῶν ὁ νοῦς, ἐλπίζει τυχεῖν τῶν ἐπηγγελμένων καὶ ἐκφυγεῖν τὰ ἠπειλημένα.

ξς'. Προσδοκία τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, συνάπτει τὸν νοῦν τοῖς προσδοκωμένοις· ἐν αὐτοῖς δὲ χρονίζων, ἐπιλανθάνεται τῶν παρόντων.

ξζ'. Ῥίπτει τὰ παρόντα, ὁ τῶν ἐλπιζομένων γευσάμενος. Ὅλον γὰρ τὸν πόθον, ἐν ἐκείνοις ἐκένωσεν.

ξη'. Ὁ Θεός ἐστιν ὁ τὰ μέλλοντα ἐπαγγειλάμενος ἀγαθά, ᾧ πιστεύων ὁ ἐγκρατής, ὡς παρόντα ποθεῖ τὰ μέλλοντα.

ξθ'. Σημεῖον τοῦ ἐν τοῖς ἐλπιζομένοις ἀγαθοῖς διατρίβειν τὸν νοῦν, τό, λήθην ποιεῖσθαι παντελῆ τῶν ἐνταῦθα, πλατύνεσθαι δὲ αὐτὸν ἐν τῇ γνώσει τῶν μελλόντων.

ο'. Καλὴ ἡ ἀπάθεια, ἣν ὁ Θεὸς διδάσκει τῆς ἀληθείας, ἀπεντεῦθεν πληροφορῶν τὴν θεοφιλῆ ψυχήν.

οα'. Ὑπεραιώνια καὶ πρὸ παντὸς αἰῶνος καὶ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον, τὰ ἀποκείμενα ἀγαθὰ τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας.

οβ'. Ῥυθμίσωμεν ἑαυτοὺς τοῖς κανόσι τοῖς εὐσεβείας, ἵνα μή, εἰς πάθη παρατραπέντες, ἐκπέσωμεν τῆς ἐλπίδος.

1. Γέν. β', 9.

ογ'. Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστὸς ὁ εἷς τῆς Τριάδος, οὗ καὶ κληρονόμος μέλλεις ἔσεσθαι.

οδ'. Ὁ τὴν γνῶσιν τῶν ὄντων παρὰ Θεοῦ διδαχθείς, οὐ δυσπιστεῖ τῇ Γραφῇ περὶ τῶν προειρημέννων.

οε'. Νοῦν, παθῶν γυμνωθέντα, εὑρίσκων τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, μυσταγωγεῖ αὐτὸν ἀναλόγως περὶ πάντων τῶν ἐλπιζομένων.

ος'. Τῇ ἀναλογίᾳ τῆς τοῦ νοῦ καθάρσεως, καὶ τὴν τῶν θείων λόγων γνῶσιν ἡ ψυχὴ χορηγεῖται.

οζ'. Ὁ τὸ σῶμα κανονίσας καὶ ἐν τῇ γνώσει διατρίβων, ἀπ' αὐτῆς τῆς γνώσεως ἐπιπλεῖον καθαίρεται.

οη'. Νοῦς ἀρχόμενος τὰ θεῖα φιλοσοφεῖν, ἀπὸ πίστεως ἄρχεται· καὶ διὰ τῶν ἐν μέσῳ διάγων, εἰς πίστιν πάλιν καταλήγει τὴν ἀνωτάτην.

οθ'. Θεωρεῖται τῇ μὲν ἀρχῇ τῆς φιλοσοφίας, φόβος ἑπόμενος. Τῷ δὲ τέλει, ἀγάπη προηγουμένη.

π'. Ἐκ πίστεως τῆς προσεχοῦς ὁ νοῦς ἀρχόμενος φιλοσοφίας, εἰς τὴν παντὸς ἐπέκεινα νοῦ καταλήγει θεολογίαν, ἣν ἄληστον πίστιν καὶ πράγματος ἀφανοῦς θεωρίαν ὁρίζουσιν.

πα'. Οἱ περὶ Θεοῦ λόγοι, οὐκ ἐκ τῶν κατ' αὐτόν, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν τοῖς ἁγίοις θεωροῦνται.

πβ'. Νοοῦνται οἱ περὶ αὐτὸν δηλονότι τὸν Θεόν, πάντες λόγοι, οἱ μὲν κατὰ θέσιν, οἱ δὲ κατ' ἀφαίρεσιν οἷον.

πγ'. Ἡ οὐσία, ἡ θεότης, ἡ ἀγαθότης, καὶ ὅσα ἄλλα καταφατικῶς λέγεται καὶ κατὰ θέσιν. Τὸ δὲ ἄναρχον πάλιν καὶ ἄπειρον καὶ ἀόριστον, καὶ ὅσα ἀποφατικῶς, κατ' ἀφαίρεσιν.

πδ'. Μιᾶς οὐσίας οὔσης τῆς ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον, καὶ κρυφίας θεότητος τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὰ περὶ αὐτὴν θεωρούμενα, τὰ προειρημένα εἶναί φασι καὶ τὰ ὅμοια.

πε'. Ὥσπερ δὲ μίαν θεότητα τῆς Ἁγίας Τριάδος λέγουσιν, οὕτω καὶ τρεῖς τὰς ὑποστάσεις τῆς μιᾶς θεότητος δοξάζουσι.

πς'. Νοοῦσι δὲ τὰ κατ' ἀφαίρεσιν καὶ θέσιν προειρημένα, κοινὰ ἐπὶ τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου Τριάδος, χωρὶς τῶν ἰδιωμάτων, ἐπειδὴ καὶ αὐτῶν τὰ πλεῖστα μὲν κατὰ θέσιν, τινὰ δὲ κατ' ἀφαίρεσιν λέγουσι.

πζ'. Λέγουσι δὲ πάλιν τὰ ἰδιώματα τῶν θείων ὑποστάσεων ταῦτα, τὴν πατρότητα, τὴν υἱότητα, τὴν ἐκπόρευσιν, καὶ ὅσα ἄλλα ἰδικῶς λέγεται.

πη'. Ὑπόστασιν δὲ ὁρίζουσιν, οὐσίαν μετὰ ἰδιωμάτων. Διὸ ἑκάστη ὑπόστασις, ἔχει καὶ τὸ κοινὸν τῆς οὐσίας, καὶ τὸ ἴδιον τῆς ὑποστάσεως.

πθ'. Τὰ δὲ κοινῶς πάλιν ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος κατ' ἀφαίρεσιν λεχθέντα, κυριώτερα κρίνουσιν. Οὐχ οὕτω μέντοι καὶ ἐπὶ τῶν ἰδιωμάτων. Ἐπειδὴ καὶ αὐτῶν τὰ μὲν κατὰ θέσιν, τὰ δὲ κατὰ ἀφαίρεσιν, ὡς προείρηται, λέγουσιν· ὡς τὸ γεννητὸν καὶ τὸ ἀγέννητον, καὶ τὰ ὅμοια. Ἡ γὰρ ἀγεννησία, τῆς μὲν γεννήσεως κατὰ μόνην διαφέρει τὴν σημασίαν. Ἡ

μὲν γάρ, τὸ μὴ γεννᾶσθαι* τὸν Πατέρα, ἡ δέ, τὸ γεγεννῆσθαι τὸν Υἱὸν σημαίνει.

* Ἐν ἄλλ. γεγεννῆσθαι.

κ'. Ῥήμασι δ' οὖν καὶ ὀνόμασι κέχρηται πρὸς τὴν τῶν περὶ τὴν οὐσίαν, ὡς εἴρηται, τῆς Ἁγίας Τριάδος, θεωρουμένων λόγων σαφήνειαν· ἄγνωστοι γὰρ οὗτοι καὶ ἄρρητοι νῷ καὶ λόγῳ παντὶ καὶ μόνῃ τῇ Ἁγίᾳ Τριάδι εἰσὶ γινωσκόμενοι.

κα'. Ὥσπερ δὲ τρισυπόστατον τὴν μίαν οὐσίαν τῆς θεότητος λέγουσιν, οὕτω καὶ ὁμοούσιον τὴν Ἁγίαν Τριάδα ὁμολογοῦσιν.

κβ'. Θεωρεῖται δὲ αὐτὸς πάλιν ὁ Πατήρ, καὶ ἄναρχος καὶ ἀρχή. Καὶ ἄναρχος μέν, ὡς ἀγέννητος· ἀρχὴ δέ, ὡς γεννήτωρ καὶ προβολεὺς τῶν ἐξ αὐτοῦ κατ' οὐσίαν καὶ ἐξ ἀιδίου ὑπαρχόντων ἐν αὐτῷ, Υἱοῦ τε, λέγω, καὶ Πνεύματος Ἁγίου.

κγ'. Ἡ μονὰς μέχρι Τριάδος παρ' αὐτοῖς[1] κινουμένη, μένει μονάς. Καὶ ἡ Τριὰς μέχρι μονάδος πάλιν συναγομένη, μένει τριάς· ὃ καὶ παράδοξον.

κδ'. Νοοῦσι δὲ πάλιν τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα καὶ ἄναρχα μέν, ἀίδια δέ. Οὐκ ἄναρχα μέν, ὡς πρὸς ἀρχὴν καὶ πηγὴν ἀναφερόμενα τὸν Πατέρα, ἀίδια δέ, ὡς ἐξ ἀιδίου, τοῦ μὲν γεννητῶς, τοῦ δὲ ἐκπορευτῶς, Πατρὶ συνυπάρχοντος

κε'. Ἀδιαίρετον δὲ τὴν μίαν θεότητα τῆς Τριάδος φυλάττουσι καὶ ἀσυγχύτους τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς μιᾶς θεότητος διατηροῦσιν.

κς'. Ἰδιότητας δέ, τοῦ μὲν Πατρός, ἄναρχον καὶ ἀγέννητον λέγουσι. Τοῦ δὲ Υἱοῦ, τὸ ἐν ἀρχῇ καὶ τὸ γεννητόν. Τοῦ δὲ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ μετὰ τῆς ἀρχῆς καὶ τὸ ἐκπορευτόν. Ἀρχὴν δὲ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος, οὐ χρονικὴν λέγουσι, πῶς γάρ; ἀλλὰ τὴν αἰτίαν δηλοῦσιν, ἐξ ἧς ὡς ἐξ ἡλίου τὸ φῶς, οὕτως ἐξ ἀιδίου τὴν ὕπαρξιν ἔχουσιν· ἐξ αὐτῆς γὰρ κατ' οὐσίαν, εἰ καὶ μὴ μετ' αὐτήν.

κζ'. Ἡ ἰδιότης πάλιν τῶν ὑποστάσεων, ἀκίνητος καὶ ἀμετάπτωτος παρ' αὐτοῖς φυλάττεται. Καὶ ἡ κοινότης δὲ τῆς οὐσίας ἤγουν θεότητος, ἀδιαίρετος.

κη'. Μονάδα ἐν Τριάδι καὶ Τριάδα ἐν μονάδι ὁμολογοῦσι, διαιρουμένην ἀδιαιρέτως καὶ συναπτομένην διῃρημένως.

κθ'. Ἀρχὴν δὲ μίαν τῶν ὅλων, τὸν Πατέρα οἴδασι· τοῦ μὲν Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος, ὡς γεννήτορα καὶ ὡς πηγὴν ἀίδιον καὶ συναΐδιον καὶ συνάπειρον καὶ ἀόριστον καὶ ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον. Τῶν δὲ κτισμάτων, ὡς δημιουργὸν καὶ προνοητὴν καὶ κριτήν· δι' Υἱοῦ δηλονότι ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι. Ἐξ αὐτοῦ γάρ, φησί, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν[2].

ρ'. Συναΐδια πάλιν λέγουσι τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ

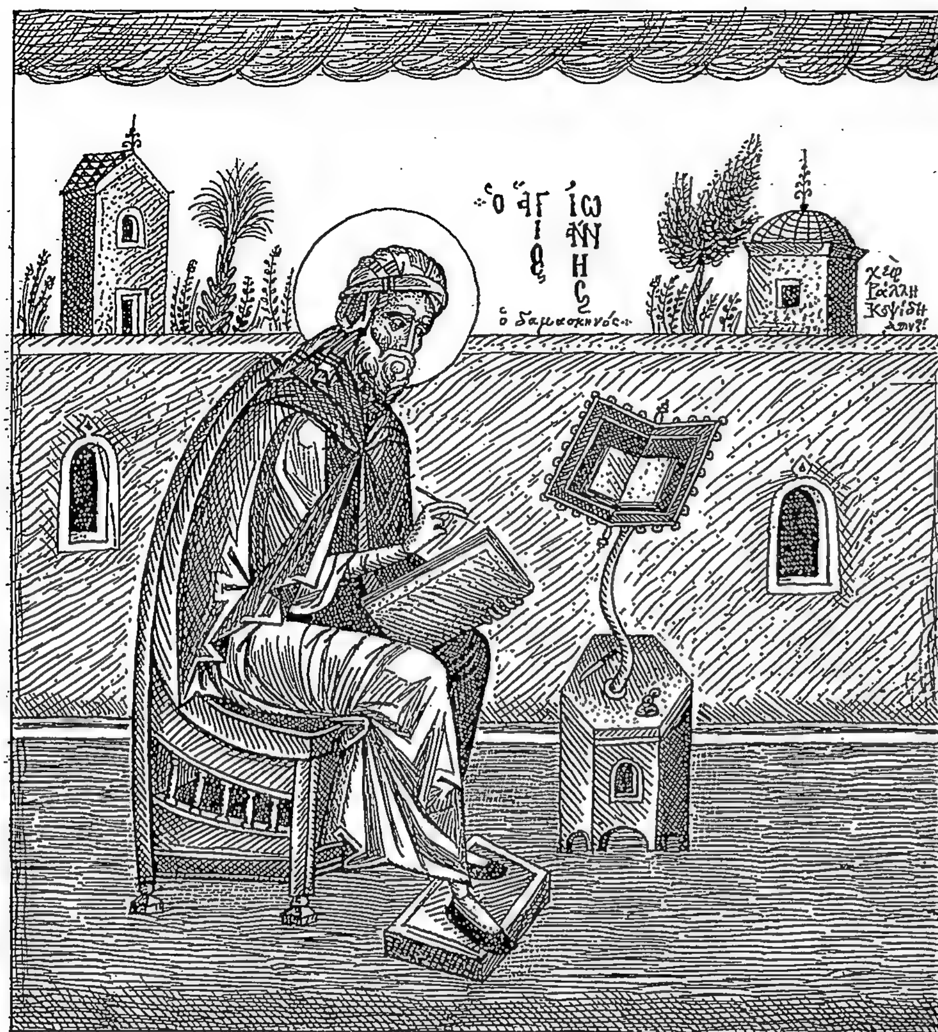
1. Οὕτως ἔχει ἡ ἔκδοσις τῆς Βενετίας. Ἡ ἔκδοσις τῶν Ἀθηνῶν ἔχει αὐτῆς.
2. Ῥωμ. ια', 36.

Ἅγιον; οὐ συνάναρχα δέ. Καὶ συναΐδια μέν, ὡς ἐξ ἀπείρου τῷ Πατρὶ συνυπάρχοντα· οὐ συνάναρχα δέ, ὡς οὐκ ἀναίτια· ἐξ αὐτοῦ γάρ, εἰ καὶ μὴ μετ' αὐτόν, ὡς ἐξ ἡλίου τὸ φῶς, καθὼς προείρηται. Λέγουσι δὲ πάλιν καὶ ἄναρχα, ὅταν τὴν ἀπὸ χρόνου λαμβάνῃ ἀρχήν, ἵνα μὴ ὑπὸ χρόνου νοηθῇ, τὰ ἐξ ὧν ὁ χρόνος. Οὐκ ἄναρχα οὖν τῷ αἰτίῳ, τῷ δὲ χρόνῳ ἄναρχα· ὡς πρὸ παντὸς καὶ χρόνου καὶ αἰῶνος, καὶ ὑπὲρ αἰῶνα καὶ χρόνον, δι' ὧν ἅπας καὶ αἰὼν καὶ χρόνος· καὶ τὰ ἐν αἰῶνι καὶ τὰ ἐν χρόνῳ, καὶ ὡς τῷ Πατρί, ὡς προείρηται, συναΐδια. Μεθ' ὧν αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ἀμήν:-

Μακάριος, ὡς ἀληθῶς, ὁ ἀρετὴν ζητῶν καὶ ταύτην μετιὼν καὶ ὅτι τί ἐστιν ἀρετὴ ἐπιμελῶς ἐρευνῶν, ὡς δι' αὐτῆς ἐγγίζων Θεῷ καὶ τούτῳ νοερῶς συγγινόμενος.

σύντομος βιογραφία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν

ἸΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

— οὗ ἡ μνήμη ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ δ' —

Ὁ ἐν Ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ὁ διὰ τὴν χρυσαυγίζουσαν αὐτοῦ τῆς διδασκαλίας χάριν, ἐπικληθεὶς χρυσορρόας, ἦν ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου κατὰ τὸ ἑπτακοσιοστὸν τριακοστὸν ἔτος. Μοῦσα δὲ ἱερὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας χρηματίσας, πάμπολλα συγγράμματα αὐτῇ καταλέλοιπε, ἡδονῆς ἀφάτου καὶ πνευματικῆς χάριτος ἀποστάζοντα. Οἷς, καὶ τὸν παρόντα λόγον ὑπάρχοντα ἐναρίθμιον, ἐνταῦθα τεθείκαμεν, ὡς πάμπολυ συντελοῦντα εἰς τὴν προκειμένην τῆς βίβλου ὑπόθεσιν, καὶ τοῖς εἰδέναι ποθοῦσι τὴν τοὺς πολλοὺς λανθάνουσαν γνῶσιν τῶν ἀρετῶν καὶ κακιῶν χρειωδέστατον. Τίνες τε γὰρ καὶ ὅσαι καὶ εἰς ὅσας διαιροῦνται κατ' εἶδος καὶ γένος σαφῶς ἐκδιδάσκει καὶ ὅπως ἂν ἔχοι τις ἐκείνων μὲν ἐν κτήσει, τούτων δ' ἐν ἀποκτήσει γενέσθαι. Καὶ ὅλως Λυδία λίθος ἐστί, τὸ δόκιμον χρυσίον τῶν ἀρετῶν καὶ τὸ ὑπόχαλκον τῶν κακιῶν ἐπιστημονικῶς διακρίνουσα, ὥστε ὁ τὴν γνῶσιν αὐτοῦ ἀκριβῶς ἐναποταμιεύσας τῷ στήθει, ἐπιστήμων ἔσεται πάντων ἐν βραχεῖ πασῶν ἁπαξαπλῶς τῶν ἀρετῶν καὶ παθῶν.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΨΥΧΩΦΕΛΗΣ ΚΑΙ ΘΑΥΜΑΣΙΟΣ

Ἰστέον ὅτι διπλοῦς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος καὶ διπλᾶς ἔχει καὶ τὰς αἰσθήσεις, διπλᾶς καὶ τὰς τούτων ἀρετάς. Καὶ πέντε μέν εἰσι τῆς ψυχῆς καὶ πέντε τοῦ σώματος· καὶ αἱ μὲν ψυχικαὶ αἰσθήσεις, ἃς καὶ δυνάμεις αὐτὰς οἱ σοφοὶ λέγουσιν, εἰσὶν αὗται· νοῦς, διάνοια, δόξα, φαντασία καὶ αἴσθησις. Αἱ δὲ σωματικαί εἰσιν αὗται· ὅρασις, ὄσφρησις, ἀκοή, γεῦσις καὶ ἁφή· ἔνθεν τοι, διπλαῖ τούτων αἱ ἀρεταί, διπλαῖ καὶ αἱ κακίαι. Ὥστε ἀναγκαῖόν ἐστιν εἰδέναι σαφῶς πάντα ἄνθρωπον, πόσαι μέν εἰσι ψυχικαὶ ἀρεταί, πόσαι δὲ σωματικαί. Καὶ ποῖα αὖθις εἰσὶ τὰ ψυχικὰ πάθη, ποῖα δὲ τὰ σωματικά. Καὶ ψυχικὰς μὲν ἀρετὰς λέγομεν εἶναι προηγουμένως, τὰς γενικωτάτας τέσσαρας ταύτας, αἵτινές εἰσιν· ἀνδρεία, φρόνησις, σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη. Ἐκ τούτων δὲ ἀποτίκτονται αἱ ψυχικαὶ ἀρεταί, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη[1], προσευχή, ταπείνωσις, πραότης, μακροθυμία, ἀνεξικακία, χρηστότης, ἀοργησία, γνῶσις θεία, τὸ εὔθυμον, τὸ ἁπλοῦν, τὸ ἀτάραχον, τὸ ἀνυπόκριτον, τὸ ἄτυφον, τὸ ἀνυπερήφανον, τὸ ἄφθονον, τὸ ἄδολον, τὸ ἀφιλάργυρον, τὸ συμπαθές, τὸ ἐλεημονητικόν, τὸ μεταδοτικόν, τὸ ἄφοβον, τὸ ἄλυπον, τὸ κατανυκτικόν, τὸ αἰδεστικόν, ἡ εὐλάβεια, ἡ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἔφεσις, ἡ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ὄρεξις, ἡ τῆς υἱοθεσίας ἐπιθυμία. Ἀρεταὶ δὲ σωματικαὶ αὗται· μᾶλλον δὲ ἐργαλεῖα ἀρετῶν, ἐν γνώσει καὶ κατὰ Θεὸν γινόμεναι, ἔξω δὲ πάσης ὑποκρίσεως καὶ ἀνθρωπαρεσκείας, εἰς προκοπὴν ταπεινώσεως καὶ ἀπαθείας φέρουσαι τὸν ἄνθρωπον. Ἐγκράτεια, νηστεία, πεῖνα, δίψα, ἀγρυπνία, στάσις πάννυχος, κάμψις γονάτων συνεχής, ἀλουσία, μονοχιτωνία, ξηροφαγία, βραδυφαγία, ὑδροποσία, χαμευνία, πτωχεία, ἀκτημοσύνη, τὸ αὐχμηρόν, τὸ ἀκαλλώπιστον, τὸ ἀφίλαυτον, τὸ μεμονωμένον, τὸ ἥσυχον, τὸ ἀπρόϊτον, τὸ ἐνδεές, τὸ αὔταρκες, τὸ σιωπηλόν, τὸ ταῖς οἰκείαις χερσὶν ἐργόχειρον μετέρχεσθαι καὶ πᾶσα κακοπάθεια καὶ ἄσκησις σωματική, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ἅπερ ἅπαντα τοῦ σώματος εὐρωστοῦντος καὶ ὑπὸ τῶν σαρκικῶν παθῶν ὀχλουμένου, ἀναγκαιότατα τυγχάνουσι καὶ ὠφελιμώματα. Ἀσθενοῦντος δὲ καί, Θεοῦ βοηθείᾳ, τούτων περιγενομένου, οὐ τοσοῦτον ἀναγκαῖά εἰσιν, ὡς τῆς ἁγίας ταπεινώσεως καὶ εὐχαριστίας πάντα ἀναπληρούσης. Ὀφεί-

1. Πρβλ. Α' Κορ. ιγ', 13.

λομεν οὖν εἰπεῖν καὶ περὶ τῶν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν κακιῶν, ἤγουν παθῶν. Καὶ ψυχικὰ μέν εἰσι πάθη ταῦτα· λήθη, ῥαθυμία καὶ ἄγνοια, ὑφ' ὧν δηλαδὴ τῶν τριῶν τούτων ὁ ὀφθαλμὸς τῆς ψυχῆς, ἤτοι[1] ὁ νοῦς, σκοτιζόμενος, κυριεύεται ὑπὸ πάντων τῶν παθῶν, ἅτινά εἰσι ταῦτα· ἀσέβεια, κακοδοξία, ἤγουν πᾶσα αἵρεσις, βλασφημία, θυμός, ὀργή, πικρία, ὀξυχολία, μισανθρωπία, μνησικακία, καταλαλιά, κατάκρισις, λύπη ἄλογος, φόβος, δειλία, ἔρις, ζῆλος, φθόνος, κενοδοξία, ὑπερηφανία, ὑπόκρισις, ψεῦδος, ἀπιστία, πλεονεξία, φιλοϋλία, προσπάθεια, σχέσις γηίνων πραγμάτων, ἀκηδία, μικροψυχία, ἀχαριστία, γογγυσμός, τύφος, οἴησις, σοβαρότης, ἀλαζονία, φιλαρχία, ἀνθρωπαρέσκεια, δολιότης, ἀναίδεια, ἀναισθησία, κολακεία, ὑπουλότης, εἰρωνεία, διψυχία, αἱ συγκαταθέσεις τῶν ἁμαρτημάτων ἐκ τοῦ παθητικοῦ μέρους, καὶ ἡ συνεχὴς τούτων μελέτη· πλάνη λογισμῶν, φιλαυτία, ἡ τῶν κακῶν γεννήτρια, καὶ ἡ ῥίζα πάντων τῶν κακῶν, φιλαργυρία[2]· κακοήθειά τε καὶ πονηρία. Σωματικὰ δὲ πάθη, γαστριμαργία, λαιμαργία, τρυφή, μέθη, λαθροφαγία, φιληδονία ποικίλη, πορνεία, μοιχεία, ἀσέλγεια, ἀκαθαρσία, αἱμομειξία, παιδοφθορία, κτηνοβατία, ἐπιθυμίαι κακαὶ καὶ πάντα τὰ παρὰ φύσιν αἰσχρὰ πάθη· κλεψία, ἱεροσυλία, λῃστεία, φόνος, ἡ πᾶσα σωματικὴ ἄνεσις καὶ ἀπόλαυσις τῶν θελημάτων τῆς σαρκός, ὑγιαίνοντος μᾶλλον τοῦ σώματος· μαντεῖαι, μαγεῖαι, οἰωνισμοί, κληδονισμοί, φιλοκοσμίαι, περπερεῖαι, βλακεῖαι, καλλωπισμοί, ἐπιτρίμματα προσώπων, ἡ κατάκριτος ἀργία, μετεωρισμοί, κυβεῖαι, ἡ ἐμπαθὴς τῶν τοῦ κόσμου ἡδέων παράχρησις· ἡ φιλοσώματος ζωή, ἥτις παχύνουσα τὸν νοῦν, γεώδη καὶ κτηνώδη τοῦτον ἀποτελεῖ, καὶ οὐδέποτε πρὸς Θεὸν καὶ τὴν τῶν ἀρετῶν ἐργασίαν ἀνανεῦσαι ἐᾷ. Ῥίζαι δὲ τούτων πάντων τῶν παθῶν, καὶ ὡς ἂν εἴποι τις πρωταίτιαι, φιληδονία, φιλοδοξία καὶ φιλαργυρία, ἀφ' ὧν ἀποτίκτεται πᾶν κακόν· οὐχ ἁμαρτάνει δὲ ὁ ἄνθρωπος οὐδεμίαν ἁμαρτίαν, εἰ μὴ πρότερον οἱ κραταιοὶ οὗτοι γίγαντες, καθώς φησιν ὁ ἐν ἀσκηταῖς σοφώτατος Μάρκος, περιγένωνται καὶ κατακυριεύσωσιν. Ἤτοι λήθη, ῥαθυμία καὶ ἄγνοια. Ταύτας δὲ ἀποτίκτει ἡδονὴ καὶ ἄνεσις καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸν περισπασμόν. Πρωταίτιος δὲ τούτων ἁπάντων καὶ οἷα μήτηρ κακίστη, ὡς προείρηται, ἡ φιλαυτία, ἤγουν ἡ ἄλογος φιλία τοῦ σώματος καὶ ἐμπαθὴς προσπάθεια. Διάχυσις δὲ καὶ ἔκλυσις νοός, μετὰ εὐτραπελίας καὶ αἰσχρολογίας, πολλῶν κακῶν καὶ πτωμάτων πρόξενοι, ὡς ἡ παρρησία καὶ ὁ γέλως. Πρὸς τούτοις δὲ πᾶσι, χρὴ γινώσκειν ὡς ποικίλη τίς ἐστι καὶ πολύτροπος ἡ ἐμπαθὴς φιληδονία καὶ πολλαὶ αἱ ἀπατῶσαι τὴν ψυχὴν ἡδοναί, ὅταν μὴ νήφουσα πρὸς Θεὸν ἔρρωται τῷ θείῳ φόβῳ· καὶ τῇ τοῦ Χριστοῦ ἀγάπῃ, τῆς τῶν ἀρετῶν ἐργασίας ἐπιμελουμένη. Μυρίαι γὰρ φέρονται ἡδοναὶ πρὸς ἑαυτὰς ἕλκουσαι τοὺς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμούς· αἱ τῶν σωμάτων, αἱ τῶν χρημάτων, αἱ τῆς τρυφῆς, αἱ τῆς δόξης, αἱ τῆς ῥαθυμίας, αἱ τῆς ὀργῆς, αἱ τῆς δυναστείας,

1. Οὕτω μᾶλλον γραπτέον ἀντὶ εἴτε. 2. Α' Τιμ. ϛ', 10.

αἱ τῆς φιλαργυρίας, αἱ τῆς πλεονεξίας. Καὶ φαίνονται ἐν ἀπάτῃ λαμπρὰς ἔχουσαι τὰς ὄψεις καὶ ἐπεράστους, ἱκανὰς ἐπισπάσασθαι τοὺς περὶ ταῦτα ἐπτοημένους καὶ μὴ σφόδρα τῆς ἀρετῆς ἐρῶντας καὶ τὴν ταύτης ὑπομένοντας σκληρότητα. Καὶ πᾶσα δὲ σχέσις γηίνη καὶ ἡ πρός τι τῶν ὑλικῶν προσπάθεια ἡδονὴν καὶ τέρψιν ποιεῖ τῷ προσπαθοῦντι, καὶ ἀνόνητον καὶ βλαβερὸν τὸ τῆς ψυχῆς ἐπιθυμητικὸν ἐμπαθῶς ἐν τούτῳ δεικνύει· ὡς τούτου ἕνεκεν θυμῷ καὶ ὀργῇ, λύπῃ τε καὶ μνησικακίᾳ, τῇ τοῦ ποθουμένου ἀποστερήσει, τὸν ἡττώμενον καθυποβάλλεσθαι. Εἰδὲ μετὰ τῆς προσπαθείας καὶ μικρά τις ἐπικρατήσῃ συνήθεια, ἀναισθήτως, φεῦ! καὶ ἀνιάτως μέχρι τέλους τῆς ἀλόγου προσπαθείας ἔχεσθαι διὰ τῆς ἐνταῦθα κεκρυμμένης ἡδονῆς, τὸν ἁλόντα παρασκευάζει. Πολυσχιδὴς γάρ ἐστιν ἡ τῆς ἐπιθυμίας ἡδονή, ὡς προείρηται, καὶ οὐ μόνον ἐν τῇ πορνείᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ σωματικῇ ἀπολαύσει ἀποπληροῦται, ἀλλὰ καὶ τοῖς λοιποῖς πάθεσιν. Ἐπεὶ σωφροσύνη, οὐ τοῦτο μόνον ἐστί, τὸ πορνείας ἀπέχεσθαι καὶ τῶν ὑπογαστρίων ἡδονῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἡδονῶν ἐκτὸς εἶναι. Ἔνθεν ὁ φιλοχρηματίας καὶ ὁ φιλαργυρίας καὶ ὁ πλεονεξίας ἐρῶν, ἀκόλαστος. Ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος σωμάτων ἐρᾷ, οὕτω καὶ οὗτος χρημάτων. Μᾶλλον δὲ οὗτος ἀκολαστότερος, ὅσῳ οὐδὲ τοσαύτην ἔχει βίαν τὴν ἐκ τῆς φύσεως συνωθοῦσαν αὐτῷ. Καὶ γὰρ ἀμαθὴς ἡνίοχος ἐκεῖνος ἂν ὡς ἀληθῶς καὶ μάλιστα λέγοιτο, οὐχ ὁ τὸν σκληρὸν καὶ δυσήνιον μὴ κατέχων ἵππον, ἀλλ' ὁ τὸν ἥμερον καὶ ἐπιεικέστερον μὴ δυνάμενος ὑποτάξαι. Καὶ δῆλόν ἐστι πανταχόθεν, ὡς περιττὴ καὶ οὐ κατὰ φύσιν ἐστὶν ἡ τῶν χρημάτων ἐπιθυμία, ἅτε μὴ ἐκ φύσεως τὴν βίαν ἔχουσα, ἀλλ' ἐκ μοχθηρᾶς προαιρέσεως· διὸ καὶ ἀσύγγνωστα ἁμαρτάνει ὁ ταύτῃ ἑκὼν ἡττώμενος. Ὥστε χρὴ σαφῶς ἐπιγινώσκειν ἡμᾶς, ὅτι οὐκ εἰς τρυφὴν μόνον καὶ τὴν τῶν σωμάτων ἀπόλαυσιν ἡ φιληδονία ὁρίζεται, ἀλλ' ἐν παντὶ τρόπῳ καὶ πράγματι, προαιρέσει ψυχῆς ἀγαπωμένῳ καὶ προσπαθείᾳ· ἵνα δὲ σαφέστερον ἔτι τὰ πάθη κατὰ τὸ τῆς ψυχῆς τριμερὲς διαγινώσκηται, καὶ τάδε ἐν ἐπιτόμῳ προσθεῖναι διεκρίναμεν. Ψυχὴ διαιρεῖται εἰς τρία, λογιστικόν, θυμικὸν καὶ ἐπιθυμητικόν· καὶ τοῦ μὲν λογιστικοῦ ἁμαρτήματά εἰσι ταῦτα· ἀπιστία, αἵρεσις, ἀφροσύνη, βλασφημία, ἀχαριστία καὶ αἱ συγκαταθέσεις τῶν ἁμαρτημάτων, αἳ γίνονται ἐκ τοῦ παθητικοῦ μέρους. Ἡ δὲ τούτων τῶν κακῶν ἴασις καὶ θεραπεία, ἡ ἀδίστακτός ἐστι πίστις πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὰ ἀληθινὰ καὶ ἀπλανῆ καὶ ὀρθόδοξα δόγματα τῆς εὐσεβείας· ἡ συνεχὴς μελέτη τῶν λογίων τοῦ πνεύματος· ἡ καθαρὰ προσευχὴ καὶ ἀδιάλειπτος, καὶ ἡ πρὸς Θεὸν εὐχαριστία. Τοῦ δὲ θυμικοῦ τὰ ἁμαρτήματά εἰσι ταῦτα· ἡ ἀσπλαγχνία, τὸ μῖσος, τὸ ἀσυμπαθές, τὸ μνησίκακον, ὁ φθόνος, ὁ φόνος, καὶ ἡ συνεχὴς πρὸς τὰ τοιαῦτα μελέτη. Ἡ δὲ τούτων ἴασις καὶ θεραπεία, ἡ φιλανθρωπία, ἡ ἀγάπη, ἡ πρᾳότης, ἡ φιλαδελφία, ἡ συμπάθεια, ἡ ἀνεξικακία καὶ ἡ χρηστότης. Τοῦ δὲ ἐπιθυμητικοῦ τὰ ἁμαρτήματά εἰσι ταῦτα· ἡ γαστριμαργία, ἡ λαιμαργία, ἡ οἰνοφλυγία, ἡ πορνεία, ἡ μοιχεία, ἡ ἀκαθαρσία, ἡ ἀσέλ-

γεια, ἡ φιλοχρηματία, ἡ τῆς κενῆς δόξης ἐπιθυμία, χρυσοῦ τε καὶ πλούτου καὶ τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν. Ἡ δὲ τούτων ἴασις καὶ θεραπεία ἐστὶν ἡ νηστεία, ἡ ἐγκράτεια, ἡ κακοπάθεια, ἡ ἀκτημοσύνη, ὁ τῶν χρημάτων πρὸς πένητας σκορπισμός, ἡ τῶν μελλόντων ἐκείνων ἀθανάτων ἀγαθῶν ἔφεσις, ἡ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ὄρεξις καὶ ἡ τῆς υἱοθεσίας ἐπιθυμία. Δέον οὖν ἐνθεῖναι ὑμᾶς καὶ διάγνωσιν τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν, δι' ὧν πᾶσα ἁμαρτία τελεῖται. Ὀκτώ εἰσι πάντες οἱ περιεκτικοὶ τῆς κακίας λογισμοί· ὁ τῆς γαστριμαργίας, ὁ τῆς πορνείας, ὁ τῆς φιλαργυρίας, ὁ τῆς ὀργῆς, ὁ τῆς λύπης, ὁ τῆς ἀκηδίας, ὁ τῆς κενοδοξίας, καὶ ὁ τῆς ὑπερηφανίας. Τούτους τοὺς ὀκτὼ λογισμούς, παρενοχλεῖν μὲν ἢ μὴ παρενοχλεῖν, τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν· ἐμμένειν δὲ καὶ μὴ ἐμμένειν, ἢ πάθη κινεῖν, ἢ μὴ κινεῖν, τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστιν· ἄλλο δέ ἐστιν προσβολὴ καὶ ἕτερον συνδυασμὸς καὶ ἄλλο πάλη καὶ ἄλλο πάθος καὶ ἄλλο συγκατάθεσις, ἡ ἐγγίζουσα καὶ παρομοιοῦσα τῇ πράξει· καὶ ἄλλο ἐνέργεια καὶ ἄλλο αἰχμαλωσία. Καὶ προσβολὴ μέν ἐστιν, ἡ ἁπλῶς γινομένη παρὰ τοῦ ἐχθροῦ ὑπόμνησις, οἷον, ποίησον τόδε, ἢ τόδε, ὡς ἐπὶ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν· εἰπέ, ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται[1]. Τοῦτο, ὡς εἴρηται, οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστι· συνδυασμὸς δέ ἐστιν, ἡ παραδοχὴ τοῦ ὑποβαλλομένου λογισμοῦ παρὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ οἷον μετ' αὐτοῦ μελέτη καὶ ἐνήδονος ὁμιλία, ἡ παρὰ τῆς προαιρέσεως ἡμῶν. Πάθος δέ, ἡ ἀπὸ τοῦ συνδυασμοῦ ἕξις γινομένη τοῦ παρὰ τοῦ ἐχθροῦ ὑποβαλλομένου πάθους καὶ οἱονεὶ συνεχὴς μελέτη καὶ φαντασία. Πάλη δέ, ἡ ἀντίστασις τοῦ λογισμοῦ, ἡ πρὸς ἀναίρεσιν τοῦ ἐν τῷ λογισμῷ πάθους, ἤτοι τοῦ ἐμπαθοῦς λογισμοῦ, ἢ πρὸς συγκατάθεσιν· καθώς φησιν ὁ Ἀπόστολος, ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός· ταῦτα δὲ ἀλλήλοις ἀντίκειται[2]. Αἰχμαλωσία δέ ἐστι, βιαία καὶ ἀκούσιος τῆς καρδίας ἀπαγωγή, ἀπὸ προλήψεως καὶ μακρᾶς συνηθείας τυραννουμένης. Συγκατάθεσις δέ, ἡ κατάνευσις πρὸς τὸ πάθος τοῦ λογισμοῦ. Ἐνέργεια δέ, αὐτὴ ἡ πρᾶξις τοῦ ἐν συγκαταθέσει ἐμπαθοῦς λογισμοῦ. Ὁ τὸ πρῶτον τοίνυν ἀπαθῶς λογιζόμενος, ἢ ἀντιρρήσει καὶ ἐμβριθείᾳ ἐκ πρώτης ἀποπεμπόμενος, ἤτοι τὴν προσβολήν, πάντα τὰ ἔσχατα ὑφ' ἓν περιέκοψεν. Τῶν δὲ ὀκτὼ παθῶν ἡ ἀναίρεσις, οὕτω γινέσθω. Ἀναιρεῖται μὲν ὑπὸ ἐγκρατείας, ἡ γαστριμαργία· ὑπὸ δὲ θείου πόθου καὶ ἐφέσεως τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ἡ πορνεία· ὑπὸ δὲ συμπαθείας τῆς πρὸς τοὺς πένητας, ἡ φιλαργυρία· ὑπὸ δὲ τῆς ἀγάπης πρὸς πάντας καὶ τῆς ἀγαθότητος, ἡ ὀργή· ὑπὸ δὲ τῆς πνευματικῆς χαρᾶς, ἡ κοσμικὴ λύπη· ὑπὸ δὲ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς καρτερίας καὶ τῆς πρὸς Θεὸν εὐχαριστίας, ἡ ἀκηδία· ὑπὸ δὲ τῆς κρυπτῆς τῶν ἀρετῶν ἐργασίας καὶ τῆς ἐν συντριβῇ καρδίας συνεχοῦς προσευχῆς, ἡ κενοδοξία· ὑπὸ δὲ τοῦ μὴ κρίνειν τινὰ ἢ ἐξουθενεῖν, ὡς ὁ μεγάλαυχος Φαρισαῖος[3], ἀλλ' ἡγεῖσθαι ἑαυτὸν ἔσχατον πάντων, ἡ ὑπερηφανία. Οὕτως οὖν τῶν εἰρημένων παθῶν ὁ νοῦς ἐλευθερωθεὶς καὶ πρὸς

1. Ματθ. δ', 3. 2. Γαλ. ε', 17. 3. Λουκ. ιη', 11-12.

Θεὸν ἀνυψωθείς, ἀπεντεῦθεν ζῇ τὴν μακαρίαν ζωήν, τὸν ἀρραβῶνα δεχόμενος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος[1]· καὶ τῶν ἐντεῦθεν ἀποδημήσας μετὰ ἀπαθείας καὶ γνώσεως ἀληθοῦς, παρίσταται τῷ φωτὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος, μετὰ τῶν θείων ἀγγέλων εἰς αἰῶνας ἀπεράντους καταλαμπόμενος. Τριμερὴς τοίνυν οὖσα, ὡς προδεδήλωται, ἡ ψυχή, τρία γὰρ μέρη ταύτης εἰσί· λογισμός, θυμὸς καὶ ἐπιθυμία· ἐάν ἐστιν ἐν τῷ θυμικῷ ἀγάπη καὶ φιλανθρωπία, καὶ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ καθαρότης καὶ σωφροσύνη, ὁ λογισμός ἐστι πεφωτισμένος· ἐὰν δὲ ἐν τῷ θυμικῷ μισανθρωπία καὶ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ ἀκολασία, ὁ λογισμός ἐστιν ἐσκοτισμένος. Ὁ μὲν οὖν λογισμός, τότε ὑγιαίνει καὶ σωφρονεῖ καὶ φωτίζεται, ὅτε τὰ πάθη ἔχει ὑποτεταγμένα καὶ τοὺς λόγους τῶν κτισμάτων τοῦ Θεοῦ πνευματικῶς θεωρεῖ, καὶ πρὸς τὴν Μακαρίαν καὶ Ἁγίαν Τριάδα ἀνάγεται. Ὁ δὲ θυμὸς τότε πάλιν κινεῖται κατὰ φύσιν, ὅτε πάντας ἀνθρώπους ἀγαπᾷ καὶ πρὸς οὐδένα αὐτῶν ἢ λύπην ἢ μνησικακίαν κέκτηται. Ἡ δὲ ἐπιθυμία, ὅταν ὑπὸ ταπεινοφροσύνης καὶ ἐγκρατείας καὶ ἀκτημοσύνης νεκρώσῃ τὰ πάθη, τουτέστιν ἡδονὴν σαρκὸς καὶ χρημάτων καὶ δόξης παρερχομένης ἔφεσιν, καὶ τραπῇ πρὸς τὸν θεῖον καὶ ἀθάνατον ἔρωτα. Καὶ γὰρ ἡ ἐπιθυμία, πρὸς τρία τὴν κίνησιν ἔχει· ἢ πρὸς ἡδονὴν σαρκὸς ἢ πρὸς δόξαν κενὴν ἢ πρὸς ἀπόκτησιν χρημάτων. Καὶ διὰ τὴν παράλογον ταύτην ἔφεσιν, καταφρονεῖ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν θείων αὐτοῦ ἐντολῶν, καὶ τῆς θείας εὐγενείας ἐπιλανθάνεται, καὶ πρὸς τὸν πλησίον ἐκθηριοῦται, καὶ τὸν λογισμὸν σκοτίζει καὶ οὐκ ἐᾷ ἀναβλέψαι πρὸς τὴν ἀλήθειαν· ὧν ὁ ἀνώτερον κτησάμενος φρόνημα, ἀπεντεῦθεν, ὡς προείρηται, ἀπολαμβάνει τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καὶ ζῇ μακαρίαν ζωήν, τῇ προσδοκίᾳ τῆς ἀποκειμένης μακαριότητος τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεόν. Ἧς καὶ ἡμεῖς ἀξιωθείημεν διὰ χάριτος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· Ἀμήν.

Ἰστέον δὲ καὶ τοῦτο, ὡς οὐκ ἔστι πρὸς μέτρον τῆς οἱασοῦν ἀρετῆς ἐλθεῖν, εἰ μὴ ἐμπόνῳ φιλοπονίᾳ, εἰς ἐπίκτησιν ταύτης, ὅση δύναμις, σπεύσαντα ὅλην τὴν ζωήν, διὰ πρακτικῆς ἐπιμελείας· ὡς φέρε εἰπεῖν περὶ ἐλεημοσύνης ἢ ἐγκρατείας ἢ εὐχῆς ἢ ἀγάπης ἤ τινος τῶν γενικῶν ἀρετῶν. Ἐκ τούτων γὰρ ἕκαστος τῆς ἀρετῆς μερικῶς μετέρχεται· οἷον τῇ ἐλεημοσύνῃ κέχρηταί τις πρὸς καιρόν, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ ὀλιγάκις ταύτῃ χρήσασθαι, ἐλεήμονα τοῦτον κυρίως οὐκ ἐροῦμεν· καὶ μᾶλλον ὅταν μὴ καλῶς καὶ θεαρέστως τὸ γινόμενον τελῆται. Οὐδὲ γὰρ καλὸν τὸ καλόν, ὅταν μὴ καλῶς γένηται· ἀλλὰ καλὸν ὄντως, εἴπερ μὴ ἀπέχει τὸν μισθὸν διὰ τόδε, ἢ τόδε, ἀνθρωπαρέσκειαν τυχὸν ἐκ φήμης, καὶ θηροδοξίαν, ἢ ἐκ πλεονεξίας καὶ ἀδικίας. Ἐπεὶ μηδὲ τὰ γινόμενα καὶ δοκοῦντα καλὰ ζητεῖ ὁ Θεός, ἀλλὰ τὸν σκοπόν, δι᾽ ὃν γίνονται. Λέγουσι γὰρ καὶ οἱ θεοφόροι Πατέρες, ὅταν ὁ νοῦς τοῦ τῆς εὐσεβείας σκοποῦ ἐπιλάθηται, τότε τὸ προφανὲς ἔργον τῆς ἀρετῆς, ἀνόνητον γίνεται. Τὰ γὰρ ἀδιακρίτως καὶ ἀσκόπως γινόμενα, οὐ μόνον οὐδὲν ὠφελοῦσι, κἂν καλὰ ὦσιν, ἀλλὰ καὶ βλάπτουσιν· ὥσπερ τοὐναντίον καὶ ἐπὶ τῶν δοκούντων κακῶν, σκοπῷ δὲ θεοσεβεῖ κατὰ Θεὸν γινομένων· ὡς τοῦ εἰς χαμαιτυπεῖον εἰσελθόντος καὶ τὴν πόρνην τῆς ἀπωλείας ἐκσπάσαντος.

1. Πρβλ. Β′ Κορ. α′, 22.

Ἔνθεν δῆλον, ὅτι οὐδὲ ἐλεήμων, ὁ ὀλιγάκις τὴν ἐλεημοσύνην, οὐδὲ ἐγκρατής, ὁ τὴν ἐγκράτειαν ὡσαύτως χρησάμενος, ἀλλ᾽ ὁ ἐπὶ πλεῖστον καὶ διὰ πάσης αὐτοῦ τῆς ζωῆς τὴν ἀρετὴν ὁλικῶς μετελθών, μετὰ διακρίσεως ἀνεπισφαλοῦς. Μείζων γὰρ πασῶν τῶν ἀρετῶν ἡ διάκρισις· ὡς βασίλισσα οὖσα καὶ ἀρετὴ τῶν ἀρετῶν. Ὥσπερ οὖν αὖθις καὶ ἐπὶ τῶν ἐναντίων, οὐ λέγομεν πόρνον ἢ μέθυσον ἢ ψεύστην, τὸν ἅπαξ τούτων ἑκάστῳ ὀλισθήσαντα, ἀλλὰ τὸν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοῖς τοιούτοις περιπίπτοντα καὶ ἀδιόρθωτον μένοντα. Καὶ τοῦτο δὲ μᾶλλον πρὸς τοῖς εἰρημένοις δέον εἰδέναι καὶ πᾶσιν ἀναγκαιότατον, τοῖς ἀρετὴν μὲν προθυμουμένοις κατορθοῦν, κακίαν δὲ ἐκκλίναι σπουδάζουσιν. Ὅτι ὅσῳ περ ψυχὴ σώματος ἀσυγκρίτως ἀμείνων καὶ ἐν πολλοῖς καὶ μεγίστοις πάντως διαφορωτέρα καὶ τιμιωτέρα, τοσοῦτον αἱ ψυχικαὶ ἀρεταί, καὶ μάλιστα αἱ θεομίμητοι καὶ θεώνυμοι, ὑπάρχουσι τῶν σωματικῶν ἀρετῶν. Τοὐναντίον δὲ νοεῖν καὶ τὰς ψυχικὰς κακίας τῶν σωματικῶν παθῶν, ἐπί τε ταῖς ἐξ αὐτῶν ἐνεργείαις καὶ τῇ τῶν κολάσεων ἐκτίσει διαφέρειν, κἂν τοὺς πολλούς, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως, τοῦτο λανθάνον διαφεύγει. Μέθην μὲν καὶ πορνείαν, μοιχείαν τε καὶ κλοπὴν καὶ τὰ τούτοις ἔγγιστα, εὐλαβουμένους καὶ φεύγοντας, ἢ κολάζοντας, ὡς τοῖς πολλοῖς, ἐκ τοῦ φαινομένου βδελυκτά. Πρὸς δὲ τὰ πολλῷ τούτων καὶ χείρονα καὶ βαρύτερα πάθη ψυχικά, ἃ καὶ εἰς δαιμόνων κατάστασιν φέρει καὶ τὴν τούτοις ἀποκειμένην αἰωνίαν κόλασιν, τοῖς ἀδιορθώτως τούτων ἐχομένοις, ἀναλγήτως ἔχουσι. Φθόνον, φημί, καὶ μνησικακίαν, πονηρίαν τε καὶ ἀναλγησίαν καὶ τὴν πάντων τῶν κακῶν ῥίζαν, τὴν φιλαργυρίαν[1], κατὰ τὸν ἀπόστολον, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια.

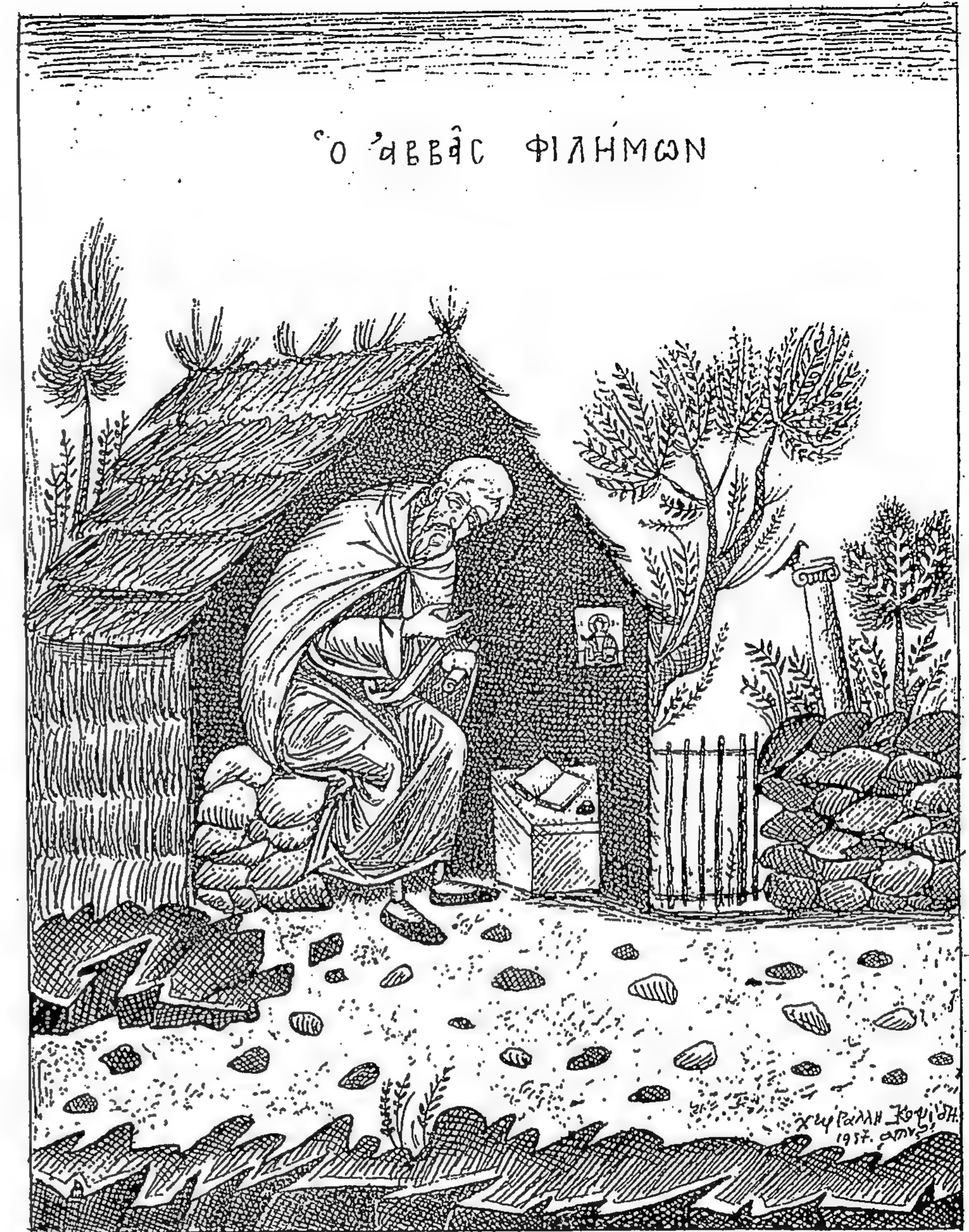
Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως, ὡς εἴχομεν ἀμαθίας ἀφελῶς ἐξεθέμεθα, εὐσύνοπτον καὶ σαφῆ σχεδιάσαντες τὸν περὶ ἀρετῶν καὶ παθῶν λόγον, ἵνα εὐχερῶς ἔχῃ τις διακρίνειν τε καὶ διαγινώσκειν τὴν τούτων διαίρεσίν τε καὶ διαφοράν, τῇ περὶ τούτων λεπτομερεῖ σαφηνείᾳ. Δι᾽ αὐτὸ γὰρ τοῦτο καὶ ποικίλον ἕκαστον καὶ πολυειδὲς ἐξεθέμεθα, ὡς μηδεμίαν, εἰ δυνατόν, ἰδέαν ἀρετῆς ἢ κακίας ἀγνοεῖσθαι· καὶ ὅπως τὰς μὲν εὐθύμως πρὸς ἑαυτοὺς ἐπισπασώμεθα, τὰς ἀρετὰς δηλονότι καὶ μᾶλλον τὰς ψυχικάς, δι᾽ ὧν καὶ τῷ Θεῷ ἐγγίζομεν· τὰς δέ γε κακίας, καὶ σφόδρα ἐκκλίνοντες διαδιδράσκωμεν. Μακάριος γὰρ ὡς ἀληθῶς, ὁ ἀρετὴν ζητῶν καὶ ταύτην μετιὼν καὶ ὅτι τί ἐστιν ἀρετὴ ἐπιμελῶς ἐρευνῶν, ὡς δι᾽ αὐτῆς ἐγγίζων Θεῷ καὶ τούτῳ νοερῶς συγγινόμενος. Τούτῳ γὰρ κυρίως φρόνησις καὶ ἀνδρεία, σοφία τε καὶ γνῶσις ἀψευδὴς καὶ πλοῦτος ἀναφαίρετος, τὸ διὰ πρακτικῆς ἀρετῆς πρὸς θεωρίαν ἀνάγεσθαι τοῦ ποιήσαντος· Ἀρετὴ δὲ καλεῖται, διὰ τὸ αἱρεῖσθαι. Αἱρετὴ γὰρ καὶ θελητὴ διὰ τὸ αἱρετῶς καὶ αὐτοθελῶς τὸ ἀγαθὸν ποιεῖν ἡμᾶς, οὐχὶ ἀβουλήτως καὶ ἀναγκαστικῶς.

1. Α′ Τιμ. ς′, 10.

Φρόνησις δὲ λέγεται, τὸ παρὰ τῷ νοΐ φέρειν τὰ ὠφέλιμα. Εἰ βούλει δὲ προσθήσωμεν τῷ ἀφελεῖ τούτῳ λόγῳ, ὡς χρυσοῦν ἐπισφράγισμα, καὶ περὶ τοῦ κατ᾿ εἰκόνα καὶ καθ᾿ ὁμοίωσιν μικρόν, τοῦ τιμιωτάτου πάντων τῶν τοῦ Θεοῦ κτισμάτων· τὸ νοερὸν καὶ λογικὸν ζῷον ὁ ἄνθρωπος μόνος ἐκ πάντων ἐστὶ κατ᾿ εἰκόνα καὶ καθ᾿ ὁμοίωσιν Θεοῦ[1]. Κατ᾿ εἰκόνα μὲν λέγεται πᾶς ἄνθρωπος, κατὰ τὸ τοῦ νοὸς ἀξίωμα καὶ τὸ τῆς ψυχῆς, ἤτοι τὸ ἀκατάληπτον, τὸ ἀθεώρητον, τὸ ἀθάνατον, τὸ αὐτεξούσιον. Ναὶ μὴν καὶ τὸ ἀρχικὸν καὶ τεκνογονικὸν καὶ οἰκοδομικόν. Καθ᾿ ὁμοίωσιν δέ, κατὰ τὸν τῆς ἀρετῆς λόγον καὶ τὰς θεωνύμους ταύτας καὶ θεομιμήτους πράξεις. Ἤγουν κατὰ τὸ φιλανθρώπως πρὸς τὸ ὁμογενὲς διακεῖσθαι· οἰκτείρειν τε καὶ ἐλεεῖν καὶ ἀγαπᾶν τὸ ὁμόδουλον· εὐσπλαγχνίαν τε πᾶσαν καὶ συμπάθειαν ἐνδείκνυσθαι. Γίνεσθε γάρ, φησὶ Χριστὸς ὁ Θεός, οἰκτίρμονες καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ἡμῶν[2] ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστί[3]. Καὶ τὸ μὲν κατ᾿ εἰκόνα, πᾶς ἄνθρωπος κέκτηται· ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ[4]. Τὸ δὲ καθ᾿ ὁμοίωσιν σπάνιοι καὶ μόνοι οἱ ἐνάρετοι καὶ ἅγιοι καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα κατὰ τὸ δυνατὸν ἀνθρώποις μιμούμενοι. Οὗ τῆς ὑπεραγάθου φιλανθρωπίας ἀξιωθείημεν καὶ ἡμεῖς εὐαρεστήσαντες αὐτῷ δι᾿ ἀγαθοεργίας, καὶ μιμηταὶ γενόμενοι τῶν ἀπ᾿ αἰῶνος εὐαρεστησάντων Χριστῷ· ὅτι αὐτῷ ἐστι τὸ ἔλεος καὶ αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· Ἀμήν.

1. Γέν. α', 26. 2. Γραπτέον ὑμῶν. 3. Λουκ. ς', 36. 4. Ῥωμ. ια', 29.

Ὅσῳ πλεονάζει ἐν ἡμῖν ἡ διακιοσύνη, τοσοῦτον ἡ πνευματικὴ ἀνδρεία ἐπιγίνεται· καὶ τελειωθεὶς ὁ νοῦς, πρὸς τὸν Θεὸν ὅλος ἀνακιρνᾶται καὶ τῷ θείῳ φωτὶ περιλάμπεται, καὶ ἀποκαλύπτεται τῶν μυστηρίων τὰ ἀπόρρητα.

∵ σύντομος βιογραφία περὶ τοῦ Ἀββᾶ ΦΙΛΗΜΟΝΟΣ

Φιλήμων ὁ Ὁσιώτατος Πατὴρ ἡμῶν, τῶν Θεοφόρων Πατέρων ὁ νηπτικώτατος ἅμα καὶ πενθικώτατος, ἐν τίσι μὲν ἤκμασε χρόνοις ἡ κατ᾽ αὐτὸν ἱστορία ἡμῖν οὐκ ἐδήλωσεν. Ὅτι δὲ κατέστη, εἴπερ τις καὶ ἄλλος τῶν γερόντων, εὐλαβέστατος καὶ πολύπειρος, φιλήσυχός τε καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀρσενίου μιμητὴς γνησιώτατος, ἐκ τοῦ παρόντος λόγου τοῖς βουλομένοις πρόκειται θεωρεῖν.

Ταῖς προσευχαῖς γὰρ καὶ δεήσεσι νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐν τῇ ἀσκητικῇ καλύβῃ, ὡς ἔν τινι ὑπερῴῳ τοῦ βίου, προσκαρτερῶν, καὶ ταῖς ἀειρρύτοις τῶν δακρύων καὶ γλυκυτάτων κλαυθμῶν πηγαῖς ἐπιπλεῖον πλύνων ἑαυτόν, οὐχ ὅπως τῶν ὅ,τι δήποτε τοῦ πονηροῦ κόμματος, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν τῆς χρηστοτέρας μερίδος καὶ πάντων ὁμοῦ αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν θεοφιλῶς ὑπερκαναβάς, κωφός τε καὶ ἄλαλος, κατὰ τὸ γεγραμμένον, παρέστη Θεῷ, καὶ τοῦ ὑπερκάλλου τῆς θείας αὐτοῦ χάριτος ἐπέτυχε φωτισμοῦ, παρ᾽ οὗ καὶ ὡς ἐξ ἡλιακοῦ δίσκου τό τε ἀνακρίνειν καὶ διακρίνειν καὶ τὸ διορᾶν τε καὶ προορᾶν δι᾽ ἀκροτάτης ἡσυχίας καὶ σιωπῆς, ἀφθόνως πεπλούτηκεν ὁ ἀοίδιμος. Μάρτυς δὲ τῶν εἰρημένων ἐχέγγυος, ὁ προκείμενος αὐτοῦ οὑτοσὶ λόγος, ἐν ᾧ ἡ τῆς Ἱερᾶς νήψεως διακριτικωτάτη διδασκαλία, εἴ τινι καὶ ἄλλῳ, οἱονεὶ ποικίλη καὶ θεοΰφαντος ἁλουργὶς εἰς τὸ ἄριστον συνεξυφαίνεται, ὅσῃ τε εἰς πρᾶξιν τείνει, καὶ ὅση τὴν θεωρίαν συνιστᾷ, τῇ διὰ τῶν ἔργων μακροτάτῃ πείρᾳ τὸ αὐτόπιστον παρεχομένη. Καὶ τοίνυν, εἴ τινι φίλον, τὸν ἐσπιλωμένον μὲν καὶ εἰδεχθῆ τῶν παθῶν χιτῶνα, ταὐτὸν εἰπεῖν, τὸν παλαιὸν ἀποδύσασθαι ἄνθρωπον, τὸ φωτεινὸν δὲ τῆς ἀπαθείας ἐνδύσασθαι καὶ χάριτος περιβόλαιον, ὅπερ ἐστὶν ὁ κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν καινὸς ἄνθρωπος, τοῦτον συνεχῶς μελετῶν, καὶ τοῖς κατὰ δύναμιν ἔργοις τὰ μελετώμενα ἐκπληρῶν, τῆς ἐπαινετῆς ἐφέσεως ἐπιτεύξεται.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΒΒΑ ΦΙΛΗΜΟΝΟΣ

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΥ ΩΦΕΛΙΜΟΣ

Ἔλεγον περὶ τοῦ Ἀββᾶ Φιλήμονος τοῦ ἀναχωρητοῦ, ὅτι καθεῖρξεν ἑαυτὸν ἔν τινι σπηλαίῳ ὀλίγον ἀφεστῶτι τῆς Λαύρας τῶν Ῥωμίων καλουμένης, καὶ τῶν τῆς ἀσκήσεως εἴχετο παλαισμάτων, ἐκεῖνο κατεπᾴδων αὐτοῦ τῇ διανοίᾳ, ὅπερ φασὶ τὸν Μέγαν Ἀρσένιον λέγειν ἑαυτῷ· Φιλήμων διὸ ἐξῆλθες. Διεκαρτέρει γοῦν ἐν τῷ σπηλαίῳ χρόνον ἱκανόν, ἐργαζόμενος τὴν σειράν· καὶ ῥάπτων σπυρίδας, ἐδίδου τῷ οἰκονόμῳ λαμβάνειν παρ᾽ αὐτοῦ ἄρτους βραχεῖς εἰς διατροφήν[1]. Οὐδὲν γὰρ ἤσθιε, πλὴν ἄρτου καὶ ἁλῶν, καὶ τούτων δι᾽ ἡμερῶν. Ἐντεῦθεν τῆς σαρκὸς καθόλου πρόνοιαν οὐκ ἐποιεῖτο[2], ἀλλὰ τῇ θεωρίᾳ σχολάζων, ἐντὸς ἐγένετο τοῦ θείου φωτισμοῦ· κἀκεῖθεν τὴν ἄρρητον μυσταγωγίαν τελούμενος, ἐν εὐφροσύνῃ διετέλει, ἀπερχόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κατὰ Σάββατον καὶ Κυριακήν, μόνος καὶ σύννους περιεπάτει, μηδένα συγχωρῶν πλησιάσαι αὐτῷ, πρὸς τὸ μὴ ἐκκοπῆναι τὸν νοῦν, ἧς περ εἶχεν ἐργασίας. Ἐν δὲ τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ γωνίᾳ ἑστώς, καὶ τὸ πρόσωπον ἐν τῇ γῇ προσερείδων, πηγὰς ἠφίει δακρύων, ἀδιάλειπτον ἔχων τὸ πένθος καὶ τὴν τοῦ θανάτου μνήμην καὶ τὸν τῶν Ἁγίων Πατέρων τύπον καὶ μάλιστα τοῦ Ἀρσενίου τοῦ Μεγάλου, οὗ καὶ κατ᾽ ἴχνος βαίνειν ἠπείγετο. Αἱρέσεως δὲ γενομένης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐν τῇ περιχώρῳ αὐτῆς, ἀνεχώρησε καὶ ἀπῆλθεν ἐν τῇ Λαύρᾳ τῇ Νικάνορος παρακειμένῃ[3]. Καὶ δεξάμενος αὐτὸν Παυλῖνος ὁ θεοφιλέστατος, καὶ ἀφιερώσας αὐτῷ τὸν ἑαυτοῦ ἰδιάζοντα τόπον, ἐν πάσῃ καθίστησιν ἡσυχίᾳ. Ἐπὶ γὰρ ἐνιαυτὸν ὅλον οὐδένα συνεχώρησε καθάπαξ αὐτῷ συντυχεῖν, ἀλλὰ μήν, οὐδὲ αὐτὸς αὐτῷ παντελῶς διενώχλησεν, ἢ μόνον τὸν καιρόν, καθ᾽ ὃν τὸν τῆς χρείας ἄρτον ἐδίδου. Ἐνστάσης οὖν τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἀναστάσεως, ἐν συντυχίᾳ γενόμενος, ἐν τῷ μεταξὺ αὐτῶν, μνήμη γίνεται τῆς ἐρημικῆς καταστάσεως· καὶ γνοὺς ὡς καὶ τῷ εὐλαβεστάτῳ ἀδελφῷ, οὗτός ἐστιν ὁ σκοπὸς αἱρετώτερος, λόγους αὐτῷ ἐγκατασπείρει ἀσκητικούς, γραφικούς τε καὶ πατρικούς, διὰ πάντων δεικνύς, ὡς ἄνευ τῆς τελείας ἡσυχίας, ἀδύνατον εὐαρεστῆσαι Θεῷ, καθάπου καὶ Μωυσεῖ τῷ θεσπεσίῳ Πατρὶ πεφιλοσόφηται· ὅτι ἡ ἡσυχία τίκτει τὴν ἄσκησιν· ἡ δὲ ἄσκησις τίκτει τὸν κλαυθμόν· ὁ δὲ

1. Ἡ τῆς Βενετίας ἔκδοσις ἔχει ἀποτροφήν.
2. Πρβλ. Ῥωμ. ιγ', 14.
3. Ἡ τῆς Βενετίας ἔκδοσις ἔχει διακειμένη.

κλαυθμός, τὸν φόβον· ὁ δὲ φόβος τὴν ταπείνωσιν· ἡ ταπείνωσις, τὸ προρᾶν. τὸ προρᾶν, τὴν ἀγάπην· ἡ δὲ ἀγάπη ποιεῖ τὴν ψυχὴν ἄνοσον καὶ ἀπαθῆ· καὶ τότε γινώσκει ὁ ἄνθρωπος, ὅτι οὐ μακράν ἐστι τοῦ Θεοῦ. Ἔλεγεν οὖν αὐτῷ· δεῖ σε διὰ τῆς ἡσυχίας τέλεον ἀποκαθάραι τὸν νοῦν, καὶ δοῦναι αὐτῷ ἀδιάλειπτον ἐργασίαν πνευματικήν. Ὥσπερ γὰρ ὁ ὀφθαλμὸς ἐπιβάλλει τοῖς αἰσθητοῖς καὶ θαυμάζει τῇ θέᾳ, οὕτω καὶ ὁ καθαρὸς νοῦς ἐπιβάλλει τοῖς νοητοῖς καὶ ὑπὸ τῆς πνευματικῆς θεωρίας ἐξίσταται καὶ δυσαπόσπαστος γίνεται. Καὶ ὅσον διὰ τῆς ἡσυχίας γυμνοῦται τῶν παθῶν καὶ καθαίρεται, τοσαύτης ἀξιοῦται καὶ τῆς γνώσεως. Τότε δὲ τέλειός ἐστιν ὁ νοῦς, ὅταν τὴν οὐσιώδη γνῶσιν καταπατήσῃ καὶ ἑνωθῇ τῷ Θεῷ· ὥστε τὸ βασίλειον ἔχων ἀξίωμα, πτωχεύειν ἔτι οὐκ ἀνέχεται· οὐδὲ συνεπαίρεται ταῖς κάτω ἐπιθυμίαις, εἰ καὶ πάσας αὐτῷ τὰς βασιλείας προσάγεις. Εἰ οὖν βούλει ἐπὶ ταύταις ἁπάσαις ἐλθεῖν ταῖς ἀρεταῖς, ἀμέριμνος ἔσο ἀπὸ παντὸς ἀνθρώπου· καὶ φεύγων φεῦγε τὸν κόσμον καὶ βάδιζε προθύμως τὴν ὁδὸν τῶν ἁγίων καὶ ἔχε σχῆμα ἠμελημένον καὶ ῥυπῶσαν στολὴν καὶ ἐσθῆτα ταπεινὴν καὶ ἦθος ἁπλοῦν καὶ ῥῆμα ἀφελὲς καὶ βάδισμα ἀκενόδοξον, καὶ ἀσχημάτιστον φωνὴν καὶ ἐν πενίᾳ συζῆν καὶ τὸ καταφρονεῖσθαι ὑπὸ πάντων· καὶ ὑπὲρ πάντα τὴν τοῦ νοῦ φυλακὴν καὶ νῆψιν τηρεῖν[1] καὶ καρτερίαν ἐν πᾶσι τοῖς στενωτάτοις καὶ πάντα, ὅσα πρόσεστιν ἀγαθά, φυλάττειν ἀκέραια καὶ ἀσάλευτα. Καὶ πρόσεχε ἀκριβῶς σαυτῷ, μηδὲν[2] παραδέξασθαι τῶν παρεισάκτων ἡδονῶν. Τὰ γὰρ τῆς ψυχῆς πάθη, τῇ ἡσυχίᾳ κατευνάζεται· κνιζόμενα δὲ καὶ παροξυνόμενα μᾶλλον ἀγριαίνεσθαι πέφυκε καὶ τοὺς ἔχοντας αὐτὰ πλέον ἁμαρτάνειν βιάζονται, καὶ καθάπερ τὰ τῶν σωμάτων τραύματα προστριβόμενα καὶ ξεόμενα, δυσίατα γίνεται. Δύναται οὖν καὶ λόγος ἀργὸς χωρίσαι τὸν νοῦν ἀπὸ τῆς μνήμης τοῦ Θεοῦ, τῶν δαιμόνων εἰς τοῦτο βιαζομένων καὶ τῶν αἰσθήσεων πειθομένων αὐτοῖς. Μέγας γὰρ ἀγὼν καὶ φόβος, ψυχὴν φυλάξαι. Δεῖ οὖν σε χωρισθῆναι ἀπὸ τοῦ κόσμου παντὸς καὶ τῆς πρὸς τὸ σῶμα συμπαθείας τὴν ψυχὴν ἀπορρῆξαι καὶ γενέσθαι ἄπολιν, ἄοικον, ἀνίδιον, ἀφιλάργυρον, ἀκτήμονα, ἀπράγμονα, ἀσυνάλλακτον, ἀμαθῆ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ταπεινόφρονα, συμπαθῆ, ἀγαθόν, πρᾶον, ἡσύχιον, ἕτοιμον ὑποδέξασθαι τῇ καρδίᾳ τὰς ἐκ τῆς θείας γνώσεως ἐγγινομένας διατυπώσεις. Οὐδὲ γὰρ ἐν κηρῷ γράψαι δυνατόν, μὴ πρότερον ἀπολεάναντα τοὺς ἐναποκειμένους χαρακτῆρας. Ταῦτα γὰρ ἡμᾶς διδάσκει ὁ Μέγας Βασίλειος. Τοιοῦτος γέγονεν ὁ τῶν ἁγίων χορός· κεχωρισμένος παντελῶς τῆς ἐν κόσμῳ διαγωγῆς. Καὶ τὸ οὐράνιον φρόνημα ἀθόλωτον ἐν ἑαυτοῖς τηροῦντες, τοῖς θείοις νόμοις κατελάμπρυναν. Καὶ διὰ τῶν εὐσεβῶν ἔργων τε καὶ λόγων ἀπήστραπτον, νεκρώσαντες τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς[3] διὰ τῆς ἐγκρατείας καὶ τοῦ πρὸς Θεὸν φόβου καὶ πόθου.

1. Ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Βενετίας δὲν ὑπάρχει τὸ τηρεῖν.
2. Γραπτέον μηδεμίαν. (Ἡ ἔκδοσις τῶν Ἀθηνῶν ἔχει μηδενί.)
3. Κολ. γ', 5

Τῇ γὰρ ἀδιαλείπτῳ προσευχῇ καὶ τῇ μελέτῃ τῶν θείων Γραφῶν, ἀνοίγονται τῆς ψυχῆς οἱ νοεροὶ ὀφθαλμοὶ καὶ ὁρῶσι τὸν Βασιλέα τῶν δυνάμεων καὶ γίνεται χαρὰ μεγάλη καὶ πόθος δριμὺς ἐκκαιόμενος[1] τῆς ψυχῆς σφόδρα· καὶ συνεπαιρομένης καὶ τῆς σαρκὸς ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, γίνεται ὁ ἄνθρωπος ὅλος πνευματικός· ταῦτα οἱ τῆς μακαρίας ἡσυχίας καὶ στενωτάτης διαγωγῆς ἐργάται, οἵτινες πάσης ἀνθρωπίνης παρακλήσεως ἑαυτοὺς χωρίσαντες, μόνοι πρὸς μόνῳ τῷ ἐν οὐρανοῖς Δεσπότῃ καθαρῶς προσλαλοῦσι. Τούτων ἀκούσας αὐτὸς ὁ θεοφιλὴς ἀδελφὸς καὶ τῷ θείῳ πόθῳ τρωθεὶς τὴν ψυχήν, καταλαμβάνει σὺν αὐτῷ τὴν σκήτην, ἔνθα οἱ μέγιστοι τῶν ἁγίων πατέρων, τὸν τῆς εὐσεβείας διήνυσαν δρόμον· ᾤκησάν τε τὴν Λαύραν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Κολοβοῦ, τὴν φροντίδα ἑαυτῶν δεδωκότες τῷ οἰκονόμῳ τῆς Λαύρας, διὰ τὸ αὐτοὺς βούλεσθαι ἐν ἡσυχίᾳ διάγειν. Διῆγον δὲ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, ἐν πάσῃ ἡσυχίᾳ· τάς τε προελεύσεις ἀπροσκόπως ποιούμενοι κατὰ Σάββατον καὶ Κυριακήν. Τὰς δὲ λοιπὰς τῆς ἑβδομάδος ἡμέρας διεκαρτέρουν, τὰς προσευχὰς καὶ τὰς λειτουργίας ἕκαστος ποιούμενοι. Ἦν δὲ τοῦ Ἁγίου Γέροντος ἡ λειτουργία τοιαύτη· ἐν μὲν τῇ νυκτί, ἔψαλλεν ὅλον τὸ ψαλτήριον καὶ τὰς ᾠδὰς ἀθορύβως καὶ ἔλεγεν μίαν περικοπὴν τοῦ μεγαλείου. Καὶ λοιπὸν ἐκάθητο καθ' ἑαυτὸν λέγων· Κύριε ἐλέησον· συντεταμένως οὕτω καὶ ἐπὶ ἱκανόν, ὡς μηκέτι ἐκφωνεῖν δύνασθαι. Καὶ λοιπὸν μετελάμβανεν ὕπνου, καὶ οὕτω πάλιν περὶ τὸ αὖγος ἔψαλλε τὴν πρώτην ὥραν καὶ ἐκάθητο εἰς τὸ κάθισμα αὐτοῦ προσέχων κατ' ἀνατολὰς καὶ ψάλλων κατὰ διαδοχάς· καὶ πάλιν ἀποστηθίζων ἀπὸ τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ μεγαλείου. Καὶ οὕτω διετέλει κατὰ πᾶσαν ἡμέραν, ἀδιαλείπτως ψάλλων καὶ προσευχόμενος[2], καὶ τῇ τῶν οὐρανίων ἐκτρεφόμενος θεωρίᾳ· ὥστε αὐτοῦ πολλάκις εἰς θεωρίαν τὸν νοῦν ἀνάγεσθαι, καὶ μὴ εἰδέναι εἰ ἐπὶ γῆς ὑπῆρχεν. Ὁρῶν οὖν αὐτὸν ὁ ἀδελφὸς οὕτως ἀνενδότως ταῖς λειτουργίαις ἐκτεταμένον, καὶ ταῖς θείαις ἐννοίαις ὁλοτελῶς ἀλλοιούμενον, εἶπε πρὸς αὐτόν· σὺ κάμνεις πάτερ ἐν τοσούτῳ γήρᾳ οὕτως, ὑπωπιάζων σου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶν[3]; ὁ δὲ ἀποκριθείς, εἶπε· πίστευσον τέκνον· τοσαύτην προθυμίαν καὶ πόθον περὶ τὴν λειτουργίαν ἐγκατέθετό μου ὁ Θεὸς τῇ ψυχῇ, ὅτι οὐκ[4] ἐξισχύω αὐτῆς τὴν ἐπίτασιν πληρῶσαι· ὁ δὲ πρὸς τὸν Θεὸν πόθος καὶ ἡ τῶν μελλόντων ἐλπὶς ἀγαθῶν, τὴν σωματικὴν ἀσθένειαν νικᾷ. Οὕτως ὅλον τὸν πόθον ἀναπτερούμενον κατὰ νοῦν εἶχεν εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ οὐκ ἐν τοῖς ἄλλοις μόνον καιροῖς, ἀλλὰ δὴ καὶ κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν τῆς τραπέζης. Ποτὲ γοῦν συνοικῶν αὐτῷ ἀδελφός τις, ἐπηρώτησεν αὐτόν· τί τὸ τῆς θεωρίας εἴη μυστήριον; ἐπεὶ δὲ φιλομαθοῦντα καὶ ἐγκείμενον αὐτὸν εἶδεν, εἶπε πρὸς αὐτόν· λέγω σοι φύσει τέκνον, ὅτι ἂν τινος καθαρεύσῃ εἰς ἄκρον ὁ νοῦς, αὐτῶν τε τῶν λειτουργικῶν δυνάμεων καὶ τάξεων τὰς θεωρίας ἀποκαλύπτει αὐτῷ ὁ Θεός. Ἐπηρώτησε δὲ αὐτῷ

1. Ἴσως ἐκκαιομένης. 2. Πρβλ. Α' Θεσσ. ε', 17. 3. Α' Κορινθ. θ', 27.
4. Ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀθηνῶν δὲν ὑπάρχει τὸ οὐκ.

καὶ τοῦτο· διατί, Πάτερ, ὑπὲρ πᾶσαν τὴν θείαν Γραφὴν τῷ ψαλτηρίῳ καταγλυκαίνῃ; καὶ διατί ψάλλων ἠρέμα, ὡς πρός τινα διαλεγόμενος ὑποκρίνῃ τοὺς λόγους; ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἔφη· λέγω σοι τέκνον· οὕτω προετύπωσεν ὁ Θεὸς τὴν δύναμιν τῶν ψαλμῶν ἐν τῇ ταπεινῇ μου ψυχῇ, ὥσπερ τῷ προφήτῃ Δαβίδ· καὶ χωρισθῆναι τῆς γλυκύτητος τῶν ἐν αὐτοῖς παντοδαπῶν θεωρημάτων οὐ δύναμαι. Πάσης γὰρ τῆς θείας Γραφῆς εἰσι περιεκτικοί. Καὶ ταῦτα μέν, πολλὰ βιασθείς, ὠφελείας χάριν μετὰ πολλῆς ταπεινοφροσύνης τῷ ἐρωτήσαντι ἐξηγόρευσεν. Ἀδελφός τις Ἰωάννης τοὔνομα ἐκ τῆς παραλιωτῶν ὁρμώμενος, παρέβαλε τῷ Ἁγίῳ τούτῳ καὶ Μεγάλῳ Πατρὶ Φιλήμονι καὶ κρατήσας αὐτοῦ τοὺς πόδας εἶπε πρὸς αὐτόν· τί ποιήσω, Πάτερ, ἵνα σωθῶ; ὁρῶ γὰρ ὅτι ὁ νοῦς που[1] περιάγεται καὶ ῥέμβεται ὧδε κακεῖ, εἰς ἃ μὴ δεῖ. Ὁ δέ, μικρὸν ἐπισχών, ἔφη· τοῦτο τὸ πάθος τῶν ἔξω ἐστὶ καὶ παραμένει ἐπειδὴ ἀκμὴν οὐκ ἔχεις[2] τέλειον πόθον εἰς τὸν Θεόν. Οὔπω γὰρ ἦλθεν ἐν σοὶ θέρμη τοῦ πόθου καὶ τῆς ἐπιγνώσεως αὐτοῦ. Λέγει ὁ ἀδελφός· καὶ τί ποιήσω, Πάτερ; λέγει αὐτῷ· ὕπαγε τέως ἔχε κρυπτὴν μελέτην ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ἥτις δύναταί σου τὸν νοῦν ἐκκαθάραι ἀπὸ τούτων. Ὁ ἀδελφὸς ἀμύητος ὢν τῶν λεγομένων, λέγει τῷ Γέροντι· τί ἐστιν ἡ κρυπτὴ μελέτη, Πάτερ; καί φησι πρὸς αὐτόν· ὕπαγε, νῆφε ἐν τῇ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν τῇ διανοίᾳ σου νηφόντως μετὰ φόβου καὶ τρόμου λέγε· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με· καὶ γὰρ ὁ Μακάριος Διάδοχος τοῖς ἀρχομένοις, οὕτω παραδίδωσιν. Ἀπελθὼν οὖν, καὶ συνεργείᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν προσευχῶν τοῦ Πατρός, ἡσυχάσας, ἐγλυκάνθη ταύτῃ τῇ μελέτῃ, πρὸς ὀλίγον. Ὡς δὲ ἀπέστη ἄφνω ἀπ᾿ αὐτοῦ καὶ οὐκ ἠδύνατο ταύτην νηφόντως γεωργῆσαι καὶ προσεύξασθαι, ἐλθὼν πάλιν πρὸς τὸν Γέροντα, τὸ συμβὰν αὐτῷ ἀνήγγειλεν. Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· τέως ἰδοὺ ἔγνως ἴχνος ἡσυχίας καὶ ἐργασίας καὶ τῆς ἐκ ταύτης γλυκύτητος ἐπειράθης. Ἔχε οὖν ἐν τῇ καρδίᾳ σου τοῦτο πάντοτε. Εἴτε ἐσθίεις, εἴτε πίνεις, εἴτε ἐν συντυχίᾳ τινῶν εὑρίσκῃ, εἴτε ἔξω τῆς κέλλης, εἴτε ἐν ὁδῷ τυγχάνεις, μὴ παρελθέτω σε, νηφούσῃ διανοίᾳ καὶ ἀπλανεῖ τῷ νῷ ταύτην τὴν εὐχὴν προσεύξασθαι καὶ ψάλλειν καὶ μελετᾶν εὐχὰς καὶ ψαλμούς. Ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀναγκαίᾳ σου χρείᾳ, μὴ ἀργείτω ὁ νοῦς σου, κρυπτῶς μελετῶν καὶ προσευχόμενος. Οὕτω γὰρ δύνασαι νοῆσαι τὰ βάθη τῆς θείας Γραφῆς καὶ τὴν ἐν αὐτῇ κρυπτομένην δύναμιν, καὶ δοῦναι ἀδιάλειπτον ἐργασίαν τῷ νῷ, ὅπως πληροῖς τὸ ἀποστολικὸν λόγιον τὸ διαγορεῦον· ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε[3]. Πρόσεχε οὖν ἀκριβῶς καὶ φύλασσε τὴν καρδίαν σου τοῦ μὴ δέχεσθαι πονηροὺς λογισμοὺς ἢ οἵους δήποτε ματαίους καὶ ἀνωφελεῖς. Ἀλλὰ πάντοτε, καὶ κοιμώμενος καὶ ἀνιστάμενος καὶ ἐσθίων καὶ πίνων καὶ συντυγχάνων, ἡ καρδία σου κρυπτῶς κατὰ διάνοιαν, ποτὲ μὲν μελετάτω ἐν τοῖς ψαλμοῖς, ποτὲ δὲ προσευχέσθω τό, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με. Καὶ πά-

1. Ἴσως μου. 2. Ἡ ἔκδοσις τῆς Βενετίας γράφει ἔσχες.
3. Α´ Θεσσ. ε´, 17.

λιν ἡνίκα ψάλλῃς τῇ γλώσσῃ, πρόσεχε, μὴ ἄλλα λέγειν τῷ στόματι καὶ ἐν ἄλλοις ῥέμβεσθαι τὴν διάνοιαν. Καὶ πάλιν ἠρώτα ὁ ἀδελφός· ἐν τοῖς ὕπνοις πολλὰς φαντασίας ματαίας θεωρῶ. Ὁ δὲ Γέρων πρὸς αὐτὸν ἔφη· μὴ ὀκνήσῃς μήτε ὀλιγωρήσῃς· ἀλλὰ πρὶν ἢ κοιμηθῇς, πολλὰς εὐχὰς ποίησον ἐν τῇ καρδίᾳ σου, καὶ ἀνθίστασο τοῖς λογισμοῖς, μὴ περιάγεσθαι τοῖς θελήμασι τοῦ διαβόλου, ὅπως ὁ Θεὸς ἀποδέξηταί σε. Ὅση δὲ δύναμίς σοι φρόντισον, ἵνα μετὰ τοὺς ψαλμοὺς καὶ τὴν νουνεχῆ μελέτην ὑπνώσῃς· καὶ μὴ ἀμελήσῃς καὶ ἀφήσῃς τὴν διάνοιάν σου δέξασθαι ἀλλοτρίους λογισμούς· ἀλλ᾿ ἐν οἷς ηὔξω, ἐν ἐκείνοις καὶ μελετῶν κατακλίθητι, ὅπως κοιμωμένῳ σοι συντάξηται καὶ ἐγειρομένῳ συλλαλήσῃ σοι.[1] Λέγε δὲ καὶ τὸ ἅγιον σύμβολον τῆς ὀρθοδόξου πίστεως πρὸ τοῦ καθευδῆσαί σε. Τὸ γὰρ περὶ Θεοῦ δοξάζειν ὀρθῶς, πηγή ἐστι καὶ φυλακὴ πάντων τῶν ἀγαθῶν. Πάλιν ἠρώτα αὐτὸν λέγων· ποίησον ἀγάπην, Πάτερ· εἰπέ μοι, ποίαν ἐργασίαν ἔχει ὁ σὸς νοῦς; δίδαξόν με, ἵνα κἀγὼ σωθῶ; ὁ δέ φησι· τί θέλεις ταῦτα πολυπραγμονεῖν; ὁ δὲ ἀναστὰς καὶ κρατήσας τοὺς πόδας τοῦ Ἁγίου, καταφιλῶν, παρεκάλει ἐξειπεῖν αὐτῷ. Μετὰ δὲ πολλὰς ὥρας ἔφη· οὐ δύνασαι βαστάσαι τέως· ἀνδρὸς γάρ ἐστι τῶν τῆς δικαιοσύνης ἀγαθῶν ἐν ἕξει γινομένου, τὸ διανέμειν ἑκάστῃ αἰσθήσει τὸ ἐπιτήδειον ἔργον. Οὐδὲ γὰρ δυνατόν τινα μὴ καθαρεύοντα παντελῶς τῶν τοῦ κόσμου ματαίων ἐννοιῶν, ἀξιωθῆναι τοῦ τοιούτου χαρίσματος. Διό, εἰ τῶν τοιούτων ἐπιθυμητὴς εἶ, κράτησον τὴν κρυπτὴν μελέτην ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ. Εἰ γὰρ ἐπιμείνῃ ἀδιάλειπτός σου ἡ προσευχὴ καὶ ἡ μελέτη τῶν Γραφῶν, ἀνοίγονταί σοι οἱ νοεροὶ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς καὶ γίνεται αὐτῇ χαρὰ μεγάλη καὶ πόθος τις ἄρρητος καὶ δριμύς, ἐκκαιομένης καὶ τῆς σαρκὸς ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, ὥστε ὅλον τὸν ἄνθρωπον εἶναι πνευματικόν. Εἴτε οὖν ἐν νυκτί, εἴτε ἐν ἡμέρᾳ, ἀξιώσει σε ὁ Θεὸς καθαρῷ τῷ νῷ προσεύξασθαι ἀπερισπάστως, μὴ προσχῇς τῷ ἰδίῳ κανόνι· ἀλλ᾿ ὅση δύναμίς σοί ἐστιν, ἐπεκτείνου τῷ Θεῷ κολλώμενος· καὶ αὐτὸς φωτίζει τὴν καρδίαν σου, περὶ ἧς ἐργασίας ἐπιχειροίης πνευματικῆς. Καὶ τοῦτο δὲ προσετίθει· ὅτι παρέβαλέ μοι ποτέ τις γέρων, καὶ ἐρωτηθεὶς παρ᾿ ἐμοῦ περὶ καταστάσεως τοῦ νοός, εἶπεν· ὅτι δύο ἔτη ἔμεινα παρακαλῶν τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης καρδίας αἰτῶν ἀνενδότως, ἵνα μοι δῴη διηνεκῶς καὶ ἀπερισπάστως ἐντυπωθῆναι ἐν τῇ καρδίᾳ μου τὴν εὐχήν, ἣν παρέδωκεν αὐτὸς τοῖς ἰδίοις μαθηταῖς· καὶ ἰδὼν τὸν κόπον μου καὶ τὴν ὑπομονήν, παρέσχε τὸ αἴτημα ὁ μεγαλόδωρος Κύριος. Ἔλεγε δὲ καὶ τοῦτο· ὅτι οἱ γενόμενοι τῇ διανοίᾳ περὶ τὰ μάταια λογισμοί, ἀρρωστήματά εἰσιν ἀργῆς καὶ ῥαθύμου ψυχῆς. Προσήκει οὖν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, πάσῃ φυλακῇ τηρεῖν ἡμᾶς τὸν ἑαυτῶν νοῦν[2] καὶ ἀπερισπάστως ψάλλειν ἐν γνώσει καὶ καθαρῷ τῷ νῷ προσεύχεσθαι. Τοιγαροῦν ἀδελφοί, βούλεται ἡμᾶς ὁ Θεός, πρῶτον ἐν κόποις, ἔπειτα ἐν ἀγάπῃ καὶ ἀδιαλείπτῳ προσευχῇ, τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιδείκνυσθαι σπουδήν, καὶ αὐτὸς παρέχει τὴν τῆς σωτη-

1. Πρβλ. Παροιμ. ς´, 22. 2. Πρβλ. Παροιμ. δ´, 23.

ρίας ὁδόν. Εὔδηλον δὲ ὡς οὐκ ἄλλη ὁδός ἐστιν, ἡ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀνάγουσα, εἰ μὴ ἡ τελεία ἡσυχία καὶ ἡ τῶν κακῶν ἁπάντων φυγὴ καὶ ἡ τῶν ἀγαθῶν κτῆσις καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν τελεία ἀγάπη καὶ τὸ συγγενέσθαι Θεῷ ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ· ὡς εἴ τις ἐν τούτοις γένηται, τάχιστα ἐπὶ τὸν οὐράνιον ἀναδραμεῖται χῶρον. Δεῖ δὲ πάντως τὸν ἐπὶ τοῦτο ἀνελθεῖν τὸ ὕψος ἐπιθυμοῦντα, νεκρῶσαι τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς[1]. Ὅταν γὰρ ἡ ψυχὴ ἡμῶν τῇ θεωρίᾳ τοῦ ὄντος ἀγαθοῦ ἀνευφραίνηται, πρὸς οὐδὲν ἐπιστρέφεται τῶν καθ' ἡδονὴν ἐνεργουμένων παθῶν· ἀλλὰ πᾶσαν ἀποστραφεῖσα σωματικὴν ἡδυπάθειαν, καθαρᾷ καὶ ἀμολύντῳ διανοίᾳ, τὴν τοῦ Θεοῦ δέχεται ἐμφάνειαν. Πολλῆς οὖν χρῄζομεν φυλακῆς καὶ πόνων σωματικῶν καὶ καθάρσεως ψυχῆς, ὅπως ἐνοικήσωμεν τὸν Θεὸν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν· ἵνα τοῦ λοιποῦ ἐκτελῶμεν ἀπλανῶς τὰς θείας αὐτοῦ ἐντολάς· αὐτός τε λοιπὸν διδάσκει ἡμᾶς ἀσφαλῶς τοὺς νόμους αὐτοῦ τηρεῖν, καθάπερ ἀκτῖνας ἡλιακὰς τὰς οἰκείας ἐνεργείας ἐκπέμπων, διὰ τῆς ἐντεθείσης τοῦ πνεύματος χάριτος. Διὰ γὰρ πόνων καὶ πειρασμῶν δεῖ ἐκκαθάραι ἡμᾶς τὴν εἰκόνα, καθ' ἣν γεγόναμεν λογικοὶ καὶ πάσης συνέσεως δεκτικοὶ καὶ τῆς πρὸς Θεὸν ὁμοιώσεως· πάσης κηλῖδος ἀμιγεῖς φέροντες τὰς αἰσθήσεις, ἀναχαλκευομένας τρόπον τινὰ διὰ τῆς καμίνου τῶν πειρασμῶν, καὶ μεταποιούμενοι εἰς τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα. Μέτοχον γὰρ παντὸς ἀγαθοῦ, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐδημιούργησεν ὁ Θεός, δυναμένην νοερῶς θεωρεῖν τὰς τῶν ἀγγέλων χορείας, τὰς δόξας τῶν κυριοτήτων, τὰς δυνάμεις, τὰς ἀρχάς, τὰς ἐξουσίας, τὸ φῶς τὸ ἀπρόσιτον, τὴν δόξαν τὴν ὑπεραστράπτουσαν. Ὅταν δὲ κατορθώσῃς ἀρετήν, μὴ ἐπαρθῇ σου ὁ λογισμὸς κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ, ὡς σοῦ κατορθώσαντος, κἀκείνου ἀμελήσαντος· ἀρχὴ γὰρ ὑπερηφανίας τοῦτό ἐστι. Πάσῃ δυνάμει τήρει μηδὲν ποιεῖν κατὰ ἀνθρωπαρέσκειαν. Ἐὰν δὲ ἀγωνίζῃ πρὸς τὸ πάθος, μὴ ἐκκακίσῃς· μηδὲ ὀλιγωρήσῃς, εἴπερ ἐπιμένει ὁ πόλεμος· ἀλλ' ἀναστάς, ῥίψον σεαυτὸν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μετὰ τοῦ Προφήτου λέγων· Δίκασον, Κύριε, τοὺς ἀδικοῦντάς με[2]· ἐγὼ γὰρ οὐ δύναμαι πρὸς αὐτούς. Καὶ αὐτός, βλέπων τὴν ταπείνωσίν σου, τάχιον ἀποστελεῖ σοι τὴν βοήθειαν αὐτοῦ. Ὅταν δὲ περιπατῇς μετά τινος ἐν ὁδῷ, μὴ παραδέξῃ ματαίαν ὁμιλίαν· ἀλλὰ δὸς τῷ νῷ, ἥνπερ εἶχε πνευματικὴν ἐργασίαν, ὅπως γένηται αὐτῷ συνήθεια ἀγαθὴ καὶ λήθη τῶν τοῦ κόσμου ἠθέων, καὶ εἰς τοὺς τῆς ἀπαθείας καταντήσῃ λιμένας. Τούτοις καὶ πλείοσι λόγοις κατηχήσας τὸν ἀδελφόν, ἀπέλυσε. Μετὰ δὲ χρόνον ὀλίγον, πάλιν ἐπανῆλθε πρὸς αὐτόν, καὶ τῆς ἐρωτήσεως ἀπαρξάμενος ἔλεγε· Τί ποιήσω, Πάτερ, ὅτι ἐν τῇ νυκτερινῇ μου λειτουργίᾳ ὁ ὕπνος βαρεῖ με, καὶ οὐκ ἐᾷ νηφόντως προσεύχεσθαι, ἀλλ' οὔτε ἀγρυπνῆσαι ἐκ περισσοῦ; καὶ θέλω ἐργόχειρον ψηλαφῆσαι ἡνίκα ψάλλω; Ὁ δὲ ἔφη· ὅταν δύνῃ νηφόντως προσεύχεσθαι, μὴ ψηλαφήσῃς ἐργόχειρον. Εἰ δὲ ἀκηδίᾳ κατασχεθῇς, μικρὸν κινήθητι ἐπαπειλῶν τῷ λογισμῷ, καὶ ψηλάφησον τὸ ἐργόχειρον. Ὁ δὲ πάλιν πρὸς αὐτὸν

1. Κολοσσ. γ', 5. 2. Ψαλμ. 34,1.

ἔφη· αὐτὸς δέσποτα οὐ βαρῇ τῷ ὕπνῳ ἐν τῇ λειτουργίᾳ σου; Λέγει αὐτῷ· δυσχερῶς μέν, πλήν, εἰ φθάσῃ ποτὲ μικρόν, κινοῦμαι καὶ λέγω ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου ἀπαρχῆς, ἐκτείνων πρὸς τὸν Θεὸν τὸ ὄμμα τῆς διανοίας, καὶ εὐθὺς ἀφανὴς γίνεται. Ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τῶν λογισμῶν κέχρημαι· ὅταν γὰρ ἐπέλθῃ, ἀπαντῶ αὐτῷ ὡς πῦρ μετὰ δακρύων, καὶ ἀφανὴς γίνεται. Σὺ δὲ τέως οὕτως οὐ δύνασαι ὁπλίσασθαι, ἀλλὰ μᾶλλον κράτει πάντοτε κρυπτὴν μελέτην καὶ τὰς τυπωθείσας παρὰ τῶν Ἁγίων Πατέρων ἡμερινάς τε εὐχάς· λέγω δή, τρίτην, ἕκτην καὶ ἐνάτην, ἑσπερινά· καὶ τὰς νυκτερινὰς λειτουργίας σπούδασον ἐπιτελεῖν· πάσῃ δὲ δυνάμει τηρεῖν, μηδὲν ποιεῖν κατὰ ἀνθρωπαρέσκειαν, μηδὲ ἔχειν ποτὲ ἔχθραν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου, ἵνα μὴ χωρίσῃς σεαυτὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ σου. Σπούδασον ἀμετεώριστόν σου τὴν διάνοιαν φυλάξαι, ἐπιμελῶς ἔχουσαν πρὸς τοὺς ἔσωθεν λογισμούς. Ἐπειδὰν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὢν καὶ μέλλεις μεταλαμβάνειν τῶν θείων τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων, μὴ ἐξέλθῃς ἄχρις ἂν λάβῃς τὴν τελείαν εἰρήνην· ἐν ἑνὶ τόπῳ ἑστηκώς, μὴ ἀποστῇς ἐκεῖθεν ἕως ἀπολύσεως. Νόμιζε δὲ σεαυτὸν ἐν τῷ οὐρανῷ ἑστάναι καὶ μετὰ τῶν Ἁγίων Ἀγγέλων τῷ Θεῷ ἀπαντῆσαι καὶ αὐτὸν ὑποδέξασθαι ἐν τῇ καρδίᾳ. Ἐν φόβῳ οὖν καὶ τρόμῳ πολλῷ παρασκευάζου, ἵνα μὴ ἀναξίως μετάσχῃς τῶν Ἁγίων δυνάμεων. Καὶ ἐπὶ τούτοις καλῶς καθοπλίσας τὸν ἀδελφόν, τῷ Κυρίῳ καὶ τῷ Πνεύματι τῆς χάριτος αὐτοῦ τοῦτον παραθέμενος[1], ἀπέλυσεν. Πρὸς δὲ τούτοις, διηγεῖτο ἔτι καὶ ὁ συνὼν αὐτῷ ἀδελφὸς ταῦτα· ὅτι περ καθεζομένου μου ποτὲ πλησίον αὐτοῦ, ἠρώτησα αὐτόν, εἰ ἐπειράθη ἐπιβουλαῖς δαιμόνων ἐν ταῖς ἐρήμοις καθεζόμενος. Ὁ δέ φησι· συγχώρησον ἀδελφέ· ἐὰν συγχωρήσῃ ὁ Θεὸς ἐλθεῖν εἰς σέ, οὓς ὑπέστην πειρασμοὺς ὑπὸ τοῦ διαβόλου, οὐκ οἶμαι δύνασθαί σε ὑπενεγκεῖν τὴν τούτων πικρίαν· ἑβδομηκοστὸν τοῦτο ἔτος ἔχω, ἢ καὶ πρός· πλεῖον ἐν τοῖς πειρασμοῖς ὑπομένων καὶ διαφόρους οἰκήσας ἐρήμους ἐν ἡσυχίᾳ ἀκροτάτῃ, τοσαῦτα ἐπειράθην καὶ πέπονθα ἐξ αὐτῶν, ἅπερ οὐ συμφέρει τοῖς μήπω εἰληφόσι πεῖραν ἡσυχίας, διηγήσασθαι τὴν τούτων πικρίαν. Τοῦτο δὲ ἀεὶ ἐν τοῖς πειρασμοῖς ἐποίουν· πᾶσαν τὴν ἐλπίδα μου τῷ Θεῷ ἀνετίθουν, πρὸς ὃν καὶ τὰς συνθήκας τῆς ἀποταγῆς ἐποιησάμην. Καὶ αὐτὸς εὐθέως πάσης ἀνάγκης ἐρρύετό με. Διὸ ἀδελφὲ οὐκ ἔτι ἐμαυτοῦ πρόνοιαν ποιοῦμαι. Οἶδα γὰρ αὐτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ μεριμνῶντα καὶ κουφοτέρως φέρω τοὺς ἐπαγομένους μοι πειρασμούς. Τοῦτο δὲ αὐτὸ μόνον οἴκοθεν προσφέρω, τό, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι[2]. Οἶδα γάρ, ὅτι ὅσον ἐπιτείνεται τὰ δεινά, τοσοῦτον προξενοῦνται οἱ στέφανοι τῷ ὑπομένοντι. Συναλλάγματα γάρ εἰσι ταῦτα παρὰ τῷ δικαίῳ κριτῇ. Ταῦτ' οὖν εἰδώς, ἀδελφέ, μὴ τῇ ῥαθυμίᾳ καταπέσῃς, εἰδὼς ὅτι μέσον τοῦ πολέμου ἕστηκας ἀγωνιζόμενος, καὶ πλείστους ὄντας τοὺς ὑπὲρ ἡμῶν πολεμοῦντας τῷ ἐχθρῷ τοῦ Θεοῦ. Πῶς γὰρ οἷόν τε ἦν ἡμᾶς κατατολμᾶν πρὸς οὕτω φοβερὸν ἀντίπαλον τοῦ ἡμετέρου γένους, εἰ μὴ ἡ κρατίστη δεξιὰ τοῦ

1. Πρβλ. Πράξ. κ', 32. 2. Α' Θεσσ. ε', 17.

Θεοῦ Λόγου συνεῖχεν ἡμᾶς περιέπουσα καὶ σκέπουσα; πῶς ὑφίστατο ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τὰς ἐπιβουλὰς αὐτοῦ; Τίς γάρ, φησίν, ἀποκαλύψει πρόσωπον ἐνδύσεως αὐτοῦ; εἰς δὲ πτύξιν θώρακος αὐτοῦ, τίς ἂν εἰσέλθῃ; ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύονται λαμπάδες καιόμεναι, καὶ διαρριπτοῦνται ἐσχάραι πυρός· ἐκ μυκτήρων αὐτοῦ ἐκπορεύεται καπνὸς καιομένης αἰθάλης, πυρὶ ἀνθράκων. Ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἄνθρακες· φλὸξ δὲ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύεται· ἐν δὲ τραχήλῳ αὐτοῦ αὐλίζεται δύναμις. Ἔμπροσθεν αὐτοῦ τρέχει ἀπώλεια· ἡ καρδία αὐτοῦ πέπηγεν ὡσεὶ λίθος· ἕστηκε καὶ [1] ὥσπερ ἄκμων ἀνάλωτος [2]· ἀναζεῖ τὴν ἄβυσσον, ὥσπερ χαλκεῖον· ἡγεῖται τὴν θάλασσαν, ὥσπερ ἐξάλειπτρον· τὸν δὲ τάρταρον τῆς ἀβύσσου, ὥσπερ αἰχμάλωτον. Πᾶν ὑψηλὸν ὁρᾷ, αὐτὸς βασιλεύων πάντων τῶν ἐν τοῖς ὕδασι [3]. Πρὸς τοῦτον ἡμῖν ἡ πάλη, ἀδελφέ. Τὸν τοιοῦτον καὶ τηλικοῦτον ὑπέγραψεν ὁ λόγος τύραννον. Ἀλλὰ τούτου ἡ νίκη ῥᾳδίως τοῖς νομίμως τὸν μονήρη βίον ἐπανῃρημένοις γίνεται, διὰ τὸ μὴ ἔχειν τι τῶν αὐτοῦ· διὰ τῆς ἀποταγῆς τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἀνδραγαθίας τῶν ἀρετῶν· διὰ τὸ ἔχειν ἡμᾶς τὸν ὑπὲρ ἡμῶν πολεμοῦντα. Τίς γὰρ προσελθὼν τῷ Κυρίῳ, εἰπέ μοι, καὶ τὸν φόβον αὐτοῦ ἐν νῷ λαβών, οὐ μετεποιήθη τῇ φύσει; καὶ τοῖς θείοις νόμοις τε καὶ ἔργοις καταλαμπρύνας ἑαυτόν, φαεινοτάτην ψυχὴν οὐκ εἰργάσατο; καὶ τοῖς θείοις νοήμασιν καὶ λογισμοῖς ἀπαστράπτειν οὐ παρεσκεύασεν; ἀργὴν δὲ αὐτὴν οὐκ ἐᾷ. Ἔχει γὰρ τὸν Θεὸν διεγείροντα τὸν νοῦν, ἀκορέστως ἐφίεσθαι τοῦ φωτός. Καὶ πυκνῶς ἐνεργουμένη ἡ τοιαύτη ψυχή, οὐ συγχωρεῖται ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἐν τοῖς πάθεσι καταμαλακίζεσθαι. Ἀλλ' οἷά τις βασιλεύς, δριμὺ καὶ φοβερὸν κατὰ τῶν ἐναντίων πνέων, κόπτων τε ἀφειδῶς, καὶ μηδαμῶς ἐπιστρεφόμενος εἰς τὰ ὀπίσω· ἀλλὰ διὰ τῆς πρακτικῆς τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν κινῶν, καὶ διὰ τῆς προσευχῆς τοῦ νοῦ, τὴν νίκην ποιεῖται τοῦ πολέμου. Διηγεῖτο δὲ πάλιν καὶ τοῦτο ὁ αὐτὸς ἀδελφός· ὅτι περ πρὸς ταῖς ἄλλαις αὐτοῦ ἀρεταῖς καὶ ταύτην ἐκέκτητο· οὐδέποτε ἀργὸν ἠνείχετο ἀκοῦσαι λόγον. Εἰ δὲ καί τις ἐξ ἀπροσεξίας διηγεῖτο πρᾶγμα μὴ συντεῖνον εἰς ὠφέλειαν ψυχῆς, οὐδ' ὅλως ἀπεκρίνετο. Ἀλλ' οὐδὲ ἀπερχομένου μου ποτὲ εἰς διακονίαν, ἠρώτα, διατί ἀπέρχῃ; ἢ πάλιν ἐρχομένου μου, ἔλεγε, ποῦ εἶ; ἢ πῶς, ἢ τί πεποίηκας; Ποτὲ γοῦν καταπλεύσαντός μου ἐπὶ Ἀλεξάνδρειαν διὰ ἀναγκαίαν χρείαν, κἀκεῖθεν ἀνελθόντος μου ἐπὶ τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων, ἐκκλησιαστικοῦ πράγματος ἕνεκα· καὶ δή, συνταξάμενος τοῖς ἐκεῖ εὐλαβεστάτοις ἀδελφοῖς ἀνῆλθον, μηδεμίαν ἀπόκρισιν δηλώσας τῷ τοῦ Θεοῦ θεράποντι. Διατρίψας οὖν ἐκεῖ χρόνον ἱκανόν, ἐπανῆλθον πάλιν ἐν τῇ σκήτῃ πρὸς αὐτόν. Ὁ δὲ ἰδών με καὶ περιχαρὴς γενόμενος καὶ ἀσπασάμενός με, ποιήσας εὐχὴν ἐκάθησε, μηδὲν τὸ παράπαν ἐρωτήσας με, ἀλλὰ τῇ θεωρίᾳ προσασχολούμενος διέμενε. Ποτὲ γοῦν δοκιμάσαι αὐτὸν βουλόμενος, ἔμεινα ἐπὶ

1. Γραπτέον δέ, ὡς ἔχει ἡ Γραφή. 2. Γραπτέον ἀνήλατος, ὡς ἔχει ἡ Γραφή. 3. Ἰὼβ μα', 5 κ.ἑ.

ἡμέρας, μὴ ἐπιδεδωκὼς αὐτῷ ἄρτον φαγεῖν. Ὁ δὲ οὐκ ἐπεζήτησεν, οὐδὲ εἶπέ τι. Ἐγὼ δὲ μετὰ ταῦτα βαλὼν αὐτῷ μετάνοιαν, εἶπον πρὸς αὐτόν· ποίησον ἀγάπην, Πάτερ, καὶ εἰπέ· ἆρα οὐκ ἐλυπήθης, ὅτι οὐκ ἤνεγκά σοι κατὰ τὴν συνήθειαν φαγεῖν; Ὁ δέ φησι· συγχώρησον ἀδελφέ· εἴκοσιν ἡμέρας ἐὰν μή μοι δῷς ἄρτον φαγεῖν, οὐκ ἔτι ζητῶ παρὰ σοῦ· ἄχρις οὗ γὰρ ὑπομένῳ τῇ ψυχῇ, οὕτω καὶ τῷ σώματι. Τοσοῦτον ἦν τῇ θεωρίᾳ τοῦ ὄντως ἀγαθοῦ προσασχολούμενος. Ἔλεγε δέ, ὅτι ἀφ' οὗ ἦλθον ἐν τῇ σκήτῃ, οὐ συνεχώρησα τὸν λογισμόν μου ἐξελθεῖν ἔξω τῆς κέλλης· ἀλλ' οὐδὲ ἄλλον λογισμὸν ἐν τῇ διανοίᾳ μου παραδέδεγμαι, πλὴν τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος δικαιωτηρίων· ἐνθυμούμενος τήν τε τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἠπειλημένην κρίσιν καὶ τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον καὶ τὸ ἐξώτερον σκότος καὶ πῶς αἱ τῶν ἁμαρτωλῶν ψυχαὶ διάγουσι καὶ τῶν δικαίων· καὶ τὰ τοῖς δικαίοις ἀποκείμενα ἀγαθά. Καὶ ἕκαστον λαμβάνοντα τὸν ἴδιον μισθόν, κατὰ τὸν ἴδιον κόπον [1]. Τὸν μέν, ὑπὲρ τῆς τῶν πόνων αὐξήσεως· τὸν δέ, ὑπὲρ ἐλεημοσύνης καὶ ἀγάπης ἀνυποκρίτου· τὸν δέ, ὑπὲρ ἀκτημοσύνης καὶ τῆς τοῦ κόσμου παντὸς ἀποταγῆς. Ἕτερον ὑπὲρ ταπεινοφροσύνης καὶ ἀκροτάτης ἡσυχίας. Ἄλλον ὑπὲρ τῆς εἰς ἄκρον ὑποταγῆς. Ἕτερον ὑπὲρ ξενιτείας. Ταῦτα πάντα διαλογιζόμενος, οὐ συγχωρῶ ἕτερον λογισμὸν ἐνεργεῖσθαι ἐν ἐμοί, οὐδὲ δύναμαι ἔτι μετὰ ἀνθρώπων εἶναι, ἢ πρὸς τούτους ἀσχοληθῆναί μου τὸν νοῦν, ἵνα μὴ τῶν θειοτέρων ἐννοιῶν χωρισθῶ. Προσετίθει τούτοις καὶ διήγησιν ἑνός τινος μονάζοντος καὶ ἔλεγεν· ὅτι εἰς ἀπάθειαν ἦν ἐληλακὼς καὶ ἐκ χειρὸς ἀγγέλου τὸν ἄρτον ἐδέχετο τῆς τροφῆς· καὶ διὰ τῆς ἀμελείας, τῆς τιμῆς ταύτης ἐζημιώθη. Ὅταν γὰρ ἡ ψυχὴ τὸ πυκνὸν καὶ σύντονον τοῦ νοὸς ὑποχαλάσῃ, κρατεῖ τῆς ψυχῆς ἡ νύξ. Ὅπου γὰρ ὁ Θεὸς μὴ ἐπιλάμπει, πάντα ὡς ἐν ζόφῳ διακέχυνται καὶ οὐ δύναται πρὸς τὸν Θεὸν μόνον βλέπειν καὶ τρέμειν τοὺς λόγους αὐτοῦ. Θεὸς γὰρ ἐγγίζων ἐγώ εἰμι, λέγει Κύριος, καὶ οὐ Θεὸς πόρρω. Ἢ [2] κρυβήσεται ἄνθρωπος ἐν κρυφῇ, κἀγὼ οὐκ ὄψομαι αὐτόν; μὴ οὐχὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ; λέγει Κύριος [3]. Καὶ ἑτέρων πολλῶν ἐμέμνητο τὰ ὅμοια παθόντων. Πρὸς τούτοις δὲ καὶ τὸ Σολομῶντος παρήγαγε πτῶμα· ὅς φησι, τοσαύτην σοφίαν εἰληφώς, καὶ παρὰ πάντων δοξαζόμενος, ἦν γὰρ ὡς ἑωσφόρος τὸ πρωῒ ἀνατέλλων, τὸ φαιδρὸν τῆς σοφίας πάντας φωτίζων· καὶ διὰ μικρὰν ἡδονήν, τὴν δόξαν ἀπώλεσε [4]. Φόβος οὖν ἐστι τὸ ἀμελεῖν. Ἀδιαλείπτως δεῖ προσεύχεσθαι [5], ἵνα μὴ ἕτερος λογισμὸς ἐπελθών, χωρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ ἡμετέρου νοὸς παρυφιστάμενόν τι. Ἡ γὰρ καθαρὰ καρδία, τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου γενομένη ὅλη χωρητική, ὅλον αὐτὸν καθαρῶς ἐνοπτρίζεται τὸν Θεόν. Ταῦτα οὖν ἀκούων ἐγώ, φησί, καὶ ἔργοις αὐτοῖς κατέλαβον ὅτι ἄπρακτα ἦν ἐν αὐτῷ παντελῶς τὰ σαρκικὰ πάθη· ἐπιθυμητὴς δὲ τῶν κρειττόνων πάντως ἦν, ὡς πάντοτε ὁρᾶσθαι αὐ-

1. Α' Κορ. γ', 8. 2. Γραπτέον εἰ, ὡς ἔχει ἡ Γραφή. 3. Ἱερ. κγ', 23-24. 4. Γ' Βασ. ια' 1-11. 5. Α' Θεσσ. ε', 17.

τὸν τῷ θείῳ Πνεύματι διαμορφούμενον, καὶ στενάζοντα στεναγμοῖς ἀλαλήτοις[1] καὶ εἰς ἑαυτὸν συστρεφόμενον καὶ ἑαυτὸν σταθμίζοντα, καὶ ἀγωνιῶντα μήπως τὸ τῆς διανοίας καθαρὸν ἐπιθολώσῃ ἐπεισελθόντα· καὶ μῶμός τις λανθανόντως αὐτῷ προσγένηται. Ὁρῶν οὖν ἐγὼ ταῦτα, φησὶν ὁ συνὼν αὐτῷ ἀδελφός, καὶ ὥσπερ εἰς ζῆλον διεγειρόμενος τῶν ὁμοίων κατορθωμάτων, συνεχῶς ἐπεκείμην καὶ πυκνὰς τὰς πρὸς αὐτὸν ἐρωτήσεις ἐποιούμην· πῶς δύναμαι, λέγων, κτήσασθαι καθαρὸν τὸν νοῦν, ὥσπερ καὶ σύ; Ὁ δὲ ἔλεγεν· ὕπαγε πόνησον· κόπου γὰρ χρεία καὶ πόνου καρδίας. Οὐ γὰρ κοιμωμένοις ἡμῖν καὶ ἀναπεπτωκόσι, τὰ σπουδῆς ἄξια καὶ πόνου παραγίνεται· ὅπου δὲ οὐδὲ τὰ τῆς γῆς ἀγαθά, χωρὶς κόπου παραγίνεταί τισι. Δέον οὖν τὸν βουλόμενον εἰς πνευματικὴν προκοπὴν ἐλθεῖν, πρὸ πάντων ἀποτάξασθαι τοῖς οἰκείοις θελήμασι καὶ κτήσασθαι διὰ παντὸς τὸ πένθος καὶ τὴν ἀκτημοσύνην· μὴ προσέχοντα ταῖς ἁμαρτίαις ἑτέρων, ἀλλὰ ταῖς ἰδίαις καὶ μόνον, καὶ ὑπὲρ τούτων κλαίειν ἡμέρας καὶ νυκτός· καὶ μὴ ἔχειν φιλίαν μετὰ ἀνθρώπου. Ψυχὴ γὰρ κατώδυνος συμφοραῖς καὶ τῇ μνήμῃ τῶν προημαρτημένων κεντουμένη, νεκρὰ γίνεται τῷ κόσμῳ καὶ ὁ κόσμος νεκροῦται αὐτῇ· τουτέστιν ἄπρακτα γίνεται τῆς σαρκὸς τὰ πάθη καὶ ὁ ἄνθρωπος τοῖς πάθεσιν. Ὁ γὰρ ἀποτασσόμενος τῷ κόσμῳ, καὶ συντασσόμενος τῷ Χριστῷ καὶ τῇ ἡσυχίᾳ σχολάζων, ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν καὶ φυλάττει τὴν εἰκόνα καὶ τὸ ὁμοίωμα πλουτεῖ. Ἄνωθεν γὰρ δέχεται παρ᾽ αὐτοῦ τὴν χορηγίαν τοῦ Πνεύματος καὶ γίνεται οἶκος Θεοῦ καὶ οὐ δαιμόνων· ἔργα δίκαια ἐπίσταται τῷ Θεῷ. Καὶ ψυχὴ κεκαθαρμένη τοῦ βίου καὶ ἐλευθέρα τῶν τῆς σαρκὸς μολυσμάτων, μὴ ἔχουσα σπῖλον ἢ ῥυτίδα[2], τὸν τῆς δικαιοσύνης ἀναδήσεται στέφανον, ὑπερλάμπουσα τῷ κάλλει τῆς ἀρετῆς. Ἐν ᾧ γὰρ ἐν ἀρχῇ τῆς ἀποταγῆς οὐ γίνεται πένθος ἐν καρδίᾳ, οὔτε δάκρυα πνευματικά, οὔτε μνήμη τῆς ἀπεράντου κολάσεως, οὔτε ἡσυχία ἀληθινή, οὔτε ἐπίμονος προσευχή, οὔτε ψαλμῳδία καὶ μελέτη τῶν θείων Γραφῶν· καὶ οὐκ ἐν ἔθει γέγονε τούτων, ἵνα τῷ ἀδιαλείπτῳ τῆς καρτερίας ἀναγκάζηται, καὶ μὴ βουλομένου αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ νοὸς ταῦτα πράττειν· καὶ ἐνακμάζει ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ· ἀκμὴν τῇ φιλίᾳ τοῦ κόσμου ὁ τοιοῦτος ἐπαναπαύεται, καὶ οὐ δύναται κτήσασθαι καθαρὸν τὸν νοῦν ἐν τῇ προσευχῇ. Ἡ γὰρ εὐσέβεια καὶ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, καθαίρουσι τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῶν παθῶν, καὶ τὸν νοῦν ἐλεύθερον παρασκευάζει γενέσθαι, καὶ πρὸς φυσικὴν θεωρίαν ἄγει, καὶ θεολογίας ἐφάπτεσθαι ποιεῖ, ἣν ἐν σχήματι μακαριότητος ἐκδέχεται καὶ τοῖς μετιοῦσιν αὐτὴν ἐντεῦθεν τοὺς ἀρραβῶνας παρέχει, καὶ ἀσάλευτον αὐτὴν φυλάττει. Πάσῃ οὖν δυνάμει τῆς πρακτικῆς ἐπιμελησώμεθα ἐργασίας, δι᾽ ἧς πρὸς τὴν εὐσέβειαν ἀναγόμεθα· ἥ ἐστιν ἡ κατὰ διάνοιαν καθαριότης· ἧς ὁ καρπός, φυσικὴ καὶ θεολογικὴ θεωρία. Πρᾶξις γὰρ ἐπίβασις θεωρίας, ὡς ὁ διαπρύσιος καὶ θεολογικώτατός φησι νοῦς. Ἐὰν τοίνυν τῆς πράξεως ἀμελήσωμεν, πάσης ἔρημοι φιλο-

1. Πρβλ. Ῥωμ. η΄, 26. 2. Πρβλ. Ἐφεσ. ε΄, 27.

σοφίας ἐσόμεθα. Κἂν γάρ τις πρὸς τὸ ἀκρότατον ἐλάσῃ τῆς ἀρετῆς, δεῖται τοῦ τῆς ἀσκήσεως πόνου, χαλινῶσαι τὰς τοῦ σώματος ἀτάκτους ὁρμάς, καὶ τὴν τῶν λογισμῶν ἐπιτήρησιν φυλάξαι. Οὕτω γὰρ ἂν μόλις ἐπιτύχωμεν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐνοικήσεως. Ὅσῳ γὰρ πλεονάζει ἐν ἡμῖν ἡ δικαιοσύνη, τοσοῦτον ἡ πνευματικὴ ἀνδρεία ἐπιγίνεται· καὶ τελειωθεὶς ὁ νοῦς, πρὸς τὸν Θεὸν ὅλος ἀνακιρνᾶται καὶ τῷ θείῳ φωτὶ περιλάμπεται, καὶ ἀποκαλύπτεται τῶν μυστηρίων τὰ ἀπόρρητα. Καὶ τότε μανθάνει ἀληθῶς, ποῦ ἐστι φρόνησις, ποῦ ἐστιν ἰσχύς, ποῦ σύνεσις, τοῦ γνῶναι πάντα· ποῦ ἐστι μακροβίωσις καὶ ζωή· ποῦ φῶς ὀφθαλμῶν καὶ εἰρήνη[1]. Ἕως οὗ γὰρ ἐν τῇ τῶν παθῶν μάχῃ ἀσχολεῖται, οὔτω τούτων ἐν ἀπολαύσει γενέσθαι ἕξει καιρόν. Αἱ γὰρ ἀρεταὶ καὶ κακίαι, τυφλὸν ἀπεργάζονται τὸν νοῦν. Αἱ μέν, ἵνα μὴ ἴδῃ τὰς ἀρετάς· αἱ δέ, ἵνα μὴ βλέπῃ τὰς κακίας. Ὅταν δὲ τοῦ πολέμου ἀνακοπὴν λάβῃ καὶ πνευματικῶν ἀξιωθῇ χαρισμάτων, τότε ὅλος φωτοειδὴς γίνεται, πυκνῶς ἐνεργούμενος παρὰ τῆς χάριτος· καὶ ἀκλινὴς ἕστηκεν εἰς τὴν τῶν πνευματικῶν θεωρίαν. Ὁ τοιοῦτος, οὐκ ἔστι τοῖς ἐνταῦθα προσδεδεμένος, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν[2]. Δεῖ οὖν τὸν προσιέμενον τὸν ζηλωτὴν βίον καὶ προσερχόμενον τῷ Θεῷ, ἁγνὴν ἔχειν καρδίαν καὶ στόμα καθαρόν· ὅπως ὁ καθαρὸς ὁ λόγος ἐκ τοῦ στόματος προερχόμενος, ἀξίως δυνηθῇ ἀνυμνῆσαι τὸν Θεόν. Ἡ γὰρ κεκολλημένη ψυχὴ τῷ Θεῷ, διηνεκῶς πρὸς αὐτὸν διαλέγεται. Θελήσωμεν οὖν, ἀδελφοί, εἰς ἐκείνην φθάσαι τὴν ἀκρώρειαν τῶν ἀρετῶν καὶ μὴ μείνωμεν ἐν τῇ γῇ προσηλωμένοι τοῖς πάθεσιν. Ὁ γὰρ ἀγωνιζόμενος καὶ φθάσας προσεγγίσαι Θεῷ καὶ ἐν μεθέξει τοῦ ἁγίου φωτὸς γενέσθαι καὶ τῷ πόθῳ αὐτοῦ τρωθῆναι, κατατρυφᾷ τοῦ Κυρίου πνευματικήν τινα καὶ ἀκατάληπτον εὐφροσύνην· καθά φησιν ὁ θεῖος ψαλμός· κατατρύφησον τοῦ Κυρίου, καὶ δῴη σοι τὰ αἰτήματα τῆς καρδίας σου· καὶ ἐξοίσει ὡς φῶς τὴν δικαιοσύνην σου, καὶ τὸ κρῖμά σου ὡς μεσημβρίαν[3]. Ποῖος γὰρ πόθος ψυχῆς οὕτω δριμὺς καὶ ἀφόρητος, ὡς ὁ ἀπὸ Θεοῦ ἐγγινόμενος τῇ ψυχῇ, τῇ ἀπὸ πάσης κακίας κεκαθαρμένῃ; καὶ ἀπὸ ἀληθινῆς διαθέσεως καρδίας λεγούσῃ· τετρωμένη ἀγάπης ἐγώ εἰμι[4]; ἄρρητοι παντελῶς καὶ ἀνεκδιήγητοι τοῦ θείου κάλλους αἱ ἀστραπαί· οὐ παρίστησι λόγος, οὐ δέχεται ἀκοή. Κἂν ἑωσφόρου αὐγὰς εἴπῃς, κἂν σελήνης λαμπρότητα, κἂν ἡλίου φῶς, πάντα ἄτιμα πρὸς εἰκασίαν τῆς δόξης ἐκείνης καὶ πλέον ἀπολειπόμενα πρὸς τὴν τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς σύγκρισιν, ἢ καθόσον βαθεῖα νύξ, ἢ στυγνὴ σκοτομήνη, μεσημβρίας καθαρωτάτης. Οὕτω γὰρ καὶ Βασίλειος ὁ ἐν διδασκάλοις θεσπέσιος, τῇ πείρᾳ παραλαβὼν καὶ διδαχθεὶς παρέδωκεν ἡμῖν. Ταῦτα μὲν οὖν καὶ πλείονα τούτων ὁ συνὼν αὐτῷ ἀδελφὸς διηγήσατο· ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦτο τίς αὐτοῦ μὴ θαυμάσειε, τῆς ταπεινοφροσύνης αὐτοῦ ἔχον ἀπόδειξιν μεγάλην· ἐκ πολλοῦ γάρ, πρεσβυτερίου ἀξιωθεὶς καὶ τῶν

1. Βαρούχ γ΄, 14. 2. Ἰωάν. ε΄, 24. 3. Ψαλμ. 36, 4-6.
4. Ἆσμ. Ἀσμ. ε΄, 8.

οὐρανίων ἀψάμενος κατὰ πολιτείαν καὶ γνῶσιν, οὕτω τῶν θείων Ἱερουργιῶν ὑπέφευγε τὸν ὄγκον, ὥστε ἐν πλείστοις αὐτοῦ ἀγωνισμάτων χρόνοις, μὴ καταδέξασθαι σχεδὸν τῇ ἱερᾷ προσεγγίσαι τραπέζῃ. Ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν θείων μυστηρίων μετάληψιν· τοσαύτῃ ἀκριβείᾳ συζῶν, ὁπηνίκα τὴν πρὸς ἀνθρώπους συντυχίαν ἐποιεῖτο, οὐ μετελάμβανε· καί περ μηδενὸς γηΐνου λεγομένου παρ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν αἰτούντων τὴν συντυχίαν ποιούμενος. Μέλλων δὲ τῶν θείων μετελαμβάνειν μυστηρίων, εὐχαῖς καὶ ψαλμῳδίαις καὶ ἐξομολογήσεσι τὸν Θεὸν ἐδυσώπει. Τὴν γὰρ τοῦ Ἱερέως ἔφριττε φωνήν, ἐν ταύτῃ διὰ τοῦτο προσφωνοῦντος καὶ λέγοντος· τὰ Ἅγια τοῖς Ἁγίοις. Ἔλεγε γάρ, πᾶσαν τὴν Ἐκκλησίαν πληροῦσθαι ἁγίων Ἀγγέλων, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Βασιλέα τῶν δυνάμεων μυστικῶς ἱερουργούμενον καὶ ἐν ταῖς ἡμετέραις καρδίαις μεταποιούμενον εἰς σῶμα καὶ αἷμα. Διὸ καὶ ἔλεγε· χρὴ ἡμᾶς ἁγνῶς καὶ καθαρῶς καὶ οἱονεὶ ἔξω σαρκὸς γινομένους, χωρὶς παντὸς δισταγμοῦ καὶ ἐνδοιασμοῦ, κατατολμᾷν τῆς ἁγίας κοινωνίας τῶν ἀχράντων τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων, ὅπως τοῦ ἐξ αὐτῶν φωτισμοῦ γενώμεθα μέτοχοι. Πολλοὶ γὰρ τῶν Ἁγίων Πατέρων, ἐθεώρουν τοὺς Ἀγγέλους παραφυλάττοντας αὐτούς· διὸ καὶ τῇ σιωπῇ ἐφύλαττον ἑαυτούς, πρός τινα μὴ διαλεγόμενοι. Ἔλεγε δὲ καὶ τοῦτο· ὅτι εἰ ἐγένετο αὐτοῦ χρεία, δι' ἑαυτοῦ πωλῆσαι τὸ ἴδιον ἐργόχειρον, ἵνα μὴ ἐκ τοῦ λέγειν καὶ ἀνταποκρίνεσθαι, ψεῦδός τι ἢ ὅρκος ἢ περιττολογία ἢ ἕτερον εἶδος ἁμαρτίας ἀκολουθήσῃ, τὸ δοκεῖν εἶναι σαλὸς ὑποκρινόμενος, ἵστατο. Καὶ πᾶς ὁ βουλόμενος ἀγοράσαι, ἐλάμβανε παρ' αὐτοῦ καὶ παρεῖχεν ὃ ἠβούλετο. Εἰργάζετο δὲ τὸ καλούμενον μαλάκιον· ἐδέχετο δὲ τὸ διδόμενον εὐχαρίστως, μηδὲν τὸ παράπαν λαλῶν, ὁ ὄντως φιλόσοφος ἀνήρ.

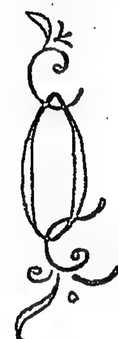

Ἀγώνισαι τὸν ἀρραβῶνα τῆς σωτηρίας λαβεῖν κρυπτῶς ἔνδον ἐν τῇ καρδίᾳ σου, πληροφορίᾳ ἀνενδοιάστῳ, ἵνα μὴ θρόησιν εὕρῃς καὶ πτόησιν ἐν καιρῷ ἐξόδου.

σύντομος βιογραφία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Θεογνώστου

Ὅσιος Θεόγνωστος, ὁ τῶν παρόντων κεφαλαίων Πατήρ, πότερον, ὁ Ἀλεξανδρεὺς καὶ Ἐξηγητής, περὶ οὗ γίνεται μνεία παρὰ Φωτίῳ, ἀναγνώσει ρς΄, σελ. 151, οὗτός ἐστίν, ἢ ἄλλος τις, ἢ ἐν τίσιν ἤκμασε χρόνοις, ἐπ᾿ ἀκριβείας εἰπεῖν οὐκ ἔχομεν. Ὅσον δὲ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ τὸ δένδρον γνωρίσαι, ἀνὴρ καὶ οὗτος ἦν τῶν πράξει καὶ γνώσει διαβεβηκότων, καὶ διὰ καθαρότητα βίου ἔνοικον ἔχων τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος. Οὗ καὶ ταῖς ἐλλάμψεσι τὸν νοῦν φωτιζόμενος, αἷς φύσει πρόσεστιν ἡ πάντων ἀποκάλυψις καὶ ταῖς ζωηραῖς αὐτοῦ αὔραις, καθάπερ ὄργανον, ἐμπνεόμενος, οἷόν τι παναρμόνιον καὶ ἱερὸν μέλος, τὰ παρόντα κεφάλαια ἐκελάδησε καί, διὰ τῆς ἐγκειμένης αὐτοῖς χάριτος καὶ τῶν πνευματικῶν νοημάτων, θέλγει τῶν ἀναγινωσκόντων καὶ ἀκοὴν καὶ διάνοιαν καὶ πρὸς τὸν τῆς κατορθώσεως ἔμπρακτον ζῆλον ἀνερεθίζει. Τῆς τε γὰρ πρακτικῆς δι᾿ αὐτῶν ὁ ἐξαίρετος ὑφηγεῖται τρόπος καὶ ἡ τῆς θεωρίας ἀνάβασις ἀπλανῶς ἐκδιδάσκεται. Καὶ τίνα καὶ ὅπως χρὴ εἶναι τὸν Ἱερωσύνῃ τετιμημένον, ἐκ τούτων ἄν τις ἐπ᾿ ἀκριβὲς καταμάθοι. Καὶ ὅλως πολλῆς τινος τῆς ἠθικῆς ὠφελείας καὶ σωτηριώδους νήψεως τοῖς φιλοπόνως μετιοῦσι γίνεται πρόξενα.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΘΕΟΓΝΩΣΤΟΥ

ΠΕΡΙ ΠΡΑΞΕΩΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ

ΗΣ Η ΑΚΡΟΣΤΙΧΙΣ ΗΔΕ

ΤΟΙΣ ΟΣΙΩΤΑΤΟΙΣ ΠΑΤΡΑΣΙ ΛΑΖΑΡΩι ΚΑΙ ΒΑΡΛΑΑΜ
ΘΕΟΓΝΩΣΤΟΣ ΠΑΝΕΥΤΕΛΗΣ ΑΝΑΞΙΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΤΟΣ ΚΟΣΜΟΥ.

ότε νόμιζε ἀληθῆ ἔχειν ἀρετήν, ὅταν πάντων τῶν ἐπὶ γῆς τελείως καταφρονήσῃς, ἑτοίμην ἔχων τὴν καρδίαν διὰ καθαρᾶς συνειδήσεως πάντοτε τοῦ ἐκδημῆσαι πρὸς Κύριον. Ἐὰν δὲ γνωσθῆναι θέλῃς παρὰ Θεοῦ, ἀγνοήθητι παρὰ τῶν ἀνθρώπων, ὅσον τὸ κατὰ δύναμιν.

β΄. Ὅρα τὰς περιττὰς τοῦ σώματος παρακλήσεις καὶ ὑποστέλλου ἐξ αὐτῶν, μήπως ἀφέλωνταί τι τῶν κόπων σου· καθ᾿ ὅσον δηλαδὴ τοῖς προηγουμένοις πόνοις, πρὸ ἀπαθείας, ἡ ἐντεῦθεν ἐκ τούτων ἐπεισέρχεται ἄνεσις. Ζημίαν ἡγούμενος, οὐ τὴν στέρησιν τῶν ἡδέων, ἀλλὰ τό, διὰ τῆς ἀπολαύσεως τούτων, τῶν κρειττόνων ἀποπεσεῖν.

γ΄. Μύρμηκα σεαυτὸν νόμιζε [1] καὶ σκώληκα ἐν πάσῃ [2] αἰσθήσει, ὅπως γένῃ θεόπλαστος ἄνθρωπος. Εἰ μὴ γὰρ ἐκεῖνο πρῶτον, οὐκ ἂν τοῦτο ἐπακολουθήσῃ· καὶ ὅσον ἂν κατέλθῃς, τοσοῦτον ἀνέλθῃς· ὅταν δὲ καὶ σεαυτὸν ὡσεὶ οὐθὲν ἐνώπιον Κυρίου [3] λογίζῃ κατὰ τὸν ψαλμῳδόν, τότε γίνῃ μέγας ἐκ μικροῦ λεληθότως. Καὶ ὁπηνίκα ὑποπτεύῃς ἔχειν καὶ εἰδέναι οὐδέν, τὸ τηνικαῦτα πλουτεῖς καὶ πρᾶξιν καὶ γνῶσιν ἐν Κυρίῳ ἐπαινετήν.

δ΄. Σύντριψον τὸν βραχίονα τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ πονηροῦ [4], ἡδονῆς λέγω καὶ πονηρίας, ἀφ᾿ ὧν πᾶσα τίκτεται κακία. Σύντριψον δὲ δι᾿ ἐγκρατείας καὶ τῇ ἐκ ταπεινώσεως ἀκακίᾳ, ἵνα, εἰ καὶ ἐκζητηθῇ σου ἡ ἁμαρτία, γενναίῳ λόγῳ ἅπασα ἐν καιρῷ ἐρεύνης τῶν πεπραγμένων, μὴ εὑρεθῇ τι. Ἐξαλείφεται γὰρ τὰ πεπλημμελημένα, ἡνίκα τὰ αἴτια τούτων, δι᾿ ὧν ἐτελεσιουργήθησαν, μεμισηκότες ἡμεῖς, κατ᾿ αὐτῶν στρατευσώμεθα· τὴν πρώτην ἧτταν, ὑστάτῃ νίκῃ ἀνακαλούμενοι.

ε΄. Οὐδέν ἐστι κρεῖττον καθαρᾶς προσευχῆς, ἀφ᾿ ἧς ὡς ἐκ πηγῆς αἱ ἀρεταὶ βρύουσιν· ἥ τε σύνεσις καὶ ἡ πρᾳότης, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ ἐκ δακρύων ἐγγινομένη θεόθεν ἀντίληψις ὁμοῦ καὶ παράκλησις. Κάλλος δὲ ταύτης, ἐν μόνοις τοῖς λεγομένοις καὶ νοουμένοις εἶναι τὴν

1. Ἡ ἔκδοσις τῆς Βενετίας γράφει· ἴσθι μύρμηκα σεαυτὸν ἔχων.
2. Οὕτω γραπτέον ἀντὶ πᾶσι.
3. Ψαλμ, 38, 6.
4. Ψαλμ. 9, 36.

διάνοιαν καὶ ἀκόρεστος διαπαντὸς τῆς τοῦ θείου ἐπιτυχίας ὄρεξις, ὁπότε τὸν ἴδιον δεσπότην διὰ τῆς τῶν ὄντων θεωρίας ἀνιχνεύων ὁ νοῦς καὶ ζητῶν φλεγομένῳ πόθῳ διψητικῶς εὑρεῖν καὶ ἰδεῖν τὸν ἀθέατον, ἢ θεωρῶν σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ[1], ἀποστρέφει πάλιν εἰς ἑαυτὸν πανευλαβῶς συστελλόμενος· ἀρκούμενος μὲν ἄρτι τῇ συμφερόντως ἀποκαλυπτομένῃ θεωρίᾳ, καὶ ταύτῃ παραμυθούμενος. Εὔελπις δὲ ὢν πάντως τότε καταλαβεῖν τὸ ποθούμενον, ὅταν τῶν ἐκφάσεων λυθέντων[2], καὶ τῆς ἐν σκιαῖς φαντασίας ὡς ἐν ἐσόπτρῳ τε καὶ αἰνίγμασιν[3], καὶ κατὰ πρόσωπον ἀκραιφνὴς ὄψις ἔσται διηνεκῶς.

ϛ'. Συστέλλου ἀπὸ τῶν ὑψηλοτάτων θεωριῶν, εἰ μήπου ἀκροτάτης ἀπαθείας ἐπέβης, καὶ μὴ τρέχε ἀκίχητα τῶν ὑπὲρ σὲ ἐφιέμενος. Εἰ βούλει γάρ, φησί, θεολόγος γενέσθαι ὁμοῦ καὶ θεωρητικός, διὰ πολιτείας ἄνελθε, καὶ διὰ καθάρσεως κτῆσαι τὸ καθαρόν. Ἐπεὶ δὲ θεολογίας ἐμνήσθην, ὅρα μὴ τὸ ταύτης ὕψος εἰς ἀπειρίαν ἐπεκτεινόμενος· καὶ σκόπει, ὅτι οὐ θέμις ἡμῖν γάλα ἔτι ποτιζομένοις[4] τῶν ἀρετῶν, πρὸς τοῦτο πειρᾶσθαι διαπετᾶν, μήπως πτερορρυήσωμεν, ὡς τὰ τῶν νεοττῶν ἀτέλεστα· εἰ καὶ τὸ τῆς γνώσεως μέλι τὸν πόθον παραβιάζεται· ὁπηνίκα δὲ σωφροσύνῃ καὶ δάκρυσι καθαιρόμενοι, γῆθεν ὡς Ἡλίας αἰρώμεθα[5] ἢ Ἀββακούμ[6], τὴν ἐν νεφέλαις ἀπάρτι τότε προοιμιαζόμενοι ἁρπαγήν[7]· καὶ καθαρᾷ προσευχῇ θεωρητικῇ τε καὶ ἀρεμβάστῳ, ἔξω τῶν αἰσθήσεων εὑρισκόμενοι, ζητῶμεν Θεόν, τότε ἴσως καὶ τῆς θεολογίας ποσῶς προσαψόμεθα.

ζ'. Ἐπιθυμῶν[8] θέας ἀξιωθῆναι θείας καὶ ἐμφανείας κατὰ διάνοιαν, εἰρηνικὸν καὶ ἡσύχιον πρότερον ἄσπασαι βίον· καὶ σχολάσας, γνῶθι καὶ σαυτόν, καὶ Θεόν· εἰ γὰρ τοῦτο, οὐδὲν τὸ κωλῦον ὡς ἐν αὔρᾳ λεπτῇ[9] τῇ καθαρᾷ καταστάσει καὶ ἀθορύβῳ παντὶ πάθει, τὸν πᾶσι ἀθέατον ὄψεσθαι κατὰ νοῦν, σωτηρίαν σοι διὰ τῆς ἑαυτοῦ ἐκτυπωτέρας γνώσεως εὐαγγελιζόμενον.

η'. Ὥσπερ ἀστραπῆς προτρεχούσης, εὐθέως προσδοκᾶται καὶ ἡ βροντή, οὕτως ἔνθα θεῖος ἱλασμὸς ἐπέλαμψε, καὶ ἡ τῶν παθῶν ζάλη γαληνιᾷ· ὅπου δὲ τοῦτο, συμπαρεδρεύει τῷ κτησαμένῳ καὶ ὁ ἀρραβὼν τῆς ἐκεῖθεν μακαριότητος· οὐκ ἔστι δὲ θεῖον ἔλεος, ἢ ἀπαθείας ἐλπίς, ἐν ψυχῇ ἀγαπώσῃ τὸν κόσμον ὑπὲρ τὸν κτίσαντα καὶ προσπαθῶς ἐχούσῃ πρὸς τὰ ὁρώμενα καὶ ὑλικῶς ἀντεχομένῃ τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν τε καὶ ἀπολαύσεων.

θ'. Τὸ θεῖον ὅ,τί ποτέ ἐστι, καὶ ποῦ, μὴ ζήτει κατὰ νοῦν· ὑπερούσιον γάρ, καὶ τόπῳ μὴ ἀνεχόμενον, ὡς ὑπὲρ τὸ πᾶν. Μόνον δὲ ἐμπερίγραπτον Θεὸν Λόγον ἐνοπτρίζου, ὡς ἐφικτόν, φωτοβολοῦντα τῇ θείᾳ φύσει, καὶ τόπῳ ὑπονοούμενον τὸν ἁπανταχοῦ, διὰ τὸ ἀπερίγραπτον τῆς θεότητος· πλὴν ὅσον ἂν καθαίρῃ, κατὰ τοσοῦτον καὶ τῆς ἐλλάμψεως καταξιωθήσῃ.

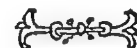
1. Πρβλ. Ψαλμ. 17, 12. 2. Γραπτέον λυθεισῶν. 3. Πρβλ. Α' Κορ. ιγ', 12.
4. Α' Κορ. γ', 2. 5. Δ' Βασιλ. β', 11. 6. Δαν. (Βὴλ καὶ Δράκων) 36.
7. Πρβλ. Α' Θεσσ. 4, 17. 8. Ἡ ἔκδοσις τῆς Βενετίας ἔχει Ἴσως ἐπιθυμῶν.
9. Γ' Βασιλ. ιθ', 12.

ι'. Ἀληθοῦς γνώσεως ἐρῶν καὶ πληροφορίας[1] σωτηρίας ἀνενδοιάστου, πρότερον φιλοσόφησον διαρρῆξαι τοὺς ἐμπαθεῖς τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα δεσμοὺς καί, γυμνωθεὶς τῆς προσπαθείας τῶν ὑλικῶν, κάτελθε εἰς τὴν τῆς ταπεινώσεως ἄβυσσον καὶ εὑρήσεις τὸν πολύτιμον μαργαρίτην τῆς σωτηρίας σου, ὡς ἐν ὀστράκῳ τῇ θείᾳ γνώσει ἐγκεκρυμμένον καὶ τὴν λαμπρότητά σοι τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας προμνηστευόμενον.

ια'. Τῷ μὲν τὴν νοητὴν κατορθωκότι ὑποταγὴν καὶ ὑποτάξαντι τὴν σάρκα τῷ πνεύματι, οὐ χρεία ἀνθρωπίνης ὑποταγῆς. Ὑποτάσσεται γὰρ οὗτος τῷ τοῦ Θεοῦ λόγῳ καὶ νόμῳ, ὡς εὐγνώμων ὑπήκοος· ἐν οἷς δὲ μάχη καὶ πόλεμος σώματος πρὸς ψυχήν, ἀναγκαῖον ὑποταγῆναι καὶ κτήσασθαι στρατηγὸν καὶ κυβερνήτην, πηδαλιουχοῦντα ἐπιστημόνως καὶ ἄριστα καθοπλίζοντα, μήπως ὑπὸ τῶν νοητῶν πολεμίων ἀναλωθῶμεν καὶ ὑπὸ τῶν παθῶν ὑπὸ ἀπειρίας καταποντισθῶμεν.

ιβ'. Ὅταν ὑπό τινος πάθους οὐ διενοχλῇ, καὶ ὁ θεῖος πόθος αὔξῃ ἔνδον ἐν τῇ καρδίᾳ σου, καὶ ὁπηνίκα ὡς ὕπνον λογιζόμενος οὐ φοβῇ τὸν θάνατον, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐπιποθῇς τὴν ἀνάλυσιν, τότε καὶ τὸν ἀρραβῶνα ἐκτήσω τῆς σωτηρίας ὡς δεῖ, καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν περιφέρεις ἔνδοθεν[2], ἀνεκλαλήτῳ χαίρων χαρᾷ.

ΠΕΡΙ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ

ιγ'. Ἱερωσύνης καταξιωθεὶς τῆς θείας καὶ σεβασμίου, σεαυτὸν πρότερον κεχρεώστηκας ἔχειν τεθυμένον τῷ θανάτῳ τῶν παθῶν καὶ τῶν ἡδονῶν, καὶ οὕτω κατατολμᾶν προσάπτεσθαι τῆς ζωηρᾶς καὶ φρικώδους θυσίας, εἰ μὴ βούλει, ὡς ὕλη εὔπρηστος τῷ θείῳ κατακαῆναι πυρί. Εἰ γὰρ τὸ Σεραφεὶμ λαβίδος χωρὶς οὐ τετόλμηκε τοῦ θείου προσάψασθαι ἄνθρακος[3], πῶς αὐτὸς ἐκτὸς ἀπαθείας ἅψῃ; δι' ἧς τήν τε γλῶσσαν ἕξεις ἡγιασμένην, καὶ τὰ χείλη κεκαθαρμένα, καὶ τὴν ψυχὴν ἁγνὴν σὺν τῷ σώματι, καὶ αὐτὰς δὲ τὰς χεῖρας, χρυσίου λαμπροτέρας παντός, ὡς ὑπουργοὺς τοῦ ὑπερουσίου πυρὸς καὶ θύματος;

ιδ'. Σύνες τῶν λεγομένων ἀπρὶξ τὴν δύναμιν, ὅτι ἐκεῖνο καθεκάστην ἐποπτεύεις τοῦ Θεοῦ τὸ σωτήριον, ὅπερ ἅπαξ ἰδὼν Συμεὼν ὁ πρέσβυς, ἐξεθαμβήθη, καὶ τὴν ἀπόλυσιν ηὔχετο[4]. Καὶ εἰ μὴ ἐχρηματίσθης ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δεκτὸς εἶναι μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὥσπερ ἰσάγγελος, μὴ κατατολμᾷς ῥιψοκινδύνως τῆς τῶν θείων φρικτῆς καὶ πανάγνου

1. Οὕτω γραπτέον, ἀντὶ πληροφορίαν. 2. Πρβλ. Λουκ. ιζ', 21.
3. Ἡσ. ϛ', 6. 4. Λουκ. β', 29.

ἱεροτελεστίας, ἣν καὶ Ἄγγελοι σέβονται, καὶ πολλοὶ τῶν ἁγίων ὡς ἀκήρατον πανευλαβῶς ὑπεστάλησαν· μήπως, ὡς ὁ Ζᾶν ἐκεῖνος, δοκήσει τοῦ ἀγαθοῦ ἐξολοθρευθῇς.

ιε'. Πρόσεχε σεαυτῷ [1] κατὰ τὸν εἰπόντα· ἵνα εἰ καί τι σοι πρῴην ἢ ἐγγίνεται ἴσως ῥυπῶδες ἐξ ἀσθενείας, τῷ θείῳ καταδαπανᾶται πυρί, ὑπὲρ τῶν ἰδίων πρότερον ἁμαρτιῶν διαπαντὸς προσκομίζῃς. Οὕτω γὰρ ἂν ὡς ἐκλογῆς εὔχρηστον σκεῦος καὶ καθαρὸν καὶ τοιούτου θύματος ἄξιον, ἰσχύσειας εἰς ἀργυρίου φύσιν, ἢ καὶ χρυσίου μεταβαλεῖν, εἰ καί τινα ξύλινα καὶ ὀστράκινα ἦν, εἰ μόνον ἕξεις ἐκ παρρησίας τὸ θεῖον ἐπικλινόμενον. Ὅπου γὰρ Θεὸς εἰς ὑπακοὴν ἕτοιμος, οὐδὲν ἐμπόδιον τῇ ἐκ τούτου εἰς τοῦτο μεταβολῇ.

ις'. Ἄθρει δὲ ὅσης κατηξιώθης ἰσαγγέλου τιμῆς, καὶ σπεῦδε διαμένειν ἀνέπαφος ἐν ᾧ ἐκλήθης βαθμῷ, δι' ἀρετῆς πάσης καὶ καθαρότητος. Τὸν γὰρ πεσόντα ἑωσφόρον, οἶδας ἐκ ποίου οἷος κατέστη δι' ἔπαρσιν· ὅπερ μὴ πάθῃς αὐτός, μεγάλα σεαυτῷ φανταζόμενος, ἀλλ' ἔχων σεαυτὸν γῆν καὶ σποδὸν [2] καὶ κάθαρμα καὶ κύνα τινα, καὶ [3] θρήνει διαπαντός, ὅτι ὅλως ἀξιοῦσαι εἰς κοινωνίαν θείαν καὶ συγγένειαν προκαλεῖσθαι, διὰ τῆς τῶν ἁγίων μεταχειρίσεως τῆς φρικτῆς ἱεροτελεστίας, φιλανθρωπίᾳ ἀπορρήτῳ Θεοῦ καὶ ἀφάτῳ χρηστότητι.

ιζ'. Τὸν ἱερωμένον, καὶ πάντων μὲν χρὴ καθαρεύειν τῶν παθῶν, ἐξαιρέτως δὲ πορνείας καὶ μνησικακίας, μηδὲ ψιλὴν ἔχειν φαντασίαν, εἰ μὴ μέλλῃ καθάπερ λελωβημένος ἢ ἀσβόλῃ κεχρισμένος τὰς ὄψεις, σώματος ἁπτόμενος βασιλικοῦ, στυγητὸς εἶναι καὶ βδελυκτός.

ιη'. Ῥείθροις δακρύων πρότερον ὑπὲρ χιόνα λευκαινόμενος, οὕτω δὴ καὶ λελευκασμένῃ συνειδήσει διὰ καθαρότητος, ἅπτου τῶν ἁγίων, ὡς ἅγιος, τῇ ἐκτὸς ἀγγελομόρφῳ λευχειμοσύνῃ, τὴν ἔνδοθεν ὑπεμφαίνων τῆς ψυχῆς ὡραιότητα· ὅρα δὲ μὴ πληροφορεῖσθαι ἐν τῇ τῶν θείων τελεταρχίᾳ ταῖς ὑπ' ἀνθρώπων μόνον παραδόσεσιν, ἀλλ' ἔστω σοι καὶ ἡ χάρις κρυπτῶς ἅμα καὶ μυστικῶς τὰ ὑψηλότερα συνετίζουσα.

ιθ'. Ἀφθαρσίας ἐρῶν καὶ ἀθανασίας, σεβασμίως καὶ εὐλαβῶς πίστει μέτελθε τὰ ζωοποιὰ καὶ μὴ φθειρόμενα· ἱμειρόμενος καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἐκδημίας, ὡς τετελειωμένος διὰ τῆς πίστεως· εἰδὲ φοβῇ θάνατον, οὔπω ἀνεκράθης διὰ τῆς ἀγάπης Χριστῷ, ὃν κατηξιώθης αὐτόχειρ θύειν, καὶ οὗπερ ἐμφορῇ τῶν σαρκῶν· ἢ γὰρ ἄν, ἔσπευδες ἀπελθεῖν ὅπουπερ ὁ φιλούμενος, τῆς ζωῆς τε καὶ τῆς σαρκὸς μηδένα λοιπὸν λόγον ποιούμενος.

κ'. Σαρκὸς Θεοῦ, καὶ θύτης γεγενημένος καὶ κοινωνὸς διὰ τῆς μεταλήψεως, σύμφυτος γενέσθαι καὶ τῷ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὁμοιώματι [4] κεχρεώστηκας, μηκέτι ζῶν ἑαυτῷ [5], κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ σοῦ σταυρωθέντι καὶ ἀποθανόντι· εἰ δὲ σαρκὶ καὶ κόσμῳ ζῇς ἐμπαθῶς,

1. Ἐξ. κγ', 21 κ. ἑ.
2. Πρβλ. Γεν. ιη', 27.
3. Τὸ καὶ περιττεύει.
4. Ῥωμ. ς', 5.
5. Γαλ. β', 20.

εὐτρεπίζου διὰ θανάτου, πρὸς τιμωρίαν ἀθάνατον, εἰ μὴ στῇς ἑκουσίως πρὸ τελευτῆς τῆς ἀναιμάκτου θυσίας· πλὴν ὅτι πολλοὶ κἀνταῦθα τῶν ἀναξίως ἱερουργούντων, αἰφνιδίῳ ἀναρπασθέντες θανάτῳ, τοῖς ἐκεῖσε παρεπέμφθησαν δικαιωτηρίοις.

κα'. Ἱερεὺς γάρ τις ἐνταυτῷ ἅμα καὶ Μοναχός, εὐλαβείας δόξαν ἔχων καὶ πολλοῖς τῆς ἔξωθεν ἐπιφανείας τίμιος νομιζόμενος, ἔνδοθεν δὲ κρυπτῶς λαγνεύων καὶ μολυνόμενος, τὴν θείαν καὶ ἱερὰν ἐπιτελῶν λατρείαν, ἐπεὶ τῇ τοῦ χερουβικοῦ προσήγγισεν ὑμνῳδίᾳ, τὸν αὐχένα ὑποκλίνας, ὡς σύνηθες, ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, καὶ τὸ οὐδεὶς ἄξιος ἐπαναγινώσκων, ἐξαίφνης εὑρέθη νεκρός, ἐπὶ τοιούτου σχήματος καταλιπούσης αὐτὸν τῆς ψυχῆς.

κβ'. Λόγου ὀρθοῦ καὶ γνώσεως οὐδὲν προυργιαίτερον. Ἐντεῦθεν γὰρ προσγίνεται ὁ εἰς Θεὸν φόβος καὶ πόθος· ὁ μὲν καθαίρων δι' εὐλαβείας καὶ συστολῆς, ὁ δὲ τελειοποιῶν διὰ φωτιστικῆς ἕξεώς τε καὶ διακρίσεως, καὶ τὸν νοῦν μετεωροπόρον ἀπεργαζόμενος δι' ὑψηλῆς θεωρίας καὶ ἀναβάσεως. Ἀμήχανον δέ, φόβου χωρίς, πρὸς τὸν θεῖον ἔρωτα διαπορθμευθῆναι καὶ δι' αὐτοῦ [1] πετάσαι καὶ καταπαῦσαι πρὸς τὰ ἐλπιζόμενα.

κγ'. Ἄγε δὴ ἐμοὶ πειθόμενος, ὁ τῆς σωτηρίας διακαῶς καὶ ἀναστοχήτως ἐπιποθῶν [2], ἕως οὗ καταλάβῃς τρέχε, ζητῶν ἐμπόνως, αἰτῶν ἀπαύστως, καὶ κρούων [3] ὑπομονητικῶς, ἕως ἐπιτύχῃς· ὑποβάθραν, πίστιν στερεὰν πηξάμενος καὶ ταπείνωσιν· τότε δὲ κατέλαβες τὸ ποθούμενον, οὐχ ὅταν ἀφέσεως ἁμαρτιῶν μόνον τεύξῃ, ἀλλ' ὅταν οὐκέτι πτοῇ οὐδὲ δέδοικας πάθους τινὸς ἐπανάστασιν, ἀφόβως καὶ μετὰ παρρησίας τῆς σαρκὸς χωριζόμενος.

κδ'. Ζήτει πληροφορίαν λαβεῖν μετὰ πολλῶν δακρύων, πλὴν μὴ πρὸ τελευτῆς, εἰ ταπεινόφρων εἴης, μήπως εἰς τὸ ἑξῆς ὡς ἀμεριμνήσας καταφρονήσῃς· ἀλλὰ τότε πλησίον εὑρεῖν ἐξόδου, πλὴν ἀναστόχητον, ἵνα μὴ θαρρήσας ἔχειν χλευαστικῶς ἐξ οἰήσεως, ἀστοχήσῃς τοῦ ἐφετοῦ, τοῦ ἐλπιζομένου τότε καταλαβόντος καιροῦ· καὶ ποῦ πορεύσῃ, ταλαίπωρε, ἀρραβῶνος χωρὶς καὶ τῆς σῳζούσης ἀναμφιβόλου πληροφορίας διδομένης διὰ τοῦ πνεύματος;

κε'. Ἀπαθείας ἐρῶν τῆς θεοποιοῦ, δι' ὑπακοῆς πρῶτον καὶ ταπεινώσεως εὑρὲ τὸ ποθούμενον, ἵνα μὴ δι' ἄλλης ὁδεύσας, κόπους σεαυτῷ προξενήσῃς· ἀπάθειαν δὲ κέκτηται, οὐχ ὁ ποτὲ μὲν ὑπὸ τῶν παθῶν παρενοχλούμενος, ποτὲ δὲ ἠρεμῶν καὶ ἀναπαυόμενος, ἀλλ' ὁ διηνεκῶς ἐντρυφῶν τῇ ἀπαθείᾳ, καὶ τῶν αἰτιῶν, παρόντων τῶν παθῶν, μένων ἀκίνητος· ἐξαιρέτως δὲ καὶ ὁ μὴ πάσχων πρὸς τὰ τούτων νοήματα.

κς'. Μαχόμενος καὶ ὀνειδίζων, μετὰ θράσους ἐπέρχεται ὁ ἐχθρὸς τῇ

1. Οὕτω γραπτέον ἀντὶ αἰτοῦ.
2. Ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Βενετίας δὲν ὑπάρχει τὸ ἐπιποθῶν.
3. Πρβλ. Ματθ. ζ', 7.

ψυχῇ ἐξελθούσῃ τοῦ σώματος, κατήγορος γινόμενος πικρός τε καὶ φοβερὸς ἐπὶ τοῖς ἐπταισμένοις. Ἀλλ' ἔστιν ἰδεῖν τότε τὴν φιλόθεον ψυχήν, κἂν πολλαῖς τὸ πρὶν πολλάκις ἐτρώθη ἁμαρτίαις, οὐ καταπληττομένην τὰς ἐκείνου ὁρμὰς καὶ ἀπειλάς· ἀλλὰ μᾶλλον νευρουμένην ἐν Κυρίῳ καὶ πτερουμένην ἐν χαρᾷ, θαρσοποιουμένην τε ταῖς ὁδηγούσαις ἁγίαις δυνάμεσι καὶ περιτειχιζομένην τῷ φωτὶ τῆς πίστεως καὶ ἀντικράζουσαν μετὰ πολλῆς παρρησίας τῷ πονηρῷ· τί σοὶ καὶ ἡμῖν, δραπέτα τῶν οὐρανῶν καὶ δοῦλε πονηρέ; οὐκ ἔχεις σὺ τὴν ἐξουσίαν καθ' ἡμῶν. Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν τε καὶ πάντων ἔχει τὴν ἐξουσίαν· αὐτῷ ἡμάρτομεν, αὐτῷ καὶ ἀπολογησόμεθα· ἐνέχυρον ἔχοντες τῆς ἡμᾶς[1] εὐσπλαγχνίας καὶ σωτηρίας, τὸν τούτου τίμιον σταυρόν. Σὺ δὲ φεῦγε μακρὰν ἀφ' ἡμῶν, ὀλέθριε· μηδέν σοι, καὶ τοῖς δούλοις τοῦ Χριστοῦ. Ταῦτα λεγούσης τῆς ψυχῆς μετὰ θάρσους, νῶτα λοιπὸν δίδωσιν ὁ διάβολος, βοαῖς ὀδυρόμενος, μὴ δυνηθεὶς ἀντιστῆναι τῷ τοῦ Χριστοῦ ὀνόματι. Ὑπεράνω δὲ τυγχάνουσα ἡ ψυχή, καθίπταται τοῦ ἐχθροῦ, κολαφίζουσα αὐτὸν ὥσπερ ὁ λεγόμενος ὀξύπτερος τὸν κόρακα. Καὶ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῶν θείων Ἀγγέλων δοκιμάζεται ἀγγαλλιωμένη εἰς τοὺς ὡρισμένους τόπους αὐτῇ κατὰ τὴν αὐτῆς κατάστασιν.

κζ'. Ῥεόντων πόθος οὐ καθελκύσει σε πρὸς τὴν γῆν, τὰ οὐράνια φανταζόμενον. Εἰ δέ τις σε προσπάθεια τῶν γηίνων πρὸς ἑαυτὴν δεσμεύει, ἔοικας ἀετῷ κατεχομένῳ ἐν παγίδι ὑπὸ τοῦ ὄνυχος καὶ κωλυωμένῳ τὴν ὑψιπέτησιν. Ἔχε οὖν πάντα καὶ ἡγοῦ σκύβαλα[2], ἐλπίδι τῶν ἀμεινόνων. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ σαρκίον, καιροῦ καλοῦντος, ἀποτιναξάμενος, ἀκολούθει ἐκσπῶντί σε τῷ Ἀγγέλῳ τοῦ Θεοῦ.

κη'. Ὥσπερ ἀμήχανον τὸ μὴ ἔχον νόμισμα χαρακτῆρα βασιλικόν, εἰς θησαυροὺς βασιλικοὺς μετὰ τῶν συνήθων καταταγῆναι, οὕτως ἀδύνατον γνώσεως ὀρθῆς ἄτερ καὶ ἀπαθείας, δέξασθαι ἀρραβῶνα τῆς ἐκεῖθεν μακαριότητος, καὶ μετὰ παρρησίας ἐξελθεῖν καὶ πληροφορίας ἀπὸ τῶν ὧδε πρὸς τὰ ἐλπιζόμενα, καὶ συνταγῆναι μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν. Γνῶσιν δέ φημι οὐ σοφίαν, ἀλλὰ τὴν ἀπλανῆ Θεοῦ καὶ τῶν θείων εἴδησιν. Δι' ὧν ὁ φιλόθεος ὑψοῦται, μὴ καθελκόμενος ὑπὸ τῶν παθῶν, πρὸς ἐνθέωσιν, τῇ τοῦ Πνεύματος χάριτι.

κθ'. Κἂν πᾶσαν τὴν πρακτικὴν μετέλθῃς, μηδ' οὕτω θαρρήσῃς ἑαυτῷ, ὅτι πέφθακας εἰς ἀπάθειαν, καὶ ἀμερίμνως ἐμφιλοχωρεῖς τῷ κόσμῳ· μήπως τύπους παθῶν ἐντεῦθεν ἀναμαξάμενος, δυσχέρειαν εὑρήσῃς ἀναχωρῶν. Ἀλλ' ἀείποτε τῷ φόβῳ παιδαγωγούμενος, τῆς τρεπτῆς ἐπιμελοῦ καὶ ἀλλοιουμένης σου φύσεως. Μάκρυνον ἐν σοφίᾳ τῶν αἰτιῶν τῶν παθῶν. Ἡ γὰρ εἰς ἄκρον ἀναλλοίωτος ἀπάθεια, ἐν τοῖς φθάσασίν ἐστι τὴν τελείαν ἀγάπην καὶ διὰ θεωρίας διηνεκοῦς ὑπεραρθεῖσι τῶν αἰσθητῶν καὶ τὸ σῶμα ὑπερανaβᾶσι τῆς ταπεινώσεως. Ὧν οὐχ ἅπτεται φλὸξ παθῶν ἔτι, διακο-

1. Γραπτέον μᾶλλον τῆς πρὸς ἡμᾶς.
2. Φιλιππ. γ', 8.

πεῖσα τῇ φωνῇ τοῦ Κυρίου[1], διὰ τὸ μεταστοιχειωθῆναι τούτους ἤδη πρὸς ἀφθαρσίαν.

λ'. Ἀπαθείας ἔρα μὴ πρὸ καιροῦ, ἵνα μὴ πάθῃς ὅπερ ἔπαθεν ὁ πρωτόπλαστος, ἀώρου μεταλαβὼν τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως[2]. Ἀλλ' ἐργαζόμενος ἐν ὑπομονῇ διὰ περιεκτικῆς ἐγκρατείας, καὶ ἐκτενοῦς δεήσεως· καὶ φυλάσσων δι' αὐτομεμψίας καὶ ταπεινοφροσύνης ἄκρας τὰ εἰργασμένα, ἐκδέχου μετὰ ταῦτα ἐν καιρῷ εὐθέτῳ τὴν χάριν τῆς ἀπαθείας. Μετὰ τὴν πολλὴν ζάλην καὶ ταραχήν, τὸν λιμένα τῆς ἀναπαύσεως. Οὐ γὰρ ἄδικος ὁ Θεὸς τοῖς ὀρθῶς βαδίζουσι τὴν τῆς ἀπαθείας ἀποκλεῖσαι πύλην ὁπότε δεῖ.

λα'. Ἴθι πρὸς τὸν μύρμηκα[3], τῇ εὐτελείᾳ καὶ οὐθενίᾳ, ὦ ὀκνηρέ, πρὸς τοῦτο σύ, καὶ ἀπείραστε, καὶ μαθήσῃ ἐξ ἐμοῦ, ὅτι τῶν ἀγαθῶν ἡμῶν, οὐ χρείαν ἔχει ὁ Θεὸς ὁ ἀνενδεὴς καὶ ὑπερπλήρης, ἀλλὰ πλουσιοδώρως εὐεργετεῖ καὶ σῴζει κατὰ χάριν τοὺς προαιρετικοὺς εὐγνώμονας, εἰ καὶ τὴν κατὰ δύναμιν φιλανθρώπως ἀποδέχεται ἐργασίαν. Εἰ μὲν οὖν ὡς ὀφειλέτης κάμῃς, τῶν προϋπαρξάντων ἀγαθῶν πρὸς αὐτοῦ, εὖ ποιεῖς, καὶ πλησίον τὸ θεῖον ἔλεος. Εἰ δὲ χρεώστην νομίζεις ἔχειν Θεόν, δι' ὧν δοκεῖς ἐργάζεσθαι ἀγαθῶν, τῆς εὐθείας ἀπεπλανήθης· πῶς γὰρ χρεώστης ὁ εὐεργέτης; πλὴν καὶ οὕτως τρέχε ὡς μισθωτός, καὶ κατὰ μικρὸν προκόπτων, καταλάβῃς, ἐλέει Θεοῦ, τὸ ζητούμενον.

λβ'. Βούλει σοι καὶ ἑτέραν σωτηρίας, μᾶλλον δὲ ἀπαθείας, ὑποδείξω ὁδόν; παραβίαζε τὸν Κτίστην ἐν ταῖς δεήσεσιν, ὅση δύναμις, μὴ ἀστοχῆσαι τοῦ προκειμένου, μεσίτας πρὸς αὐτὸν διαπαντὸς προβαλλόμενος τὰς ἐπουρανίους πάσας δυνάμεις καὶ πάντας ὁμοῦ τοὺς ἁγίους, μετὰ τῆς Πανάγνου καὶ Θεομήτορος. Καὶ ἀπάθειαν μὲν μὴ ζήτει, ὡς ἀνάξιος ταύτης τῆς δωρεᾶς· αἴτει δὲ σωτηρίαν ἐμπόνως καὶ λήψῃ σὺν ταύτῃ καὶ τὴν ἀπάθειαν. Ἡ μὲν γὰρ ἀργυρίῳ, ἡ δὲ χρυσίῳ ἔοικε καθαρῷ. Ἔχε δὲ καὶ κρυπτὴν ὡς μάλιστα ἐργασίαν Θεοῦ θεραπεύτριαν, καί τινων ἀποκρύφων πρὸς αὐτὸν μυστηρίων λόγους θεοποιοῦντάς σε, ἐν οἷς ἥδεται ὁμοῦ τὸ θεῖον καὶ ἐπικάμπτεται.

λγ'. Ἀγώνισαι τὸν ἀρραβῶνα τῆς σωτηρίας λαβεῖν κρυπτῶς ἔνδον ἐν τῇ καρδίᾳ σου, πληροφορίᾳ ἀνενδοιάστῳ, ἵνα μὴ θρόησιν εὕρῃς καὶ πτόησιν ἀπροσδόκητον ἐν καιρῷ ἐξόδου. Τότε δὲ ἔλαβες, εἰ μηκέτι ἔχεις καρδίαν καταγινώσκουσαν ἐν ἐλλείμμασι καὶ τὴν συνείδησιν τύπτουσαν ἐν παροργισμοῖς· εἰ τῶν θηρίων παθῶν ἡ ἀγριότης ἐτιθασσεύθη σοι, θείᾳ χάριτι, εἰ τὸ δάκρυον τῆς παρακλήσεως βρύει, καὶ ὁ νοῦς καθαρῶς καὶ ἀμετεωρίστως προσεύχεται. Καὶ ὁπηνίκα προσηνῶς ἐν ἑτοιμασίᾳ καρδίας ἐκδέχῃ τὸν φευκτὸν τοῖς πολλοῖς ὁμοῦ καὶ φοβερὸν θάνατον.

λδ'. Ῥήματα ζωῆς αἰωνίου, ἅπερ ἔχειν ὁ Θεὸς Λόγος ὑπὸ τοῦ τῶν Ἀποστόλων κορυφαίου ἐμαρτυρήθη[4], οἱ λόγοι εἰσὶν τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγονότων, οὓς ὁ μυσταγωγούμενος πρὸς αὐτὸν ὡς ἀβέβηλος, ἤδη ἀπεντεῦθεν

1. Ψαλμ. 28, 7. 2. Γέν. γ', 6. 3. Πρβλ. Παροιμ. ς', 6. 4. Ἰωάνν. ς', 68.

ἐκτήσατο καὶ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον καὶ τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος καὶ τὴν ἀκαταίσχυντον ἐλπίδα τῆς σωτηρίας· οὐ καταξιοῦται δὲ τούτων, ὁ προτιμῶν τῆς ψυχῆς τὴν σάρκα, καὶ προσπάθειαν ἔχων καὶ σχέσιν πρὸς τὰ ἐπίγεια.

λε'. Λογικός, οὐχ ὁ προφορικὸν ἔχων λόγον ἐστι· τοῦτο γὰρ πᾶς ἄνθρωπος· ἀλλ' ὁ διὰ τοῦ λογικοῦ ζητῶν τε καὶ ἀνιχνεύων εὑρεῖν τὸν Θεόν· εὑρήσει δέ, ὅ,τί ποτε τὴν οὐσίαν ὁ ὑπερούσιος, οὐδαμῶς· πάσῃ γὰρ φύσει τοῦτο ἀμήχανον· ἀλλὰ διὰ τῆς τῶν ὄντων δημιουργικῆς σοφίας, καὶ προνοίας, καὶ διοικήσεως, συνοχῆς τε καὶ κυβερνήσεως ἅμα, καὶ συντηρήσεως, ἐν οἷς εὑρίσκεται καὶ οἱονεὶ καθορᾶται ὁ ἀριστοτέχνης, καθ' οἷον τρόπον καὶ οἰκοδόμος, διὰ τοῦ ἔργου τῶν ἰδίων χειρῶν.

λς'. Ἀκτημοσύνην ὡς δεῖ, ἀπαθείας πάρεξ οὐ κατορθώσεις· οὐδὲ ἀπάθειαν, ἀγάπης χωρίς· οὐδὲ ταύτην ἐκτὸς φόβου καὶ καθαρᾶς προσευχῆς· οὐδὲ ταῦτα, πίστεως ἄτερ καὶ ἀμεριμνίας, δι' ὧν πτερούμενος ὁ νοῦς, τὸ μὲν χαμαίζηλον ῥίπτει φρόνημα, ἵπταται δὲ εἰς τὰ ὑψηλὰ καὶ μετέωρα, τὸν ἴδιον δεσπότην ἐπιζητῶν.

λζ'. Ἄσπασαι τὴν ἁγνείαν, ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, ἵνα γένῃ ναὸς Θεοῦ καὶ οἶκος ἐπέραστος· ἀδύνατον γάρ, σωφροσύνης χωρίς, προσοικειωθῆναι Θεῷ. Τίκτει δὲ ταῦτα πόθος θεῖος καὶ ἀπροσπάθεια καὶ κόσμου φυγή· συντηρεῖ δὲ ταπεινοφροσύνη ὁμοῦ καὶ ἐγκράτεια, προσευχὴ διηνεκὴς καὶ θεωρία πνευματικὴ καί, σὺν ἀοργησίᾳ, ἐκτενὲς δάκρυον. Τοῦ δὲ κάλλους τῆς διακρίσεως, ἀπαθείας πάρεξ, οὐκ ἐπιτεύξῃ.

λη'. Μηδείς σε ἀπατήσῃ, ἀδελφέ, ὅτι, πλὴν ἁγιασμοῦ, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, καθορᾶται Θεός[1]. Οὐ γὰρ καταδέχεται Κύριος, ὁ ὑπέραγνος καὶ πάσης καθαρότητος ὑπερκείμενος, ἀκαθάρτῳ ἐμφανισθῆναι. Ὡς γὰρ ἀνάξιος αὐτοῦ ὁ πατέρα καὶ μητέρα ὑπὲρ τοῦτον φιλῶν, ἢ αὖθις θυγατέρα, καὶ υἱόν[2], οὕτω καὶ ὅ,τί ποτε τῶν προσκαίρων καὶ ὑλικῶν. Καὶ πολλῷ πλέον, ὁ τὴν βδελυρὰν καὶ δυσώδη προτιμῶν ἁμαρτίαν, τῆς ἀγάπης Κυρίου· ἀποσείεται γὰρ τὸν μὴ ἀποστρεφόμενον τὴν ῥυπαρίαν Θεός· ὅτι μὴ δ' ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ[3].

λθ'. Θείας ἀγάπης, γνώσεως χωρίς, οὐ καταξιωθήσῃ· οὐδὲ ταύτης, πλὴν πίστεως· πίστιν δέ φημι, οὐ τὴν ψιλὴν ἁπλῶς, ἀλλὰ τὴν ἐκ πράξεως προσγινομένην τῶν ἀρετῶν. Τῆς δ' ἀληθοῦς κατανύξεως τότ' ἐπιτεύξῃ, ὅταν δι' ἐγκρατείας καὶ ἀγρυπνίας, προσευχῆς τε καὶ ταπεινώσεως, τὴν ἔμφυτον τῆς σαρκὸς ἀπομαράνας ἡδονήν, συσταυρωθῇς τῷ Ἰησοῦ[4], μηκέτι ζῶν ἐμπαθῶς, ἀλλὰ τῷ θείῳ Πνεύματι καὶ ζῶν καὶ στοιχῶν[5] ἐλπίδι τῆς ἄνω λήξεως.

μ'. Ἐν τούτῳ ἔγνων, ὅτι τεθέληκάς με, βόα πρὸς τὸν Θεόν, ὅτι οὐ μὴ ἐπιχαρῇ ὁ ἐχθρός μου ἐπ' ἐμέ[6], μέχρι τέλους τυραννῶν διὰ τῶν παθῶν καὶ

1. Πρβλ. Ἑβρ. ιβ', 14. 2. Ματθ. ι', 37. 3. Α' Κορ. ιε', 50.
4. Πρβλ. Γαλ. β', 19-20. 5. Πρβλ. Γαλ. ε', 25. 6. Ψαλμ. 40, 12.

ὑπωπιάζων με. Ἀλλ' ἵνα πρὸ τελευτῆς τῆς αὐτοῦ χειρὸς ἀφαρπάσῃς με, καὶ ζῇν πνευματικῶς, κατὰ τὸ σοὶ εὐάρεστον, καταξιώσας διὰ χρηστοῦ τέλους, σεσωσμένον τῷ σῷ παραστήσειας βήματι· ἔνθεν τὸν ἀρραβῶνα τῆς σωτηρίας, τῷ σῷ ἐλέει, καὶ τὴν ἀνενδοίαστον κομιζόμενον πληροφορίαν· ὡσὰν μὴ τεταραγμένος, ἐν καιρῷ ἐξόδου καὶ ἀνέτοιμος εὑρισκόμενος, ἀφόρητον ἡγοῦμαι τὴν θλῖψιν, καὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς κολάσεως πικροτέραν καὶ χείρονα.

μα'. Οὐκ ἔστιν ἁπλῶς ψιλὸν πρᾶγμα καὶ τὸ τυχόν, ἡ πίστις καὶ ἡ ἐλπίς. Ἀλλ' ἡ μὲν πίστις, στερρᾶς δεῖται ψυχῆς· ἡ δὲ ἐλπίς, γνώμης καὶ καρδίας εὐθείας. Πῶς γάρ τις πιστεύσει τοῖς οὐχ ὁρωμένοις εὐκόλως, χωρὶς τῆς χάριτος; πῶς δὲ ἐλπίσει περὶ τῶν μελλόντων ἀδήλων, εἰ μὴ σχοίῃ τινὰ ἐξ εὐθύτητος πεῖραν τῶν χαρισμάτων Κυρίου; δι' ὧν κἀκείνων λάβῃ πληροφορίαν, ὡς ἐνεστώτων· οὐκοῦν ἐν ἀμφοτέροις καὶ ἀρετῆς χρεία καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ ῥοπῆς τε καὶ βοηθείας· ὧν μὴ παρόντων ἡμῖν, εἰκῇ κοπιῶμεν.

μβ'. Γέννημα ἀληθινῆς ἀρετῆς, ἢ γνῶσις, ἢ ἀπάθεια, ἢ καὶ ἄμφω ταῦτα· εἰδ' οὖν, ἀλλὰ μεματαίωται ἡμῖν, καὶ ἡ δοκοῦσα ἀρετὴ οὐκ ἀνόθευτός ἐστιν· ἢ γὰρ ἄν, ἐκόμα καὶ καρποῖς, οὐ φύλλοις μόνον, νυνὶ δέ, ἢ ἀρέσκειαν ἀνθρώπων, ἢ αὐταρέσκειαν ἐπισυρόμενος, ἢ ἄλλο τι τῶν μὴ ἀρεσκόντων Θεῷ, νόθος καὶ οὐ θεοφιλής ἐστιν. Ἀλλ' ἡμεῖς τὸ αἴτιον ἐπιδιορθωσάμενοι, τευξόμεθα πρὸς τὸ λυσιτελὲς ἀναμφιβόλως καὶ τῆς κομιζούσης ὁπότε δεῖ καὶ καθ' ὅσον, καὶ γνῶσίν τε καὶ ἀπάθειαν, τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἡμῶν χάριτος.

μγ'. Νόει τὰ τοῦ ἐχθροῦ νοήματα διὰ φωτισμοῦ τῆς χάριτος καί, ῥίπτων ἑαυτὸν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μετὰ κλαυθμοῦ, ἐξάγγελλε τὴν ἀσθένειάν σου, μηδὲν ἔχων ἑαυτόν, εἰ καὶ δοκεῖν εἶναί τινα παραπείθει ὁ ἀπατεών, μήτε μὴν ἀξιῶν περὶ βραβεύσεως χαρισμάτων, εἰ μὴ σωτηρίας εἶεν πρόξενα καὶ ταπεινοφροσύνης φυλακτικά· ζήτει δὲ τὴν μὴ φυσιοῦσαν γνῶσιν ὡς θεογνωσίας αἰτίαν· καὶ τοῦ μὴ καταδυναστεύεσθαι μέχρι τέλους, τυράννων δίκην τοῖς πάθεσιν· ἀλλ' ἀπολυθῆναι τῆς σαρκὸς ἐν ἀπαθείᾳ, ἢ συμπαθείᾳ σφαλμάτων, τὸ ταπεινότερον.

μδ'. Ὥσπερ οὐκ ἔστιν ἀναπτῆναι εἰς τὰ ὑψηλὰ καὶ μετέωρα ἄνευ πτερῶν, οὕτως οὐδὲ τυχεῖν τῶν ἐλπιζομένων, ἐκτὸς τῆς ἀπεντεῦθεν ἀνενδοιάστου πληροφορίας· ἡ δὲ πληροφορία, ἐκ ταπεινοφροσύνης ἄκρας, ἢ ἐκ τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος χάριτος ἐν τοῖς τελείως καταλλαττομένοις Θεῷ, ἐν οἷς καὶ ἀπάθεια πάντως, ἢ ἐκ μέρους, ἢ τελεώτερον κατὰ τὴν καταλλαγὴν καὶ τὴν κάθαρσιν· οἱ δ' ἄλλως τοῦ σώματος χωριζόμενοι, ὡς ἐν χειμῶνι παθῶν ἔτι, ἢ σαββάτῳ[1] (ἀργοὶ δηλονότι τῶν ἀρετῶν), ὑπὸ κρίσιν εἰσὶ καὶ ἐξέτασιν, ὡς ὑπεύθυνοι ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀνταποδόσεως.

με'. Σῳζόμενος δωρεάν, εὐχαρίστει τῷ σωτῆρι Θεῷ· εἰδὲ βούλει καὶ

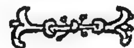
1. Πρβλ. Ματθ. κδ', 20.

δῶρα προσενεγκεῖν, πρόσφερε ἀπὸ τῆς χηρευούσης ψυχῆς σου τὰ δύο λεπτὰ εὐγνωμόνως, ταπείνωσιν, φημί, καὶ ἀγάπην· καὶ προσδέξεται ταύτας, εὖ οἶδα, ὑπὲρ ἀρετῶν πληθυσμὸν καταβαλλομένων παρὰ πολλῶν, εἰς τὸ τῆς σωτηρίας γαζοφυλάκιον[1]. Εἶδε καὶ ὡς Λάζαρος[2] δέῃ ἀναζωώσεως, τεθνήξας ὑπὸ τῶν παθῶν, αὐτὰς ταύτας ὡς ἀδελφὰς γνησίας προβαλοῦ μεσίτιδας πρὸς αὐτόν, καὶ τεύξῃ πάντως τοῦ ζητουμένου.

μς'. Τὴν πρακτικὴν κατορθῶν, οὐ δυνήσῃ δι' αὐτῆς καὶ μόνης προσπελάσαι τῇ ἀπαθείᾳ, ὥστε καθαρῶς ἅμα καὶ ἀρρεμβάστως προσεύχεσθαι· εἰ μὴ καὶ πνευματικαὶ τὸν νοῦν διαδέχονται θεωρίαι, τῆς τε φωτιστικῆς γνώσεως καὶ τῆς τῶν ὄντων κατανοήσεως, ὑφ' ὧν πτερούμενός τε καὶ ἐλλαμπόμενος, ὑψοῦται τῷ τῆς ἀληθοῦς προσευχῆς ὁλικῶς ἔρωτι, ἀνατατικῶς πρὸς τὰ συγγενῆ φῶτα τῶν ἄνω ἀΰλων τάξεων, κἀκεῖθεν, ὡς ἐφικτόν, πρὸς τὸ μέγα φέρεται φῶς καὶ τρισήλιον τῆς θεαρχικῆς Τριάδος.

μζ'. Οὐ κολασθησόμεθα ἐν τῷ μέλλοντι, ὅτι ἡμάρτομεν, οὐδὲ κατακριθησόμεθα τούτου χάριν, τρεπτῆς καὶ ἀλλοιωτῆς λαχόντες φύσεως· ἀλλ' ὅτι ἁμαρτήσαντες, οὐ μετενοήσαμεν, οὐδὲ ἐστράφημεν τῆς πονηρᾶς ὁδοῦ πρὸς τὸν Κύριον, ἐξουσίαν λαβόντες καὶ καιρὸν μετανοίας, ἵνα καὶ μᾶλλον τὸ ἀγαθόν, ὅπερ ἐστὶ τὸ θεῖον, ἀλλὰ μὴ τοὐναντίον, ὡς ἐμπαθές, ὑποδείξωμεν, ἀμυνόμενον, οἷον, καὶ ὀργιζόμενον· πλὴν τὴν κακίαν, ἀλλ' οὐχ ἡμᾶς, αὐτὸ γὰρ παντὸς πάθους καὶ πάσης ἀμύνης ἐκτός· εἰ καὶ λέγεται συσχηματίζεσθαι τοῖς ἔργοις ἡμῶν καὶ ταῖς διαθέσεσιν, ἐσόπτρου δίκην, ἑκάστῳ κατὰ τὴν τῶν βεβιωμένων ἀξίαν δόσιν ἀντιπαρέχων.

μη'. Σαλευόμενος τῆς κρείττονος στάσεως, μὴ θροοῦ, ἀλλὰ διορθοῦ, θᾶττον ἐπανατρέχων εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν, λύπῃ καὶ σκυθρωπότητι καὶ αὐτομεμψίᾳ σφοδρᾷ· ἀλλὰ γὰρ καὶ δακρύων ἱκανῇ ἐκχύσει, ἐν συντριβῇ πνεύματος· δι' ὧν ἐξιὼν τοῦ συμβατικοῦ πτώματος, εἰς τὴν κοιλάδα ἥξεις τῆς σωτηρίου ἀγαλλιάσεως, εἰς τὸ ἑξῆς ἀσφαλιζόμενος, ὅση δύναμις· ἵνα μὴ πάλιν τὸν Κριτὴν παροργίσας, δέῃ δακρύων καὶ θλίψεως εἰς ἐξίλασμα. Εἶδε μὴ ὧδε τοῦτο, ἀλλὰ πάντως κολάσεως ἐν τῷ μέλλοντι.

ΠΕΡΙ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ

μθ'. Πάλιν περὶ τῆς σεβασμίου ἱερωσύνης ἡμῖν ὁ λόγος, ὡς ἀγγελικῆς δεῖται τάξεως καὶ καθάρσεως καὶ πλείονος τῆς μετὰ ταῦτα ἀσφαλείας καὶ σωφροσύνης, ἢ τὸ πρόσθεν· εἴπερ τὸ μιαρὸν ποσῶς καθαρὸν γενέσθαι, τὸ καθαρὸν δέ, πῶς ἄρα καὶ βεβηλωθήσεται; εἰ μή, μέλοιμεν

1. Πρβλ. Μάρκ. ιβ', 41 - 43. 2. Ἰωάνν. ια', 17 - 44.

φωτὶ σκότος μειγνύντες καὶ μύρῳ τὴν δυσωδίαν, τὸ οὐαὶ κληροῦσθαι καὶ τὴν ἀπώλειαν ὡς ἱερόσυλοι πάντως κατὰ τὸν Ἀνανίαν τε καὶ τὴν Σάπφειραν[1].

ν'. Ἀπὸ σκεύους ἀπολωλότος ὁμοῦ καὶ ἀχρήστου, εἰ καὶ δοκεῖς ἀξίως ἐπιβῆναι ἴσως ἱερωσύνης τῆς ἰσαγγέλου καὶ οὐρανίου διὰ μικρὰν κάθαρσιν, σκεῦος ἐκλογῆς καὶ τῷ Κυρίῳ εὔχρηστον κατὰ Παῦλον[2] γενόμενος, τήρει τὴν τιμὴν ἄχραντον ἧς ἠξίωσαι, φυλάσσων τὸ θεῖον δῶρον ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, ἵνα μή, κοινωθεὶς ἀπροσέκτως, ἀπορριφῇς ἐξ ὕψους πάντως εἰς βόθυνον, δυσχερῶς εὑρίσκων ἐπάνοδον.

να'. Νόει, ὡς ἐχέφρων, ὅτι Θεοῦ δικαιοῦντος, ὁ κατακρίνων οὐδείς[3]. Καὶ εἰ κληθεὶς εἰσῆλθες εἰς τὴν ὑπερκόσμιον τῆς θείας ἱερωσύνης χάριν, μηδέν σοι μέλει περὶ τοῦ προλαβόντος βίου, εἴπου τι ἴσως καὶ κεκηλίδωται. Διὰ Θεοῦ δὲ αὖθις, καὶ σῆς[4] κεκάθαρται διορθώσεως· ἀλλ' ἔστω σοι σπουδὴ καὶ νῆψις μετέπειτα, μὴ ἀμαυρῶσαι τὴν χάριν· ἵνα εἰ καί τις ἀφρόνως ἐπὶ τῇ σῇ διακρίνηται ἱεροτελεστίᾳ, διὰ τὰ προλαβόντα, ἐνωτισθῇ θείας ἐνηχούσης φωνῆς· ἃ ὁ Θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου[5].

νβ'. Ἐλαφρὸν τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα καὶ ὁ ζυγὸς χρηστός[6], ἀλλ' ἕως ἂν αἴρηται ἅμα ὡς θέμις καὶ κατευθύνηται· καὶ εἰ μὴ ὤνιον ἡ τοῦ θείου Πνεύματος χάρις. Ἐπὰν δὲ σπουδῇ ἀνθρωπίνῃ καὶ δώρῳ φθαρτῷ πραγματευθείῃ τὸ ἄπρατον, καὶ ἡ κλῆσις οὐκ ἄνωθεν, βαρὺ μὲν τὸ φορτίον ἄγαν, ὡς βασιζόμενον παρ' ἀξίαν καὶ ὑπὲρ δύναμιν. Ὁ δὲ ζυγὸς σκληρὸς λίαν ἐκτρίβων καὶ τὸν αὐχένα καὶ τὴν ἰσχὺν τοῦ ἕλκοντος, εἰ μὴ ἀνεθείη, ἕως ἂν τοῦτον ἐκδαπανήσῃ καὶ ἀναλώσῃ τέλεον.

νγ'. Ὑπελθὼν τὸν τῆς ἱερωσύνης ζυγὸν τολμηρῶς, κατόρθου τὰς ὁδούς σου καὶ ὀρθοτόμει τὸν τῆς ἀληθείας λόγον, μετὰ φόβου καὶ τρόμου, δι' αὐτῆς τὴν σὴν κατεργαζόμενος σωτηρίαν[7]· ὅτι ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον[8]. Καὶ εἰ μὲν ἅπτῃ τούτου ὡς χρυσὸς ἢ καὶ ἄργυρος, μὴ φοβοῦ τὸν ἐμπρησμόν, ὡς οὐδὲ οἱ ἐν Βαβυλῶνι παῖδες τὸ πῦρ[9]· εἰδὲ χόρτινος εἶ καὶ καλαμώδης τῆς εὐπρηστοτέρας ὕλης ὡς γηινόφρων, τρέμε μὴ κατακαῇς τῷ οὐρανίῳ πυρί, εἰ μὴ φύγῃς ὡς Λὼτ[10] τὴν ὀργὴν δι' ἀποχῆς τῶν φρικωδεστάτων· οὐκ οἶδα, εἰ μή τινα εἶεν ἐξ ἀσθενείας βραχύτατα τῶν ἐλαττωμάτων τῷ θείῳ τούτῳ πυρὶ δαπανώμενα ἐν τῇ εὐαγεστάτῃ λατρείᾳ· κἀντεῦθεν μένῃς αὐτὸς ἄφλεκτος ἐν τῷ πυρὶ καὶ ἀλώβητος, ὡς τὸ ἀσθενὲς ἐκεῖνο τῆς βάτου φυτόν[11].

νδ'. Τῆς παθητικῆς ἕξεως ὡς γονορρυὴς μὴ σθένων ἀποσπασθῆναι διὰ τὴν χρονίαν συνήθειαν, πῶς κατατολμᾷς τῶν καὶ ἀγγέλοις ἀψαύστων, ταλαίπωρε; ἢ οὖν φρῖξον καὶ ἀπόσχου λοιπὸν τῆς θείας ἱεροτελεστίας, καὶ

1. Πράξ. ε', 1 - 10.
2. Πρβλ. Β' Τιμ β', 21 καὶ Πράξ. θ', 15.
3. Πρβλ. Ῥωμ. η', 33 - 34.
4. Ἡ ἔκδοσις Ἀθηνῶν ἀντὶ σῆς, γράφει τις.
5. Πράξ. ι', 15.
6. Πρβλ. Ματθ. ια', 30.
7. Πρβλ. Φιλιππ. β', 12.
8. Δευτ. θ', 3.
9. Δανιὴλ γ', 17 - 18.
10. Γέν. ιθ', 17, 29.
11. Ἔξ. γ', 2,

οὕτως ἐξιλεώσῃ τὸ θεῖον, ἢ ἐκδέχου ὡς ἀναίσθητος ἅμα καὶ ἀδιόρθωτος, εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος μετ᾽ ὀργῆς ἐκπεσεῖν, οὐ φειδομένου φιλανθρώπως, ἀλλ᾽ ἀσυμπαθῶς σε κολάζοντος, διὰ τὸ κατατολμᾶν ἀναιδῶς τοῦ βασιλικοῦ γάμου κεχραμένῃ καὶ ψυχῇ καὶ στολῇ, ὡς ἀνάξιον καὶ αὐτῆς εἰσόδου [1], μήτι γε κατακλίσεως.

νε'. Ἔγνων ἔγωγε τῶν ἱερωμένων τινά, ὃς τῶν θείων κατατολμῶν ἀναξίως, διὰ τὸ πάθει πορνείας περιπεσεῖν, πίπτει μὲν πρότερον νόσῳ ἀνιάτῳ καὶ χαλεπῇ, καὶ ἤδη τῷ θανάτῳ προσήγγιζεν· ἐπεὶ δὲ πάντα ποιῶν εἰς τὴν τοῦ κακοῦ λύσιν ἤνυε πλέον οὐδέν, μᾶλλον δ᾽ αὐτῷ καὶ τὸ κακὸν ἐπετείνετο, εἰς συναίσθησίν που ἐλθὼν καὶ ὅτι θανατοῦται τῷ παρ᾽ ἀξίαν ἱερουργεῖν, ἀποτάσσεται μὲν παραυτίκα μεθ᾽ ὅρκου τῇ ἱερᾷ Λειτουργίᾳ· κατὰ πόδας δ᾽ εὐθέως καὶ ἡ θεραπεία ἐπηκολούθει, ὡς μηδ᾽ ἴχνος τούτῳ ἐναπομεῖναι νοσήματος.

νς'. Λαμπρὸν τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμά τε καὶ ἔνδυμα, ἀλλ᾽ ἕως ἂν ἔχῃ συνεκλάμπουσαν ἔνδον καὶ τὴν ψυχὴν διὰ καθαρότητος. Ἐπὰν δὲ μωμηθῇ ἐξ ἀπροσεξίας καὶ ἡ συνείδησις μαρτυροῦσα περὶ τοῦ αἴσχους καταφρονεῖται, γίνεται σκότος τὸ φῶς καὶ αἰωνίου σκότους καὶ πυρὸς πρόξενον· εἰ μήπως ἄρα ταύτην ἀφέντες τὴν ὁδὸν ὡς ἀμφίκρημνον, ἑτέραν τραπώμεθα τὴν δι᾽ ἀρετῆς καὶ ταπεινώσεως, ἀκινδύνως εἰς βασιλείαν Θεοῦ ἄγουσαν.

νζ'. Ἡ τῆς σωτηρίας ἐπιτυχία, δι᾽ εὐτελείας καὶ ἀρετῆς προσγίνεται, οὐ διὰ τῆς ἐνδόξου ἱερωσύνης καὶ ἰσάγγελον ἀπαιτουμένης πολίτευμα. Ἢ οὖν γενοῦ κατ᾽ ἀγγέλους ἀπαθής, ὡς ἔξω κόσμου καὶ σαρκὸς τῷ φρονήματι, καὶ οὕτως ἐπὶ τὴν οὐράνιον ταύτην βαῖνε κλίμακα, ἢ ἐπιγνώμων τῆς ἰδίας ἀσθενείας γενόμενος, φοβοῦ τὸ ὕψος ὡς μεγάλου πτώματος τοῖς μὴ κατορθοῦσι· καὶ τὴν τοῖς πολλοῖς στεργομένην ἑλοῦ πολιτείαν, οὐκ ἔλαττον ἐκείνης Θεῷ οἰκειοῦσαν· ἐν ᾗ, κἂν καὶ συμβῇ σε πεσεῖν, ῥᾳδία πάλιν ἡ ἔγερσις τῇ μεταμελείᾳ, τῷ τοῦ Θεοῦ ἐλέει ἅμα καὶ χάριτι.

νη'. Σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομεῖ [2]· καὶ πῶς σύ, σαρκὸς Θεοῦ μετέχων καὶ αἵματος, οὐ γίνῃ σύσσωμος καὶ συνανακιρνᾷ τούτου τῷ αἵματι; ἤδη ἔχων ἐντὸς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, ἀλλ᾽ ὑπὸ παθῶν πολιορκῇ σαρκὸς καὶ αἵματος; φοβοῦμαι μήπως οὐ καταμενεῖ ἐν σοὶ τὸ τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα ὡς σαρκικῷ, καὶ διχοτομηθῇς τότε ἐν καιρῷ κρίσεως, αἰρομένης ἐκ σοῦ τῆς σεβασμίας ἱερωσύνης, ὡς ἀναξίου τοιαύτης χάριτος· καὶ παραπεμπομένου σου κολάσει αἰωνίῳ.

νθ'. Ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου, φόβου μὴ ὄντος Θεοῦ [3], δοκεῖς φιλόν τι πρᾶγμα εἶναι τὸ ἀναξίως ἱερουργεῖν, ὑπὸ τῆς φιλαυτίας ἐξαπατώμενος, καὶ ἀγαθὸν ἐντεῦθεν τὸ θεῖον ὑποτοπάζων· τοῦτο καὶ Δαθὰν πάλαι πεπόνθει καὶ Ἀβειρών, ἕως τούτους ἡ γῆ κατέπιεν [4]· ὅπερ αὐτὸς δεδοικὼς καὶ φοβούμενος ἀληθῶς, οὗ ἐστι φόβος, νόει τὸ τοῦ πράγματος μέγεθος καὶ

1. Πρβλ. Ματθ. κβ', 12. 2. Α' Κορ. ιε', 50. 3. Πρβλ. Ψαλμ. 35, 2.
4. Ἀριθ. ις', 31-33.

ἢ ἀξίως καὶ καθαρῶς, ἵνα μὴ εἴπω ἰσάγγελος, μεταχειρίζου τὸ τῆς θείας ἱερωσύνης χρῆμα, ἢ στῆθι τῆς φρικτῆς λατρείας ὡς συνετός· μήπως ἐν τούτῳ καταφρονοῦντός σου καὶ τὴν ἰδίαν παραλογιζομένου συνείδησιν διελέγχουσαν, εἴπῃς τότε κατακρινόμενος μετ᾽ ὀδύνης, ὅταν τὰ πάντα κρίνηται καὶ διευθύνηται· φόβος ὃν ἐφοβούμην ἦλθέ μοι, καὶ ὃν ἐδεδοίκειν συνήντησέ μοι [1].

ξ'. Νηφόντως καὶ πεπονημένως ὑπὲρ σεαυτοῦ πρῶτον πρόσφερε μετὰ συντριμμοῦ καὶ δακρύων τὴν σωσίκοσμον καὶ ἱερὰν θυσίαν εἰς ἐξίλασμα. Τίνα γὰρ ἕξεις πονοῦντα ὑπὲρ σοῦ ὡσαύτως καὶ προσφέροντα μετὰ θάνατον; διόπερ ὡς ἀγχίνους προλαβών, σαυτὸν ἐνταφίασον ἤδη καὶ προμνημόνευσον· εἰς μεσιτείαν τῆς σωτηρίας, αὐτὰ τὰ ἅγια ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης προτιθεὶς τῷ Θεῷ, καὶ τῆς ἑκουσίου ἐντεῦθεν καὶ φιλανθρώπου ἀναμιμνήσκων τούτου σφαγῆς.

ξα'. Ἄρρητος καὶ ἀνέκφραστος ἡδονὴ τῆς ἐν πληροφορίᾳ χωριζομένης ψυχῆς τοῦ σώματος καὶ ἀπεκδυομένης τοῦτο, ὥσπερ ἱμάτιον. Τῇ γὰρ τῶν ἐλπιζομένων ἤδη ἐπιτυχίᾳ, ἀποτίθεται τοῦτο ἀλύπως, χωροῦσα μετ᾽ εἰρήνης, πρὸς τὸν ὑψόθεν ἥκοντα φαιδρόν τε καὶ ἱλαρὸν Ἄγγελον, καὶ ἀνεμποδίστως διαπερῶσα σὺν αὐτῷ τὸν ἀέρα, μηδ᾽ ὅλως παραβλαπτομένη ἀπὸ τῶν τῆς πονηρίας πνευμάτων, ἀλλ᾽ ἀνιοῦσα ἐν χαρᾷ μετὰ θάρσους καὶ φωνῶν εὐχαριστηρίων, ἕως εἰς προσκύνησιν καταντήσῃ τοῦ ποιητοῦ, κἀκεῖθεν δέξηται τὴν ἀπόφασιν μετὰ τῶν ὁμοίων καταταγῆναι καὶ ἰσομέτρων τῇ ἀρετῇ, μέχρι τῆς κοινῆς ἀναστάσεως,

ξβ'. Ξένον σοι λόγον φημὶ καὶ μὴ θαύμαζε, εἰ καὶ τῆς ἀπαθείας οὐκ ἐπιτεύξῃ διὰ τὰς τυραννούσας ἴσως προλήψεις· ἀλλ᾽ εὑρισκόμενος ἐν καιρῷ ἐξόδου εἰς τὴν τῆς ταπεινώσεως ἄβυσσον, οὐδὲν ἧττον τοῦ ἀπαθοῦς ὑπὲρ τὰς νεφέλας ἀνυψωθήσῃ. Εἰ γὰρ καὶ ὁ τῶν ἀπαθῶν θησαυρὸς ἐκ πάσης ἀρετῆς συνήθροισται, ἀλλὰ καὶ ὁ τίμιος λίθος τῆς ταπεινώσεως, πασῶν ἐστιν ὑπεράξιος. Οὐχ ἱλασμοῦ τῷ κτήτορι πρόξενος μόνον παρὰ Θεῷ, ἀλλὰ καὶ συνεισελεύσεως μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν ἐν τῷ νυμφῶνι τῆς αὐτοῦ βασιλείας.

ξγ'. Ἱλασμὸν λαμβάνων παρὰ Θεοῦ τῶν πταισμάτων, δόξαζε τὸν ἀμνησίκακον ἅμα καὶ ἀνεξίκακον, ἀσφαλιζόμενος ὑπὲρ τῶν ἑκουσίων σφαλμάτων πάσῃ δυνάμει. Εἰ γὰρ καὶ αὐτῶν ἐστιν ἐξιλέωσις μέχρις ἐξόδου τὸ καθ᾽ ἡμέραν, ἀλλὰ δοκεῖς ἀγνώμων εἶναι, τὸ ἐν γνώσει εὐκόλως ἐξαμαρτάνειν. Ὅμως ἀπωθουμένου σου εὐελπιστίας λίθῳ τὸν κύνα τῆς ἀπογνώσεως, καὶ ἀναιδῶς πάντοτε καὶ ἐπιμόνως ἐξαιτουμένου, ἀφεθήσονται αἱ πολλαὶ ἁμαρτίαι [2]· ἵνα χρεωστικῶς καὶ αὐτὸς ἀγαπήσῃς πολλὰ τὸν συμπαθῆ καὶ ὑπεράγαθον ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι.

ξδ'. Ὅταν ὑπὸ τῆς θείας ἐνεργούμενος χάριτος, ἔμπροσθεν Θεοῦ εὑρεθῇς μετὰ δακρύων ἐν τῇ προσευχῇ, κυλίου σταυροτύπως ἡπλωμένος ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τύπτων τὴν κεφαλήν, καὶ ζήτει τὴν ἐντεῦθεν ἀπόλυσιν, ὡς

1. Ἰὼβ γ', 25. 2. Πρβλ. Λουκ. ζ', 47.

φθορᾶς ἐλευθερίαν καὶ πειρασμῶν ἀλλοτρίωσιν. Πλὴν μὴ κατὰ τὸ σοὶ θελητόν, ἀλλ᾿ ὡς Θεῷ δοκεῖ· καὶ ὁπηνίκα καὶ ὅπου· ἐπιθυμῶν μὲν ἤδη τὴν ἐκδημίαν καὶ ἀγαπῶν, εἰ συναπῆλθες, τοῖς δάκρυσι πρὸς Κύριον, ἐν τῇ ἀβύσσῳ τῆς ταπεινώσεως, ἵνα ἔστης ἀμεριμνήσας τοῦ φλογμοῦ τοῦ πόθου καὶ τῆς δεήσεως· στέγων δ᾿ ὅμως τὴν ἀναβολὴν ἄρτι πρὸς τὸ παρόν, ὡς κρεῖττόν τι προβλεπομένου τοῦ Θεοῦ[1]. Τὸ δὲ ἀναστόχητον, βιαστικῶς καὶ μεθ᾿ ὅρκου ζήτει, τί μὲν οὐ ποιῶν, τί δὲ οὐ λέγων, τί δὲ οὐ σκοπῶν καὶ πραγματευόμενος; ὡς ἂν μὴ ἐκπέσῃς Θεοῦ.

ξε'. Σαρκοφόρος ὤν, μὴ πειρῶ τὰ νοητὰ ὡς ἔστιν ἀνερευνᾶν, εἰ καὶ τὸ νοερὸν τῆς ψυχῆς φέρει πρὸς ταῦτα διὰ καθαρότητος. Εἰ μὴ γὰρ τὸ ἀσώματον πνοῇ καὶ αἵματι κεκρατημένον λυθῇ τῆς παχύτητος καὶ μετὰ τῶν νοητῶν γένηται, οὐκ ἰσχύσει ταῦτα, ὡς δεῖ, στοχάσασθαι καὶ καταλαβεῖν. Τοιγαροῦν προευτρεπιζόμενος ἐξελθεῖν τῆς ὕλης, ὡς ἔκ τινος ἄλλης δευτέρας μητρικῆς νηδύος καὶ σκοτεινῆς, πρὸς ἐκεῖνα τὰ ἄυλά τε καὶ φωτεινά, εὐθύμει δοξάζων τὸν εὐεργέτην, διαπορθμεύοντα ἡμᾶς διὰ θανάτου πρὸς τὰ ἡμῖν ἐλπιζόμενα· καὶ νῆφε διαπαντὸς διὰ τοὺς κύκλῳ περιπατοῦντας ἀσεβεῖς[2] δαίμονας καὶ ἡμῶν ἀεὶ τῇ εὐδοκιμήσει ἐπιβουλεύοντας καὶ τὴν πτέρναν ἡμῶν δολερῶς τηροῦντας[3] τὴν τοῦ βίου τελείωσιν, τρέμων μέχρις ἐξόδου διὰ τὸ τοῦ μέλλοντος ἄδηλον· ὡς τρεπτὸς κτισθεὶς καὶ ἀλλοιωτὸς διὰ τὸ αὐτεξούσιον.

ξς'. Τοτηνικαῦτα ὁ ἐχθρὸς ἀγρίοις ἡμᾶς καὶ φοβεροῖς προσυπαντᾷ πειρασμοῖς, ὅταν αἴσθηται τὴν ψυχὴν μεγάλων ἀρετῆς μέτρων ἐπιλαβομένην. Τεκμηριοῦται δὲ τοῦτο, ἀπό τε τῶν τῆς προσευχῆς ῥημάτων καὶ τῆς ὑπὲρ τὴν ὑλικὴν δυάδα, σαρκός τε καὶ τῶν αἰσθητῶν ἀναβάσεως. Καὶ τοσοῦσον φθονερῶς ὁ μισάνθρωπος ἐκπειράζει, ὥστε ἐξαπορεῖσθαι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν[4]· ἀγνοεῖ δὲ ἄρα ὁ μάταιος ὅσων πρόξενος ἡμῖν γίνεται ἀγαθῶν, δοκίμους τε ἐντεῦθεν ἡμᾶς διὰ τῆς ὑπομονῆς ἐργαζόμενος καὶ λαμπροτέρους τοὺς στεφάνους πλέκων ἡμῖν.

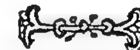
ξζ'. Οὐκ ἔστιν ἕτερος μείζων ἀγὼν τῆς σωφροσύνης καὶ παρθενίας. Καὶ ὑπ᾿ αὐτῶν γὰρ τῶν Ἀγγέλων θαυμάζεται ὁ τὴν ἀγαμίαν τιμῶν, καὶ τῶν ἀθλητῶν οὐκ ἔλαττον στεφανοῦται. Τὸ γὰρ σαρκὶ συνδεδεμένον τινὰ καὶ αἵματι, σπεύδειν μιμεῖσθαι τὴν τῶν ἀσωμάτων ἀυλίαν διὰ τῆς ἁγνείας ἀεί, πόσων δεῖται τῶν μόχθων καὶ τῶν ἱδρώτων; καὶ τοσοῦτον τῇ ἀληθείᾳ μέγα καὶ ὑψηλὸν τὸ κατόρθωμα, ὥστε μικροῦ καὶ ἀδύνατον εἶναι δοκεῖν, ὡς ὑπὲρ φύσιν· εἰ μήπου Θεὸς ἄνωθεν ἀντιλάβηται, τὸ ἀσθενὲς τῆς φύσεως ἐνισχύων καὶ τὸ σαθρὸν ὑπερείδων καί, τρόπον τινά, τῆς γῆς ἀνακουφίζων ἔρωτι θείῳ καὶ ἐλπίδι τῶν ἀποκειμένων γερῶν.

ξη'. Ὑγραινομένη σὰρξ πολυποσίᾳ καὶ πολυυπνίᾳ, μέγα πρὸς σωφροσύνην ἐμπόδιον. Σωφροσύνη δὲ ἀληθὴς καὶ ἐν τοῖς καθ᾿ ὕπνον φαντάσμασι μένει ἀκίνητος. Τὸ γὰρ προστρέχειν ἐν τούτοις τὸν νοῦν, σύμβολόν ἐστι περιφέρειν ἔτι αὐτὸν τὸ τοῦ πάθους κατὰ βάθους ἀρρώστημα. Εἰ δὲ διὰ τῆς χάριτος καταξιωθείη καὶ σώματος δίχα, ἐν ὕπνῳ προσομιλεῖν τῷ Θεῷ, μένει ἀνέπαφος αὐτὸς καὶ ψυχῆς καὶ σώματος φύλαξ ἐγρήγορος, ἠρεμούντων αὐτῶν, οἷόν τις σκύλαξ διὰ τοὺς ἐπιβούλους λύκους νήφων καὶ μὴ συλούμενος.

1. Πρβλ. Ἑβρ. ια', 40.
2. Πρβλ. Ψαλμ. 11, 9.
3. Πρβλ. Γεν. γ', 15.
4. Πρβλ. Β' Κορ. α', 8.

ξθ'. Παράδοξόν σοι λόγον φημὶ καὶ μὴ θαύμαζε· ἔστι τι μυστήριον κρυπτῶς μεταξὺ Θεοῦ καὶ τῆς ψυχῆς τελούμενον. Τῶν ὑψηλοτάτων δὲ τοῦτο μέτρων καὶ τῆς τελείας καθάρσεως καὶ ἀγάπης καὶ πίστεως. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος εἰς ἄκρον καταλλαγείς, ἑνωθῇ Θεῷ διὰ τῆς οἰκειώσεως, προσευχῇ καὶ θεωρίᾳ ἀδιαλείπτῳ, ἐν τούτῳ Ἠλίας μὲν κλείει οὐρανὸν τῇ ἀβροχίᾳ[1] καὶ οὐρανίῳ φλέγει πυρὶ τὴν θυσίαν[2]. Μωυσῆς δὲ τέμνει θάλασσαν[3], καὶ χειρῶν ἐκτάσει τροποῦται Ἀμαλήκ[4]. Καὶ Ἰωνᾶς κήτους καὶ βυθοῦ διασῴζεται[5]. Βίᾳ γὰρ ἄγει Θεὸν τὸν φιλανθρωπότατον, οἷ καὶ βούληται, ὁ τούτου καταξιωθείς, εἰ καὶ ἐν σαρκὶ περίεστιν, ἀλλ᾿ ὑπερέβη τὸ μέτρον τῆς φθορᾶς καὶ τῆς θνητότητος, ὡς κοινὸν ὕπνον τὸν θάνατον ἐκδεχόμενος, ἡδέως παραπέμποντα πρὸς τὰ ἐλπιζόμενα.

ΠΕΡΙ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ

ο'. Αἰδούμενος τὰ δεσποτικὰ πάθη καὶ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν τοῦ Θεοῦ Λόγου κένωσιν, ἀλλὰ γὰρ καὶ τὴν θύσιν καὶ ἀνάκρασιν ἐν ἡμῖν τοῦ ζωοποιοῦ καὶ θείου σώματός τε καὶ αἵματος, ὧν οὐ τῆς μεθέξεως μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς ἱερουργίας κατηξιώμεθα, ταπείνου σεαυτὸν ὡσεὶ καὶ σφαγῆς πρόβατον, ὑπερέχοντάς σου πάντας ἐν ἀληθείᾳ ἡγούμενος· καὶ σπεῦδε μή τινος πλήττειν συνείδησιν, παραλόγως μάλιστα. Ἁγιασμοῦ δὲ χωρίς, μὴ κατατόλμα τῆς τῶν ἁγίων προσψαύσεως, ἵνα μὴ ὡσεὶ χόρτος φλεχθεὶς τῷ θείῳ πυρὶ καὶ ὡσεὶ κηρὸς τακείς, ἀνταναιρεθῇς[6].

οα'. Ναὶ μήν, ἐὰν ὡς δεῖ μεταχειρίζῃ τὴν τῆς θείας καὶ σεβασμίας ἱερουργίας φρικτὴν τελεταρχίαν καὶ μὴ καθάπτηταί σου τὸ συνειδός, ἐν οὐδενὶ τῶν πάντων, ὡς ἐκ ταύτης ἐλπίσῃς τὴν σωτηρίαν. Ὑπὲρ γὰρ πᾶσαν ἐργασίαν καὶ θεωρίαν ἡ ἐντεῦθεν προσγένηταί σοι ὠφέλεια· εἰ δὲ μὴ οὕτως, ὄφει αὐτός, καὶ κρεῖττον πάντως ἀποσχέσθαι, δι᾿ ἐπιγνωμοσύνης τῆς οἰκείας ἀσθενείας, τοῦ τῆς ἱερωσύνης ὕψους, ἢ ἀτελῶς καὶ ἀνάγνως ταύτης ἐπειλημμένον· καὶ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα εἶναι μετέωρον, πτῶμα κεῖσθαι κλαυθμοῦ ἄξιον ἐξ ἀναξιότητος.

1. Γ' Βασιλ. ιζ', 1.
2. Γ' Βασιλ. ιη', 36-38.
3. Ἔξοδ. ιδ', 21.
4. Ἔξοδ. ιζ', 11-13.
5. Ἰωνᾶς β', 2, 11.
6. Ψαλμ. 57, 9.

οβ'. Τόσον ὑπέρκειται ἡ τῆς σεβασμίας ἱερωσύνης λατρεία καὶ πρὸς τὸ θεῖον ἐξίλασις καὶ δυσώπησις, πάσης ψαλμῳδίας καὶ προσευχῆς, ὅσον ἀστέρων ἥλιος. Αὐτὸν γὰρ ἐκεῖνον τὸν Μονογενῆ θυσιάζομεν καὶ προτίθεμεν καὶ προσάγομεν εἰς παράκλησιν, τὸν ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν δωρεὰν σφαγέντα διὰ φιλανθρωπίαν· οὐχ ὑπὲρ ἁμαρτάδων ἀφέσεως μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ὧν δεώμεθα πρὸς τὸ συμφέρον πάντως, εἰ μὴ ἡ συνείδησις βεβηλοῦται. Καὶ τὸ μὲν ἡνωμένον θεότητι, ὥσπερ τις ἄνθραξ φλέγει πᾶσαν ὕλην ἀνομημάτων καὶ τὰς καρδίας φωτίζει τῶν μετὰ πίστεως προσιόντων. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ θεῖον αἷμα καὶ τίμιον, ῥύπτει καὶ καθαίρει παντὸς ὑσσώπου ἐπέκεινα κηλῖδα πᾶσαν καὶ σπῖλον, τῶν ὅση δύναμις καθαρῶς καὶ οὐκ ἀνάγνως τῶν ἁγίων κατατολμώντων, εἴπου τις ἐναποληφθείη οὕτω συμβάν.

ογ'. Οὐ τὸ σῶμα τὸ ἀναληφθὲν τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὥς τις ἔφησε τῶν ἁγίων, ἐξ οὐρανοῦ κατιὸν θύεται, ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος μεταβάλλεται εἰς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ, πίστει καὶ φόβῳ καὶ πόθῳ καὶ εὐλαβείᾳ, ἀπὸ τῶν καταξιωθέντων τῆς θείας ἱερωσύνης ἱεροτελεστούμενος καὶ τὴν ἐκ τούτου εἰς τοῦτο ἄμειψιν δεχόμενος, ἐνεργείᾳ καὶ ἐπιφοιτήσει τοῦ Παναγίου Πνεύματος. Οὐχὶ γινόμενος ἕτερον σῶμα παρ' ἐκεῖνο τὸ δεσποτικόν, ἀλλ' εἰς τοῦτο μεταβαλλόμενος, ἀφθαρτίζων, οὐχὶ φθειρόμενος. Πόσης οὖν δεῖται τῆς καθαρότητος καὶ τῆς ἁγιότητος ὁ ἱερεύς, θεϊκοῦ ψαύων σώματος; καὶ παρρησίας ὁποίας, μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων γινόμενος, καὶ συμπρεσβευτὰς περιλαμβάνων σὺν τῇ Πανάγνῳ καὶ Θεομήτορι, πάσας τε τὰς ἐπουρανίους τῶν Ἀγγέλων δυνάμεις καὶ τοὺς ἀπ' αἰῶνος ἁγίους; Ἐμοὶ δοκεῖ, ἀγγελικῆς αὐτὸν ἢ ἀρχαγγελικῆς ὥσπερ δὴ τῆς ἀξίας, οὕτω χρήζειν καὶ τῆς οἰκειότητος.

οδ'. Σημειωτέον σοι, ὦ Πισήνιε, ὅτι διὰ τοῦτο ἀνακεκαλυμμένα πρόκεινται τὰ ἅγια, μετὰ τὸ τῆς πίστεως σύμβολον, ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης μέλλοντα ἁγιάζεσθαι, ὡς ἂν δέηται τρόπον τινὰ ὑπὲρ τῶν προσφερόντων καὶ κράζειν ἀλαλήτοις φωναῖς πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς κατοικοῦντα. Ὁρῶν γὰρ ἐκεῖνος οὐ παρορᾷ· καὶ βλέπων οὐ παραβλέπει, ἐνθυμούμενος τὴν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτωλῶν ἑκούσιον κένωσιν καὶ ἄρρητον συγκατάβασιν καὶ φιλάνθρωπον σφαγήν. Οὐ γὰρ δεδικαιωμένοις οὖσιν ἡμῖν, τὸ λύτρον ἐχαρίσατο διὰ τοῦ παθεῖν, καὶ τὴν σωτηρίαν, ὁ ἀγαθός τε καὶ ἀνεξίκακος, ἀλλὰ προσκεκρουκότας ἠλέησε καὶ ἀνεκαλέσατο.

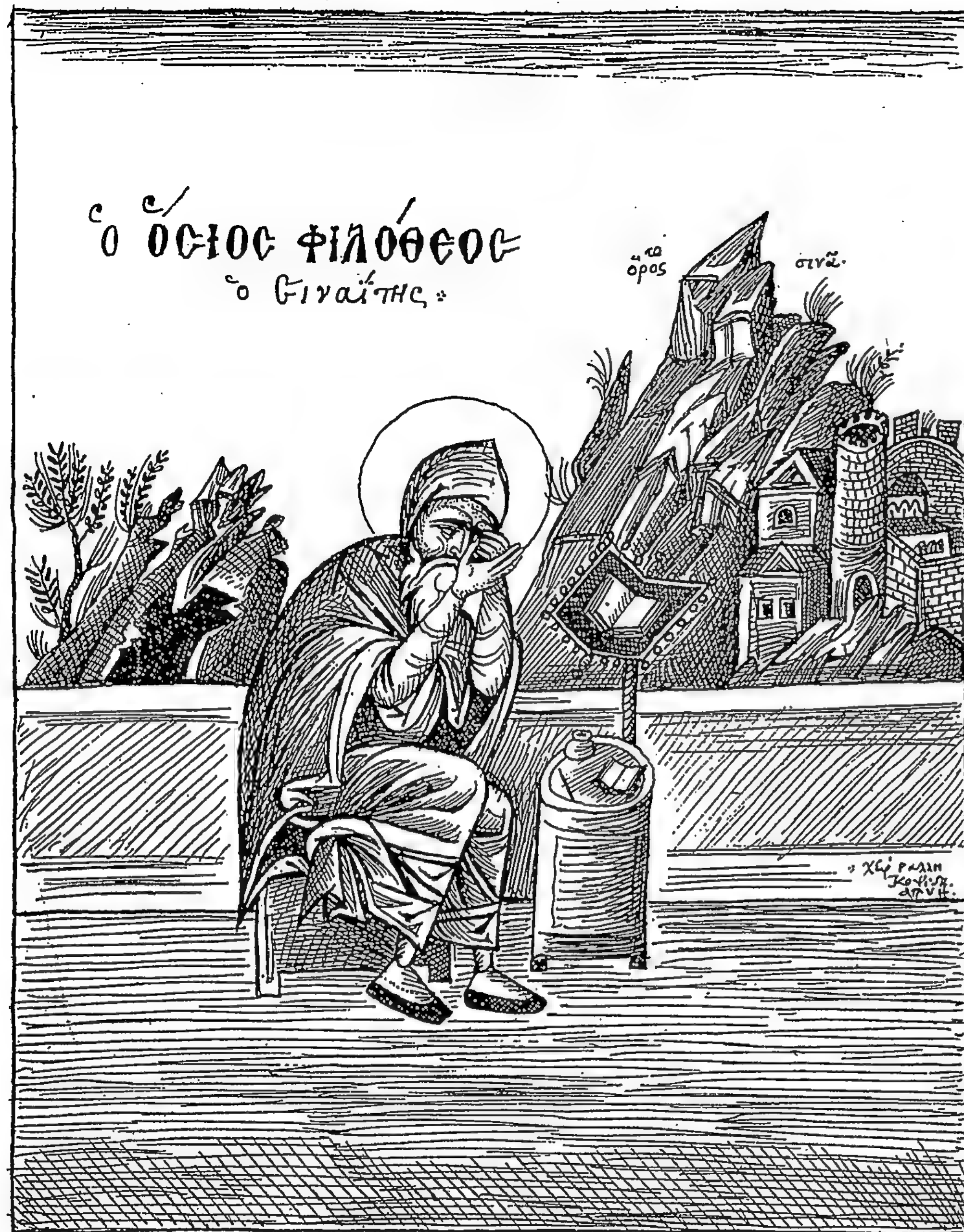
οε'. Κἂν καθαρᾶς ἐπιμελούμενος προσευχῆς ἑνούσης Θεῷ ἀΰλως τὸν ἄυλον νοῦν, καὶ ἔφθασας ὡς ἐν ἐσόπτρῳ ἰδεῖν τὴν διαδεξαμένην σε λῆξιν μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐνταῦθα ζωῆς, ὡς τὸν τοῦ Πνεύματος δεξάμενος ἀρραβῶνα [1], καὶ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ἐντὸς κεκτημένος [2] ἐν πάσῃ αἰσθήσει καὶ πληροφορίᾳ, μὴ ἀνάσχῃ ἀπολυθῆναι τῆς σαρκὸς χωρὶς προγνώσεως τοῦ θανάτου· ἀλλὰ καὶ δέου λιπαρῶς περὶ τούτου καὶ ἔσο εὔελπις τούτου τυχεῖν, τῆς ἐξόδου πλησίον, εἰ εἴη συμφέρον· πρὸς ἣν εὐτρεπίζου διηνεκῶς, δειλίαν πᾶσαν ἀπορριπτούμενος· ὡς ἂν τὸν ἀέρα διαπεράσας καὶ τὰ τῆς πονηρίας διαδρὰς πνεύματα, θαρσαλέως καὶ ἀδειμάντως εἴσω γένῃ τῶν οὐρανίων ἀψίδων, τάξεσιν ἀγγελικαῖς συνταττόμενος καὶ προσθήκη τοῖς ἀπ' αἰῶνος ἐκλεκτοῖς καὶ δικαίοις γινόμενος καὶ τὸ θεῖον ὁρῶν, ὅσον ἐφικτόν. Εἶδ' οὖν, ἀλλὰ τὰ ὑπ' αὐτῷ ἀγαθὰ καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον κατανοῶν ἀκτινοφωτοβολοῦντα τὰ ὑπερουράνια, λατρευόμενον μιᾷ προσκυνήσει, μετὰ τῆς ἀχράντου σαρκὸς αὐτοῦ, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι, ὑπὸ πάσης ἐπουρανίου στρατιᾶς καὶ τῶν ἁγίων ἁπάντων.

1. Β' Κορ. ε', 5. 2. Πρβλ. Λουκ. ιζ', 21.

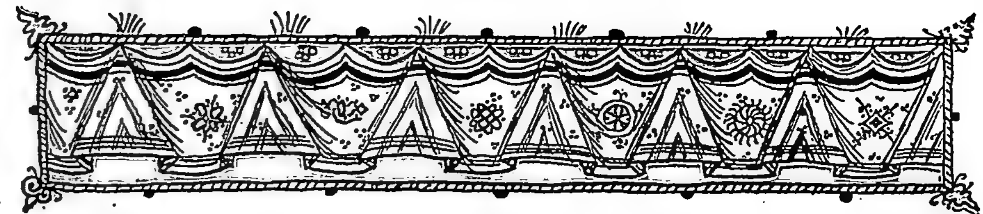

ἈΜΗΝ:-

Ὅταν λογισμὸν γνοίης, ἀντιλογήθητι αὐτῷ· εὐθέως δὲ τάχος κάλεσον Χριστὸν εἰς ἐκδίκησιν. Ὁ δὲ γλυκὺς Ἰησοῦς, ἔτι σου λαλοῦντος, ἐρεῖ· ἰδοὺ πάρειμι, νεῖμαί σοι ἀντίληψιν.

σύντομος βιογραφία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν ΦΙΛΟΘΕΟΥ τοῦ ΣΙΝΑΪΤΟΥ

ΙΛΟΘΕΟΣ ὁ Ὁσιώτατος Πατὴρ ἡμῶν, ὁ τῆς κατὰ τὸ Σίναιον λογικῆς τῶν Μοναχῶν ποίμνης χρηματίσας Ἡγούμενος, καὶ διὰ τοῦτο Σιναΐτης ἐπικαλούμενος, ἐν τίσιν ἤκμασε χρόνοις καὶ ἐτελεύτησεν, ἄδηλον. Ὁ δὲ παρὼν οὑτοσὶ λόγος, εἰς κεφάλαια διῃρημένος τεσσαράκοντα, ἀρίστως αὐτῷ φιλοπονηθεὶς καὶ πλείστης ὅσης, ὡς οὐκ ἄν τις εἴποι, τῆς πνευματικῆς σοφίας καὶ ψυχικῆς ὠφελείας πεπληρωμένος, τῆς χορείας τῶν λοιπῶν Νηπτικῶν διαζευχθῆναι οὐκ ἔδοξε δίκαιος. Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Γνώμονά γε τοῦτον ἀκριβῆ νήψεως καὶ νοὸς φυλακῆς καὶ καθαρότητος καρδίας εἰπών τις, οὐκ ἂν ἁμάρτοι τῆς ἀληθείας.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΦΙΛΟΘΕΟΥ

ΤΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ

ΝΗΠΤΙΚΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ Μ'.

Ἔστιν ἐν ἡμῖν νοητὸς πόλεμος τοῦ αἰσθητοῦ χαλεπώτερος. Καὶ δεῖ τὸν τῆς εὐσεβείας ἐργάτην τρέχειν καὶ κατὰ σκοπὸν διώκειν[1] ἐν νῷ, τοῦ τελείως τὴν τοῦ Θεοῦ μνήμην ἐν καρδίᾳ, ὥσπερ μαργαρίτην ἢ λίθον τίμιον θησαυρίσαι[2]. Καὶ χρὴ πάντα προέσθαι, καὶ σῶμα· καὶ αὐτῆς τῆς παρούσης ζωῆς καταφρονεῖν, ἵνα Θεὸν ἐν καρδίᾳ κτησώμεθα μόνον. Ἀρκεῖ γάρ, ἔφη ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ἡ κατὰ νοῦν θεοπτία ἀπολέσαι τοὺς πονηρούς.

β'. Πάσῃ οὖν δυνάμει ὀφείλουσιν οἱ νοητῶς ἀγωνιζόμενοι, ἐργασίας πνευματικὰς ἐκ τῶν θείων Γραφῶν ἐκλέγεσθαι καὶ τῷ νοῒ ὥσπερ ὑγιεινὰς ἐμπλάστρους τιθέναι. Καὶ ἀπὸ μὲν πρωΐας, φησί, μετὰ ἀκριβοῦς μνήμης Θεοῦ καὶ ἀδιαλείπτου ἐν ψυχῇ Ἰησοῦ Χριστοῦ εὐχῆς, χρὴ ἀνδρείως καὶ ἀποτόμως ἵστασθαι ἐν πύλῃ καρδίας, καὶ ἀποκτείνειν τῇ νοητῇ φυλακῇ πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς[3]· καὶ ἐν ἐκστάσει καὶ ἐκτάσει τῆς πιστῆς τοῦ Θεοῦ μνήμης, συγκόπτειν κεφαλὰς δυναστῶν[4], διὰ Κύριον, καὶ ἀρχὰς λογισμῶν πολεμίων· ἐπείπερ ἴσμεν καὶ ἐν νοητοῖς ἱδρῶσιν ἔνθεόν τινα ἐργασίαν καὶ τάξιν. Καὶ οὕτω χρή γε βιαζομένους ποιεῖν, ἕως ἐνστῇ ὁ τῆς ἑστιάσεως παρὼν καιρός· μετέπειτα δὲ εὐχαριστήσαντας τῷ Κυρίῳ, τῷ διὰ μόνην φιλανθρωπίαν δισσῶς ἐμπιπλῶντι ἡμᾶς τροφῆς καὶ ἐν πνεύματι καὶ σώματι, τῇ τοῦ θανάτου μνήμῃ καὶ μελέτῃ δεῖ ἀναλίσκειν, καὶ τῇ ἐφεξῆς πάλιν, τοῦ πρωινοῦ ἔργου κραταιῶς ἔχεσθαι. Μόλις γὰρ οὕτω καθ' ἡμέραν ποιοῦντες, ἐκφυγεῖν ἐξισχύσωμεν ἐν Κυρίῳ τὰ δίκτυα τοῦ νοητοῦ ἐχθροῦ. Ἅτινα ἐν ἡμῖν ἐγχρονίζοντα, γεννῶσι τὰ τρία ταῦτα, πίστιν, ἐλπίδα καὶ ἀγάπην. Καὶ ἡ μὲν πίστις ἀληθινῶς ἡμᾶς παρασκευάζει φοβεῖσθαι Θεόν. Ἡ δὲ ἐλπίς, τὸν δουλικὸν ὑπερπηδῶσα φόβον, ἀγάπῃ Θεοῦ συνάπτει τὸν ἄνθρωπον· εἴπερ ἡ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει[5], ἐπειδὴ γεννᾶν οἶδε τὴν διττὴν ἀγάπην, ἐφ' ᾗ ὁ νόμος κρέμανται καὶ οἱ Προφῆται[6]. Ἡ δὲ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει[7] μετὰ καὶ τοῦ αἰτία γενέσθαι ἐν τῷδε τῷ

1. Πρβλ. Φιλιππ. γ', 14. 2. Πρβλ. Ματθ. ιγ', 44-46. 3. Ψαλμ. 100,8.
4. Ἀββ. γ', 14. 5. Ῥωμ. ε', 5. 6. Πρβλ. Ματθ. κβ', 40.
7. Α' Κορ. ιγ', 8.

αἰῶνι τῷ μετόχῳ αὐτῆς, τοῦ πληροῦντος τὰς θείας νομοθεσίας, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

γ'. Σπάνιον δέ ἐστι λίαν εὑρεῖν τοὺς τῷ λογιστικῷ ἡσυχάζοντας· κἀκείνων μόνων ἐστίν, οἳ τὴν θείαν χάριν καὶ παράκλησιν διὰ τοῦδε τοῦ πράγματος ἐγγίζειν αὐτοῖς μηχανῶνται. Εἰ τοίνυν τὴν κατὰ Χριστὸν φιλοσοφίαν, ἐν τηρήσει νοὸς καὶ νήψει, τὴν νοητὴν ἐργασίαν βαδίζειν βουλόμεθα, δι' ἐγκρατείας βρωμάτων πολλῶν τέως τῆς ὁδοῦ ταύτης ἀρχόμεθα, σταθμῷ τὰ βρώματα * καὶ ποτὰ λαμβάνοντες, ἐν τῷ δύνασθαι. Λεγέσθω γὰρ ἡ νῆψις εἰκότως, ὁδὸς μὲν εἰς βασιλείαν ἄγουσα, εἴς τε τὴν ἐντὸς ἡμῶν, καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν· νοητὴ δὲ ἐργασία, ὡς ἐξεργαζομένη καὶ λευκαίνουσα τὰ τοῦ νοῦ ἤθη, καὶ ἀπὸ τοῦ ἐμπαθοῦς εἰς τὸ ἀπαθὲς μεταβάλλουσα· θυρίδι γὰρ φωτεινῇ ἔοικεν, ἀφ' ἧς ὁ Θεὸς διακύψας, ἐπιφαίνεται τῷ νοΐ.

* Ἴσως βρωτά.

δ'. Ὅπου δὲ ταπείνωσις, μνήμη τε Θεοῦ ἐκ νήψεως συνεστῶσα καὶ προσοχῆς, προσευχῆς τε πυκνότης κατ' ἐχθρῶν ἐστηλωμένη, ἔστιν ἄρα ἐκεῖ ὁ τόπος τοῦ Θεοῦ[1]· ἤτοι καρδιακὸς οὐρανός, ἐν ᾧ δαιμόνιος φάλαγξ δέδοικε προσκαρτερεῖν, διὰ τὸν ἐν τῷ τόπῳ κατοικοῦντα Θεόν.

ε'. Οὐδὲν πολυλογίας συγχυτικώτερον καὶ γλώσσης ἀκρατοῦς φαυλότερον καὶ κατάστασιν ψυχῆς ἀφανίσαι δυνάμενον. Ἃ γὰρ καθ' ἡμέραν οἰκοδομοῦμεν, καταλύει[2]· καὶ ἃ κόπῳ συνάγομεν, διὰ γλωσσαλγίας ἡ ψυχὴ σκορπίζει. Τί γὰρ αὐτῆς χεῖρον; ἀκατάσχετον κακόν[3]. Δεῖ οὖν αὐτῇ ὁρίσαι καὶ βίαν ἐπιθεῖναι καὶ ἄγξαι αὐτήν, ἵν' οὕτως εἴπω, τὰ πρὸς χρείαν μόνον ὑπηρετεῖν· καὶ τίς ἂν ἐξείποι ὅλην τὴν ἐκ τῆς γλώττης ψυχικὴν ζημίαν;

ς'. Πρώτη πύλη ἡ εἰσάγουσα εἰς τὴν νοητὴν Ἱερουσαλὴμ τὴν τοῦ νοῦ προσοχήν, ἔστιν ἡ ἐν γνώσει σιωπὴ τοῦ στόματος, κἂν μήπω ὁ νοῦς τέως ἡσυχάζῃ· δευτέρα δέ, ἡ ἀπὸ βρωμάτων καὶ πομάτων ἐγκράτεια ἔμμετρος· τρίτη, ἡ νοῦν καὶ σῶμα ἁγνίζουσα τοῦ θανάτου ἀδιάλειπτος μνήμη καὶ μελέτη. Ταύτης ἔγωγε τὴν ὥραν ἅπαξ ἰδών, καὶ πνεύματι, ἀλλ' οὐκ ὄμματι, τρωθεὶς καὶ τερφθείς, ὁμόζυγον ἐμοὶ παρ' ὅλον τὸν βίον ἠθέλησα κτήσασθαι, ἐρασθεὶς τῇ αὐτῆς εὐπρεπείᾳ τε καὶ σεμνότητι· ὅπως ἔστι ταπεινή, χαρμολυπουμένη, σκεπτική, ἔμφοβος τῆς μελλούσης δικαίας ἐτάσεως, δεδοικυῖα τὴν τοῦ βίου μέλησιν. Καὶ ἐκ μὲν αἰσθητῶν ὀμμάτων, ὕδωρ ζωηρὸν ἰαματικὸν πέφυκε στάζειν· ἐκ δὲ νοητῶν ὀφθαλμῶν πηγὴν ἀφιεῖσαν ἐννοιῶν σοφωτάτων, ἥτις νάουσα καὶ ἁλλομένη, εὐφραίνει τὴν φρένα. Ταύτην, ὡς ἔφην, τὴν τοῦ Ἀδὰμ θυγατέρα, τὴν μνήμην, λέγω, τοῦ θανάτου, ἐδίψων ἀεὶ σύμβιον κτήσασθαι, καὶ σὺν αὐτῇ καθεύδειν, αὐτῇ τε ὁμιλεῖν καὶ τί μέλλει γενέσθαι, μετὰ τὴν τοῦ σώματος ἀπόθεσιν, συζητεῖν· ἀλλ' οὐκ εἴασεν ἡ μιαρὰ πολλάκις λήθη, ἡ ἐζοφωμένη τοῦ διαβόλου θυγάτηρ.

ζ'. Ἔστι γὰρ πόλεμος ἐν τῷ κρυπτῷ ὑπὸ τῶν τῆς πονηρίας πνευμάτων, διὰ λογισμῶν μετὰ τῆς ψυχῆς συγκρουόμενος. Ἀοράτῳ γὰρ αὐτῇ οὔσῃ

1. Πρβλ. Γεν. κη', 16-17. 2. Πρβλ. Γαλ. β', 18. 3. Ἰακ. γ', 8.

καὶ αἱ κακοθελεῖς δυνάμεις ἐκεῖναι καταλλήλως τῇ ταύτης οὐσίᾳ, διὰ τοῦ ἀοράτου πολέμου αὐτῇ προσφέρονται. Καὶ ἔστιν ἰδεῖν μεταξὺ αὐτῶν καὶ αὐτῆς καὶ ὅπλα καὶ παράταξιν καὶ δολίας ἀπάτας καὶ πόλεμον φοβερὸν καὶ συμβολὴν ἔμμαχον καὶ νίκας καὶ ἥττας ἐξ ἑκατέρων μερῶν. Ἓν δὲ ἀπολείπεται οὗτος ὁ νοητός, ὃν ὑφηγούμεθα, πόλεμος τοῦ αἰσθητοῦ πολέμου, τὸν καιρὸν τῆς τοῦ πολέμου προθεσμίας. Ὁ μὲν γὰρ αἰσθητὸς πόλεμος οἶδε καὶ καιρὸν ἑαυτῷ καὶ τάξιν ὁρίζειν· ὁ δὲ ἀμηνύτως προσβάλλει ἐξάπινα περὶ τὰ τῆς καρδίας μεσαίτατα, καίρια λοχῶν ψυχὴν θανατοῖ διὰ τῆς ἁμαρτίας· ἕνεκεν τίνος καὶ διατί ὁ ἀγὼν οὗτος καὶ ἡ πάλη συνίσταται καθ᾿ ἡμῶν; ἵνα μὴ τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα, ὅπερ εὐχόμεθα, γενηθήτω λέγοντες ἐν ἡμῖν τὸ θέλημά σου[1], δι᾿ ἡμῶν γένηται· τὸ δέ ἐστιν αἱ τοῦ Θεοῦ ἐντολαί. Καὶ εἴ τις λεπτῶς ἐν Κυρίῳ τὸν ἴδιον νοῦν νηφαλέως στήσας τῆς πλάνης, τὰς εἰσβολὰς αὐτῶν καὶ μετεμπλοκὰς τὰς ἐκ φαντασιῶν συνισταμένας, ἀκριβῶς παρατηρήσειεν, εὑρήσει διὰ πείρας. Διὸ καὶ ὁ Κύριος κατὰ τῶν ἀλιτηρίων δαιμόνων σκοπὸν ἀποτεινόμενος, ἅτε Θεὸς τὰ νοήματα αὐτῶν προθεωρῶν, ἐξ ἐναντίας αὐτῶν τοῦ σκοποῦ, τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ σὺν ἀπειλῇ τοῖς παραβαίνουσι τέθεικεν.

η'. Ὅταν ἐν ἕξει τινὶ γενώμεθα ἐγκρατείας, λέγω, καὶ ἀποχῆς κακῶν φαινομένων, διὰ τῶν πέντε αἰσθήσεων ἐνεργουμένων, εἰς τὸ ἑξῆς τούτων δυνησόμεθα καὶ τὴν καρδίαν τηρεῖν μετὰ Ἰησοῦ καὶ παρ᾿ αὐτοῦ ἐν αὐτῇ φωτίζεσθαι καὶ μετὰ πόθου τινὸς θερμοῦ τῆς χρηστότητος αὐτοῦ διὰ τοῦ νοὸς ἀπογεύεσθαι. Ἐπεὶ μὴ δι᾿ ἄλλο τι καθαίρεσθαι τὴν καρδίαν νόμον ἐλάβομεν, ἀλλ᾿ ἵνα τῶν τῆς πονηρίας νεφῶν ἐκβάντων ἐκ τοῦ ἀέρος τῆς καρδίας καὶ διασκεδασθέντων τῇ συνεχείᾳ τῆς προσοχῆς, ὡς ἐν αἰθρίᾳ καθαρῶς ἰδεῖν δυνηθῶμεν τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης Ἰησοῦν, καὶ ποσῶς ἐλλαμφθῆναι τοὺς λόγους ἐν νῷ τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος. Ἐπειδὴ μὴ πᾶσι φανεροῦσθαι πεφύκασιν, εἰμὴ τοῖς καθαίρουσι τὴν διάνοιαν.

θ'. Οὕτως ἑαυτοὺς τὸ καθ᾿ ἡμέραν χρὴ καταρτίζειν, οἵους χρὴ φαίνεσθαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Φησὶ γὰρ ὁ Προφήτης Ὠσηέ· Ἔλεον καὶ κρίσιν φυλάσσου καὶ ἔγγιζε τῷ Θεῷ σου διαπαντός[2]. Καὶ πάλιν ὁ Μαλαχίας ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ φησι· Υἱὸς δοξάζει πατέρα, καὶ δοῦλος τὸν Κύριον αὐτοῦ· καὶ εἰ πατήρ εἰμι ἐγώ, ποῦ ἐστιν ἡ δόξα μου; καὶ εἰ Κύριός εἰμι ἐγώ, ποῦ ἐστιν ὁ φόβος μου; λέγει Κύριος παντοκράτωρ[3]. Καὶ ὁ Ἀπόστολος· Καθαρίσωμεν ἑαυτούς, φησίν, ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος[4]. Καὶ ἡ Σοφία πάλιν· Πάσῃ φυλακῇ τήρει σὴν καρδίαν· ἐκ γὰρ τούτων ἔξοδος ζωῆς[5]. Καὶ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἔφη· Καθάρισον τὸ ἔσωθεν τοῦ ποτηρίου, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἔξωθεν καθαρόν[6].

ι'. Αἱ ἄκαιροι ὁμιλίαι ποτὲ μὲν μῖσος παρὰ τῶν ἀκουόντων ἡμῖν προξενοῦσιν· ἄλλοτε λοιδορίας καὶ καταγέλωτα, τὴν τῶν ῥημάτων ἄνοιαν

1. Πρβλ. Ματθ ς', 10.
2. Ὠσηὲ ιβ', 7.
3 Μαλαχ. α', 6.
4. Β' Κορ. ζ', 1.
5. Παροιμ. δ', 23.
6. Ματθ. κγ', 26.

καταγινωσκόντων· ἄλλαι δέ, μολυσμὸν συνειδότος· ἄλλαι τὴν ἐκ Θεοῦ κατάκρισιν καὶ τὴν λύπην τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ὃ καὶ φρικτὸν τῶν ἄλλων ἁπάντων.

ια'. Ὁ τὴν καρδίαν αὐτοῦ καθαίρων καὶ ἐκ ῥιζῶν ἀνασπῶν τὴν ἁμαρτίαν ἐν Κυρίῳ καὶ πονῶν χάριν γνώσεως θειοτέρας καὶ βλέπων ἐν νῷ τὰ πολλοῖς ἀθέατα, οὐ χρὴ διὰ τοῦτο τινὸς κατεπαίρεσθαι. Οὐδὲν γὰρ καθαρώτερον ἐν κτιστοῖς ἀσωμάτου, οὐδὲν ἀγγέλου γνωστικώτερον· ἀλλ᾿ ἐπαρθείς, ὡς ἀστραπὴ ἐξ οὐρανοῦ κατερράγη· οὕτως αὐτῷ ἡ ὑψηλοφροσύνη, ἀκαθαρσία παρὰ τῷ Θεῷ λογισθεῖσα. Φανεροὶ δέ εἰσιν οἱ τὸν χρυσὸν ἀνορύττοντες.

ιβ'. Φησὶν ὁ Ἀπόστολος· ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται[1]· ὡς μὴ δυνατὸν μετὰ κόρου βρωμάτων, πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἀφανεῖς καὶ κακοθελεῖς δυνάμεις παρατάττεσθαι τοὺς τῇ σαρκὶ ταύτῃ συνδεδεμένους τῇ μοχθηρᾷ, καὶ ἀεὶ ἐπιθυμούσῃ κατὰ τοῦ πνεύματος[2]. Οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις[3]· τὸ φρόνημα τῆς σαρκός, ἔχθρα εἰς Θεόν· τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐδὲ γὰρ δύναται[4] φησι. Δῆλον ὅτι διὰ τοῦτο οὐ δύναται, ἐπειδὴ γήινον ὄν, χυμῷ καὶ αἵματι καὶ φλέγματι συγκεκραμμένον καὶ ἀεὶ κάτω πίπτον[5], ἀεὶ προσπάσχει τοῖς γηΐνοις, καὶ ἥδεται ταῖς ὀλλυμέναις ἡδοναῖς τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος. Τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς θάνατος[6]· οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες, Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται[7].

ιγ'. Πολλῆς δὲ ταπεινώσεως ἡμῖν χρεία, ἐπιμελουμένοις[8] νοὸς φυλακῆς ἐν Κυρίῳ, πρῶτον εἰς Θεὸν καὶ εἰς ἀνθρώπους. Παντοίως δὲ πάντοθεν, ὀφείλομεν συντρίβειν τὴν καρδίαν, πᾶν τὸ ταπεινοῦν ἐπιτηδεύοντες. Συντρίβειν δὲ καὶ ταπεινοῦν οἶδε καρδίαν, μνήμη τοῦ ἀρχαίου ἡμῶν ἐν τῷ κόσμῳ βίου, εἰ κατὰ ἀκρίβειαν μνημονεύεται παρ᾿ ἡμῶν. Καὶ μνήμη ἁμαρτημάτων πάντων ἐκ νηπίου, κατ᾿ εἶδος παρὰ τοῦ νοὸς ἀναθεωρουμένων (παρεκτὸς τῶν σαρκικῶν, τούτων γὰρ ἡ ἐνθύμησις ἐπιζήμιός ἐστι), καὶ ταπεινοῦν οἶδε καὶ δάκρυα γεννᾶν καὶ πρὸς εὐχαριστίαν Θεοῦ ὁλοκαρδίως ἡμᾶς κινεῖν, ὥσπερ καὶ ἡ ἀέναος καὶ ἐναργὴς μνήμη τοῦ θανάτου. Ἡ αὐτὴ γὰρ καὶ πένθος τίκτει μετὰ ἡδύτητός τινος καὶ χαρᾶς καὶ νῆψιν νοός. Κραταιῶς δὲ ταπεινοῖ φρόνημα καὶ γῆν ὁρᾶν[9] καὶ ἡ μνήμη τῶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παθῶν κατ᾿ εἶδος καὶ αὐτῶν τῇ μνήμῃ ἀναλεγομένων καὶ μνημονευομένων· καί γε δάκρυα καὶ ταῦτα παρέχουσι. Καὶ πρὸς τούτοις ταπεινοῦσιν ἀληθῶς ψυχὴν καὶ αἱ πολλαὶ εὐεργεσίαι τοῦ Θεοῦ· αἱ εἰς ἡμᾶς κατ᾿ εἶδος ἀριθμούμεναι καὶ ἀναθεωρούμεναι, ἐπειδὴ πρὸς ὑπερηφάνους δαίμονας τὴν πάλην ἔχομεν.

1. Α' Κορ. θ', 25.
2. Πρβλ. Γαλ. ε', 17.
3. Ῥωμ. ιδ', 17.
4. Ῥωμ. η', 7.
5. Ἡ ἔκδοσις τῆς Βενετίας ἔχει βρύθον.
6. Ῥωμ. η', 6.
7. Ῥωμ. η', 8.
8. Ἡ ἔκδοσις τῆς Βενετίας ἔχει ἐπιμελλομένοις.
9. Ἴσως ἐξέπεσεν ἡ λέξις παρασκευάζει, ἢ ἑτέρα παρεμφερής.

ιδ'. Μὴ ἀπαναίνου ἐκ φιλαυτίας τὰ τοιάδε σωτήρια φάρμακα ψυχῆς, ὦ οὗτος. Ἐπεὶ οὐκ εἶ λοιπὸν Χριστοῦ μαθητής, οὐ μήν, οὐδὲ Παύλου μιμητής· ὅς, οὐκ εἰμὶ ἱκανός, φησί, καλεῖσθαι Ἀπόστολος[1]· καὶ πάλιν· τὸν πρότερον ὄντα βλάσφημον καὶ διώκτην καὶ ὑβριστήν[2]· ὁρᾷς, ὑπερήφανε, τὸν ἅγιον, ὅπως οὐκ ἐπιλήσμων τοῦ προτέρου βίου ἦν; καὶ οἱ ἅγιοι δὲ πάντες οἱ ἐξ ἀρχῆς κτίσεως, μέχρι καὶ νῦν, ταύτην ἐνεδιδύσκοντο τὴν ἐσχάτην Θεοῦ ἁγίαν διπλοΐδα. Καὶ αὐτὸς γὰρ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, Θεὸς ὢν ἀκατάληπτος καὶ ἄγνωστος καὶ ἀνεκλάλητος, θέλων δεῖξαι τὴν ὁδὸν τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ ἁγιότητος, τὴν ταπείνωσιν ὅλῳ τῷ ἐν σαρκὶ αὐτοῦ βίῳ[3] ἐνεδύσατο· οὕτως*ἄρα καὶ θεϊκὴ ἀρετὴ δικαίως ὀφείλει καλεῖσθαι, καὶ δεσποτικὴ ἐντολὴ καὶ στολή, ἡ ἁγία ταπείνωσις. Καὶ οἱ Ἄγγελοι δὲ καὶ πᾶσαι αἱ λαμπραὶ καὶ θεῖαι δυνάμεις ἐκεῖναι, ταύτην τὴν ἀρετὴν ἐξασκοῦσι καὶ φυλάττουσιν, εἰδότες οἵῳ πτώματι πέπτωκεν ὑπερηφανευθεὶς ὁ σατάν· καὶ εἰς ὑπόδειγμα φόβου πτώσεως Ἀγγέλων τε καὶ ἀνθρώπων κεῖται ἐν τῇ ἀβύσσῳ ὁ πονηρός· πάσης τῆς ἄλλης κτίσεως ἀτιμότερος πρὸς Θεοῦ, διὰ οἰκείαν ὑπερηφανίαν ἀποδειχθείς. Οἴδαμεν δὲ καὶ ᾧπερ πτώματι ὁ Ἀδὰμ ἐξ ὑπερηφανίας πέπτωκε. Τοσαῦτα οὖν ἔχοντες ὑποδείγματα τῆς ψυχωφελοῦς ἀρετῆς, παντοίως ἀεὶ ταπεινώμεθα, ὅση δύναμις τούτοις χρώμενοι. Ταπεινωθῶμεν ψυχῇ καὶ σώματι καὶ φρονήματι καὶ θελήματι καὶ ῥήμασι καὶ διανοήμασι καὶ σχήματι καὶ ἔκτοθι καὶ ἔνδοθι· ὃ μάλιστα ζητητέον, ἵνα μὴ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεόν, καθ' ἡμῶν ἕξωμεν. Κύριος γὰρ ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν[4]· καὶ ἀκάθαρτος παρὰ Κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος[5]· καὶ ὁ ἑαυτὸν ταπεινῶν ὑψωθήσεται[6]· καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾷός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ[7]. Διὸ προσεκτέον.

* Ἴσως ὄντως.

ιε'. Ὁρᾶτε, φησὶν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, μὴ βαρυνθῶσιν αἱ καρδίαι ὑμῶν, καὶ τὰ ἑξῆς[8]· ὁ δὲ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται[9]. Πάντα οὖν ταῦτα πρὸς ἡμᾶς παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ εἰρημένα εἰδότες, ἐγκρατῶς τὸν βίον διάξωμεν· πρὸ πάντων ἀπὸ πολλῶν βρωμάτων, τάξει ἐναρέτῳ καὶ συνηθείᾳ τῷ σώματι ἐθίσωμεν, μέτρῳ τὴν τροφὴν αὐτῷ παρεχόμενοι. Οὕτω γὰρ καὶ τὰ σκιρτήματα αὐτοῦ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μέρους ῥᾷον κατευνάζονται καὶ ὑποτάσσονται τῷ ἡγεμόνι λογιστικῷ· εἴπερ δεῖ πιθανῶς εἰπεῖν καὶ ἀληθῶς καὶ τὰ τοῦ θυμοῦ. Ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν σφαλμάτων, εὐκόλως ἀπεχώμεθα· ἐπεὶ καὶ ἀρετὴ τοῦτο κρίνεται τοῖς πεῖραν ἀρετῆς εἰληφόσι, τὸ περιεκτικῶς ἐγκρατεύεσθαι, τουτέστιν ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθαι[10]. Αἴτιον γὰρ τῆς ἁγνείας προηγουμένως μὲν ὁ Θεός, ὁ πάντων τῶν

1. Α' Κορ. ιε', 9. 2. Α' Τιμ. α', 13.
3. Ἡ ἔκδοσις Ἀθηνῶν ἔχει ὅλῳ τῷ ἑαυτοῦ σαρκίῳ.
4. Παροιμ. γ', 34, Ἰακ. δ', 6. 5. Παροιμ. ις', 5. 6. Ματθ. κγ', 12.
7. Ματθ. ια', 29. 8. Λουκ. κα', 34. 9. Α' Κορ. θ', 25.
10. Α' Θεσ. ε', 22.

καλῶν αἴτιος καὶ δοτήρ. Ἔπειτα δὲ ἡ ἀπὸ βρωμάτων πολλῶν ἴση καθ' ἑκάστην καὶ μεμετρημένη ἐγκράτεια.

ις'. Ὥσπερ γὰρ ὁ σατὰν τῷ Θεῷ ἀντιταττόμενος, πρὸς τὸ τοῦ Θεοῦ μὴ γίνεσθαι θέλημα, ὅ εἰσιν αἱ ἐντολαί, δι' ὧν καταλύειν πειρᾶται αὐτό, δι' ἡμῶν Θεῷ πολεμεῖ, οὕτω πάλιν δι' ἡμῶν ὁ Θεὸς ἀνύεσθαι βούλεται τὸ πανάγιον αὐτοῦ βούλημα, ὅ εἰσιν, ὡς εἶπον, αἱ θεῖαι καὶ ζωοποιαὶ ἐντολαί, δι' ἡμῶν καὶ τῆς αὐτοῦ ῥοπῆς, τὸν ὀλέθριον σκοπὸν τοῦ πονηροῦ καταβάλλων. Τὴν γὰρ τοῦ ἐχθροῦ ἀνόνητον* βούλησιν, ἥτις δοκεῖ Θεῷ ἀντιτάττεσθαι, δι' ὧν ποιεῖ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ παραβαίνεσθαι, αὐτὸς πάλιν ὁ Θεὸς δι' ἀνθρωπίνης ἀσθενείας καταστρέφει. Καὶ ὅρα, εἰ μὴ οὕτως ἔχει. Αἱ μὲν ἐντολαὶ πᾶσαι τοῦ θείου Εὐαγγελίου, τὸ τριμερὲς τῆς ψυχῆς δοκοῦσι νομοθετεῖν καὶ ὑγιὲς ποιεῖν, δι' ὧν προστάττουσιν. Μᾶλλον δὲ οὐδὲ δοκοῦσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀληθινῶς αὐτὸ ὑγιάζουσιν. Τοῦτο οὖν τὸ τριμερὲς τῆς ψυχῆς καὶ ὁ διάβολος φαίνεται νυκτὸς καὶ ἡμέρας πολεμῶν. Καὶ εἰ τὸ τριμερὲς πολεμεῖ ὁ σατάν, δηλονότι τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ πολεμεῖ· ὁ Χριστὸς γὰρ τὸ τριμερὲς τῆς ψυχῆς νομοθετεῖ διὰ τῶν ἐντολῶν. Τὸ δέ ἐστι, θυμικόν, ἐπιθυμητικὸν καὶ λογιστικόν. Καὶ σκόπει· ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει[1], καὶ τὰ ἑξῆς αὐτοῦ παραγγέλματα· ἰδοὺ θεραπεῖαι τοῦ θυμοῦ. Ὁ δὲ ἐχθρὸς πάλιν τὴν ἐντολὴν ταύτην καὶ τὰς περὶ αὐτήν, διὰ φιλονεικιῶν καὶ μνησικακίας καὶ φθόνου λογισμῶν ἔνδον πειρᾶται καταστρέψαι. Οἶδε γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ ἀντίπαλος, ὅτι τοῦ θυμικοῦ καθηγεμὼν τὸ λογιστικόν ἐστι· καὶ τοῦτο διὰ λογισμῶν, ὡς εἶπον, τοξεύων, ὑπονοιῶν φθόνου, φιλονεικίας, ἔριδος, δόλου, κενοδοξίας, πείθει τὸ λογιστικὸν καταλιπεῖν τὴν οἰκείαν ἀρχὴν καὶ ἐνδοῦναι τῷ θυμῷ τὰς ἡνίας καὶ ἀκυβέρνητον ἐᾶσαι. Ὁ δὲ θυμός, ὥσπερ τὸν κυβερνήτην ἀποβαλών, ἐξάγει διὰ στόματος ἐν λόγοις, τὰ αὐτῷ προαποκείμενα ἐν καρδίᾳ, ἃ διὰ λογισμῶν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἀμελείας τοῦ νοῦ, ἐν καρδίᾳ ἀπεθησαυρίσθησαν καὶ τὴν καρδίαν ἀντὶ θείου πνεύματος καὶ θείων ἐννοιῶν, κακίας οὖσαν ἰδέσθαι τότε ἀνάπλεων, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος[2]· ἐκ τοῦ πληρώματος τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα[3]. Εἰ γὰρ εἰς λόγους τὰ ἔσω μελετώμενα ἐξαγαγεῖν ἰσχύσει ὁ πονηρός, οὐ ῥακᾶ εἰπεῖν ὁ ἀδελφὸς ὁ ἁλοὺς τῷ ἀδελφῷ καὶ οὐ μωρὸν μόνον, ἀλλ' ἐξ ὑβριστικῶν ῥημάτων καὶ φόνῳ περιπεσεῖται πολλάκις. Καὶ τούτοις μὲν χρᾶται ὁ πονηρός, διὰ τὸν δόντα ἐντολὴν Θεὸν τοῦ μὴ ὀργίζεσθαι εἰκῇ[4], ἅπερ ἠδύνατο μὴ ἐκβῆναι εἰς ῥήματα ὑβριστικὰ καὶ τὰ τούτοις ἐπακολουθοῦντα, εἰ ἐκ προσβολῆς εὐθύς, δι' εὐχῆς καὶ προσοχῆς τῆς ἔνδον*, ἐκ καρδίας ἀπεδιώχθησαν· οὕτως ὁ ἀλάστωρ τοῦ ἰδίου σκοποῦ τυγχάνει, εἴγε ἃ διὰ λογισμῶν ἐν καρδίᾳ ἐνέβαλεν, εὑρήσει θείαν ἐντολὴν λύοντα.

* Ἴσως ἀνόητον.

* Ἐν ἄλλοις τῶν ἔνδον.

ιζ'. Τίνα δὲ καὶ τὰ τῷ ἐπιθυμητικῷ παρὰ τῆς θείας ἐντολῆς τῆς δεσποτικῆς ἐντέταλται; Ὁ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη

1. Ματθ. ε', 22 2. Ματθ. ιε', 19. 3. Ματθ. ιβ', 34. 4. Ματθ. ε', 22.

ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ[1]. Καὶ ταύτην δὲ δοθεῖσαν ἰδὼν ὁ κακοῦργος, οἷον κατὰ τῆς ἐντολῆς ἀμφίβληστρον ἐν νῷ[2] πλέκει. Πόρρω γὰρ τῆς ἐρεθιζούσης ὕλης μακρύνας τὸν πόλεμον ταύτης, ἔνδον ὑφίσταται· καὶ ἔστιν ἰδεῖν ἐν νῷ ζωγραφούμενα παρ᾽ αὐτοῦ καὶ σχήματα καὶ τυπώματα πορνικὰ καὶ λόγους ἀκούειν ἐστὶν ἐρεθίζοντας πρὸς πάθος καὶ ἄλλα ἅπερ οἱ νοῦ πεῖραν ἔχοντες ἴσασιν.

ιη'. Τίς δὲ καὶ ἡ τῷ λογιστικῷ παραινοῦσα ἐντολή; Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὀμόσαι ὅλως[3]· ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναὶ καὶ οὔ[4]· καί, ὁ μὴ ἀρνησάμενος πάντα καὶ ἀκολουθῶν μοι, οὐκ ἔστι μου ἄξιος[5]· καί, εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης[6]. Ταῦτα τὰ τοῦ λογιστικοῦ παραγγέλματα. Πάλιν οὖν ὁ πολέμιος, ὥσπερ τινὰ στρατηγὸν ἄριστον βουλόμενος χειρώσασθαι, ὅς ἐστι τὸ λογιστικόν, διὰ λογισμῶν γαστριμαργίας καὶ ἀδιαφορίας αὐτὸ τῶν φρενῶν ἐκστήσας, τῆς δὲ ἡγεμονίας, οἷα μέθυσον στρατηγὸν διαχλευάσας τε καὶ ἐκβαλών, θυμῷ καὶ ἐπιθυμίᾳ, ὑπηρέταις ὁ δράκων κέχρηται τῶν ἰδίων θελημάτων· αἱ δὲ δυνάμεις αὗται, τὸ ἐπιθυμητικόν, λέγω, καὶ τὸ θυμικόν, ἐκ τοῦ λογιστικοῦ ἄφετοι οὖσαι, ταῖς πέντε ἡμῶν αἰσθήσεσιν, εἰς τὸ φανερῶς ἁμαρτάνειν ὑπουργοῖς κέχρηνται. Καὶ ταῦτά εἰσι τὰ πτώματα. Τότε τοίνυν καὶ ὀφθαλμοὶ περίεργοι, οὐκ ἔχοντες τὸν νοῦν ἔνδον αὐτοὺς δεσμοῦντα· καὶ ἀκοὴ μάταια ἀκούειν ἀγαπῶσα, καὶ ὄσφρησις ἐκθηλυνομένη, καὶ στόμα ἀκρατές, καὶ χεῖρες ἁπτόμεναι ὧν μὴ δεῖ· οἷς ἐπακολουθεῖ, ἀδικία ἀντὶ δικαιοσύνης, ἄνοια ἀντὶ φρονήσεως, ἀκολασία ἀντὶ σωφροσύνης, δουλεία ἀντὶ ἀνδρείας· αὗται γὰρ αἱ γενικαὶ τέσσαρες ἀρεταί· ἤγουν ἡ δικαιοσύνη, ἡ φρόνησις, ἡ σωφροσύνη καὶ ἀνδρεία ὑγιαίνουσαι, τὸ τριμερὲς διακυβερνῶσι. Τὸ τριμερὲς δὲ καλῶς ἰθυνόμενον, τὰς αἰσθήσεις τῶν ἀτόπων ἀπείργει. Καὶ τότε δὴ γαλήνην ὁ νοῦς ἄγων, τῶν ἑαυτοῦ δυνάμεων ἐνθέως κυβερνωμένων καὶ ὑπηκόων, ῥᾳδίως ἐν τῷ νοητῷ πολέμῳ ἀνδραγαθεῖ. Εἰ δὲ συγχέει αὐτοῦ τὰς δυνάμεις ἀπροσεξίᾳ, διὰ τῶν τοῦ πονηροῦ προσβολῶν ἡττώμενος, τὰς θείας ἐντολὰς παραβαίνει. Τῇ παραβάσει οὖν πάντως ἕπεται, ἢ μετάνοια ἀνάλογος, ἢ κόλασις ἐν τῷ μέλλοντι. Καλὸν οὖν τὸ ἀεὶ νήφειν τὸν νοῦν, δι᾽ οὗ πράγματος εἰς τὸ κατὰ φύσιν σταθείς, γίνεται ἐνταλμάτων θείων φύλαξ ἀληθής.

ιθ'. Ἡ ψυχὴ ὑπὸ τῶν τῆς πονηρίας πνευμάτων περιτετείχισταί τε καὶ περιπέφρακται καὶ δέδεται ἁλύσεσι σκότους. Μὴ δυναμένη διὰ τὸ περὶ αὐτὴν σκότος, ὡς θέλει, προσεύξασθαι· ἐν τῷ κρυπτῷ γὰρ δεσμεῖται, τυφλώττουσα τοῖς ἔνδον ὄμμασιν. Ὅταν οὖν ἀρχὴν λάβῃ εὔχεσθαι τῷ Θεῷ καὶ νήφειν δι᾽ εὐχῆς, τότε τοῦ σκότους ἐκείνη δι᾽ εὐχῆς λυθήσεται· ἄλλως γάρ, οὐ δυνατὸν λυθῆναι. Τότε γὰρ δύναται ἡ ψυχὴ ἐπιγνῶναι, ὅτι ἔστιν ἔνδον ἐν τῇ καρδίᾳ ἄλλη πάλη καὶ ἄλλη ἐναντιότης κρυπτὴ καὶ ἄλλος

1. Ματθ. ε', 28. 2. Ἡ ἔκδοσις Ἀθηνῶν ἔχει ἐν αὐτῷ.
3. Ματθ. ε', 34. 4. Ματθ. ε', 37. 5. Πρβλ. Ματθ. ι', 37 - 38.
6. Ματθ. ζ', 13.

πόλεμος λογισμῶν πνευμάτων πονηρίας· ὥσπερ καὶ αἱ ἅγιαι Γραφαὶ μαρτυροῦσι. Λέγει γάρ· Ἐὰν πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος ἀναβῇ ἐπὶ σέ, τόπον σου μὴ ἀφῇς[1]· τόπος δὲ τοῦ νοῦ ἡ στάσις ἐστὶν αὐτοῦ ἐν τῇ ἀρετῇ βεβαία, καὶ ἡ νῆψις. Καὶ γὰρ στάσις ἐστὶ καὶ ἐπὶ ἀρετῆς, καὶ κακίας· φησὶ γάρ· Μακάριος ἀνήρ, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν, καὶ ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν οὐκ ἔστη[2]· καὶ ὁ Ἀπόστολος· Στῆτε οὖν περιζωσάμενοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ[3].

κ'. Κρατῶμεν Χριστοῦ κραταιῶς ἄγαν, διὰ τοὺς ἀενάως λαβεῖν τοῦτον ἐκ ψυχῆς ἀγωνιζομένους, ἵνα μὴ ἐκνεύσῃ Ἰησοῦς[4], ὄχλου λογισμῶν ὄντων ἐν τῷ τόπῳ τῆς ψυχῆς· ὃν οὐκ ἐξὸν χωρὶς πόνου ψυχῆς κραταιῶς κρατεῖν· καὶ ψηλαφῶμεν τὸν ἐν σαρκὶ αὐτοῦ βίον, ἵνα τὸν ἡμέτερον ταπεινῶς διεξάγωμεν· καὶ κρατῶμεν τὰ αὐτοῦ πάθη, ἵνα τὰ θλιβερὰ ὑπομείνωμεν, αὐτὸν ζηλοῦντες· καὶ γευώμεθα τὴν ἄρρητον καὶ συγκαταβατικὴν δι᾽ ἡμᾶς οἰκονομίαν αὐτοῦ, ἵνα ἐκ τῆς γεύσεως τῆς ψυχῆς τῆς γλυκείας γινώσκωμεν ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος[5]. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις, ἢ καὶ πρὸ πάντων, ἀνενδοιάστως πιστεύωμεν αὐτῷ, ἐν οἷς λέγει· τὴν πρόνοιάν τε αὐτοῦ τὴν εἰς ἡμᾶς ἥκουσαν, καθ᾽ ἑκάστην ἐκδεχώμεθα. Καὶ ὡς ἂν τύχῃ ἐλθοῦσα, εὐχαρίστως καὶ ἀσπαστῶς καὶ προθύμως δεχώμεθα· ἵνα μάθωμεν πρὸς τὸν Θεὸν μόνον ὁρᾶν· ὃς τὰ ὅλα διοικεῖ λόγοις σοφίας θεϊκοῖς. Καὶ ὅταν ταῦτα ποιήσωμεν πάντα, τότε οὐ μακράν που τοῦ Θεοῦ τυγχάνομεν· εἴπερ εὐσέβεια, ἀτέλεστος τελειότης, ὡς εἶπέ τις τῶν θεοφόρων ἀνδρῶν καὶ τελείων τῷ πνεύματι.

κα'. Ὁ γὰρ τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν καλῶς ἐξαγοραζόμενος, ἐννοίᾳ τε διόλου καὶ μνήμῃ θανάτου σχολάζων καὶ σοφῶς ἐκ παθῶν κλέπτων τὸν νοῦν, διὰ τοῦδε τοῦ πράγματος, οὗτος καὶ τὰς καθ᾽ ὥραν παρουσίας τῶν δαιμονικῶν προσβολῶν ὀξυτέρως ὁρᾶν πάντως πέφυκε παρ᾽ ἐκεῖνον, ὃς ἄτερ μνήμης θανάτου διάγειν βεβούληται· ἕνεκεν γνώσεως μόνης τὴν καρδίαν καθαίρων, καὶ μὴ πενθήρει ἐννοίᾳ * σῴζων διόλου, ἐνίοτε δοκῶν οὗτος πάντων κρατεῖν, ἐντρεχείᾳ παθῶν ὀλεθρίων, ὑφ᾽ ἑνὸς δέδεται, ὡς οὐκ οἶδε, τοῦ χειρίστου πάντων, καὶ πίπτει ἐσθ᾽ ὅτε, χωρὶς Θεοῦ, ὑψηλοφροσύνῃ. Τοῦτον χρὴ νήφειν σφόδρα, ἵνα μὴ τυφωθεὶς χαώσῃ τὰς φρένας. Πέφυκε γὰρ ὡς Παῦλος φάσκει, ψυχὰς ἔνθεν κἀκεῖθεν ἐρανιζούσας γνῶσιν, φυσιοῦσθαι κατ᾽ ἐλαττόνων[6], ὡς δοκοῦσιν, αἷς σπινθήρ, ὡς οἶμαι, τῆς οἰκοδομούσης ἀγάπης[7] οὐκ ἐνυπάρχει. Ὁ δέ γε τὸν θάνατον μελέτην κατ᾽ ὀψὲ μεμνημένος, τὰς καταδρομὰς τῶν δαιμόνων ὀξύτερον ὑπὲρ τὸν ἄλλως ἔχοντα βλέπων, ἐκδιώκων βάλλει.

* Ἴσως πενθήρη ἔννοιαν.

κβ'. Πέφυκεν ἡ τερπνὴ μνήμη τοῦ Θεοῦ, τουτέστιν ὁ Ἰησοῦς, μετὰ θυμοῦ καρδίας καὶ πικρίας σωστικῆς, διαλύειν λογισμῶν πάσας μαγγανείας, νοήματα, λόγους, φαντασίας, ἰνδάλματα σκοτεινά, καὶ ἁπαξαπλῶς

1. Ἐκκλ. ι', 4. 2. Ψαλμ. 1,1. 3. Ἐφεσ. ϛ', 14. 4. Πρβλ. Ἰωάνν. ε', 13.
5. Ψαλμ. 33, 9. 6. Πρβλ. Α' Κορ. δ', 6, 18, 19. 7. Α' Κορ. η', 2.

εἰπεῖν, δι᾿ ὧν παρατάσσεται καὶ νεανιεύεται ὁ πανώλης, τὰς ψυχὰς διαψηλαφῶν καταπιεῖν. Καλούμενος δὲ Ἰησοῦς, πάντα φλογίζει εὐχερῶς. Ἐν οὐδενὶ γὰρ ἄλλῳ ἡ σωτηρία ἡμῶν ἐστιν, εἰ μὴ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ὃ δὴ καὶ αὐτὸς ἔφησεν ὁ Σωτήρ· χωρὶς γὰρ ἐμοῦ, οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν[1].

κγ΄. Πάσῃ οὖν φυλακῇ τὴν καρδίαν ἡμῶν[2] πάσῃ ὥρᾳ καὶ τὸ ἀκαριαῖον γοῦν τηρήσωμεν ἐκ λογισμῶν ἀχλυούντων τὸ ψυχικὸν ἔσοπτρον, ἐν ᾧ δὴ τυποῦσθαι καὶ φωτεινογραφεῖσθαι Ἰησοῦς Χριστὸς πέφυκεν, ἡ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς σοφία καὶ δύναμις[3], καὶ ἔνδον καρδίας ἄπαυστα τῶν οὐρανῶν τὴν βασιλείαν ζητήσωμεν[4], τόν τε κόκκον[5], καὶ τὸν μαργαρίτην[6], καὶ τὴν ζύμην[7]· καὶ τἆλλα πάντα μυστικῶς εὑρήσομεν ἔνδον ἡμῶν αὐτῶν, εἴγε τὸ ὄμμα τοῦ νοῦ ἐκκαθάρωμεν. Διά τοι τοῦτο ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἔφη· Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντὸς ἡμῶν ἐστι[8]· δηλῶν μένουσαν ἔνδον καρδίας τὴν θεότητα.

κδ΄. Καὶ νῆψις μέν, τηλαυγῶς καθαίρει συνείδησιν. Τῆς δὲ καθαρθείσης, ὡς φῶς καλυπτόμενον εὐθὺς ἐκλάμψασα*, μέγα ἐκδιώκει σκότος· τοῦ δὲ διωχθέντος, συχνῇ νήψει γνησίᾳ, τὰ λανθάνοντα πάλιν ἡ συνείδησις δεικνύει. Καὶ διὰ νοῦ ἐκδιδάσκει τῇ νήψει τὴν ἀόρατον πάλην καὶ λογικὴν μάχην καὶ πῶς δεῖ ῥίπτειν λόγχας ἐν τῇ μονομαχίᾳ καὶ βάλλειν μὲν εὐστόχοις ἀκοντίοις λογισμοῖς, μὴ βάλλεσθαι δὲ τὸν νοῦν κρυβόμενον ἀκοντίοις πρὸς Χριστόν, ἀντὶ σκότους βλαπτικοῦ, ἱμειρόμενον φῶς· οὗ ὁ γευσάμενος, συνῆκεν ὃ λέγω· οὐ φωτὸς ἡ γεῦσις, λιμαγχονεῖ μᾶλλον ψυχὴν τρεφομένην, μὴ κορεννυμένην δὲ ποτέ· ἀλλ᾿ ὅσον ἐσθίουσαν, ἔτι αὖθις πεινῶσαν. Φῶς νοῦν* ἕλκον ὥσπερ ἥλιος ὄμματα, ὃ ἀνερμήνευτον ὄν, ἑρμηνευόμενον οὐ λόγῳ*, πεῖρα δὲ παθόντος, ἢ τρωθέντος ἀληθέστερον φάναι, σιγᾶν με διαγγέλλει· καί γε τοῦ νοῦ θέλοντος τρυφᾶν ἐν τῷ λέγειν τὰ περὶ ὧν λέγει· εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν ἁγιασμόν, οὗ χωρίς, οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον[9]· ἕνεκεν γὰρ κτήσεως ἀγάπης καὶ ἁγνείας, αὗται γὰρ ἡ εἰρήνη καὶ ὁ ἁγιασμός.

* Ἴσως ἐκλάμψαν

* Ἐν ἄλλοις οὖν.

* Ἐν ἄλλοις λέγω.

κε΄. Ὁπλίζειν χρὴ τὸν θυμὸν πρὸς μόνους τοὺς δαίμονας, τοὺς λογιστικῶς ἡμῖν ἐχθραίνοντας καὶ κατ᾿ αὐτῶν* θυμουμένους· τὸν τρόπον δὲ τοῦ καθ᾿ ὥραν πολέμου τοῦ ἐν ἡμῖν, ἄκουσον καὶ ποίησον· νήψει σύναπτε εὐχήν, νῆψις γὰρ εὐχὴν καθαίρει, ἡ δὲ τὴν καθαίρουσαν. Ἡ μὲν γὰρ νῆψις, ἀδιάλειπτα ὁρῶσα, νοεῖ τοὺς εἰσερχομένους· κωλύουσα δὲ αὐτοὺς μικρὸν τῆς εἰσόδου, εἰς βοήθειαν καλεῖ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκδιῶξαι πολεμίους πονηρούς. Ἡ δὲ προσοχή, κωλύει ἀντιλέγουσα αὐτούς*· φωνούμενος δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἐκδιώκει δαίμονας σὺν φαντασίαις αὐτῶν.

* Ἴσως καθ᾿ ἡμῶν.

* Ἴσως αὐτοῖς.

κς΄. Λίαν ἔσο ἀκριβῶς τηρῶν σου τὸν νοῦν. Ὅταν οὖν λογισμὸν γνοίης, ἀντιλογήθητι αὐτῷ· εὐθέως δὲ τάχος κάλεσον Χριστὸν εἰς ἐκδίκησιν. Ὁ δὲ

1. Ἰωάνν. ιε΄, 5. 2. Παροιμ. δ΄, 23. 3. Πρβλ. Α΄ Κορ. α΄, 24.
4. Πρβλ. Ματθ. ς΄, 33. 5. Λουκ. ιγ΄, 19 6. Ματθ. ιγ΄, 45.
7. Ματθ. ιγ΄, 33. 8. Λουκ. ιζ΄, 21. 9. Ἑβρ. ιβ΄, 14.

γλυκὺς Ἰησοῦς, ἔτι σου λαλοῦντος, ἐρεῖ· ἰδοὺ πάρειμι νεῖμαί σοι ἀντίληψιν. Σὺ δὲ τούτων τῶν ἐχθρῶν ὅλων, εὐχῇ κατευνασθέντων πάντων, πάλιν πρόσεχε τῷ νῷ. Ἰδοὺ πάλιν κύματα πλείονα τῶν προτέρων, ἀλλεπάλληλος φορά, ἐφ᾿ ὧν ψυχὴ νήχεται· ἀλλ᾿ ἰδοὺ αὖ ὁ Ἰησοῦς, ἐγειρόμενος παρὰ τοῦ μαθητοῦ καὶ τοῖς πονηροῖς ἀήταις ἐπιτιμῶν[1] ὡς Θεός. Εὐκαιρῶν δὲ ἐκ τούτων ὥραν ἴσως, ἢ στιγμήν, δόξαζε τὸν σεσωκότα καὶ ἐννοιάζου θάνατον.

κζ΄. Πάσῃ προσοχῇ καρδίας ἐν αἰσθήσει ψυχῆς ὁδεύσωμεν· προσοχὴ γὰρ καὶ προσευχὴ καθ᾿ ἡμέραν ζευγνύμεναι, παρόμοια πέλουσιν ἅρματος πυρφόρου Ἠλιοῦ[2], εἰς ὕψος οὐρανοῦ τὸν ἴδιον μέτοχον κουφίζοντα. Καὶ τί λέγω; τοῦ γὰρ νῆψιν κατορθοῦντος, ἢ κατορθῶσαι σπεύδοντος, καρδίᾳ μακαρίᾳ*, σὺν ἡλίῳ τε καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις, νοητὸς οὐρανὸς κατεσκεύασται, Θεοῦ τε τοῦ ἀχωρήτου χώρημα γίνεται, κατὰ μυστικὴν θεωρίαν τε καὶ ἀνάβασιν· ᾧ τινι οὖν αἶνος* ἀρετῆς θείας, δοκιμαζέτω ἐκφέρειν σὺν ῥοπῇ Κύριον καὶ προθυμίᾳ τοὺς λόγους εἰς ἔργα. Καὶ βίᾳ τινὶ τὴν πεντάδα τῶν ἰδίων αἰσθήσεων, ἐξ ὧν ἡ ψυχὴ βλάπτεσθαι οἶδε, κωλύων, ἐλαφρότερον τῷ νοῒ ἑαυτοῦ τὸν ἐγκάρδιον ἀγῶνα καὶ πόλεμον πάντως τεύχει· εἶργε οὖν πάντας τοὺς ἔξω τισὶν ἐπινοίαις καὶ πολέμει τοὺς ἐξ αὐτῶν τικτομένους λογισμοὺς ἔνδον, ἀσωμάτοις θείαις μεθοδείαις· ἀγρυπνιῶν κόπῳ ἡδονὰς ἀποσόβει· καὶ περὶ βρωτὰ καὶ ποτὰ ἐγκρατῶς ἔχου· καὶ τὸ σῶμα ἱκανῶς λέπτυνον, ἵνα κοῦφον τὸν ἐγκάρδιον πόλεμον εὐχερῶς σεαυτῷ κατασκευάζῃς· ἑαυτὸν εὐεργετῶν, οὐχ ἕτερον· καὶ ἐννοίᾳ θανάτου τὴν ψυχὴν τιμώρει· Ἰησοῦ Χριστοῦ μνήμῃ συνάγαγέ σου τὸν νοῦν ἐσκορπισμένον. Ταῖς νυξὶ γὰρ μᾶλλον εἴωθεν ὁ νοῦς αἰθριάζειν λαμπραῖς θεωρίαις Θεοῦ καὶ τῶν θείων.

* Ἐν ἄλλοις καθαρᾷ.

* Ἴσως ἔρως.

κη΄. Μὴ ἀπαναινόμεθα καὶ σωματικῶν ἀσκήσεων κόπους· ἐκ μὲν γὰρ γῆς σῖτος· ἐκ δὲ τῶν τοιούτων χαρὰ πνευματικὴ καὶ πεῖρα καλῶν ἐκβλαστάνει. Μὴ δὲ τὴν συνείδησιν παραλογιζώμεθα ὁμιλοῦσαν ἡμῖν τὰ σωτήρια καὶ πρακτέα, τά τε δέοντα καὶ ὀφειλόμενα ἐκλαλοῦσαν ἀπαύστως καὶ μάλιστά τε εἰ τύχοι δι᾿ ἐνεργοῦς τε καὶ ἐμπράκτου καὶ λεπτῆς τοῦ νοῦ νήψεως καθαιρομένη. Ἁρμοδίους γὰρ τότε καὶ ἀναμφιλέκτους τὰς συνοπτικὰς κρίσεις, διὰ τὸ καθαρὸν αὐτῆς, εἴωθεν ἐκφέρειν. Διὸ οὐ παραλογιστέον αὐτὴν διὰ ταῦτα, βίον γὰρ ἀρέσκοντα Θεῷ ἔνδον ἀναγγέλλει· καὶ ἐλέγχουσα τὴν ψυχὴν ἀποτόμως, ἁμαρτίαις ἔσθ᾿ ὅτε βαφεῖσαν τὴν φρένα, τὴν τοῦ σφάλματος πάλιν ἐπανόρθωσιν δεικνύει, νουθετοῦσα τὴν καρδίαν πταίσασαν μετανοεῖν, ὑποδεικνύουσα τὸ ἄκος τερπνῇ ὑπαγορίᾳ.

κθ΄. Καπνὸς ἐκ ξύλων ἀναθρώσκων, βαρὺς γίνεται ὄμμασιν, ἀλλὰ δεικνύει φῶς αὐτοῖς καὶ τέρπει οὓς ἐλύπει πρότερον· καὶ προσοχὴ ἀδιαλείπτως μὲν ὁρῶσα, ἐπιφέρει βάρος· φθάσας δὲ ἐν εὐχῇ Ἰησοῦς καλούμενος, φωτίζει καρδίαν· ἡ γὰρ αὐτοῦ μνήμη παρέχει, ὁμοῦ τῇ ἐλλάμψει, τὸ κράτιστον τῶν καλῶν.

1. Πρβλ. Ματθ. η΄, 23-27. 2. Δ΄ Βασιλ. β΄, 11.

λ'. Πέφυκέ πως ὁ ἐχθρὸς ἡμῶν τὸν νοῦν ἐκμοχλεύειν καὶ χοῦν ἐσθίειν[1] καὶ ἡμᾶς σὺν αὐτῷ ἐπιθυμεῖ. Καὶ τὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ[2], ἐπὶ κοιλίας βαδίζειν[3] ἐφίεται. Διὰ τοῦτο, φησὶν ὁ Θεός· ἔχθραν θήσω ἀναμέσον σοῦ καὶ αὐτοῦ[4]. Τούτου ἕνεκα, δεῖ ἡμᾶς τὸν Θεὸν ἀεὶ ἀναπνέειν· ἵν' ἐκ τούτου, ἄτρωτοι ἐκ τῶν τοῦ διαβόλου πεπυρωμένων βελῶν[5], τὸ καθ' ἡμέραν διαβαίνωμεν. Σκεπάσω αὐτόν, φησίν, ὅτι ἔγνω τὸ ὄνομά μου· καὶ πλὴν ἐγγὺς τῶν φοβουμένων αὐτὸν τὸ σωτήριον αὐτοῦ[6].

λα'. Ὁ μακάριος Ἀπόστολος, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς[7], ὁ ἐν Χριστῷ λαλῶν[8], πεῖραν πολλὴν τοῦ ἔνδον καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἀθεάτου καὶ νοητοῦ πολέμου ἔχων, Ἐφεσίοις γράφων, ἔλεγεν· οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα· ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου· πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις[9]. Ὁ δὲ Ἀπόστολος Πέτρος φησί· νήψατε, γρηγορήσατε, ὅτι ὁ ἀντίδικος ἡμῶν διάβολος, ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ, ζητῶν τίνα καταπίει· ᾧ ἀντίστητε στερεοὶ τῇ πίστει[10]. Ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, διαλεγόμενος περὶ διαφόρων προαιρέσεων τῶν ἀκουόντων τῶν τοῦ Εὐαγγελίου λόγων ἔφη· εἶτα ἔρχεται ὁ διάβολος καὶ αἴρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας· δηλαδή, λήθῃ πονηρᾷ τὴν κλοπὴν ἐνεργῶν· ἵνα μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν[11]. Καὶ πάλιν ὁ Ἀπόστολος· συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με[12]. Εἰρήκασι δὲ ταῦτα διδάσκοντες ἡμᾶς, καὶ τὸ λανθάνον γνωρίζοντες.

λβ'. Πέφυκέ πως ἡ γνῶσις φυσιοῦσθαι[13], οἰομένη ὡς ὑπὲρ πολλοὺς εἶναι, εἴπερ στερηθῇ τῆς αὐτομεμψίας καὶ ταπεινώσεως. Οἷς οὖν ἐπίγνωσις ἰδίας ἀσθενείας, τοῦτο φρονῶμεν, ἀκούοντες τοῦ φάσκοντος· ἀδελφοί, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὔπω λογίζομαι κατειληφέναι· ἓν δέ, τῶν μὲν ὄπισθεν ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκοπὸν διώκω ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Χριστοῦ[14]. Καὶ πάλιν· Ἐγὼ οὕτω τρέχω, ὡς οὐκ ἀδήλως· οὕτω πυκτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα δέρων· ἀλλ' ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, μήπως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι[15]. Οἶδες ταπείνωσιν, ὅση ἐν ταὐτῷ καὶ δρόμος εἰς ἀρετήν; ὁρᾷς τοῦ Ἁγίου Παύλου τοῦ τοσούτου καὶ τηλικούτου τὴν ταπείνωσιν ὁποίαν; Χριστός, φησίν, ἦλθεν ἐν κόσμῳ ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ[16]. Οὐκ οὖν ἀνάγκη ταπεινοῦσθαι ἡμᾶς, εἴγε τὸ εὐτελὲς τῆς φύσεως ἔχομεν· τί γὰρ πηλοῦ εὐτελέστερον; Καὶ Θεοῦ δεῖ μνημονεύειν ἡμᾶς εἴγε διὰ τοῦτο ἐποιήθημεν. Ἀλλὰ καὶ ἐγκράτειαν δεῖ ἀσκεῖν, ἵνα κοῦφοι τρέχωμεν ἐν Κυρίῳ ἡμῶν.

1. Γέν. γ', 14. 2. Γέν. α', 27. 3. Γέν. γ', 14. 4. Γέν. γ', 15.
5. Ἐφεσ. ς', 16. 6. Ψαλμ. 84, 10. 7. Πράξ. θ', 15. 8. Β' Κορ. β', 17.
9. Ἐφεσ ς', 12. 10. Α' Πέτρ. ε', 8. 11. Λουκ. η', 12. 12. Ῥωμ. ζ', 22-23.
13. Α' Κορ. η', 1. 14. Φιλιππ. γ', 13-14. 15. Α' Κορ. θ', 26-27. 16. Α' Τιμ. α', 15.

λγ'. Ἀδύνατον τὸν πονηροῖς λογισμοῖς ἑαυτὸν δόντα, καθαρεύειν ἐξ ἁμαρτιῶν εἰς τὸν ἔξω ἄνθρωπον. Καὶ οὐ δυνατὸν μὴ ἐκ καρδίας ἐκριζουμένους τοὺς πονηροὺς λογισμούς, μὴ προφέρειν εἰς ἔργα πονηρὰ τούτους· καὶ τοῦ ὁρᾶν μοιχικῶς αἴτιον, τὸ τὸν ἔσω ὀφθαλμὸν παραμοιχευθῆναι καὶ σκοτισθῆναι· καὶ τοῦ θέλειν ἀκούειν αἰσχρά, αἴτιον, τὸ ἀκούειν τοῖς ψυχικοῖς ὠσὶ τοὺς ἔνδον αἰσχροὺς δαίμονας, οἷα καθ' ἡμῶν ψιθυρίζουσιν. Ὀφείλομεν οὖν ἐν Κυρίῳ καθαίρειν ἑαυτοὺς ἔνδον καὶ ἔξω, τηρεῖν δὲ ἕκαστος ἡμῶν τὰς ἰδίας αἰσθήσεις, καὶ καθαίρειν τὸ καθ' ἑκάστην ἐξ ἐμπαθῶν ἐνεργειῶν τε καὶ ἐφαμάρτων. Καὶ καθάπερ πρῴην ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ἡμῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἀναστρεφόμενοι ἐν τῇ ματαιότητι τοῦ νοὸς ἡμῶν, ὅλῳ τῷ νοῒ καὶ ταῖς αἰσθήσεσι δεδουλεύκαμεν τῇ ἀπάτῃ τῆς ἁμαρτίας, οὕτω πάλιν χρὴ ἡμᾶς εἰς τὸν κατὰ Θεὸν βίον μεταθέντας, ὅλῳ τῷ νοῒ καὶ ταῖς αἰσθήσεσι δουλεύειν Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ[1], καὶ Θεοῦ δικαιοσύνῃ καὶ θελήματι.

λδ'. Ἔστι πρῶτον προσβολή· ἔπειτα συνδυασμός· εἶτα συγκατάθεσις· ἔπειτα αἰχμαλωσία, εἶτα πάθος ποιωθὲν συνηθείᾳ καὶ συνεχείᾳ· ἰδοὺ δὴ τῆς καθ' ἡμῶν πάλης ἡ νίκη. Οὕτω γὰρ καὶ παρὰ τῶν Ἁγίων Πατέρων ὁρίζεται.

λε'. Καὶ προσβολὴν μὲν εἶναι, φασίν, λογισμὸν ψιλόν, ἢ εἰκόνα πράγματος τυχὸν νεοφανῶς γεννηθεῖσαν ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ τῷ νῷ παραφαινομένην. Συνδυασμὸν δὲ τὸ συλλαλῆσαι τῷ φανέντι κατὰ πάθος, ἢ ἀπαθῶς. Συγκατάθεσιν δέ, νεῦσιν ἐνήδονον τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ὀφθὲν γινομένην. Αἰχμαλωσίαν δέ, βιαίαν καὶ ἀκούσιον τῆς καρδίας ἀπαγωγήν, ἢ ἐπίμονον καὶ τῆς ἀρίστης ἡμῶν καταστάσεως ἀφανιστικὴν συνουσίαν πρὸς τὸ τυχόν. Πάθος δὲ κυρίως λέγουσι τὸ χρόνῳ μακρῷ ἐμπαθῶς τῇ ψυχῇ ἐμφωλεῦον. Τούτων ἁπάντων, τὸ μὲν πρῶτον, ἀναμάρτητον· τὸ δὲ δεύτερον, οὐ πάντως· τὸ δὲ τρίτον, πρὸς τὴν τοῦ ἀγωνιζομένου κατάστασιν· ἡ δὲ πάλη, ἢ στεφάνων ἢ τιμωριῶν αἴτιος.

λς'. Ἡ γὰρ αἰχμαλωσία, ἑτέρως ἐν καιρῷ προσευχῆς, καὶ ἑτέρως ἐν οὐ καιρῷ. Τὸ δὲ πάθος, ἀναμφιβόλως ἢ ἀντιζύγῳ μετανοίᾳ, ἢ τῇ μελλούσῃ κολάσει ὑπόκειται. Τοίνυν ὁ τὸ πρῶτον* ἀνθιστάμενος ἢ ἀπαθῶς λογιζόμενος, ἤτοι τὴν προσβολήν, πάντα τὰ αἰσχρὰ ὑφ' ἓν περιέκοψεν. Αὕτη ἡ πάλη, πρὸς Μοναχούς τε καὶ οὐ Μοναχοὺς τῶν πονηρῶν δαιμόνων, καὶ ἧττα καὶ νίκη, ὡς ἔφημεν. Καὶ ἐκ τῆς νίκης, ἢ στέφανοι ἢ ποιναί, πταίσασι καὶ μὴ μετανοήσασιν. Ἀγωνισώμεθα οὖν νοητῶς κατ' αὐτῶν, ἵνα μὴ τὰ πονηρὰ αὐτῶν βουλεύματα εἰς ἐφάμαρτα αἰσθητὰ ἔργα ἐξενέγκωμεν· ἀλλ' ἀπὸ καρδίας τὴν ἁμαρτίαν ἐκκόπτοντες, τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ἐντὸς ἑαυτῶν εὑρήσομεν[2]· τήν τε καθαρότητα τῆς καρδίας ἡμῶν καὶ κατάνυξιν διαρκῆ πρὸς Θεοῦ φυλαξώμεθα διὰ τῆς τοιαύτης καλλίστης ἐργασίας.

* Ἴσως τῷ πρώτῳ.

λζ'. Πολλοὶ τῶν Μοναχῶν οὐκ ἴσασι τοῦ νοὸς τὴν πλάνην, ἣν ἀνατλᾷ ἐκ δαιμόνων. Διάκεινται δὲ τῇ πράξει, οὐ φροντίζοντες τοῦ νοῦ, ἁπλοῖ

1. Α' Θεσ. α', 9. 2. Πρβλ. Λουκ. ιζ', 21.

καὶ ἄπλαστοι ὄντες, πλέουσι τὸν βίον οἶμαι, ἄγευστοι ὄντες καρδίας καθαρότητος, ὅλως τῶν παθῶν τῶν ἔνδον τὸ σκότος ἀγνοοῦντες. Ὅσοι οὖν οὐκ ἴσασι πάλην, ἣν λέγει Παῦλος[1], οὔτε τῷ καλῷ ἐκ πείρας ἴσως ποιωθέντες, τὰς κατ᾽ ἐνέργειαν ἁμαρτίας πτώματα κρίνουσι μόνον, τὰς κατ᾽ ἔννοιαν ἥττας καὶ νίκας οὐ λογιζόμενοι· ἐπεὶ μηδὲ ὄψις αὐτὰς πέφυκεν ὁρᾶν, ἀπορρήτους οὔσας καὶ μόνῳ τῷ ἀγωνοθέτῃ Θεῷ καὶ τῇ συνειδήσει τοῦ ἀγωνιζομένου γινωσκομένας. Οἷς λελέχθαι δοκῶ τὸ γραφικὸν ἐκεῖνο· καὶ εἶπον, φησίν, εἰρήνη, ἀλλ᾽ οὐκ ἦν εἰρήνη[2]· ἔχουσιν οὖν ἐν τοῖς ἀδελφοῖς ἐξ ἁπλότητος οὕτως, εὔχεσθαι αὐτοῖς καὶ διδάσκειν ὡς μάλιστα, ἵνα τῶν κατ᾽ ἐνέργειαν κακῶν ἀπέχωνται πράξεων· οἷς δὲ ἔφεσις θεία τὸ τῆς ψυχῆς ὀπτικὸν ἐκκαθαίρεσθαι, πρᾶξις ἄλλη Χριστοῦ καὶ ἄλλο μυστήριον.

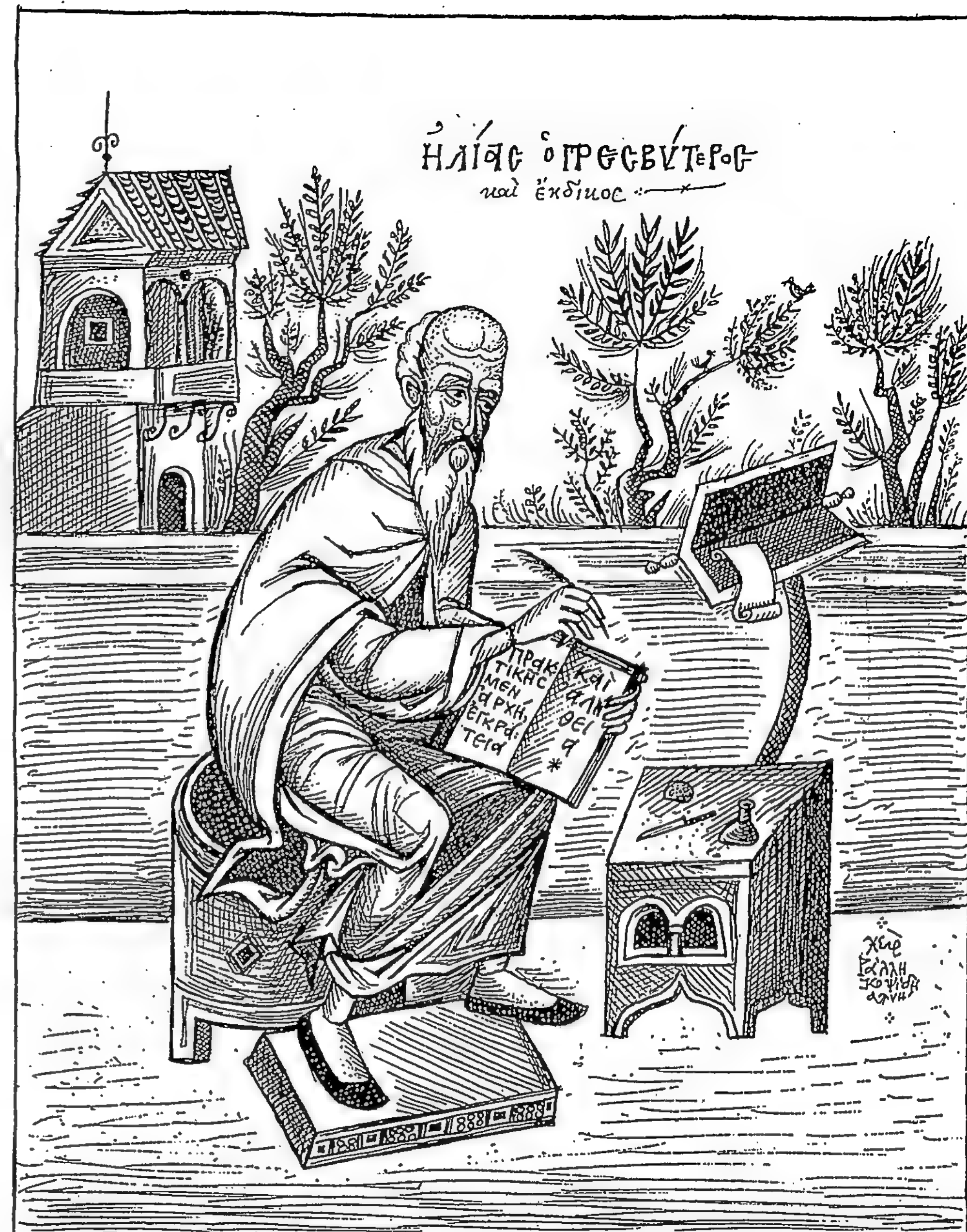
λη΄. Περιεκτικὴ τῷ ὄντι πολλῶν ἀρετῶν ἡ ἐναργὴς τοῦ θανάτου μνήμη· γεννήτρια πένθους· προτροπὴ ἐγκρατῶς ἔχειν ἐκ πάντων· ὑπόμνησις γεέννης· μήτηρ εὐχῆς καὶ δακρύων· φυλακὴ καρδίας· ἀπροσπάθεια τῆς πηλοῦ, ὡς πηλίνης· βρύσις ἀγχινοίας σὺν διακρίσει· ὧν τέκνα, ὁ διττὸς Θεοῦ φόβος· καὶ κάθαρσις λογισμῶν ἐμπαθῶν ἐκ καρδίας, περιεκτικὴ πολλῶν ἐντολῶν δεσποτικῶν τυγχάνει. Ἐν αὐτῇ θεωρεῖται ὁ καθ᾽ ὥραν ἀγὼν ὁ δυσμαχώτατος, καὶ τοῖς πολλοῖς ὢν ἐν φροντίδι τῶν ἀθλητῶν τοῦ Χριστοῦ.

λθ΄. Ἐξ ἀπροσδοκήτων σύμβασις ἢ συμφορὰ ἐπελθοῦσα, λυμαίνεται οὐ μικρῶς προσοχὴν διανοίας· καί, τὸν νοῦν ἐκστήσασα νεύσεως τῆς κρείττονος καὶ ἐναρέτου καὶ καλῆς καταστάσεως, πρὸς φιλονεικίας καὶ ἔριδας ἐφαμάρτους ἐκτρέπει. Αἴτιον δὲ τοῦ ὀλέθρου ἡμῖν τούτου, τὸ ἀμερίμνους τῶν ἐπιφορῶν εὑρίσκεσθαι πάντως.

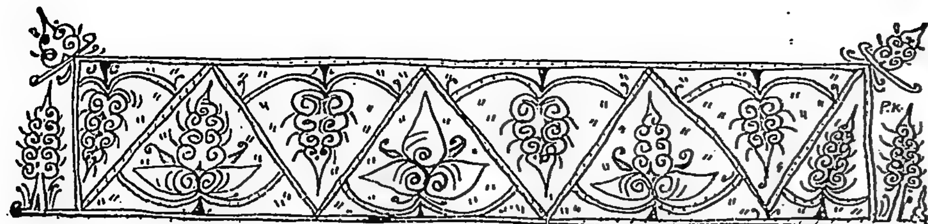
μ΄. Οὐδὲν ἡμᾶς λυμανεῖται, οὔτε λυπήσει τῶν καθ᾽ ἡμέραν ἀνιαρῶν, ἡμῖν προσπιπτόντων, ἅπαξ εἰδότας καὶ μελέτην ποιουμένους αὐτὸ πάντοτε. Διό φησιν ὁ θεῖος Ἀπόστολος Παῦλος· εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις[3]· καί, πάντες οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διωχθήσονται[4]· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων[5].

ἈΜΗΝ:-

1. Ἐφεσ. ϛ΄, 12.
2. Ἰεζεκ. ιγ΄, 10.
3. Β΄ Κορ. ιϐ΄, 10.
4. Β΄ Τιμ. γ΄, 12.
5. Ῥωμ. ια΄, 36.

Νεκροὶ μὲν ἐκ ζώντων, πάντες ὀφθήσονται· νεκρωθήσονται δὲ τῆς ἁμαρτίας, μόνοι οἱ ἐκ διαθέσεως ταύτην μισήσαντες.

Σύντομος βιογραφία Ἠλία Πρεσβυτέρου καὶ Ἐκδίκου

ΗΛΙΑΣ ὁ θεῖος οὗτος Πατήρ, ὁ καὶ Ἔκδικος ἐπονομαζόμενος, πότερον Ἠλίας ὁ Κρήτης, ὁ καὶ τῶν τοῦ Γρηγορίου θεολογικῶν λόγων σχολιαστής, οὗτός ἐστιν, ἢ ἕτερός τις, ἡμῖν ἄδηλον. Ὅσον γε μὴν ἐκ τῶν παρόντων αὐτοῦ κεφαλαίων, ὡς ἔκ τινων ἀποτελεσμάτων τὸν ποιητὴν ἐπιγνῶναι, ἀνὴρ ἦν, εἴ τις καὶ ἄλλος σοφίας εἰς ἄκρον ἐληλακώς, τῆς τε θύραθεν, καὶ πολλῷ μᾶλλον τῆς καθ' ἡμᾶς τε καὶ κρείττονος· τήν τε γὰρ ἐν λόγοις δύναμιν καὶ τὸ περιὸν αὐτῷ τῆς ἀρετῆς κλέος ῥᾳδίως ἂν ἐν τούτοις κριτικὸς ἀνὴρ καταμάθοι, ἃ δὴ καὶ ἡμεῖς κατιδόντες καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς πολύχουν καρπὸν τῆς ἠθικῆς καὶ γνωστικῆς διδασκαλίας θαυμάσαντες, ναὶ μήν, καὶ ἡσθέντες οἷόν τισι φύλλοις σκέπην τε τῷ καρπῷ καὶ ὄψιν παρεχομένοις οὐκ ἄωτον, ταῖς τῶν μεταφορῶν, φημί, καὶ λέξεων χάρισιν, αἷς εἰς τὸ ἄριστον ὁ Πατὴρ αὐτῶν ἐχαρίτωσε, τούτοις τοὺς φιλαναγνώστας φιλοφρονούμεθα καὶ εἰσελθεῖν αὐτοὺς παρακαλοῦμεν ἐν ἀγάπῃ, τὸν εὐανθῆ τουτονὶ καὶ εὐώδη λειμῶνα, ὡς οὕτως ἐπιγράφεται, πολλαῖς μὲν καὶ ὑψηλαῖς ἀναδενδράσι τῶν πνευματικῶν λογίων πεπυκασμένον, ῥείθροις δὲ θείας σοφίας ποτιμωτάτοις κατάρρυτον· καὶ τῇ σκιᾷ τούτου ὑποκαθίσαι· ὡς ἂν καὶ αὐτοί, οὐ μόνον τῶν τῆς πρακτικῆς ῥοῶν ἀπολαύσωσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀκροδρύων τῆς θεωρίας, ᾀσματικῶς εἰπεῖν, ζακόρως κατατρυφήσωσιν.

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ

ΓΝΩΜΙΚΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΩΝ ΣΠΟΥΔΑΙΩΝ

ΣΠΟΥΔΑΣΘΕΝ ΚΑΙ ΠΟΝΗΘΕΝ

ΗΛΙᾼ

ΕΛΑΧΙΣΤῼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ ΚΑΙ ΕΚΔΙΚῼ

Πηγὴν νάουσαν, ἠθικῶν δρόσων λόγον
ἐνταῦθ' ἐφεύροις εἰ μετέλθῃς γνησίως.

Ἔξεστι παντὶ Χριστιανῷ τῷ ὀρθῶς πιστεύοντι εἰς τὸν Θεόν, μὴ ἀμεριμνεῖν, ἀλλὰ πάντοτε προσδοκᾶν καὶ ἐκδέχεσθαι πειρασμόν· ἵν' ὅταν ἔλθῃ, μὴ ξενίζηται μηδὲ ταράσσηται, ἀλλ' εὐχαρίστως ὑπομένῃ τὸν κόπον τῆς θλίψεως, καὶ ἐννοῇ τί, ψάλλων σὺν τῷ Προφήτῃ, λέγει· δοκίμασόν με, Κύριε, καὶ πείρασόν με[1]· καὶ οὐκ εἴρηκεν, ὅτι ἡ παιδεία σου κατέστρεψεν, ἀλλ' ἀνώρθωσέ με εἰς τέλος[2].

β'. Ἀρχὴ μὲν τῶν καλῶν, φόβος Θεοῦ· τέλος δέ, ὁ πόθος αὐτοῦ.

γ'. Ἀρχὴ παντὸς ἀγαθοῦ, λόγος ἔμπρακτος καὶ πρᾶξις ἐλλόγιμος. Διὸ οὔτε πρᾶξις, λόγου χωρίς, ἀγαθή· οὔτε λόγος, πράξεως ἄνευ, ὁ προερχόμενος.

δ'. Πρᾶξίς ἐστι, σώματος μὲν νηστεία καὶ ἀγρυπνία· στόματος δὲ ψαλμῳδία καὶ προσευχὴ καὶ σιωπὴ λόγου τιμιωτέρα· καὶ χειρῶν πρᾶξις, τὸ ὑπ' ἐκείνων ἀγογγύστως γινόμενον· ποδῶν δέ, τὸ δι' αὐτῶν ἐκ πρώτης προτροπῆς ἀνυόμενον.

ε'. Προηγεῖται πασῶν τούτων ἔλεος καὶ ἀλήθεια· ὧν κύημα ἡ ταπείνωσις καὶ ἡ ἐκ ταύτης κατὰ τοὺς πατέρας προσγινομένη διάκρισις· ἧς ἄνευ, οὐδ' ἑτέρα τὸ ἑαυτῆς ἰδεῖν πέρας δυνήσεται. Ἡ μὲν γὰρ πρᾶξις, τὸν τοῦ λόγου ζυγὸν ἀτιμάζουσα, ὧδε κἀκεῖσε περὶ τὰ ἀνωφελῆ οἷά τις δάμαλις περιπλανωμένη εὑρίσκεται· ὁ δὲ λόγος τῆς πρακτικῆς τοὺς ἐντίμους χιτῶνας ἀποποιούμενος, οὐκ εὐσχήμων κἂν τοιοῦτος εἶναί πως τὸ δοκεῖν σχηματίζεται.

ϛ'. Ἡ ἀνδρεία ψυχή, ὡς γυνὴ παρ' ὅλον αὐτῆς τὸν βίον, ὡς δύο λύχνους τὸ πρακτικόν τε καὶ θεωρητικὸν καιομένη κατέχουσα, πράττει τὰ ὀφειλόμενα· τὰ ἐναντία δὲ πάλιν, ἡ παρειμένη ταῖς ἡδοναῖς.

ζ'. Οὐκ ἀρκεῖ τῇ ψυχῇ, πρὸς τελείαν κακίας ἀπαλλαγήν, ἡ ἑκούσιος κακοπάθεια, εἰμὴ καὶ διὰ τῆς ἀκουσίου ἐκπυρουμένη μὴ διαλύηται· οἷα γάρ τις μάχαιρα ἡ ψυχή, εἰ μὴ διὰ πυρὸς διέλθῃ καὶ ὕδατος[3], τουτέστιν

1. Ψαλμ. 25, 2. 2. Ψαλμ. 17, 36. 3. Πρβλ. Ψαλμ. 65, 12.

ἑκουσίων πόνων καὶ ἀκουσίων, ἄθραυστος ταῖς ἀντιτυπίαις τῶν ἐπισυμβαινόντων οὐ συντηρεῖται.

η'. Ὥσπερ τῶν ἑκουσίων πειρασμῶν τρία εἰσὶ τὰ καθολικώτερα αἴτια, ὑγεία, πλοῦτος καὶ εὔκλεια, οὕτω καὶ τῶν ἀκουσίων τρία εἰσί, ζημίαι, λοιδορίαι, ἀσθένειαι. Γίνονται δὲ ταῦτα τισὶ μὲν εἰς οἰκοδομήν, τισὶ δὲ εἰς καθαίρεσιν.

θ'. Παρυφέστηκε ψυχῇ μέν, ἐπιθυμία καὶ λύπη· σώματι δέ, ἡδονὴ καὶ ὀδύνη· αἴτιον δὲ τῆς μὲν ὀδύνης ἡ ἡδονή· θέλοντες γὰρ ἐκφυγεῖν τὴν κατὰ τὴν ὀδύνην ἐπίπονον αἴσθησιν, πρὸς τὴν ἡδονὴν καταφεύγομεν· τῆς δὲ λύπης, ἐπιθυμία.

ι'. Ἐνδιάθετον μὲν ὁ ἐνάρετος κέκτηται τὸ καλόν, περινενοημένον δὲ ὁ κενόδοξος· τὸ δὲ κακόν, ὁ μὲν σπουδαῖος, ἐξ ἐπιπολῆς ἔχει, κατὰ βάθος δὲ φιλήδονος.

ια'. Πρᾶξις ψυχῆς ἐστιν, ἐγκράτεια τῇ ἁπλότητι, καὶ ἁπλότης τῇ ἐγκρατείᾳ ἐνεργουμένη.

ιβ'. Νοῦ πρᾶξίς ἐστιν, ἡ ἐν θεωρίᾳ εὐχὴ καὶ ἡ ἐν εὐχῇ θεωρία.

ιγ'. Ὀλιγάκις μὲν καὶ οὐκ ἐπιμελῶς πρὸς τὸ κακὸν εὑρίσκεται ὁ τοῦτο μισῶν· πλεονάκις δὲ καὶ προσεκτικώτερον, ὁ ἐπὶ ταῖς αἰτίαις ἐκείνου προσκείμενος.

ιδ'. Οἷς μὴ κατὰ πρόθεσιν τὸ μετανοεῖν, τούτοις συνεχῶς καὶ τὸ πλημμελεῖν· οἷς δὲ παρὰ πρόθεσιν τὸ ἁμαρτάνειν, ἐμπληροφόρητος ἡ μετάνοια, καὶ τὸ αἴτιον ταύτης οὐχὶ συχνόν.

ιε'. Αἴσθησις καὶ συνείδησις, λόγῳ τῷ κατὰ προφορὰν συνεργέσθωσαν· ὅπως ὁ εἰρηνικὸς καὶ θεῖος λόγος ἐν μέσῳ τούτων εὑρίσκεσθαι μὴ καταισχύνηται διὰ τῆς προπετείας ἢ τῆς ἀμετρίας τῶν λεγομένων.

ις'. Οὐχ ὁ τοῖς ἔργοις μὴ ἀδικῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, οὗτος καὶ τοῖς λόγοις ἀμίαντον αὐτὴν συνετήρησεν· οὐδὲ ὁ τούτοις φυλάττων ἤδη καὶ μολυσμοῖς οὐκ ἐμόλυνε· τριττὸν γὰρ τὸ ἁμαρτάνειν καθέστηκεν.

ιζ'. Οὐ δυνήσῃ τὸ πρόσωπον τῆς ἀρετῆς κατιδεῖν, ἡδέως ἔτι τὸ τῆς κακίας κανανοῶν· μισητὸν δέ σοι τότε φανεῖται τὸ δεύτερον, ὅτε τρυφῆς ἐπιθυμητῆς τὴν γεῦσιν καὶ τοιαύτης τὴν ὄψιν ἀποξενώσῃς μορφῆς.

ιη'. Διὰ τῶν λογισμῶν, οὐ διὰ τῶν πραγμάτων προηγουμένως πολεμοῦσιν οἱ δαίμονες τὴν ψυχήν· αὐτὰ γὰρ καθ' ἑαυτὰ πολεμοῦσι τὰ πράγματα. Καὶ τῶν μὲν πραγμάτων ἡ ἀκοὴ αἴτιος καὶ ἡ ὅρασις· τῶν δὲ λογισμῶν ἡ συνήθεια καὶ οἱ δαίμονες.

ιθ'. Τριττὸν μὲν τὸ ἁμαρτητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς εὑρίσκομεν· ἐν ἔργοις, ἐν λόγοις καὶ ἐννοίαις· ἐξαδικὸν δὲ τὸ τῆς ἀναμαρτησίας καλόν· ἀπταίστους γὰρ τὰς πέντε αἰσθήσεις καὶ τὸν προφορικὸν δὴ συντηρεῖν λόγον· ἐν οἷς ὁ μὴ πταίων, ἀνὴρ τέλειος, δυνατὸς χαλιναγωγῆσαι[1] καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς ψυχῆς.

1. Πρβλ. Ἰακ. γ', 2.

κ'. Ἐξαχῶς τὸ ἄλογον μέρος διαιρεῖται τῆς ψυχῆς, εἴς τε τὰς πέντε αἰσθήσεις καὶ εἰς τὸν κατὰ προφορὰν λόγον· ὃς συνδιατηρεῖται μὲν ἀδιαιρέτως τῷ πάσχοντι, ἀπαθὴς ὤν· ἀναμάττεται δὲ τὴν αὐτοῦ κακίαν, παθητικὸς εὑρισκόμενος.

κα'. Οὔτε σῶμα δύναται νηστείας καὶ ἀγρυπνίας καθαρισθῆναι χωρίς, οὔτε ἐλέους καὶ ἀληθείας ψυχή· ἀλλ' οὔτε νοῦς ἄνευ ὁμιλίας καὶ θεωρίας Θεοῦ. Αὗται γὰρ αἱ συζυγίαι ἐν τούτοις ἐπισημόταται.

κβ'. Κυκλοφορουμένη ταῖς εἰρημέναις ἀρεταῖς ἡ ψυχή, ἀπερικτύπητον τὸ ταύτης ἐκ πειρασμῶν καθίστησι φρούριον, ὅ ἐστιν ἡ ὑπομονή. Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν γὰρ κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν[1], ὁ λόγος φησίν· εἰ δὲ ἑτέρως ἐχόμενα εἴη, οἷά τις πόλις ἀτείχιστος καὶ ὑπὸ τῶν πόρρωθεν ψόφων, δειλίας μοχλοῖς κατασείεσθαι εἴωθεν.

κγ'. Οὐχ ὅσοι εἰς τὰ κατὰ λόγον εἰσὶ φρόνιμοι, οὗτοι καὶ εἰς τὰ κατ' ἔννοιαν· οὐδὲ ὅσοι εἰς τὰ κατ' ἔννοιαν, οὗτοι καὶ εἰς τὰ κατ' αἴσθησιν τὴν ἔξωθεν εὑρεθήσονται. Εἰ γὰρ καὶ πάντας ὑποφόρους ἔχει ἡ αἴσθησις, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως αὐτῇ τοὺς φόρους ἀποδιδόασι. Ἐξ ἀφελότητος γὰρ οἱ πλείους εἰς τὰ κατ' αὐτὴν τιμᾶν αὐτήν, ὡς αὐτὴ ἀπαιτεῖ, οὐκ ἐπίστανται.

κδ'. Τῇ φύσει ἄτμητος οὖσα ἡ φρόνησις, τέμνεται εἰς διαφόρους τομάς· ᾧ μὲν γὰρ δίδοται πλέον, ᾧ δὲ ἔλαττον αὐτῆς· ἕως αὐξηθεῖσα ἡ πρακτικὴ ἀρετή, συνδρόμους τε αὐτῇ τὰς γενικὰς ἔχουσα ἀρετάς, τὸ ἐνδεχόμενον ἑκάστῃ ἀποπληρώσῃ καλόν. Οἱ πλείους γὰρ κατὰ τὴν ἔλλειψιν τῆς ἐμπράκτου ζωῆς καὶ τὸ φρονεῖν ἐκληρώσαντο.

κε'. Εἰς μὲν τὰ κατὰ φύσιν, ὀλίγοι φρόνιμοι εὑρεθήσονται, εἰς δὲ τὰ παρὰ τὴν φύσιν, πολλοί. Δέει γὰρ τῷ περὶ αὐτά, ὅλην αὐτῶν τὴν φυσικὴν φρόνησιν ἐκκενώσαντες, ἔχουσιν ἐκεῖ μὲν τὸ φρονεῖν ὀλίγον· τὸ πλεῖστον δὲ ἐν τοῖς περιττοῖς, καὶ οὐ τῇ φύσει ἐπαινετοῖς.

κς'. Τῆς εὐλόγου σιωπῆς, ὁ καιρὸς καὶ τὸ μέτρον συνεστιάτορες· πανδαισία δὲ τούτου γίνεται ἡ ἀλήθεια, καθ' ἣν ὁ τοῦ ψεύδους πατὴρ ἐπὶ ψυχὴν ἀποδημοῦσαν ἐρχόμενος, εὑρίσκει τῶν ἐπιζητουμένων οὐδέν.

κζ'. Ἐλεήμων ἀληθής, οὐχ ὁ παρέχων ἑκουσίως τὰ περιττά, ἀλλ' ὁ συγχωρῶν τὰ ἀναγκαῖα τοῖς ἁρπάζουσι.

κη'. Οἱ μέν, τῷ ἐνύλῳ πλούτῳ κτῶνται τὸν ἄυλον ἐλεημοσύνης θεσμοῖς· οἱ δέ, τῷ ἀύλῳ ἀποκτῶνται τὸν ἔνυλον ἐν αἰσθήσει τοῦ ἀνεκλείπτου γινόμενοι.

κθ'. Φίλον μὲν παντί, τὸ πλουτεῖν ἐν καλοῖς· λυπηρὸν μὲν τῷ θείως πλουτίσαντι μέν, μὴ ἐπιπλεῖστον συγχωρηθῆναι δὲ ἐνευφρανθῆναι αὐτῷ.

λ'. Ἔξωθεν μὲν ἡ ὑγεία δοκεῖ τῇ ψυχῇ, ἔνδοθεν δὲ ἐν τῷ τῆς αἰσθήσεως πυθμένι πέφυκε κρύπτεσθαι ἡ ἀρρωστία αὐτῆς. Εἰ δὲ δεῖ πάντως ἔξωθεν μὲν τὴν ἀρρωστίαν ἐκείνην τῷ ἀναθερισμῷ τῶν ἐλέγχων γενέσθαι, ἔνδοθεν δὲ τὴν ὑγείαν δηλονότι ταύτην τῷ ἀνακαινισμῷ τοῦ νοός, ἄφρων

1. Λουκ. κα', 19.

ὁ τοὺς ἐλέγχους ἀποσειόμενος καὶ ἐν τῷ τῆς ἀναλγησίας πάντοτε ἀνακεῖσθαι νοσοκομείῳ μὴ αἰσχυνόμενος.

λα'. Μὴ τραχυνθῇς κατὰ τοῦ ἀκουσίως σε χειρουργήσαντος, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐκκενωθεῖσαν ἀηδίαν ἀποβλεψάμενος, ταλάνισον μὲν σεαυτόν, μακάρισον δὲ τὸν αἴτιόν σοι ταύτης γενόμενον τῆς ὠφελείας, οἰκονομίᾳ Θεοῦ.

λβ'. Μὴ πρός τι δεινὸν ἀπευδοκήσῃς τῆς ἀρρωστίας σου, ἀλλὰ διὰ τῶν τῆς φιλοπονίας δραστικωτέρων φαρμάκων, πόρρω γενοῦ ταύτης, ὁ τῆς κατὰ ψυχὴν ὑγείας ἐπιμελούμενος.

λγ'. Μὴ συσταλῇς ἀπὸ τοῦ καιρίως σε πλήττοντος, πρόσιθι δὲ τούτῳ καὶ ὑποδείξει σοι, ὅσον τὸ ὑποσμῆχον τὴν αἴσθησίν σου καλόν· καὶ φάγῃ ὄψον ἡδὺ τὸ ἐκ τῆς ὑγείας, μετὰ τὸ ἀναλωθῆναι τὸ ἐκ τῆς πικρίας ἀπόβλητον.

λδ'. Ὅσον αἰσθάνῃ τῶν πόνων, τοσοῦτον ἀποδέχου τὸν τούτους διὰ τῶν ἐλέγχων ὑποδεικνύοντά σοι. Καθάρσεως γὰρ τελείας, αἴτιός σοι, καθίσταται· ἧς ἄνευ, ἐν καθαρῷ χωρίῳ τῷ τῆς εὐχῆς οὐ δύναται γενέσθαι ὁ νοῦς.

λε'. Ἐν τῷ ἐλέγχεσθαι, ἢ σιωπᾶν δεῖ ἢ ἠπίως ἀπολογεῖσθαι τῷ καταλέγοντι· οὐ διὰ τὸ συστῆσαι τὰ οἰκεῖα τὸν ἐλεγχόμενον· διὰ δὲ τὸ ἀναστῆσαι ἴσως προσκόψαντα, τὸν ἐν ἀγνοίᾳ ἐλέγχοντα.

λς'. Τῷ λυπήσαντι δικαίως, ὁ πρὸ τοῦ προσκληθῆναι ὑπ' αὐτοῦ μετανοῶν, ἐζημίωται τῶν ἀνηκόντων οὐδέν· ὁ δὲ μετὰ τὴν πρόσκλησιν, τῆς εὐφορίας τὸ ἥμισυ, κερδαίνει μέντοι ὅλον τὸ προκαταβληθέν, ὁ μηδέποτε διὰ λύπην ἀποσυνάγωγος εὑρισκόμενος, προστίθησι δὲ καὶ μισθὸν ἑαυτῷ, ὁ τῷ σφάλμα βάλλων ἐπάνω αὐτοῦ ἐν παντί.

λζ'. Οὔτε ὁ ὑψηλόφρων ἐπιγινώσκει οἷα τὰ ἑαυτοῦ ἐλαττώματα, οὔτε τὰ οἰκεῖα ὁ ταπεινόφρων καλά. Καλύπτει γὰρ τὸν μέν, ἄνοια φαύλη· τὸν δέ, ἡ θεάρεστος.

λη'. Τοῖς ἰσοτίμοις ὁ ὑπερήφανος, ἐν καλοῖς παραμετρεῖσθαι οὐ βούλεται· ἐν δὲ τοῖς ἐναντίοις, πρὸς τοὺς ὑπερέχοντας, φορητὸν τὸ ἑαυτοῦ παραβαλλόμενος ἡγεῖται ἐλάττωμα.

λθ'. Ὁ μὲν ψόγος στερράν, ἔκλυτον δὲ ὁ ἔπαινος τὴν ψυχὴν ἀπεργάζεται καὶ νωθροτέραν πρὸς τὰ καλά.

μ'. Ὑπόστασις μὲν πλούτου, χρυσός· ἀρετῆς δέ, ἡ ταπείνωσις. Ὡς οὖν ὁ χρυσοῦ ἀπορῶν πένης ἐστί, καὶ μὴ τοῖς ἔξωθεν φαίνηται, οὕτω ταπεινώσεως ἄνευ, ἐνάρετος οὐκ ἔσται ὁ ἀγωνιζόμενος.

μα'. Χρυσοῦ δίχα, ὥσπερ ὁ ἔμπορος οὐ πέφυκεν ἔμπορος, κἂν λίαν πρὸς ἐμπορίαν ἐστὶν ἐπιτήδειος, οὕτως οὐδὲ ταπεινοφροσύνης χωρίς, ἐν κατασχέσει τῶν τῆς ἀρετῆς ἡδέων εὑρεθήσεται ὁ ἀσκούμενος, κἂν πάνυ τῇ ἑαυτοῦ νουνεχείᾳ θαρρῇ.

μβ'. Τῇ ταπεινοφροσύνῃ ὁ ἀνιών, κατώτερος τοῦ ἑαυτοῦ φρονήματος γίνηται· ἀνώτερος δέ, ὁ ἐκείνης χωρίς· ὃς οὐδὲ παραμετρεῖσθαι τοῖς ἐλαχίστοις ἑκουσίως ἀνέχεται καὶ διὰ τοῦτο ἐν ταῖς πρωτοκλισίαις τὸ λυπηρὸν ἐπιδείκνυται.

μγ'. Καλὸν τῷ ἀγωνιστῇ φρονεῖν μὲν ἥττονα τῆς ἐργασίας αὐτοῦ· πράττειν δὲ κρείττονα τῆς δειλίας αὐτοῦ. Οὕτω γὰρ ἂν καὶ ἀνθρώποις αἰδέσιμος καὶ Θεῷ ἐργάτης εὑρίσκεται ἀνεπαίσχυντος.

μδ'. Ἢ κατορθοῦσθαι δεῖ πρὸς πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ἢ μιᾶς ἀντιποιεῖσθαι, τῆς ταπεινοφροσύνης, τὸν δεδιότα μὴ ξένον τῶν ἐν τῷ νυμφῶνι ἀντικειμένων ὀφθήσεσθαι.

με'. Μεῖξον τῇ ἁπλότητι τὴν ἐγκράτειαν καὶ σύζευξον τῇ ταπεινοφροσύνῃ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὀφθήσῃ δικαιοσύνης συνέστιος, ἧς ἐπὶ τραπέζης ἄλλη πᾶσα φιλεῖ συνάγεσθαι ἀρετή.

μς'. Τυφλὴ τῆς ταπεινοφροσύνης χωρίς, ἡ ἀλήθεια. Διὰ τοῦτο καὶ τῇ ἀντιλογίᾳ χρῆται χειραγωγῷ· ἐρεῖσαι μὲν αὐτῇ ἐπί τι μοχθούσῃ, μὴ εὑρισκούσῃ δὲ εἰμὴ τὸ τῆς μνησικακίας ὀχύρωμα.

μζ'. Ἦθος χρηστόν, ὡραιότητα μαρτυρεῖ ἀρετῆς· μελῶν δὲ εὐστάθεια, εἰρηναίαν ψυχήν.

μη'. Πρῶτον μὲν καλόν, τὸ ἐν μηδενὶ μέρει προσπταίειν· δεύτερον δέ, τὸ μὴ αἰδοῖ κατακρύπτειν τὸ σφάλμα αὐτοῦ, μήτε μὴν ἀναδύεσθαι ἐν αὐτῷ· μᾶλλον δὲ ταπεινοῦσθαι, καὶ κατηγορουμένου ἑαυτοῦ συγκατηγορεῖν, καὶ δέχεσθαι ἀσμένως τὸ ἐπιτίμιον· τούτου δὲ μὴ γινομένου, ἀνίσχυρον ἅπαν τὸ τῷ Θεῷ προσφερόμενον.

μθ'. Πρὸς τῇ ἑκουσίᾳ κακοπαθείᾳ, χρὴ καὶ τὴν ἀκούσιον καταδέχεσθαι, τὴν ἐκ διαβόλων, λέγω, ζημιῶν τε καὶ ἀσθενειῶν. Ταῦτα γὰρ ὁ μὴ καταδεχόμενος, ἀλλὰ ἀποδυσπετῶν, ὅμοιός ἐστι τῷ μὴ μετὰ ἁλός, μετὰ δὲ μέλιτος μόνου βουλομένου ἐσθίειν τὸν ἄρτον αὐτοῦ. Ὃς οὐ πάντοτε μὲν τὴν ἡδονὴν ἔχει σύντροφον, τὸν δὲ κόρον ἀεὶ γείτονα κέκτηται.

ν'. Δεσπότης ὤν, δούλου σχῆμα[1] περιβαλλόμενος φαίνεται, ὁ τὸ διερρωγὸς πλύνων τοῦ πλησίον λόγοις ἐνθέοις ἱμάτιον· ἢ καταρράπτων ταῖς μεταδόσεσι. Σκοπείτω δὲ ὁ τοῦτο ποιῶν μήποτε διὰ τὸ μὴ ὡς δοῦλος τοῦτο τελεῖν, συναπολέσῃ καὶ τὸν μισθὸν καὶ τὸ προσὸν αὐτῷ τῆς ἐξουσίας διὰ κενοδοξίαν ἀξίωμα.

να'. Ὥσπερ ἡ πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις[2] πέφυκεν, οὕτω ψυχῆς μὲν ἡ φρόνησις, ἀρετῆς δὲ ἡ ταπείνωσις· καὶ θαῦμα πῶς τὰ αὐτοτελῆ, τῶν συμβεβηκότων δίχα, ἀτελῆ καθεστήκασιν.

νβ'. Κύριος φυλάξει τὴν εἴσοδόν σου, φησί, καὶ τὴν ἔξοδόν σου[3], τῶν βρωμάτων δηλονότι καὶ τῶν ῥημάτων τῇ ἐγκρατείᾳ· ἐγκρατῶς γὰρ ὁ ἔχων περὶ τὴν τῶν βρωμάτων καὶ ῥημάτων εἴσοδόν τε καὶ ἔξοδον, ἐπιθυμίαν μὲν τὴν ἐξ ὀφθαλμῶν ἀποδιδράσκει· θυμὸν δὲ τὸν ἐξ ἀπονοίας καταπραΰνει· ὧν καὶ δεῖ πρὸ πάντων ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν τὸν ἀγωνιζόμενον, καὶ παντὶ

1. Πρβλ. Φιλιππ. β', 7. 2. Ἑβρ. ια', 1. 3. Ψαλμ. 120, 8.

τρόπῳ σπουδαστέον. Ἐν τούτοις γὰρ τὸ μὲν πρακτικὸν ἔρρωται, τὸ δὲ θεωρητικὸν ἐστερέωται.

νγ'. Τινὲς μὲν περὶ τὴν εἴσοδον τῶν βρωμάτων, πολλὴν ποιοῦνται τὴν ἐπιμέλειαν· περὶ δὲ τὴν ἔξοδον τῶν ῥημάτων, ἀμελῶς διατίθενται. Οἱ τοιοῦτοι, οὐκ ἐπίστανται παράγειν θυμὸν ἀπὸ καρδίας[1], ἐπιθυμίαν δὲ ἀπὸ σαρκός, κατὰ τὸν Ἐκκλησιαστήν· δι' ὧν ἡ καθαρὰ καρδία κτίζεσθαι εἴωθε παρὰ τοῦ καινουργοῦ πνεύματος.

νδ'. Τὸ μὲν τῶν βρωμάτων ἀπέριττον, περὶ τὴν ἥττω τροφῆς ποιότητα· τὸ δὲ τῶν ῥημάτων ἀνέγκλητον, περὶ τὴν κρείττω σιωπῆς ποιότητα εὑρεθήσεται.

νε'. Πύρωσον τοὺς νεφρούς σου ἀσιτίᾳ βρωμάτων καὶ ἔτασον τὴν καρδίαν σου ἐγκρατείᾳ ῥημάτων· καὶ ἕξεις ἐπὶ ὑπηρεσίαν καλῶν, τὸ ἐπιθυμητικόν τε καὶ θυμικόν.

νς'. Ἡ μὲν τῶν ὑπογαστρίων ἡδονή, καταπίπτει ἐν ἀσκουμένοις, τοῦ σώματος παρακμάσαντος· ἔτι δὲ παραμένει ἡ τοῦ φάρυγγος, τῷ μὴ φθάσαντι ταύτην ἐνδίκως κολάσαι. Σπουδάσαι οὖν χρὴ διὰ τοῦ αἰτίου, τοῦ αἰτιατοῦ τὸν ὀνειδισμὸν ἀποτρίψασθαι· ὡς ἂν μὴ ξένος ἐκεῖσε τῆς κατὰ τὴν ἐγκράτειαν ἀρετῆς εὑρεθείς, αἰσχύνῃ περιβληθῇς.

νζ'. Ἀναγκαῖον εἰδέναι τὸν ἀσκητήν, πότε καὶ τίσι βρώμασι δεῖ τὸ σῶμα ὡς ἐχθρὸν τρέφειν, πότε δὲ ὡς φίλον παρακαλεῖν, καὶ πότε παραμυθεῖσθαι ὡς ἀσθενῆ· ἵνα μὴ λάθῃ τὰ μὲν τοῦ ἐχθροῦ τῷ φίλῳ, τὰ δὲ τοῦ φίλου τῷ ἐχθρῷ, καὶ τὰ τούτου πάλιν τῷ ἀσθενεῖ παρατιθείς, καὶ ἑκατέρους ὡς σκανδαλίσας, καιρῷ πειρασμοῦ εὑρήσει πολεμοῦντας αὐτόν.

νη'. Ὅταν τῆς τρυφῆς τὴν τροφὴν ὁ τρεφόμενος προτιμοτέραν ποιήσηται, τότε ἡ τῶν δακρύων ἐπιδημήσασα χάρις αὐτῷ, παρακαλεῖν ἄρχεται· καὶ ἄλλης πάσης ἡδύτητος ἐπιλανθάνεσθαι, ὡς ἤδη τῇ τούτων καταποθείσης ἀσυγκρίτως ἡδύτητι.

νθ'. Τῷ μὲν πλατυνομένῳ, συνεστάλη τὰ δάκρυα· ἐξεβλήθη δὲ ταῦτα, τῷ τὴν στενὴν ὁδὸν ἀγαπήσαντι[2].

ξ'. Οὐκ ἔστι λύπης ἐκτός, οὔτε ἁμαρτωλός, οὔτε δίκαιος· ἀλλ' ὁ μέν, ὅτι μὴ πάντῃ ἀπέλιπε τὸ κακόν· ὁ δέ, ὅτι οὔπω τῆς τελειότητος ἥψατο.

ξα'. Τῶν ἐφ' ἡμῖν, αἱ κατὰ δύναμιν ἀρεταί, εὐχή τε καὶ σιωπή· τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν δέ, ἀλλ' ὡς τὰ πολλὰ τῆς τοῦ σώματος κατασκευῆς, νηστεία καὶ ἀγρυπνία εἰσί· ὅπερ οὖν τῷ ἀγωνιστῇ εὐληπτότερον, τοῦτο μετέρχεσθαι χρή.

ξβ'. Οἶκος μὲν ψυχῆς, ἡ ὑπομονή· περικρατεῖται γὰρ ἐν αὐτῇ· χρῆμα δέ, ἡ ταπείνωσις· τρέφεται γὰρ δι' αὐτῆς.

ξγ'. Πόνοις μὴ καρτερῶν, ἐπαίνοις οὐ τιμηθήσῃ· πρὸ δὲ τῆς ἡδονῆς τὴν ὀδύνην ἀποσκοπῶν, ἐκφεύξῃ ταύτης τὸ λυπηρόν.

ξδ'. Μὴ δεσμευθῇς τῷ μικρῷ, καὶ οὐ δουλεύσεις τῷ μείζονι. Οὐ

1. Ἐκκλησ. ια', 10. 2. Πρβλ. Ματθ. ζ', 13.

γὰρ πέφυκε τὸ μεῖζον κακόν, πρὸ τοῦ μικροῦ διαπλάττεσθαι.

ξε'. Ἀφορῶν πρὸς τὰ μείζονα, φοβερὸς ἔσῃ τοῖς ἥττοσιν· εὐκαταφρόνητος δὲ τούτοις ὀφθήσῃ πρὸς ἐκεῖνα ἀπειρηκώς.

ξς'. Οὐ δυνήσῃ ἐπὶ τὰς μείζους φθάσαι τῶν ἀρετῶν, μὴ τῶν κατὰ δύναμιν καταλαβὼν τὴν ἀκρότητα.

ξζ'. Ἐν οἷς κρατεῖ ἔλεος καὶ ἀλήθεια, ἐν ἐκείνοις, καὶ πᾶν εἴτι θεάρεστον· ἡ μὲν γάρ, οὐδένα κρίνει, ἐλέους χωρίς· ὁ δέ, φιλανθρωπεύεται ἐν οὐδενί, ἀληθείας ἐκτός.

ξη'. Τῇ ἁπλότητι κερασάμενος τὴν ἐγκράτειαν, ἐν περιλήψει γενήσῃ τῆς ἐκεῖθεν μακαριότητος.

ξθ'. Οὐκ ὄψει πάντως τὰ πολεμοῦντά σε πάθη, εἰμὴ πρότερον τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐτρέφοντο, ἐάσῃς ἀνήρωτον.

ο'. Οἱ μέν, τὴν τοῦ σώματος ὕλην μόνον ἐκκαθᾶραι σπεύδουσιν· οἱ δέ, καὶ τῆς ψυχῆς. Οἱ μὲν γὰρ πρὸς μόνην τὴν κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίαν ἰσχὺν ἔλαβον, οἱ δὲ πρὸς τὸ πάθος· πρὸς δὲ τὴν κατ' ἐπιθυμίαν πάνυ ἐλάχιστοι.

οα'. Ὕλη πονηρὰ σώματος, ἐμπάθεια· ψυχῆς δέ, ἡδυπάθεια· προσπάθεια δὲ τοῦ νοός· κατηγορεῖται δὲ τῆς μέν, ἁφή· τῆς δέ, αἱ λοιπαὶ αἰσθήσεις· τῆς δὲ τελευταίας, ἐναντία διάθεσις.

οβ'. Ὁ μὲν ἡδυπαθής, πλησίον ἐστὶ τοῦ ἐμπαθοῦς· ὁ δὲ προσπαθής, τοῦ ἡδυπαθοῦς· μακρὰν δὲ ἀμφοτέρων ὁ ἀπαθής.

ογ'. Ἐμπαθής ἐστιν, ὁ τὸ ἁμαρτητικὸν τοῦ λογισμοῦ βιαιότερον ἔχων, κἂν τέως μὴ ἁμαρτάνῃ ἐκτός. Ἡδυπαθὴς δέ, ὁ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἁμαρτίας ἔχων τοῦ λογισμοῦ, κἂν πάσχῃ ἐντός. Προσπαθὴς δέ, ὁ τῇ ἐλευθερίᾳ μᾶλλον ἢ τῇ δουλείᾳ τῶν μέσων προσκειμένος· ἀπαθὴς δ' ἂν εἴη, ὁ τούτων πάντων τὴν διαφορὰν ἀγνοῶν.

οδ'. Ἀπόλλυται ἐκ ψυχῆς ἐμπάθεια μέν, διὰ νηστείας καὶ προσευχῆς· ἡδυπάθεια δέ, δι' ἀγρυπνίας καὶ σιωπῆς· ἡ δὲ προσπάθεια, διὰ ἡσυχίας καὶ προσοχῆς· ἀπάθεια δὲ συνίσταται, ἐκ μνήμης Θεοῦ.

οε'. Τῆς ἀπαθείας ἀπὸ χειλέων, κηρία μέλιτος οἷα, λόγοι τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀποστάζουσι[1]. Τίς οὖν ἀξιωθείη τοῖς χείλεσιν ἐκείνης προσάψαι τὰ ἴδια· καὶ μασθοὺς ἀναμέσον αὐτῆς αὐλισθῆναι[2], καὶ ὀσμῆς ἡδείας μεταλαβεῖν ἱματίων[3] ἐκείνης· τουτέστι νόμοις ἐνηδυνθῆναι τῶν ἀρετῶν, τῶν ὑπὲρ πάντα, φησί, τὰ ἀρώματα ὄντων τῆς αἰσθητικῆς διαγνώσεως.

ος'. Γυμνοὶ τοῦ μὲν τῆς φιλαυτίας χιτῶνος, ἴσως πολλοί· ὀλίγοι δὲ τοῦ τῆς φιλοκοσμίας εἰσί· τοῦ δὲ τῆς κενοδοξίας, ὃς καὶ ἔσχατος λέγεται, γυμνοὺς εὑρήσεις τοὺς ἀπαθεῖς.

οζ'. Τοῦ μὲν ὁρωμένου σώματος, πᾶσα ψυχὴ γυμνωθήσεται· τοῦ δὲ τῆς ἁμαρτίας, ἡ τῆς ἐνταῦθα ζωῆς ὀλίγον τῶν ἡδέων προσαπολαύσασα.

οη'. Νεκροὶ μὲν ἐκ ζώντων, πάντες ὀφθήσονται· νεκρωθήσονται δὲ

1. Ἀσμ. δ', 11. 2. Ἀσμ. α', 13. 3. Ἀσμ. δ', 10, 11.

τῆς ἁμαρτίας[1], μόνοι οἱ ἐκ διαθέσεως ταύτην μισήσαντες.

οθ'. Τίς ἑαυτὸν πρὸ τοῦ κοινοῦ θανάτου τοῦ σώματος ἴδῃ τῆς ἁμαρτίας γυμνόν; καὶ τίς ὁ γνοὺς ἑαυτόν τε καὶ τὴν ἰδίαν φύσιν, ὁποία ἐστί, πρὸ τῆς μελλούσης γυμνώσεως;

Ψυχὴν ἔρωτι νυμφικῷ τετρωμένην,
Εὐχὴ συνάπτειν οἶδεν ὧδε νυμφίῳ[2].

π'. Τοῦ αἰσθητοῦ τε καὶ νοεροῦ φωτὸς ἡ λογικὴ ἐν μεθορίῳ κειμένη ψυχή, διὰ μὲν τούτου καὶ πράττειν τὰ τοῦ σώματος ἐπετράπη· δι' ἐκείνου δέ, τὰ τοῦ Πνεύματος· ἀλλ' ἐπειδὴ ἠμαυρώθη μὲν αὐτῇ ἐκεῖνο, ἐτρανώθη δὲ τοῦτο, διὰ τὴν ἀρχῆθεν συνήθειαν, εἰμὴ ὅλως μετὰ τοῦ νοεροῦ ἐν τῇ εὐχῇ γένηται, ὁλικῶς τοῖς θείοις ἐνατενίζειν οὐ δύναται. Ἀνάγκη δὲ εἶναι αὐτὴν ἐν μεταιχμίῳ σκότους καὶ φωτός, κατὰ σχέσιν μὲν τούτου, κατὰ δὲ φαντασίαν ἐκείνου ἀναστρεφομένην.

πα'. Ἔνδον τῆς κατὰ τὴν εὐχὴν στενῆς πύλης, νοῦς παθητικὸς οὐ δύναται εἰσελθεῖν, πρὸ τοῦ τὴν κατὰ σχέσιν ἀπολιπεῖν μέριμναν. Περὶ δὲ τὰ περισκήνια ἐκείνης, ὀδυνηθήσεται διαπαντὸς ἀσχολούμενος.

πβ'. Συμπαραμενέτω τῷ νῷ ἡ εὐχή, ὡς ἐν ἡλίῳ ἀκτίς· ἧς ἄνευ αἱ κατ' αἴσθησιν μέριμναι, οἷά τινες ἄνυδροι νεφέλαι περιπετώμεναι, τὸν νοῦν εἴργουσι τῆς οἰκείας λαμπρότητος.

πγ'. Δύναμις μὲν εὐχῆς πεῖνα βρωμάτων ἑκούσιος· πείνης δέ, τὸ μήτε ἀκούειν, μήτε ὁρᾶν· ὅτι μὴ πᾶσα ἀνάγκη τῶν ἐγκοσμίων μηδέν. Τούτων ὁ μὴ ποιούμενος πρόνοιαν, τὸ μὲν τῆς νηστείας οὐκ ἐστερέωσεν οἰκοδόμημα, τὸ δὲ τῆς εὐχῆς ἐν αὐτῇ περιρραγῆναι ἐποίησεν.

πδ'. Ἀπέριττος εἰ μὴ ἐκ πάντων ὁ νοῦς τῶν κατ' αἴσθησιν γένηται, ἀνωφερὴς γενέσθαι οὐ δύναται καὶ τὸ οἰκεῖον γνωρίσαι ἀξίωμα.

πε'. Ἡμέρας μὲν σύμβολον ἡ νηστεία διὰ τὸ ἔκδηλον· νυκτὸς δὲ διὰ τὸ ἄδηλον ἡ εὐχή· ἑκατέρων οὖν τούτων ἐν ἑκατέρᾳ, ἐνδίκως ὁ μετερχόμενος, πρὸς τὴν κατὰ σκοπὸν ἀπαντήσεται πόλιν, ἐν ᾗ ἀπέδρα ὀδύνη, λύπη καὶ στεναγμός[3].

πς'. Ἡ πνευματικὴ ἐργασία, καὶ σωματικῆς ἐπιπόνου ἐκτός, συνίστασθαι πέφυκε. Μακάριος οὖν, ὁ κρείττονα τοῦ ἐνύλου ἔργου τὴν ἄυλον ἡγησάμενος ἐργασίαν. Δι' αὐτῆς γὰρ τὴν τοῦ ἔργου ἀνεπλήρωσεν ἔλλειψιν, ζήσας τὴν κεκρυμμένην ζωὴν τῆς εὐχῆς, καὶ φανερὰν τῷ Θεῷ.

πζ'. Ὑπομένειν μὲν ἡμᾶς τῇ πίστει παρακαλεῖ ὁ θεῖος Ἀπόστολος· χαίρειν δὲ τῇ ἐλπίδι· τῇ εὐχῇ δὲ προσκαρτερεῖν[4], ἵνα τὸ τῆς χαρᾶς ἡμῖν παραμείνῃ καλόν. Εἰ δὲ τοῦτο, ἄρα ὁ μὴ ὑπομένων, οὐ πιστός· ὁ δὲ μὴ χαίρων, οὐκ εὔελπις. Ἀπεβάλλετο γὰρ τὴν αἰτίαν τῆς χαρᾶς τὴν προσευχήν, ἐν τῷ μὴ προσκαρτερεῖν ἐν αὐτῇ.

πη'. Εἰ ἐν τοῖς ἐγκοσμίοις λογισμοῖς ὁ νοῦς ἐξ ἀρχῆς συναναστραφείς, τοσαύτην ἐν αὐτοῖς τὴν φιλίαν ἐκτήσατο, πόσην οὐκ ἂν οἰκειότητα σχῇ ἐν εὐχῇ συνεχεῖ; καὶ γὰρ ἐν οἷς, φησί, χρονίζει, ἐν αὐτοῖς καὶ πλατύνεσθαι εἴωθεν.

1. Ῥωμ. ς', 11. 2. Ἀσμ. β', 5. 3. Ἠσ. λε', 10. 4. Πρβλ. Ῥωμ. ιβ', 12.

πθ'. Ὥσπερ τοῦ ἰδίου οἰκητηρίου πάλαι διαιρεθεὶς ὁ νοῦς, τῆς ἐκεῖθεν λαμπρότητος ἐπελάθετο, οὕτω δεῖ τοῦτον αὖθις ἐν λήθῃ τῶν ὧδε γενόμενον, πρὸς ἐκεῖνο ἀναδραμεῖν δι' εὐχῆς.

η'. Καθάπερ τι νήπιον πρὸς μασθοὺς ἐναποψυγέντας μητρός, εὑρεθήσεται νοῦς πρὸς προσευχήν, μὴ δυναμένην παρακαλέσαι αὐτόν· πρὸς δὲ τὴν ἄλλως ἔχουσαν, ὡς παιδίον τὸ ὑφ' ἡδονῆς ἐναφυπνοῦν ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτῆς.

ηα'. Ἐκεῖ, φησίν, ἐν τῇ πενθίμῳ δηλονότι εὐνῇ τῆς ἐναρέτου ζωῆς, κατὰ τὴν ἐν τῷ ᾄσματι, φήσειε καὶ ἡ νύμφη εὐχὴ πρὸς τὸν ἑαυτῆς ἐραστήν· δώσω τοὺς μασθούς μου σοί[1], εἰ ὁλικῶς μοι ἀνατεθῇς.

ηβ'. Φιλίαν πρὸς τὴν εὐχὴν ἔχειν οὐ δύναται, ὁ μὴ πᾶσαν ἀπαρνησάμενος ὕλην.

ηγ'. Πλὴν ζωῆς καὶ πνοῆς, ἔξω τῶν ἄλλων γενοῦ ἐν εὐχῇ, εἰ θέλεις μετὰ μόνου γενέσθαι τοῦ νοῦ.

ηδ'. Νοῦ θεοφιλοῦς μαρτύριον, εὐχὴ μονολόγιστος καὶ λόγος καίριος, ἔμφρονος λογισμοῦ· μονοειδὴς δὲ γεῦσις τῆς ἐλευθέρας εἴη αἰσθήσεως. Ἐν τούτοις οὖν τοῖς τρισὶν ἐρρῶσθαι τὰ τῆς ψυχῆς λέγεται.

ηε'. Λεανθῆναι καλῶς δεῖ καὶ ἁπαλυνθῆναι ὥσπερ τῶν παιδίων, τὴν φύσιν τοῦ εὐχομένου, ὡς ἂν κατὰ τὴν ἐκείνων, καὶ ἡ τούτου εὐείκτως δέξηται τὴν ἐκ τῆς εὐχῆς ἐνταττομένην ἀνάπτυξιν. Διὸ μὴ ἀμέλει, ὁ συναφθῆναι ταύτῃ φιλῶν.

ης'. Οὐ πάντες τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐν εὐχῇ κέκτηνται· ὁ μὲν τοῦτον, ὁ δὲ ἄλλον· ὁ μὲν εὔχεται, εἰ οἷόν τε, μετὰ τῆς εὐχῆς εἶναι τὴν καρδίαν αὐτοῦ πάντοτε· ὁ δὲ καὶ πρὸς τὸ ὑπερβῆναι αὐτήν· ὁ δέ, ἵνα μὴ λογισμοῖς ἐν εὐχῇ περικόπτηται. Πάντες δὲ εὔχονται, ἢ συντηρηθῆναι ἐν ἀγαθοῖς, ἢ μὴ συναπαχθῆναι κακοῖς.

ηζ'. Εἰ ἐξ εὐχῆς οὐδεὶς ἀταπείνωτος (συντρίβεται ἐν ταπεινώσει καὶ γὰρ ὁ εὐχόμενος), οὐκ ἄρα ἐν ταπεινώσει προσεύχεται ὁ ἔξωθεν θρασυνόμενος.

ηη'. Πρὸς τὴν χήραν τὴν πρὸς τὸν ὠμὸν τὴν δίκην κινοῦσαν κριτὴν[2] ἀφορῶν ὁ εὐχόμενος, οὐκ ἐκκακήσει ποτὲ διὰ τὴν βραδύτητα τῶν ἀγαθῶν ὑποσχέσεων.

ηθ'. Οὐ παραμείνει σοι εὐχή, τῷ πρὸς τὰ συλλογιζόμενα ἔσωθεν, καὶ ὁμιλούμενα ἔξωθεν ἐμβραδύνοντι. Ἡ αὐτὴ δὲ ὀφθήσεται ὑποστρέφουσα, τῷ δι' αὐτὴν ὑποτεμνομένῳ τὰ πλείονα.

ρ'. Εἰ μὴ εἰς λαγόνας ψυχῆς εἰσδύνουσι τὰ ῥήματα τῆς εὐχῆς, οὐκ ἂν εἰς τὰς τοῦ προσώπου σιαγόνας τὰ δάκρυα περικλυσθῆναι συγχωρηθήσονται.

1. Ἀσμ. ζ', 13. 2. Λουκ. ιη', 2 κ.ἑ.

ρα΄. Ἀνατελοῦσι γεωργῷ μὲν τὰ δράγματα, μὴ κατ᾽ ὄψιν τῶν σπερμάτων ῥιφέντων τῆς γῆς. Μοναχῷ δὲ τὰ δάκρυα ἀναβλύσουσιν, οὐκ ἀπονητὶ τῷ μετερχομένῳ τὰ ῥήματα τῆς εὐχῆς.

ρβ΄. Κλεὶς οὐρανῶν βασιλείας, εὐχή· ταύτην ὁ κατέχων ὡς δεῖ, ὁρᾷ τὰ ἐν αὐτῇ ἀποκείμενα ἀγαθὰ τοῖς φίλοις αὐτῆς· μόνα δὲ τὰ παρόντα περισκοπεῖ, ὁ παρρησίαν ἐν ἐκείνῃ μὴ ἐσχηκώς.

ργ΄. Οὐ δύναται ὁ νοῦς ἐν καιρῷ τῆς εὐχῆς μετὰ παρρησίας λέγειν πρὸς τὸν Θεόν· διέρρηξας τοὺς δεσμούς μου· σοὶ θύσω θυσίαν αἰνέσεως [1], εἰμὴ δειλίας καὶ ῥαθυμίας, πολυυπνίας καὶ ἡδυφαγίας, ἐξ ὧν τὸ πταίειν, ἐπιθυμίᾳ τῶν κρειττόνων, ἀπορραγῇ.

ρδ΄. Ἔξω τοῦ πρώτου καταπετάσματος ἵσταται ἐν εὐχῇ ὁ ῥεμβόμενος· ἔνδοθεν δὲ γίνεται, ὁ μονολόγιστον ἐξανύων αὐτήν· μόνος δὲ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων παρέκυψεν, ὁ μετὰ τῆς εἰρήνης τῶν φυσικῶν λογισμῶν καὶ τὰ περὶ τῆς πάντα νοῦν ὑπερεχούσης [2] διασκεπτόμενος, καί τινος ἐκεῖθεν θεοφανείας καταξιούμενος.

ρε΄. Ὁπόταν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν σχολάσασα ἡ ψυχὴ συναφθῇ τῇ εὐχῇ, τότε οἷά τις φλὸξ περικυκλώσασα ταύτην ἐκείνη, σίδηρον καθάπερ τὸ πῦρ, πεπυρακτωμένην ὅλην καθίστησιν. Καὶ ἔστι ψυχὴ μὲν ἡ αὐτή, οὐκ ἔτι δὲ καὶ ἁπτή· οὐδὲ γὰρ ὁ πυρακτωθεὶς σίδηρος ταῖς ἔξωθεν ἐπαφαῖς.

ρς΄. Μακάριος ὁ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ οὑτωσὶ θεωρηθῆναι καταξιωθείς, καὶ τὸν αὐτοῦ φύσει πήλινον ἀνδριάντα, χάριτι πύρινον κατιδών.

ρζ΄. Τοῖς μὲν εἰσαγομένοις, βαρὺς οἷά τις δεσπότης ὁ νόμος ἐπίκειται τῆς εὐχῆς. Τοῖς προκόψασι δὲ ὡς ἔρως, ὁ συνελαύνων πεινῶντα καθάπερ πολυτελῆ πρὸς ἑστίασιν.

ρη΄. Τοῖς καλῶς μετερχομένοις τὴν πρακτικήν, ποτὲ μὲν ἡ εὐχὴ νεφέλη καθάπερ ἐπισκιάζουσα [3], τοὺς καυστικοὺς ἀπείργει ἐξ αὐτῶν λογισμούς· ποτὲ δὲ σταγόνας οἷα δακρύων τούτους ἐπιψεκάζουσα, δείκνυσι τὰ πνευματικὰ θεωρήματα.

ρθ΄. Ἡδὺ μὲν ἥδυσμα κιθάρας τῆς κρουομένης ὑπό τινος ἔξωθεν εὑρεθήσεται· ψυχὴ δέ, μὴ συνηχούσης αὐτῇ ἐν εὐχῇ τῆς ἐν πνεύματι μυστικῆς προσφωνήσεως, εὐκατάνυκτος οὐ πέφυκε γίνεσθαι. Τὸ γὰρ τί προσευξόμεθα καθὸ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν καὶ τὰ ἑξῆς [4], εἰς τοῦτο ἐνάγει τὸν προσευχόμενον.

1. Ψαλμ. 115, 7-8. 2. Φιλιππ. δ΄, 7. 3 Πρβλ. Ἐξ. ιγ΄, 21. 4. Ῥωμ. η΄, 25.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΓΝΩΣΤΙΚΑ

Φωτίζεται νοῦς γνωστικῆς θεωρίας,
πρὸς ὕψος ἀρθείς, τοῖς δ᾽ ἐπεντυχὼν λόγοις
σκοτίζεται δ᾽ αὖ, ἐγκυλισθεὶς εἰς πάθος.

Ἀναγκαῖον εἰδέναι τὸν γνωστικόν, πότε μὲν ὁ νοῦς αὐτοῦ εἰς τὴν χώραν τῶν νοημάτων ἐστί, πότε δὲ εἰς τὴν τῶν λογισμῶν καὶ πότε εἰς τὴν κατ᾽ αἴσθησιν. Καὶ ἐν ταύτῃ πάλιν, εἰ ἐν τοῖς κατὰ καιρόν, ἢ ἐν τοῖς παρὰ καιρὸν μᾶλλον εὑρίσκεται.

β΄. Ἐν νοήμασιν οὐκ ὢν ὁ νοῦς, ἐν λογισμοῖς πάντως ἐστίν. Ἐν λογισμοῖς δὲ ὤν, ἐν νοήμασιν οὐκ ἔστιν. Ἐν δὲ τῇ αἰσθήσει γινόμενος, μετὰ πάντων ἐστίν.

γ΄. Διὰ τοῦ νοήματος μὲν ὁ νοῦς διέρχεται πρὸς τὰ νοητά· διὰ δὲ τοῦ λογισμοῦ πρὸς τὰ λογικὰ ὁ λόγος. Πρὸς δὲ τὰ πρακτικὰ διὰ τῆς φαντασίας ἡ αἴσθησις.

δ΄. Εἰς ἑαυτὸν ὁ νοῦς συναγόμενος, οὐδὲν οὔτε τῶν κατ᾽ αἴσθησιν, οὔτε τῶν κατὰ λογισμὸν θεωρεῖ. Γυμνοὺς δὲ νόας καὶ θείας αὐγὰς βλυζούσας εἰρήνην τε καὶ χαράν.

ε΄. Ἄλλο ὁ νοῦς τοῦ πράγματος καὶ ἄλλο ὁ νοῦς αὐτοῦ καὶ ἕτερον τὸ ὑπὸ τὴν αἴσθησιν ἀναγόμενον. Καὶ τὸ μέν ἐστιν οὐσία, τὸ δὲ συμβεβηκός, τὸ δὲ ἡ τοῦ ὑποκειμένου διαφορά.

ς΄. Πολλὰς ὁδοὺς ἀνατέμνων ὁ νοῦς, ἀκόρεστος δείκνυται. Πρὸς μίαν δὲ συναγόμενος τῆς εὐχῆς, πρὸ τῆς ἐντελείας, στενοχωρούμενος φαίνεται, λιπαρῶν τὸν μέτοχον ἀπολυθῆναι πρὸς τὰ ἀφ᾽ ὧν ἐξελήλυθεν.

ζ΄. Ἄνωθεν ἠγμένος ὁ νοῦς, οὐκ ἀναδραμεῖται αὖθις ἐκεῖσε, εἰμὴ τελείαν τὴν κάτω ποιήσηται καταφρόνησιν διὰ τῆς περὶ τὰ θεῖα σχολῆς.

η΄. Εἰ μὴ τὴν ψυχήν σου δύνῃ μετὰ μόνων ποιῆσαι τῶν περὶ αὐτὴν λογισμῶν, κἂν τὸ σῶμά σου μονάζειν ἀνάγκασον τὴν περὶ αὐτὸ ἀθλιότητα διὰ παντὸς ἐννοούμενος. Οὕτω γὰρ τῷ χρόνῳ, ἐλέει Θεοῦ, καὶ πρὸς τὸ πρῶτον ἀναδραμεῖν δυνήσῃ τῆς εὐγενείας ἀξίωμα.

θ΄. Ὁ μὲν πρακτικὸς ὑποτάσσειν τὸν νοῦν εὐκόλως δύναται τῇ εὐχῇ, ὁ δὲ θεωρητικὸς τὴν εὐχὴν τῷ νοΐ. Ὁ μὲν ἀπὸ τῶν φαινομένων συστέλλων σχημάτων τὴν αἴσθησιν, ὁ δὲ τὴν ψυχὴν πρὸς τοὺς ἐγκεκρυμμένους τοῖς σχήμασι λόγους μεταβιβάζων. Καὶ ὁ μὲν σωμάτων πείθει λόγους τὸν νοῦν ἀγνοεῖν, ὁ δὲ ἀσωμάτων κατανοεῖν. Ἀσώματα δέ εἰσι λόγοι σωμάτων, ἰδιότητές τε καὶ οὐσίαι αὐτῶν.

ι'. Ὅταν τὸν νοῦν σου τῆς τῶν σωμάτων καὶ χρημάτων καὶ βρωμάτων ἡδυπαθείας ἐλευθερώσῃς, τότε καὶ ὅπερ ἂν ποιῇς δῶρον καθαρὸν τῷ Θεῷ λογισθήσεται. Ἀντιδοθήσεται δέ σοι, τὸ διανοιγῆναι τοὺς τῆς καρδίας σου ὀφθαλμούς, καὶ τρανῶς ἐμμελετᾶν τοὺς ἐγγεγραμμένους ἐν αὐτῷ λόγους Θεοῦ, οἵτινες ὑπὲρ μέλι[1] καὶ κηρίον, τῷ νοητῷ σου λογισθήσονται λάρυγγι τῇ ἀπ' αὐτῶν ἐκδιδομένῃ ἡδύτητι.

ια'. Οὐ δυνήσῃ σωμάτων καὶ χρημάτων καὶ τῆς τῶν οὐκ ἀναγκαίων βρωμάτων ἐπιθυμίας ὑπέρτερον ποιῆσαι τὸν νοῦν, εἰμὴ ἐν τῇ καθαρᾷ τῶν δικαίων χώρᾳ εἰσάξῃς αὐτόν· καθ' ἣν ἥ τε τοῦ θανάτου καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ μνήμη ἐπαναβλύσασα, ἀπὸ γηίνης καρδίας ἀπαλείψει πᾶν ἐπιθυμίας ἀνάστημα.

ιβ'. Οὐδὲν οὔτε ἐννοίας θανάτου φοβερώτερον, οὔτε Θεοῦ μνήμης θαυμασιώτερον. Ἡ μὲν γάρ ἐστι λύπης σωτηριώδους παρεκτική, ἡ δὲ εὐφροσύνης χαριστική. Ἐμνήσθην γάρ, φησὶν ὁ Προφήτης, τοῦ Θεοῦ καὶ ηὐφράνθην[2]. Καὶ ὁ σοφός· μιμνήσκου τὰ ἔσχατά σου καὶ οὐχ ἁμαρτήσῃς[3]. Ἀδύνατον δὲ τοῦ δευτέρου τινὰ ἐν κατασχέσει γενέσθαι, μὴ πεῖραν τῆς τοῦ προτέρου λαβόντα στρυφνότητος.

ιγ'. Ἕως ἂν τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ[4] ἴδῃ ὁ νοῦς, οὐ δύναται ἡ ψυχὴ λέγειν ἐν αἰσθήσει αὐτῆς· ἐγὼ δὲ ἀγαλλιάσομαι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, τερφθήσομαι ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ αὐτοῦ[5]. Κάλυμμα γὰρ κεῖται τὸ τῆς φιλαυτίας ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῆς, πρὸς τὸ μὴ ἀνακαλυφθῆναι αὐτῇ τὰ θεμέλια τῆς οἰκουμένης, ἅτινά εἰσιν οἱ λόγοι τῶν γεγονότων, ὅπερ ἐξ αὐτῆς οὐ περιαιρεῖται, ἑκουσίων πόνων καὶ ἀκουσίων χωρίς.

ιδ'. Οὐ μετὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου φυγήν, ἥτις ἐστὶν ἡ κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτία, οὐδὲ μετὰ τὴν τῆς θαλάσσης διάβασιν, τῆς κατὰ σχέσιν λέγω δουλείας, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ διατριβήν, μεταξὺ κειμένην ἐνεργημάτων καὶ κινημάτων κακίας, τοῦ Ἰσραὴλ ὁ δημαγωγὸς κατασκοπεῖν δύναται τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας[6], ἥτις ἐστὶν ἡ ἀπάθεια· τὴν ὀπτικὴν ἀποστέλλων καὶ ἐποπτικὴν αὐτοῦ δύναμιν.

ιε'. Οἱ μὲν ἐν τῇ ἐρήμῳ καθήμενοι, τουτέστιν ἐν τῇ τῶν παθῶν ἀνενεργησίᾳ, ἀκοῇ μόνῃ τῆς μακαρίας ἐκείνης ἔχουσι τὰ ἀγαθὰ γῆς· οἱ δὲ τὰ ἐν ἐκείνῃ σκοπήσαντες ἐν περινοίᾳ δηλονότι ψιλῇ τῆς τῶν δρωμένων θεωρίας γεγόνασιν· οἱ δὲ καταξιωθέντες ἐν αὐτῇ εἰσελθεῖν, ὅλῃ αἰσθήσει τῶν ἐξ αὐτῆς ἀπορρεόντων, ὡς γάλα καὶ μέλι[7], τῆς πρώτης, φημί, καὶ δευτέρας θεωρίας λόγων, ἐνεφορήθησαν.

ιϛ'. Οὔπω συνεσταυρώθη Χριστῷ[8], ὁ ἔτι φυσικὰς κινήσεις ἔχων σαρκός, οὐδὲ συνετάφη, ὁ ψυχικὰς ἐνθυμήσεις ἐπισυρόμενος. Πῶς οὖν συναναστῇ αὐτῷ ὁ τοιοῦτος, ἐν καινότητι ζωῆς πολιτεύεσθαι[9];

1. Ψαλμ. 118, 103. 2. Ψαλμ. 75, 4. 3. Σοφ. Σειρ. ζ', 36.
4. Β' Κορ. γ', 18. 5. Ψαλμ. 34, 9. 6. Ἰησ. Ναυῆ β', 1-3.
7. Ἔξοδ. γ', 8. 8. Πρβλ. Γαλ. β', 20. 9. Πρβλ. Ῥωμ. ϛ', 4.

ιζ'. Τριῶν οὐσῶν τῇ ψυχῇ περιεκτικωτέρων ἀρετῶν, νηστείας, εὐχῆς τε καὶ σιωπῆς, ἀναγκαῖον τὸν μὲν ἐξ εὐχῆς λύεσθαι μέλλοντα, εἴς τινα φυσικὴν θεωρίαν ἐπαναπαύεσθαι· τὸν δὲ ἐκ σιωπῆς, εἰς ἠθικὴν ὁμιλίαν. Εἰς δευτέραν δὲ κεχαρισμένην τροφὴν τὸν νηστεύοντα.

ιη'. Ἐν τοῖς θείοις ἕως ὑπάρχει ὁ νοῦς, σῴζει τὸ καθ' ὁμοίωσιν, ἀγαθός τε καὶ συμπαθὴς εὑρισκόμενος. Ἐν δὲ τοῖς κατ' αἴσθησιν γεγονώς, εἰ μὲν εὐκαίρως καὶ προσηκόντως κατέρχεται, πεῖραν διδοὺς καὶ λαμβάνων, εὐρωστῶν αὖθις, πρὸς ἑαυτὸν ἐπανέρχεται. Παρὰ δὲ τὸν καιρὸν καὶ τὴν χρείαν, ὅστις στρατηγός, ἀπερίσκεπτος εὑρεθήσεται, τὸ πολὺ αὐτοῦ ὑποτεμνόμενος τῆς δυνάμεως ἐν τῷ μάχεσθαι.

ιθ'. Ὁ ἐν ἡμῖν ἐγκεκρυμμένος τῆς ἀπαθείας Παράδεισος, εἰκών ἐστι τοῦ μέλλοντος τοὺς δικαίους ὑποδέχεσθαι. Πλὴν οὐ πάντες ἐκείνου ἐκτὸς εὑρεθήσονται, ὅσοι ἐντὸς τοῦ ἐμπεριεχομένου γενέσθαι οὐκ ἴσχυσαν.

κ'. Ὁ μὲν αἰσθητὸς ἥλιος, ξένας τὰς ἑαυτοῦ ἀκτίνας ἐξ οἰκίας κεκλεισμένης καθίστησι. Οὐκ ἂν δὲ τὰς γλυκείας ὁ νοητὸς ἐπαφήσῃ τῇ προσδεχομένῃ μέν, μὴ κεκλεισμένας δὲ ἐχούσῃ τὰς αἰσθήσεις ἀπὸ τῶν δρωμένων ψυχῇ.

κα'. Γνωστικός ἐστιν ὁ τὰς μὲν καταβάσεις αὐτοῦ μεγαλοπρεπῶς, ταπεινοπρεπῶς δὲ τῆς ψυχῆς τὰς ἀναβάσεις διατιθέμενος.

κβ'. Μέλιττα μὲν λειμῶνας περινοστοῦσα, ἐκεῖθεν τῷ μέλιτι τὰς ἀφορμὰς προσπορίζεται· ψυχὴ δὲ αἰῶνας περινοστοῦσα ποικίλους, αὐτόθεν τὸν γλυκασμὸν τῇ διανοίᾳ ἐνίησιν.

κγ'. Ἡ ἐμφαγοῦσα μὲν ἔλαφος ὄφεις, ἰὸν τοῦ σβέσαι, πρὸς ὑδάτων τρέχει πηγάς· ψυχὴ δὲ ἡ βέλεσι θείοις τρωθεῖσα, ἄπαυστον ἕλκει τὸν πρὸς τὸν τρώσαντα ἔρωτα.

κδ'. Ψιλοὶ μὲν λογισμοί, τῇ μοναδικῇ ζωῇ ἐπιφύονται· ἐπιλογισμοὶ δὲ τῇ δυαδικῇ· τῇ δὲ πολυσχεδεῖ ψυχῇ, λογισμοὶ μὲν ἀπελήλανται· νόες δὲ μόνον γυμνοὶ σωμάτων αὐτῇ προσπελάζοντες τοὺς περὶ προνοίας καὶ κρίσεως λόγους, ὥς τινα θεμέλια γῆς ἀνακαλύπτοντες αὐτῇ ἐμφανίζουσιν.

κε'. Ἐν τῇ δυαδικῇ ζωῇ, τὸ ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ, ἁπλῶς ὁρᾶσθαι οὐ πέφυκε· τοῦτο γὰρ ἐν τῇ μοναδικῇ εὑρεθήσεται· καθ' ἣν ἄρρενος καὶ θηλείας διαφορά, διὰ τὸ καθ' ὁμοίωσιν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ οὐ γνωσθήσεται.

κϛ'. Οἱ λογισμοὶ οὔτε τοῦ ἀλόγου μέρους εἰσὶ τῆς ψυχῆς (οὐ γάρ ἐστι λογισμὸς ἐν ἀλόγοις) οὔτε τοῦ νοεροῦ· (ἐπεὶ μηδὲ ἐν Ἀγγέλοις)· αὐτῆς δὲ τῆς λογικῆς ὄντες γεννήματα, ὡς κλίμακι τῇ φαντασίᾳ χρώμενοι, ἀναβαίνουσι μὲν πρὸς τὸν νοῦν ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως, τὰ ἐκείνης αὐτῷ ἀπαγγέλλοντες, καταβαίνουσι δὲ πρὸς αὐτὴν ἐξ αὐτοῦ, τὰ ἐκείνου ὑποτιθέμενοι.

κζ'. Ὡς τινες ἐκ βυθοῦ ἀναφερόμενοι, καί τινος εἰς βοήθειαν ἐπιλαβέσθαι πειρώμενοι, οἱ πονηροὶ λογισμοὶ εὑρεθήσονται, ὁλκάδος καθάπερ κινδυνευούσης τῆς κακίας, δακρύων κατακλυσμῷ.

κη'. Κατὰ τὴν ὑποκειμένην ποιότητα τῆς ψυχῆς, ἢ ὡς πειραται κα-

ταποντίζειν, ἢ ὡς ἐρέται συμβοηθεῖν κινδυνευούσῃ, οἱ περὶ αὐτὴν συνάγονται λογισμοί· οἱ μὲν πρὸς πέλαγος ἕλκοντες τῶν ἀπρεπῶν λογισμῶν, οἱ δὲ τὴν ἄσσον παρεκλεγόμενοι, πρὸς γαληνίους ἀκτάς, τὴν ναῦν ἀποκείλουσιν.

κθ'. Ἕβδομον τὸν τῆς κενοδοξίας λογισμὸν ὄντα, ἡ ἐφιεμένη ὡς ἔσχατον ἀποβαλέσθαι ψυχή, εἰ μὴ τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἀπεκδύσεται, οὐ δυνήσεται τὸν μετ' αὐτοὺς ὄγδοον ἐπενδύσασθαι· ὃν καὶ οἰκητήριον οὐράνιον καλεῖν οἶδεν ὁ θεῖος Ἀπόστολος· καὶ διὰ στεναγμῶν ἐπενδύεσθαι[1] δύνασθαι τοῖς δι' αὐτὸ τῶν ὑλικῶν γυμνητεύουσιν.

λ'. Τῇ μὲν τελείᾳ εὐχῇ ἀγγελικοὶ παραβάλλειν πεφύκασι λογισμοί· τῇ δὲ μέσῃ, πνευματικοί· τῇ εἰσαγωγικῇ δὲ οἱ φυσιολογικοί.

λα'. Ὥσπερ τὸ εὐγενὲς τοῦ κόκκου, διὰ τοῦ στάχυος, οὕτω καὶ τὸ εἰλικρινὲς τῆς θεωρίας, διὰ προσευχῆς ἐμφανίζεσθαι εἴωθε. Κέκτηται δὲ ὁ μὲν εἰς ἀποτροπὴν ὀρνέων τῶν σπερμολόγων, οἷά τινα δόρατα, τοὺς περιστοιχοῦντας ἀνθέρικας· ὁ δὲ τοὺς φιλοσοφοῦντας ἐν πειρασμοῖς λογισμούς, πρὸς τὴν ἐκείνων ἀναίρεσιν.

λβ'. Τὰ μὲν ὁρώμενα τῆς ψυχῆς διὰ τὴν πρᾶξιν, περιηργυρωμένα πτέρυγες περιστερᾶς καθάπερ εἰσί. Τὰ δὲ νοούμενα, φημὶ δὴ τὰ μετάφρενα διὰ τὴν θεωρίαν, ὡς ἐν χλωρότητι χρυσίου καθίστανται. Ἡ γὰρ
μὴ ὡραιωθεῖσα ψυχή, πετασθῆναι καὶ καταπαῦσαι[2] οὐ
δύναται, ἔνθα πάντων τῶν εὐφραινομένων
ἡ κατοικία ἐστίν[3].

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ

Λειμὼν ἐνθάδε, καρπῶν πεπληρωμένος
Πνευματικῆς πράξεως καὶ θεωρίας.

λγ'. Ἀπαρχὰς ἅλωνος καὶ ληνοῦ, πάλαι μὲν τοῖς παλαιοῖς προσφέρειν ἐν τῷ ναῷ προσετέτακτο[4]. Νυνὶ δὲ ἡμεῖς πρακτικῆς μὲν ἀπαρχάς, ἐγκράτειαν χρὴ Θεῷ προσφέρειν καὶ τὴν ἀλήθειαν. Θεωρητικῆς δὲ ἀρετῆς, ἀγάπην καὶ προσευχήν. Δι' ἐκείνων μέν, ἐπιθυμίας ἀλόγου καὶ τοῦ θυμοῦ τὰς ὁρμὰς ἀνακόπτοντα. Διὰ τούτων δέ, ἐννοίας κενὰς καὶ τὰς ἐκ τοῦ πλησίον ἐπιβουλάς.

λδ'. Πρακτικῆς μὲν ἀρχή, ἐγκράτεια καὶ ἀλήθεια. Μεσότης δέ, σωφροσύνη καὶ ταπεινοφροσύνη· τέλος δὲ αὐτῆς, λογισμῶν εἰρήνη καὶ ἁγιασμὸς σώματος.

1. Πρβλ. Β' Κορ. ε', 2-4. 2. Πρβλ. Ψαλμ. 54, 7. 3. Ψαλμ. 86, 7. 4. Ἐξ. κβ', 29.

λε'. Πρᾶξίς ἐστιν, οὐ τὸ πράττειν ἁπλῶς δύνασθαι τὰ καλά, ἀλλὰ καὶ τὸ ὡς δεῖ πράττειν αὐτά. Τὸν καιρὸν καὶ τὸ μέτρον πρὸς τὰ πρακτὰ συνεπιφερομένου τοῦ πράττοντος.

λς'. Θεωρία ἐστίν, οὐ τὸ θεωρεῖν μόνον ὡς ἔχουσι τὰ σώματα· ἀλλὰ καὶ τὸ τοὺς λόγους αὐτῶν, πρὸς τί βλέπουσιν.

λζ'. Οὐκ ἔστιν οὔτε πρᾶξις ἀσφαλής, θεωρίας ἐκτός, οὔτε θεωρία ἀληθής, ἄνευ πράξεως. Χρὴ γὰρ καὶ πρᾶξιν ἐλλόγιμον εἶναι, καὶ θεωρίαν ἔμπρακτον· ἵνα τῇ μέν, ἀνίσχυρος εὑρίσκηται ἡ κακία· τῇ δέ, δυνατὴ ἡ ἀρετὴ ἐν εὐδοκίαις χρηστότητος.

λη'. Πέρας μὲν πρακτικῶν, ἡ νέκρωσις τῶν παθῶν. Τέλος δὲ γνωστικῶν, ἡ θεωρία τῶν ἀρετῶν.

λθ'. Ὡς ὕλη τῷ εἴδει, οὕτω πρᾶξις τῇ θεωρίᾳ· καὶ ὡς ὀφθαλμὸς προσώπῳ, οὕτω θεωρία τῇ πράξει ὀφθήσεται.

μ'. Ἐν τῷ τῆς κατὰ τὴν πρακτικὴν ἀρετῆς σταδίῳ, πολλοὶ μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον[1]· ὁ πρὸς τὸ πέρας αὐτῆς ἐλθεῖν τῇ θεωρίᾳ ἐπιθυμῶν.

μα'. Κατανύξεως μὲν πόμα πίνει ὁ πρακτικὸς ἐν εὐχῇ· ποτηρίῳ δὲ κρατίστῳ μεθύσκεται[2] ὁ θεωρητικός. Ὁ μὲν ἐν τοῖς κατὰ φύσιν φιλοσοφῶν, ὁ δὲ καὶ ἑαυτὸν ἀγνοῶν ἐν τῷ εὔχεσθαι.

μβ'. Οὐ συγχωρεῖται ὁ πρακτικὸς εἰς πνευματικὴν θεωρίαν ἐπὶ πολὺ ἐγκαρτερεῖν· εὑρίσκεται γὰρ ὡς ἐπιξενωθείς τινι καὶ ἐκ τῆς ἐκείνου οἰκίας ταχέως ὑπεξερχόμενος.

μγ'. Ὡς ἐν πύλαις μὲν εἰσέρχονται οἱ πρακτικοὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ἐν τῷ εὔχεσθαι· ὡς ἐν αὐλαῖς δὲ ἀρετῶν ἐν ὕμνοις, οἱ θεωρητικοί. Εὐχαριστοῦντες οἱ μὲν ὅτι ἐλύθησαν τῶν δεσμῶν· οἱ δέ, ὅτι καὶ αἰχμαλώτους εἰλήφασι τοὺς πολεμοῦντας αὐτούς.

μδ'. Χρὴ κατὰ τὸ τῆς πρακτικῆς κράτος, καὶ τὸ τῆς θεωρίας εὑρίσκεσθαι· ἵνα μὴ καθ' ὁμοιότητα πλοίου τοῦ μὴ κατάλληλα τὰ ἱστία περιφερομένου, ἢ κίνδυνον ὑπομείνῃ ἀνέμων σφοδρότητι διὰ τὴν ἀμετρίαν αὐτῶν, ἢ ζημίαν πνευμάτων διὰ τὴν πρὸς τὸ σκάφος σμικρότητα.

με'. Ἐρέτας μὲν τοῦ νοητοῦ πλοίου νόει τοὺς εὐσεβεῖς λογισμούς. Κώπας δὲ τὰς ζωτικὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν, βούλησιν καὶ προαίρεσιν. Τούτων ὁ μὲν πρακτικὸς ἐν χρείᾳ ἐστὶ πάντοτε, οὐ πάντοτε δὲ καὶ ὁ θεωρητικός. Ἐν γὰρ τῷ καιρῷ τῆς εὐχῆς χαίρειν οὗτος πᾶσιν εἰπών, αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπὶ τῶν τῆς διαγνώσεως οἰάκων καθίζων, διὰ πάσης ἐγρήγορε τῆς κατὰ θεωρίαν νυκτός, αἰνέσεις προσάγων τῷ συνοχεῖ τοῦ παντός. Καί που τι καὶ μέλος ἐρωτικὸν ἀναλαβόμενος, τῇ ἑαυτοῦ προσεπᾴδει ψυχῇ, τοὺς τῆς ἅλης θαλάσσης ἀποσκοπῶν μετεωρισμούς, καὶ ῥοθέους κινήσεις, τὰ θεῖα καταπληττόμενος κρίματά τε καὶ δικαιώματα.

μς'. Ὁ μέσως ἔχων περὶ πρᾶξιν καὶ θεωρίαν, οὔτε πάντῃ ταῖς κώπαις

1. Πρβλ. Α' Κορ. θ', 24. 2. Πρβλ. Ψαλμ. 22, 5.

κατὰ τοὺς ναυτικοὺς ποιεῖται τὸν πλοῦν, οὔθ' ὅλως τοῖς νοητοῖς ἱστίοις· ἀλλὰ δι' ἀμφοτέρων τὴν χρείαν τῆς εὐπλοΐας ἐργάζεται. Ἡδέως φέρων καὶ τοὺς πόνους τῆς πράξεως, διὰ τὸ μέτρον τῆς θεωρίας· καὶ τοὺς λόγους τῆς ἀτελοῦς θεωρίας, διὰ τὸ βοηθεῖσθαι ὑπὸ τῆς πράξεως.

μζ'. Ὁ μὲν θεωρητικός, τῇ γνώμῃ τὴν φύσιν ἔχων συντρέχουσαν, ὡς οἷόν τι ῥεῦμα ἀπόνως ποιεῖται τὸ πλόϊμον· ὁ δὲ πρακτικὸς ἐναντιουμένην εὑρίσκων τῇ προαιρέσει τὴν σχέσιν, πολὺν λογισμῶν ὑφίσταται κλύδωνα, καὶ εἰς ἀπευδοκίαν, μικροῦ δεῖν, κινδυνεύει διὰ τὸ βάρος ἐλθεῖν.

μη'. Οὔτε χώρα μὴ καλῶς κατεργασθεῖσα, πολύχουν καὶ καθαρὸν ἀντιπαρέχειν τὸ σπέρμα τῷ σπείροντι εἴωθεν· οὔτε ὁ τὴν πρακτικὴν μετερχόμενος, εἰ μὴ ἐπιμελῶς ταύτην καὶ φαντασίας ἄνευ μετέρχεται, τὸν ἐξ εὐχῆς ὄψεται καρπὸν πολύν τε καὶ καθαρόν.

μθ'. Τῇ πατουμένῃ συχνῶς ἔοικε γῇ διάνοια ἡ ἀδιαλείπτοις εὐχῆς ἴχνεσι τριβομένη· ἐκείνη τε γὰρ λεία ἔσται, καὶ αὕτη εὐθεῖα πρὸς ὑποδοχήν, ἐκείνη μὲν ποδῶν τρυφερῶν, καὶ αὕτη εὐχῶν καθαρῶν.

ν'. Ἐπὶ μὲν τῶν ἐνύλων, ὁ νοῦς συνεργὸν ἔχει τὸν λογισμόν· ἐπὶ δὲ τῶν ἀΰλων, εἰ μὴ αὐτὸν παραιτήσεται, ὡς σκόλοπα ἕξει τὸν κολαφίζοντα [1].

να'. Κάλυμμα μὲν ἔχει ὁ πρακτικὸς ἐπὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐν εὐχῇ, τὴν γνῶσιν τῶν αἰσθητῶν, ἀνακαλυφθῆναι διὰ τὴν σχέσιν μὴ δυνάμενον· μόνος δὲ ὁ θεωρητικὸς διὰ τὸ ἄσχετον, ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ [2] ὁρᾶν ἀπὸ μέρους δύναται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

νβ'. Ἡ μετὰ πνευματικῆς θεωρίας εὐχή, ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας ἐστί· καθ' ἣν ῥέει ὡς γάλα καὶ μέλι [3], ἡ γνῶσις τῶν περὶ προνοίας καὶ κρίσεως λόγων Θεοῦ· ἡ δὲ μετά τινος φυσικῆς, ἡ Αἴγυπτος· ἐν ᾗ τῶν παχυτέρων ἐπιθυμιῶν μνήμη τοῖς εὐχομένοις ἐγγίνεται· ἡ δέ γε ἁπλῆ, τὸ Μάννα [4] ἐστὶ τὸ ἐν τῇ ἐρήμῳ· τὸ διὰ τὸ μονοειδές, τοῖς μὲν ἀκαρτερήτοις ἐναποκλεῖον τὰ δι' ἐπιθυμίας τῶν ἐπηγγελμένων καλά· τοῖς δὲ ἐγκαρτεροῦσι τῇ τοιαύτῃ ἀπεστενωμένῃ τροφῇ, προξενοῦν τὴν κρείττω γεῦσιν καὶ μένουσαν.

νγ'. Πρᾶξις σὺν θεωρίᾳ μὲν ὡς σῶμα μετὰ πνεύματος ἡγεμονικοῦ [5]· ἄνευ δὲ θεωρίας, ὡς σὰρξ μετὰ πνεύματος προαιρετικοῦ λογισθήσεται.

νδ'. Τῆς λογικῆς ψυχῆς, αὐλὴ μὲν ἡ αἴσθησις, ναὸς δὲ ἡ διάνοια, ἀρχιερεὺς δὲ ὁ νοῦς· ἐν τῇ αὐλῇ μὲν ἵσταται, ὁ ὑπ' ἀκαίρων νοῦς περικοπτόμενος λογισμῶν· ἐν τῷ ναῷ δὲ ὁ ὑπ' εὐκαίρων· ὑπ' οὐδενὸς δὲ τούτων, ὁ εἰς τὸ θεῖον ἱερατεῖον ἀξιωθεὶς εἰσελθεῖν.

νε'. Θρῆνος μὲν καὶ μέλος καὶ οὐαὶ ἐν οἴκῳ [6] τῆς πρακτικῆς ψυχῆς διὰ τὸν κόπον εὑρίσκεται· φωνὴ δὲ ἀγαλλιάσεως καὶ ἐξομολογήσεως [7] διὰ τὴν γνῶσιν, ἐν τῷ τῆς θεωρητικῆς ἐξακούεται.

νς'. Ὁ πρακτικὸς μὲν ἐπιθυμεῖ ἀναλῦσαι διὰ τοὺς πόνους, καὶ συγ-

1. Β' Κορ. ιβ', 7. 2. Β' Κορ. γ', 18. 3. Ἔξοδ. γ', 8.
4. Ἀριθ. ια', 7. 5. Πρβλ. Ψαλμ. 50, 14. 6. Πρβλ. Παροιμ. κγ', 29.
7. Ψαλμ. 41, 5.

γενέσθαι Χριστῷ [1]· ὁ δὲ θεωρητικὸς εὐδοκεῖ μᾶλλον σαρκὶ παραμένειν, καὶ διὰ τὴν χαράν, ἣν δέχεται ἐξ εὐχῆς, καὶ διὰ τὴν τοῦ πλησίον προσγινομένην ὠφέλειαν.

νζ'. Ἐπὶ μὲν τῶν λογικωτέρων, ἡ θεωρία προηγεῖται τῆς πράξεως· ἐπὶ δὲ τῶν ἀγροικωτέρων, τῆς θεωρίας ἡ πρᾶξις· εἰς ἓν δὲ τέλος χρηστὸν ἀμφότεραι καταλήγουσαι· συντομώτερον δὲ τοῦτο ὀφθήσεται, οἷς ἡ θεωρία προηγεῖται τῆς πράξεως.

νη'. Παράδεισός ἐστιν ἡ θεωρία τῶν νοητῶν· ἐν τούτῳ ὁ μὲν γνωστικός, ὡς ἐν οἰκείῳ οἴκῳ ἔνδοθεν εἰσέρχεται ἐν εὐχῇ· ὁ δὲ πρακτικός, ὡς παροδίτης ὀφθήσεται, ἐπιθυμῶν μὲν ἔνδοθεν παρακύπτειν, μὴ συγχωρούμενος δὲ διὰ τὸ ὑπερανεστηκέναι τὸν φραγμὸν τῆς πνευματικῆς ἡλικίας αὐτοῦ.

νθ'. Τὰ μὲν σωματικὰ πάθη, θηρίοις ἐοίκασι, πτηνοῖς δὲ τὰ ψυχικά· ἀλλὰ τὰ μὲν ἀποτειχίζει ἀπὸ τοῦ λογικοῦ ἀμπελῶνος ὁ πρακτικός, οὐκ ἔτι δὲ καὶ τὰ πετεινά, εἰ μὴ ἐν θεωρίᾳ πνευματικῇ γένηται· κἂν ὅτι μάλιστα πολλὴν ποιεῖται σπουδὴν πρὸς τὴν τῶν ἔνδον φυλακήν.

ξ'. Ἠθικῆς εὐπρεπείας κρείττων, πρακτικὸς γενέσθαι οὐ δύναται· εἰ μὴ καὶ αὐτός, κατὰ τὸν Πατριάρχην Ἀβραάμ, ἔξω γένηται [2], ὡς μὲν γῆς οἰκείας, τοῦ φυσικοῦ νόμου, ὡς δὲ συγγενείας, τῆς ἥλικος αὐτῷ κατὰ σχέσιν ζωῆς. Οὕτω γὰρ καὶ οὗτος ὡς σφραγῖδα λήψεται τῆς γενικῆς ἡδονῆς τὴν ἀφαίρεσιν, καθ' ἣν τὸ ἀπὸ γενέσεως κάλυμμα περικείμενον, τὴν παντελῆ ἐλευθερίαν οὐ συγχωρεῖ παρασχεθῆναι ἡμῖν.

ξα'. Οὔτε πῶλος ἐν ἔαρι, ἔνδον φάτνης μένειν καὶ τὰ ἐκείνης ἐσθίειν ἀνέχεται, οὔτε νεοτελὴς νοῦς τὸ ἀπεστενωμένον ἐπὶ πολὺ καρτερεῖν τῆς εὐχῆς οὐ δύναται· ἡδέως μᾶλλον κατ' ἐκεῖνον ἔχων, ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς φυσικῆς θεωρίας ἐξέρχεσθαι τῆς κατὰ τὴν ψαλμῳδίαν εὑρισκομένης, καὶ τὴν ἀνάγνωσιν.

ξβ'. Ὡς μὲν ὀσφύας ἔχει περιεζωσμένας [3] νηστείᾳ καὶ ἀγρυπνίᾳ ἡ πρακτική, τὰς ζωτικὰς δυνάμεις αὐτῆς· ὡς λύχνους δὲ καιομένους, σιωπῇ τε καὶ προσευχῇ τὰς γνωστικὰς ἡ θεωρητικὴ ἀρετὴ ἐφιστῶσα· ἡ μὲν ἐκείναις, τὸν λογισμὸν ὡς παιδαγωγόν, ἡ δὲ ταύταις ὡς νυμφοστόλον λόγον τὸν ἐνδιάθετον.

ξγ'. Νοῦς ἀτελὴς εἰς τὸν κατάκαρπον ἀμπελῶνα τὸν τῆς εὐχῆς, οὐ συγχωρεῖται εἰσέρχεσθαι· εἰς μόνα δὲ καὶ μόλις, ὡς πρὸς ἐπιφυλλίδας πτωχός, τὰ ψιλὰ τῶν ψαλμῶν ἀπηχήματα.

ξδ'. Ὥσπερ οὐ πάντες οἱ εἰς βασιλέως ὁμιλίαν ἐρχόμενοι, συναριστᾶν αὐτῷ δύνανται, οὕτως οὐδὲ οἱ εἰς ἐντυχίαν εὐχῆς ἥκοντες, ἐν θεωρίᾳ τῇ κατ' ἐκείνην ὀφθήσονται.

ξε'. Θυμοῦ μὲν χαλινός, ἡ εὔκαιρος γίνεται σιωπή· ἐπιθυμίας δὲ ἀλόγου, ἡ σύμμετρος ἐδωδή· δυσκαθέκτου δὲ λογισμοῦ, ἡ μονολόγιστος προσευχή.

1. Φιλιππ. α', 23. 2. Γέν. ιβ', 1. 3. Πρβλ. Ἐφεσ. ς', 14.

ξς'. Καὶ ὁ εἰς τὸν κάτω βυθὸν εἰσδύων διὰ τὸν αἰσθητόν, καὶ ὁ εἰς τὸν γνωστικὸν διὰ τὸν νοητὸν μαργαρίτην [1], ἵνα αὐτὸν ἀνιμήσηται, εἰ μὴ γυμνωθῇ ἐκεῖνος μὲν τῆς ἐσθῆτος, οὗτος δὲ τῆς αἰσθήσεως, ἀμφότεροι τοῦ ἐπιζητουμένου διαμαρτήσονται.

ξζ'. Ὁ μὲν ἔνδοθεν τῆς διανοίας αὐτοῦ γινόμενος νοῦς ἐν τῷ εὔχεσθαι, ὡς μετὰ νύμφης νυμφίος ἐν τῷ νυμφῶνι διαλεγόμενος εὑρεθήσεται· ὁ δὲ μὴ συγχωρούμενος εἰσελθεῖν, ἔξωθεν ἱστάμενος στενάζων βοᾷ· τίς ἀπάξει με εἰς πόλιν περιοχῆς; ἢ τίς ὁδηγήσει με [2] ἕως τοῦ μὴ βλέπειν εἰς ματαιότητας, καὶ μανίας ψευδεῖς ἐν τῷ εὔχεσθαι;

ξη'. Ὁποία ἡ χωρὶς ἁλὸς τῷ λάρυγγι λογιζομένη τροφή, τοιαύτη καὶ ἡ ἐκτὸς κατανύξεως λογισθήσεται τῷ νῷ μετερχομένη εὐχή.

ξθ'. Ἡ μὲν ἔτι καταδιώκουσα ψυχὴ τὴν εὐχήν, τῇ ὠδινούσῃ ὑπάρχει παρεμφερής· ἡ δὲ καταλαβοῦσα, τῇ κυησάσῃ, καὶ πλήρει γενομένῃ διὰ τὸν τόκον χαρᾶς.

ο'. Πάλαι μὲν ὁ Ἀμορραῖος [3] ἐν τῷ ὄρει οἰκῶν, ἐτίτρωσκεν ἐπερχόμενος τοὺς παραβιαζομένους διέρχεσθαι· νυνὶ δὲ ἡ πονηρὰ λήθη διώκει τοὺς πρὸ τῆς ἁγνείας ἐπὶ τὴν ὑψηλοτέραν ἐπιχειροῦντας ἀναβαίνειν εὐχὴν τῆς ἁπλότητος.

οα'. Τῆς καθαρᾶς εὐχῆς, ἐν ἔχθρᾳ πολλῇ πεφύκασιν εἶναι οἱ δαίμονες· καταπλήττει δὲ τούτους, οὐχ ἡ πληθὺς τῶν ψαλμῶν ὡς τοὺς ἔξωθεν πολεμίους τὸ στράτευμα, ἀλλ' ἡ τριῶν συμφωνία, νοῦ πρὸς λόγον καὶ λόγου πρὸς αἴσθησιν.

οβ'. Ἡ μὲν ψιλὴ εὐχή, ὡς ἄρτος ὀφθήσεται τοῖς εὐχομένοις στηρίζουσα· ἡ δὲ μετά τινος θεωρίας, ὡς ἔλαιον πιαίνουσα· ἡ δὲ ἀνείδεος, ὡς οἶνος εὐώδης· οὗ οἱ ἐμφορούμενοι ἀπλήστως ἐξίστανται.

ογ'. Ἄγριος μὲν ὄνος, πόλεως λέγεται πολυοχλίας καταγελᾶν [4], καὶ μονόκερως δὲ ὑπ' οὐδενὸς δεσμεῖσθαι δυνάμενος· νοῦς δέ, φύσεως καὶ τῶν παρὰ φύσιν βασιλεύσας λογισμῶν, ματαιότητος μὲν καταγελᾷ λογισμῶν, προσευχόμενος, παρ' οὐδενὸς δὲ δύναται τῶν ὑπὸ αἴσθησιν κατεξουσιάζεσθαι.

οδ'. Ῥάβδον μὲν ὁ κυσὶν ἐπισείων, ἠγρίωσε καθ' ἑαυτοῦ· δαίμονας δὲ ὁ καθαρῶς ἐκβιαζόμενος εὔχεσθαι.

οε'. Χρὴ τὸν ἀγωνιζόμενον τὴν μὲν αἴσθησιν αὐτοῦ εἰς τὴν μονοειδῆ συστέλλειν τροφήν, τὸν δὲ νοῦν εἰς τὴν μονολόγιστον προσευχήν. Οὕτω γὰρ ἄσχετος γεγονὼς ἐκ παθῶν, καὶ ἐπὶ τὸ ἁρπάζεσθαι πρὸς Κύριον ἥξει ἐν τῷ προσεύχεσθαι.

ος'. Οἱ μὲν ἡδυπαθεῖς προσευχόμενοι, ἅτε ὑλώδεις ὄντες, ὡς βατράχους ἔχουσι τοὺς λογισμοὺς περισπῶντας αὐτούς· οἱ δὲ μετριοπαθεῖς, τὰς θεωρίας ὡς ἀηδόνας κατατερπούσας αὐτούς, τῇ ἀπ' ἄλλων εἰς ἄλλους ἀκρέμονας, τουτέστι, ποικίλας θεωρίας μεταβάσει· σιγὴ δὲ πρόσεστι τοῖς ἀπαθέσι καὶ ἠρεμία πολλὴ ἐκ λογισμῶν καὶ νοημάτων ἐν τῷ προσεύχεσθαι.

1. Ματθ. ιγ', 46. 2. Ψαλμ. 59, 11. 3. Ἰησ. Ναυῆ ζ', 5-7. 4. Ἰὼβ λθ', 7.

οζ'. Πάλαι μὲν ἡ τοῦ Μωυσέως Μαρία τῶν πολεμίων τὴν πτῶσιν θεασαμένη, τὸ τύμπανον ἀραμένη, ἐξῆρχε ταῖς ᾀδούσαις τὰ ἐπινίκια [1]· νυνὶ δὲ εἰς εὐφημίαν τῆς νικησάσης τὰ πάθη ψυχῆς, ἡ κρείττων ἐν ἀρεταῖς ἀγάπη διεγερθεῖσα, τὴν μετ' ᾠδῆς κιθάραν ὥς τινα θεωρίαν μεταχειριζομένη ταύτῃ, πάλαι τὴν πονηθεῖσαν εἰς κάλλους περιουσίαν, οὐ παύεται σὺν ταῖς περὶ αὐτὴν ἀγαλλιωμένη αἰνεῖν τὸν Θεόν.

οη'. Ὁπόταν συνεχείας τῆς κατὰ τὴν εὐχὴν καταχθῇ τὰ λόγια τῶν ψαλμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ εὐχομένου, τότε καὶ αὐτὴ ἡ γῆ καθάπερ ἀγαθή, ἄρχεται αὐτομάτη [2] ἀναφέρειν· ὡς μὲν ῥόδα, τὴν θεωρίαν τῶν ἀσωμάτων· ὡς δὲ κρίνα, τὰ τηλαυγῆ τῶν σωμάτων· ὡς δὲ ἴα, τὸ ποικίλον τῶν θείων κριμάτων καὶ δυσθεώρητον.

οθ'. Ἐν ὕλῃ μὲν δεσμευθεῖσα φλόξ, φωτοφόρος καθίσταται. Ἐξ ὕλης δὲ λυθεῖσα ψυχή, θεοφόρος εὑρίσκεται. Κἀκείνη αἴρεσθαι πέφυκεν, ἄχρι τοῦ ὑπεκκαύματος· αὕτη δὲ μέχρι τοῦ κατὰ τὸν θεῖον ἔρωτα συμπεράσματος.

π'. Ἡ τελείως ἑαυτὴν ἀρνησαμένη ψυχή, καὶ ὁλικῶς ἀναταθεῖσα πρὸς προσευχήν, αὐτὴ οὐχ ὅτε βούλεται κάτω γίνεται, ἄνωθεν εὑρισκομένη τῆς κτίσεως. Ἀλλ' ὅτε δίκαιον εἶναι δόξει, τῷ πάντα σταθμῷ καὶ μέτρῳ διεξάγοντι τὰ ἡμέτερα.

πα'. Ὅταν ἐκ ψυχῆς μὲν ἀκηδία ἀπελαθῇ, ἐκ διανοίας δὲ ἡ πονηρία ἐκτιναχθῇ, τότε ὁ νοῦς γυμνὸς γενόμενος τῇ ἁπλότητι, ζωῇ τε τῇ ἀτέχνῳ καὶ δίχα παντὸς τοῦ κατὰ τὴν αἰσχύνην ἐπικαλύμματος, ᾆσμα μὲν ᾄδει καὶ οὕτως καινὸν τῷ Θεῷ. Εὐχαριστεῖ δὲ μέλος ἀνακρουόμενος ἐν εὐφροσύνῃ, τῷ τῆς μελλούσης τὰ ἐγκαίνια ἑορτάζειν βιώσεως.

πβ'. Ὅταν εἰς θειοτέρας ἐνεργεῖσθαι ἄρξηται ἡ εὐχομένη ψυχή, τότε καὶ αὐτή, κατὰ τὴν ἐν ᾄσματι νύμφην, πρὸς τὰς ὁμοιοτρόπους τοιαῦτα ὑποφωνεῖ, ἀδελφιδός μου ἀπέστειλε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀπῆς, καὶ ἡ κοιλία μου ἐθροήθη ἐπ' αὐτόν [3].

πγ'. Καὶ στρατιώτης ἐκ τοῦ πολέμου ἐπαναλύσας, τὸ βάρος τῶν ὅπλων ἀποσκευάζεται καὶ πρακτικῶς τοὺς λογισμούς, εἰς θεωρίαν ἐρχόμενος. Οὔτε γὰρ ἐκεῖνος εἰμὴ ἐν πολέμῳ, χρείαν ἔχει τῶν ὅπλων, οὔτε οὗτος, τῶν λογισμῶν, εἰ μὴ ὑποχωριάζει τοῖς ὑπὸ αἴσθησιν.

πδ'. Οἱ μὲν πρακτικοὶ ὡς ἔχουσι θέσεως θεωροῦσι τὰ σώματα, οἱ δὲ θεωρητικοὶ ὡς ἔχουσι φύσεως· μόνοι δὲ τοὺς λόγους ἀμφοτέρων ὁρῶσιν οἱ γνωστικοί.

πε'. Ἐν μὲν τοῖς λόγοις τῶν σωμάτων γινώσκονται τὰ ἀσώματα· ἐν ἀσωμάτοις δὲ ὁ λόγος ὁ ὑπερούσιος· πρὸς ὃν ἐπείγεται πᾶσα σπουδαία ἀναλῦσαι ψυχή [4].

πς'. Οἱ λόγοι τῶν ἀσωμάτων, ὡς ὀστᾶ εἰσι τοῖς αἰσθητοῖς ἐπικαλυ-

1. Ἔξοδ. ιε', 20-21. 2. Παρβλ. Μάρκ. δ', 28.
3. Ἆσμ. ε', 4. 4. Οὕτω γραπτέον, ἀντὶ ψυχήν.

πτόμενοι, οὓς ἴδῃ οὐδείς, τῶν ἔξω μὴ γενομένων τῆς προσπαθείας τῶν αἰσθητῶν.

πζ'. Ἀποτίθεται καὶ στρατιώτης τὰ ὅπλα, καταλείψας τὸν πόλεμον· καὶ θεωρητικός, τοὺς λογισμούς, ἀναλύων πρὸς Κύριον.

πη'. Καὶ στρατηγὸς ἐν πολέμῳ σκύλων διαμαρτάνων, ἐν ἀθυμίᾳ καθίσταται, καὶ πρακτικὸς ἐν εὐχῇ, θεωρίας πνευματικῆς.

πθ'. Ἔλαφος μὲν ἐπὶ σωματικὰς ὑδάτων τρέχει πηγάς, ὑπὸ θηρίου δηχθεῖσα· ψυχὴ δὲ ἡ τῷ γλυκυτάτῳ βέλει τρωθεῖσα τῆς εὐχῆς, ἐπὶ ἀσωμάτων αὐγάς.

ϟ'. Οὔτε σωματικὸς ὀφθαλμὸς τὸν κόκκον τοῦ σίτου ἰδεῖν δύναται, οὔτε νοῦς πρακτικὸς τὴν φύσιν τὴν ἑαυτοῦ, εἰ μὴ γυμνωθῇ ἐκεῖνος μὲν ἐλύτρου, οὗτος δὲ σχέσεως τῆς περικαλυπτούσης αὐτόν.

ϟα'. Κρύπτονται ἀστέρες μὲν ἡλίου ἀνατολῇ, λογισμοὶ δὲ ἐκλιμπάνουσι, τοῦ νοῦ πρὸς τὴν οἰκείαν βασιλείαν ἐπαναστρέφοντος.

ϟβ'. Μετὰ τὸ τέλος τῆς πρακτικῆς, αἱ πνευματικαὶ θεωρίαι περιχυθεῖσαι τῷ νῷ, οἷά τινες ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου ἐκ τοῦ ὁρίζοντος ὑπερκύψασαι, δοκοῦσιν ἔξωθεν αὐτοῦ προσβάλλειν οἰκεῖαι οὖσαι, καὶ διὰ καθαρότητα ἐκεῖνον περιπτυσσόμεναι.

ϟγ'. Τοιαῦτα καὶ νοῦς θεωρητικὸς ἐκλαλεῖν δύναται, ὅταν ἄνωθεν ἀπ' οὐρανοῦ καταβῇ φύσεως ἀνάγκαις ἐπικλιθείς, οἷα καὶ ὁ φθεγξάμενος, θείου κάλλους τί ὑπάρχει θαυμασιώτερον; καὶ τίς ἔννοια τῆς τοῦ Θεοῦ μεγαλοπρεπείας χαριεστέρα; ποῖος δὲ οὕτω πόθος δριμὺς καὶ ἀφόρητος; ὡς ὁ ἀπὸ Θεοῦ ἐγγινόμενος τῇ ἀπὸ πάσης κακίας κεκαθαρμένῃ ψυχῇ; καὶ ἀπὸ διαθέσεως λεγούσῃ, ὅτι τετρωμένη ἀγάπης ἐγώ [1];

ϟδ'. Ἐκείνου ἐστὶ τὸ λέγειν· ἐθερμάνθη ἡ καρδία μου ἐντός μου, καὶ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ [2], τοῦ μὴ κοπιῶντος ὀπίσω τοῦ Θεοῦ κατακολουθεῖν δι' εὐχῆς· μηδὲ ἡμέραν ἀνθρώπου ἐπιθυμοῦντος θεάσασθαι.

ϟε'. Λεγέτω καὶ ψυχὴ πρακτικὴ μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τῶν κακῶν, κατὰ τὴν ἐν τῷ ᾄσματι, ἐπὶ τῶν ἐκβιαζομένων αὖθις αὐτὴν πονηρῶν δαιμόνων καὶ λογισμῶν, ἐπιβλέπειν εἰς ματαιότητας καὶ μανίας ψευδεῖς· ἐξεδυσάμην τὸν χιτῶνά μου, πῶς ἐνδύσωμαι αὐτόν; ἐνιψάμην τοὺς πόδας μου, πῶς μολυνῶ αὐτούς [3];

ϟς'. Ψυχῆς θεοφιλοῦς τῆς λέγειν τολμώσης πρὸς τὸν Θεόν, ἀπάγγειλόν μοι, ὁ ποιμὴν ὁ καλός, ποῦ ποιμαίνεις τὰ πρόβατά σου; καὶ ποῦ κοιτάζεις ἐν μεσημβρίᾳ τοὺς ἄρνας σου; ἵνα, τούτοις ἀκολουθοῦσα, μὴ γένωμαι ὡς περιβαλλομένη ἐν ἀγέλαις ἑταίρων σου [4].

ϟζ'. Ζητοῦσα τὸν τῆς εὐχῆς ἡ πρακτικὴ κρατῆσαι λόγον ψυχή, καὶ μὴ δυναμένη, τοιαῦτα κατὰ τὴν ἐν ᾄσμασι καὶ αὐτὴ βοᾷ· ἐπὶ κοίτην μου ἐν νυξὶν ἐζήτησα, ὃν ἠγάπησα· ἐζήτησα, καὶ οὐχ εὗρον αὐτόν, ἐκάλεσα αὐ-

1. Ἆσμ. β', 5. 2. Ψαλμ. 38, 4. 3. Ἆσμ. ε', 3. 4. Ἆσμ. α', 7.

τὸν καὶ οὐχ ὑπήκουσέ μου· ἀναστήσομαι δὴ δι' εὐχῆς ἐπιπονωτέρας καὶ κυκλώσασα ἐν τῇ πόλει ἐν ταῖς πλατείαις καὶ ἐν ταῖς ἀγοραῖς, ζητήσω ὃν ἠγάπησα [1]· ἴσως εὑρεθήσεταί μοι ὁ ἐν τῷ παντὶ τῷδε ὤν, καὶ τοῦ παντὸς ἔξω χορτασθήσομαι ἐν τῷ ὀφθῆναί μοι τὴν δόξαν αὐτοῦ [2].

ϟη'. Ὅταν ὅλη δακρύων ἐκ τῆς περὶ τὴν εὐχὴν χαρᾶς ἄρξηται γίνεσθαι ἡ ψυχή, τότε καὶ αὐτὴ παρρησιαζομένη, ὡς πρὸς τὸν ἑαυτῆς νυμφίον νύμφη, βοᾷ· καταβήτω ὁ ἀδελφιδός μου εἰς κῆπον αὐτοῦ· καὶ φαγέτω τῶν ἐμῶν δακρύων, ὡς ἀκροδρύων [3], τὴν πονηθεῖσαν παράκλησιν.

ϟθ'. Ὅταν ἡ πρακτικὴ ψυχὴ ἐκ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων θαυμάζειν ἄρξηται τὸν Δημιουργόν, καὶ τῆς ἐκ τούτων κατατρυφᾶν ἡδονῆς, ταῦτα καὶ αὐτὴ ἐκπληττομένη βοᾷ· τί ὡραιώθης, νυμφίε, παράδεισε πατρός σου; ἄνθος τοῦ πεδίου καὶ κέδρος αὐτοῦ ὡς κέδροι τοῦ Λιβάνου, ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ ἐπεθύμησα καὶ ἐκάθισα, καὶ ὁ καρπὸς ὤφθη γλυκὺς ἐν τῷ λάρυγγί μου [4].

ρ'. Εἰ ὁ βασιλεῖς ὑποδεχόμενος εἰς τὸ δωμάτιον ἑαυτοῦ, οὕτω περιφανὴς εὑρίσκεται καὶ περίβλεπτος καὶ πάσης χαρᾶς ἔμπλεως, πόσῳ μᾶλλον ψυχὴ ἡ τὸν Βασιλέα τῶν βασιλέων [5] ἐν τῷ καθαρθῆναι ὑποδεξαμένη, κατὰ τὴν ἀψευδῆ ἐκείνου ὑπόσχεσιν. Πλὴν εὐλαβῶς ἄγαν ἡ τοιαύτη ἑαυτὴν ἀσφαλίζεσθαι ὀφείλει· ἔξω μὲν βάλλουσα πᾶν τὸ μὴ εἰς ἀνάπαυσιν ἐκείνου δοκοῦν, ἔνδοθεν δὲ εἰσάγουσα πᾶν τὸ εἰς ἐκείνου ἀρέσκειαν.

ρα'. Ὁ κληθῆναι προσδοκῶν παρὰ βασιλέως τῇ αὔριον, τίνος ἐν φροντίδι ἄλλου ὀφθήσεται; ἢ λόγων μελέτης, τῶν εἰς ἐκείνου τυγχανόντων ἀρέσκειαν; τοῦτο τηροῦσα ψυχή, οὐκ ὀφθήσεται ἀπαρασκεύαστος πρὸς τὸ ἐκεῖθεν κριτήριον.

ρβ'. Μακαρία ψυχὴ ἡ διὰ τὸ σήμερον ἥξειν προσδοκᾶν τὸν Κύριον ἑαυτῆς, μηδὲν ἡγουμένη ὅλον τὸν κόπον τῆς ἡμέρας, μηδὲ τὸν τῆς νυκτός, διὰ τὸ εὐθὺς ἐπὶ τῷ πρωὶ τοῦτον μέλλειν ἐμφανίζεσθαι.

ργ'. Πάντας μὲν ὁρᾷ ὁ Θεός, ὁρῶσι δὲ τὸν Θεόν, οἱ θεωροῦντες μηδὲν ἐν τῷ εὔχεσθαι· καὶ ὅσοι μὲν ὁρῶσι τὸν Θεόν, καὶ εἰσακούονται παρ' αὐτοῦ· οὐδὲ ὅσοι δὲ οὐκ εἰσακούονται, ὁρῶσιν αὐτόν. Μακάριος δὲ ὁ πιστεύων, ὅτι βλέπεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· οὐ σαλευθήσεται γὰρ ὁ πούς αὐτοῦ [6], τῆς ἀρεσκείας ἐκείνου χωρίς.

ρδ'. Τῆς ἐντὸς ἡμῶν οὔσης βασιλείας [7] τὰ ἀγαθά, ἃ φιλόκαλος ὀφθαλμὸς οὐκ οἶδε καὶ ἀκοὴ φιλότιμος οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν Πνεύματος Ἁγίου κενὴν οὐκ ἀνέβη [8], ἀρραβῶνές εἰσι τῶν μελλόντων δίδοσθαι τοῖς δικαίοις ἀγαθῶν, ἐν τῇ μελλούσῃ Βασιλείᾳ παρὰ Θεοῦ. Καὶ ὁ μὴ ἐν τούτοις τρυφῶν, οἵ τινες εἰσὶν οἱ καρποὶ τοῦ Πνεύματος [9], ἐν ἀπολαύσει ἐκείνων γενέσθαι οὐ δύναται.

1. Ἆσμ. γ', 1-2. 2. Ψαλμ. 16, 15. 3. Ἆσμ. δ', 16. 4. Ἆσμ. β', 1-3.
5. Ἀποκ. ιθ', 16. 6. Πρβλ. Ψαλμ 72, 2. 7. Λουκ. ιζ', 21. 8. Πρβλ. Α' Κορ. β', 9.
9. Γαλ. ε', 22.

ρε'. Οἱ τῶν πρακτικῶν λογισμοί, ἐλάφοις ἐοίκασιν. Ὡς γὰρ ἐκεῖναι ποτὲ μὲν ἄνω εἰσὶν ἐν τοῖς ὄρεσι, διὰ τὸν φόβον τῶν θηρατῶν, ποτὲ δὲ κάτω ἐν ταῖς κοιλάσι διὰ τὸν πόθον τῶν ἐν αὐταῖς, οὕτω καὶ οὗτοι· οὔτε πάντοτε ἐν θεωρίᾳ πνευματικῇ δύνανται εἶναι, διὰ τὸ αὐτῶν εὐτελές· οὔτε ἀεὶ ἐν τῇ φυσικῇ, διὰ τὸ μὴ τὴν ἀνάπαυσιν διώκειν ἀεί· τῶν μέντοι θεωρητικῶν, περιπεζίων ὑπερόπται θεωρημάτων καθίστανται.

ρς'. Βόλοι μὲν δρόσου, γῆς μεθύσκουσιν αὔλακας· διαθέσεις δὲ ψυχῆς ἐν εὐχῇ, ἔμβροχοι στεναγμοὶ ἀπὸ καρδίας ἀναδιδόμεναι.

ρζ'. Τῆς ἐν Τριάδι νοουμένης Θεότητος, οὐδεὶς ἐν θεωρίᾳ ὀφθήσεται, ὑλικῆς δυάδος, καὶ τῆς γείτονος μονάδος ἄνωθεν μὴ ὀφθείς· οὐδὲ ταύτης γενήσεται ὑψηλότερος, μὴ μοναδικὸν τὸν ἑαυτοῦ ἐν νοουμένοις ἐργασάμενος νοῦν.

ρη'. Οὐ τοσοῦτον δυσχερὲς εὑρεθήσεται, τοῦ ποταμοῦ ἀνακόψαι ὁδὸν ἐπὶ τὰ κάτω μὴ φέρεσθαι, ὅσον νοῦ ῥύμην ἀναχαιτίσαι, μὴ ἐν τοῖς ὁρωμένοις σκεδάννυσθαι, πρὸς δὲ τὰ ἄνω καὶ συγγενῆ, ὅτε βούλεται, τῷ εὐχομένῳ συνάγεσθαι· κἂν τοῦτο μὲν κατὰ φύσιν, ἐκεῖνο δὲ παρὰ φύσιν καθέστηκεν.

ρθ'. Τὸν νοῦν οἱ καθαιρόμενοι εἴσω τῶν ὁρωμένων παραπέμποντες, τοσούτου πίμπλανται θάμβους, καὶ τοσαύτης πληροῦνται χαρᾶς, ὡς μηδὲν ἕτερον χωρῆσαι τῶν ἐπιγείων δύνασθαι, μηδ' ἂν εἰ πάντα πρὸς αὐτοὺς συρρεύσειε τὰ περιμάχητα.

ρι'. Ἐξαρκοῦσι καὶ μόνον οἱ νόμοι ῥηθέντες τῆς φύσεως πρὸς τὸ λίαν θαυμάζεσθαι· κατανοούμενοι δὲ λειμῶνες εὑρίσκονται εὐανθεῖς, ὡς ἐξ οὐρανίου νέκταρος, ἀκράτοις βρύοντες ἄνθεσι τῆς πνευματικῆς πανδαισίας τὸν γλυκασμόν.

ρια'. Ἐν δροσεροῖς μὲν ἄνθεσι λειμώνων, τὴν βασιλίδα τοῦ σμήνους περιζάνουσι μέλιτται· ἐν κατανύξει δὲ τῇ γενομένῃ ἀδιαλείπτως ψυχῇ, ὡς οἰκεῖαι, αἱ νοεραὶ δυνάμεις περικυκλοῦσαι, συνεκπονοῦσι τὰ καταθύμια.

ριβ'. Ἐν μὲν τῷ ὁρωμένῳ κόσμῳ, ὡς ἄλλος τις ὁρᾶται κόσμος, ὁ ἄνθρωπος· ἐν δὲ τῷ νοουμένῳ, ὁ λογισμὸς οὐρανοῦ μὲν γὰρ καὶ γῆς, καὶ τῶν ἐν μέσῳ, οὗτος ἐκείνων καταγγελεύς· νοῦ δὲ καὶ αἰσθήσεως, καὶ τῶν περὶ αὐτήν, ὑποφήτης ὑπάρχει ὁ λογισμός· ὧν ἄνευ, ἀμφότεροι κόσμοι ἐκκεκώφωντο ἄν.

ριγ'. Οὐχ οὕτω μετὰ χαρᾶς ἀπολυθεὶς αἰχμάλωτος διὰ χρόνου πορεύεται, ὡς νοῦς σχέσεως ἐλευθερωθεὶς πρὸς τὰ οὐράνια ὡς πρὸς οἰκεῖα πορεύεται, ἀγαλλομένῳ ποδί.

ριδ'. Τῷ μὴ μετὰ προσοχῆς εὐχομένῳ, ἀλλὰ διαχεομένῳ, βάρβαρος μὲν ὁ ψαλμὸς λογισθήσεται· αὐτὸς δὲ τῷ ψαλμῷ ὡς βάρβαρος καὶ ὡς μαινόμενοι ἀμφότεροι δαίμοσιν.

ριε'. Οὐ ταὐτόν ἐστιν, οἷς ἐσταυρώθη ὁ κόσμος, καὶ οἵ τινες τῷ κόσμῳ ἐσταύρωνται[1]· τοῖς γὰρ ἧλοι, νηστεία καὶ ἀγρυπνία· τοῖς δὲ ἀκτημοσύνη καὶ ἐξουθένωσις· τῶν δὲ δευτέρων χωρίς, οἱ πόνοι τῶν προτέρων ἀνωφελεῖς.

1. Γαλ. ς', 14.

ρις'. Οὐδεὶς καθαρῶς εὔξασθαι δύναται, φιλοκάλῳ πάθει καὶ φιλοτίμῳ κρατούμενος. Περὶ ταῦτα γὰρ αἱ σχέσεις καὶ οἱ τῆς ματαιότητος λογισμοὶ τὴν οἰκειότητα ἔχοντες, σχοινία καθάπερ ἐκείνῳ περιπλεκόμενα γίνονται· κατασπῶντες ὡς οἷα στρουθίῳ δεδεμένῳ ἀναπτῆναι πειρωμένῳ τῷ νῷ, ἐν τῷ καιρῷ τῆς εὐχῆς.

ριζ'. Ἀδύνατον ἐν τῷ καιρῷ τῆς εὐχῆς εἰρηνικὸν γενέσθαι τὸν νοῦν, τὸν μὴ τὴν φίλην κτησάμενον ἐγκράτειαν καὶ ἀγάπην. Ἡ μὲν γὰρ τὴν κατὰ τῆς ψυχῆς ἐκ τοῦ σώματος ἔχθραν καταλύειν ἐπαγωνίζεται, ἡ δὲ τὴν πρὸς τὸν πλησίον διὰ τὸν Θεόν. Κἀντεῦθεν ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν εἰρήνη[1] ἐπιδημοῦσα, μονὴν ποιεῖσθαι πρὸς τὸν οὑτωσὶ κατειρηνεύσαντα ἐπαγγέλλεται.

ριη'. Ἀνάγκη, τὸν εἰς Βασιλείαν Θεοῦ ἀγωνιζόμενον εἰσελθεῖν[2], περισσεύειν[3] ἐν ἀγαθοῖς, τὸ ἔργον αὐτοῦ τῆς δικαιοσύνης· ἐν ἐλεημοσύναις μὲν διὰ τῆς ἐκ τοῦ ὑστερήματος παροχῆς, ἐν πόνοις δὲ τοῖς ὑπὲρ εἰρήνης, διὰ τοῦ ἀποκρίματος τῆς ἐν Κυρίῳ ὑπομονῆς.

ριθ'. Οὔτε ὁ ἐνδεῶς πρὸς ἀρετὴν ἔχων δι' ἀμέλειαν, οὔτε ὁ περιττῶς διὰ τὴν οἴησιν, εἴσω λιμένος τοῦ κατὰ τὴν ἀπάθειαν εὑρεθήσονται· οὐδ' ἕτερος γὰρ τῶν ἐκ δικαιοσύνης ἐν ἀπολαύσει γέγονεν ἀγαθῶν, μεσίτιδος εὑρισκομένης αὐτοῖς ἐλλείψεως καὶ ὑπερβολῆς.

ρκ'. Οὔτε ἡ γῆ, εἰ μὴ πολυπλασίονα τῷ γεωργῷ τὸν σπόρον χαρίσεται, πλούσιον δύναται ἀπεργάσασθαι αὐτόν, μόνον τὸν σπόρον παρεχομένη, ἢ καὶ μικράν τινα προσθήκην· οὔτε τῷ πρακτικῷ τὸ ἀνυόμενον, εἰ μὴ κρείττων τῆς προαιρέσεως αὐτοῦ ἡ σπουδὴ πρὸς τὸν Θεὸν εὑρεθῇ, δίκαιον ἀπεργάσασθαι δύναται.

ρκα'. Οὔτε πάντες οἱ μὴ ἀγαπῶντες τὸν πλησίον, μισεῖν δύνανται, οὔτε οἱ μὴ μισοῦντες αὐτόν, ἀγαπᾶν. Καὶ ἄλλο μέν ἐστι τὸ βασκαίνειν ἐκείνου τὴν προκοπήν, ἕτερον δὲ τὸ μὴ ἐμποδὼν αὐτῷ γίνεσθαι πρὸς τὴν προκοπήν. Ἐσχάτης δὲ κακίας βαθμὸς εὑρεθήσεται, τὸ μὴ μόνον δάκνεσθαι ἐν τοῖς ἐκείνου προτερήμασιν, ἀλλὰ καὶ διαβάλλειν τὰ ἐκείνου καλά, ὡς μὴ τοιαῦτα τυγχάνοντα.

ρκβ'. Ἄλλα τὰ σωματικὰ πάθη, καὶ ἄλλα τὰ ψυχικά. Ἄλλα τὰ κατὰ φύσιν, καὶ ἄλλα τὰ παρὰ φύσιν. Ὁ τὰ μὲν ἀπωθούμενος, τῶν δὲ πρόνοιαν μὴ ποιούμενος, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ, φραγμὸν μὲν ὑψηλὸν καὶ συνηρεφῆ κατὰ τῶν θηρίων ἱστῶντι· συνηδομένῳ δὲ τοῖς πτηνοῖς ἐσθίουσι τὰς τοῦ λογικοῦ ἀμπελῶνος σταφυλάς, τὰς ὄντως περιφανεῖς.

ρκγ'. Ἐν πρώτοις ἡ ψυχὴ ἐν φαντασίᾳ γίνεται τοῦ κακοῦ, εἶτα ἐν

1. Φιλιππ. δ', 7. 2. Λουκ. ιγ', 24. 3. Οὕτω γραπτέον, ἀντὶ περιαστεύειν.

ἐπιθυμίᾳ, ἔπειτα ἐν ἡδονῇ ἢ λύπῃ, εἶθ᾽ οὕτως ἐν αἰσθήσει, καὶ μετ᾽ αὐτήν, ἐν ἀφῇ τῇ φαινομένῃ καὶ ἀφανεῖ. Ἐν πᾶσι συνεπομένων τῶν λογισμῶν, πλὴν τῆς προτέρας κινήσεως, ἧς μὴ παραδεχθείσης, πᾶν τὸ μετ αὐτὴν κακὸν ἀνενέργητον εὑρεθήσεται.

ρκδ´. Οἱ μὲν τῇ ἀπαθείᾳ ἐγγίζοντες, φαντασίαις μόναις σαλεύονται· ἐπιθυμίαις δέ, οἱ μετριοπαθεῖς· ἐν αἰσθήσει δὲ γίνονται τοῦ κακοῦ, οἱ παραχρώμενοι μὲν τὰ τῆς χρείας, λυπούμενοι δέ· ἐν δὲ ἀφῇ, οἱ ἀλύπως αὐτῇ συγγινόμενοι.

ρκε´. Ἡ ἡδονή, ἐν πᾶσι μὲν τοῖς τοῦ σώματος ἐγκαθίδρυται μέλεσιν, οὐ πᾶσι δὲ ὡσαύτως παρενοχλοῦσα φαίνεται. Ἀλλὰ τοῖς μὲν μᾶλλον εἰς τὸ ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς μέρος, τοῖς δὲ εἰς τὸ θυμικόν, ἑτέροις δέ, εἰς τὸ ταύτης λογιστικόν· διὰ γαστριμαργίας, ὀξυχολίας καὶ πονηρίας, τῆς πάντων αἰτίας τῶν ἀνοσίων παθῶν.

ρκς´. Ἀνάγκη μὲν τὰ αἰσθητήρια, ὡς πύλας ἀνοίγειν πόλεως· ἀνάγκη δὲ μὴ συγχωρεῖν ἐν τῇ ἀνοίξει τῶν ἀναγκαίων, συνεισέρχεσθαι ἔθνη τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα καὶ μάχης αἴτια καθιστάμενα.

ρκζ´. Ἡδονὴ μέν, μήτηρ ἐπιθυμίας· θυμοῦ δέ, ὀξυχολία· βασκανίας δὲ πονηρία καθίσταται. Οὐκ εἰρηνεύει δὲ μετὰ τῶν ἐσχάτων, ὁ μὴ κατὰ τῶν ἀρχόντων ἀγωνιζόμενος· οὐδὲ εἰς τὸν τῆς μετριοπαθείας δύναται λιμένα εἰσέρχεσθαι, ὁ βίᾳ τὰς ἐντολὰς μετερχόμενος.

ρκη´. Τὰς προσβολὰς οἱ ἀποκρουόμενοι, οὐ συγχωροῦσιν ἔνδοθεν τοῦ λογικοῦ ἀμπελῶνος, ὡς θηρία τοὺς λογισμοὺς εἰσέρχεσθαι, καὶ τῶν ἐκείνου ἐν λύμῃ καθίστασθαι [1]. Οἱ δὲ συνδυάζοντες μέν, μὴ συνηδόμενοι δέ, ἁπλῶς εἰσέρχεσθαι αὐτοὺς συγχωροῦσι, μὴ ἅπτεσθαι δὲ μηδενῶς τῶν αὐτοῦ· οἱ δὲ ἡδέως μὲν συνομιλοῦντες τοῖς πάθεσι διὰ τῶν λογισμῶν, εἰς συγκατάθεσιν δὲ μὴ ἐρχόμενοι, ὡμοιώθησαν τοῖς ἐάσασι τὸν μονιὸν [2] ἔνδοθεν τοῦ ἀγροῦ καὶ τοῦ φραγμοῦ εἰσελθεῖν, ἐν κόρῳ δὲ αὐτὸν τῶν τοῦ ἀμπελῶνος γενέσθαι βοτρύων μὴ συγχωρήσασιν· εἶτα εὗρον αὐτὸν τῆς ἑαυτῶν δυνάμεως ἰσχυρότερον, ἐν συγκαταθέσει πολλάκις παθῶν εὑρισκόμενοι.

ρκθ´. Οὔπω ἔφθασεν εἰς ἁπλότητα, ὁ ἔτι δεόμενος ἐπιμελείας φραγμοῦ τοῦ κατὰ τὴν ἐγκράτειαν. Ὁ τέλειός γάρ, φησίν, οὐκ ἐγκρατεύεται, ἀλλ᾽ ὁ ἔτι ἀγωνιζόμενος. Ἔοικε δὲ τῷ ἔχοντι ἄμπελον, ἢ ἄρουραν οὐ μέσον πολλῶν ἄλλων ἀμπελώνων ἢ χώρων, ἀλλ᾽ ἐν γωνίᾳ που· καὶ διὰ τοῦτο δεόμενον πολλῆς τῆς φυλακῆς καὶ τῆς νήψεως. Τοῦ γὰρ εἰς ἁπλότητα φθάσαντος, ἐκ παντὸς ἡ ἄμπελος ἀνέπαφος γίνεται· καθάπερ βασιλέως ἤ τινος ἄλλου παραδυναστεύοντος φοβεροῦ καὶ μόνης ἐξ ἀκοῆς, τούς τε κλέπτας καὶ παροδίτας, φρίττειν ποιοῦντος τὴν ἐπιχείρησιν.

ρλ´. Πολλοὶ μὲν εἰς τὸν τῆς κακοπαθείας σταυρὸν ἀνέρχονται, ὀλίγοι δὲ καὶ τοὺς ἥλους αὐτοῦ καταδέχονται. Τῶν μὲν γὰρ κατὰ προαίρεσιν πόνων

1. Πρβλ. Ψαλμ. 79, 14. 2. Πρβλ. Ψαλμ. 79, 14.

καὶ θλίψεων, ὑπήκοοι πολλοί· τῶν ἀπροαιρέτως δὲ ἐρχομένων, μόνοι οἱ τῷ κόσμῳ τούτῳ τελείως ἀποθανόντες καὶ τῇ ἀναπαύσει αὐτοῦ.

ρλα´. Πάντας μὲν τοὺς δερματίνους χιτῶνας πολλοὶ ἐξεδύσαντο, τὸν ἔσχατον δέ, τὸν τῆς κενοδοξίας, μόνοι οἱ τὴν αὐτῆς μητέρα τὴν αὐταρέσκειαν βδελυξάμενοι.

ρλβ´. Ἔπαινον ἀνθρώπων καὶ ἄνεσιν σώματος, ὁ ἀποδεχόμενος μέν, μὴ καταδεχόμενος δέ, οὗτος τοῦ ἐσχάτου τῆς κενοδοξίας χιτῶνος γυμνὸς γεγονώς, τοῦ ἐν πολλοῖς στεναγμοῖς ἐπιζητουμένου οἰκητηρίου, τοῦ ἐξ οὐρανοῦ [1] τὴν λαμπρότητα, ἐπ᾽ ἐντεῦθεν ἠξιώθη ἐνδύσασθαι.

ρλγ´. Ἄλλο ἐνέργεια, καὶ ἄλλο ἐνέργημα· καὶ τὸ μὲν ἁμαρτίας ἀπηρτισμένης ἐστὶ δεικτικόν· ἡ δὲ ἡδυπαθείας μόνης τῆς ἔνδοθεν ἐνεργουμένης, ἀλλ᾽ οὐκ ἐκτός· ὡς οἱ τῆς ἰδίας μὲν μὴ μετακινούμενοι γῆς, δασμοφοροῦντες δὲ ὅμως τοῖς καταδυναστεύουσι τὰ αὐτοῖς καταθύμια.

ρλδ´. Τῆς γεύσεως κρατούσης ἐν ἡδοναῖς, ἀδύνατον μὴ καὶ πάσας τὰς αἰσθήσεις συνέπεσθαι· κἂν τῶν ψυχροτέρων εἰρηνεύειν δοκῶσι τὰ ὑπογάστρια, ὡς τὰ τῶν γεγηρακότων, πύρωσιν μὴ ὑπομενόντων ἐκ μαρασμοῦ· ἀλλ᾽ οὐ παρὰ τὸ μὴ γεννᾶν, σώφρων ἡ στεῖρα μοιχευομένη κριθήσεται. Σωφρωνεῖν δὲ πάντα τὸν μὴ παθαινόμενον ἔνδοθεν εἴποιμεν ἄν, μηδὲ ὁράσει κατακυλούμενον [2].

ρλε´. Ἐν τροφαῖς καὶ μορφαῖς καὶ φωναῖς, τὸ ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς ἐλέγχεται οἷόν ἐστι. Ταῖς θελκτικαῖς τε καὶ ταῖς ἄλλως ἐχούσαις, ἐν γνώσει καὶ ὄψει καὶ ἀκοῇ, εἴτε ὡς χρώμενον αὐταῖς, εἴτε ὡς παραχρώμενον, εἴτε μέσως πρὸς τὰ ἀμφότερα εὑρισκόμενον.

ρλς´. Ἐν οἷς ὁ φόβος οὐ προηγεῖται, ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα [3], ἐν συγχύσει οἱ λογισμοὶ εὑρεθήσονται. Ἐν εὐταξίᾳ δὲ καὶ μάνδρας εἴσω τῆς κατὰ εὐνομίαν, ἐφεπομένου ἢ προηγουμένου αὐτοῦ.

ρλζ´. Τῆς πίστεως, ὁ φόβος υἱός· τῶν ἐντολῶν δὲ οὗτος νομεύς· καὶ ὁ μὴ τὴν μητέρα τούτου κτησάμενος, πρόβατον ὀφθῆναι τῆς κατὰ Κύριον νομῆς οὐκ ἀξιωθήσεται.

ρλη´. Οἱ μὲν τὰς ἀρχὰς μόνας ἔχουσι τῶν καλῶν, οἱ δὲ καὶ τὰς τούτων μεσότητας, οἱ δὲ καὶ τὰ τέλη αὐτῶν· ὧν ἄνευ, ὡς στρατιώτης ψιλὸς ἕκαστος εὑρεθήσεται, ἢ ἀξιωματικός, τῶν σιτηρεσίων ἐκτός· καὶ διὰ τοῦτο, ὁ μὲν τὴν ἑαυτοῦ μόνον οἰκίαν ἀπὸ τῶν ἐπιχειρούντων αὐτὴν ἐπηρεάζειν συντηρῶν· ὁ δὲ οὐκ ἐν τιμῇ τῇ προσηκούσῃ εὑρισκόμενος ἐν οἷς ἂν συνέρχηται.

ρλθ´. Οἱ ταῖς ἡδοναῖς ἡμᾶς συνέρχεσθαι παρακαλοῦντες τοῦ φάρυγγος, ἀτελεῖς ὄντας, ὅμοιόν τι ποιοῦσι τοῖς ἀναθερίζειν παρακελευομένοις τὰς εἰς ὑγείαν πληγὰς ἤδη ἐλθούσας, ἢ τὰς ψώρας διὰ τὴν ἡδύτητα κνίθειν, ἢ τὰ τὸν πυρετὸν ἐσθίειν ἀνάπτοντα, ἢ ἀποφράττειν τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ,

1. Β´ Κορ. ε´, 2. 2. Ἴσως κατακηλούμενον. 3. Πρβλ. Μάρκ. ς´, 34.

καὶ συγχωρεῖν εἰσέρχεσθαι, ὡς μονιὸν ἄγριον[1], τὸ φρόνημα τῆς σαρκός, καὶ τὰς ἐννοίας τὰς ἀγαθὰς ὡς σταφυλὰς διαβόσκεσθαι· οἷς οὐ πείθεσθαι χρή, οὐδὲ ταῖς ἀκαίροις κάμπτεσθαι κολακείαις, ἀνθρώπων τε καὶ παθῶν. Κατοχυροῦν δὲ μᾶλλον τὸν φραγμὸν δι' ἐγκρατείας ἕως παύσωνται οἵ τε θῆρες, τὰ σαρκικὰ πάθη, ὠρύεσθαι, καὶ ὡς πετεινὰ οἱ μάταιοι λογισμοί, μὴ καταβαίνειν λυμαίνεσθαι τὴν ἄμπελον εὐθυνουμένην[2] ψυχὴν θεωρίαις ταῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας.

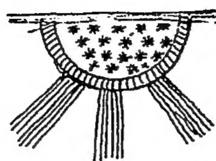
—: ἀμήν :—

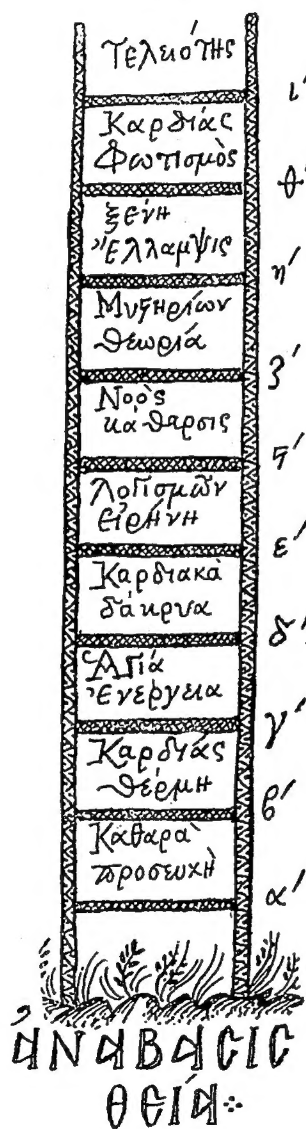
1. Ψαλμ. 79, 14. 2. Γραπτέον μᾶλλον εὐθηνουμένην.

ΟΙΚΤΡΟΣ ΜΟΝΑΧΟΣ ΤΟΥΝΟΜΑ ΘΕΟΦΑΝΗΣ
ΚΛΙΜΑΚΑ ΕΚΤΙΘΗΜΙ ΘΕΙΩΝ ΧΑΡΙΤΩΝ
ΗΝ ΠΕΙΡΑ ΕΓΝΩΡΙΣΕ ΤΟΙΣ ΘΕΟΦΟΡΟΙΣ *

Πρῶτον προσευχὴ καθαρωτάτη πέλει·
Ἐξ ἧς πρόεισι καρδιακή τις θέρμη.
Μεθ' ἣν ἐνέργεια ξένη τε καὶ ἁγία.
Εἶτα δάκρυα θεῖα τὰ τῆς καρδίας.
Ἐφ' οἷς λογισμῶν παντοδαπῶν εἰρήνη·
Ἐξ ἧς νοὸς κάθαρσις ἀναβλυστάνει,
Θεωρία τε τῶν ἄνω μυστηρίων.
Ξένη μεθ' ἣν ἔλλαμψις ἀφράστῳ τρόπῳ·
Ἄρρητος ἐξ ἧς φωτισμὸς τῆς καρδίας.
Κἀντεῦθεν αὖθις ἀτελὴς τελειότης.
Πλάτος μὲν οὖν ἄπειρον ἡ βαθμὶς ἔχει,
Κἂν ἐξ ἑνός γε συμπεραίνηται στίχου.
Αὐτίκα τῇ κλίμακι βαθμὶς ἡ κάτω,
Μόνον προσευχὴν καθαρὰν ὑπογράφει.
Εἴδη δὲ αὐτῆς ἐστι καὶ πολλὰ πάνυ,
Κἂν εἰ θέλοιμεν αὐτὰ νῦν καταλέγειν,
Εἰς μῆκος ἡμῖν ἐκτενεῖ τὰ τοῦ λόγου.
Ταὐτόν τί μοι νόησον ἐν πᾶσι φίλος,
Πεῖρα δὲ διδάσκαλος αὐτῶν, οὐ λόγος.
Κλίμαξ ἀνατείνουσα πρὸς πόλον ξένως.
Δεκὰς βαθμίδων, ζώωσις ψυχῆς ξένη.
Δεκὰς βαθμίδων, ζωὴν ψυχῆς κηρύσσει.
Καὶ φησί που τις τῶν θεοφόρων τάδε·
Ὁ μὴ σπεύδων κτήσασθαι ζωὴν ἐνταῦθα,
Ψυχῆς ἐλπίσι μὴ κεναῖς ἀπατάτω

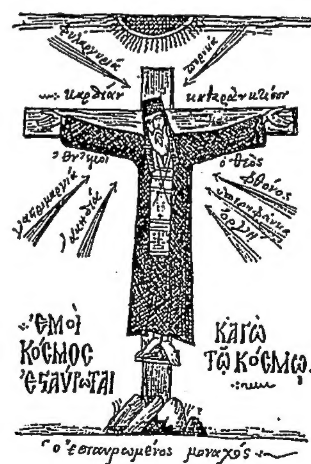
Ἑαυτὸν ὡς λήψεται αὐτὴν ἐκεῖσε.
Δεκὰς βαθμίδων, θεία φιλοσοφία.
Δεκὰς βαθμίδων, καρπὸς πάντων βιβλίων
Δεκὰς βαθμίδων, τὸ τέλειον δεικνύει.
Δεκὰς βαθμίδων, εἰς οὐρανοὺς ἀνάγει.
Δεκὰς βαθμίδων, ποιεῖ Θεὸν εἰδέναι.
Κλίμαξ ὁρᾶται τῷ μήκει βραχυτάτη.
Εἰ δὲ πεῖραν λάβοι τις καρδίας εἴσω,
Πλοῦτον εὑρήσει ἀχώρητον τῷ κόσμῳ,
Πηγήν τε θείαν νάουσαν ζωὴν ξένην.
Διδάσκαλος ἄριστος ἡ κλίμαξ αὕτη,
Σαφῶς γνῶναι ἕκαστον ἑαυτοῦ μέτρα.
Ὁρῶν θείων κλίμακα χαρίτων δέκα,
Εἰ νομίζεις ἵστασθαι παγίως ταύτῃ,
Εἰπέ· ἐν ποίᾳ ταύτης βαθμίδι πέλεις,
Εἰς ὠφέλειαν καὶ ἡμῶν τῶν ῥαθύμων;
Εἰ θέλεις φίλος τι μαθεῖν περὶ τούτων,
Ἀμερίμνησον ἐκ παντοίων πραγμάτων,
Ἐξ ἀλόγων τε, καὶ τὸ δοκεῖν εὐλόγων,
Οὐ γὰρ μάθῃς τι χωρὶς ἀμεριμνίας·
Πείρᾳ δὲ γινώσκονται ταῦτα, οὐ λόγῳ.
Τοῦτο δ' ὡς ὑπόμνησιν λέγω σοι μόνον,
Ἔστι δ' ὁ λόγος Ἁγίων Θεοφόρων,
Εἰ καὶ βαρέως εἰς ἀκοὴν εἰσέλθῃ·
Ὁ μὴ εὑρεθεὶς εἰς μίαν τῶν βαθμίδων,
Ἢ μὴ μελετῶν πάντοτε ἐν τοιούτοις,
Ἐν τῇ τελευτῇ καὶ καιρῷ τοῦ θανάτου,
Φόβον ὄντως μέγαν τε καὶ τρόμον ἕξει
Καὶ δειλίαν ἄμετρον μὴ ἀποστήσῃ.
Εἰς τὸ φοβερὸν κατέληξαν οἱ στίχοι,
Συμφερόντως δὲ λίαν ἔλαχεν οὕτως.

Οὐ γὰρ ἀγαθοῖς ἀνάγονται δὴ μᾶλλον
Εἰς μετάνοιαν καὶ καλοκαγαθίαν,
Οἱ σκληρότεροι· ὧν ἐγώ εἰμι πρῶτος.
Ὡς τοῖς φοβεροῖς καὶ δέος ἐμποιοῦσιν.
Ὦτα ὁ ἔχων ἀκούειν ἀκουέτω[1]·
Ἄκουσον καὶ σύνες σὺ ὁ γράψας ταῦτα.
Πῶς ἐτόλμησας σύ γε εἰπεῖν τοιαῦτα;
Ἄνθρωπος μὴ ἔχων τι ὅλως ἐκ τούτων;
Πῶς δ' οὐκ ἔφριξας περὶ τούτων διδάσκειν;
Οὐκ ἤκουσας Ζὰν τί ἔπαθεν ἐκεῖνος,
Θέλων διορθώσασθαι Κιβωτὸν Θείαν[2];
Μὴ νομίσῃς ὡς διδάσκων ταῦτα λέγω,
Ἀλλ' ἵν' ἐμαυτὸν στηλιτεύσω ἐν τούτοις,
Ὁρῶν ἔπαθλα τῶν ἀγωνιζομένων,
Καὶ τὴν ἐμαυτοῦ ἀκαρπίαν ἐκ πάντων.

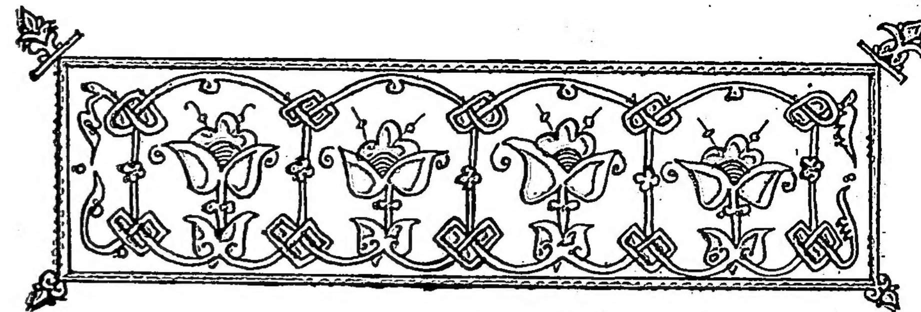

1. Λουκ. ιδ', 35. 2. Β' Βασ. ϛ', 6-7.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΟΜΟΥ

ὁ
δὲ
Χριστὸς
ἐν τῇ χάριτι Αὐτοῦ ἀξιῶσαι ἡμᾶς
ὑπομένειν τὰ κακὰ
διὰ τὴν ἀγάπην Αὐτοῦ
ἐν εὐχαριστίᾳ
τῆς καρδίας
Α
Μ
Η
Ν

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΤΟΥ Β΄ ΤΟΜΟΥ

Σελ.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ "ΑΣΤΗΡ" ΑΛ. & Ε. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ 10—ΑΘΗΝΑΙ